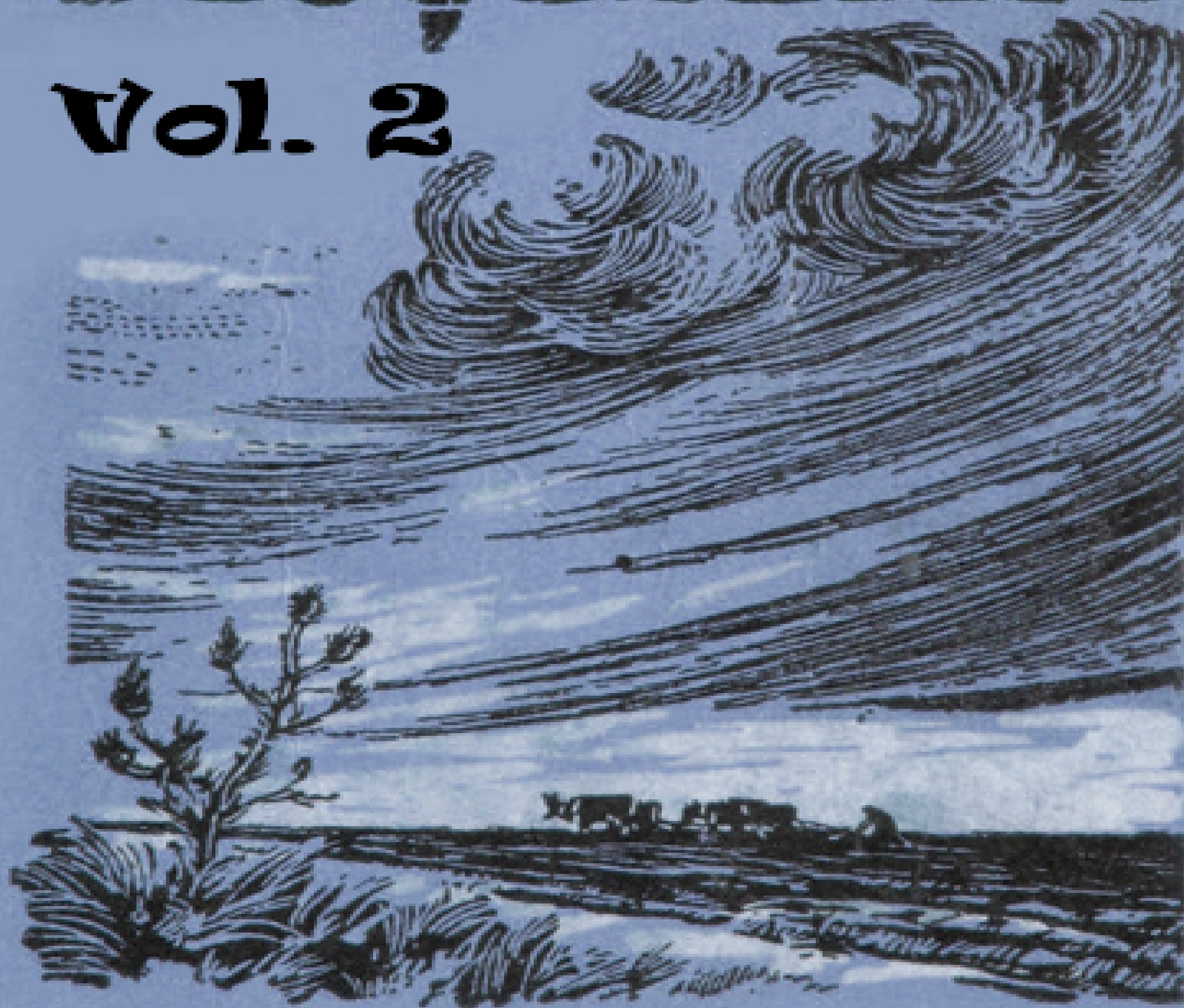
M. ȘOLOHOV

PĂMÎNT DESȚELENIT

Vol. 2

Cartea Rusă

MIHAIL ŞOLOHOV

Pământ desţelenit

Vol. II

1961

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
Traducere de M. Sevastos şi L. Bimbulov

Capitolul I

Pământul mustea de apa ploilor şi, când vântul sfâşia norii, lenevea toropit sub soarele strălucitor şi parcă fumega, învăluindu-se în aburi albăstrii. În zori se ridica ceața de pe râu şi de prin luncile mlăştinoase. Învolburându-se, ea trecea valuri-valuri peste Gremeacii-Log şi năvălea spre dâmburile din stepă, unde se topea pe nesimțite, spulberându-se într-un val uşor, albăstriu... Pe frunzele copacilor, pe acoperişurile de stuf ale caselor şi şurilor, pretutindeni se revărsau ca nişte alice lucii, aplecând iarba, stropii grei, plumburii, de rouă îmbelşugată, care dăinuia până la amiază.

Pirul din stepă trecea de genunchi. Dincolo de izlaz înflorise sulfina. Mireasma ei de fagure se răspândea spre seară prin întreg cătunul, tulburând de dor inimile fetelor. Grânele de toamnă se înălțau până în zare ca un zid verde închis, iar cele de primăvară bucurau ochiul prin podoaba lor fără seamăn bogat înfrățită. Pe pământurile sure, nisipoase, se zbârleau, ca nişte săgeți dese, lujerele fragede ale porumbului.

Vremea frumoasă se statornicise temeinic spre sfârşitul primei jumătăți a lunii iunie. Pe cer nu se ivea nici un nouraş şi stepa înflorită, spălată de ploi, îşi răsfăța la soare frumusețea. Părea o tânără mamă care alăptează — neobişnuit de mândră, potolită, cuprinsă de o uşoara oboseală, cu chipul luminat de zâmbetul dulce, fericit şi fără de prihană, al maternității.

În fiecare dimineață, încă înainte de răsăritul soarelui, Iakov Lukici Ostrovnov, aruncându-şi pe umeri mantaua ponosită, făcută din pânză de cort, ieşea din cătun şi se desfăta privind cu încântare grânele. Rămânea îndelung lângă brazda de unde începea să se desfăşoare întinderea verde, unduitoare, semănată cu grâu de toamnă, pe care scânteiau boabe de rouă. Stătea neclintit, cu capul în piept, ca o gloabă bătrână, ostenită, şi chibzuia: „Dacă nu va prinde să sufle

«kalmâk»-ul când va da grâul în pârg (*Kalmâk — vânt de sud-est - n.r.*), dacă vântul uscat şi fierbinte nu-l va păli, se va umple de grâne colhozul, fir-ar de trei ori blestemat să fie! Are noroc afurisita Putere sovietică. Ani în şir n-am avut ploi la vreme, pe timpul gospodăriilor individuale! Şi acum a turnat cu găleata! Dacă va fi o recoltă bogată şi colhoznicilor le va ieşi un câştig bun pentru zilele-muncă, oare vom mai putea să-i întoarcem de bunăvoie împotriva Puterii sovietice? Pentru nimic în lume! Omul flămând e ca lupul din pădure — se duce unde-l mâi; sătulul însă îi ca porcul la troacă, nu-l clinteşti din loc. La ce s-o fi gândind domnul Polovțev, ce-o fi aşteptând, nu pot pricepe şi pace! Acu ar fi momentul potrivit să loveşti Puterea sovietică, iar dumnealor tândălesc...”

Iakov Lukici obosise tot aşteptând răscoala făgăduită de Polovțev şi chibzuia astfel, fără îndoială, de necaz. Ştia doar foarte bine că Polovțev nu stătea cu mâinile în sân şi nu aştepta degeaba. Aproape în fiecare noapte prin râpa care dădea dinspre deal drept în grădina lui Ostrovnov se strecurau ştafete din cătune îndepărtate şi din alte stanițe. îşi lăsau pesemne caii pe creasta împădurită a râpei şi veneau pe jos. La ciocănitul uşor, convenit, le deschidea uşa Iakov Lukici şi, fără să aprindă lampa, îi conducea în cămăruța lui Polovțev. Obloanele celor două ferestre dinspre ogradă erau trase zi şi noapte, iar pe dinăuntru geamurile fuseseră astupate cu velințe groase de lână cenuşie, bătute la piuă. Chiar şi în zilele cu soare, acolo era întuneric ca într-o pivniță şi mirosea a mucegai, a umezeală, stăruind un iz stătut, greu, ca într-o încăpere rar aerisită. În timpul zilei nici Polovțev şi nici Liatievski nu ieşeau din casă; întemnițații de bunăvoie aveau în loc de hârdau o găleată de zinc care se găsea sub o scândură desprinsă din duşumea.

Aprinzând câte un chibrit în tindă, Iakov Lukici îi cerceta în fugă pe cei care se furişau hoțeşte în timpul nopții. Niciodată însă nu întâlnea chipuri cunoscute; toți erau străini venind pesemne de departe. Odată, Iakov Lukici îndrăznise să-l întrebe încetişor pe unul dintre agenții de legătură:

— De unde vii, cazacule?

Licărirea chibritului luminase sub glugă chipul bărbos, cu înfăţişare blajină, al unui cazac în vârsta, iar Iakov Lukici zărise nişte ochi mijiţi şi strălucirea unor dinţi dezveliţi într-un zâmbet batjocoritor.

— De pe ceea lume, cazacule! Răspunse tainic, tot în şoaptă, noul venit. Apoi adăugase pe un ton poruncitor: Du-mă mai repede la căpetenie şi nu mă mai iscodi atâta!

Iar după două zile, acelaşi bărbos venise iarăşi, însoţit de un cazac mai tânăr. Deşi aduseseră în tindă calabalâc greu, păşeau încet, aproape neauzit. Iakov Lukici aprinse un chibrit şi văzu în braţele bărbosului două şei ofiţereşti, nişte frâuri bătute în argint, petrecute peste umăr, iar celălalt ducea în spate un obiect lung, fără formă, învelit într-o burcă neagră, păroasă.

Cazacul bărbos îi făcu cu ochiul lui Iakov Lukici ca unui vechi cunoscut şi îl întrebă:

— Sunt acasă? Amândoi?

Şi, fără să aştepte răspunsul, se îndreptă spre cămăruţă.

Chibritul arse până la capăt şi-i fripse degetele lui Iakov Lukici. Bărbosul se poticni în întuneric şi trase o sudalmă cu jumătate de gură.

— Aşteaptă. Numaidecât, spuse Iakov Lukici, scoţând din cutie un chibrit cu degetele care nu i se supuneau.

Polovţev deschise el însuşi uşa şi rosti încet:

— Intraţi. Intraţi odată, ce vă tot moşmondiţi acolo? Pofteşte şi tu, Iakov Lukici, am nevoie de tine. Mai încet, acuşi fac lumină.

Aprinse felinarul cu marca „Liliacul"; dar îl acoperi cu scurta, lăsând numai o fâşie îngustă de lumină, care se prefira pieziş pe duşumeaua vopsită gălbui,

Noii veniţi salutară cu respect şi puseră lângă uşă lucrurile aduse. Bărbosul făcu doi paşi înainte, bătu din călcâie şi întinse o scrisoare, pe care o scoase din sân. Polovţev desfăcu plicul, străbătu repede cu ochii rândurile, ţinând hârtia foarte aproape de felinar, apoi zise:

— Spuneți lui Sedoi ca îi mulțumesc. Nici un alt răspuns. Aştept veşti de la dânsul, cel mai târziu pe data de douăsprezece. Puteți pleca. N-are să vă prindă pe drum revărsatul zorilor?

— Nu, să trăiți! Ajungem noi. Avem cai buni, răspunse bărbosul.

— Atunci, la drum! Vă mulțumesc pentru felul cum v-ați îndeplinit misiunea.

— La ordin!

Amândoi făcură în acelaşi timp „stânga-mprejur", bătură iarăşi din călcâie şi plecară. Iakov Lukici, cuprins de încântare, gândi: „Ăştia zic şi eu că-s muştruluiți. Au trecut prin vechea şcoală a milităriei, se vede după felul cum se poartă!... Dar oare de ce nu-l numesc în nici un fel, când i se adresează?..."

Polovțev se apropie de dânsul şi-i puse mâna grea pe umăr. Iakov Lukici se îndreptă involuntar de şale şi luă poziția de drepți.

Ce zici de vulturii aceştia? Polovțev râse încetişor. Ei n-au să-mi joace festa. Au să meargă după mine prin foc şi sabie, nu ca unii nemernici din cătunul Voiskovoi, care n-au încredere în noi. Ia să vedem ce ne-au adus...

Lăsându-se într-un genunchi, Polovțev desfăcu îndemânatic curelele albe, tăbăcite, cu care era strâns legată burca, o desfăşură şi dădu la iveală piesele unei puşti-mitraliere, demontate, şi patru discuri care luciră mat, învelite în pânză de sac îmbibată cu unsoare. Apoi, scoase cu băgare de seamă două. săbii. Una era simplă, căzăcească, vârâtă într-o teacă uzată, care slujise în multe prilejuri; cealaltă — ofițerească, cu minerul de argint adânc încrustat şi cu dragonul înnegrit al ordinului „Sfântul Gheorghe"; aceasta era într-o teacă încrustată şi ea cu argint şi cu săpături umplute de smalț întunecat, prinsă de o centură neagră, caucaziană.

Polovțev se lăsă în genunchi şi ținu câtva timp sabia pe palmele întinse. Îşi dădu capul pe spate, ca şi cum ar fi

admirat reflexele şterse ale argintului, apoi lipi sabia de piept şi rosti cu glas tremurător:

— Scumpa mea, frumoasa mea! Veterana mea devotată! Ai să mă mai slujeşti cu cinste şi cu credință!

Falca-i de jos, masivă, fu cuprinsă de un tremur mărunt, iar în ochi îi năvăliră lacrimi de mânie şi de extaz. Se strădui însă să se stăpânească şi, întorcând spre Iakov Lukici fața-i palidă, schimonosită, îl întrebă cu glas sonor:

— Îți mai aduci aminte de ea, Lukici?...

Iakov Lukici înghiți în sec, spasmodic, şi dădu tăcut din cap: recunoscuse sabia. O văzuse pentru întâia oară încă în o mie nouă sute cincisprezece la Polovțev, pe atunci tânăr şi brav horunji pe frontul austriac...

Liatievski, care şedea culcat pe pat, tăcut, nepăsător, se ridică în capul oaselor, îşi lăsă în jos picioarele goale, se întinse de-i trosniră mădularele şi, sticlindu-şi singurul ochi, rosti răguşit, cu un aer sumbru:

— Înduioşătoare întâlnire! Cum s-ar zice, idila unui răsculat. Detest aceste scene sentimentale, înzorzonate cu patos de prost gust!

— Încetează! şuieră Polovțev.

Liatievski ridică din umeri.

— De ce să încetez? Şi ce trebuie să încetez?

— Încetează, te rog! Repetă în şoaptă Polovțev, sculându-se în picioare şi îndreptându-se spre pat cu paşi înceți, parcă furişați.

În mâna stângă care îi tremura, ținea sabia; cu dreapta îşi descheie gulerul tolstovkăi cenuşii (*Tolstovkă — bluză cu o croiala anume, aşa cum purta Lev Tolstoi - n. r.*), aproape smulgându-l. Iakov Lukici văzu cu groază că ochii lui Polovțev se îmbinaseră de furie la rădăcina nasului, iar fața lui buhăită luase culoarea tolstovkăi.

Fără să se tulbure, Liatievski se răsturnă pe îndelete în pat, punându-şi mâinile sub cap.

— Gest melodramatic! Adăugă el, zâmbind batjocoritor şi privind țintă în tavan cu singurul său ochi. Toate acestea

le-am mai văzut, şi nu o singură dată, la teatrele de mâna a treia din provincie. M-am săturat până-n gât de aşa ceva.

Polovțev se opri la doi paşi de dânsul, ridică mâna cu un gest trudit, îşi şterse sudoarea de pe frunte; apoi mâna îi alunecă în jos, moale, fără vlagă.

— Nervii… rosti el nedesluşit, gângav, ca un paralitic, şi un spasm prelungit, aidoma unui zâmbet, îi crispă pieziş obrazul.

— Şi asta am mai auzit-o de atâtea ori. încetează odată cu apucăturile muiereşti, Polovțev! Caută de te stăpâneşte.

— Nervii… mormăi Polovțev. Nervii mei o cam iau razna… Şi eu m-am săturat să tot stau veşnic în întuneric, în mormântul acesta…

— Întunericul e prietenul înțelepților. Te ajută la cugetări filozofice despre viață, iar nervi au de fapt numai domnişoarele anemice, cu coşuri pe față, ca şi doamnele care suferă de mâncărime de limbă şi de migrenă. Nervii sunt o ruşine, nu-s demni de un ofițer! De altfel ştiu eu că te prefaci, Polovțev; dumneata n-ai nervi, ci numai toane! Aşa că nu te cred! Pe cuvântul meu de ofițer că nu te cred!

— Dumneata nu eşti ofițer, ci o brută!

— Şi asta am mai auzit-o de la dumneata, totuşi nu te voi provoca la duel, lua-te-ar naiba! Astea-s apucături învechite şi demodate. Doar acum avem lucruri mai serioase de făcut. Şi-apoi, cum ştii foarte bine şi dumneata, prea stimabile domn, te poți bate în duel numai cu spada şi nicidecum cu o şpangă de polițai, ca o scrumbie, cum e aceea pe care ai strâns-o atât de duios şi de sentimental la piept. Ca vechi artilerist, dispreţuiesc aceste arme albe, bune numai ca podoabe. Există încă un argument ca să nu te provoc la duel: dumneata ai sânge de plebeu, iar eu sunt nobil polonez, fac parte din una dintre cele mai vechi familii care…

— Ascultă, putoare de şleahtic!… Îl întrerupse grosolan Polovțev; iar glasul lui căpătă pe neaşteptate obişnuita-i fermitate şi tonul metalic de comandă. Cum îndrăzneşti să iei

în râs arma de cavaler al „Sfântului Gheorghe"?! Dacă mai rosteşti un singur cuvânt, te spintec ca pe un câine!

Liatievski se ridică din nou în capul oaselor. Pe buzele lui nu mai era nici urma zâmbetului ironie de mai înainte. Spuse serios şi simplu:

— Asta o cred! Vocea îți trădează bunele şi sincerele intenții, de aceea am tăcut.

Se întinse iarăşi pe pat şi-şi trase până la bărbie macatul vechi de barchet.

— Odată şi odată tot am să te omor, stărui cu îndărătnicie Polovțev, fără să se mişte de lângă pat, aplecându-şi capul ca un taur. Uite, chiar cu tăişul acesta. Dintr-o bestie de şleahtic voi face deodată doi. Şi ştii când? Îndată ce vom răsturna pe Don Puterea sovietică!

— Ei, atunci pot trăi liniştit până la adânci bătrânețe, sau poate chiar am să viețuiesc veşnic, spuse cu un surâs ironic Liatievski şi, trântind o înjurătură de mamă, se întoarse cu fața ia perete.

Iakov Lukici se frământa lângă uşă, lăsându-şi greutatea trupului când pe un picior când pe altul, ca şi cum ar fi stat pe jăratic. De câteva ori dădu să iasă, dar Polovțev îl opri cu o mişcare a mâinii. În cele din urmă, pierzându-şi răbdarea, începu să se roage:

— Dați-mi voie să plec, lăsați-mă, înălțimea voastră! În curând se luminează de ziuă, iar eu trebuie să mă duc la câmp dis-de-dimineață...

Polovțev se lăsă pe scaun, puse sabia pe genunchi şi, sprijinindu-se în ea, se aplecă mult şi păstră o îndelungată tăcere. Se auzea numai răsuflarea lui grea, hârâitoare şi tic-tacul ceasului său, mare, de buzunar, care se afla pe masă. Iakov Lukici credea că Polovțev moțăie; dar acesta sări deodată de pe scaun şi, săltându-şi trupul greoi, vânjos, îi spuse:

— Lukici, ia tu şeile, iar eu voi duce restul. Hai să ascundem totul într-un loc sigur, uscat. Poate că în... cum îi zice... la naiba... în magazie, unde ai pus tizicul, ce zici?

— E un loc potrivit. Să mergem, încuviință cu dragă inimă Iakov Lukici, care nu mai nădăjduia să scape din odăiță.

Luase în mână o şa, când Liatievski sări deodată ca ars de pe pat şi, cu ochiul scăpărând de furie, şuieră printre dinți:

— Ce faci? Te întreb: ce vrei să faci?

Polovțev, care se aplecase peste burcă, se îndreptă de şale şi-l întrebă rece:

— Ei, ce s-a întâmplat? Ce te-a apucat?

— Cum, nu înțelegi? N-ai decât să ascunzi şeile şi, să zicem, fiarele astea vechi, dar mitraliera şi discurile lasă-le aici! Doar nu te afli în vizită la vila unui prieten, şi s-ar putea să avem nevoie de mitralieră în orice clipă. Nădăjduiesc că înțelegi atâta lucru, nu?

După o scurtă chibzuire, Polovțev încuviință:

— Se prea poate să ai dreptate, bastard a lui Radziwill (*Radziwill — în trecut, familie de prinți lituanieni cu ramificații în Rusia, Polonia şi Prusia - n. r.*)! Atunci, să rămână toate aici. Du-te la culcare, Lukici, eşti liber.

Cât de trainic stăruia încă în Iakov Lukici vechiul spirit cazon! Fără să-şi dea seama, picioarele lui goale făcură de la sine „stânga-mprejur", iar călcâiele bătucite se loviră sec, aproape neauzit, unul de altul. Polovțev prinse gestul său şi schiță un zâmbet uşor. Iakov Lukici îşi dădu seama de greşeala făcută abia după ce închise uşa în urma lui; şi, răbufnind de ruşine, se gândi: „Diavolul cel bărbos m-a ispitit cu ținuta lui!"

Ostrovnov nu închise ochii până în revărsatul zorilor. Nădejdea în izbânda răscoalei era înlocuită în sufletul său de teama înfrângerii şi de regrete târzii: că prea nesăbuit îşi legase soarta de nişte oameni înrăiți, ca Polovțev şi Liatievski. „Cum de m-am pripit aşa şi am căzut ca musca în lapte! Se gândea deznădăjduit Ialcov Lukici. Nătărău bătrân ce sunt, ar fi trebuit să aştept, să rămân la o parte, să nu-l fi găzduit de la început pe Alexandr Anisimoviei. Când i-ar fi doborât pe comunişti — ei, atunci aş fi venit şi eu la de-a gata, dar aşa —

nici una nici două — hop şi eu! Au să mă ducă la pierzanie ca pe un orbete... Dar când stai şi te gândeşti: dacă eu rămân deoparte, şi altul, şi al treilea, atunci ce o să iasă? Să ducem în cârcă Puterea sovietică toată viața? Nici tocmeala asta nu-i bună! Iar cu şoşeli şi momeli, n-o să ne descotorosim de ea, of, n-o să ne descotorosim! De s-ar sfârşi mai repede într-un fel... Alexandr Anisimoviei ne încredințează că au să debarce trupe din străinătate, că o să ne dea ajutor cei din Kuban... Dar totul nu-i pentru cine se pregăteşte, ci-i pentru cine se nimereşte. Numai unul dumnezeu ştie ce-o să facă, după marea mila lui! Dar dacă aliații se răzgândesc şi nu mai debarcă în țara noastră, atunci ce te faci? Au să ne trimită mantale englezeşti ca în nouă sute nouăsprezece, iar ei au să stea acasă, bând cafea şi desfătându-se cu muierile lor! Ce-o să ne facem numai cu mantalele dumnealor? O să ne ştergem sângele la nas cu pulpanele mantalelor, şi atâta tot. Au să ne zdrobească bolşevicii, martor mi-e dumnezeu c-au sa ne zdrobească! E un lucru obişnuit pentru dânşii. Şi atunci toți cei ce ne-am ridicat împotriva lor avem să ne prăpădim. Pământul de baştină al Donului nostru are să fie pârjolit!"

Întristat de aceste griji, Iakov Lukici se înduioşa de sine însuşi până la lacrimi. Vreme îndelungată gemu, oftă, se închină, şoptind rugăciuni, apoi, stăpânit de gânduri sâcâitoare, reveni la cele lumeşti: „Ce-o fi având Alexandr Anisimovici de împărțit cu leahul cel chior? De ce s-or fi luând mereu la harță? Au de luptat pentru o cauză atât de măreață, iar ei se mănâncă ca doi câini răi în aceeaşi cuşcă. Şi tot chiorul se repede mai aprig. E un mincinos, ba zice una, ba o întoarce. Un păcătos! N-am încredere de două parale într-însul. Nu degeaba spune zicala: «În chior, în ghebos şi în nevastă să nu te încrezi!» Într-o zi o să-l omoare Alexandr Anisimovici, zău că o să-l omoare! Ei, ducă-se pe pustii, că tot nu-i de-o lege cu noi!"

Copleşit de aceste gânduri liniştitoare, Iakov Luldci fu cuprins în sfârşit de un somn greu, dar scurt.

Capitolul II

Iakov Lukici se trezi din somn după răsăritul soarelui, între timp avusese o sumedenie de visuri — unul mai fără noimă şi mai urât decât altul.

Se făcea că stă în biserică, lângă analoghion, tânăr şi gătit cu straie de mire, iar alături se găsea Liatievski, în rochie lungă de mireasă, sub un văl alb ca într-un nor de aburi, mişcându-şi cu neastâmpăr, voiniceşte, picioarele, boldindu-se la dânsul libidinos şi ironic cu singurul său ochi, făcându-i cu el semne deşuchiate, batjocoritoare. Iakov Lukici parcă îi spunea: „Vaclav Avgustovici, nu se cade să mă cunun cu tine: oricum, eşti bărbat, deşi cam slăbănog. Zău, treabă-i asta? Şi unde mai pui că sunt însurat. Hai să ne destăinuim popii, altfel ne pune pirostriile în cap şi ne facem de râsul lumii!" Dar Liatievski îl apucă de braț cu mâna-i rece şi, aplecându-se spre dânsul, îi şopteşte tainic: „Să nu spui la nimeni că eşti însurat! Să vezi ce nevastă o să ai în mine, dragă Iaşa! Un odor!" „Du-te la naiba, nătărău chior!" vrea să strige Iakov Lukici, încercând să-şi smulgă brațul din mâna lui Liatievski, dar nu izbuteşte de loc: degetele lui Liatievski sunt reci şi tari ca de oțel, glasul lui Iakov Lukici ciudat şi înăbuşit, iar buzele ca de vată... Cuprins de furie, Iakov Lukici scuipă şi se trezeşte. Barba şi perna erau năclăite de o salivă lipicioasă...

De abia apucă să-şi facă semnul crucii şi să şoptească: „Sfinte dumnezeule", când visă iarăşi că, împreună eu fiul său Semion, cu Agafon Dubțov şi cu alți consăteni, rătăcea printr-o grădină mare şi culegea roşii sub conducerea unor tinere supraveghetoare, îmbrăcate în alb. Se făcea că Iakov Lukici, ca şi toți cazacii din juru-i, erau, cine ştie de ce, în pielea goală. Nimeni, însă, afară de dânsul, nu se ruşina de goliciunea lui. Dubțov, stând eu spatele la dânsul, se apleca deasupra unei tufe de roşii, iar Iakov Lukici, înecându-se de râs şi de indignare, îi spunea: „Măcar de nu te-ai apleca aşa

de tare, nătărău ciupit de vărsat! Să-ţi fie ruşine cel puţin de muieri!"

Iakov Lukici, chircindu-se ruşinat pe vine, rupea roşiile numai cu mâna dreaptă, acoperindu-se cu stânga ca omul gol înainte de a intra în apă...

După ce se trezi, Iakov Lukici şezu mult în pat, privind tâmp în gol cu ochii buimăciţi de spaimă. „Visurile astea scârboase nu-mi miroase a bine. Mă paşte negreşit o nenorocire!" îşi zise el, simţind aievea o greutate apăsătoare pe inimă, şi începu să scuipe de-a binelea numai la amintirea celor visate cu puţin mai înainte.

Se îmbrăcă într-o posomorită stare sufletească. Îl mirui pe motanul care se alinta pe lângă dânsul; în timpul prânzişorului, fără nici o pricină, o făcu pe nevastă-sa „toantă"; iar când noră-sa se amestecă în vorbă la masă, cu privire la treburile gospodăreşti, Ostrovnov se repezi la ea cu lingura ridicată, parcă ar fi fost o fetişcană şi nu o femeie în toată firea. Mânia bătrânului îl înveseli pe Semion. Acesta îşi luă o mutră neroadă de om speriat şi-i făcu cu ochiul nevestii-si, care se cutremura într-un râs înăbuşit. Aceasta îl scoase cu totul din sărite pe Iakov Lukici,. care aruncă lingura pe masă şi răcni cu glasul sugrumat de mânie:

— Vă hliziţi, hai? Să nu plângeţi cumva, şi chiar curând de tot!

Fără să-şi isprăvească prânzişorul, Iakov Lukici dădu să se ridice de la masă şi atunci, ca un făcut, se sprijini cu palma de marginea străchinii, vărsându-şi pe pantaloni rămăşiţele ciorbei fierbinţi. Noră-sa, acoperindu-şi faţa cu palmele, o zbughi în tindă. Semion rămase pe scaun la masă, dar îşi lăsă capul pe mâini; numai spinarea lui vânjoasă şi omoplaţii ca de oţel se cutremurau de râs. Chiar şi nevasta lui Iakov Lukici, totdeauna serioasă, nu-şi putu stăpâni râsul. .

— Ce ai azi, măi omule? Îl întrebă ea, râzând. Ai călcat cu stângul sau ai visat ceva urât?

— Multe mai vrei să ştii, cotoroanţo! Strigă scos din sărite Iakov Lukici şi fugi glonţ de la masă.

În pragul bucătăriei se agăță de un cui din usciorul uşii şi-şi sfâşie până la cot mâneca cămăşii noi de satin. Se întoarse în odaia lui şi se puse să caute în ladă altă cămaşă — când deodată capacul lăzii, abia sprijinit de perete, căzu şi îl pocni zdravăn, cu zgomot, peste ceafă.

— Fir-ai afurisit să fii! Ce zi cu pocinoage! Izbucni înciudat Iakov Lukici, lăsându-se sleit de puteri pe un scăunel şi pipăindu-şi cu băgare de seamă cucuiul de la ceafă, mare cât toate zilele.

Cu chiu cu vai îşi schimbă cămaşa ruptă şi pantalonii pătați de ciorbă. Fiind însă tare necăjit şi grăbit, uită să se încheie la pantaloni: Având o înfățişare atât de puțin cuviincioasă, Iakov Lukici ajunse aproape de sediul conducerii colhozului, mirându-se în sinea lui de ce femeile pe care le întâlnea, când îi dădeau binețe, zâmbeau oarecum ciudat şi întorceau repede capul... Nedumerirea lui fu curmată fără sfială de moş Şciukar, care venea repede spre dânsul, călcând mărunțel.

— Îmbătrâneşti, Iakov Lukici, drăguțule? Îl întrebă el compătimitor, oprindu-se din cale.

— Da tu, ce, întinereşti? Nu s-ar spune! Ai ochii roşii şi lăcrămoşi ca iepurii de casă.

— Ochii îmi lăcrămează din pricină că cetesc noaptea. Iaca, acu, la bătrânețe, cetesc, mă îndeletnicesc cu felurite învățături înalte. Totuşi umblu îngrijit, dar tu, pe câte văd, ai ajuns uituc, curat ca un bătrân...

— Da din ce vezi, rogu-te, că-s uituc?

— Ai uitat să închizi poarta. Să nu iasă cumva vitele...

— O s-o închidă Semion, spuse cu ghidul aiurea Iakov Lukici.

— Poarta ta n-o s-o închidă Semion...

Zăpăcit de o bănuială neplăcută, Iakov Lukici îşi lăsă ochii în jos, scoase o exclamație şi degetele i se puseră grabnic în mişcare. Colac peste pupăză, pe lângă belelele şi necazurile peste care dăduse în dimineața aceea cu ghinion, Iakov Lukici

calcă în curtea sediului pe un cartof, scăpat de cineva, îl strivi şi, lunecând, se întinse la pământ cât era de lung.

Ei, asta le punea capac la toate! Nu se întâmplau ele de florile mărului. Iakov Lukici, superstițios, era adânc încredințat că îl paşte o mare pacoste. Palid, cu buzele tremurătoare, intră în camera lui Davîdov şi-i spuse:

— Nu mă simt bine, tovarăşe Davîdov. Învoiți-mă astăzi de la lucru. O să mă înlocuiască magazionerul.

— Arăți într-adevăr rău, Lukici, răspunse compătimitor Davîdov, Du-te de te odihneşte. Dă pe la felcer, sau să ți-l trimit acasă?

Iakov Lukici făcu un gest deznădăjduit cu mâna:

— N-are ce-mi face felcerul. Mă pun în pat şi-mi trece şi aşa...

Acasă, Ostrovnov porunci să se tragă obloanele, se dezbrăcă şi se culcă în pat, aşteptând cu răbdare nenorocirea care îl pândea...

„Tot blestemata asta de Putere”, cârtea el în gând. Nu-ți dă o clipă de răgaz nici ziua, nici noaptea. Nopțile, visez urât ca niciodată mai demult, de când mama m-a făcut, iar ziua pacostele se țin lanț de mine... Sub Puterea asta n-o să mi se împlinească veleatul, cum lăsase dumnezeu! Am să dau ortul popii mai devreme!"

Dar aşteptarea şi neliniştea nu-i aduseră nimic nou iui Iakov Lukici în ziua aceea. Nenorocirea zăbovi undeva pe drum şi ajunse la dânsul de-abia peste două zile, venind de unde o aştepta mai puțin...

Înainte de culcare, Iakov Lukici bău un pahar de votcă, ca să mai prindă inimă; noaptea dormi liniştit, fără visuri, iar dimineața, îmbărbătat, se gândi bucuros: „Va să zică nu mi s-a întâmplat nimic!" Ziua şi-o petrecu prins în vălmăşagul treburilor obişnuite. A doua zi însă, duminică, băgând de seamă înainte de cină că nevastă-sa e îngrijorată. O întrebă:

— Parcă nu eşti în apele tale, maică? Nu cumva s-a îmbolnăvit vaca? Ieri mi s-a părut şi mie că s-a întors de la păşune cam abătută.

Stăpâna casei se întoarse către fiul său şi-i spuse:

— Sioma, ieşi o clipă, am de vorbit ceva cu taică-tău…

Semion, care se pieptăna în fața oglinzii, pufni nemulțumit:

— Ce tot vă țineți de taine? În odăiță prietenii tatei — nu i-ar mai fi adus dracul pe capul nostru — șușotesc ziua şi noaptea, iar aici — dumneavoastră… În curând n-o să mai avem trai în casă din pricina tainelor voastre. Parcă-i mânăstire de călugărițe aici, nu casă de gospodari: de jur împrejur — numai şuşoteli şi murmure…

— Ei, astea nu-s treburi pentru mintea ta de mucos! Se aprinse Iakov Lukici. Ți s-a spus să ieşi, trebuie să ieşi! Vorba lungă, sărăcia omului… Bagă de seamă, ține-ți limba în gură. Altfel nu mi-i greu să te fac să ți-o muşti!

Semion se mânie, se întoarse cu fața către taică-său şi rosti surd:

— Tătucă, mai bine ai lăsa-o şi dumneata mai moale cu amenințările! În, casa noastră nu-i nimeni sperios sau mucos. Dacă vom începe să ne amenințam unul pe altul, să nu ne fie încă şi mai rău la toți…

Ieşi trântind uşa.

— Poftim, poți să te făleşti cu feciorașul tău! Ia te uită ce viteaz a ieşit din el, puiul de lele! Izbucni mânios Iakov Lukici.

Nevastă-sa, care nu se lua niciodată la sfadă cu dânsul, spuse cumpătat:

— Dacă stăm strâmb şi judecăm drept, Lukici, nici nouă nu ne fac cine ştie ce bucurie aceşti trântori de oaspeți ai tăi. Din pricina lor trăim mereu cu frica-n sân. Aşa ți-e şi silă de viață, zău! În orice clipă pot să ne facă percheziție autoritățile cătunului, şi atunci ne-am dus pe copcă! Asta nu mai e viață, să tremuri veşnic, să-ți fie teamă de fiecare foşnet, de orice ciocănitură în uşă. Sa nu dea dumnezeu nimănui asemenea viață! Îmi sângerează inima şi pentru tine şi pentru Siomuşka. Au să afle de oaspeții noştri, au să-i ridice — şi, delaolaltă, au să vă înhațe şi pe voi. Atunci ce ne

facem noi, muierile, singure? Să umblăm cu traista în băț prin lume, cerşind pe la uşile oamenilor?

— Ajunge! I-o reteză Iakov Lukici. Ştiu eu ce trebuie să fac, fără tine şi Siomka. Ce vroiai să-mi spui? Vorbeşte!

Închise bine amândouă uşile şi se aşeză lângă nevastă-sa. La început o ascultă fără să dea pe față neliniştea ce-l cuprinsese; dar, până la urmă, nu se mai putu stăpâni, sări de pe laviță şi alergă de colo-colo prin bucătărie, şoptind zăpăcit:

— Suntem pierduți! Ne-a prăpădit chiar maică-mea! M-a nenorocit!

Liniştindu-se puțin, bău două căni mari de apă, una după alta; apoi se lăsă pe laviță, copleşit de gânduri negre.

— Şi ce ai de gând să faci acum, taică?

Iakov Lukici nu răspunse la întrebarea nevestei. Nici n-o auzise...

Din cele povestite de nevastă-sa, Iakov Lukici află că nu de mult veniseră la ei patru bătrâne care ceruseră stăruitor să stea de vorbă cu domnii ofițeri. Bătrânele ardeau de nerăbdare să afle ziua când ofițerii aceia, cu ajutorul lui Iakov Lukici care îi oploşise, şi sprijiniți de alți cazaci din Gremeacii-Log, vor porni răscoala şi vor răsturna Puterea sovietică, cea fără frica lui dumnezeu. În zadar căutase nevasta lui Iakov Lukici să le încredințeze că nici n-au fost şi nici nu sunt ofițeri în casa lor. Drept răspuns, Loşcilina, o babă cocoşată şi răutăcioasă, îi spuse cu mânie: „Eşti încă prea tânără, maică, ca să mă poți amăgi! Chiar soacră-ta ne-a spus că ofițerii aceia locuiesc la voi în cămăruță încă din iarnă. Ştim că trăiesc pitindu-se de oameni; dar noi n-o să suflăm față de nimeni nici o vorbuliță despre dânşii. Du-ne la cel mai mare, căruia îi zice Alexandr Anisimovici!"

...Iakov Lukici intră la Polovțev, stăpânit de emoția încercată şi mai demult de dânsul. Credea că ofițerul, auzind despre cela întâmplate, va turba de mânie, nu-şi va stăpâni pumnii şi Iakov Lukici aştepta răfuiala, tremurând ca un câine supus. Dar când povesti încâlcit, încurcându-se în

vorbă din pricina tulburării, tot ce auzise de la nevastă-sa, fără să ascundă nimic, Polovțev se mărgini să zâmbească ironic:

— Halal conspiratori, nimic de zis... De, era şi de aşteptat. Aşadar, ne-a jucat festa chiar maică-ta, Lukici? Şi ce-i de făcut acum, după părerea ta?

— Trebuie să plecați de aici, Alexandr Anisimovici! Spuse hotărât Iakov Lukici, încurajat de primirea ce-i făcuse ofițerul.

Când?

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Nu-i timp de pierdut cu chibzuieli.

— Ştiu asta şi fără să mi-o spui tu. Vorba e — unde să mă duc?

— Asta nu ştiu. Dar unde-i tovarăşul... Iertați-mi, vă rog, vorba! Unde-i domnul Vaclav Avgustovici?

— Nu-i aici. Se întoarce la noapte. Aşteaptă-l în zori lângă grădină. Atamanciukov locuieşte tot la marginea cătunului? Ei, acolo voi rămâne cele câteva zile cât mai stau aici... Du-mă la el!

Se duseră pe furiş şi, înainte de a se despărți, Polovțev se adresă lui Iakov Lukici:

— Ei, rămâi sănătos, Lukici! Gândeşte-te bine, în privința mamei tale... Poate să ducă de râpă totul... Chibzuieşte asupra acestui lucru... Întâlnește-l pe Liatievski şi spune-i unde mă aflu.

Îl îmbrățişă pe Iakov Lukici, îi atinse cu buzele uscate obrazul aspru, nebărbierit şi, îndepărtându-se, se făcu parcă una cu peretele, de mult nevăruit, al unei case; apoi se mistui în întuneric...

Iakov Lukici se întoarse acasă şi se culcă. Împingând cu un gest neobişnuit de aspru pe nevastă-sa către perete, îi spuse:

— Uite ce... să nu-i mai dai mamei de mâncare... nici apă să nu-i dai... tot moare ea dintr-o zi în alta...

Soția lui Iakov Lukici, care trăise cu dânsul o viața lungă şi grea, numai atât putu rosti:

— Iaşa! Lukici! Îi eşti doar fiu!

Atunci Iakov Lukici, poate întâia dată în tot timpul vieții lor comune, trăite în bună înțelegere, dădu din răsputeri o palmă nevestei sale, femeie în vârstă; apoi spuse cu glas surd, răguşit:

— Tacă-ți gura! Nu vezi în ce bucluc ne bagă? Taci! Sau poate ți s-a făcut de surghiun?

Iakov Lukici se sculă greoi, scoase lacătul nu prea mare de la ladă, trecu cu băgare de seamă în tinda încălzită şi încuie uşa cămăruței, unde se afla maică-sa.

Bătrâna îi auzi paşii. De multă vreme se obişnuise să-l recunoască după mers... Şi acum putea oare să nu desluşească, chiar de departe, paşii fiului său? Cu peste cincizeci de ani mai înainte, ea — nevastă de cazac, pe atunci tânără şi frumoasă — îşi întrerupea gătitul bucatelor sau alte treburi gospodăreşti şi asculta cu un zâmbet plin de încântare cum în odaia vecină lipăiau şovăitor, cu opriri, picioruşele goale ale primului ei copil, Iaşenka, singura şi scumpa ei odraslă, care se târa pe brânci, de-abia învățându-se să umble. Mai târziu auzea cum tropăiau sonor în cerdac picioruşele micuțului său Iaşutka, care se întorcea de la şcoală țopăind într-un picior. Pe atunci era vesel şi sprinten ca un ied. Îşi aducea aminte că la vârsta aceea nu umbla cum se umblă, ci alerga numai; şi nu alerga ca toți băieții, ci sărind, curat ca un ied... Viața se scurgea, cum se scurge de obicei, bogată în necazuri îndelungate şi săracă în bucurii de scurtă durată; şi, mai târziu, mamă în vârstă, căuta, nemulțumită, să prindă cu urechea în timpul nopții paşii uşori, parcă lunecând, ai lui Iaşa — ajuns flăcău sprinten şi isteț — ai feciorului său cu care se mândrea în adâncul cugetului. Uneori, noaptea, când se întorcea târziu de la joc, parcă cipicii lui mai-mai nu atingeau scândurile duşumelei — atât de uşor şi de avântat era mersul tineresc. Pe nesimțite se trezi cu feciorul ei — bărbat în toată puterea cuvântului, om

însurat. Umbletul lui era acum altfel: mai apăsat, mai sigur. Iar în timpul din urmă, de mult răsunau prin casă paşii stăpânului, ai gospodarului vârstnic, aproape bătrân. Pentru dânsa însă, el rămăsese tot Iaşenka cel de odinioară, pe care ea îi vedea deseori în vis ca un băiețandru mic, bălan şi sprinten...

Acum, auzindu-i paşii, mama îl întrebă cu glas stins, ca de bătrână:

— Tu eşti, Iaşa?

Feciorul nu-i răspunse. Rămase o vreme lângă uşă, apoi ieşi în curte, iuțind paşii — cine ştie de ce... Bătrâna, toropită de picoteală, se gândi: „Bun cazac am adus pe lume şi vrednic gospodar am crescut, slavă ție doamne! Toți dorm, dar el s-a dus la staul, roboteşte pe lângă casă." Şi un zâmbet mândru de mamă înflori pentru o clipă pe buzele-i veştede, uscate...

Începând din noaptea aceea, nu mai era trai bun în casa lor.

Bătrâna — neputincioasă, cu sufletul la gură — îşi târa totuşi zilele: cerea măcar o bucățică de pâine, măcar o înghițitură de apă; iar Iakov Lukici, când trecea cu paşi furişați prin tindă, auzea şoapta ei înăbuşită, aproape mută:

— Iaşenka! Fecioraşul meu! Oare de ce faceți una ca asta? Dați-mi măcar un pic de apă!

Toată familia se ferea să intre în casa cea mare. Semion şi nevastă-sa trebăluiau zi şi noapte prin curte, iar soția lui Iakov Lukici, dacă era nevoită să intre cu treburi gospodăreşti înlăuntru, ieşea repede în ogradă, plângând cu hohote. Dar după două zile şi două nopți, când toți ai casei se aşezară la cină şi Iakov Lukici, după o îndelungată tăcere, spuse: „Hai să stăm deocamdată aici, în bucătăria de vară", Semion simți un cutremur în tot trupul, se sculă de la masă, se clătină ca după o lovitură şi ieşi în curte...

...A patra zi, în casă se lăsă o linişte adâncă. Iakov Lukici descuie cu degetele-i tremurătoare lacătul şi intră împreună cu nevastă-sa în cămăruța unde locuise maică-sa. Bătrâna zăcea întinsă pe duşumea lângă prag. Alături de dânsa se afla

o mănuşă veche de piele, uitată întâmplător pe laviță încă din timpul iernii; mănuşa era roasă de gingiile sale văduvite de dinți... Cât despre apă, bătrâna îşi udase buzele, pesemne, numai cu umezeala de pe pervazul ferestrei, unde prin crăpăturile obloanelor se prelingeau câteva picături, nevăzute şi neauzite, din ploița căzută în ultimul timp sau, poate, cu rouă ce se lăsa spre dimineață în vara aceea cețoasă..,

Prietenele răposatei îi scăldară trupuşorul uscățiv, zbârcit; o îmbrăcară şi o plânseră. Dar nu fu om care să fi plâns la țintirim cu atâta amărăciune şi aşa de nemângâiat ca Iakov Lukici. Şi durerea, şi căința, şi încercarea grea a pierderii suferite — toate îi apăsau sufletul în ziua înmormântării, ca o povară cumplită...

Capitolul III

Dorul de muncă fizică îl chinuia pe Davîdov. Trupul lui sănătos, puternic, cerea cu sete muncă, o muncă din pricina căreia să simți spre seară cum te dor toți muşchii într-o dulce şi mare istovire, iar noaptea să-ți vină pe loc, împreună cu odihna atât de dorită, şi un somn uşor, fără visuri.

Într-o bună zi, Davîdov intră în fierărie ca să cerceteze cum merge reparația secerătorilor trecute în proprietatea colhozului. Izul acru-amărui de fier călit şi de cărbune ars, sunetul melodios al nicovalei şi răsuflarea hârâită, tânguitoare, bătrânească, a foalelor străvechi îl făcură să se înfioare. Rămase câteva minute fără să scoată o vorbă în fierăria slab luminată, cu ochii închişi de fericire, sorbind cu desfătare mirosurile cu care era deprins din copilărie, cunoscute şi răscunoscute de dânsul; apoi, fără să poată birui ispita, puse mâna pe baros... Lucră două zile din zori până-n noapte fără să se ducă acasă. Prânzul i-l aducea acolo gazda. Dar ce fel de muncă putea fi aceea — lua-o-ar naiba — când omul era întrerupt de la lucru din jumătate în jumătate

de ceas: ba piesa de metal înroşit se răcea, învinețindu-se în cleşte... ba îl bodogănea Sidorovici, bătrânul fierar, iar băiețandrul de dârvală la vatră îi rânjea în nas, uitându-se cum mâna lui Davîdov, trudită de încordare, scăpa mereu plaivazul pe pardoseala de pământ şi brăzda încet pe hârtiile oficiale în loc de litere citețe, nişte mâzgălituri strâmbe, care se crăcănau alandala.

Pe Davîdov îl scârbiră asemenea condiții de munca şi, ca să nu fie o piedică în calea lui Sidorovici, plecă de la fierărie, înjurând în sinea lui ca un vechi marinar, trecut prin ciur şi prin dârmon. Ursuz, înciudat, nu se mai clintea de la sediul colhozului.

De fapt, irosea zile întregi cu rezolvarea unor chestiuni gospodăreşti curente, dar necesare: verificarea dărilor de seamă şi a nenumăratelor situații întocmite de către socotitor, ascultarea rapoartelor făcute de brigadieri, cercetarea feluritelor cereri ale colhoznicilor, consfătuirile de producție — într-un cuvânt, toate lucrurile strâns legate de existența unei mari gospodării colective, dar care îi aduceau lui Davîdov atât de puține bucurii în munca lui.

Începu să doarmă prost noaptea. Dimineața se trezea cu o sâcâitoare durere de cap. Mânca pe apucate, iar până-n seară nu-l părăsea o neînțeleasă indispoziție, pe care n-o cunoscuse până atunci. Fără să bage de seamă nici el, începuse să umble mai puțin îngrijit. Era supărăcios — cum nu fusese niciodată mai înainte, ceea ce de altfel nici nu intra în firea lui... Iar ca înfățişare nu mai arăta aşa de chipeş şi de bine hrănit ca la sosirea lui în Gremeacii-Log. Pe urmă se mai adăuga şi Luşka Nagulnova, care-i stârnea într-una fel de fel de gânduri. Într-un ceas rău îi ieşise în cale muieruşca asta afurisită!

Uitându-se ironic cu ochii mijiți la fața trasă a lui Davîdov, Razmiotnov îi spuse într-o bună zi:

— Slăbeşti mereu, Sioma. Arăți ca un bou bătrân, care a ieşit vlăguit din iarnă; peste puțin timp ai să cazi din picioare; ai ajuns jigărit şi lățos, nu ştiu cum... Nu cumva

năpârleşti? Ar fi bine să nu ți se mai scurgă ochii după fete şi mai cu seamă după vădane. Asta vatămă grozav sănătatea... ,

— Du-te la dracu cu sfaturile tale prosteşti!

— De ce te zbârleşti? Eu doar te sfătuiesc de bine, fiindcă îmi eşti drag.

— Veşnic născoceşti tot felul de năzdrăvănii. Hotărât!

Davîdov se îmbujoră la față încetul cu încetul, până se făcu stacojiu. Neputându-şi birui tulburarea, începu să vorbească despre cu totul altceva. Dar Razmiotnov nu se lăsă cu una cu două.

— În flotă sau la uzină ai învățat să roşeşti aşa? Ți s-a făcut stacojiu nu numai chipul ci şi gâtul! Te pomeneşti că şi trupul ți se înroşeşte la fel! Scoate-ți cămaşa, să mă uit!

Razmiotnov schimbă în scurt vorba numai când zări în ochii tulburi ai lui Davîdov scăpărări de mânie. Căscând de urât, începu să vorbească despre cosit. Îşi strecura privirea printre genele alăturate şi se prefăcea somnoros dar surâsul şiret nu putea, sau nu vroia să şi-l ascundă pe sub mustățile spălăcite.

Razmiotnov oare numai bănuia ceva sau ştia de legătura lui Davîdov cu Luşka? Mai degrabă ştia, ştia fără îndoială. Şi cum ar fi putut rămâne neştiută legătura asta, dacă neruşinata de Luşka nu numai că nu vroia s-o ascundă, dar căuta chiar într-adins s-o dea în vileag? Amorul propriu ieftin al Luşkăi era pesemne măgulit de faptul că ea — nevasta lepădată de secretarul celulei de partid nu se încurcase cu un colhoznic de rând, ci cu însuşi preşedintele colhozului, care n-o îndepărtase de loc.

De câteva ori Luşka ieşise de la sediul conducerii colhozului împreună cu Davîdov. În pofida moravurilor severe, statornicite în cătun, ea îl lua la braț şi chiar se lipea uşor cu umărul de dânsul. Davîdov îşi întorcea capul în toate părțile ca o fiară hăituită, temându-se să nu-i zărească cumva pe Makar; totuşi nu-şi elibera brațul, îşi potrivea mersul după Luşka, făcând paşi mărunți, ca un cal împiedicat, şi se

poticnea deseori, nu ştiu cum, chiar pe drum neted. Băiețandrii obraznici din cătun — marea pacoste a îndrăgostiților — se țineau după dânşii, strâmbându-se în tot chipul, țipau pițigăiat:

„Dintr-o cocă deasa

Mire şi mireasă!"

Copiii îşi agereau mintea, care mai de care, pentru a găsi nesfârşite variante acestui cuplet nerod. În timp ce Davîdov, scăldat în sudori, străbătea împreună eu Luşka o bună bucată de uliță, blestemând în gând pe copilandri, pe Luşka şi slăbiciunea lui de caracter, „coca deasă" se preschimba rând pe rând — în versurile lor — în cocă tare, de post, de frupt, dulce şi aşa mai departe. În cele din urmă îşi ieşea din răbdări; desprindea uşor degetele, smolite ale Luşkăi, încleştate puternic de cotul lui — şi-i spunea: „Iartă-mă, n-am când, sunt grăbit" şi pornea înainte cu paşi mari. Dar nu era chiar atât de lesne să scapi de aceşti ştrengari sâcâitori, care te urmăreau. Ei se despărțeau în două cete: una rămânea s-o necăjească mai departe pe Luşka, iar cealaltă se ținea scai de Davîdov. Ca să scape de urmărirea lor, nu era decât un singur mijloc, care nu dădea greş. Davîdov se apropia de cel dintâi gard de nuiele întâlnit în cale şi se prefăcea că rupe o vargă. Atunci copiii se împrăştiau care încotro, intrând parcă în pământ. Numai aşa preşedintele colhozului putea rămâne iarăşi stăpânul atotputernic al uliței şi al împrejurimilor...

Nu de mult, în puterea nopții, pe un întuneric beznă, Davîdov şi Luşka se pomeniră deodată în față cu paznicul morii de vânt, care se afla în stepă, departe de cătun. Paznicul, un colhoznic bătrân de tot, pe care îl chema Verşinin, şedea culcat, învelit cu o zeghe, sub o moviliță de lângă vizuina părăsită a unui hârciog. Zărind perechea care se îndrepta spre dânsul, se ridică pe neaşteptate în picioare şi-i somă milităreşte, cu străşnicie:

— Stai! Care-i acolo? Şi puse la ochi arma nu numai vechişoară, ci şi neîncărcată.

— Oameni buni. Eu sunt, Verşinin! Răspunse fără chef Davîdov.

Se întoarse scurt înapoi, trăgând-o şi pe Luşka după dânsul; dar Verşinin îi ajunse din urmă şi începu să-l roage stăruitor:

— Tovarăşe Davîdov, nu cumva se găseşte la dumneata oleacă de tutun pentru o ţigară? N-am ce fuma şi mă usuc. Mi s-au lungit urechile!

Luşka nu-şi întoarse capul în altă parte, nu se îndepărtă şi nici nu-şi acoperi faţa cu basmaua. Privea liniştită cum Davîdov dădea cu grabă paznicului tutun din pungă şi tot atât de liniştit spuse:

— Hai să mergem, Sioma. Iar tu, moş Nikolai, mai bine să pândeşti hoţii decât pe cei ce vin să-şi caute dragostele pe câmp. Noaptea nu umblă numai oameni răi...

Moş Nikolai chicoti scurt, o bătu pe umăr cu familiaritate pe Luşka şi zise:

— Aşa-i, Luşka, dar vezi tu, drăguţo, că treaba de noapte e ceva tainic: unii îşi caută dragostele, iar alţii umblă după lucru străin. Datoria mea de paznic este să-l cercetez pe fiecare, să păzesc moara de vânt, deoarece în ea se află pâinea colhozului, nu tizic. Vă foarte mulţumesc pentru tutun. Umblaţi sănătoşi! Hai noroc!

— La ce dracu mai intri în vorbă? Să te fi dat cei puţin la o parte: poate că nici nu te-ar fi recunoscut, îi spuse necăjit Davîdov, când rămaseră iarăşi singuri, fără să-şi ascundă nemulţumirea.

— Nu mai am şaisprezece ani, şi nici nu-s fată mare ca să mă sinchisesc de orice nătărău bătrân, răspunse rece Luska.

— Totuşi...

Ce totuşi?

— Ce nevoie ai să te dai în vileag peste tot?

— Da ce? Mi-e tată sau socru?

— Nu te înţeleg...

— Bate-ţi puţin capul şi o să înţelegi.

Davîdov nu putea vedea pe întuneric, dar bănuia, după glasul ei, că Luşka zâmbea. Înciudat la culme de dispreţul ei faţă de buna-cuviinţă şi de nepăsarea cu privire la propria reputaţie de femeie în ochii lumii, el izbucni cu aprindere:

— Dar pricepe odată, prostuţo, că ţie îţi port de grijă.

Luşka îi răspunse încă şi mai rece:

— Nu te mai osteni. O scot eu la capăt şi singură. Mai bine poartă-ţi ţie de grijă.

— Îmi port de grijă şi mie.

Luşka se opri scurt şi se proţăpi în faţa lui Davîdov. Rosti cu glas triumfător, plin de o bucurie răutăcioasă:

Cu asta ar fi trebuit să începi, drăguţule! Tu numai grija ta ţi-o porţi şi

ţi-e ciudă că tocmai pe tine te-au văzut cu o muiere, noaptea, în stepă. Cât priveşte pe moş Nikolai — lui nu-i face nici cald, nici rece cu cine te întinzi noaptea...

— Ce rost are aici vorba „te întinzi"? zise Davîdov, oţărându-se.

— Dar cum era să spun? Moş Nikolai e doar om vechi şi îşi dă seama că n-ai venit cu mine aici, în toiul nopţii, ca să culegi mure. Iar ţie ţi s-a făcut părul măciucă de ce-or să spună despre tine, la Gremeacii, oamenii cumsecade, preacinstiţii colhoznici. Nu-i aşa? Puţin îţi pasă de mine! Dacă nu cu mine, cu alta, şi tot te-ai fi plimbat afară din cătun. Dar tu ai vrea şi să păcătuieşti, şi să rămâi pitit, să stai în umbră, ca nimeni să nu afle de mendrele tale. Aşa gânganie îmi eşti, care va să zică! Află, drăguţule, că nu te poţi ascunde toată viaţa după paravan. Şi mai zici că eşti matroz! Adică cum vine asta? Mie nu mi-i frică, iar tu te temi? Va să zică eu sunt bărbat, iar tu muiere: aşa să fie?

Luşka era mai degrabă pornită pe glumă decât pe harţă. Dar purtarea iubitului ei pesemne o întărâtase rău de tot. Rămase un răstimp tăcută; apoi, aruncându-i o privire plină de dispreţ cu coada ochiului, deodată îşi scoase repede fusta de satin negru şi-i spuse poruncitor:

— Dezbracă-te!

— Ce? Ai căpiat! De ce să mă dezbrac?

— Ca să îmbraci fusta mea, iar eu să trag nădragii tăi. Aşa-i pe dreptate. Ori te poartă cum ți-i vorba, ori vorbeşte cum ți-i portul. Hai, grăbeşte-te!

Davîdov izbucni în râs, deşi se simțea jignit de vorbele Luşkăi şi de schimbul pe care i-l propusese. Căutând din răsputeri să-şi stăpânească mânia ce-l cuprinsese el îi spuse domol:

— Lasă-te de năzbâtii, Luşka. Îmbracă-te. Hai să mergem.

Cu mişcări leneşe, Luşka îşi puse în silă fusta, îşi potrivi părul ieşit de sub basma şi, deodată, spuse cu o adâncă şi neaşteptată tristețe în glas:

— Tare mi-i urât cu tine, momâie marinărească!

Făcură drumul până la cătun fără să scoată o vorbă.

Tot atât de tăcuți îşi luară rămas bun în hudiță. Davîdov se înclină foarte stăpânit. Luşka abia clătină din cap şi se mistui pe portiță, ca şi cum s-ar fi topit în umbra deasă a bătrânului arțar.

Câteva zile nu se mai întâlniră. Pe urmă Luşka veni într-o dimineață la conducerea colhozului şi aştepta cu răbdare în tindă până când plecă şi cel din urmă cetățean. Davîdov tocmai vroia să închidă uşa de la camera lui, când o zări. Şedea pe o laviță, cu picioarele desfăcute larg în lături, ca un bărbat, cu fusta bine întinsă peste genunchii rotunzi, şi ronțăia semințe de floarea-soarelui, pe față fluturându-i un zâmbet senin.

— Nu vrei nişte semințe, tovarăşe preşedinte? Îl întrebă ea cu glas scăzut, râzând. Sprâncenele-i subțiri îi tresăriră uşor, iar în ochii săi vii juca o privire vicleană.

— De ce n-ai ieşit Ia plivit?

— Mă duc acum, nu vezi că sunt îmbrăcată ca în zi de lucru? Am trecut să-ți spun... Deseară, cum s-o întunerici, vino la izlaz. Te aştept lângă aria Leonovilor. Ştii unde?

— Ştiu.

— Vii?

Davîdov dădu din cap în semn de încuviinţare, fără să rostească un cuvânt, şi închise bine uşa după dânsa.

Rămase îndelung la masă, posomorât, adâncit în gânduri, sprijinindu-şi obrajii în pumni şi privind ţintă într-un singur punct. Avea la ce să se gândească!

Încă înainte de prima lor ceartă, Luşka venise de două ori, în amurg, la dânsul acasă şi, zăbovind puţin, îi spusese cu voce tare:

— Condu-mă, Sioma! Afară s-a întunericit şi nu ştiu ce am, dar tare mi-e frică să merg singură. Grozav mi-e de frică. De când mă ştiu copil mic, sunt straşnic de sperioasă — încă de atunci mă înfricoşează întunericul...

Davîdov se strâmbă, arătând din ochi spre peretele despărţitor de scânduri pe după care gazda — o femeie bătrână şi evlavioasă — pufnea plină de indignare, ca o pisică şi, înciudată, zdrăngănea vasele, pregătind ceva pentru cină bărbatului său şi lui Davîdov. Auzul ascuţit şi ager al Luşkăi prinse desluşit şoapta şuierătoare a gazdei:

— Tocmai una ca asta să se teamă! Ea nu-i muiere, ci drac împeliţat. Păi chiar pe ceea lume, măcar pe dibuite, prin întuneric, şi tot are să-şi găsească singură calea cea mai dreaptă către un drac tânăr. N-o să aştepte să vină el la dânsa. Iartă-mi, doamne, păcatele mele cele grele! Cică-i sperioasă, auzi! Parcă te poate înspăimânta pe tine întunericul, duh necurat ce eşti!

Luşka se mulţumi să zâmbească, ascultând cât de puţin măgulitor o încondeia gazda. Nu era ea muierea pe care s-o tulbure bârfelile unei babe bisericoase! Prea puţin se sinchisea de această mironosiţă, veşnic cu bale la gură! În timpul scurt cât fusese măritată, Luşka avusese parte şi de alte dandanale. Fusese nevoită să ţină piept unor atacuri încă şi mai dihai, date împotrivă-i de femeile din Gremeacii. Auzea foarte bine cum boscorodea gazda cu jumătate de gură după uşă, făcând-o desfrânată şi dezmăţată. Doamne-dumnezeule, parca numai astfel de cuvinte — ai putea spune relativ nevinovate — îi fusese dat Luşkăi să audă, ba chiar să şi

rostească în timpul încăierărilor cu femeile pe care le obijduia, când acestea săreau la bătaie, se năpusteau asupră-i cu cele mai cumplite sudalme, socotind — în oarba lor nevinovăție — că numai lor li se cuvine să-şi iubească bărbații! Oricum, Luşka ştia să se apere şi să dea răspunsul cuvenit potrivnicelor sale. Nu, niciodată şi în nici o împrejurare nu se zăpăcea şi nu se da în lături când era vorba să atingă pe cineva cu un cuvânt usturător, fără să mai vorbim că nu se afla în cătun vreo zuliară care să fi fost în stare să-i vină de hac Luşkăi sau să-i smulgă broboada din cap... Totuşi, hotărî s-o învețe minte pe bătrâna gazdă, nu de alta, dar numai ca s-o pună la locul ei, călăuzindu-se după singura ei normă în viață şi anume: că ea, Luşka, trebuie totdeauna să-i rămână pe toți.

Când se duse a doua oară la dânsul, Luşka, la plecare, zăbovi câteva clipe în tindă. Îl lăsă pe Davîdov să treacă înainte, iar când el ieşi din casă şi coborî repede treptele scârțâitoare ale ceardacului, ea se întoarse către gazdă cu o înfățişare cât se poate de nevinovată. Socoteala Luşkăi se dovedi a fi fără greş. Bătrâna Filimoniha îşi linse repede buzele şi aşa umede; apoi zise pe nerăsuflate:

— Măi, da neruşinată mai eşti, Lukeria; de când mama m-a făcut n-am văzut una ca tine!

Luşka îşi lăsă ochii în pământ, cu adâncă smerenie, se opri în mijlocul încăperii, ca şi cum ar fi fost copleşită de gânduri pline de pocăință. Avea nişte gene foarte lungi, negre, de-ai fi zis că-s făcute cu condeiul; când se uita în jos, o umbră deasă se lăsa pe obrajii săi palizi.

Filimoniha, înşelată de smerenia ei prefăcută, prinse a şopti de astă dată cu un aer mai împăciuitor:

— Gândeşte-te şi tu, surato, unde s-a mai pomenit ca o femeie măritată, chiar despărțită de bărbat, să vină în casa unui holtei, şi încă pe înserate? Cu ce obraz te mai poți arăta în ochii oamenilor, ha? Vino-ți în fire, fie-ți ruşine, pentru numele lui dumnezeu!

Tot atât de încet, cu glas mieros, ținând isonul gazdei, Luşka îi răspunse:

— Când domnul dumnezeu, atotstăpânitorul şi mântuitorul nostru...

După ce rosti vorbele acestea, Luşka se opri, parcă în aşteptare; apoi, după câteva clipe de tăcere, îşi ridică ochii care scăpărau răutăcios în slaba lumină a amurgului.

Auzind că pomeneşte numele domnului, gazda bisericoasă, îşi plecă numaidecât cu evlavie capul şi începu a se închina repede. Atunci Luşka încheie triumfător, dar de data aceasta cu glas grosolan şi aspru, ca de bărbat:

— ...Când a împărțit dumnezeu oamenilor ruşinea, dând fiecăruia tainul său, eu nu mă nimerisem acasă. Eram la joc, mă hârjoneam cu flăcăii, mă sărutam şi mă giugiuleam cu dânşii. Din pricina asta n-a mai ajuns pentru mine la împărțeală nici o fărâmitură din ruşinea asta, cum îi zici. Ai înțeles? Şi ce? De ce ai rămas cu gura căscată şi n-o mai închizi? Ascultă acum porunca mea: până s-o întoarce acasă chiriaşul tău, adică cât timp o să se chinuiască cu mine, roagă-te pentru noi, păcătoşii, gloabă bătrână!

Luşka ieşi semeață din casă, fără să catadicsească a arunca gazdei năucite, amuțite şi zdrobite cu desăvârşire, nici măcar o privire de dispreț. Davîdov, care o aştepta lângă pridvor, o întrebă bănuitor:

— Despre ce ați vorbit acolo,, Luşa?

— Mai cu seamă despre cele bisericeşti, răspunse Luşka, râzând încetişor, şi se lipi de Davîdov. Îşi însuşise felul de a fi al fostului său soț, adică de a se descotorosi cu o glumă de o convorbire nedorită.

— Ascultă-mă. Vorbesc serios: ce-ți tot şoptea? Nu care cumva te-a jignit?

— Pe mine să mă jignească? N-are cum. Nu-i în stare. Sâsâia însă din pizmă: e zuliară pe mine, ştirbul meu drag! Scăpă iarăşi cu o glumă Luşka.

— Ne bănuieşte. Hotărât! Davîdov dădu din cap mâhnit. Nu trebuia să vii la mine, asta e!

— Te-ai speriat de bătrână?

— Adică de ce să mă sperii, mă rog?

— Ei, dacă eşti un flăcău atât de viteaz, apoi nici nu trebuie să ne pierdem timpul vorbind despre asta.

Era greu s-o convingi de ceva pe năzuroasa şi zănatica Luşka. Iar Davîdov, orbit fulgerător de o patimă adâncă, care i se furişase fără veste în inimă, deseori se gândea serios că trebuie să vorbească cu Makar şi să se însoare cu Luşka, pentru a ieşi la urma urmei din această încurcătură în care singur intrase, punând astfel capăt tuturor bârfelilor ce s-ar fi putut isca pe socoteala lui. „Am s-o reeduc! Cu mine n-are să-i meargă; o să se lase de toanele ei! Am s-o atrag la munca obştească, am s-o înduplec sau am s-o silesc să se apuce de învăţătură. Scot eu om din ea. Hotărât! Nu e proastă, o să isprăvească odată cu arţagul; am s-o dezvăţ de năbădăile sale. Eu nu sunt Makar. La dânşii cânta găina. Eu am cu totul altă fire. Am să găsesc ac de cojocul ei.” Aşa gândea, încrezut, Davîdov, punând un preţ prea mare pe însuşirile lui şi ale Luşkăi.

În ziua când se înţeleseră să se întâlnească lângă aria Leonovilor, Davîdov începu de la prânz să se tot uite la ceas. Mare îi fu uimirea, care pe urmă se prefăcu în mânie, când — cu o oră mai devreme de întâlnirea hotărâtă — auzi paşii uşori ai Luşkăi în pridvor, pe care îi recunoscu numaidecât, şi apoi glasul ei răsunător:

— Tovarăşul Davîdov e acasă?

Nici gazda şi nici bătrânul său bărbat, care se găsea acasă la vremea aceea, nu răspunseră nimic. Davîdov înşfăcă şapca şi se năpusti spre uşă, unde se ciocni faţă în faţă cu Lukeria care zâmbea. Ea îi făcu loc. Ieşiră în tăcere pe portiţă.

— Nu-mi plac marafeturile astea! Spuse aspru Davîdov şi chiar îşi strânse pumnii, înăbuşindu-se de indignare. De ce ai venit aici? Unde a fost vorba să ne întâlnim? Răspunde, lua-te-ar naiba!...

— De ce răcneşti la mine? Ce-ţi sunt, nevastă sau vizitiu? Îl întrebă la rândul ei Luşka, fără să-şi piardă

cumpătul.

— Încetează odată! Nu răcnesc de loc, te întreb.

Luşka ridică din umeri şi rosti pe un ton liniştit, batjocoritor:

— Ei, dacă întrebi fără să ţipi, e altceva! Mi s-a făcut dor de tine şi am venit mai devreme. Îmi închipui că eşti bucuros şi mulţumit.

— Cum dracu să fiu „mulţumit"! Gazda mea o să umble cu vorbe prin tot cătunul! Ce i-ai spus data trecută, că de atunci nici nu se mai uită la mine, ci doar bodogăneşte şi-mi dă să mănânc numai lături în loc de ciorbă ca lumea? Aţi vorbit despre cele bisericeşti! Frumuşele vorbe bisericeşti trebuie să fi fost acelea, dacă ea — cum aude un singur cuvânt despre tine — îndată începe să icnească şi se învineţeşte ca un înecat! Hotărât, cum îţi spun!

Luşka izbucni într-un râs atât de tineresc şi de nestăvilit, încât lui Davîdov i se înmuie fără voie inima. Dar de data asta nu avea de loc chef de glume. Luşka, privindu-l cu ochi râzători şi umezi de lacrimi, îl întrebă a doua oară:

— Va să zică, spui că icneşte şi se învineţeşte? Aşa îi trebuie mironosiţei! Să nu-şi mai bage nasul unde nu-i fierbe oala. Da ce, s-a tocmit să-mi supravegheze purtările?!

Davîdov o întrerupse cu răceală:

— Ţie nu-ţi pasă că o să ne bârfească prin cătun?

— Numai să-i priască îndeletnicirea asta, răspunse nepăsătoare Luşka.

— Dacă ţie nu-ţi pasă, în schimb îmi pasă mie — şi încă mult, hotărât! Nu mai fă pe proasta şi nu mai bate toba cu legătura noastră! Trebuie să vorbesc chiar mâine cu Makar şi să se aleagă într-un fel: ori ne căsătorim, ori să-şi caute fiecare de drum. Nu mâi pot trăi aşa, ca să mă arate lumea cu degetul: iată, cică, preşedintele — gagicul Luşkăi. Iar cu purtarea ta fără perdea îmi sapi cu totul autoritatea. Ai înţeles?

Luşka se făcu foc; îl dădu cu putere pe Davîdov într-o parte, strecurând printre dinţi:

— Ia te uită ce mire mi-am găsit! Şi ce dracu să fac cu tine, papă-lapte ce eşti? Da ce, crezi că mă mărit cu tine, aşa, la repezeală? Mai pune-ți pofta-n cui! Tu te sfieşti să treci cu mine prin cătun, şi acum: „Hai să ne căsătorim!" Dumnealui se teme de orice, se uită în gura fiecăruia, chiar şi de copii se dă sperios la o parte, parcă ar fi într-o ureche. N-ai decât să te duci cu autoritatea ta pe izlaz, dincolo de aria Leonovilor, tăvăleşte-te acolo singur pe iarbă, kațap păcătos! (*Kațap — denumire şovină batjocoritoare, dată înainte de revoluție ruşilor de către naționaliştii ucraineni - n. r.*) Credeam că eşti om ca toți oamenii, şi când colo semeni aidoma cu Makarka al meu: acela n-are în cap decât revoluția mondială, iar tu — autoritatea. Păi cu de-alde voi orice muiere se prăpădeşte de urât!

Luşka tăcu un răstimp; apoi rosti cu o duioşie neaşteptată şi cu o voce tulburată, care începu să-i tremure puțin:

Rămâi cu bine, Sioma al meu!

Stătu câteva clipe parcă şovăind; pe urmă îi întoarse scurt spatele şi porni cu paşi iuți pe hudiță.

— Lijşa! O strigă cu glas surd Davîdov.

Basmaua ei albă licări ca o scânteie la cotitură şi se stinse în întuneric. Trecându-şi mâna peste fața care i se îmbujorase, Davîdov rămase țintuit locului, zâmbind buimac şi gândindu-se: „Am şi găsit timpul nimerit s-o cer în căsătorie! Poftim, te-ai însurat, nătărăule. Hotărât!"

Neînțelegerea nu se mărgini la o simplă glumă. De fapt, nu era vorba numai de o neînțelegere şi nici chiar de o ceartă obişnuită, ci de ceva care semăna a ruptură. Luşka îl ocolea cu încăpățânare pe Davîdov. Peste puțin timp el se mută în altă casă, dar nici împrejurarea asta, de care Luşka auzise fără doar şi poate, n-o îndemnase să se împace cu dânsul.

„N-are decât să se ducă pe apa sâmbetei, dacă e aşa de firoscoasă!” se gândea mânios Davîdov, pierzând cu totul nădejdea de a-şi vedea iubita între patru ochi. Dar prea i se strângea inima de amărăciune, iar sufletul şi-l simțea întunecat şi mohorât, ca o zi ploioasă de octombrie. Pesemne

că Luşka ştiuse sa găsească repede cărăruia care ducea de-a dreptul la inima deschisă a lui Davîdov, necălită în încercările dragostei...

E drept că despărțirea presupusă avea şi părțile ei bune: mai întâi, nu mai era nevoie de o lămurire neplăcută cu Makar Nagulnov; în al doilea rând, nimic nu mai amenința autoritatea de fier a lui Davîdov, zdruncinată puțin prin purtarea lui oarecum imorala. Totuşi, aceste gânduri înțelepte despre foloasele rupturii nu aduceau bietului Davîdov decât foarte puțină alinare. Era de ajuns să rămână singur, ca îndată, fără să-şi dea seama, să se întoarcă cu gândul în trecut, stând nemişcat cu ochii ațintiți în gol. Zâmbea trist, îngândurat, aducându-şi aminte de mireasma, atât de dragă inimii lui, a buzelor Luşkăi, care zvâcneau, ca şi de căutătura ochilor ei focoşi, jucăuşi...

Minunați ochi mai avea Luşania Nagulnova! Când se uita puțin pe sub sprâncene, o duioşie se strecura în privirea ei de copil plăpând. Semăna în acel moment mai degrabă cu o codană, decât cu o femeie încercată în viață şi în desfătările dragostei. Iar peste câteva clipe, îndreptându-şi cu o uşoară atingere a degetelor basmaua întotdeauna albă ca helgea, sinilită cu grijă, îşi sălta capul în sus şi privea cu o sfidătoare bătaie de joc. Atunci, ochii ei răutăcioşi, licărind şters, aveau o căutătură neruşinată, atotştiutoare.

Această însuşire a Luşkăi de reîncarnare din clipă în clipă nu şi-o dobândise în chip desăvârşit la şcoala cochetăriei, ci era un dar firesc ai ei. Aşa cel puțin i se părea lui Davîdov. Orbit de dragoste, el nu vedea că iubita lui era o ființă mai încrezută, poate, decât trebuia şi, fără îndoială, îndrăgită de sine însăşi. Dar multe lucruri nu vedea şi nu băga de seamă Davîdov.

Odată, într-un avânt de lirism amoros, sărutând obrajii Luşkăi, uşor dați cu ruj, îi spuse:

— Luşenka mea, eşti ca. o floare! La tine până şi pistruii au mireasma lor. Hotărât! Ştii a ce miroase?

— A ce? Îl întrebă curioasă Luşka, ridicându-se într-un cot.

— A prospețime, nu ştiu cum, a ceva asemănător cu roua, parcă... Sau cu ghioceii; o mireasmă abia simțită, dar minunată.

— Păi la mine nici nu poate fi altfel, răspunse cu ifos Luşka, fără urmă de glumă.

Davîdov tăcu un răstimp, neplăcut surprins de îngâmfarea ei atât de fățişă. Puțin mai târziu o întrebă:

— Şi de ce crezi, mă rog, că la tine nu poate fi altfel?

— Pentru că sunt frumoasă.

— Şi tu îți închipui că toate femeile frumoase trebuie să miroasă plăcut?

— Nu pot vorbi despre toate, nu ştiu. Nu le-am mirosit. Şi nici nu-mi pasă de ele; eu vorbesc numai de mine, sucitule! Nu toate femeile frumoase au pistrui, iar pistruii ies primăvara şi, la mine, trebuie să miroasă a ghiocei.

— Eşti o îngâmfată. Hotărât! Zise indispus Davîdov. Dacă vrei să ştii cu adevărat, află că obrajii tăi nu miroase a ghiocei, ci a ridiche cu ceapă şi untdelemn.

— Atunci de ce nu-mi dai pace cu sărutările tale?

— Fiindcă îmi place ridichea cu ceapă...

— Îndrugi şi tu, Sioma, tot felul de prostii, curat ca un băiețandru, rosti cu nemulțumire în glas Luşka.

— Nu ştii că cu deştepții trebuie să vorbeşti ca un deştept?

— Deşteptul chiar când vorbeşte ca un prost, tot deştept rămâne; iar prostul, oricum, tot prost rămâne, i-o întoarse Luşka.

Se certaseră şi atunci pentru o nimica toată, dar cearta aceea fusese trecătoare, încheindu-se peste câteva minute printr-o împăcare deplină. De data asta însă era cu totul altceva. Clipele trăite cu Luşka îi păreau acum lui Davîdov minunate, dar făcând parte dintr-un trecut îndepărtat, care nu avea să se mai întoarcă niciodată. Pierzând nădejdea de a o mai vedea între patru ochi, pentru o lămurire deplină a

legăturilor dintre dânşii, care luaseră o nouă întorsătură, Davîdov începu să tânjească de-a binelea. Îl lăsă pe Razmiotnov să-i țină locul la conducerea colhozului, iar el se gândi să plece pentru un timp nedeterminat la brigada a doua, care întorcea pârloaga de primăvară pe una din tarlalele cele mai îndepărtate ale trupului de pământ colhoznic.

Aceasta nu era o hotărâre impusă de nevoile muncii, ci o fugă ruşinoasă a unui om care dorea un deznodământ apropiat al dragostei lui, temându-se în acelaşi timp de el. Davîdov înțelegea foarte bine toate acestea, privindu-se din timp în timp parcă cu ochii altuia. Ajunsese însă la capătul puterilor. De aceea se şi oprise la hotărârea de a pleca din cătun, ca fiind calea cea mai bună pentru dânsul, neavând acolo putința s-o vadă pe Luşka şi nădăjduind să trăiască câteva zile mai mult sau mai puțin liniştit.

Capitolul IV

La începutul lui iunie cădeau deseori ploi neobişnuite pentru timpul verii: potolite ca toamna, fără furtună, fără vânt. Dimineața, se ivea dinspre apus, de după dâmburile îndepărtate, un nor vânăt-cenuşiu, care creştea şi se lățea, acoperind o jumătate de cer. Pe sub marginile lui întunecate scăpărau luciri albe, amenințătoare; apoi norul pogora atât de jos, încât scamele lui, străvezii ca muselina, se agățau de acoperişul morii de vânt, care se înălța în stepă, pe un gorgan. Undeva, sus, în tăriile cerului, bolborosea blajin, într-o octavă de-abia auzită, tunetul: şi din văzduhuri începea să se reverse o ploaie binefăcătoare.

Picăturile calde, adevărați stropi de lapte proaspăt muls, cădeau drept pe pământul tupilat în pâclă, învăluit de linişte; în băltoacele înspumate, care încă nu se uscaseră, se umflau băşici albe. Şi atât de înceată şi de domoală era ploaia răricică

de vară, încât nici plantele nu-şi aplecau florile, nici găinile de prin curţi nu căutau să se aciuieze la adăpost. Ele scurmau mai departe cu un aer grijuliu pe lângă şurile şi gardurile de nuiele umede, înnegrite, căutându-şi hrana; iar cocoşii uzi, care îşi cam pierduseră din ţinuta lor semeaţă, în pofida ploii, trâmbiţau prelung şi cu rândul. Viersul lor înviorat se îngemăna cu ciripitul vrăbiilor, care se scăldau vioi în băltoace, şi cu piscuitul rândunelelor care, în zbor năvalnic, parcă se prăvăleau din cer, ademenite duios de pământul îmbibat cu iz de ploaie şi de praf.

În Gremeacii-Log toţi cocoşii trâmbiţau uimitor de felurit. Pe la miezul nopţii cocoşul Liubişkinilor, care se trezea înaintea tuturor, dădea de veste cel dintâi. Cânta cu glas de tenor, puternic, vesel, ca un tânăr comandant de companie zelos în serviciu. Îi răspundea cu glas de bariton grav, ca de polcovnic, cocoşul din bătătura lui Agafon Dubţov; apoi, timp de vreo cinci minute stăruia deasupra cătunului zarva plină, ca un vuiet neîntrerupt, stârnită de cucurigul cocoşilor; iar ca încheiere, bolborosind de mama focului, buimac de somn, cea mai bătrână orătanie din cătun, cocoşul roşcat şi gras al Maidannikovilor bătea aprig din aripi pe leaţ şi zbiera asurzitor cu glas răguşit de bas, ca de general, în care se desluşeau sunete hârâitoare şi încordate, de comandă cazonă.

Afară de îndrăgostiţi şi de cei grav bolnavi — ceea ce după părerea lui Nagulnov era aproape acelaşi lucru — ultimul din cătun care se ducea la culcare era el însuşi, Makar. Ca şi înainte, învăţa sârguincios limba engleză, folosind clipele de răgaz din timpul nopţii. În odaia lui atârna pe speteaza scaunului un ştergar făcut din pânză de casă, iar într-un colţ se găsea un ulcior cu apă rece de la fântână. Tare greu îi venea lui Makar să înveţe! Cu gulerul cămăşii descheiat, cu părul zburlit, leoarcă de năduşeală, şedea la masă, în faţa ferestrei larg deschise, ştergându-şi cu prosopul sudoarea de pe frunte, de la subsuori, de pe piept şi de pe spate; iar din vreme în vreme se apleca peste pervaz şi-şi turna în cap apă din ulcior, sforăind de plăcere pe înfundate.

Lampa de cinci lumini de pe masă răspândea o licărire palidă; în abajurul, făcut din hârtie de ziar, se loveau fluturii de noapte; în odaia vecină sforăia domol bătrâna gazdă, iar Makar îşi însuşea cuvânt cu cuvânt limba engleză, straşnic de grea şi al dracului de trebuitoare pentru dânsul... Odată, aproape de miezul nopţii, pe când se odihnea cu ţigara în gură, rezemat de pervazul ferestrei, băgă de seamă pentru întâia dată corul cocoşilor. Ascultând cu luare aminte, uimit, Makar izbucni plin de încântare: „Păi asta-i curat ca la paradă, când se trece în revistă divizia! Mare minunăţie, să te cruceşti, nu alta!...”

După aceea, Nagulnov începu să aştepte în fiecare noapte trâmbiţarea cocoşilor şi să asculte cu desfătare glasurile, ca de comandanţi, ale cântăreţilor nopţii, dispreţuind în sinea lui viersul privighetoarei, cu toate înfloriturile şi trilurile ei lirice. Îi plăcea mai cu seamă basul de general al cocoşului Maidannikovilor, care, în corul cocoşilor, intona parcă acordul final. Într-un rând, însă, ordinea chemărilor cu care Nagulnov se deprinsese, încuviinţând-o în sinea lui, fusese încălcată pe neaşteptate şi încă într-un chip foarte grosolan: după puternicul bas al cocoşului se auzi deodată, de undeva, aproape de tot, în dosul şurii din curtea vecinului Arkaşka Menok, o voce de altist, semeţ, ca de băieţandru, a unui cocoşel pirpiriu, pesemne dintre cei tineri, care în urma cucurigului mai scoase de câteva ori câte un cotcodăcit ca de găină, şi se înecă parcă într-un fel de râgâială scârboasă. După ce se lăsă liniştea, Makar auzi desluşit cum acest cocoşel prăpădit se vânzolea în coteţ, bătea din aripi, căutând să-şi păstreze cumpănirea — pesemne de teamă să nu cadă de pe leaţ în timpul cântecului.

Această purtare era o făţişă încălcare a disciplinei şi arăta un deplin dispreţ faţă de datoria supunerii la ordin. Nagulnov îl asemuia pe cocoşel, într-o oarecare măsură, cu un pârlit de comandant de grupă, pe deasupra şi bâlbâit, care ar fi luat cuvântul după un general, căutând să-l şi corecteze. Indignat până în fundul sufletului, Makar nu putu îndura asemenea

neobrăzare şi strigă în întuneric: „La loc comanda!..." apoi, furios, închise cu zgomot fereastra, ocărând pe vinovat cu voce scăzută.

A doua noapte povestea se repetă, a treia — la fel. Încă de vreo două ori strigă Makar în întuneric: „La loc comanda!" trezind-o din somn pe gazdă şi înspăimântând-o cu răcnetul lui. Deplina armonie a chemărilor, trâmbițate noaptea de cocoşi, când vocile şi timpul intrării în scenă a artiştilor erau parcă împărțite după grade, fusese cu totul tulburată. Makar începu să se culce îndată după miezul nopții... Nu mai putea să învețe şi să țină minte atâtea cuvinte firoscoase. Era mereu cu gândul la cocoşul cel obraznic şi credea, clocotind de mânie, că orătania asta nu face două parale şi-i tot atât de pusă pe gâlceavă ca şi stăpânul său. Makar ocăra în gând cocoşul cu nimic vinovat, făcându-l nemernic, parazit şi parvenit. Orătania vecinului, care se încumetase să cânte după cocoşul lui Maidannikov, îl scoase din sărite cu totul pe Makar Nagulnov; nu mai avea de loc spor la învățarea limbii engleze şi starea lui sufletească i se înrăutățea din zi în zi... Era timpul să pună capăt unei astfel de neorânduieli!

A patra zi intră de dimineață în curtea lui Arkaşka Menok, îi dădu cu răceală binețe şi zise»:

Ia arată-mi cocoşul!

— Da ce trebuință ai de el?

— Vreau să-l văd cum arată.

— Şi la ce naiba îți trebuie să vezi cum arată?

— Hai arată-mi-l! N-am timp să stau la taclale cu tine! Rosti mânios Makar.

În timp ce el îşi răsucea o țigară. Arkaşka scoase anevoie, cu un vreasc, de sub hambar, un cârd de găini pestrițe, parcă împopoțonate. Ăsta era, nici vorbă! Presupunerile lui Makar se adeveriră în întregime: printre vreo douăsprezece găini cu penaj bătător la ochi, uşuratice şi cochete, se învârtea ca o sfârlează un cocoşel nearătos, jumulit, sur ca un şoarece. Makar îl cercetă cu o privire plină de vădit dispreț; adresându-se lui Arkaşka, îl sfătui:

Taie-l pe neisprăvitul ăsta!

— De ce să-l tai?

— Să faci supă cu tăieței, răspunse scurt Makar.

— Şi adică de ce sa-l tai? N-am altul şi calcă bine găinile.

Makar zâmbi batjocoritor şi se strâmbă.

— Atâta e de capul lui: calcă bine găinile. Mare scofală! Treabă de prost, nu cere cine ştie ce istețime.

— Dar lui nici nu i se cere mai mult. N-am de gând să ar cu el grădina de zarzavat. Nu poate trage el un plug cu un brăzdar...

Ascultă, lasă şaga! Ştiu şi eu să şuguiesc când trebuie...

— Dar ce ți-a făcut cocoşul meu? Îl întrebă Menok pierzându-şi răbdarea. Ți s-a pus cumva împotrivă?

— E un zevzec, nu ştie de nici o rânduială.

— De ce rânduială ar fi trebuit să ştie? O fi zburat în grădina gazdei tale?

— Nu zboară în nici o grădină, dar aşa, îndeobşte...

Lui Makar nu-i era la îndemână să-l lămurească despre ce rânduială e vorba. Rămase câteva clipe tăcut, cu picioarele răşchirate, aruncând cocoşului priviri aprige; apoi îi fulgeră prin minte un gând:

— Ştii ce, vecine, îi spuse Makar lui Arkaşka, înviorându-se, hai să facem schimb de cocoşi.

— Dar de unde să se fi brodit un cocoş la gospodăria ta prăpădită? Îl întrebă Menok, plin de curiozitate.

— S-a brodit, şi încă nu unul jumulit ca ăsta!

— Fie, adu-l; dacă o fi pe gustul meu, facem schimb. Nu țin numaidecât la al meu.

Peste vreo jumătate de ceas, Makar intră ca în trecere în curtea lui Akim Beshlebnov, care avea o sumedenie de găini. Vorbind de una, de alta, Makar privea cu un ochi scrutător găinile care umblau de colo-colo prin curte şi asculta cântecul cocoşilor. Cei cinci cocoşi ai lui Beshlebnov erau tot unul şi unul, trupeşi, cu pene arătoase, dar mai cu seamă nu prea

gălăgioşi şi potoliţi, înainte de a-şi lua rămas bun, Makar îi propuse:

— Ascultă, gospodarule, nu-mi vinzi un cocoş, ce zici?

— Cu plăcere, tovarăşe Naguinov, dar găina e mai bună pentru ciorbă. Alege pe care vrei, muierea mea are doar destule!

— Nu, mie-mi trebuie un cocoş. împrumută-mi un sac, ca să-l duc.

După puţin timp Makar se şi afla în curtea lui Arkaşka Menok, gata să dezlege gura sacului. Arkaşka, care avea, după cum se ştie, slăbiciune pentru orice schimb, îşi freca palmele mulţumit, gustând dinainte plăcerea schimbului aşteptat şi spunea:

— Ia să vedem, ce procopseală mi-ai adus. Te pomeneşti că am să cer pe deasupra şi ceva parale. Dezleagă sacul mai repede, ce tot moşmoleşti acolo? Acuşica am să prind cocoşul meu şi o să-i zădărâm la luptă: care o birui, acela o să aibă drept la aldămaş. Zău aşa, altfel nici nu fac schimb! Al tău cum arată? E zdravăn?

Un vlăjgan în lege, mormăi scurt Makar, desfăcând cu dinţii nodul

strâns al sforii de la gura sacului.

Arkaşka, ţinându-şi în fugă nădragii care-i cădeau în vine, se năpusti de-i sfârâiau călcâiele spre coteţ. Peste un minut se auziră cârâituri înspăimântate de cocoş. Dar când se întoarse vecinul, strângând la piept cocoşelul care gâfâia grozav de speriat, îl găsi pe Makar cinchit asupra sacului dezlegat şi scărpinându-se cu nedumerire la ceafă; „vlăjganul" zăcea în sac cu aripile larg desfăcute şi, în sfârşeala morţii, îşi dădea peste cap ochii rotunzi, portocalii.

— Ce s-a întâmplat? Întrebă Arkaşka, uluit.

— Am dat greş.

— S-a nimerit bolnav?

— Nu ţi-am spus că am dat greş cu dânsul?

— Cum poţi să dai greş cu un cocoş? Vorbeşti năzbâtii!

— Greu de cap mai eşti, măi omule. Când îl duceam, cocoşului îi venea să cânte în sac, cât pe ce să mă facă de râs în fața lumii. Asta s-a petrecut lângă sediul conducerii colhozului. Atunci i-am sucit olecuță capul... înțelegi, numai olecuță, dar uite ce s-a întâmplat. Adu mai repede toporul, altfel piere fără de nici un folos.

Makar aruncă peste gard cocoşul decapitat şi strigă către gazda sa care trebăluia pe lângă pridvor:

— Ascultă, măiculiță! Jumuleşte-l până-i cald, şi fă mâine o supă cu tăieței!

Fără să-i spună nici o vorbă lui Arkaşka, Makar se duse iarăşi la Beshlebnov. Acesta se încăpățână la început, spunând:

— Păi îmi văduveşti toate găinuşele!

Totuşi, până la urmă îi vându încă un cocoş. Schimbul cu Arkaşka se făcu, iar peste câteva minute şi cocoşul acestuia, cu gâtul retezat, zbura peste gardul de nuiele. Makar, mulțumit la culme, strigă gazdei sale:

— Ia şi pacostea asta, măiculiță! Jumuleşte-l şi pe diavolul ăsta împelițat şi — în oală cu el!

Nagulnov ieşi în uliță cu înfățişarea unui om care săvârşise o faptă însemnată, folositoare. Nevasta lui Arkaşka îl urmări din ochi, clătinându-şi capul cu amară părere de rău. Rămăsese uluită când îl văzuse pe Makar căsăpind cocoşii în curtea lor. Drept răspuns la privirea ei întrebătoare, Arkaşka îşi duse arătătorul la frunte, îl mişcă dintr-o parte în alta şi spuse în şoaptă:

— S-a țicnit! Cumsecade om, dar s-a țicnit. A înnebunit de-a binelea, asta-i sigur. Câte nopți n-a stat, sărmanul, cu cartea dinainte! Are haz ca l-au dat gata limbile inglizeşti, fir-ar afurisite să fie!

De atunci Makar, care îndura cu bărbăție singurătatea, începu să asculte noaptea nestingherit trâmbițările cocoşilor. Zile întregi lucra la câmp, plivind grâul la rând cu femeile şi copiii; iar seara, se ospăta la cină cu lapte şi cu o ciorbă fără

carne; apoi se aşeza să învețe limba engleză după manualul: pentru autodidacți şi aştepta cu răbdare miezul nopții.

Curând i se alătură şi moş Şciukar. Într-o seară bătrânul ciocăni uşurel în uşă şi întrebă:

— Pot să intru?

— Intră. Ce pofteşti? Îl întâmpină Makar cu un aer nu prea binevoitor.

— Vezi, cum să spun... Se fâstâci moş Şciukar. Iaca, mi s-a făcut tare dor de tine, Makaruşka. Când am văzut lumină la fereastra ta, mi-am zis: hai să intru să-l văd.

— Da ce, eşti muiere ca să-ți fie dor de mine?

— Omul bătrân tânjeşte uneori mai dihai ca o muiere. Treburile mele sunt searbăde de tot: cât îi ziulica de lungă tot cu armăsarii şi cu armăsarii. Mi s-a urât cu făpturile astea necuvântătoare! Iaca, tu le spui o vorbă bună, iar ele ronțăie pe tăcute ovăz şi dau din coadă. Dar eu ce folos am de aici? Şi colac peste pupăză, mai e şi țapul acela, fir-ar afurisit să fie! Când o dormi oare gângania asta, Makaruşka? Numai ce închizi ochii noaptea că el, diavolul, începe să umble forfota. Nici nu pot să număr de câte ori m-a călcat cu copita, când abia dădusem geană în geană! Mă bagă în toți sperieții, pe urmă, deşi-i întuneric beznă, pas de mai adormi, şi basta! Aşa gânganie afurisită şi răufăcătoare nici n-am mai văzut! Câtă-i nopticica de mare umblă haihui prin grajd şi prin fânărie. Ce zici, n-ar fi bine. să-l tăiem, Makaruşka?

— Ia mai slăbește-mă cu vorbele astea de clacă. Eu nu-s mai mare peste țapii colhozului. Davîdov e comandantul lor, du-te la dânsul.

— Doamne fereşte, da n-am venit la tine pentru țap; am trecut numai ca să te văd. Dă-mi şi mie o cărticică frumoasă şi stau liniştit lângă tine, ca un şoarece în borta lui. O să fie şi pentru tine mai vesel, şi pentru mine. N-am să te stingheresc nici cât îi negru sub unghie.

Makar chibzui şi încuviință. Întinzându-i dicționarul explicativ al limbii ruse, îl preveni:

— Fie, şezi cu mine şi citeşte, dar numai în gând. Nu plescăi din buze, nu tuşi, nu strănuta — într-un cuvânt, să nu se audă nici un zgomot! Fumăm numai la comanda mea. Ai priceput?

Priceput! Numai cu strănutul nu ştiu cum o ieşi! Dacă mă apucă aşa

din senin, naiba să-l ia, atunci ce-i de făcut? Din pricina foncției mele am totdeauna în nări scuturătură de fân. Uneori strănut şi în somn. Zi şi tu, ce să mă fac?

— Țâşneşti ca glonțul în tindă şi strănuți acolo!

— Ehei, Makaruşka, ți-e lesne a-mi spune să țâşnesc ca glonțul, da eu îs ghiuj bătrân, mi-s balamalele ruginite! Până să dau fuga în tindă, strănut de zece ori şi-mi suflu de cinci ori nasul..

— Zoreşte-te şi matale, moşule!

— S-a zorit fata să se mărite, dar mire — ia-l de unde nu-i. S-a găsit un om al lui dumnezeu şi i-a dat o mână de ajutor la nevoie. Ştii ce-a ajuns fata şi fără cununie? O muiere pe cinste! Aşa poate să mi se întâmple şi mie: dacă m-oi zori, mă tem să nu dau cinstea pe ruşine; atunci — cum te văd şi mă vezi — mă goneşti să-mi iau îndată tălpăşița de aici.

Makar izbucni în râs şi-i spuse:

— Păi dacă ai să te grăbeşti mai cu băgare de seamă, n-o să-ți pui în primejdie cinstea. Într-un cuvânt, uite: tacă-ți gura şi nu mă stingheri de ia treabă, citeşte şi ai să ajungi un bătrân învățat.

— Pot să-ți mai pun o întrebare, scurtă de tot? Nu te încrunta, Makaruşka, e cea din urmă.

— Dă-i drumul. Da mai iute!

Moş Şciukar începu să se foiască fâstâcit pe laviță, apoi bâigui:

— Iaca ce-i... Ei, nu prea... cine ştie ce... dar baba mea se supără rău pe mine din pricina asta şi tot mă boscorodeşte: „Nu mă laşi să dorm!" Dar, te întreb, ce vină am eu aici?

— Vino la chestie!

— Tocmai de chestia asta şi vorbesc. Din pricina vătămătorii,. sau poate din alt beteşug, câteodată îmi ghioräie cumplit maţele, parcă ar hurui tunetul în nori pe vreme de furtună! Atunci ce ne facem? Şi asta te poate abate de la învăţătură, nu?

— Ieşi în tindă şi să n-aud nici tunete, nici fulgere! E lămurit?
r

Şciukar dădu tăcut din cap a încuviinţare, oftă din rărunchi şi deschise dicţionarul. La miezul nopţii, călăuzit de Makar, care îi dădea toate desluşirile, ascultă aşa cum trebuie, pentru întâiaşi dată în viaţă, trâmbiţările cocoşilor. Peste trei zile stăteau amândoi, cot la cot. aplecaţi peste pervazul ferestrei, iar moş Şciukar şoptea plin de încântare:

— Doamne dumnezeule, doamne sfinte! Toată viaţa m-am împiedecat la tot pasul de cocoşi. De mic copil am crescut cu găinile, da nu m-am învrednicit să-mi dau seama de frumuseţea viersului lor. Ei, acum am avut parte şi de asta! Makaruşka, ia ascultă cum îi mai zice diavolul Iui Maidannikov! Curat gheneralul Brusilov nu alta! (*Brusilov, Alexei Alexeevici (1853—1926) — general de cavalerie, comandantul frontului rus de sud-vest în anul 1916 - n. r.*).

Makar se încruntă; dar, stăpânindu-se, răspunse în şoaptă:

— Ai nimerit-o şi tu ca nuca-n perete! Să-i fi auzit, moşule, pe generalii noştri — aveau glasuri, nu glumă! Cine-i, mă rog, Brusilov al tău? Mai întâi, fost general ţarist. Asta înseamnă că e un individ care dă de bănuit; iar în al doilea rând, e un intelectual cu ochelari. Avea pesemne şi glasul ca răposatul cocoş al lui Arkaşka, pe care l-am mâncat amândoi împreună. Glasurile trebuiesc judecate şi ele din punct de vedere politic. Uite, de pildă, era la noi în divizie un bas — altu ca el nu găseai în toată armata! Până la urmă s-a dovedit o lepădătură: a trecut la duşmani. Crezi tu că el e bas şi

acuma pentru mine? La dracu! Pentru mine nu este decât un falset trădător, nicidecum bas!

— Makaruşka, dar pe cocoşi nu-i priveşte politica? Îl întrebă sfios moş Şciukar.

— Ba şi pe cocoşi îi priveşte! Dacă în locul cocoşului lui Maidannikov, ar fi fost vreun cocoş de chiabur — n-aş fi ascultat niciodată în viaţă asemenea parazit. La ce dracu îmi trebuie coada de topor a chiaburului?!... Ei, am trăncănit destul, ajunge! Aşază-te cu cartea ta, iar eu cu a mea şi să nu-mi baţi capul cu tot felul de întrebări prosteşti. Altfel te dau afară fără şovăiala!

Moş Şciukar ajunse un mare admirator şi un bun preţuitor al cântatului cocoşilor. El îl înduplecase pe Makar să meargă pentru a vedea cocoşul Maidannikovilor. Prefăcându-se că au treabă, intrară în ograda lui Maidannikov. Kondrat era la câmp, cu arăturile de primăvară. Makar stătu de vorbă cu nevastă-sa şi o întrebă aşa, printre altele, de ce n-a ieşit la plivit. În vremea asta se uita cu luare-aminte la cocoşul care umbla ţanţoş prin ogradă. Acesta avea o înfăţişare foarte demnă şi impunătoare în podoaba roşcată a penajului său. Makar rămase mulţumit de ceea ce văzu. Ieşind pe portiţă, îl ghionti pe Şciukar, care nu scosese nici un cuvânt, şi-l întrebă:

— Îţi place?

— Şi la glas şi la chip. Parcă ar fi arhiereu, nu cocoş!

Asemănarea nu-i plăcu de loc lui Makar. Dar el tăcu.

Ajunseră aproape de sediul conducerii colhozului, când Şciukar, boldindu-şi speriat ochii, îl apucă deodată pe Makar de mâneca bluzei.

— Makaruşka, ar putea să-l taie!

— Pe cine?

— Doar nu pe mine, doamne fereşte, ci pe cocoş! Să ştii că au să-l taie, aşa, pe nepusă masă! Of, au să-l taie!

— Şi de ce să-l taie? Ca ce, rogu-te? Nu înţeleg ce tot bâigui acolo!

— Ce e de neînțeles aici? Păi e mai bătrân decât mranița gunoită, e de o seamă cu mine, dacă nu chiar şi mai vârstnic. Îl țin minte pe cocoşul ăsta încă din copilărie!

— Nu umbla cu gogoşi, unchiaşule I Cocoşii nu trăiesc câte şaptezeci de ani, nu e scris nimic despre asta în pravilele firii. Ai înțeles?

— N-are a face; e bătrân, are în bărbie numai fulgi cărunți. N-ai băgat de seamă? Stărui cu tărie moş Şciukar.

Makar se întoarse scurt pe călcâie. Mergea cu pas zorit, larg, ridicând sus piciorul şi Şciukar, căutând să se țină de dânsul, era nevoit din când în când să gonească în trap mărunt. Peste câteva minute se aflau iarăşi în ograda lui Maidannikov. Makar îşi ştergea sudoarea de pe frunte cu o batistuță de femeie, cu chenar de horbotă, rămasă ca amintire de la Luşka. Moş Şciukar gâfâia cu gura larg deschisă, ca un copoi care fugărise o vulpe jumătate de zi. De pe limba lui vânătă i se scurgeau pe bărbuță picături de scuipat limpede.

Nevasta lui Kondrat se apropie de dânşii zâmbind prietenos.

— Nu cumva ați uitat ceva?

— Da, am uitat să-ți spun ceva, Prohorovna. Uite ce: să nu tai cumva cocoşul.

Moş Şciukar se îndoi ca un semn de întrebare, întinse mâna înainte şi, amenințând-o cu arătătorul murdar, hârâi cu răsuflarea tăiată:

— Să te ferească dumnezeu!...

Nemulțumit, Makar se uită chiorâş la dânsul, apoi urmă:

— Vrem să-l cumpărăm de prăsilă pentru colhoz, ori să facem schimb. Judecind după cum arată, e de soi bun. Poate străbunii lui au fost aduşi de pe undeva din Anglia sau din Olanda pentru ca să se prăsească aici o rasă nouă, Sunt gânsaci de Olanda cu cucui pe plisc? Sunt. S-ar putea ca şi cocoşul acesta să fie de neam olandez. Asta n-ai de unde s-o ştii, nu! Nici eu nu ştiu. Aşa că, pentru nimic în lume să nu-l tai.

— Dar de prăsilă nu face două parale, că-i tare bătrân. Am vrut să-l tăiem de rusalii şi să luăm un cocoş tânăr.

De data asta moş Şciukar îl ghionti cu cotul pe Nagulnov — adică: nu ți-am spus eu? Makar însă, fără să-l bage în seamă, stărui:

— Bătrânețea nu e un cusur. La noi o să fie bun de prăsilă. ÎI hrănim pe săturate cu grâu muiat în votcă şi o să dea târcoale găinuşelor — de-o să-i scapere pintenii! Într-un cuvânt, nu cumva să prăpădiți cocoşul acesta neprețuit. Ai priceput? Ei, atunci e bine! Iar cât priveşte un cocoş tânăr, moş Şciukar o să-ți aducă chiar astăzi unul în loc.

În aceeaşi zi Makar cumpără pe un preț potrivit de la nevasta lui Diomka Uşakov un cocoş care era de prisos în gospodăria acestuia şi îl trimise gospodinei lui Maidannikov prin moş Şciukar. *

Părea că cea din urmă piedică fusese înlăturată. Prin cătun se răspândi însă un zvon hazliu, cum că Makar Nagulnov cumpără pretutindeni, pentru scopuri necunoscute, cocoşi, cu toptanul şi cu amănuntul, şi că plăteşte pe ei prețuri nebuneşti. Putea oare Razmiotnov, căruia îi plăceau şotiile, să rămână surd față de asemenea întâmplare? Auzind de toana năstruşnică a prietenului său, luă hotărârea să cerceteze personal pozna şi se înființă seara târziu acasă la Nagulnov.

Makar şi moş Şciukar şedeau la masă, adânciți în citirea unor cărți groase. Lampa, cu fitilul prea ridicat, fila. În odaie pluteau funigei negri şi mirosea a hârtie pârlită de la abajurul aproape ars, pus de-a dreptul pe țilindrul lămpii. Era o linişte ca-n clasa întâia elementară, la ora de caligrafie. Razmiotnov intră fără să bată la uşă, tuşi din prag, dar nici unul dintre sârguincioşii cititori nu-l băga în seamă. Atunci, stăpânindu-şi cu greu zâmbetul, Razmiotnov întrebă cu glas tare:

— Aici stă tovarăşul Nagulnov?

Makar înălță capul şi privi cu luare-aminte chipul lui Razmiotnov. Nu, musafirul venit pe vreme de noapte nu era beat. Dar buzele îi fremătau de dorința nestăvilită de-a

izbucni în hohote de râs. Ochii lui Makar licăriră stins, mijiră şi el îi spuse liniştit:

— Du-te, Andrei, la o şezătoare cu fete; vezi şi tu că eu nu-mi pot irosi timpul cu tine.

Văzând că Makar nu putea fi înveselit nici într-un chip, Razmiotnov, aşezându-se pe laviță, îşi aprinse o țigară, şi-l întrebă serios:

Ia spune-mi drept: de ce ai cumpărat cocoşii?

— Pentru supă cu tăieței şi pentru borş. Da tu ce-ai crezut: că fac cu ei înghețată pentru domnişoarele din cătun?

La înghețata fireşte nu m-am gândit, dar mă prindea mirarea: la ce i-o

fi trebuind atâția cocoşi, şi de ce tocmai cocoşi?

Makar zâmbi:

— Mă dau în vânt după creste de cocoş cu tăieței, asta-i toată taina. Pe tine te prinde mirarea din pricina cumpărăturilor mele, iar eu, Andrei, tare mă mai mir de ce nu binevoieşti să ieşi la plivit.

— Şi ce-mi poruncești să fac acolo? Să supraveghez muierile? Păi, pentru treaba asta sunt brigadierii

— Nu să supraveghezi, ci să plivești.

Razmiotnov izbucni într-un râs din toată inima, făcând cu mâna către dânsul, ca şi cum s-ar fi apărat de o muscă supărătoare:

— Să smulg buruienile împreună cu ele? Ehei, frățioare, să am iertare! Asta nu-i treabă de bărbat. Şi-apoi eu nu-s un fitecine, ci-s preşedintele sovietului sătesc.

— Nu eşti cine ştie ce mare mahăr. Drept vorbind, ia, un om ceva mai răsărit... Şi adică de ce eu pot să smulg cot la cot cu ele rapița sălbatică şi tot felul de buruieni, iar tu nu?

Razmiotnov ridică din umeri.

— Nu-i vorba că nu pot, dar nu vreau să mă fac de râs în fața cazacilor.

— Davîdov nu se dă în lături de la nici o muncă, eu — de asemenea; şi de ce numai tu îți pui şapca pe o ureche şi cât e ziulica de mare nu te mişti din jilțul de la sovietul tău,

ori îți iei strâns la subsuoară mapa jerpelită de carton şi bați ulițele cătunului, ca unul care nu-şi poate afla locul? Adică secretarul tău nu ştie să dea o adeverință de stare civilă? Ascultă, Andrei, fă bine şi lasă-te de şotiile astea! Chiar mâine să te înfățişezi la brigada întâia şi să arăți muierilor cum ştiu să lucreze eroii războiului civil!

Ai căpiat, ori glumeşti? Să mă omori pe loc da tot nu mă duc!

Razmiotnov aruncă, înciudat mucul de țigară şi sări de pe laviță. Nu vreau să fiu de râsul lumii! Plivitul nu e treabă de bărbat. Te pomeneşti c-ai vrea să mă duc şi la prăşitul cartofilor?

Ciocănind calm cu un căpețel de creion în masa, Makar răspunse:

— Unde te trimite partidul, aceea e treabă de bărbat. Să zicem că mi s-ar spune: „Du-te, Nagulnov şi retează capetele contrarevoluționarilor". Mă duc cu bucurie! Sau mi s-ar spune: „Du-te şi prăşeşte cartofii”. Mă duc, chiar dacă nu mă bucur. Ori dacă mi s-ar spune: „Fă-te mulgătoare, du-te la mulsul vacilor”. Scrâşnesc din dinți, dar tot mă duc! Am să trag o prăpădită de vacă de uger într-o parte şi în alta, cum mă pricep, dar de muls, tot am s-o mulg, afurisita!

Razmiotnov care între timp se potolise, se înveseli:

— Cu labele tale, taman bine poți să mulgi vaca. O dobori la pământ cât ai scăpăra din amnar!

— O dobor, iar o ridic, dar o mulg până la capăt, până storc din ea şi cea din urmă picătură de lapte. Ai priceput? Şi fără să aştepte răspuns, continuă dus pe gânduri: Bagă-ți asta în cap, Andriuha, şi mai ales nu te tot făli că eşti bărbat şi cazac. După cât înțeleg eu, cinstea noastră partinică nu stă în asta. Uite, m-am dus deunăzi la raion să mă prezint secretarului celui nou. Pe drum l-am întâlnit pe Filonov, secretarul organizației de bază din Tubeanskoi. El mă întreabă: „Unde ai pornit-o, nu cumva la comitetul raional de partid?” „Acolo mă duc”, îi spun. „La secretarul cel nou?” „La dânsul”, îi răspund. „Atunci cârmeşte spre fâneață, acolo-i.”

Şi-mi arată cu biciul în partea stângă a drumului. Mă uit, acolo se cosea în lung şi în lat. Lucrau şase cositoare. „Da ce, întreb, v-ați scrântit să cosiți aşa devreme?” Iar el îmi răspunde: „Nu cosim iarbă, ci curățăm de bălării şi fel de fel de scai. Sunt buni pentru nutreț.” ÎI întreb: „Ați luat de capul vostru hotărârea asta?” îmi răspunde: „Nu, ieri a venit secretarul la noi, s-a uitat pe câmp şi a dat de buruienile astea; ei, şi ne-a întrebat ce o să facem cu ele. I-am răspuns c-o să le stârpim când om ara. A început să râdă şi a spus: «Să le stârpiți ar fi o treabă nechibzuită; să le cosiți pentru a le însiloza — ar fi mult mai înțelept».”

Makar tăcu un timp, privindu-l cu luare-aminte pe Razmiotnov care-l întrebă nerăbdător:

— L-ai văzut cu ochii tăi?

— Cum te văd şi mă vezi! Am cârmit din drum, am mers vreo doi kilometri şi am dat peste două brişti. Un moşneguț trebăluia pe lângă foc, fierbând caşă. Un flăcău, zdravăn ca un taur, fălcos, şedea lungit sub brişcă, îşi scărpina tălpile şi se apăra de muşte cu o crenguță. Nu părea să fie secretarul: era desculț şi avea mutra ciupită de vărsat — curat ciur. Îl întreb de secretar — flăcăul rânjeşte. „Secretarul, zice, m-a schimbat pe cositoare încă de dimineață. Uite-l cum goneşte prin stepă şi culcă la pământ polog după polog.” Am descălecat, am legat calul de brişcă şi m-am îndreptat înspre cosaşi. Trece cea dintâi cositoare. Pe ea şade un bătrân cu pălărie de paie în cap, îmbrăcat cu o cămaşă ruptă, putrezită de sudoare, cu nădragi de pânză, pătați de dohot. Bineînțeles că nu era el secretarul. Pe a doua cositoare şade un flăcău tuns, fără cămaşă. Din pricina năduşelii parcă era uns cu grăsime — lucea în bătaia soarelui ca un paloş. Mă gândesc: de bună seamă nu e nici el secretarul. Nu umblă secretarul pe cositoare fără cămaşă. Mă uit de-a lungul brazdei — toți erau fără cămaşă! Asta-i bună! Dumireşte-te dacă poți: care dintr-înşii e secretarul? Crezând că am să-l ghicesc după înfățişarea lui de intelectual, i-am lăsat să treacă pe toți prin fața mea; da nu l-am recunoscut

nici aşa, fir-ar afurisită de treabă! Toți goi până la brâu, toți la fel, ca nişte pitaci de aramă, iar în frunte nu le stătea scris: secretarul. Aşa am pățit, luându-mă după înfățişarea de intelectual! S-au dovedit a fi cu toții intelectuali. Tunde-l chilug pe cel mai lățos popă şi trimite-l la baia de aburi, unde se scaldă soldații — crezi că ai să-l mai deosebeşti pe popă dintre dânşii? Aşa a fost şi cu mine...

— Hei, Makaruşka, nu te atinge de fețe bisericeşti, e păcat! Îl rugă sfios moş Şciukar, care până atunci nu scosese o vorbă.

Makar îl străfulgera cu o privire mânioasă şi urmă:

— Mă întorc la brişti şi-l întreb pe flăcău: „Care dintre cosaşi e secretarul?" Iar netotul fălcos zice că secretarul cică e fără cămaşă. Eu îi spun: „Freacă-te la ochi că ți-s pătați de muşte, nu vezi că pe cositoare toți, afară de moşneag, sunt fără cămaşă?" Flăcăul iese de sub brişcă, se freacă la ochi şi deodată se porneşte pe râs. Când mă uit, mă apucă şi pe mine râsul: în vreme ce mă întorceam la brişti, moşneagul îşi scosese şi el cămaşa şi pălăria. Rămas numai în nădragi, mergea cosind înaintea tuturor, de duduia pământul. Chelia îi lucea în soare, iar vântul îi flutura barba căruntă, i-o răsfira tocmai la spate. Plutea pe dudău curat ca o lebădă. Ei, gândesc, halal! Iată ce port le-a adus de la oraş secretarul comitetului raional de partid — să umble în pielea goala prin stepă; ba l-a ispitit până şi pe un moşneag şontorog să săvârşească asemenea necuviință. Fălcosul mă duce la ei şi mi-l arată pe secretar. Mă apropii, păşesc alături de cositoare, îi spun cine sunt şi că plecasem la comitetul raional ca să fac cunoştință cu dânsul, iar el începe să râdă, opreşte caii şi-mi spune: „Urcă-te şi mână caii, cosim împreună şi facem cunoştință în vremea asta, tovarăşe Nagulnov”. I-am făcut vânt pogoniciului de pe scăunel, m-am aşezat în locul lui şi am pornit caii. Ei, şi în timp ce am cosit patra poloage, ne-am cunoscut... E un flăcău cum rar găseşti în lume! N-am avut încă aşa secretari. „Eu, zice, o să vă arăt cum se lucrează în ținutul Stavropol! Voi purtați lampasuri la nădragi, dar la noi

oamenii cosesc mai bine”, şi râde. ”Rămâne de văzut — zic — cine o s-o scoată la capăt mai bine: lăudărosul se făleşte peste măsură, după cum nefericitul îşi umflă necazurile.” Mă întreabă de una, de alta, apoi îmi spune: „Du-te acasă, tovarăşe Nagulnov. Viu şi eu curând pe acolo.”

— Şi ce mai spunea? Îl întrebă Razmiotnov cu vioiciune.

— Altceva nimic mai de seamă. A mai întrebat de Hoprov: dacă a fost activist ori ba.

Ce activist, îi spun, curată pacoste, nu activist.

— Şi el ce-a spus?

— A întrebat: „Atunci de ce l-au ucis şi încă împreună cu nevastă-sa?"

Cine ştie, zic, de ce l-au omorât chiaburii? Nu le-a intrat în voie şi l-au

omorât.

— Ei, şi el ce-a spus?

— A molfăit din buze, ca şi cum ar fi mâncat un măr pădureț — şi parcă a rostit, parcă a tuşit: „hm, hm". Oricum n-a spus nimic lămurit.

— Şi de unde, rogu-te, a aflat de Hoprovi?

— Naiba ştie. O fi auzit de la G.P.U.-ul raional, fără doar şi poate.

Razmiotnov mai fuma în tăcere o țigară. Urmărea cu atâta încordare un gând, încât uită chiar de ce venise la Nagulnov. Luându-şi rămas bun şi privind țintă în ochii lui Makar, îi spuse zâmbind:

— Toate mi s-au limpezit în minte! Mâine mă duc dis-de-dimineață la brigada întâia. Poți fi fără grijă, Makar, n-o să-mi cruț şalele la plivit. Iar tu să mă cinsteşti duminică cu o jumătate de litru de votcă, asta s-o ştii!

— Te-oi cinsti, vom bea amândoi împreună, dacă ai să piveşti bine. Numai porneşte mâine devreme, ca să dai pildă muierilor când trebuie să iasă la lucru. Ei, să fie într-un ceas bun! Îi ură Makar şi se adânci iarăşi în citit.

Spre miezul nopţii, când cătunul era cuprins de o linişte ne tulburată, Nagulnov şi moş Şciukar ascultară cu un aer solemn trâmbiţările celor dintâi cocoşi, admirând însufleţiţi, fiecare în felul iui, viersul lor armonios.

— Ca la sobor, când slujeşte arhiereul! şopti plin de evlavie moş Şciukar, pronunţând peltic cuvintele în culmea încântării.

— Ca atunci când se comandă călărimii! spuse Makar, uitându-se visător la ţilindrul afumat al lămpii.

Astfel încolţi această minunată şi neobişnuită pasiune, din a cărei pricină Makar era cât pe ce să-şi piardă viaţa nu peste mult timp.

Capitolul V

Numai Razmiotnov îl petrecu pe Davîdov când acesta plecă la brigadă cu o căruţă de ocazie care ducea plugarilor hrană din magazia colhozului, ca şi ceea ce le trimitea familia lor: schimburi şi câte ceva de îmbrăcăminte.

Davîdov şedea în căruţă, lăsând să-i atârne pe margine picioarele încălţate cu cizme ponosite, roase. Gheboşându-se ca un bătrân, privea cu nepăsare în lături. Amândoi omoplaţii lui ascuţiţi îi împungeau parcă haina aruncată pe umeri. Trecuse multă vreme de când nu se tunsese şi şuviţe lungi de păr negru, cârlionţat îi ieşeau de sub şapca dată pe ceafă, căzându-i pe gâtul vânjos, smolit şi pe gulerul slinos al surtucului. înfăţişarea lui te izbea în chip neplăcut, jalnic...

Uitându-se la dânsul şi crispându-se ca săgetat de o adâncă durere, Razmiotnov se gândi: „Uite cum l-a şmotrit Luşka! Ce muiere afurisită! Dintr-un flăcău — şi încă ce bărbat era! — a făcut o zdreanţă. Iată unde ne poate duce dragostea pe de-alde noi: a fost un om şi jumătate, iar acum nu dai pe dânsul nici o ceapa degerată."

Cine altul dacă nu Razmiotnov putea să ştie „unde duce dragostea"? Aducându-şi aminte de Marina Poiarkova şi de

altele din trecut, oftă cu amărăciune, apoi zâmbi voios şi se îndreptă spre sovietul sătesc să vadă ce mai e pe acolo. La jumătatea drumului îl întâlni pe Nagulnov. Ca întotdeauna, uscăţiv, ferchezuit, fălindu-se olecuţă cu ţinuta lui ostăşească fără cusur, Makar întinse în tăcere mâna lui Razmiotnov şi, cu un semn din cap, îi arătă căruţa care se îndepărta de-a lungul uliţei.

— Ai văzut în ce hal a ajuns tovarăşul Davîdov?

— Parcă a cam slăbit, răspunse în doi peri Razmiotnov.

— Şi eu, când am trecut prin toanele lui, mă topeam pe picioare din zi în zi. Dar despre dânsul, ce să mai vorbim — îl suflă vântul! Să-l pui în sicriu, nu alta. Şi doar a stat la mine în gazdă, a văzut-o ce poamă-i, faţă de dânsul m-am războit cu contrarevoluţia asta din casa mea... şi iată, poftim, a intrat la apă! Şi încă cum a intrat! M-am uitat azi la dânsul... crede-mă, mi-a sângerat inima când l-am văzut aşa de pocâltit. Ochii îi fug în toate părţile, nu ştiu cum, ca un câine bătut; iar nădragii, zău, parcă îi curg de pe vine, săracul! Se prăpădeşte flăcăul văzând cu ochii! Bine era să se fi pus la cale, încă de cu iarnă, ca pacostea de Luşka să fi fost surghiunită cu prilejul deschiaburirilor şi trimisă împreună cu Timoşka Rvanâi al ei, în ţinuturile reci de la miazănoapte; poate că acolo s-ar mai fi potolit oleacă focul dintr-însa.

— Şi eu care credeam că tu nu ştii nimic...

— Auzi vorbă?! „Nu ştii"! Tot satul ştie şi eu sa nu ştiu? Ce, am orbul găinilor? Din partea mea n-avea decât să se încurce cu cine-i poftea inima, dracu s-o ia; dar ticăloasa nu trebuia să se lege de Davîdov, să nu-l fi dus la pierzanie pe tovarăşul meu drag! Uite unde a ajuns.

— Să-l fi prevenit. De ce ai tăcut din gură?

— Îmi venea oarecum să-i spun! Hm, mai ştii, ar fi putut crede că îl sfătuiesc aşa, din gelozie, sau cine ştie ce i-ar fi trecut prin minte. Dar tu, care eşti străin de toate acestea, de ce ai tăcut? Tu de ce nu l-ai luat la refec?

— Să-i fi făcut o mustrare? Zâmbi Razmiotnov.

— Mustrarea va căpăta-o el din altă parte, dacă va începe să facă totul de mântuială. Da, eu şi cu tine, Andrei, trebuie să-l ferim tovărăşeşte de primejdie. Nu mai avem timp de aşteptat. Luşka e o năpârcă, cu care ei nu numai că n-are să apuce revoluția mondială, dar poate oricând să dea ortul popii. Te pomeneşti că are să-l lovească o aprindere de plămâni sau mai ştii, nişte frențe şi gata! Poți să te aştepți la orice!,.. De când am scăpat de ea, parcă am renăscut. Nu mă mai tem de toate bolile lumeşti, învăț ca apa englezeşte şi am ajuns să mă descurc la carte singur-singurel, numai cu capul meu, fără nici un fel de dascăl. Văd de treburile partidului pe care le țin în bună rânduială şi nu mă dau de loc în lături de la nici o altă muncă. Într-un cuvânt, de când sunt burlac, am mâinile dezlegate şi mintea limpede. Când trăiam cu dânsa — votcă nu beam, dar veşnic eram mahmur ca după beție. Pentru noi, revoluționarii, muierile sunt curat ca opiul pentru popor! Eu aş înscrie cugetarea asta înaltă de-a dreptul în statutul nostru şi încă cu litere de-o şchioapă, ca orice membru de partid, adevărat comunist sau simpatizant s-o citească zilnic de trei ori în şir, înainte de culcare şi dimineața pe inima goală. Atunci nici unul n-ar nimeri într-un bocluc aşa de mare, ca Davîdov, tovarăşul nostru drag. Numai stai şi gândeşte-te, Andrei, câți oameni destoinici au avut de pătimit pe urma afurisitei seminții muiereşti! Sumedenie! Câte matrapazlâcuri nu s-au făcut din pricina lor, câți bărbați nu s-au dat la darul beției, câți băieți buni nu s-au ales cu mustrări pe linie de partid, câtă lume nu putrezeşte în temnițe datorită lor — o grozăvie, mai dihai ca într-un vis urât!

Razmiotnov căzu pe gânduri. Un răstimp, amândoi merseră în tăcere, lăsându-se furați de amintiri din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, despre femeile care le ieşiseră în calea vieții. Makar Nagulnov îşi umfla nările, îşi strângea tare buzele subțiri şi mergea ca la marşuri, îndreptându-şi umerii, cu pas cadențat. Prin întreaga lui înfățişare îşi vădea caracterul dintr-o bucată. Razmiotnov,

dimpotrivă, ba zâmbea în mers, ba își scutura cu înverşunare mâna, ba își răsucea mustața-i bălană, creață şi își mijea ochii ca un motan sătul; doar uneori, pesemne când își amintea prea viu o femeie sau alta, numai se ştirea, ca şi cum ar fi băut o cană zdravănă de votcă, apoi, după o lungă tăcere, rostea în gura mare vorbe fără noimă:

— Măi, măi! Straşnică muiere! Aşa înțeleg eu! Ia te uită, afurisita dracului!...

Gremeacii-Log rămăsese undeva în urmă, se mistuise după dealul cu coastă lină. Iar stepa largă — cât vedeai cu ochii — îl primi în sânul ei pe Davîdov. Trăgând adânc în piept miresmele îmbătătoare ale ierburilor şi ale pământului nezvântat, privi îndelung lanțul îndepărtat al gorganelor funerare. Movilele care se zăreau albăstrind în depărtări îi aduceau aminte de talazurile Mării Baltice, răzvrătite de furtună. Neputând să-şi biruie tristețea dulce ce-i copleşi pe neaşteptate sufletul, oftă din greu şi-şi îndreptă în altă parte ochii umeziți deodată de lacrimi... Apoi, privirea lui, rătăcind în gol, descoperi un punct de-abia zărit pe cer. Un vultur negru de stepă — care își avea sălaşul pe gorganele funerare — plutea impunător, măreț în singurătatea lui, peste tăriile reci ale cerurilor şi, în rotirile sale, cobora lin, aproape pe nesimțite

spre pământ. Aripile largi, boante la vârfuri, întinse, neclintite, îl purtau uşor pe sub pieptul norilor; iar vântul din față îi lingea lacom penajul care lucea mat, lipindu-i-1 de trupu-i vânjos, costeliv, negru... Când se apleca lin la un ocol şi se îndrepta spre răsărit, razele soarelui îl luminau de jos şi din față, părând că sub aripile lui tivite, cu un chenar alburiu, roiau nişte scăpărări care ba se aprindeau, ba se stingeau într-o clipită.

...Stepa fără de margini şi de sfârşit... Gorganele străvechi învăluite într-o pâclă albăstrie... Vulturul cel negru în tăriile cerului. Foşnetul mătăsos al ierbii pe care o culca vântul. Davîdov se simțea mic şi pierdut pe acele meleaguri nețărmurite, plimbându-şi ochii cu melancolie peste stepa

care-i tulbura sufletul cu nemărginirea ei. Meschine şi neînsemnate îi apăreau în clipele acestea şi dragostea lui pentru Luşka, şi amărăciunea despărţirii, şi dorinţa neîmplinită de-a o vedea... Sentimentul singurătăţii şi al înstrăinării de întreaga lume care clocotea de viaţă îi copleşise trudnic inima. Ceva asemănător încercase cândva, odinioară, când stătea noaptea pe navă, matroz de veghe, privind ţintă drept înainte. Cât amar de vreme se scursese de atunci! Ca într-un vis de altădată, aproape dat uitării...

Soarele încălzea tot mai mult. Vântul domol de miazăzi sufla din ce în ce mai tare. Fără să-şi dea seama, Davîdov îşi lăsă capul în piept şi începu să picure de somn, legănat molcom la hopurile şi făgaşurile drumului de stepă, lăsat în părăsire.

I se nimeriseră la căruţă nişte mârţoage costelive, iar vizitiul Ivan Arjanov — un colhoznic bătrân, un om tăcut şi, după cum îi mergea buhul în cătun, cam într-o ureche. Cruţa din cale afară caii care îi fuseseră daţi de curând în seamă; şi de aceea, aproape tot drumul până la tabăra de câmp a brigăzii, mergeau atât de încet şi de plicticos, încât Davîdov, trezindu-se din picoteală la jumătatea drumului, nu se mai putu stăpâni şi-l întrebă cu asprime:

— Moş Ivane, da ce? Duci oale de lut la iarmaroc? Ţi-e frică să nu le spargi? De ce mergi la pas tot timpul?

Fără a întoarce capul, Arjanov tăcu îndelung, apoi răspunse cu glas dogit:

— Ştiu eu ce „oală" duc. Da măcar că eşti preşedintele colhozului, aş! N-ai să mă faci să gonesc caii fără rost, frăţioare!

— Cine spune să-i goneşti „fără rost"? Mână-i cel puţin la vale în trap uşor! Că doar nu cari povară. Pot spune că mergi cu sloboda. Hotărât!

După o lungă tăcere, Arjanov rosti fără chef:

— Dobitocul ştie singur când trebuie să meargă la pas şi când s-o ia la trap.

Davîdov începu să fiarbă de-a binelea. Fără să-şi mai ascundă mânia, izbucni:

— Asta-i bună! Dar dumneata la ce eşti aici? De ce ți-au pus hățurile în mână? Ce, stai degeaba în căruță? Ia dă-ncoace hățurile!

De data asta, Arjanov răspunse vădit cu mai multă tragere de inimă:

— Mi-au pus hățurile în mână ca să mân caii acolo unde trebuie şi nu unde nu trebuie. Dar dacă nu-ți place să şed lângă matale şi zici că stau degeaba, pot să cobor şi să merg pe jos alături de căruță; dar hățurile nu ți le dau, frățioare!

— Şi de ce, mă rog, nu mi le dai? Îl întrebă Davîdov, încercând mereu să-l privească drept în față; dar vizitiul îşi întorcea cu încăpățânare capul în altă parte.

— Da tu ai lăsa în mâinile mele hățurile matale?

— Ce hățuri? Îl întrebă Davîdov, fără să înțeleagă numaidecât despre ce-i vorba.

— Hățurile, de! Doar ții în mâini hățurile întregului colhoz; norodul ți-a încredințat toată gospodăria colhozului nostru ca s-o cârmuieşti. Ai lăsa pe mâna mea hățurile, ai? Nu le-ai lăsa, vezi bine! O să-mi spui: „Pune-ți pofta în cui, moşule!” Aşa şi eu: ți-am cerut hățurile? Nu! Atunci nu mi le cere nici, tu pe ale mele!

Davîdov pufni în râs, înveselit. Nu mai rămăsese nici urmă din supărarea lui de adineauri.

— Dar dacă, să zicem, izbucneşte un foc în cătun, ai să mergi cu butoiul de apă tot aşa, ruşinos de încet? Îl întrebă el, aşteptând de data asta cu nerăbdare răspunsul.

— La foc nu se trimit cu butoaie unii ca de-alde mine...

Atunci Davîdov, uitându-se cu coada ochiului la dânsul, zări pentru întâia dată, ceva mai jos de umărul obrazului său_ars de soare şi jupuit, zbârciturile mărunte ale unui zâmbet stăpânit.

— Şi ce fel de oameni se trimit, după părerea ta?

— De-alde tine şi Makar Nagulnov.

— Şi de ce mă rog?

— Fiindcă numai vouă din tot cătunul vă place să goniți şi trăiți viața la galop...

Davîdov izbucni într-un râs din toată inima, plesnindu-se cu palmele de genunchi şi dându-şi capul pe spate. Cu răsuflarea întretăiată de hohote, îl întrebă:

— Prin urmare, dacă cu adevărat ar izbucni un foc, atunci numai eu şi cu Makar ar trebui să-l stingem?

Nu. De ce? Mata şi Makar aduceți numai apa. O să veniți într-o goană

aşa de mare, că de pe cai au să zboare clăbuci de spumă în toate părțile; dar de stins pălălaia, o stingem noi, colhoznicii — om sări care cu găleata, care cu cangea, care cu toporul... Iar Razmiotnov va dirigui gloata la pojar, că altu n-are cine...

„Iacătă-l, moşul într-o ureche!" Gândi Davîdov cu sinceră mirare. După o clipă de tăcere, îl întrebă:

— Şi de ce, mă rog, l-ai pus tocmai pe Razmiotnov în postul de comandant al pompierilor?

— Eşti flăcău isteț, dar nu prea pătrunzi toate ascunzişurile, răspunse Arjanov, râzând din toată inima. Te uiți cum trăieşte fiecare, şi după asta îl pui la postul cuvenit pe vreme de primejdie, adică după feleşagul omului. Uite mata şi Makar trăiți viața la galop, n-aveți răgaz nici zi, nici noapte, şi nici pe alții nu-i lăsați să răsufle... Care va să zică, voi, ca cei mai sprinteni şi mai fugaci, se cade să aduceți neîntârziat numai apa. Fără apă nu poți stinge focul. Nu zic bine? Andriuşka Razmiotnov îşi trăieşte zilele la trap şi într-un trap bătut ca vai de el: nu face un pas mai mult de la dânsul până nu-i arăți biciul... Aşadar, ce-i rămâne de făcut în cinul lui de ataman? Să-şi pună mâinile în şold şi să dea porunci, să facă gălăgie, încurcături, să se împiedice de picioarele oamenilor. Iar noi, norodul adică, trăim deocamdată încetişor, până una alta la pas... noi trebuie să facem treabă fără îmbulzeală de prisos, fără pripeală, deci să stingem pojarul...

Davîdov îl bătu prieteneşte cu palma peste spate, îl întoarse spre sine şi-i văzu de aproape ochii care râdeau şiret, şi fața blândă, nerasă de mult. Cu un zâmbet stăpânit, Davîdov îi spuse:

— Ehei, moş Ivan, eşti un hâtru şi jumătate, după cât se vede!

— Ei, parcă matale ce cusur ai i-o întoarse acesta vesel.

Mergeau ca şi înainte, la pas, încredințat că toate stăruințele lui nu vor duce la nimic, Davîdov nu-l mai zorea pe Arjanov.

Ba sărea din căruță şi mergea pe de lături, ba se urca iarăşi în ea. Sporovăind despre treburile colhozului, despre una şi alta, Davîdov se convingea tot mai mult că vizitiul lui nu era nicidecum un om scrântit la minte. Judeca despre toate sănătos, cu scaun la cap; dar privea orice împrejurare şi făcea orice apreciere, numai după un îndreptar al său, aparte, neobişnuit.

Când se ivi în depărtare tabăra de câmp şi alături se zări şuvița unduioasă, subțirică, a fumului de la bucătăria brigăzii, Davîdov îl întrebă:

Ascultă, moş Ivan, vorbesc serios, mereu mâi aşa caii, la pas?

Aşa mân eu.

— De ce nu mi-ai spus mai înainte despre ciudățenia asta a ta? N-aş fi mers cu tine. Hotărât!

— Şi de ce, rogu-te, m-aş fi lăudat mai dinainte? Ai văzut şi singur cum mân caii. Odată mergi cu mine, a doua oară n-ai să mai mergi.

— Ia spune-mi, de unde ți-a venit năravul ăsta? Îl întrebă cu un zâmbet în zeflemea Davîdov.

În loc să răspundă fără ocolişuri, Arjanov spuse în doi peri: \

— Am avut pe vremuri un vecin, un tâmplar; căzuse la patima beției. Avea mâini de aur, dar ce folos! Bețiv! Se ținea tare cât se ținea, dar cum îi venea iz de votcă, îşi dădea în

petic şi o ducea într-o beţie câte o lună încheiată! Îşi bea până şi cămaşa de pe dânsul, drăguţule!

— Şi?

— Şi, şi fiu-su nu ia nici un strop de votcă în gură.

— Vorbeşte de-a dreptul, nu în pilde.

— Nici că se poate mai de-a dreptul, drăguţule. Răposatul tătâne-meu a fost vânător pătimaş şi călăreţ încă mai dihai. La oaste era totdeauna cel dintâi din reghiment: căpăta premii la alergări, la lupte cu sabia, la călărie cu oprelişti, după obiceiul djighiţilor (*Djighit — tânăr îndrăzneţ, viteaz, puternic, bun călăreţ la popoarele din Asia mijlocie - n. r.*). Când s-a întors de la militărie, lua premiu în fiecare an la alergările din staniţă. Cu toate că e vorba de tatăl meu adevărat, dar primejdios om mai era, dumnezeu să-l ierte! Umbla totdeauna fercheş — îi plăcea să se grozăvească... îmi aduc aminte că în fiecare dimineaţă încălzea un cui în sobă ca să-şi răsucească mustaţa. Avea slăbiciune să-şi dea ifose, mai cu seamă faţă de muieri... Dar să-l fi văzut cum călărea! Doamne-doamne! Să zicem că trebuia să facă un drum până la staniţă cu vreo treabă oarecare. Îşi scotea din grajd calul cu care făcuse slujba la oaste, îi punea şaua, încăleca şi o pornea la galop. Trăgea o raită ca vântul prin curte, zbura peste gardul de nuiele şi nu mai zăreai în urma lui decât o volbură de pulbere. Nu mergea la trap sau la pas niciodată. Până la staniţă era cale de douăzeci şi patru de verste. O ţinea la galop încolo şi încoace. Îi plăcea să fugărească călare iepurii, aşa, numai ca să-şi arate vitejia. Bagă de seamă, nu lupi, ci iepuri! Stârnea de undeva din buruieni vreun nenorocit de şoldan, căuta să-l îndepărteze de viroagă, îl ajungea din urmă şi-l omora cu lovituri de harapnic sau îl strivea sub copitele calului. De câte ori n-a căzut în plin galop şi nu s-a vătămat, dar nu s-a lăsat de năravul acesta care-i făcea plăcere. Până la urmă i-a rămas gospodăria fără cai. A prăpădit şase cai, numai cât îmi aduc eu aminte: unii se aprindeau din pricina goanei şi piereau, iar alţii îşi frângeau

picioarele. Ne-a adus la sapă de lemn, pe mine şi pe maică-mea. Într-o singură iarnă au căzut sub el doi cai. Se poticnea calul din galop, se prăbuşea pe pământul îngheţat bocnă şi se prăpădea. Când ne uitam, îl vedeam pe tata venind pe jos, cu şaua pe umăr. Mama începea să bocească calul mort, dar tatei nici că-i păsa! Zăcea vreo trei zile, gemea din când în când, da nici nu apucau să-i treacă cât de cât vânătăile, că se şi gătea să plece iar la vânătoare...

— Caii cădeau şi piereau, dar cum se face că el scăpa cu viaţă?

— Calul e dobitoc greu. Când cade din galop, se dă peste cap de vreo trei ori până atinge pământul. Tatei ce crezi că i se putea întâmpla? Scotea picioarele din scări şi zbura ca o rândunică. Ei, se lovea el, nici vorbă, rămânea în nesimţire, atât cât îi trebuia ca să-şi vină în fire, apoi se scula şi o întindea pe jos spre casă. Aprig mai era, diavolul! Parcă avea ciolane nituite cu fier.

— Da, era om tare! Rosti cu admiraţie Davîdov.

— Tare, nimic de zis, dar vezi că s-a găsit ac şi de cojocul lui!...

— Cum adică?

— L-au răpus cazacii noştri din cătun.

De ce? Îl întrebă curios Davîdov aprinzându-şi o ţigară.

— Dă-mi şi mie una, drăguţule.

— Parcă nu fumezi, moş Ivan?

— E adevărat, n-am patima fumatului, da din an în paşti mă răsfăţ şi eu. Iacă, mi-am adus aminte de istoria asta veche şi mi s-au uscat nu ştiu cum buzele. Parcă mi-i gura coclită... Mă întrebi de ce l-au răpus? Pesemne, aşa i s-o fi cuvenit...

— De ce?

— Din pricina unei muieri ibovnica lui. Era femeie măritată şi bărbatul ei a aflat toată tărăşenia. I-a fost frică să dea singur piept cu tata, care nu prea era mare la stat, dar straşnic de voinic. Bărbatul ibovnicei tătâne-meu s-a înţeles cu doi fraţi buni ai lui. Asta s-a petrecut de lăsata secului.

Tustrei l-au pândit pe tata când trecea râul... Doamne dumnezeule, cum l-au mai stâlcit! Cu pari şi cu un drug de fier, pesemne... Când l-au adus oamenii dimineaţa acasă, nu-şi venise încă în fire: era tot negru ca ceaunul. Zăcuse în nesimţire toată noaptea pe gheaţă. Greu trebuie să-i fi fost, nu? Gândeşte-te — pe gheaţă! Peste o săptămână a început să vorbească şi să înţeleagă ceea ce i se spunea. Într-un cuvânt, şi-a venit în fire. Nu s-a dat jos din pat vreme de două luni. Scuipa sânge şi vorbea încetişor, încetişor de tot. Îi stâlciseră într-însul toate măruntaiele. Veneau prietenii să-l vadă şi-l tot întrebau: „Cine te-a bătut, Feodor? Spune, că noi...” El însă tăcea şi numai un zâmbet uşor îi tresărea pe buze. Îşi rotea privirea prin odaie, iar când pleca mama, spunea în şoaptă: „Nu ţin minte, fraţilor. Mă simt vinovat faţă de mulţi soţi.”

De câte ori îngenunchea mama lângă patul lui şi-l ruga: „Fediuşka, dragul meu, spune-mi măcar mie cine te-a stâlcit. Spune, pentru dumnezeu, ca să ştiu pentru pierzania cui să mă rog!” Dar tata îi punea mâna pe creştet, îi mângâia părul ca unui copil şi-i răspundea: „Nu ştiu cine. Era întuneric, n-am putut să-i ghicesc. M-au lovit în cap pe la spate, m-au doborât la pământ înainte ca să prind de veste cine m-a cotonogit pe gheaţă.” Sau adăuga, abia zâmbind: „La ce bun, porumbiţă, să-ţi mai aminteşti de ce a fost! Eu am păcătuit — eu port ponosul...” A venit popa să-l spovedească, dar nici lui nu i-a spus nimic. Era un om straşnic de dârz!

— Da de unde ştii că nu i-a spus nici popii nimic?

— Păi am stat sub pat şi am tras cu urechea. Mama m-a pus. „Bagă-te sub pat, Vaniatka, m-a îndemnat ea, ascultă, poate măcar părintelui are să-i destăinuiască numele nelegiuiţilor.” Numai că tata n-a suflat o vorbă despre dânşii. De vreo cinci ori a răspuns la întrebările popii: „Sunt un păcătos, părinte.” Apoi a întrebat: „Spune-mi, rogu-te, cuviosule Mitri, pe ceea lume se află cai?” Popa pesemne s-a speriat şi a început să vorbească repede-repede: „Ce-i cu tine, vino-ţi în fire, robul lui dumnezeu, Feodor! Ce fel de cai pot fi

acolo?! Gândeşte-te la mântuirea sufletului!” Multă vreme l-a dojenit, a stăruit să dea totul în vileag, dar tata tăcea, într-un târziu a spus: „Şi zici că acolo nu-s cai? Păcat! M-aş fi făcut herghelegiu... Dar dacă nu sunt, apoi nici n-am ce face pe ceea lume. Atunci nici n-am să mor; ți-o spun pe şleau ca să ştii!" Popa l-a împărtăşit în grabă şi a plecat nemulțumit şi supărat foc. Eu i-am povestit mamei tot ce-am auzit. A podidit-o plânsul şi a spus: „A trăit ca un păcătos şi tot ca un păcătos are să moară — singurul nostru sprijin!”

Era primăvară. Zăpada se topise. Tata s-a dat jos din pat şi a umblat vreo două zile prin odaie, iar a treia, când mă uit, îşi îmbracă pufoaica şi-şi pune pe urechi căciula mițoasă; după aceea îmi spune: „Du-te, Vaniatka, şi pune-mi şaua pe iepşoară”. Pe-atunci ne rămăsese în gospodărie numai o tretină. Când l-a auzit, mama a izbucnit în plâns: „De călărie eşti bun tu acuma, Fedea? Abia te țin picioarele! Dacă n-ai milă de tine, barem gândeşte-te la mine şi la copilaşi!” El a început să râdă şi a răspuns: „Eu, drăguțo, n-am călărit la pas de când mama m-a făcut. Lasă-mă încaltea înainte de moarte să mă urc puțin în şa şi măcar odată să trec la pas prin ogradă. Mă rotesc de vreo două ori prin bătătură, apoi intru în casă.”

M-am dus, am pus şaua pe iepşoară şi am adus-o lângă pridvor. Mama l-a scos pe tata afară, ținându-l de braț. Nu se bărbierise de vreo două luni şi în căscioara noastră întunecoasă nu se vedea cât de mult se schimbase la față... Când m-am uitat la dânsul în lumina soarelui, am simțit că mă podidesc lacrimi amare! Cu două luni mai înainte părul lui fusese negru ca pana corbului, iar acum avea o barbă căruntă şi mustața aşijderea, iar părul de la tâmple era alb ca neaua... Dacă n-aş fi zărit pe fața lui un zâmbet chinuit, cine ştie, poate că nu izbucneam în plâns; dar aşa n-a fost chip să mă stăpânesc... Mi-a luat din mână frâul şi s-a apucat de coama calului. Brațul stâng îi fusese frânt — abia de curând se prinsese. Am vrut să-l ajut, dar nu mi-a dat voie. Era un om straşnic de mândru! Se ruşina până şi de slăbiciunea lui.

A vrut pesemne să zboare în şa vultureşte, ca altădată, dar n-a izbutit... S-a ridicat în scară; mâna stângă însă l-a dat de sminteală: degetele i s-au desfăcut, şi el s-a prăbuşit la pământ pe spate cât era de lung... L-am dus împreună cu mama în casă. Dacă mai înainte scuipa sânge numai când tuşea, acum îi năvăli ca un şuvoi din gât. Mama nu s-a clintit până seara de la balie: nu prididea să spele prosoapele înroşite. A venit popa. Noaptea i-a făcut maslu. Grozav de voinic era tata! Abia peste trei zile şi trei nopți după maslu l-a cuprins deodată ca o nelinişte, a început să se frământe în pat, apoi s-a ridicat în capul oaselor şi, uitându-se la mama cu ochii împăienjeniți, dar veseli, a spus: „Cică după ce ai fost uns cu sfântul mir n-ai voie să calci cu piciorul gol pe pământ; dar eu vreau să-l mai simt măcar o țâră... Am umblat pe pământul ăsta multă vreme, şi pe jos şi călare — aşa că tare îmi pare rău să-l părăsesc... Dă-mi, măicuță, mânuța ta — mult a mai muncit ea în viață...”

Mama s-a apropiat de dânsul şi l-a luat de mână. Pe urmă tata s-a lungit în pat pe spate, a tăcut o vreme, apoi a rostit aproape în şoaptă: „Şi multe lacrimi a şters mânuța asta din vina mea...” După aceea s-a întors cu fața la perete şi şi-a dat sufletul: s-a dus pe ceea lume ca să păzească hergheliile sfântului Vlasi...

Copleşit pesemne de amintiri, Arjanov amuți îndelung. Davîdov tuşi încurcat şi-l întrebă:

— Ascultă, moş Ivan, da de unde ştii că l-a stâlcit în bătaie bărbatul aceleia... ei, cum să-i spun, al femeii aceleia... împreună cu frații lui? Sau poate-s numai presupuneri? Bănuieli?

— Ce bănuieli! Mi-a spus chiar tata cu o zi înainte de-a muri.

Davîdov se săltă uşor în căruță:

— Cum? Ți-a spus?

— Vezi bine că mi-a spus. Dimineața, mama se dusese să mulgă vaca; eu şedeam la masă şi-mi făceam lecțiile înainte de a pleca la şcoală; deodată l-am auzit pe tata

şoptind: „Vaniatka, ia vino încoace”. M-am apropiat. El mi-a şoptit: „Apleacă-te tare spre mine". M-am aplecat. Mi-a spus încetişor: „Uite ce, fiule, mergi pe al treisprezecelea an; tu ai să rămâi după mine stâlpul casei. Ține bine minte: m-au snopit în bătăi Averian Arhipov şi frații lui, Afanasi şi Serghei, saşiul. Dacă m-ar fi omorât pe loc, nu le-aş fi purtat pică. Înainte de a leşina, i-am rugat acolo pe râu să mă mântuie de zile. Dar Averian mi-a spus: «Nu trebuie să ai parte de o moarte uşoară, năpârcă ce eşti! Să trăieşti schilod, să-ți înghiți sângele mult şi bine, şi numai după aceea să crăpi!» Iată de ce îi port sâmbetele lui Averian. Moartea stă la căpătâiul meu, totuşi mânia împotriva lui Averian nu mi s-a domolit. Acuma eşti copil mic, dar când ai să te faci mare — să-ți aduci aminte de chinurile mele şi să-l ucizi pe Averian! Despre toate câte ți le-am spus să nu sufli o vorbă nimănui — nici mamei, nici altcuiva din lume. Jură-mi că n-ai să spui.” Am jurat. N-am vărsat nici o lacrimă şi am sărutat cruciulița de la gâtul tatei...

— Ia te uită, ca pe vremuri la cerkezii din Caucaz! Izbucni Davîdov, tulburat de istorisirea lui Arjanov.

— Da ce, mă rog, numai cerkezii au inimă, iar ruşii — o piatră? Oamenii, drăguțule, îs toți la fel.

— Ei, şi ce-a fost pe urmă? Îl întrebă nerăbdător Davîdov.

— L-am îngropat pe tata. Am venit de la cimitir, m-am rezemat în odaie cu spatele de usciorul uşii, apoi am tras o liniuță cu plaivazul deasupra capului. În fiecare lună îmi măsurăm înălțimea şi făceam câte un semn; doream să cresc cât mai repede ca să-i fac seama lui Averian... Aşadară, ajunsesem gospodar la casa noastră. Aveam pe atunci doisprezece ani bătuți pe muche şi, afară de mine, mama era înconjurată de încă şapte copii, unul mai mic ca altul. După moartea tatei, maică-mea a început să tot bolească. Doamne sfinte, câte nevoi şi necazuri am îndurat! Oricât de zvăpăiat fusese tata, dar el ştia nu numai să petreacă dar să şi muncească. Alde alții puteau să-l socotească un ticălos, dar

nouă copiilor şi mamei ne era drag, bun: el ne hrănea, ne îmbrăca şi ne încălța; pentru noi se spetea pe câmp din primăvară până-n toamnă... Cu toate că aveam pe atunci umerii înguşti şi spatele plăpând, am fost nevoit să port întreaga gospodărie, să muncesc ca un cazac în puterea vârstei. Când trăia tata, patru dintre noi umblam la şcoală; după moartea lui a trebuit să părăsim cu toții învățătura. Pe Niurka — soră-mea, de zece ani — am pus-o să gătească şi să mulgă vaca în locul mamei, iar frații cei mai mici mă ajutau în ale gospodăriei. Totuşi, nu uitam să crestez pe uscior în fiecare lună, ca pe-un răboj, cu cât creşteam. Dar greu m-am mai ridicat eu în anul acela: amărăciunea şi nevoile mă țineau pe loc. Cât îl priveşte pe Averian, îl pândeam ca un lupan care adulmecă din stuf o pasăre. Nu putea face un pas fără ca eu să nu ştiu; oriunde se ducea, pe jos, cu cai — aflam...

Cei de o vârstă cu mine se strângeau duminica şi născoceau tot felul de jocuri; eu însă n-aveam vreme de aşa ceva. Eram cel mai mare în casă. În zilele de lucru ei umblau la şcoală, iar eu purtam de grijă vitelor în bătătură... Mă seca la inimă; vărsăm lacrimi fierbinți pentru viața mea amărâtă! Încetul cu încetul m-am deprins să mă țin la o parte de prietenii mei, cei de-o vârstă cu mine. Ajunsesem ursuz. N-auzea nimeni o vorbă din gura mea, parcă aş fi fost de piatră. Ba nici nu vroiam să dau ochii eu lumea... Atunci s-a răspândit prin cătun zvonul că, cică, Vanka Arjanov e cam într-o ureche, i se scrântiseră mințile. „Blestemații! Gândeam eu. Dacă ar fi în pielea mea! Straşnic i-ar mai deştepta asemenea viață!” Atunci am prins o ură cumplită împotriva consătenilor mei. Nu puteam să-i văd în ochi!... Dă-mi, drăguțule, încă o țigară.

Arjanov luă neîndemânatic țigara. Degetele, vădit, îi tremurau. Se strădui multă vreme să-şi aprindă țigara de la cea a lui Davîdov. Ținea ochii închişi, îşi țuguia caraghios buzele şi pufăia cu zgomot.

— Da cu Averian ce-a rămas?

— Ce să rămână? Trăia după pofta inimii. Nu putea să-i ierte nevesti-si dragostea cu tatăl meu, o bătea până o lăsa ca moartă. A băgat-o în mormânt peste un an. Mai spre toamnă s-a însurat cu o fată tinerică din cătunul nostru. „Ehei, Averian, mi-am zis eu atunci, n-o să ai tu parte de trăit multe zile cu nevasta cea tânără.”

Am început să strâng bani fără să ştie mama. Toamna, zicând că mă duc la cel mai apropiat târg de grâne, am plecat singur la Kalaci; am vândut acolo un car de grâu şi am cumpărat în piață, de ocazie, o puşcă cu o țeavă şi zece cartuşe. Făcând cale întoarsă, am încercat-o; am stricat trei cartuşe. Mergea prost hleabul: percutorul nu aprindea totdeauna capsa — abia al treilea cartuş a luat foc. Am pitit puşca acasă sub streaşina şurii şi n-am spus la nimeni că am cumpărat-o. Şi am început să-l pândesc pe Averian... Multă vreme n-am găsit un prilej nimerit. Ba mă stinghereau oamenii, ba o altă pricină mă împiedica să-l dau gata. Totuşi până la urmă mi-am văzut dorința împlinită! Să-l omor în cătun, nu-mi venea la socoteală. Aici era buba. De pocroave a plecat numai el, fără nevastă, la iarmarocul din staniță. Când am aflat că plecase singur, mi-am făcut cruce... altminteri ar fi trebuit să-i omor pe amândoi. O zi şi jumătate n-am pus nimic în gură, n-am băut, n-am dormit. Îl pândeam într-o râpă de lângă drum. Câte rugăciuni fierbinți n-am înălțat în râpa aceea! ÎI rugam pe dumnezeu ca Averian să se întoarcă singur din staniță, nu însoțit cumva de cazacii din cătun. Şi dumnezeu cel milostiv mi-a ascultat ruga de copil! A doua zi pe sub seară văd că vine Averian singur. Până atunci, câte căruțe treceau, de atâtea ori îmi zvâcnea inima, părându-mi de departe că gonesc pe drum caii lui Averian...

Când a ajuns în dreptul meu, am țâşnit din râpă şi i-am strigat: „Dă-te jos, unchiaşule Averian, şi roagă-te lui dumnezeu!” S-a făcut alb ca varul şi a oprit caii. Era un cazac înalt şi vânjos. Dar cum mi se putea împotrivi? Aveam doar puşca în mâini. Numai ce a răcnit odată la mine: „Da ce ți-ai pus în gând pui de şarpe?” Iar eu am răspuns: „Dă-te jos şi

pune-te în genunchi! Ai să afli îndată ce am de gând să fac." Era cutezător, vrăjmaşul! A sărit glonţ din brişcă şi s-a năpustit asupra mea cu mâinile goale... L-am lăsat să vină cam cât ar fi până în buruiana ceea; şi am tras de aproape...

— Dar dacă cartuşul nu lua foc?

Arjanov zâmbi:

— Ei, atunci mă trimitea el la tata ca să mă fac ajutor de herghelegiu şi să păzesc caii pe ceea lume.

— Şi ce-a mai urmat?

— Caii, speriaţi de împuşcătură, au luat-o la goană ca gândul, iar eu am rămas ţintuit locului. Mi se tăiaseră picioarele şi tremuram ca frunza în sterița vântului. Averian zăcea întins alături, dar eu nu eram în stare să fac un pas spre dânsul; ridicam un picior şi iar îl lăsam în jos, temându-mă să nu cad. Aşa de tare se încrâncenase carnea pe mine! Cu chiu cu vai mi-am venit în fire, m-am apropiat de el, i-am scuipat mutra şi am început să-i întorc pe dos buzunarele de la pantaloni şi de la surtuc. I-am scos punga. înăuntru erau douăzeci şi opt de ruble în bumăşti, un galben de cinci ruble şi mărunţiş, cam vreo două-trei ruble. Banii i-am numărat mai târziu, acasă. Ceilalţi bani, pe care i-o fi avut îi cheltuise, pesemne, cumpărând daruri pentru tânăra-i nevastă... Am aruncat punga goală chiar acolo, în drum, am sărit în râpă şi, — pe aci ţi-e drumul! Multă vreme s-a scurs de-atunci, dar ţin minte totul, până în cele mai mici amănunte, parcă ieri s-a întâmplat. Puşca şi cartuşele le-am îngropat în râpă. Abia când a dat cea dintâi zăpadă, mi-am dezgropat într-o noapte avuţia şi am adus-o în cătun. Puşca am ascuns-o într-o livadă străină, în scorbura unei sălcii bătrâne.

— De ce i-ai luat banii? Îl întrebă tăios, contrariat Davîdov.

— Ce zici?

Te întreb de ce ai luat banii?

— Aveam nevoie de ei, îi răspunse firesc Arjanov. Pe vremea ceea ne mânca nevoia mai dihai ca păduchii.

Davîdov sări din căruţă şi merse pe jos multă vreme, fără să scoată un cuvânt. Tăcea şi Arjanov. Pe urmă Davîdov îl întrebă:

— Asta-i tot?

— Nu, drăguţule, nu-i tot. Au venit oamenii stăpânirii să facă cercetări, au răscolit cu de-amănuntul, au cotrobăit pretutindeni... Şi au plecat fără să fi dat de vreo urmă. Cine ar fi putut să mă bănuiască pe mine? Curând după întâmplarea asta, Serghei, saşiul, fratele lui Averian, ducându-se să taie pe ascuns lemne la pădure a răcit, a zăcut cât a zăcut şi a dat ortul popii; căpătase o aprindere de plămâni. M-a cuprins atunci o nelinişte grozavă. Mă gândeam: dacă moare cumva şi Afanasi de moarte bună dă damblaua peste mâna pe care tatăl meu o blagoslovise ca să-i pedepsească pe vrăjmaşi! Şi am început să mă frăsuiesc...

— Ia stai, îi tăie vorba Davîdov. Bătrânul ţi-a spus numai de Averian, iar dumneata vroiai să le faci felul şi celorlalţi trei?

— Ba bine că nu... Una a fost voia tatei, şi alta a mea. Aşa că mă frăsuiam... Pe Afanasi l-am împuşcat pe fereastră, într-o seară, când cina. În noaptea aceea m-am măsurat pentru cea din urmă dată pe usciorul uşii, apoi am şters cu o cârpă toate semnele. Cât priveşte puşca şi cartuşele, le-am aruncat în râu — nu-mi mai erau de trebuinţă... Am îndeplinit voia tatălui meu şi pe a mea. Curând, maică-mea, când se găsea pe patul de moarte, m-a chemat într-o noapte lângă dânsa şi m-a întrebat: „Tu i-ai omorât, Vaniatka?" Am mărturisit: „Eu, măicuţă". Nu mi-a spus nici un cuvânt, mi-a luat numai mâna dreaptă şi mi-a pus-o pe inima ei...

Arjanov trase uşor de hăţuri şi caii se înviorară. Privindu-l pe Davîdov cu ochii lui cenuşii, limpezi, ca de copil, îl întrebă:

— Acum n-o să mă mai întrebi de ce nu gonesc caii când merg la drum, nu?

— M-am lămurit, răspunse Davîdov. Dumneata, moş Ivan, ar fi trebuit să mâi numai boi, să te fi făcut sacagiu. Hotărât!

— De câte ori nu l-am rugat pe Iakov Lukici, dar n-a vrut. Are chef să-şi râdă de mine până-n ceasul din urmă...

— De ce, mă rog?

— Am fost argat la dânsul timp de un an şi jumătate pe când eram numai de o şchioapă.

— Aşa, va să zică!

— Chiar aşa, drăguţule! Da ce? Nu ştiai că Ostrovnov a avut toată viaţa lui argaţi la gospodărie? Arjanov îşi miji cu viclenie ochii: A avut, drăguţule, a avut... Abia de vreo patru ani s-a făcut ca un mieluşel, de când au început să-l strângă în chingi cu birurile; s-a încolăcit ca şarpele înainte de a se arunca asupră-ţi. Ehei, dacă n-ar fi fost colhozurile, şi dacă erau mai mici dările — v-ar fi arătat Iakov Lukici ce poate, n-avea grijă! Cel mai aprig chiabur el e. Aţi încălzit năpârca la sân...

După o tăcere îndelungată, Davîdov zise:

— Facem noi rânduială şi aici. Vom lămuri temeinic lucrurile şi în ceea ce-l priveşte pe Ostrovnov. Totuşi, moş Ivan, şi dumneata ai unele ciudăţenii.

Arjanov zâmbi, uitându-se pe gânduri undeva în depărtare:

— Apoi, din partea ciudăţeniilor — cum să-ţi spun... Iată, un vişin are multe şi felurite crengi. Am venit eu şi am tăiat una ca să-mi fac o codirişte — codiriştea din nuia de vişin e mai trainică. Creştea şi ea, drăguţa, cu ciudăţeniile ei, plină de noduri, frumos împodobită cu frunze. Când am despuiat-o de toate astea, uite-o cum arată... Arjanov scoase de sub capră biciul şi-i arătă lui Davîdov codiriştea de vişin roşcată, cu coaja uscată, scorojită... O vezi? N-ai la ce te uita! Aşa-i şi omul: dacă n-are ciudăţeniile lui, e despuiat şi vrednic de milă, ca şi codiriştea asta! Uite, Nagulnov învaţă nu ştiu ce limbă străină. Asta-i o ciudăţenie a lui. Moşneagul Kramskov adună de douăzeci de ani tot felul de cutii de, chibrituri — iarăşi o ciudăţenie. Mătăluţă te-ai încurcat cu Luşka Nagulnova — şi asta-i o ciudăţenie. Un om beat merge pe uliţă, se împleticeşte şi şterge cu umărul toate gardurile — tot o ciudăţenie. Aşa că, dragul nostru preşedinte, dacă-l

despoi pe om de ciudățenii, rămâne gol şi plicticos, ca şi codiriştea asta.

Arjanov îi întinse lui Davîdov biciul şi-i spuse zâmbind, dus mereu pe gânduri:

— Ține-o în mână, oleacă, chibzuieşte, poate ți s-o limpezi mintea...

Davîdov îndepărtă cu ciudă mâna lui Arjanov.

— Du-te la naiba! Ştiu eu şi fără asta să chibzuiesc şi să mă dumiresc asupra tuturor lucrurilor!

...Apoi, tăcură amândoi tot drumul până la tabăra de câmp...

Capitolul VI

Oamenii din brigadă prânzeau. La masa lungă, înjghebată în pripă, încăpeau toți plugarii şi pogonicii — ce-i drept, cam înghesuiți. Mâncau, schimbând din când în când câte o glumă pipărată, ca între bărbați, ori câte o părere hazlie asupra gustului caşei, gătită de bucătăreasă.

— Şi când te gândeşti că nu pune niciodată destulă sare în bucate. Asta-i adevărată pacoste, nu bucătăreasă!

— Las' că nu năpârleşti dacă mâncarea-i prea puțin sărată. Şi-apoi, n-ai decât să-i pui tu sare.

— Păi, eu şi Vaska mâncăm din acelaşi blid. Lui îi place mâncarea nesărată, iar mie dimpotrivă. Cum s-o împărțim? Ia sfătuieşte-ne, dacă eşti atât de mintos!

— Mâine împletim un gărduț de nuiele şi vă despărțim strachina în două. Nu-i mare lucru, şi cu asta basta. Hm, nu te prea poți lăuda cu mintea! Cum nu ți-a venit în cap un lucru aşa de uşor?!

— Ehei, frățioare, d-apoi şi tu ai tot atâta minte cât şi boul tău din bătătură, nici un pic mai multă.

Oamenii s-ar mai fi ciorovăit şi ar fi glumit multă vreme, dar zăriră în depărtare o căruță. Prianişnikov, care avea

vederea cea mai ageră, îşi puse palma streaşină la ochi, fluieră încetişor şi spuse:

— Vine scrântitul cel de Vanka Arjanov, cu Davîdov.

Colhoznicii aruncară cu zgomot lingurile pe masă, claie

peste grămadă. Privirile tuturor se îndreptară nerăbdătoare înspre locul unde se zărise căruța, care se mistuise o clipă într-o viroagă.

— Am ajuns s-o vedem şi pe asta! Iar vine să ne ia în cârcă, spuse Agafon Dubțov cu o stăpânită mânie. Iată ce ne-a fost dat să pătimim! Mie îmi ajunge, să ştiți! Acum n-aveți decât să vă bleojdiți şi voi, că eu am ostenit. De ruşine nici nu-mi vine să mă uit la dânsul.

Lui Davîdov îi crescu inima de bucurie când văzu cum se ridicară toți ca unul de la masă, dându-i binețe. El înainta cu pas mare, iar în întâmpinarea lui se întindeau atâtea mâini, se luminau de zâmbete fețele tuciurii, arse de soare, ale bărbaților şi chipurile smolite ale fetelor şi nevestelor. Ele nu se înnegreau niciodată pe toată fața, fiindcă la lucru îşi înfăşurau aşa capul în basmale albe, că nu lăsau decât nişte Crăpături înguste în dreptul ochilor. Davîdov zâmbea văzând din mers figuri cunoscute. Oamenii se deprinseseră de-a binelea cu dânsul. De aceea erau bucuroşi din toată inima când îl vedeau, şi îl întâmpinau ca pe un om apropiat. Davîdov îşi dădu pe loc seama de toate acestea şi o mare bucurie îi cuprinse inima, făcând ca glasul lui să sune uşor răguşit şi oarecum solemn:

— Ei, bine v-am găsit, codaşilor! Ospătați un drumeț?

— Pe cel ce vine la noi pentru mai multă vreme — îl ospătăm; dar dacă poposeşte doar un ceas ca musafir — nu-i dăm nimic; îl petrecem numai cu plecăciuni până la pământ. Nu-i aşa brigadierule? răspunse Prianişnikov în râsul tuturor.

— Eu chitesc c-o să stau cam multişor la voi, spuse zâmbind Davîdov.

Atunci Dubțov răcni cu glas gros, asurzitor:

— Socotitorule! Pune-l în subzistență începând cu ziua de azi; iar tu, bucătăreaso, toarnă-i caşă în blid cât poate să

înfulece.

Davîdov făcu ocolul mesei, dând bună-ziua cu fiecare. Bărbații îi strângeau mâna cu putere, după obiceiul lor; femeile însă, cătând în ochii lui, se fâstâceau şi-i întindeau mâna, făcându-şi palma căuş. Cazacii localnici nu prea arătau femeilor atâta cinste şi îndeobşte nici nu catadicseau să le întindă mâna ca unui semen, atunci când le întâlneau undeva.

Dubțov îl aşeză pe Davîdov alături de dânsul şi îşi puse pe genunchii lui palma grea şi fierbinte.

— Tare suntem bucuroşi că ai venit, dragul nostru Davîdov!

— Văd. Vă mulțumesc!

— Numai să nu te apuci numaidecât să ne ocărăşti...

— Dar nici n-am de gând să vă ocărăsc.

— Lasă, n-o să te rabde inima, nu te lipseşti mătăluță de asta şi, ca să fim drepți, nici nouă n-o să ne strice a auzi un cuvânt tare. Dar deocamdată taci. Atâta timp cât oamenii stau la masă, nu trebuie să le spui nimic care să le oprească mâncarea în gât.

Nu-i nici o grabă, zâmbi Davîdov. Desigur, trebuie să stăm de vorbă

temeinic, dar nu acum, la masă. O să avem răbdare, ce zici?

— Negreşit, trebuie să avem răbdare! Încuviință hotărât Dubțov în hohotele de râs ale tuturor şi, cel dintâi, puse mâna pe lingură.

Davîdov mânca fără să scoată o vorbă, parcă într-o încordare a minții. Nici nu ridica ochii aplecați asupra străchinii. Aproape nici nu asculta glasurile stăpânite ale plugarilor, care schimbau câte o vorbă. Simțea însă tot timpul o privire care îl fixa. Isprăvind caşa, oftă uşurat: de mult nu mai mâncase pe săturate. Lingând ca un băietan lingura de lemn, îşi ridică capul. Peste masă îl priveau țintă, stăruitor, ochii cenuşii ai unei fete, oglindind atâta dragoste fierbinte, nemărturisită, atâta aşteptare, nădejde şi supunere, încât

Davîdov îşi pierdu pentru o clipă cumpătul. O întâlnise adeseori în cătun şi mai înainte — la adunări sau numai pe uliță — pe fata asta de şaptesprezece ani, înaltă, frumoasă, cu mâini mari. Şi atunci, când dădea cu ochii de dânsul, îi zâmbea duios, cu sfiiciune; şi pe chipul ei, îmbujorat deodată, se oglindea tulburarea. Acum însă privirea ei avea ceva împlinit, grav...

„Ce vânt te abate în calea mea şi ce nevoie am de tine, fetiță dragă? Iar eu la ce-ți trebuiesc? Atâți flăcăi tineri roiesc în jurul tău, iar tu mă vezi numai pe mine, parcă ai fi legată la ochi! Eu îs de două ori mai mare decât tine, şi pe deasupra lovit de viață, urât, ştirb. Tu nu vezi însă nimic din toate acestea... Nu, n-am nevoie de tine, Varia-paria! (*Paria — dezmoştenită, oropsită - n. tr.*) Trebuie să-ți croieşti viața fără mine, drăguțo", îşi zicea Davîdov, privind pe gânduri chipul îmbujorat al fetei.

Întâlnindu-i privirea, ea întoarse puțin capul şi-şi lăsă ochii în pământ. Genele îi tresăreau, iar degetele groase, aspre, care frământau cutele bluzei vechi, nu prea curate, tremurau în chip vădit. Era atâta curățenie sufletească şi elan firesc în simțământul ei, pe care din naivitate copilărească nu ştia să-l ascundă, şi nici nu putea, încât numai un orb nu l-ar fi putut băga de seamă.

Kondrat Maidannikov îi spuse lui Davîdov, izbucnind în râs:

Nu te mai uita la Varka. Altfel o să-i năvălească tot sângele în obraji!

Varka, du-te de te spală, poate te mai răcoreşti. Da cum să se ducă? I s-au tăiat picioarele... Lucrează cu mine ca pogonici; nu-mi dă pace o clipă — mă tot întreabă: când vine Davîdov pe-aici? „De unde să ştiu eu când vine! Hai, iasă-mă în pace", îi spun eu; dar ea mă tot toacă la cap de dimineață până-n seară, ca ghionoaia, care ciocăneşte copacul uscat.

Vrând parcă să arate că nu i se tăiasem de Ioc picioarele, Varia Harlamova se întoarse şoldiu şi, îndoindu-şi uşor genunchii, făcu un salt peste banca pe care şedea, şi porni

spre baracă, întorcând capul cu mânie către Maidannikov şi îngăimând ceva în şoapta cu buzele ei pălite deodată. Când ajunse la baracă, se îndreptă spre masă şi strigă cu glas întretăiat:

— Ei, moş Kondrat… moşule… nu-i adevărat ce spui!

Drept răspuns, izbucniră cu toții în hohote de râs.

— Se dezvinovățeşte de departe, spuse râzând Dubțov. Aşa îi vine mai la îndemână.

— De ce ruşinezi fata? Nu-i frumos! zise nemulțumit Davîdov,

— N-o cunoşti încă, îi răspunse cu îngăduință Maidannikov. E smerită acum, când eşti dumneata aici, dar altminteri ar fi în stare să ne înhațe de beregată, pe oricare dintre noi, fără să stea mult la gânduri. E colțoasă! Aprigă! Ai văzut cum a sărit de la locul ei? Ca o căprioară!

Dragostea aceea naivă a unei fete, despre care ştia de mult întreaga brigadă, iar el afla abia acum, nu măgulea amorul propriu de bărbat al lui Davîdov. Dacă alți ochi l-ar fi privit măcar odată cu atâta dragoste şi cu atâta devotament — ar fi fost cu totul altceva…

Căutând să pună capăt acestei convorbiri neplăcute, Davîdov spuse în glumă:

— Ei, mulțumesc bucătăresei şi lingurii de lemn! M-am ospătat straşnic.

— Mai degrabă adu mulțumiri, tovarăşe preşedinte, mânii dumitale drepte şi gurii, pentru strădania lor, şi nicidecum bucătăresei şi lingurii. Poate mai doreşti ceva? Îl întrebă solemn bucătăreasa, o femeie nespus de grasă, ridicându-se de pe laviță.

Davîdov se uită cu fățişă uimire la formele ei robuste, la umerii largi şi la mijlocu-i de necuprins.

— Unde ați găsit una ca asta? Cercetă el cu glas scăzut pe Dubțov.

— La uzina metalurgică de la Taganrog. A fost „confecționată" după comanda noastră specială, răspunse socotitorul, un flăcău tânăr şi dezghețat.

— Cum de nu te-am văzut până acum? Se tot mira Davîdov. Gabaritele îți sunt destul de voluminoase. N-am avut până acum prilejul să te cunosc, măicuțo.

— Ia te uită cu ce fecior m-am procopsit! Se oțărî bucătăreasa, Cum pot să-ți fiu eu maică, devreme ce am numai patruzeci şi şapte de ani? Nu m-ai văzut fiindcă nu ies iarna din casă. Trupeşă cum sunt şi încă cu picioarele scurte, nu mă încumet să umblu pe zăpadă; chiar pe loc drept m-aş putea împotmoli în omăt. Iarna nu mă clintesc din casă. torc lână, împletesc broboade, într-un cuvânt îmi câştig cum pot pâinea. Nici când e noroi nu pot umbla: ca şi cămila, mi-e frică să nu mă trezesc lată la pământ pe alunecuş. Cum s-a zbicit însă pământul, m-am şi tocmit ca bucătăreasă. Aşa că nu-ți sunt „maică", tovarăşe preşedinte! Dacă vrei să duci casă bună cu mine — zi-mi Daria Kuprianovna; atunci n-ai să rămâi niciodată flămând, cât ăi sta în brigadă!

— Vreau din tot sufletul s-o duc cu dumneata în bună pace, Daria Kuprianovna, răspunse zâmbind Davîdov; şi, ridicându-se de pe bancă, făcu înaintea ei o închinăciune cu cea mai mare seriozitate.

— Aşa o să fie mai bine pentru amândoi. Iar acum dă-mi cana să-ți torn nişte chişleag ca să-ți închei pe cinste prânzul, spuse bucătăreasa, mulțumită din cale afară de purtarea prietenoasă a lui Davîdov.

Îi turnă darnic un kilogram întreg de chişleag tare acru, şi îi întinse cana cu o plecăciune adâncă.

— Dar de ce lucrezi ca bucătăreasă şi nu intri în producție? O întrebă Davîdov. Greluță cum eşti, ar fi de ajuns să apeşi odată pe coarnele plugului şi brăzdarul ar intra pe loc de o jumătate de metru în pământ. Hotărât!

— Păi mi-i inima beteagă! Doctorii au găsit că am prea multă grăsime la inimă. Şi ca bucătăreasă o duc greu... cum trebăluiesc puțin cu vasele, simt că inima mi se urcă, ajungând să bată undeva în gâtlej. Nu, tovarăşe Davîdov, nu-s bună de plugărie. Nu-i de mine trebuşoara asta!

— Tot timpul se plânge de inimă, dar a dus la groapă trei bărbați. Le-a făcut seama celor trei cazaci, iar acum îl caută pe al patrulea, numai că nu prea se găsesc amatori: îi-e frică să se însoare. Te sleieşte de puteri asemenea mătuşică până te dă gata! Zise Dubțov.

— Mincinosule, ciupitule de vărsat! Izbucni bucătăreasa, mâniată foc. Ce vină am eu că nici unul n-a fost vânjos; toți erau ba nevolnici, ba bolnăvicioşi. N-au avut zile de la dumnezeu, şi pace. Eu sunt vinovată?

— Dar matale le-ai dat o mână de ajutor ca să moară mai repede, nu se lăsă Dubțov.

— Şi cum, mă rog, am făcut?

— Ei, parcă nu se ştie cum...

— Spune lămurit!

— Am fost destul de lămurit şi aşa!

— Vorbeşte pe şleau, nu îndruga verzi şi uscate!

— Se ştie cum: cu dragostea, rosti cam cu fereală Dubțov, râzând.

— Eşti un nătărău şi pe deasupra însemnat de dumnezeu, răcni furios bucătăreasa, acoperind hohotele de râs ale tuturor şi apucă în brațe jumătate din vasele de pe masă.

Nu era însă chiar atât de uşor să-l pui cu botul pe labe pe Dubțov, care nu-şi pierdea firea niciodată. Isprăvind chişleagul, îşi şterse mustățile şi spuse:

— Oi fi eu nătărău, şi pe deasupra însemnat de dumnezeu, dar în astfel de treburi, fato, mă pricep tare bine, până în cele mai mici amănunte.

Atunci bucătăreasa îl spurcă cu o sudalmă atât de cumplită, încât hohotele de râs izbucniră şi mai năvalnice, iar Davîdov, stânjenit şi îmbujorat la față de râs, de-abia putu rosti:

— Ce-i asta, fraților?! Nici la flotă n-ara auzit aşa ceva!

Dubțov însă, păstrându-şi deplin seriozitatea, strigă cu o prefăcută înverşunare:

— Pot să şi jur! Sărut şi sfânta cruce! Rămân cu tărie la a mea, Daşka; tustrei bărbații mătăluță s-au dus, pe ceea lume din pricina dragostei. Trei soți — glumă-i asta?... Da Volodka Graciov de ce a murit anul trecut? Cam umbla după tine...

Dubțov nu-şi isprăvi bine vorba şi se aplecă fulgerător: pe deasupra capului îi zbură, şuierând ca o schijă de obuz, cogeamite polonic de lemn. Sprinten ca un tinerel, Dubțov sări peste banca şi, ajungând într-o clipă la zece metri de masă, se dădu repede într-o parte, ferindu-se de un blid de tablă, care trecu cu un vâjâit pe lângă dânsul, împroşcând chişleag în toate părțile, şi — după ce-şi împlini traiectoria — căzu hăt departe în stepă. Stând cu picioarele răşchirate, Dubțov amenința cu pumnul şi striga:

— Hei, Daria, astâmpără-te! Poți să arunci cu ce vrei, numai pe cănile de lut să nu pui mâna. Zău, am să-ți scad din zile-muncă pentru vasele sparte! Hai, du-te şi tu în dosul bărăcii ca Varka; de acolo ți-e mai uşor să te dezvinovățeşti!... Eu nu-mi iau cuvântul înapoi: ai băgat în mormânt trei bărbați, iar acum îți verşi focul pe mine...

Cu greu izbuti Davîdov să-i liniştească. Se aşezară cu toții nu departe de baracă ca să fumeze, iar Kondrat Maidannikov spuse, bâlbâindu-se de râs:

— Iaca aşa panaramă avem în fiecare zi la prânz sau la cină. Agafon a umblat o săptămână întreagă cu o vânătaie sub ochi, pe toată fața, l-a pocnit Daria cu pumnul. El însă nu se dă de loc şi face mai departe haz pe socoteala ei. Nu pleci tu, Agafon, teafăr de la câmp; sau îți scoate un ochi, sau te lasă şchiop. Ai să vezi tu unde duc glumele astea...

Parcă-i un tractor Fordson, nu-i muiere, spuse încântat Dubțov,

trăgând cu coada ochiului la bucătăreasă, care trecea parcă plutind pe lângă dânşii.

Prefăcându-se că n-o bagă în seamă, începu să vorbească mai tare:

— De ce-aş ascunde-o, fraţilor, eu m-aş însura cu Daşka, dacă n-aş avea femeie. Aş face-o numai pentru o săptămână, că pe urmă — aş da bir cu fugiţii. N-aş putea-o duce la tăvăleală mai mult de o săptămână cu toată vârtoşia mea. Deocamdată n-am de loc chef să mor. Pentru ce, mă rog, m-aş sorti singur pieirii? Am scăpat teafăr din tot războiul civil şi acum să mă prăpădesc din pricina unei muieri!?... Asta nu; oi fi eu un nătărău însemnat de cel-de-sus, dar sunt şi hâtru nevoie mare! O săptămână aş duce-o eu târâş-grăpiş cu Daşka, apoi, într-o nopticică, aş coborî încetişor din pat, m-aş târî în patru labe până la uşă, iar de acolo p-aci ţi-i drumul; neică... până la mine acasă aş ţine-o numai într-o goană... Crede-mă rogu-te, Davîdov, să mă bată dumnezeu dacă mint — uite că-i de faţă şi Preanişnikov, care n-o să mă lase să torn o minciună; ne-am înţeles într-o zi ca drept mulţumire pentru o mâncare bună, s-o îmbrăţişăm amândoi deodată pe Daşka... el a trecut în faţă, iar eu — la spate... ne-am apucat strâns de mâni noi, bărbaţii, dar n-a fost chip s-o cuprindem pe Daria: e grozav de lătăreaţă! L-am strigat atunci pe socotitor, care-i un flăcău tânăr, cam sfios. I-a fost frică să se apropie prea mult de Daşka. Aşa că ea a rămas pe veci nestrânsă cu adevărat în braţe...

— Să nu-l crezi pe afurisitul ista, tovarăşe Davîdov 1 rosti de data asta fără supărare bucătăreasa, râzând. Dacă nu spune azi o minciună, a doua zi crapă de urât. Ce să-i faci? Minte de îngheaţă apele. Aşa l-a făcut maică-sa!

După ce îşi fumară ţigările, Davîdov îl întrebă:

— Ia spuneţi, cât mai aveţi de arat?

— Mai avem destul, răspunse în silă Dubţov. Peste o sută cincizeci de hectare. Ieri erau o sută cincizeci şi opt.

-— Da, straşnic aţi muncit. Hotărât! Rosti rece Davîdov. Aş vrea să ştiu de ce v-aţi ţinut aici? Aţi dat reprezentaţii cu bucătăreasa Kuprianovna?

— Degeaba ne scoţi ochii cu asta.

— Atunci spuneţi-mi de ce brigăzile întâia şi a treia au isprăvit de mult aratul, iar voi tândăliţi?

— Ştii ce, Davîdov, hai să ne adunăm cu toții deseară şi să stăm de vorbă deschis; iar acum să ne apucăm de arat, propuse Dubțov.

Era o propunere înțeleaptă; Davîdov chibzui puțin şi încuviință.

— Mie ce boi îmi dați?

— Ară cu ai mei, îl sfătui Kondrat Maidannikov. Boii mei sunt deprinşi cu munca şi-s arătoşi. Avem două perechi de juncani care-s acum la băi.

— Cum adică, la băi? Se miră Davîdov.

Dubțov îl lămuri, zâmbind:

— Sunt slăbuți, cad de oboseală pe brazdă; atunci i-am dejugat şi i-am lăsat să pască cât or vrea lângă eleşteu. Acolo-i iarbă bună, hrănitoare; or să se îndrepte. Tot n-avem nici un folos de la ei. Au ieşit din iarnă prăpădiți, ca vai de ei, iar aici — se speteau în fiecare zi. Le-au slăbit balamalele. Nu mai trăgeau la plug. Asta-i povestea! Am încercat să-i înjugăm în pereche cu boi bătrâni, dar tot aceea era — nu făceau nici o brânză. Ară cu boii lui Kondrat; el te sfătuieşte de bine.

— Da el ce-o să facă?

— L-am învoit pentru două zile, ca să se ducă în cătun. I s-a îmbolnăvit nevasta, a căzut la pat. Nici măcar schimburi nu i-a dat lui Vanka Arjanov ca să-i aducă; i-a trimis doar vorbă să vină acasă.

— Asta-i altceva. Credeam că-l expediezi şi pe dânsul undeva la băi. Văd că la voi e o atmosferă de vilegiatură...

Dubțov făcu cu ochiul celorlalți pe furiş, aşa ca să nu bage de seamă Davîdov. Se ridicară cu toții şi se apucară să înjuge boii.

Capitolul VII

La asfințitul soarelui, Davîdov dejugă boii la capătul celei din urmă brazde, le scoase funia din coarne, iar ei se aşeză pe

iarbă lângă ogor, îşi şterse cu mâneca surtucului sudoarea de pe frunte şi începu să-şi răsucească o ţigară cu mâini tremurătoare. Abia atunci simţi că-i frânt de oboseală. Îl durea spatele, îi zvâcneau vinele sub genunchi, iar mâinile îi tremurau ca la bătrâni.

— Om mai găsi oare la răsăritul soarelui boii? O întrebă el pe Varia.

Fata stătea înaintea lui pe ogor. Picioarele ei mici, încălţate cu nişte scroambe mari, se înfundau până la gleznă în ţarina afinată, răscolită chiar atunci de plug. Luându-şi de pe faţă basmaua sură, colbăită, îi răspunse:

— Îi găsim; nu se duc prea departe în timpul nopţii.

Davîdov ţinea ochii închişi, fumând cu nesaţ. Nu voia să se uite la fată. Iar ea, cu faţa luminată de un zâmbet ostenit şi fericit în acelaşi timp, spuse încetişor:

— M-ai spetit şi pe mine, şi boii. Prea rar te odihneşti.

— M-am spetit şi eu, de mă ia naiba, spuse posac Davîdov.

— Trebuie să te odihneşti mai des. Moş Kondrat se opreşte mai des, lasă şi boii să răsufle, totuşi ară totdeauna mai mult decât alţii. Te simţi trudit, fiindcă nu eşti încă învăţat cu munca asta...

Vru să adauge: „dragă" — dar, speriindu-se, îşi strânse tare buzele.

— Aşa-i, încă nu m-am dat cu munca asta, încuviinţă Davîdov.

Se ridică anevoie de jos şi, tot anevoie, porni spre tabără, de-a lungul arăturii, de-abia târându-şi picioarele vlăguite. La început Varia venea în urma lui, apoi îl ajunse şi amândoi mergeau alături. Davîdov ţinea în mâna stângă tricoul marinăresc rupt, ieşit de soare. In timpul zilei, când căuta să potrivească brăzdarul, se aplecase, agăţase de coarnele plugului gura tricoului şi, ridicându-se brusc, îl spintecase de sus până jos. Ziua era destul de călduroasă, aşa că ar fi putut foarte bine să se lipsească de tricou. Îi era însă peste putinţă să meargă după plug, faţă de fată, despuiat până la brâu.

Căznindu-se stânjenit să-şi petreacă una peste alta capetele tricoului, Davîdov o întrebă pe Varia dacă n-are cumva vreun bold. Ea îi răspunse că din păcate nu are. El se uită abătut înspre tabără. Până acolo erau cel puţin doi kilometri. „Totuşi va trebui să mă duc" se gândi Davîdov şi, icnind de ciudă, drăcui cu jumătate de gură; apoi spuse:

— Uite ce, Varia-paria: aşteaptă-mă aici. Trebuie să mă duc la tabără.

— De ce?

— Ca să scot ruptura asta de pe mine şi să-mi pun surtucul.

— Dar o să-ţi fie cald eu surtucul.

— Totuşi trebuie să mă duc, rosti cu îndărătnicie Davîdov.

La naiba, nu putea să umble fără cămaşă! Atâta mai lipsea, ca fetiţa asta drăgălaşă, naivă, să vadă ce era zugrăvit pe pieptul şi pe pântecul lui. Ce-i drept, tatuajul de pe amândouă părţile pieptului lat al lui Davîdov era cuviincios, ba chiar cam sentimental. Mâna pictorului din flotă zugrăvise cu măiestrie o pereche de porumbei. Era de ajuns ca Davîdov să facă o mişcare şi porumbeii albaştri de pe piept se mişcau şi ei, iar când strângea din umeri, îşi apropiau cioculeţele ca şi cum s-ar fi sărutat. Asta era tot. Dar pe pântec... Acel tatuaj fusese pricina unor vechi frământări morale ale lui Davîdov. Intr-o bună zi, pe timpul războiului civil, tânărul matroz Davîdov, care avea atunci numai douăzeci de ani, se îmbătase criţă, în cazarma torpilorului tovarăşii l-au mai cinstit cu un pahar de spirt. Căzuse în nesimţire, în hamacul de jos, numai în chiloţi. Doi prieteni beţi, timonieri ca şi el, de pe un trauler vecin (*Trauler — navă de pescuit; în cazul de faţă, navă de pescuit mine - n. r.*) — meşteri în arta tatuajului — se trudeau deasupra lui, exersându-şi fantezia deşucheată de oameni în stare de ebrietate, plăsmuind obscenităţi. După aceea Davîdov nu mai îndrăznise să se ducă la baia de aburi, iar când trebuia să se supună unui examen medical, cerea stăruitor să fie examinat numai de doctori bărbaţi.

După demobilizare, în primul an când lucra Ia uzină, Davîdov se încumetase odată să se ducă la baia de aburi, unde îşi acoperise cu amândouă palmele pântecele gol. Găsind un ciubăr liber, începuse să-şi săpunească zdravăn capul Aproape în acelaşi timp auzise venind de undeva de alături, de jos, un chicotit încet. Davîdov îşi spălase săpunul de pe față. Văzuse cum un cetățean în vârstă, chel, sprijinit cu mâinile de bancă, încovoindu-se, privea cu luare aminte de aproape, fără pic de sfială, tatuajul de pe pântecul lui şi, cu răsuflarea întretăiată de încântare, chicotea înfundat. Davîdov răsturnase încetişor apa, pocnind pe cetățeanul curios, drept în chelie, cu greul ciubăr de stejar. Mai înainte de a fi putut privi cu de-amănuntul tatuajul, acesta închisese ochii şi se lungise fără zgomot pe duşumea. Davîdov se spălase fără grabă; apoi vărsase un ciubăr plin de apă rece ca gheața peste cetățeanul chel; iar când acesta începuse să clipească des, el se îndreptase tacticos spre tinda băii. De-atunci Davîdov renunțase definitiv la plăcerea de a se îmbăia cum trebuie la feredeul de aburi, după obiceiul rusesc, mulțumindu-se să se spele acasă.

Numai la gândul că Varia i-ar putea zări în treacăt pântecul tatuat, Davîdov simți tot sângele urcându-i-se la cap şi strânse mai tare capetele sfâşiate ale tricoului.

— Dejugă boii şi lasă-i să pască. Eu mă duc, spuse el oftând.

Nu-l încânta de loc să dea ocol arăturii sau să meargă pe ogor, poticnindu-se la fiece pas, cale de trei kilometri, şi asta numai din pricina unei întâmplări fără noimă.

Varia prețui în felul ei purtarea lui Davîdov. „Dragul de el, se sfieşte să muncească lângă mine fără cămaşă", îşi zise ea şi, fiindu-i recunoscătoare în suflet pentru că-şi dăduse pe față un simțământ de respectare a sfiiciunii sale feciorelnice, îşi zvârli iute scroambele din picioare.

— Ajung eu mai repede!

Davîdov n-avu când rosti un cuvânt, că ea şi porni în zbor spre tabără, ca o pasăre. Pe arătura neagră fulgerau pulpele

arse de soare ale picioarelor sale repezi şi capetele basmalei albe care i se zbăteau pe spate, în bătaia vântului. Alerga aplecată puțin înainte, cu pumnii strânşi, lipiți de sânii pietroşi, şi se gândea la un singur lucru: „Dau fuga şi-i aduc surtucul. Trag o goană într-un suflet ca să-i fac pe plac. Poate că o să se uite duios la mine măcar odată şi te pomeneşti chiar că are să-mi spună: «Mulțumesc, Varia!»”

Davîdov o petrecu îndelung cu privirea, apoi dejugă boii şi ieşi de pe arătură. Găsi prin apropiere torțel, încolăcit în jurul unei buruieni din anul trecut, îl smulse, îl curăță de frunzulițe şi cu tulpinița lui mlădioasă însăilă capetele tricoului sfâşiat. Pe urmă se culcă pe spate şi adormi numaidecât. Parcă se prăbuşise într-un hău negru, molcom, care mirosea a pământ...

Se trezi, simțind că-i lunecă ceva pe frunte — pesemne un păianjen sau vreo râmă. Strâmbându-se, îşi trecu palma peste față şi moțăi mai departe; din nou însă îi luneca ceva pe obraz, pe buza de sus şi începu să-1 gâdile la nas. Davîdov strănută şi deschise ochii. în fața lui şedea cinchită Varia şi se cutremura, abia stăpânindu-şi râsul. Ea plimba pe fața lui Davîdov un fir de iarbă uscată şi, în clipa când acesta deschise ochii, nu mai avu vreme să-şi tragă repede mâna înapoi. El o apucă de încheietura subțire a mâinii. Ea nu căută să-şi tragă mâna, ci se lăsă doar într-un genunchi şi pe fața ei râzătoare i se întipări într-o clipită o expresie de teamă, supunere, şi parcă de aşteptare.

— Ți-am adus surtucul, scoală-te, şopti ea abia auzit, schițând o uşoară încercare de a-şi elibera mâna.

Davîdov îşi desfăcu degetele. Mâna lui mare, arămie, îi căzu pe genunchi. Închizând ochii, ea nu-şi auzea decât bătăile puternice şi dese ale inimii. Parcă aştepta ceva, parcă nădăjduia ceva... Dar Davîdov tăcea. Pieptul tui se ridica ritmic, răsufla domol. Nu-i zvâcnea nici un muşchi al feței. După câteva clipe, el se ridică în capul oaselor, se aşeză în voie, vârând sub el piciorul drept şi băgă alene mâna în buzunar după punga cu tutun. Capetele lor aproape se

atingeau. Nările lui Davîdov fremătară abia, simțind mirosul, uşor înțepător, al părului ei. De altfel întreaga ei făptură răspândea mirozna soarelui de amiază, a ierbii încinse de arşiță şi acea mireasmă unică în felul său, proaspătă, fermecătoare, a tinereții pe care nimeni n-a putut şi n-a ştiut vreodată s-o exprime prin cuvinte...

„Ce fetişcană drăgălaşă I" gândi Davîdov, şi oftă. Amândoi se sculară în picioare aproape în acelaşi timp şi se priviră câteva clipe în luminile ochilor. Apoi Davîdov luă surtucul din mâinile ei şi ochii lui se luminară de un zâmbet duios:

— Mulțumesc, Varia!

Spusese întocmai aşa: „Varia” şi nu „Varia-paria”. Până la urmă se împlinise ceea ce-şi dorise ea atunci când dăduse fuga să-i aducă haina. Totuşi de ce i se înrourară ochii cenuşii? De ce începură să-i clipească genele negre, căutând să-şi stăvilească lacrimile? De ce plângi, fată dragă? Ea izbucni într-un plâns mut, lăsându-şi capul în piept ca un copil liniştit, plăpând. Dar Davîdov nu vedea nimic; el îşi răsucea grijuliu țigara, străduindu-se să nu irosească nici un fir de tutun. Țigările i se isprăviseră şi tutunul era pe sfârşite — aşa că făcea economie: îşi meşterea cu grijă țigări subțirele, ca să poată trage în piept nu mai mult de cinci-şase fumuri.

Varia rămase o vreme pe loc, căutând în zadar să se liniştească, dar nu izbuti. Deodată se întoarse scurt pe călcâie şi porni spre boi, spunând în mers:

— Mă duc după boi.

Dar nici acum nu desluşi Davîdov, din vocea ei tremurătoare, emoția care o tulbura atât de năvalnic. El dădu tăcut din cap şi îşi aprinse o țigară, chibzuind adânc: cam în câte zile ar putea ara brigada, cu forțele ei proprii, întreaga tarla? N-ar fi oare mai bine să aducă câteva pluguri din brigada a treia, cea mai puternică?

Varia plângea nestingherită acum când n-o vedea Davîdov. Plângea cu desfătare. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe obrajii arămii şi ea le ştergea din mers cu capetele basmalei...

Dragostea ei de fată, cea dintâi şi neprihănită se ciocnise de nepăsarea lui Davîdov. De altfel, el era îndeobşte ageamiu într-ale iubirii: nu desluşea multe lucruri, iar când le băga în seamă, se dumirea cu încetineală şi uneori chiar prea târziu...

Înjugând boii, Davîdov văzu pe obrajii Variei dungi sure — urmele lacrimilor vărsate de curând şi neobservate de dânsul. îi spuse cu o mustrare:

— Ei, ei, Varia-paria! Pesemne nu te-ai spălat azi?

— Da după ce se vede?

— Obrazul ți-e vrâstat. Trebuie să te speli în frecare zi, îi spuse el cu un ton povățuitor.

...Soarele apusese. Se îndreptau obosiți spre tabăra. Umbrele înserării se culcau pe întinderea stepei. Pâcla învăluise viroaga năpădită de porumbari. Norii vineți, aproape negri, de la asfințit îşi schimbau încet coloritul: la început, marginile lor erau tivite cu un chenar de purpură mată, apoi o lumină roşie, sângerie îi străpunse şi lunecă năvalnic în sus, îmbrățişând cerul cu un larg semicerc. „N-are să mă îndrăgească"... îşi zicea cu mâhnire Varia, strângându-şi dureros buzele plinuțe. „Mâine are să sufle un vânt năprasnic, pământul se va usca în timpul zilei şi tare greu vor trage boii Ia jug", se gândea necăjit Davîdov, privind asfințitul învăpăiat.

Tot timpul Varia dădea să spună ceva, dar se oprea mereu. Când mai aveau de mers încă foarte puțin până la tabără, îşi luă inima în dinți.

— Dă-mi tricoul, rosti ea încetişor şi, fiindu-i frică să n-o refuze, stărui aproape rugător: Hai, dă-mi-l!

— De ce să ți-l dau? Se miră Davîdov.

— Să-l cos; am să ți-l cos cu atâta grijă, că nici n-are să se cunoască. Am să-l şi spăl.

Davîdov izbucni în râs:

— Păi a putrezit pe mine de năduşeală. Nu face ața cât fața, cum se spune. Nu, dragă Varia-paria! Tricoul ăsta şi-a trăit traiul; nu mai e bun decât să-l dau Kuprianovnei ca să spele cu el duşumeaua barăcii.

— Dă-mi-l să-l cos; am să încerc. Ai să vezi, îl rugă stăruitor fata.

— Poftim, numai să nu munceşti de pomană, consimți Davîdov.

Variei nu-i era la îndemână să apară în tabără cu tricoul vărgat al lui Davîdov în mâna, s-ar fi iscat o mulțime de vorbe şi glume pipărate împotriva ei. Se uită pieziş, cu fereală, la Davîdov şi, ridicând un umăr ca o pavăză, băgă ghemul mic şi cald în sân.

Încercă un simțământ ciudat, necunoscut şi tulburător, în clipa când tricoul prăfuit al lui Davîdov îi atinse pielea sânului gol: parcă o pătrunsese toată căldura trupului puternic de bărbat, stăpânind-o pătimaş, în întregime, într-o clipă i se uscară buzele. Fruntea ei albă, îngustă, i se brobonă de sudoare. Chiar umbletul ei deveni dintr-odată şovăitor, nesigur...

Davîdov însă nu băgă de seamă nimic, nu vedea nimic. Peste câteva clipe uitase că îi dăduse tricoul său murdar şi, întorcându-se spre dânsa, izbucni vesel:

— Ia te uită, Varia, cum îi cinstesc pe biruitori! Socotitorul flutură şapca în întâmpinarea noastră. Care va să zică am muncit conştiincios. Hotărât!

*

După cină bărbații făcură, un foc nu departe de baracă şi se aşezară în juru-i, aprinzându-şi țigările.

— Ei, acum hai să stăm de vorbă deschis: de ce ați lucrat prost? De ce ați întârziat atâta arăturile? Îi întrebă Davîdov.

— Celelalte brigăzi au mai mulți boi, răspunse Beshlebnov, mezinul.

— Cu cât mai mulți?

— Parcă nu ştii! Brigada a treia are cu opt perechi mai mult. Asta, oricum, înseamnă patru pluguri! Brigada întâia are cu două pluguri mai mult. Prin urmare şi ei sunt mai tari ca noi.

— Avem şi un plan mai mare, intră în vorbă Preanişnikov.

Davîdov zâmbi ironic:

Cu cât e mai mare?

— Dacă ar fi numai cu treizeci de hectare, şi tot e mai mare. Chiar şi astea n-ai să le scurmi cu nasul.

— Dar planul n-a fost aprobat de voi în martie? Atunci de ce vă plângeţi acum? Toate socotelile s-au făcut, ţinându-se seama de suprafaţa de pământ dată în lucru fiecărei brigăzi. N-a fost aşa?

Dubţov spuse stăpânit:

— Nimeni nu se plânge, Davîdov. Nu-i vorba de aiasta. Boii brigăzii noastre au ieşit vlăguiţi din iarnă. Unde mai pui că atunci când am colectivizat vitele şi nutreţul, ne-am pomenit cu mai puţin fân şi paie decât aveam trebuinţă. Ştii şi dumneata foarte bine împrejurarea aiasta şi n-ai de ce să ne cauţi acum pricină. Da, am cam întârziat cu arăturile, fiindcă cea mai mare parte dintre boii noştri sunt slabi, căci nutreţul trebuia împărţit cum se cuvine şi nu aşa cum ai hotărât dumneata cu Ostrovnov: să hrănim vitele doar cu ceea ce am căpătat de la gospodăriile individuale. Ei, şi acum uite ce a ieşit: unii au isprăvit de arat şi-şi pregătesc vitele pentru cosit, iar noi mocoşim mai departe aici, pe obleagă.

— Atunci hai să vă sprijinim! Să vă dea o mână de ajutor Liubişkin, propuse Davîdov.

— N-avem nimic împotrivă, spuse Dubţov, susţinut de încuviinţarea tăcută a celorlalţi. Nu suntem fuduli.

— Totul e lămurit, rosti pe gânduri Davîdov. E limpede ca lumina zilei că şi conducerea colhozului, şi noi toţi am cam scrântit-o cu trebuşoara asta: iarna am dat nutreţ, cum s-ar zice, după indicii teritoriale. Â fost o greşeală! Am socotit rău forţa de muncă şi animalele de tracţiune — altă greşeală! Dar cine dracu e vinovat? Noi am greşit, noi o să îndreptăm greşeala. Cât priveşte produsul muncii — vorbesc despre cel pe o zi — apoi nu staţi prost din scripte; de altfel diferenţa este un fleac. Ia hai să vedem de câte pluguri aţi mai avea

nevoie ca să ieşiţi din încurcătură. Să facem socoteala bine şi să însemnăm totul cu creionul. Pentru cosit să ţinem seama de greşelile săvârşite şi să socotim altfel forţele de munca. Până când o să tot greşim?

Oamenii zăboviră vreo două ore lângă foc — sporovăiau, socoteau, se ciorovăiau... S-ar putea spune că Atamanciukov era cel mai activ la dezbateri. Vorbea cu foc, făcea propuneri cu tâlc! Dar în timp ce Beshlebnov, plin de venin, îl lua în zeflemea pe Dubţov, Davîdov, aruncându-şi întâmplător privirea asupra lui Atamanciukov, văzu în ochii lui o ură atât de cumplită, încât îşi ridica sprâncenele cu mare mirare. Atunci, Atamanciukov îşi coborî repede căutătura în pământ şi-şi pipăi cu degetele mărul lui Adam, năpădit de păr aspru, castaniu. Peste câteva clipe, când Atamanciukov se uită din nou la Davîdov şi li se încrucişară privirile, ochii săi erau luminaţi de o prietenie prefăcută; fiecare zbârcitură care-i brăzda faţa nu arăta decât o blajină indiferenţă. „Mare pehlivan mai e!" Gândi Davîdov. „Dar oare de ce m-o fi privit atât de duşmănos? Pesemne a prins pică pe mine pentru că în primăvară am stăruit să fie dat afară din colhoz!"

Davîdov nu ştia şi nici n-avea de unde să afle că Polovţev, auzind primăvara că Atamanciukov fusese dat afară din colhoz, îl chemase noaptea la dânsul şi, încleştându-şi fălcile butucănoase, îi strecurase printre dinţi: „Cum te porţi, scârnăvie? Vreau ca tu să fii un colhoznic cu o purtare model şi nicidecum un prostănac zelos care poate să intre la apă din pricina unor fleacuri, iar la interogatoriile de la G.P.U. să ducă la pierzanie pe toţi ceilalţi şi chiar întreaga cauză. Să cazi în genunchi, mama ta de nemernic, la adunarea generală a colhozului, să faci pe dracu-n patru ca obştea să nu întărească hotărârea brigăzii. Până nu pornim la acţiune — nici o umbră de bănuială nu trebuie să cadă asupra oamenilor noştri.”

Atamanciukov n-a trebuit să cadă în genunchi: din ordinul lui Polovţev, la şedinţă s-au ridicat ca un om, în apărarea lui Atamanciukov, Iakov Lukici împreună cu toţi complicii şi

adunarea generală n-a confirmat hotărârea brigăzii. Atamanciukov s-a ales numai cu o mustrare publică. De atunci s-a potolit — lucra bine şi ajunsese chiar, faţă de cei ce se lăsau pe tânjeală, o pildă de sârguinţă conştientă în muncă. Totuşi, el nu-şi putea ascunde bine în fundul sufletului ura împotriva lui Davîdov şi a orânduirii colhoznice — ură care răbufnea uneori în pofida voinţei sale, ba printr-un cuvânt scăpat din nebăgare de seamă sau printr-un zâmbet neîncrezător, ba izbucnea ca o scăpărare de mânie ce se stingea numaidecât în ochii săi de un albastru-închis, ca oţelul brumat.

Abia la miezul nopţii hotărâră definitiv atât ajutorul de care aveau nevoie, cât şi sorocul când urma să se isprăvească arăturile. Davîdov scrise chiar atunci, lângă foc, un bileţel lui Razmiotnov, iar Dubţov se arătă gata să plece numaidecât în cătun, fără o clipă de zăbavă sau să aştepte revărsatul zorilor, ca să poată aduce către prânz plugurile cu boi de la brigada a treia şi să aleagă împreună cu Liubişkin pe cei mai vrednici plugari. îşi mai aprinseră câte o ţigară în tăcere lingă focul stins, apoi se duseră cu toţii la culcare.

Între timp, lângă baracă avea loc o altă convorbire. Varia spăla cu multă grijă într-un lighean simplu de tablă tricoul lui Davîdov. Bucătăreasa stătea lângă dânsa şi-i spunea cu glas gros, aproape bărbătesc:

— De ce plângi,. prostuţo?

— Tricoul miroase a sare...

— Ei şi ce? Întotdeauna când munceşte omul, cămaşa îi miroase a năduşeală şi a sare, nu a parfumuri sau a săpun de toaletă. De ce boceşti? Nu cumva te-a obijduit cu ceva?

— Nu, ce-ţi mai trece prin cap, mătuşico!

— Atunci de ce te smiorcăi, proasto?

— Doar nu spăl cămaşa unui străin, ci a bărbatului care mi-i drag... spuse fata cu capul plecat deasupra ligheanului, căutând să-şi stăpânească plânsul înăbuşit.

După o tăcere îndelungată, bucătăreasa îşi puse mâinile în şold şi se stropşi mânioasă:

— Hai, destul! Ridică-ți numaidecât capul. Mă auzi, Varka!?

Ce tinerel era bietul pogonici — numai de şaptesprezece ani! Fata îşi ridică fruntea. Ochii plânşi, dar fericiți, ai unei tinereți încă nesăturate -— cătară la bucătăreasă.

— Mi-i dragă până şi sarea de pe cămaşa lui...

Sânii monumentali ai Dariei Kuprianovna începură să se zguduie năprasnic de râs:

— Ei, Varka, acum eşti cu adevărat fată.

— Dar până acu ce eram? Nu tot fată?

— Mai înainte? Mai înainte erai o codană, iar acum eşti o fată în toată legea. Până când un flăcău nu-l bate pe altul pentru fata iubită — nu e flăcău, ci un băiețandru, cu pantaloni scurți. Câtă vreme o codană se hlizeşte numai şi îşi joacă ochii din cap — nu-i fată, ci o sfârlează cu fustă. Dar când ochii îi sunt scăldați în lacrimi din pricina dragostei, când perna nu i se usucă de plâns toată noaptea — atunci înseamnă că-i cu adevărat fată. Ai înțeles, prostuțo?

Davîdov şedea culcat în baracă cu mâinile împreunate sub ceafă şi somnul nu se lipea de dânsul. „Nu-i cunosc pe oamenii din colhoz, nu ştiu ce hram poartă, se gândea el mâhnit. Am început cu deschiaburirea, a urmat organizarea colhozului, apoi au venit fel de fel de treburi gospodăreşti. Dar ca să observ mai bine oamenii, să-i cunosc mai de aproape -— n-am avut răgaz. Atunci, la dracu, ce fel de conducător sunt dacă nu cunosc oamenii, dacă n-am izbutit să-mi găsesc timp a-i cunoaşte? De bună seamă, trebuie să-i cunosc pe toți, doar nu-s aşa de mulți. Da iacătă, după cum se pare, asta nu-i un lucru chiar atât de uşor... De pildă Arjanov — în ce lumină mi s-a înfățişat! Lumea îl crede sărac cu duhul, ceea ce nu-i de loc, nici pe departe! Pesemne numai diavolul ar putea să se dumirească aşa dintr-o dată ce zace în acest duh bărbos al pădurii. Din fragedă copilărie s-a vârât în scoica lui, trântind canaturile după dânsul. Acum, poftim de-i pătrunde în suflet! Crezi că te lasă? Aş, ți-ai găsit! Şi Iakov Lukici e ca un lacăt cu secret. Trebuie să nu-l scap din ochi,

să-l supraveghez bine. A fost chiabur cândva, fără doar şi poate, dar acum munceşte pe cinste. Se cam teme, pesemne, de trecutul lui... Totuşi va trebui să-l dăm afară din slujba de administrator. Să muncească şi el ca un colhoznic de rând. Şi Atamanciukov e om ascuns: se uită 1a mine ca un călău la osândit. Unde o fi buba aici? E doar un mijlocaş tipic. Ei, a fost gardist-alb, dar care dintr-înşii n-a fost? Acesta, oricum, nu-i un răspuns. Trebuie să mă gândesc temeinic la toate. Destul am mers pe dibuite fără să ştiu pe cine mă pot bizui cu adevărat, în cine pot avea desăvârşită încredere. Of, matrozule, matrozule! Dacă ar afla băieții de la atelier cum conduci tu colhozul — mamă-mamă, ce perdaf ți-ar mai trage!"

Femeile-pogonici se culcaseră lângă baracă, sub cerul liber. Furat de somn, Davîdov auzea glasul subțirel al Variei şi cel de bariton al Kuprianovnei.

— Ce te tot îndeşi în mine ca vițica în vacă? Chicotea bucătăreasa, răsuflând greu, chinuită de astmă. Isprăveşte odată cu îmbrățişările. Auzi, Varka? Dă-te mai încolo, pentru numele lui dumnezeu! Dogorăşti ca o sobă! N-auzi ce-ți spun? Cine m-a pus să mă culc lângă tine?... Ce fierbinte eşti! Nu cumva te-ai îmbolnăvit?

Varia râdea încetişor parcă ar fi gângurit o turturică.

Zâmbind, copleşit de somn, Davîdov şi le închipui culcate alături şi, ațipind, se gândi: „Drăgălaşă fetişcană — s-a făcut mare, a ajuns la vârsta măritişului. Totuşi are încă minte de copil. Fii fericită, dragă Varia-paria!”

Davîdov se trezi când se luminase de ziuă. În baracă nu se mai afla nimeni. Pe afară nu se auzeau glasuri bărbăteşti. Toți plugarii erau la arat, numai el lenevea pe laița încăpătoare. Se ridică grabnic, îşi înfăşură picioarele în obiele, îşi trase cizmele — şi deodată văzu la căpătâi tricoul lui spălat, cusut mărunt, cu măiestrie, lângă cămaşa curată de doc. „De unde o fi apărut aici cămaşa? Am venit aici fără să fi luat cu mine nimic, țin foarte bine minte. Hotărât! Cum de-a nimerit cămaşa în baracă? Ce drăcovenie o mai fi şi asta?" Se întrebă

nedumerit Davîdov şi, ca să se convingă într-adevăr că nu era un vis, pipăi docul răcoros.

După ce-şi trase peste cap tricoul, când ieşi din baracă înțelese totul: Varia, care se gătise cu o bluzişoară albastră, dichisită, şi cu o fustă neagră, călcată grijuliu, se spăla pe picioare lângă butoiul cu apă. Proaspătă ca zorile, îi zâmbea cu buze trandafirii, iar ochii săi cenuşii, depărtați unul de altul, străluceau ca şi în ajun de o bucurie izvorâtă din inimă.

— Ți-ai sleit puterile pe ziua de ieri, tovarăşe preşedinte? Aşa-i că nu te-ai putut trezi la timp? Îl întrebă Varka cu glas subțirel, râzând.

— Unde ai fost azi-noapte?

— Am tras o fugă până în cătun.

— Şi când te-ai întors?

— Acuşica.

— Tu mi-ai adus cămaşa?

Ea dădu tăcută din cap şi prin ochi îi străfulgeră un fior de nelinişte.

— N-am făcut bine? Poate nu trebuia să mă duc la dumneata acasă, dar m-am gândit că tricoul vărgat n-are multe zile…

— Bravo, Varia! Îți mulțumesc acum pentru toate. Aş vrea să ştiu numai cu ce prilej te-ai gătit aşa? Maică, măiculiță! Uite-o, are şi un ineluş în deget!

Învârtind stânjenită pe deget inelul modest de argint, Varka bâigui:

— Toate erau pe mine murdare, colbăite. Aşa că m-am dus s-o văd pe mama şi să mă schimb… Deodată îşi birui sfiala şi ochii îi luciră poznaş: Am vrut să-mi pun şi pantofii, ca să te uiți măcar odată la mine în timpul zilei. M-am gândit însă că nu prea poți merge pe arătură în pantofi, mânând boii.

Davîdov izbucni în râs:

— Acum n-o să-mi mai iau ochii de la tine, căprioara mea sprintenă! Du-te de înjuga boii. Mă spăl şi vin numaidecât.

Lucrurile se brodiră astfel că Davîdov aproape nu lucră în ziua aceea. Abia avu timp să se spele, când pică Kondrat Maidannikov.

— Te-ai învoit pentru două zile! De ce ai venit aşa de repede? Îl întrebă Davîdov zâmbind.

Kondrat dădu din mână a lehamite:

— Mi s-a urât acolo. Nevastă-mea s-a sculat din pat. O scuturaseră frigurile. Ce era să fac acasă? M-am întors şi am luat-o la picior încoace. Da unde-i Varka?

— S-a dus să înjuge boii.

— Ei, atunci ar eu, iar dumneata aşteaptă musafirii. Liubişkin în carne şi oase vine cu opt pluguri. L-am întrecut la jumătatea drumului. Agafon călăreşte înaintea tuturor pe o iapă albă, parcă ar fi Kutuzov (*Kutuzov, Mihail llarionovici (1745—1818) — comandant de oşti rus, unul din creatorii artei militare ruse moderne, învingătorul lui Napoleon I în anul 1812 - n. r.*). Am uitat să-ți spun, mai am o veste: aseară, când se întunericise de-a binele, a tras cineva în Nagulnov.

— Cum a tras?!

— Aşa cum se trage, cu arma. Cine ştie ce diavol a vrut să-l împuşte. El şedea în dreptul ferestrei deschise. În odaie era lumină. Ei, şi cineva a tras un foc asupra lui. Glonțul i-a trecut pe lângă tâmplă, i-a pârlit pielea, şi atâta tot. A rămas cu un zvâcnet uşor al capului când şi când o fi din pricina tulburării sau de ciudă, nu ştiu. Altminteri — e viu şi sănătos. Au venit tovarăşii de la miliția raională. Umblă forfota, adulmecă, dar nu descopăr nici pe dracu…

— Mâine vă las, mă întorc în cătun, hotărî Davîdov. Vrăjmaşul scoate capul, ce zici Kondrat?

— Nu-i rău că-l scoate. O să fie cu atât mai uşor să-l retezăm, răspunse liniştit Maidannikov şi se apucă să-şi schimbe încălțămintea.

Capitolul VIII

După miezul nopții, cerul înstelat se acoperi de nori deşi care se îmbulzeau grămadă, nelăsând nici o spărtură printre ei. Porni să cearnă o ploaie măruntă, sâcâitoare, ca toamna. Stepa se răcori curând. Se făcu întuneric beznă şi linişte, ca într-un zemnic adânc şi umed.

Cu un ceas înainte de revărsatul zorilor se stârni vântul; norii, bulucindu-se, se călătoreau repede. Ploaia, care căzuse până atunci drept în jos, săgeta acum pieziş, înclinându-se înspre răsărit de la poalele norilor şi până la pământ, apoi conteni pe neaşteptate precum începuse.

Înainte de răsăritul soarelui se apropie de baraca brigăzii un călăreț. Descălecă fără grabă, legă dârlogii de o tufă de păducel din apropiere şi, căutând să-şi dezmorțească din mers picioarele, se îndreptă încetişor spre bucătăreasă, care trebăluia pe lângă vatra îngropată în pământ. Îi dădu binețe cu glas scăzut. Kuprianovna nu-i răspunse. Stătea în genunchi şi, sprijinită de pământ cu coatele şi cu sânul voluminos, ținea capul aplecat într-o parte şi sufla din răsputeri în surcelele înnegrite, străduindu-se zadarnic să ațâțe focul. Cum ploaia şi roua căzuseră din belşug, surcelele jilave nu se puteau aprinde uşor. În fața stacojie, congestionată, a femeii, țâșneau rotocoale de fum şi zbura o volbură sură de cenuşă.

— Ptiu, fir-ar afurisită cuhnea asta! Izbucni cu ciudă bucătăreasa, înecată de tuse şi de fum.

Îndreptându-se de şale, îşi înălță capul şi mâinile ca sa-şi potrivească parul ieşit de sub basma şi abia atunci îl zări pe noul sosit.

— Surcelele trebuiesc puse peste noapte în baracă, asta se cade să faci, dătătoareo de mâncărică şi de băuturică! N-ai destul văzduh în nări ca să poți aprinde nişte lemnişoare ude. Ia lasă-mă pe mine să-ți ajut, spuse străinul şi o dădu uşurel la o parte.

— Povățuitori de-alde dumneata hoinăresc destui prin stepă. Ia încearcă singur să atâți focul. Tare aş vrea să văd şi eu cât văzduh are să-ți țâşnească din nări, bombăni posac Kuprianovna şi se dădu bucuroasă la o parte, cercetându-l cu luare-aminte pe necunoscut.

Noul sosit era un bărbat de statură potrivită, nu prea arătos. O scurtă de stofă pufoasă, ponosită, încinsă strâns la mijloc cu un centiron ostăşesc, cădea ca turnată pe trupul lui. Atât pantalonii kaki, târâiți şi cârpiți cu grijă, cât şi cizmele cam vechişoare, cu carâmbii acoperiți până sus de o pojghiță cenuşie de noroi uscat, îşi trăiau, după cum se vede, zilele din urmă într-o slujbă peste soroc pe lângă stăpânul lor. Un singur lucru nu se potrivea de loc cu îmbrăcămintea lui sărăcăcioasă: chipeşa kubankă, din astrahan argintiu de cea mai bună calitate, trasă ursuz pe sprâncene. Chipul smead al călătorului era însă blajin. Nasul lui comun, care căta în vânt, se zbârcea caraghios ori de câte ori zâmbea stăpânul lui, iar ochii săi căprui priveau lumea cu un surâs îngăduitor, isteț.

Necunoscutul se cinchi, scoase din buzunarul de la piept al scurtei o brichetă şi o sticluță lată, destul de mare, cu dop şlefuit. Peste câteva clipe lemnişoarele, stropite din belşug cu benzină, ardeau vesel, îmbujorat...

— Uite aşa trebuie să lucrezi, ospătăreaso! Îi spuse noul venit, bătând-o în glumă pe umăru-i cărnos. Ia sticluța asta, ți-o dăruiesc ca veşnică amintire. Dacă surcelele-s umede, stropeşte-le cu benzină, şi totul intră în bună rânduială. Primeşte în dar sticluța şi, cum o fi gata fiertura, ospătează-mă şi pe mine! Să-mi dai o strachină de câşă, cât mai vârtoasă şi cu vârf!

Ascunzând sticluța în sân, Kuprianovna îi mulțumi cu o alintare mieroasă:

— Nici nu ştiu, om al lui dumnezeu ce eşti, cum să-ți mulțumesc pentru atâta bunătate. Am să mă străduiesc a te ospăta cu delecatesuri. Dar de ce porți la dumneata sticluța? Nu cumva eşti vetrinar? Doftoriceşti vacile?

— Nu, nu sunt doftor de vaci, răspunse în doi peri străinul. Dar unde-s plugarii? Te pomeneşti că încă dorm?

Unii s-au dus după boi la eleşteu, alții se şi spetesc la plug, hăt

departe pe ogor.

— Davîdov e aici?

— Da, în baracă. îşi doarme şi dânsul sărmănelul somnul de dimineață. Tare-i frânt de oboseală după ziua de ieri. E afurisit rău la muncă. Afară de asta s-a şi culcat târziu.

— Da ce-a făcut, mă rog, până seara târziu?

— Naiba ştie! A şi venit târziu de la arat. Pe urmă, zor-nevoie a pornit să vadă semănăturile de toamnă, făcute încă de pe vremea gospodăriilor individuale. S-a dus tocmai până-n capătul viroagei.

— Cine cercetează semănăturile pe întuneric? Zâmbi necunoscutul, zbârcindu-şi nasul şi privind iscoditor chipul rotund şi lucios al bucătăresei.

— Cred că a ajuns acolo încă pe lumină, dar la întoarcere a cam întârziat. Naiba ştie de ce o fi zăbovit atât: poate c-o fi ascultat privighetorile. Ce-şi mai fac de cap drăguțele de ele pe aici, mai cu seamă în viroaga Ternovaia, îți stă mintea în loc! Aşa de dulce cântă şi îşi schimbă în fel şi chip viersul, că nu mai dai geană în geană până dimineața. Îți răscolesc sufletul, afurisitele! Uneori şi eu stau cât stau culcată şi pe urmă mă podidesc lacrimi amare…

— Şi de ce, mă rog?

— Cum „de ce"? Iți aduci aminte de tinerețâ, de câte şi mai câte pe care le-ai trăit în anii de demult… Muierii, dragul meu, nu-i trebuie mult ca să verse lacrimi…

— Dar, ia spune-mi, Davîdov s-a dus singur să vadă semănăturile?

— Deocamdată umblă fără călăuză — slavă domnului, doar nu-i orb. Da dumneata ce hram porți, rogu-te? Ce vânt te aduce pe la noi? Îl întrebă, deodată bănuitoare, Kuprianovna şi-şi strânse cu asprime buzele.

— Am puțină treabă cu tovarăşul Davîdov, răspunse iarăşi şovăitor necunoscutul. Dar nu-i nici o grabă, îl aştept să se trezească. Lasă-l să doarmă sănătos, dacă-i trudit. Până s-o încinge bine focul să stăm oleacă de vorbă de una, de alta.

— Da eu când mai dovedesc să curăț cartofii pentru atâta liotă de oameni, dacă stau la taclale cu dumneata? Îl întrebă Kuprianovna.

Necunoscutul isteț nu-şi pierdu însă cumpătul nici de data aceasta, ci scoase din buzunar un briceag şi îi încercă tăişul pe unghia degetului mare.

— Adu cartofii încoace. Am să te ajut eu la curățat. M-aş învoi să fiu pentru toată viața ajutorul unei bucătărese atât de atrăgătoare, numai să-mi zâmbească noaptea... Uite, măcar aşa, ca acuma.

Kuprianovna, care se îmbujorase la față şi mai mult de plăcere, clătină din cap cu o prefăcută mâhnire:

— Arăți cam pirpiriu, sărmănelule! Statura ți-i prea firavă pentru mine... Uneori, nopticica, poate că ți-aş mai zâmbi eu, dar ce folos — n-ai prinde de veste, n-ai vedea...

Străinul se aşeză tihnit pe un butuc de stejar şi-şi miji ochii, uitându-se la bucătăreasa care râdea.

— Eu văd şi noaptea, ca huhurezul.

— N-ai să vezi, nu fiindcă nu te-ar ajuta vederile, ci din pricină că ochii tăi ageri vor fi scăldați în lacrimi...

— Ian te uită, straşnic te mai grozăveşti, râse încetişor străinul. Bagă de seamă, grăsuno, să nu te podidească pe mătăluță mai întâi lacrimile! Eu îs bun numai ziua; noaptea însă nu cruț pe cei graşi, oricât te-ai ruga şi ai plânge!

Kuprianovna pufni de râs, dar cătă la neînfricatul oaspete cu oarecare bunăvoință:

— Să ştii, drăguțule, că lăudărosul se făleşte cu nemiluita, după cum nefericitul se vaicără pentru amarurile lui din cale afară...

— Om încheia noi spre ziuă socotelile: atunci se va şti cine s-a amărât şi cine a dormit dulce, întinzându-şi

mădularele prin somn. Mai bine adă cartofii, coţofano, şi nu mai tândăli!

Legănându-se, Kuprianovna aduse de după baracă o găleată plină ochi cu cartofi şi, chicotind mai departe, se aşeză pe un scăunel în faţa necunoscutului. Privind cum se răsucea în spirală coaja subţire a cartofului, de sub degetele smolite şi dibace ale străinului, îi spuse mulţumită:

— După cum văd, nu eşti ascuţit numai la limbă; nici la treabă nu te laşi mai prejos. Bun ajutor mi-am găsit!

Drumeţul mânuia repede briceagul şi tăcea. După o vreme o întrebă:

— Ei, ce zici de Davîdov? A căzut cu tronc la inimă cazacilor ori ba?

— Le-a căzut, nimic de zis. E un flăcău vrednic, simplu la purtare, aşa cum eşti şi mătăluţă. Oamenilor noştri le plac cei ce nu se fandosesc.

— Simplu, zici?

— Cât se poate de simplu!

— Prin urmare, cam nătâng?

Străinul o privi cu viclenie pe sub kubanka lui.

— Da mătăluţă te socoteşti nătâng? Îl întrebă batjocoritoare Kuprianovna.

N-aş zice...

— Atunci de ce îl crezi nătâng pe Davîdov? Amândoi semănaţi ca două picături de apă...

Călătorul amuţi iarăşi, zâmbind în sinea lui şi aruncând uneori câte o privire fugară bucătăresei celei limbute.

La răsărit se întinsese geana purpurie, ascunsă sub un nor, a soarelui. Vântul, potolit noaptea, se înaripă parcă şi aduse din viroaga Ternovaia trilurile răsunătoare ale privighetorilor. Atunci străinul, ştergându-şi tăişul briceagului de cracul pantalonului, îi spuse:

— Du-te de-l trezeşte pe Davîdov. La iarnă va dormi pe săturate.

Davîdov ieşi desculţ din baracă. Era somnoros şi posomorit. Dând cu ochii de necunoscut, îl întrebă cu glas

răguşit:

— Ai adus vreun plic de la comitetul raional de partid? Dă-l încoace.

— Am venit fără plic, dar sunt de la raion. încalță-te, tovarăşe Davîdov, avem de vorbit.

Scărpinându-şi pieptul larg, tatuat, Davîdov îl privi îngăduitor şi zise:

— Parcă îmi spune inima că dumneata eşti împuternicitul comitetului raional de partid... Sunt gata într-o clipă, tovarăşe!

Se îmbrăcă repede, îşi trase cizmele în picioarele goale, se spălă în grabă pe obraz cu apa care avea iz de butoi, apoi salută oarecum ceremonios şi se prezentă:

— Semion Davîdov, preşedintele colhozului „Stalin".

Străinul se apropie de Davîdov şi îi cuprinse cu brațul spatele larg.

— Ia te uită ce oficial te prezinți! Eu sunt Ivan Nesterenko, secretarul comitetului raional de partid. Va să zică, acu ne cunoaştem. Ei, hai să ne plimbăm puțin şi să stăm de vorbă de la om la om, tovarăşe preşedinte al colhozului. Ia spune-mi, a mai rămas mult pământ de arat?

— Destul...

— Prin urmare, gospodarul a scăpat ceva din vedere?

Nesterenko îl luă pe Davîdov la braț şi căută să-l îndrepte pe nesimțite spre arătură. Davîdov, uitându-se la el cu coada ochiului, îi spuse stăpânit:

— Am dat greş. Deodată însă se înfierbântă, ceea ce îl surprinse şi pe el. Trebuie să te gândeşti, dragă tovarăşe secretar, că în agricultură eu sunt ca vițelul la poarta nouă. Să nu crezi că mă dezvinovățesc, dar n-am greşit numai eu... E o treabă nouă pentru mine...

— Văd şi înțeleg, dar hai să vorbim mai liniştit.

— Nu numai eu am dat greş, ci şi băieții pe care mă bizui, toți au scrântit-o împreună cu mine. N-am împărțit cum trebuie forțele de muncă. Pricepi?

— Fireşte! Dar asta nu-i cine ştie ce nenorocire. Nu-i ceva chiar aşa de grav. Puteți îndrepta lucrurile din mers. Ați şi primit ajutor în oameni şi în animale de tracțiune? Foarte bine. În ceea ce priveşte împărțirea înțeleaptă a forțelor de muncă, deopotrivă pe brigăzi — trebuie s-o ai în vedere în viitor, barem pentru timpul cositului şi mai cu seamă la strângerea recoltei. Trebuie totul chibzuit din vreme aşa cum se cuvine.

— Nici vorbă. Hotărât!

— Iar acum, hai să-mi arăți unde ai arat. Care este parcela dumitale? Vreau să văd cum gospodăreşte în ținutul Donului clasa muncitoare din Leningrad... Cred că nu voi fi nevoit să scriu secretarului comitetului de partid de la uzina Putilov, plângându-mă de delăsarea dumitale în muncă, ce zici?

— Asta rămâne s-o judeci singur.

Nesterenko strânse şi mai tare cotul lui Davîdov cu mâna-i mică, dar puternică. Uitându-se cu coada ochiului la fața simplă şi deschisă a secretarului, Davîdov se simți deodată aşa de uşurat şi la largul său, încât pe buzele lui aspre se ivi fără voie un zâmbet. Cam de multişor nu vorbise cu dânsul nimeni dintre superiorii pe linie de partid aşa de prietenos şi sincer, de la om la om...

— Vrei să controlezi calitatea muncii, tovarăşe Nesterenko? Şi asta serios?

— Da de unde! Ce vorbă-i asta? Sunt numai curios să văd ce poate clasa muncitoare când nu se află la strung, sau la masa de tâmplărie, ci pe ogor. Dacă vrei să ştii, eu sunt plugar de baştină din Stavropol şi țin să văd ce învățătură ți-au dat cazacii. Sau poate vreo căzăcioaică te-a învățat să ari şi să laşi prin arătură greşuri? Bagă de seamă, nu te lăsa sub înrâurirea căzăcioaicelor din Gremeacii-Log! Între ele se găsesc nişte poame, mamă-mamă, încât şi pe dumneata, marinar umblat prin lume, te-or învăța dracu ştie ce... Într-un cuvânt te-or abate din calea cea dreaptă! Sau poate te-a şi abătut vreuna?

Nesterenko vorbea pe un ton vesel, dezghețat, parcă fără a-și alege cuvintele. Davîdov însă simți numaidecât că secretarul bătea şaua, folosind într-adins un fel glumeț de a vorbi. De aceea i se strânse inima. „Ştie oare ceva despre Luşka sau numai caută să mă tragă de limbă?" gândi neliniştit. Totuşi, nu părăsi tonul voios al convorbirii:

— Dacă o femeie se abate din drum şi se rătăceşte, atunci strigă: „Hăp, hă-ă-p!” Dar bărbatul, adevăratul bărbat, îşi caută singur drumul cel drept pe tăcute. Hotărât!

— Eşti pesemne un adevărat bărbat?

Da dumneata ce-ai crezut, tovarăşe secretar?

— Uite ce cred eu: bărbații adevărați îmi plac mai mult decât cei guralivi; iar dacă dumneata, Davîdov, te abați întâmplător din calea cea dreaptă — atunci fără să faci tărăboi, şopteşte-mi la ureche. Te-oi ajuta cumva să dai de drumul cel bun. Ne-am înțeles?

— Mulțumesc pentru vorba cea bună, spuse, serios de astădată, Davîdov; iar prin minte îi trecu: „Ce diavol! A mirosit totul...” Ca să nu stăruie asupra tâlcului ultimelor sale cuvinte, el întregi: Avem un secretar straşnic, mai rar om ca el!

Nesterenko se opri din mers, se întoarse spre Davîdov, îşi dădu pe ceafă chipeşa-i kubankă şi, zbârcindu-şi nasul într-un zâmbet, rosti:

— Sunt bun, fiindcă în tinerețe n-am călcat totdeauna pe drumul cel drept... Se întâmplă să mergi şi să tot mergi, bătând pasul ca la paradă; pe urmă pierzi la un moment dat cadența şi te pomeneşti călcând alături, dracu ştie unde, într-un cuvânt — cârmeşti într-o parte şi o iei razna peste ciulini, până când se găsesc nişte oameni cumsecade care îl scot pe tânărul prostănac la drumul cel drept. Ai înțeles, marinăraşule, cum a încolțit în sufletul meu bunătatea asta? Dar să ştii că nu sunt bun față de toți, aşa de-a valma, fără alegere...

— De, ştii vorba ceea: calul că are patru picioare şi tot se poticneşte, strecură cu băgare de seamă Davîdov.

Dar Nesterenko îi aruncă o căutătură rece:

— Dacă un cal bun se poticneşte odată, de două ori, i se poate ierta greşeala. Sunt însă şi cai care se poticnesc la tot pasul. Oricum l-ai învăța, oricât ți-ai bate capul cu dânsul, el dă mereu cu botul în toate hopurile. La ce bun să ții aşa haram în grajd? Dă-l la dracu!

Davîdov tăcea, zâmbind ironic pe furiş. Atât de bine lăsa să se înțeleagă lucrurile, încât nu mai era nevoie de nici un fel de lămuriri...

Păşeau agale spre arătură, şi tot aşa de încet răsărea în spatele lor soarele, ascunzându-se după un nor uriaş, liliachiu.

— Asta-i parcela mea, arătă Davîdov, făcând un semn din cap cu o prefăcută nepăsare înspre arătura netedă, care se întindea până departe.

Printr-o scuturătură abia zărită a capului, Nesterenko îşi prăvăli kubanka pe frunte, peste sprâncene, şi porni, legănându-se, de-a curmezişul brazdelor jilave. Davîdov călca în urma lui şi vedea cum secretarul măsura adâncimea arăturii, prefăcându-se de mai multe ori că îşi scotea o buruiană ce-i nimerise, pasămite, în carâmbul cizmei. Davîdov nu se putu stăpâni:

— Poți să masori fără să te ascunzi! La ce bun să faci pe diplomatul cu mine!

— Puteai să te prefaci că n-ai băgat de seamă, mormăi din mers Nesterenko.

Se opri la capătul celălalt al parcelei şi începu cu o îngăduință jignitoare:

— Îndeobşte — merge. Totuşi arătura nu-i deopotrivă. Parcă ar fi arat un băiețandru. Ici e mai adâncă, dincolo mai puțin, iar pe unele locuri adâncă de tot. Asta-i mai degrabă din pricina neîndemânării. Sau poate nu erai în apele dumitale când ai pus mâna pe coarnele plugului? Te rog, Davîdov, să ai în vedere că numai la război e bine să fii mânios. Acolo mânia te ajută să lupți, dar la arat trebuie să vină omul din toată inima, deoarece pământului îi place să

umbli cu el totdeauna cu aceeaşi blândețe mângâietoare. Aşa îmi spunea pe vremuri răposatul taică-meu… Ei, ce ai rămas pe gânduri, marinarule de uscat?! Strigă deodată mucalit Nesterenko şi-l lovi pe Davîdov zdravăn cu umărul.

Davîdov se clătină, neînțelegând din capul locului că era provocat la trântă. Când însă Nesterenko, râzând, îi mai dădu cu putere un brânci, Davîdov îşi răşchiră larg picioarele şi se aplecă puțin înainte.

Amândoi se luară la trântă, căutându-şi unul altuia cingătoarea.

— Ne apucăm de mijloc sau cum? Îl întrebă Nesterenko, ținându-şi răsuflarea.

— Cum vrei, numai fără înşelăciune, fără piedici.

— Şi fără să ne dăm peste cap, şuieră Nesterenko, răsuflând din greu din pricina sforțărilor făcute ca să-şi răsucească potrivnicul.

Davîdov îi înşfăcă trupul îndesat şi vânjos, dar înțelese numaidecât din îndemânarea adversarului că are de-a face cu un luptător şi jumătate. S-ar fi putut spune că Davîdov era mai voinic, Nesterenko însă îl întrecea în vioiciune şi dibăcie. De vreo două ori, când fețele lor aproape se atingeau, Davîdov îi văzu obrazul smolit, îmbujorat, şi ochiul sclipind poznaş; îi auzi chiar şoapta înăbuşită: „Ține-te bine, nu te lăsa, clasă muncitoare! Ce tot tropăieşti pe loc?”

Amândoi se vânzoliră o vreme pe arătură; apoi Davîdov, căruia până la urmă i se sleiseră puterile, spuse răguşit:

— Hai să ieşim pe iarbă, că aici ne dăm sufletul…

— Unde am început lupta, acolo s-o isprăvim, şopti, răsuflând din greu, Nesterenko.

Încordându-şi ultimele puteri, Davîdov îşi scoase cu chiu cu vai potrivnicul pe pământ tare şi aici se sfârşi lupta: căzură împreună şi unul şi altul. Davîdov însă avu dibăcia să-l răsucească în clipa căderii pe Nesterenko şi astfel să se trezească deasupra lui. Răşchirându-şi picioarele, îl apăsă cu toată greutatea trupului la pământ şi abia putu rosti printre gâfâituri:

— Ei, pe-a cui a ieşit, tovarăşe secretar?

— Ce să mai vorbim? Mă dau bătut... Puternică mai eşti, clasă muncitoare... Da n-a fost chiar aşa de uşor să mă birui. Doară cu joaca asta mă răsfăț încă din copilărie... '

Davîdov se ridică în picioare şi întinse cu mărinimie mâna celui învins. Acesta sări însă ca un arc şi se întoarse spre dânsul:

— Scutură-mi țărâna de pe spate!

Cu câtă căldură şi duioşie bărbătească curăță Davîdov, grijuliu, cu palmele sale mari, cocoloaşele de noroi şi firicelele de iarbă uscată ce se prinseseră pe spinarea lui Nesterenko. Privirile li se întâlniră din nou şi amândoi izbucniră în râs.

— Te-ai fi putut lăsa biruit, barem din respect pentru rangul meu în partid! Ce te costa? Vai, ce urs leningrădean mai eşti! Nu te prea poți lăuda cu politețea; n-ai pic de considerație pentru demnitatea mea... în schimb — ce mai zâmbet! Te hlizeşti până la urechi, iar mutra îți vădeşte atâta încântare de sine, curat ca a unui însurățel!

Într-adevăr, fața lui Davîdov era toată luminată de un zâmbet.

— Data viitoare am să țin seama de cele ce mi-ai spus. Hotărât! Dar nici dumneata nu trebuia să pui atâta râvnă. Te înfundai până la genunchi în țărână şi totuşi nu voiai să te dai bătut. Of, Nesterenko, Nesterenko! Nu eşti decât un mijlocaş amărât, un mic proprietar de sine stătător din Stavropol, vorba lui Makar Nagulnov al nostru. Dumneata, ca secretar, s-ar fi cuvenit să înțelegi că clasa muncitoare trebuie să se afle deasupra în orice împrejurare. Aiesta-i un adevăr verificat istoriceşte!

Nesterenko şuieră batjocoritor şi scutură din cap. Kubanka îi alunecă pe ceafă şi rămase aşa ca prin minune. Râzând încetişor, îi spuse lui Davîdov:

— Data viitoare te-oi birui eu, negreşit! Om vedea ce argumentație marxistă ai să mai găseşti atunci! Nenorocirea e alta: bucătăreasa ne-a văzut cum ne vânzoleam aici ca nişte

băiețandri. Ce o să creadă despre noi? Are să spună fără doar şi poate: au căpiat nenişorii ăştia...

Davîdov dădu din mână a nepăsare:

— O să dăm şi noi vina pe tinerețea noastră. Are să ne înțeleagă şi o să ne ierte... Ei, hai să stăm de vorbă, tovarăşe Nesterenko, căci vremea trece. Hotărât!

— Să găsim un loc mai uscat şi să ne aşezăm.

Se lăsară pe o moviliță de lut, deasupra unei vizuini părăsite de hârciog. Nesterenko începu fără grabă:

— Înainte de a veni aici, am trecut pe la Gremeacii-Log. Am făcut cunoştință cu Razmiotnov şi cu toți din activul de partid, care se aflau în cătun. Cât despre Nagulnov, îl ştiu mai de mult; l-am întâlnit înainte de a veni în sat; a fost şi pe la noi, la comitetul raional de partid. Lui Razmiotnov şi lui Nagulnov le-am şi spus, acum ți-o repet şi dumitale: prost mai lucrați în ce priveşte atragerea în partid a colhoznicilor destoinici, a oamenilor devotați cauzei noastre. Foarte prost! Şi doar în colhoz sunt oameni vrednici — nu-i aşa?

— Hotărât!

— Atunci, ce se întâmplă?

— Şi cei vrednici aşteaptă...

— Ce?

— Cum au să iasă lucrurile cu colhozul... Deocamdată trebăluiesc mai mult prin grădinile lor de zarzavat.

— Trebuie să-i mai zgândăriți, să alungați piroteala din capul lor.

— Îi zgândărim noi încetişor, dar deocamdată nu prea iese mare scofală. Cred că până la toamnă va creşte organizația noastră de partid. Hotărât!

— Dar până atunci o să stați cu mâinile în sân?

— Nu, de ce? Vom acționa, dar nu vom strânge pe nimeni în chingi.

— Da ce? Eu vă spun să strângeți pe cineva în chingi? Trebuie numai să nu scăpați nici un prilej pentru a vi-i apropia pe unul sau altul dintre muncitorii înaintați, lămurindu-le pe înțelesul lor politica partidului.

— Aşa şi facem, tovarăşe Nesterenko, îl asigură Davîdov.

— Lucrați, dar celula nu creşte. Asta seamănă mai degrabă a inactivitate decât a activitate... Deh, ce să-i faci, vom aştepta şi vom vedea cum vor merge treburile la voi în viitor. Iar acum, hai să vorbim despre altceva. Vreau să-ți atrag luarea aminte asupra unor lipsuri în altă direcție. Am venit aici ca să ne cunoaştem, să văd starea de lucruri de la voi, şi să stăm de vorbă de la suflet la suflet. Eşti om cu carte şi n-o să dai vina în serios pe tinerețe. S-a dus tinerețea, şi încă cum! N-o ajungi din urmă şi nici n-o mai întorci înapoi! Să nu te aştepți din partea mea la îngăduință pentru obârşia proletară, pentru lipsa de experiență şi altele, dar nici la o asprime necruțătoare, de care fac cu plăcere paradă unii activişti din partid. Şi Nesterenko, înviorându-se oarecum, urmă: După părerea mea, la noi, în viața de partid, s-au pripăşit proceduri nechibzuite şi expresiile corespunzătoare: „a face curățenie” sau „a-i trage o frecătură” sau „un frecuş” şi aşa mai departe. Ca şi când n-ar fi vorba de un om, ci de o bucată de fier ruginit. Treabă-i asta? Şi nu uita că aceste expresii sunt folosite în mare parte de oameni care, în viața lor, nu s-au îndeletnicit niciodată cu mânuirea şmirghelului ori a cârpei cu unsoare sau cu gaz. Şi când te gândeşti că omul are suflet gingaş! Of! Cu câtă băgare de seamă trebuie să te porți cu dânsul.

Uite, să-ți povestesc ceva. În nouă sute optsprezece ordinea şi disciplina din detaşamentul nostru era într-un hal fără hal. Nici nu semănăm a detaşament din Garda Roşie, ci păream mai degrabă nişte flenduri din banda lui Mahno (*Mahno, N. I. (1884—1934) — conducătorul luptei armate contrarevoluționare a bandelor de chiaburi anarhişti din Ucraina, în anii 1918—1921, împotriva Puterii sovietice - n. r.*), zău aşa! Şi iată că la începutul anului nouă sute nouăsprezece ne-a fost trimis un comisar-comunist, un miner din regiunea Donețului. Era un unchiaş în vârstă, adus de spate, cu mustăți negre, pe oală, ca ale lui Taras Şevcenko.

Odată cu venirea lui, totul s-a schimbat din temelie la noi. Detaşamentul a fost transformat în regiment al Armatei Roşii. De fapt, în regiment rămăseseră aceiaşi oameni, totuşi parcă erau alţii, ca şi cum ar fi renăscut. Nici pomeneală de vreo pedeapsă disciplinară, nici vorbă să fie trimis vreun caz în judecata Tribunalului Revoluţionar — şi toate acestea numai după o lună de la venirea în regiment a comisarului-miner. Ce-a făcut, ce-a dres? A pus suflet în toate, uite cum lucra diavolul cel hâtru! Stătea de vorbă cu fiecare ostaş în parte, găsea pentru oricine un cuvânt bun. Pe unul, care se înfricoşa înainte de atac, îl îmbărbăta între patru ochi; pe un nesăbuit îl punea la locul lui şi încă în aşa fel că acela nu mai încerca să facă pe nebunul, sau să se supere. Îi şoptea la ureche: „Vrei să dai de dracu, tontule! Te-or omorî şi atunci ce ne facem? Fără de tine se poate prăpădi pentru o nimica toată întreg plutonul, poate şi compania. Ei, nici vorbă că eroul era măgulit de părerea comisarului despre dânsul şi începea să lupte nu nebuneşte, ci cu judecată... Avea comisarul nostru o singură slăbiciune: cum ocupam vreun sat mare sau o staniţă de cazaci, începea îndată a muşlui...

Davîdov, mirat, se întoarse înspre Nesterenko atât de scurt, încât era cât pe ce să se prăvale pe o rână de pe moviliţa hârciogului, roasă de spulberul vânturilor. Alunecând şi sprijinindu-se cu degetele răşchirate ale mâinii drepte în lutul jilav, izbucni:

— Adică, cum, a muşlui? Ce vorbeşti fără rost?

Nesterenko începu să râdă încetişor:

— M-a luat gura pe dinainte! Nu muşluia. Vreau să spun că scotocea prin bibliotecile negustorilor bogaţi, ale moşierilor, într-un cuvânt pe la toţi cei ce puteau avea cărţi pe vremea aceea. Alegea cărţile de care avea nevoie şi le confisca fără multă vorbă! N-ai să mă crezi —- patru căruţe pline cu cărţi îl urmau pretutindeni, o întreagă bibliotecă pe roate. Şi avea grijă de cărţi, ca de muniţii: fiecare căruţă era acoperită cu o prelată, iar cărţile stăteau rânduite cotor la

cotor, şi încă pe paie. în timpul popasului, când ne odihneam între lupte, în fiece clipă liberă, după ce curățăm armele şi isprăveam masa, comisarul ne vâra în mână, nouă, ostaşilor, cărți după cărți şi ne ordona să le citim, iar pe urmă ne controla dacă am citit ori ba...

Pe atunci, tânăr fiind, mă țineam mai mult după fete şi, trebuie să mărturisesc, căutam să scap de citit... Eram aproape analfabet şi prost ciobotă... Dar iată că într-o bună zi m-a prins comisarul că n-am citit o carte pe care mi-o dăduse. Țin minte şi acum numele autorului şi titlul lucrării... Peste vreo două zile s-a apucat să mă întrebe despre cuprinsul cărții, dar eu — habar n-aveam. În astfel de împrejurări obişnuia să ne vorbească fără martori, ca să nu facă omul de ruşine față de alții — aşa că îmi spune: „Ce-i cu tine? Ai de gând să trăieşti şi de acu înainte ca un gogoman? Te-am văzut aseară dând târcoale unei fetişcane. Să ştii de la mine, bagă-ți asta bine în cap: o fată cu carte nici nu se uită la un prostălău analfabet. După cinci minute moare de plictiseală lângă tine. Iar una de teapa ta, proastă — nici atâta: ce s-o înveți dacă nici tu n-ai destulă minte? Cât priveşte celelalte însuşiri bărbăteşti, află că şi cei cu carte sunt înzestrați cu aşa ceva în aceeaşi măsură ca şi analfabeții, încât tot cei cu carte au, oricum, precădere. Ai înțeles, țânc fără glagorie ce eşti?”

Spune şi tu, ce-i puteam răspunde la una ca asta?...

Vreo două săptămâni m-a tot cicălit, m-a luat în râs, m-a făcut mai-mai să plâng şi, până la urmă, m-a deprins să citesc. Mai târziu am prins eu singur dragoste de carte, şi încă cum: nici n-o mai puteam lăsa din mână. Până-n ziua de azi îl pomenesc; şi, la drept vorbind, nici nu ştiu față de cine sunt mai îndatorat pentru cunoştințele şi pentru educația pe care am căpătat-o: față de tata, răposatul, sau de comisar?

Nesterenko tăcu câteva clipe, rămânând pe gânduri. Pesemne îl copleşise tristețea. Dar în curând, abia stăpânindu-şi un zâmbet viclean, se năpusti asupra lui Davîdov cu fel şi fel de întrebări:

— Citeşti ceva când ai răgaz? De bună seamă răsfoieşti numai ziarele? Nu-i vorbă, ai şi prea puțin timp liber, nu-i aşa? Şi fiindcă a venit vorba, ia spune-mi: aveți cărți interesante la casa de lectură?... Nu ştii?! Tii, frățioare, ar trebui să-ți crape obrazul de ruşine! Da ai fost măcar o dată la casa de lectură? Ai fost în totul de două ori? Să ştii, drăguță, că aici n-ai nici o scuză. Aveam o părere mult mai bună despre dumneata — de, eşti reprezentant al clasei muncitoare din Leningrad. Una ca asta pot s-o comunic uzinei de acolo! Dar nu te teme, am să scriu din partea mea numai atât: „Fostul muncitor de la uzina dumneavoastră, Davîdov, unul dintre cei douăzeci şi cinci de mii, acum preşedinte al colhozului «Stalin», şi colhoznicii de sub conducerea lui, au mare nevoie de cărți. Le trebuie mai cu seamă: literatură de popularizare politică şi economică, cărți de agronomie, despre creşterea vitelor şi îndeobşte tot ce priveşte agricultura. Ar fi de dorit de asemeni să căpătăm o serie de opere beletristice, atât din literatura clasică cât şi din cea contemporană. Cu titlul de patronaj, trimiteți gratuit, vă rugăm, o mică bibliotecă, cam de vreo trei sute de cărți, la adresa cutare!” Merge? Să scriu aşa, ce zici?... Nu vrei? E firesc să nu vrei! Atunci dă-ți singur osteneală şi înjghebează cu mijloacele colhozului o bibliotecă care să nu aibă mai puțin de două-trei sute de cărți. Ai să-mi spui că n-aveți, pasămite, parale? Prostii! Se vor găsi! Vinde o pereche de boi bătrâni; nu sărăciți voi din asta, nu vă ia naiba! Şi ai să te vezi cu bibliotecă, şi încă cu ce bibliotecă! Ieri am făcut socoteală la sediul conducerii colhozului şi am văzut că aveți un prisos r de forță de tracțiune fața de întinderea pământului pe care îl stăpâniți; De ce irosiți degeaba nutrețul cu nişte haramuri? Descotorosiți-vă de ele! Ştii câți boi peste zece ani aveți?... Nu ştii? Păcat că nu ştii; dar te pot scoate eu din încurcătură: aveți nouă perechi de boi bătrâni care au împlinit zece ani, şi chiar mai mult. Gospodarii buni nu țin în bătătură asemenea căzături. Le îngraşă şi ie vând. Ai înțeles?

— De înțeles, înțeleg eu. Am luat hotărârea să vindem la toamnă vitele nefolositoare, între care şi boii bătrâni. Aşa m-au sfătuit nişte gospodari încercați.

— Vitele acestea sunt puse acum la îngrăşat?

— Nu, dar oricum, ştiu sigur că boii bătrâni trag la jug.

— Şi care, mă rog, a fost gospodarul cel încercat care te-a sfătuit să-i vinzi la toamnă?

— Ostrovnov, administratorul nostru, şi încă cineva, nu-mi aduc aminte.

— Hm! Ciudat lucru... Administratorul dumitale a fost până la colectivizare aproape chiabur. Pesemne că-i gospodar priceput. Atunci cum de a putut să-ți spună cai verzi pe pereți? Să vinzi boii, toamna, iar până atunci să nu scoți jugul de pe ei? O să le vindeți pielea şi oasele. Eu te-aş sfătui să faci altfel: lăsați să se odihnească toate vitele pe care aveți de gând să le vindeți; apoi puneți-le la îngrăşat, hrăniți-le un timp cu produse concentrate şi vindeți-le vara, când pe piață sunt vite mai puține şi carnea e mai scumpă. Căci toamna, şi fără haramurile voastre, va fi carne din belşug iar prețurile vor fi mai scăzute. Aveți spor de cereale. Atunci unde-i greutatea? De altfel, faceți cum credeți, nu vreau să mă amestec în treburile voastre. Totuşi, gândeşte-te la ceea ce ți-am spus... Oricum, doi boi bătrâni ați putea să-i îngrăşați şi să-i vindeți chiar acum. Că doară banii luați pe ei nu vor fi irosiți pe băutură, ci vor fi cheltuiți pentru cărți! Şi ca să nu mai lungim vorba, peste două luni să aveți bibliotecă! Punct! Casa de lectură s-o strămutați numaidecât din cocioaba aceea dărâmată, într-o clădire bună, fostă proprietate a vreunui chiabur. Dacă o muți chiar în casa cea mai bună — n-ai să greşeşti! Al doilea punct! Am să vă trimit un conducător pentru casa de cultură, un flăcău cu scaun la cap, şi-i voi porunci ca în fiecare seară să citească câte ceva oamenilor. Al treilea punct!

— Opreşte-te, nu mai pune puncte şi iar puncte! Îl rugă Davîdov, căruia îi ardeau obrajii de ruşine. Îți spun pe şleau: bibliotecă o să avem, aşa că şterge un punct! Casa de lectură

voi muta-o chiar de mâine într-o clădire bună, deci şterge şi punctul al doilea! Cât priveşte cel de al treilea — un pic de zăbavă... Am şi eu în vedere un bibliotecar, un flăcău minunat şi un agitator cât se poate de bun! Dar se află în producție, aici e toată greutatea... Cred că comitetul districtual al comsomolului ne va veni în ajutor în această chestiune: în privința flăcăului, am să-l pețesc eu.

Nesterenko îl ascultă foarte atent şi cu un aer ascuns, dădea din cap a încuviințare; numai ochii îi râdeau.

— Mă înnebunesc după un comandant plin de energie, care ia repede hotărâri bune... Dar din partea casei de lectură, ascultă-mă până la capăt. Ieri am trecut pe acolo. Trebuie să-ți mărturisesc că vizita nu mi-a făcut nici o plăcere... Curată paragină: jale şi prăpăd... Ferestrele — colbăite. Duşumelele nu fuseseră spălate de când lumea. Duhnea a mucegai şi dracu mai ştie a ce. Curat ca într-o gropniță, zău aşa. Lucrul de căpetenie este că nu se văd aproape de loc cărți, iar cele câteva care se mai găsesc sunt vechi de tot. Pe un raft am dat peste o placardă făcută sul, îngălbenită de atâta amar de vreme. O desfac, mă uit Ia zugrăvelile ei şi citesc: «Fete ne admiră la paradă, Babe molfăiesc ceva pe stradă, Iar bătrânii cu căldură zic: — „Măi-măi, care-i din voi mai voinic fi Val-vârtej să ne sfărâmați duşmanul!” Tu, plugarule, arându-ți lanul, Nu uita că toți cei ce muncesc Rodul trudei tale îți păzesc.»

Ehei, m-am gândit eu, placarda asta e o veche cunoştință de-a mea! Am citit-o pe front şi de atunci o țin minte — încă din nouă sute douăzeci, când ne luptam cu Vranghel. Cuvintele lui Demian Bednâi (*Bednâi, Demian (1883—1945) — poet sovietic - n. r.*) sunt potrivite şi pentru vremea de azi; dar, trebuie să recunoşti, că în nouă sute treizeci n-ar strica să aveți ceva mai la zi, în legătură cu împrejurările de acum, să zicem măcar cu colectivizarea...

— Ai ochi ageri, nimic de zis, eşti şi migălos, mormăi mai degrabă în semn de încuviințare decât de nemulțumire Davîdov, care nu-şi revenise încă.

— Am îndatorirea să văd totul şi să vă ajut a îndrepta lipsurile în muncă — ceea ce şi fac, păstrând toată simpatia pentru dumneata. Dar ăsta-i începutul. Urma alege... Uite, ai venit aici, la brigadă; ai lăsat baltă colhozul, l-ai însărcinat pe Razmiotnov cu toate treburile conducerii. Şi doar ştii că Iui Razmiotnov îi e greu să îndeplinească singur toate cele, mai ales pe o vreme ca asta, şi că nu-i în stare să facă față împrejurărilor. Ştii? Totuşi, nu te-ai sinchisit de loc.

— Dar şi dumneata ai umblat pe ogoarele Tubeanskului cu secerătoarea 1 Sau negi cumva puterea pildei?

Nesterenko dădu din mâna înciudat.

— Eu am lucrat la Tubeanskoi numai câteva ore ca să fac cunoştință cu oamenii de-acolo; asta-i cu totul altceva. Dar dumneata ai întins-o la brigadă din pricina frământărilor din viața dumitale personală. Nu-i nici o deosebire, ce zici? Mie, nu ştiu de ce, mi se pare că ai venit aici ca să fugi de Lukeria Nagulnova... Poate mă înşel?

Davîdov se făcu alb ca varul. întoarse capul şi, prefirând maşinal printre degete nişte firişoare de iarbă, rosti cu glas surd:

— Ascult...

Nesterenko îi puse blând şi cu fereală mâna pe umăr; îl atrase uşor spre sine şi-l rugă:

— Numai fără supărare! Credeai că măsor adâncimea arăturii aşa, de florile mărului? Ai arat în unele locuri mai adânc decât tractorul! Îți descarci necazul pe pământ, şi obida — pe boi... Din cele ce-am auzit de la oamenii care te cunosc, se pare că legătura ta cu Lukeria e pe sfârşite. E adevărat?

— Cam aşa ceva.

— Asta nu poate decât să mă bucure, şi încă din tot sufletul. Dar nu mai tărăgăna lucrurile, isprăveşte mai repede, dragă Semion. Oamenii țin la dumneata, dar e rău că te compătimesc — înțelege-mă, chiar te compătimesc din pricina acestei legături nesocotite. E în firea lucrurilor să-i

compătimim pe nevolnici şi pe infirmi — aşa-i sufletul nostru rusesc. Dar când începe să fie compătimit de consăteni un om deştept şi încă cel ce stă în fruntea lor — ce poate fi mai ruşinos şi mai groaznic pentru dânsul? Greşeala de căpetenie şi care, după părerea mea, încurcă toate lucrurile stă în patima prostească pentru această femeiuşcă netrebnică, fostă până mai deunăzi nevasta unui tovarăş. Cum s-ar putea explica altfel lipsurile de neiertat în munca dumitale şi a lui Nagulnov? V-ați prins aici într-un laț, meşterit de diavol, şi dacă nu-i descurcați singuri, însuşi comitetul raional de partid va fi nevoit să-l taie, s-o ştii de la mine.

— Poate ar fi mai bine să plec din Gremeacii-Log? Îl întrebă şovăitor Davîdov.

— Nu vorbi prostii! Îi curmă vorba cu asprime Nesterenko. Dacă ai lăsat urme murdare îndărătul tău, curăță-le mai întâi şi numai după aceea adu vorba de plecare. Spune-mi mai bine dacă o cunoşti pe Egorova, învățătoarea comsomolistă?

— O cunosc, am văzut-o, răspunse Davîdov şi zâmbi fără noimă, aducându-şi aminte de prima lui întâlnire, care avusese loc iarna pe vremea deschiaburirii, cu tinerica şi prea sfioasa învățătoare.

Făcând cunoştință cu dânsul, ea îi întinsese stângaci o mânuță rece, asudată, făcută căuş. Roşise cumplit, aproape s-o podidească lacrimile, şi abia izbutise să îngaime: „Egorova Liuda, învățătoare”. Davîdov îi propusese atunci lui Nagulnov: „Ia-o în brigada ta pe învățătoarea comsomolistă. Să vadă şi ea, tânără cum e, ce-i aceea lupta de clasă.” Nagulnov însă, cercetându-şi ursuz mâinile-i lungi, negricioase, răspunsese: „N-ai decât s-o iei la tine; eu n-am nevoie de dânsa în astfel de treburi! Învățătoarea ține clasă cu elevii cei mici; şi, dacă vreun băiețel capătă un doi, ea varsă lacrimi amare împreună cu dânsul. Cine o fi primit asemenea fată în comsomol? Asta-i comsomolistă? E o mămăligă!”

Nesterenko se încruntă pentru întâia oară şi cătă cu mustrare la Davîdov:

— Pot să te întreb de ce zâmbeşti? Ce ai găsit de râs în întrebarea mea?

Davîdov încercă, dar prea puțin îndemânatic, să lămurească pricina bunei sale dispoziții fără rost:

— Prostii, mi-am adus aminte de nişte fleacuri în legătură cu învățătoarea... E tare sfioasă...

— Îți aduci aminte de fleacuri! Ai găsit chiar şi momentul potrivit ca să te distrezi! Izbucni Nesterenko cu o vădită ciudă. Ar fi mai bine dacă ți-ai aduce aminte că această modestă învățătoare este singurul membru al comsomolului din cătunul vostru! Să nu se afle într-un cătun atât de mare o celulă comsomolistă? Asta nu-i un flecuşteț! Cine trebuie să răspundă? Şi Nagulnov în primul rând, şi dumneata, şi eu împreună cu voi. Te mai şi hlizeşti... Zâmbetul tău e nelalocul lui, Semion Davîdov l Hai să nu mai luăm în uşor lucrurile care nu pot suferi amânare! Mai întâi toate însărcinările date de partid nu pot fi amânate. Şi în al doilea rând trebuie să ştim a le face față.

Davîdov începu să se cam aprindă la față; totuşi, stăpânindu-se, spuse:

— Tovarăşe Nesterenko, ai stat o singură zi la Gremeacii-Log şi ai descoperit în acest răstimp atâtea boroboațe şi lipsuri în munca noastră. Nici purtarea mea n-ai trecut-o cu vederea... Dar ce-ar fi fost dacă veneai în ianuarie? Ne-ar fi trebuit o săptămână întreagă ca să-ți ascultăm criticile. Hotărât!

Ultima frază a lui Davîdov îl înveseli întrucâtva pe Nesterenko. El îşi miji cu şiretenie ochii şi-l ghionti cu cotul pe Davîdov.

— Spune-mi, Semion, n-am dreptate să presupun că dacă n-aş fi trecut numai prin Gremeacii-Log, ci aş fi lucrat cot la cot cu voi, atunci poate că şi lipsurile ar fi fost mai puține?

— Hotărât, mai puține, totuşi ar fi fost. Şi dumneata eşti om —- de bună seamă că ai fi greşit. Hotărât! Ştii ceva? Eu îmi văd multe din greşeli, dar nu le îndrept pe toate şi nici

numaidecât. Aici e buba. Hotărât! Într-o bună zi, astă primăvară, şcolarii împreună cu directorul lor, Şpîn, au ieşit la câmp ca să stârpească ţiştarii, turnându-le apă în borţi. Am trecut pe alături şi nu m-am oprit. N-am stat de vorbă cu dânsul, n-am căutat să aflu — şi nici azi nu ştiu — cum o duce acest învăţător bătrân. Ba trebuie să-ţi spun: s-a întâmplat ceva şi mai rău. Astă iarnă mi-a trimis un bileţel. Cerea o căruţă ca să i se care nişte lemne. Ce crezi, i-am trimis? Am uitat. M-am luat cu treburile, n-am avut când, şi am uitat de bătrân... Şi azi mi-e ruşine când îmi aduc aminte! Iar cât priveşte comsomolul, ai toată dreptatea. Am scăpat din vedere un lucru atât de însemnat. Şi aici am o mare vină, fără doar şi poate. Hotărât!

Nu era însă uşor să-l îmbunezi pe Nesterenko cu câteva cuvinte de căinţă.

— Toate-s bune, şi că-ţi recunoşti greşelile, şi că încă n-ai pierdut de-a binelea, cum se vede, simţul ruşinii — dar cu asta nu sporeşte numărul comsomoliştilor voştri şi nici învăţătorul nu se alege cu lemne... Se cuvine să faci treabă, dragă Semion, nu numai să te căieşti, îl povăţui el stăruitor.

— Totul va fi îndreptat şi îndeplinit. Pe cuvântul meu! Numai la organizarea celulei comsomoliste, trebuie să ne ajutaţi şi voi, adică comitetul raional de partid. Trimiteţi-ne vreo doi băieţi şi o fată comsomolistă, măcar vremelnic. Îţi spun pe şleau că Egorova nu face două parale ca organizator. Ea se sfieşte să păşească pe pământ. Dar încă s-o scoată la capăt cu tineretul, mai cu seamă cu tineretul nostru din cătun!

Abia atunci Nesterenko îi spuse mulţumit:

— Ei, asta-i altă ceva! Vă vom ajuta în chestiunea comsomolului, îţi făgăduiesc. Şi acum dă-mi voie sa mai adaug un cuvânt la autocritica pe care ţi-ai făcut-o. în ajun de Întâi Mai responsabilul cooperativei ţi-a cerut ori nu să-i dai două căruţe ca să le trimeată la staniţă după marfă?

Mi-a cerut.

— Şi i-ai dat?

— Nu s-a putut. Pe atunci aram şi semănăm; toate trebuiau făcute. Nu ne ardea de negoț.

— Nu se putea să iei de la lucru două atelaje? Prostii! Fleacuri! Se putea face totul fără să sufere prea mult lucrul câmpului. Dar n-ai ştiut să faci aşa ceva. N-ai vrut sau nu te-ai gândit: „Ce înrâurire va avea acest lucru asupra stării de spirit a colhoznicilor?" Drept urmare, femeile din Gremeacii au fost nevoite să bată drumul pe jos tocmai până la staniță ca să cumpere lucrurile de primă necesitate — săpun, sare, chibrituri, gaz — şi asta chiar în ajunul sărbătorii. Spune şi tu, ce-au spus oamenii pe urmă despre Puterea noastră sovietică? Sau poate nu-ți face nici cald nici rece? Dar noi n-am luptat pentru ca să fie ocărită Puterea sovietică, atât de scumpă nouă; nu, nu de aceea am luptat! Strigă Nesterenko cu un glas neaşteptat de înalt şi isprăvi în şoaptă: Să fie cu putință a nu pricepe un adevăr aşa de simplu, Semion? Dezmeticeşte-te, draga tovarăşe. Vino-ți în fire!...

Davîdov îşi frământa între degete mucul de țigară stins şi, cu ochii în pământ tăcu îndelung. Toată viața fusese stăpân, cât era cu putință pe simțămintele care-l copleşeau. Oricum, nu putea fi învinuit de sentimentalism. Dar acum o putere necunoscută îl îmboldi să-l strângă puternic în brațe pe Nesterenko şi chiar să-i atingă, cu buzele-i pietroase, obrazul neras. Glasul îi tremura tulburat, când rosti:

— Mulțumesc, dragă Nesterenko! Iți sunt foarte recunoscător! Bun băiat eşti. Îmi va fi uşor să lucrez cu dumneata. Nu semeni cu Korcijinski. Amare cuvinte mi-ai mai spus, dar cât se poate de drepte. Hotărât! Numai, pentru dumnezeu, să nu-ți închipui că nu-s în stare să mă îndrept! Voi face totul aşa cum trebuie. Toți ne vom strădui să lucrăm ca lumea. La multe va trebui să mă gândesc şi-mi voi găsi vreme s-o fac... Crede-mă, tovarăşe Nesterenko!

Nesterenko era şi el tot atât de mişcat, dar nu-şi dădea pe față tulburarea. Tuşea numai din când în când şi îşi mijea ochii căprui, care îşi pierduseră veselia. După câteva clipe de tăcere, se zgribuli ca de frig şi spuse cu o voce scăzută:

— Am încredere în dumneata şi în ceilalți băieți. Mă bizui pe voi ca pe mine însumi. Să ții bine minte acest lucru, Semion Davîdov! Să nu ne faceți de râs comitetul raional de partid şi pe mine. Să nu care cumva... Doar noi, comuniştii, suntem ca ostaşii aceleiaşi companii. În orice împrejurare trebuie să simțim cotul celui de alături. Ştii şi dumneata asta, şi încă foarte bine. Şi să nu mai fie între noi ciondăniri neplăcute, la naiba! Nu pot să sufăr asemenea lucruri, deşi uneori nu te poți lipsi de ele. Uite, stai de vorbă, te ciorovăieşti cu un prieten ca dumneata, apoi nu mai poți închide ochii toată noaptea; ți se rupe inima...

Strângând cu însuflețire mâna fierbinte a lui Nesterenko, Davîdov îi privi cu luare-aminte chipul şi rămase uimit; alături de dânsul nu se mai afla veselul povestitor de adineauri, băiatul deschis la suflet, prietenos, pus pe glume, gata să se ia la trântă, ci un om în vârstă, obosit. Ochii lui Nesterenko parcă îmbătrâniseră deodată. La colțurile gurii i se săpaseră zbârcituri adânci. Chiar roşeața smolită de pe pomeții săi proeminenți parcă se decolorase, îngălbenise. Nesterenko părea alt om; schimbarea se petrecuse în câteva clipe.

— E timpul să plec. Am stat cam mult aici, spuse el, ridicându-se de pe movilită.

Nu cumva ai de gând să te îmbolnăveşti? Îl întrebă îngrijorat Davîdov.

Nu ştiu cum, dar parcă te-a toropit ceva dintr-o dată.

— Ai ghicit, zise Nesterenko mâhnit. Încep să mă scuture frigurile. Cu mulți ani înainte m-am procopsit cu o malarie în Asia Centrală. De atunci nu mai pot scăpa de blestămăția asta!

— Da ce-ai căutat în Asia Centrală? Ce nevoi te-au duş tocmai pe acolo?

— Nu cumva crezi că am plecat de frunza frăsinelului? Pe basmacii[1] de pe meleagurile acelea i-am lichidat (*Basamaci — bandiți contrarevoluționari în perioada 1918—1924, în Asia*

Centrală - n. r.); frigurile însă nu le pot lichida. Mi le-au băgat doctorii în ficat şi acum — poftim procopseală! Dar să lăsăm asta. Uite ce-am vrut să-ți spun ca încheiere: contrarevoluționarii au început să se mişte în districtul nostru. Acelaşi lucru se întâmplă şi la vecini, în regiunea Stalingrad. Pe ce s-or mai fi bizuind, zevzecii dracului! Dar vorba cântecului: „Vrut-au ei să ne doboare, să ne scuipe în obraz”...

— „Noi, rămaşi tot în picioare, nu le-am dat de loc răgaz”, întregi versul Davîdov.

— Întocmai! Totuşi se cuvine să fim cu ochii în patru. Nesterenko rămase câtva timp pe gânduri, scărpinându-şi sprinceana; apoi icni mânios: N-am ce-i face, trebuie să mă lipsesc de un lucruşor prețios... Odată ce ne-am împrietenit la cataramă, primeşte un dar de la mine: jucăria asta care îți va prinde bine la nevoie. Nagulnov a primit o înştiințare. Păzeşte-te şi tu, sa nu te trezeşti cu ceva încă şi mai rău...

Scoase din buzunarul scurtei un browning de calibrul doi, care luci mat, şi-l vârî în mâna lui Davîdov.

— Marafetul ăsta poate să-ți slujească, în caz de apărare, mai dihai chiar decât o unealtă de lăcătuş.

Davîdov strânse cu putere mâna lui Nesterenko şi, cuprins de tulburare, murmură fără şir:

— Mulțumesc pentru grijă, cum să spun... ei, hotărât, pentru grija tovărăşească, amicală! Îți mulțumesc din inimă!

— Poartă-l sănătos, glumi Nesterenko. Bagă de seamă numai să nu-l pierzi! Căci, de, vechii luptători ajung cu timpul să aibă gândurile împrăştiate.

— Cât voi fi în viață — nu-l voi pierde; iar dacă va fi să-l prăpădesc, apoi asta se va întâmplă odată cu capul, îl încredința Davîdov, vârând pistolul în buzunarul de la spate al pantalonilor.

ÎI scoase însă numaidecât, şi se uită buimăcit mai întâi la pistol, pe urmă la Nesterenko:

— Ascultă, mi-e oarecum... Dumneata cum să rămâi fără armă? Ia-l îndărăt, nu-mi trebuie!

Nesterenko îi îndepărtă uşurel mâna întinsă.

N-ai nici o grijă, am eu de rezervă încă unul. Ăsta era păstrat pentru

vreun prilej oarecare; pe celălalt îl păzesc ca ochii din cap. L-am primit ca premiu, e marcat cu numele meu. Dar ce crezi, am făcut degeaba slujba în armată, degeaba am luptat vreme de cinci ani?

Nesterenko îi făcu cu ochiul şi încercă chiar să zâmbească. Surâsul lui era însă chinuit, de om bolnav.

Se zgribuli iarăşi ca înfrigurat, îşi mişcă umerii, căutând să biruie tremurul şi începu să vorbească cu întreruperi:

— Ieri, Şalîi se fălea cu darul pe care i l-ai făcut. Am fost oaspetele lui — dacă vrei să ştii am băut la dânsul ceaiuri după ceaiuri, şi încă cu faguri de miere. Sporovăiam despre viață şi, nici una nici două, scoate din sipet unealta ta de lăcătuş, spunându-mi: „În toată viața mea am primit numai două daruri: o pungă de tutun de la bătrâna mea, pe când era fată mare şi îşi cam arunca ochii la mine, tânăr coval, şi pe urmă unealta pe care mi-a dat-o tovarăşul Davîdov, cu mâna lui, pentru munca udarnică în meseria de fierar. Două daruri — în toată viața mea lungă! Şi cu câtă sumedenie de fier n-au umblat mâinile mele, câte zile am trăit numai în fumăraie! De aceea să nu-ți închipui că țin darurile numai în sipet, ci chiar în inimă!” Destoinic bătrân! A trăit o. viață frumoasă de muncitor şi să dea dumnezeu, cum se spune, ca fiecare să aducă semenilor atâta folos, cât a adus acest făurar bătrân cu mâinile lui butucănoase. Aşa că, după cum vezi, darul dumitale e mult mai prețios decât al meu.

Se îndreptară repede spre baraca brigăzii. Pe Nesterenko îl scuturau rău de tot frigurile.

Dinspre apus venea ploaia din nou. Pluteau jos de tot cei dintâi vestitori ai ei — o trâmbă de nori zdrențuiți. Se împrăştiase o mireasmă amețitoare de iarbă abia încolțită şi de pământ reavăn. Soarele care se ivise vremelnic se ascunsese după un nor, şi doi vulturaşi de stepă se avântară năvalnic în înaltul cerului, înfruntând cu aripile lor largi

vântul rece ce se stârnise. Liniştea de dinaintea ploii se lăsă peste stepă ca o pâslă; numai hârciogii, îngrijoraţi, ţistuiau ascuţit, prevestind o ploaie statornică.

— Mai bine ai şedea culcat la noi în baracă până-ţi trece şi după aceea ai pleca. Te apucă ploaia pe drum, te udă până la piele şi atunci te îmbolnăveşti de-a binelea, îl sfătui stăruitor Davîdov.

Nesterenko însă îi respinse hotărât propunerea:

— Nu pot. La trei avem şedinţa biroului. Nu mă ajunge ea, ploaia. Am un cal straşnic.

Mâinile îi tremurau ca ale unui bătrân vlăguit, când dezlegă dârlogii şi strânse chinga şeii. Îl îmbrăţişă repede de Davîdov, apoi se zvârli surprinzător de uşurel pe calul care stătuse prea mult pe loc. Strigă:

— Mă încălzesc eu la drum!

Şi porni în trap întins.

Auzind tropotul moale al copitelor, Kuprianovna se revărsă din baracă ca plămada dintr-o oală de lut şi-şi plesni palmele, supărată foc:

—- A plecat?! Dar cum a putut face una ca asta fără să fi luat prânzişorul la noi?

— S-a îmbolnăvit, îi spuse Davîdov, petrecându-l cu o privire lungă pe secretar.

— Vai şi amar de capul meu! Se tângui deznădăjduită Kuprianovna. Aşa om bun şi răsbun, cum încă nu mi-a fost dat să văd în viaţă — şi să nu-l ospătăm? Cu toate că e slujbaş, după cât se vede, dar nu s-a simţit înjosit să cureţe cartofi cu mine, pe când, dumneata, preşedintele, dormeai dus. El nu aduce nici pe departe cu pârliţii noştri de cazaci, care nu-i ajung nici la călcâie! Când ai nevoie de ai noştri, poţi să aştepţi mult şi bine un sprijin din partea lor. Ei nu ştiu decât să înfulece cât trei şi să latre la lună, dar ca să dea o mână de ajutor bucătăresei — nici prin gând nu le trece, chiar de i-ai ruga! Şi ce cuvinte mângâioase nu mi-a spus omul aista, venit cine ştie de pe unde! Aşa de duioase că parcă-ţi mergeau la inimă, cum altuia nici nu i-ar fi trecut

prin minte! Se lăudă Kuprianovna, strângându-şi fandosită buzele rumene şi trăgând cu coada ochiului la Davîdov ca să vadă ce impresie îi făceau vorbele ei.

Davîdov n-o auzea, depănând în minte firul convorbirii pe care o avusese mai înainte cu Nesterenko. Dar Kuprianovnei îi venea greu să se oprească din vorbă, odată ce pornise, aşa că urmă:

— Şi dumneata, tovarăşe Davîdov, la naiba, nu eşti bun nici de ceapa ciorii; măcar să-mi fi şoptit o vorbuliță, că omul se găteşte de plecare. Nici eu, toanta de mine, n-am băgat de seamă! Ce păcat! Desigur, îşi va zice: bucătăreasa s-a pitit dinadins în baracă. Şi când te gândeşti că eu îs cu toată inima de partea lui...

Davîdov tăcea mai departe, dar Kuprianovna turuia mereu:

— Uită-te numai cum călăreşte! Ai spune că s-a născut pe cal, că pe cal a crescut! Nici că se mişcă, şoimul, nici că se clatină. Leit cazac, şi încă dintre cei de pe vremuri, vorbea ea cu încântare, fără să-şi ia privirea vrăjită de la călărețul care se îndepărta.

— Nu-i cazac, ci ucrainean, spuse cu gândul aiurea Davîdov şi oftă, întristat după plecarea lui Nesterenko.

Auzindu-i vorbele, Kuprianovna se aprinse ca pulberea de puşcă:

— Să-i spui lui mutu povestea aiasta, nu mie! Sunt sigură că e cazac sadea! Nu cumva ai orbul găinilor? După chipul cum şade el în şa, iar de aproape — după înfățişare, deprinderi şi după tot felul lui de a se purta cu femeile — ghiceşti de departe că se trage din plămadă căzăcească. Nu-i sfios... adăugă ea cu tâlc.

— N-are decât să fie cum zici. Chiar şi cazac. Asta nu-mi face nici cald nici rece, spuse împăciuitor Davîdov. Nu-i aşa că e om de ispravă? Cum ți s-a părut? Doar ai stat cu dânsul de vorbă pe îndelete, înainte de a mă trezi din somn.

Acum îi veni rândul Kuprianovnei să ofteze. Şi ea oftă din rărunchi. Sânu-i monumental se înălță cu atâta forța, încât

bluza ei veche plesni de la subsuoară cu un pârâit în toată lungimea cusăturii.

Aşa om, să-l cauţi cu luminarea! răspunse Kuprianovna după un

răstimp, cu un adânc simţământ de admiraţie, şi deodată vasele începură din senin să zdrăngănească, mutate cu înverşunare, fără rost, dintr-un loc în altul pe masă, mai bine zis, zvârlite unde şi cum se nimerea...

Capitolul IX

Davîdov mergea fără grabă, dar cu pas mare. Urcă pe un dâmb şi se opri; se uită spre tabăra brigăzii, unde în vremea aceea nu era ţipenie de om, şi la arătura care se întindea pe povârnişul dimpotrivă aproape până-n zare. Orice s-ar spune, muncise din răsputeri în zilele acelea şi nu se cădea să se simtă obidiţi nici pogoniciul Variuha şi nici boii lui Kondrat că fuseseră puşi la o trudă din cale afară de grea... Ce plăcut va fi în octombrie să arunci o privire asupra acestui trup de pământ colhoznic. Îl vor acoperi peste tot, fără îndoială, firele verzi ale grâului înfrăţit de toamnă. Îngheţurile uşoare de dimineaţă le vor arginta cu brumă; iar la amiază, când le va încălzi soarele, plutind jos în azurul palid al cerului, ca după o ploaie cu găleata, semănăturile de toamnă vor începe să scânteieze în toate culorile curcubeului, iar fiecare strop va răsfrânge şi cerul rece de toamnă, şi scama răvăşită a nouraşilor albi ca spuma, şi soarele palid.

Din locul acela, de departe, arătura, înconjurată de iarba verde, se revărsa ca un uriaş val de catifea neagră desfăşurat în toată lungimea lui. Numai la margine de tot, pe povârnişul dinspre miazănoapte, unde se iveau pe alocuri ochiuri de lut nisipos, se întindea o fâşie de pământ ca un chenar neregulat, roşcat, stropit cu pete de culoare mai închisă. De-a lungul brazdelor luceau slab lostopane mari de cernoziom, şlefuite de

fierul lat al plugurilor. Deasupra lor se roteau ciori de câmp şi se zărea, ca un ghiocel singuratic pe arătura neagră, o pată azurie: Varia Harlamova. Fata lăsase lucrul, care acum îşi pierduse pentru dânsa tot farmecul, şi mergea încet, cu capul în piept spre tabăra brigăzii. Kondrat Maidannikov şedea neclintit pe brazdă şi fuma. Ce avea să facă fără pogonici, de vreme ce nu putea s-o scoată la capăt în nici un fel cu boii, în jurul cărora roiau nori de tăuni?

Când îl zări pe Davîdov stând într-o aşezătură, Varia se opri şi ea din mers, îşi scoase repede basmaua din cap şi o flutură uşurel în aer.

Această chemare tăcută şi sfioasă îl făcu pe Davîdov să zâmbească. Îşi agită şi el şapca drept răspuns, apoi porni la drum fără a-şi mai întoarce capul.

„Ce fata independentă! E drăgălaşă ea, dar răsfățată şi îndrăzneață, hotărât! Or fi oare şi fete nerăsfățate? Fără pic de cochetărie? Aşa ceva nici în vis n-am văzut şi nici aievea n-am întâlnit... Orice frumusețe ca asta, de cum împlineşte şaisprezece-şaptesprezece ani, începe să se dichisească, să se gătească în fel şi chip, ba se apucă să-şi încerce cu binişorul puterea de stăpânire asupra unora ca de-alde mine. Hotărât! Îşi zicea Davîdov mergând. Iată că şi Varia-paria încearcă să pună şaua pe mine, dându-şi arama pe față. Numai că marafeturile ei nu duc la nimic: noi, matrozii din Baltica, suntem vulpoi bătrâni! De ce se duce la baracă? Umblă fără grabă, legănat: înseamnă că n-a trimis-o Kondrat cu vreo treabă, ci se duce fiindcă aşa îi spune inima, mânată de toanele ei prosteşti de copilă. Nu cumva se poartă aşa din pricină că am plecat eu din brigadă? Ei, atunci asta e, de fapt, o neobrăzare, nici mai mult nici mai puțin decât o călcare a disciplinei în muncă! Dacă se duce dintr-o pricină întemeiată, n-are decât să umble sănătoasă; dar dacă-i vorba numai de o toană — ei, atunci se cuvine să i se tragă o săpuneală chiar la cea dintâi adunare a brigăzii, fără să se țină seama nici de tinerețea şi nici de chipul ei frumos! Să nu-şi închipuie că

arătura e horă de duminecă; să binevoiască a lucra cum se cade!”, gândea întărâtat Davîdov.

În momentul acela încerca un ciudat simțământ de dedublare: pe de o parte, era mânios că Varia își făcea de cap, iar pe de altă parte — amorul lui propriu de bărbat era măgulit la gândul că fata lăsase o vreme munca din cauza lui.

Îşi aduse aminte cum unul dintre prietenii săi din Leningrad, fost marinar şi acela, când începea să dea târcoale unei fete, îl lua la o parte şi, străduindu-se să fie cât se poate de serios, îi şoptea conspirativ: „Semion, mă pregătesc să înfrunt inamicul. Dacă voi şovăi, susține-mă din flanc, iar dacă voi fi înfrânt, acoperă-mi, te rog, retragerea ruşinoasă.” Îşi aminti de zilele acelea îndepărtate, zâmbi, şi pe loc îi trecu prin minte: „Nu, nu se cuvine ca eu să înfrunt inamicul acesta — pe Variuha. Nu mi se potriveşte nici ca vârstă şi nici nu face parte din aceeaşi lume... Unde mai pui că nici n-aş apuca să mă apropii de dânsa, şi colhoznicii şi-ar închipui că sunt cine ştie ce craidon. Şi ce fel de craidon pot să fiu eu — la naiba — când nu ştiu nici măcar cum să mă descurc ou Luşka! Nu, pe drăgălaşa de Variuha n-o poți iubi decât serios. Ca să-mi petrec numai timpul cu ea — nu m-ar lăsa cugetul. E neprihănită ca zorii unei zile frumoase. Şi cu ce ochi limpezi mă priveşte... Ce să-i faci, dacă n-am învățat până acum să iubesc serios, n-am prins meşteşugul acesta, atunci nici nu trebuie să sucesc capul fetei. Aşa că, marinarule Davîdov, n-ai altceva mai bun de făcut decât să-ți întinzi pânzele, şi cât mai repede!... îndeobşte trebuie s-o ocolesc cât mai mult. N-ar strica s-o lămuresc cu multă fereală, ca să nu se supere cumva, iar pe urmă — ocoleşte-o, băiete!” Hotărî Davîdov, oftând fără voie.

Stăruind asupra felului de viață, orânduită nu prea bine de dânsul la Gremeacii-Log, ca şi la sarcinile pe care i le dăduse noul secretar al comitetului raional de partid, Davîdov se întoarse iarăşi cu gândul la Luşka: „Cum oare să dezleg fără durere acest nod marinăresc? Se prea poate ca Makar să aibă dreptate: dacă nu-l poți desface nici cu mâinile, nici cu dinții

-— taie-l! Ce drăcovenie o mai fi şi asta! Tare greu mi-o veni să mă despart de ea pentru totdeauna. Şi de ce mă rog? Cum a putut Makar să facă aşa ceva atât de lesne, iar mie îmi vine atât de greu? Oare unde n-am voinţă? Nu m-aş fi aşteptat niciodată la una ca asta din partea mea! Dar poate că nici lui Makar nu i-a fost chiar atât de uşor să se despartă: numai că n-a lăsat să se vadă! Fără îndoială că aşa a fost. Atât numai: Makar a ştiut să-şi tăinuiască zbuciumul iar eu nu ştiu şi nici nu pot. Iată, va să zică, cum stau lucrurile!”

Davîdov făcu o bună bucată de drum fără să-şi dea seama. Se întinse sub o tufă de păducel de la marginea drumului ca să se odihnească la umbră şi să fumeze o ţigară. Se frământă multă vreme: cine ar fi putut să tragă în Nagulnov? Până la urmă renunţă cu ciudă la toate presupunerile: „Şi fără împuşcătura asta se ştia că în cătun au mai rămas ticăloşi şi după deschiaburire. Trebuie să vorbesc cu Makar, să aflu totul până în cele mai mici amănunte; poate atunci am să mă lămuresc cât de cât; aşa, degeaba îmi tot bat capul!”

Ca să-şi scurteze calea, coti din drum şi porni de-a dreptul peste pârloagă. Nu făcu însă nici o jumătate de kilometru, când, deodată, păşi parcă peste un hotar nevăzut şi se trezi pe altă lume: nu mai foşnea timoftica grăunţoasă, străbătută de carâmbii cizmelor lui, locul din juru-i nu mai era împestriţat de flori, pieriseră şi se împrăştiaseră miresmele pătrunzătoare ale feluritelor ierburi, dese, înflorite, iar stepa pustie, sură, mohorâtă, se întindea până departe în faţa ochilor săi.

Atât de trist apărea acest pământ fără stăpân, pustiit parcă nu de mult de un pârjol, încât Davîdov simţi deodată că nu-i în apele lui. Aruncând de jur împrejur o privire, înţelese că ajunsese la capătul viroagei Biriucia, pe ţelina stearpă, despre care Iakov Lukici spusese odată la şedinţa conducerii colhozului: „Domnul dumnezeul nostru a îngrămădit în Caucaz, nu ştiu de ce, atâţia munţi, ridicând acolo peste tot nişte cucuie neroade, că n-ai cum trece nici cu calul, nici cu piciorul. Dar de ce ne-a obijduit pe noi, pe cazacii din

Gremeacii- Log, asta nu-mi intră în cap. Din aproape cinci sute deseatine de pământ bun a făcut numai o sărătură, care din moşi-strămoşi n-a putut fi nici arată, nici semănată. Primăvara, sărătura slujeşte de izlaz, dar numai pentru prea puţină vreme. Apoi dai dracului pământul acesta afurisit şi nu-ţi mai calcă piciorul pe el până-n primăvara următoare. Iată ce foloase aduce: hrăneşte cu chiu cu vai, timp de două săptămâni pe an, bietele oiţe ale cătunului, apoi figurează pe tablou ca stăpânit de noi şi adăposteşte fel de fel de lighioane târâtoare ale pământului — şopârle şi năpârci."

Davîdov îşi încetini mersul, ocolind făgaşele largi ale sărăturii, păşind peste nişte gropiţe rotunde, adânci — urme lăsate de copitele vacilor şi ale oilor, care le linseseră, lustruindu-le, cu limbile lor aspre. Sărătura din gropiţe semăna cu marmura sură, vârstată de vinişoare.

Stepa mohorâtă se întindea până la viroaga Mokrîi, cale cam de cinci kilometri. Pe faţa ei se zăreau albind surgucele fumurii de năgară, ochiurile pleşuve ale sărăturii, uscate şi crăpate de arşiţa soarelui. În depărtări unduia tremurătoare apa morţilor, stepa răsufla parcă dogoritor în faptul amiezii. Dar şi aici, pe pământul sterp înflorea viaţa nemuritoare: de sub picioarele lui Davîdov săreau tot timpul sfârâind greieri de câmp cu aripioare roşii. Alunecau fără zgomot şopârle sure ca pământul. Ţiştarii chiţcăiau neliniştiţi. Uliul rândunelelor plutea jos de tot deasupra stepei, contopit cu năgara, legănându-se la cotituri, iar ciocârliile încrezătoare îl lăsau pe Davîdov să se apropie la un pas de ele; apoi îşi luau zborul parcă fără chef, se înălţau tot mai sus şi se mistuiau în pâcla azurie, spălăcită, a cerului senin, de unde răsunau înăbuşit, dar cu atât mai plăcut, trilurile lor fără de sfârşit.

Când se desprimăvăra, îndată ce se iveau pe întinderea zăpezii primele ochiuri unde se topise omătul, ciocârliile veneau pe petecele de pământ mohorât, alese de ele cine ştie de ce. îşi făceau cuiburi din iarbă veştedă, de anul trecut, scoteau pui şi bucurau stepa până toamna târziu cu cântecul lor nemeşteşugit, drag însă auzului omenesc încă din

copilărie. Davîdov era cât pe ce să calce pe un asemenea cuibuşor, făcut cu măiestrie în adâncitura unei urme, ca o cupă, pe care o lăsase de mult o copită de cal. El îşi trase speriat piciorul şi se aplecă. Cuibul vechi fusese părăsit. Lângă el zăceau pene mărunte, lipite unele de altele de umezeala ploilor, şi fărâmituri de coji de oua.

„Mama şi-a dus odraslele în altă parte. Aş fi fost curios să văd pui de ciocârlie! Nu-mi aduc aminte să fi avut vreodată prilejul de a-i vedea în copilărie, se gândi Davîdov. Un zâmbet trist îi trecu pe buze: Orice păsărică îşi face cuib, scoate pui, iar eu umblu prin lume burlac şi cine ştie dacă îmi va fi dat să mă văd şi eu cu copilaşi... Dar ce ar fi să mă însor la bătrâneţe?"

Davîdov izbucni într-un râs zgomotos, închipuindu-şi o clipă cum ar arăta ca om aşezat, cu cununie, alături de o nevastă trupeşă, ca de-alde Kuprianovna, cu o droaie de copii de toate vârstele. Avusese de multe ori prilejul să vadă astfel de poze de familie în vitrina fotografilor din oraşele de provincie. Atât de caraghios şi fără noimă îi apăru gândul despre însurătoare, care-i trecuse tam-nisam prin minte, încât dădu din mână a lehamite şi porni mai vesel spre cătun.

Fără să treacă pe acasă, Davîdov se duse drept la sediul conducerii colhozului. Era nerăbdător să-l întrebe mai repede pe Nagulnov despre cele întâmplate.

Curtea largă a sediului, năpădită de iarbă verde fragedă, creaţă, era pustie. Numai lângă grajd scurmau leneş în bălegar găinile vecinilor, iar sub streaşina şurii stătea neclintit, adâncit parcă în gânduri, ca un bătrân, ţapul, poreclit cine ştie de ce — Trofim. Când îl zări pe Davîdov, ţapul se învioră, îşi scutură bărbuţa cu un aer provocator şi, ţopăind o vreme pe loc, porni în trap repejor, ca să-i iasă în cale. La jumătatea drumului, aplecându-şi capul şi ridicându-şi războinic ciotul de coadă ca o măturică, trecu la galop. Intenţia lui era atât de desluşită, încât Davîdov se opri zâmbind şi se pregăti să înfrunte năvala acestui bătăuş bărbos.

— Aşa îl întâmpini tu pe preşedintele colhozului? Stai că îți trag eu acuşi un şut, ca la fotbal, diavol bătrân, spuse Davîdov râzând şi, ferindu-se cu dibăcie, îi apucă cornul răsucit, plin de zbârcituri. Ei, acum hai să mergem înăuntru să ne răfuim, prieten bătăuş şi trândav al lui Şciukar!

Trofim se arătă cât se poate de smerit: supunându-se lui Davîdov, porni ascultător cu paşi mărunți alături de dânsul. Îşi scutura numai din când în când capul, străduindu-se să-şi elibereze încetişor cornul. Cum ajunse însă la cea dintâi treaptă a pridvorului, se propti deodată hotărât în ea cu tuspatru picioarele, ca şi cum şi-ar fi pus frână. Când Davîdov se opri, el întinse cu încredere botul spre dânsul, adulmecându-i buzunarul şi molfăind hazliu cu buzele albicioase.

Davîdov îl mustră, clătinând cu dojană din cap şi străduindu-se ca vocea lui să aibă cât mai mult şart:

— Vai, Trofim, Trofim! Eşti doar bătrân, se poate spune chiar pensionar colhoznic, dar nu te laşi de năzbâtii, te năpusteşti asupra tuturor; iar dacă nu-ți merge, începi să te milogeşti după pâine. Nu-i frumos ce faci, ba-i chiar ruşinos. Hotărât! Ei, ce-ai adulmecat?

Sub punga de tutun şi chibrituri, Davîdov dibui în buzunar un colțişor de pâine uscată, rămas de multă vreme acolo. O curăță cu grijă de firele de tutun lipite de ea şi o mirosi într-o doară, înainte de a întinde pe palmă modesta tratație. Țapul îl privea cu ochi enigmatici de satir bătrân, plecându-şi slugarnic capul într-o parte cu aer rugător. Cum mirosi însă coaja de pâine, pufni dispreţuitor şi se depărtă de pridvor cu multă demnitate.

— Nu prea eşti flămând, spuse Davîdov fără să-şi ascundă ciuda. N-ai făcut militărie, încornorat parşiv, altfel ai fi înfulecat-o cât ai clipi! Ei şi ce dacă miroase puțintel a tutun, ce mare lucru!? Pesemne ai mult sânge nobil în vine, netrebnicule, că prea eşti năzuros. Hotărât!

Davîdov aruncă coaja de pâine şi intră în tinda răcoroasă. Umplându-şi cana dintr-un ceaun cu apă, o sorbi pe

nerăsuflate până în fund… Abia acum simți cât de mult îl obosiseră căldura şi drumul.

La sediu nu se aflau decât socotitorul şi Razmiotnov care, văzându-l pe Davîdov, zâmbi:

— Ai sosit, tovarăşe? Ei, parcă mi s-a luat o piatră de moară din spinare. Mare bătaie de cap şi cu gospodăria colhoznică. Să te ferească şi să te miluiască dumnezeu! Ba s-a isprăvit cărbunele la fierărie, ba s-a rupt roata de scos apă pentru plantație, ba vine unul cu vreo nevoie, ba se abate altul… Aşa slujbă care-ți macină nervii, nu se potriveşte deloc cu firea mea. Dacă aş fi stat aici încă vreo săptămână, m-ar fi apucat toate năbădăile. Ți-ar fi fost mai mare dragul să te uiți la mine.

— Ce face Makar?

— E viu.

— Ştiu că e viu, dar cum îi merge cu contuzia?

Razmiotnov strâmbă din nas:

— Ei, ce contuzie poate face un glonț? N-a tras doar într-însul un tun de câmp cu calibru de trei țoii. A scuturat şi el o țâră din cap, a udat zgârietura cu votcă şi, după oblojeală, a dat de duşcă rămăşița din sticla de jumătate de litru. Cu asta s-a încheiat toată socoteala.

— Unde se află acum?

A plecat la brigadă.

— Ia spune-mi, cum s-au petrecut lucrurile?

— Nici că se poate mai simplu: Makar şedea noaptea în dreptul ferestrei deschise, iar proaspătul cărturar, moş Şciukar, de partea cealaltă a mesei. Ei, şi cineva a tras un foc de carabină în Makar. Cine a tras — ştie numai întunericul nopții. Un singur lucru e limpede: arma a fost pe mâna unui papă-lapte.

— De ce crezi asta?

Sprâncenele lui Razmiotnov se ridicară a mirare.

— Cum „de ce”? Tu n-ai fi nimerit ținta de la treizeci de paşi? Am dibuit dimineața locul de unde s-a tras. L-am găsit după tubul cartuşului. Am măsurat chiar eu depărtarea:

tocmai douăzeci şi opt de paşi din gardul de nuiele până-n prispă.

Noaptea poţi da greş şi la treizeci de paşi.

— Nu, nu poţi! Îl înfruntă cu înfocare Razmiotnov. Eu n-aş fi dat greş! Dacă vrei, hai să încercăm: aşază-te noaptea acolo unde a stat Makar, iar mie dă-mi o armă. Cu un singur glonţ am să-ţi fac o găurică drept între sprâncene. Care va să zică e vădit lucru că a tras un tângău şi nicidecum un ostaş în toată legea.

— Ia povesteşte-mi de-a fir-a-păr.

— Am să raportez toate în ordinea cuvenită. Cam pe la miezul nopţii aud împuşcături în cătun: un foc de armă, apoi două mai înăbuşite, ca din pistol, după aceea iarăşi unul sec de carabină; puteai să-ţi dai seama după sunet. Înşfac pistolul de sub pernă, îmi trag bernevecii din fugă şi sar repede în uliţă. Alerg spre casa unde stă Makar: parcă de acolo veniseră focurile. Trebuie să recunosc, m-am gândit că cine ştie ce trăsnaie o fi făcut Makar...

Ajung într-o clipă la el, cu sufletul la gură. Bat la uşă — uşa zăvorită, dar înăuntru geme cineva. Atunci, izbesc zdravăn de vreo două ori cu umărul în uşă, rup ivărul vechi, dau buzna în casă şi aprind un chibrit. Zăresc în bucătărie nişte picioare de om care ies de sub pat. Le apuc şi trag de ele. Atunci, mamă-mamă, începe deodată careva să guiţe sub pat ca un purcel. încremenesc pentru câteva clipe, da pe urmă trag, totuşi, mai departe cu aceeaşi osârdie. Trag până în mijlocul bucătăriei pe omul acela. Când colo ce să vezi? Nu era de loc om, adică bărbat, ci bătrâna gazdă. O întreb unde-i Makar, dar ea nu-i în stare să-şi descleşteze fălcile de groază.

Năvălesc în odăiţa lui Makar, mă împiedic de ceva moale, cad la pământ, dar sar în picioare şi parcă-mi fulgeră prin minte un gând: „Prin urmare, îmi zic, l-au omorât pe Makar: el zace întins aici.” Cu chiu cu vai aprind alt chibrit şi când mă uit, ce mi-e dat să văd? Moş Şciukar zace jos, mă priveşte cu un ochi, iar pe celălalt îi ţine închis. E mânjit de sânge pe frunte şi pe obraz. Îl întreb: „Mai trăieşti? Makar unde-i?” El

mă întrebă la rândul lui: „Andriuşa, spune-mi tu, pentru dumnezeu, trăiesc ori ba?” Şi glăsciorul lui i-i aşa de plăpând şi de subțirel, ca şi cum bătrânul într-adevăr ar fi gata să-şi dea duhul... Atunci îl liniştesc spunându-i: „Dacă îți umblă limba în gură, înseamnă că deocamdată eşti viu. Totuşi ai şi început să duhneşti a hoit...” Atunci începe să verse lacrimi amare şi să spună: „Sa ştii că nu-i altceva decât că sufletul mi se desface de trup; de aceea-i atâta duhoare aici. Chiar dacă deocamdată mai trăiesc, dar am să mor curând, fără doar şi poate: am un glonț în cap.

— Ei, drăcia dracului! Îl întrerupse nerăbdător Davîdov. Dar de ce avea sânge pe față? Nu mai înțeleg nimic! A fost şi el rănit?

Razmiotnov urmă, râzând încetişor:

— N-a fost nimeni rănit. Au scăpat teferi. Ascultă mai departe: trag pentru orice împrejurare obloanele şi aprind lampa. Şciukar, cum zăcea întins pe spate, aşa şi rămâne liniştit smirnă — numai că închide şi celălalt ochi, iar mâinile şi le împreunează pe pântec. Şade ca în sicriu, nici nu se clinteşte, să juri că-i mort şi pace! Mă roagă cu un glăsişor gingaş, de-abia auzit: „Du-te, pentru dumnezeu şi cheam-o pe baba mea. Vreau să-mi iau rămas bun de la dânsa înainte de moarte.”

Mă aplec asupra lui. Apropii lampa. Razmiotnov pufni şi-şi stăpâni cu greu hohotele de râs, gata să izbucnească. La lumină văd că are o aşchie de pin înfiptă în frunte... Se vede că glonțul muşcase din pervazul ferestrei o aşchie care sărise şi se înfipsese în fruntea lui Şciukar, străpungându-i pielea, iar el îşi închipuise din prostie că era un glonț şi căzuse grămadă la pământ. Bătrânul credea că moare sub ochii mei; eu însă nu-mi puteam dezdoi spinarea de râs. Ei, scot fireşte aşchia şi-i spun moşului: „Gata, ți-am scos glonțul din cap. Acum scoală-te, n-ai de ce să zaci degeaba. Spune-mi: unde-i Makar?”

Moş Şciukar se înviorează dar se sfieşte să se scoale față de mine. Se foieşte pe duşumea, dar nu se ridică în picioare...

Totuşi, chiar aşa cum zace, mincinosul dracului mă tot bate la cap: „Când vrăjmaşii au tras în mine şi glonțul m-a nimerit drept în frunte, am căzut ca secerat şi mi-am pierdut coştința. Makar a suflat numaidecât în lampă, a sărit pe fereastră şi s-a făcut nevăzut. Iacătă, zice moş Şciukar, ce fel de prietenie este între noi: eu zac rănit de moarte, se poate spune, iar el mă părăseşte în voia duşmanilor, şi-şi ia tălpăşița de spaimă. Arată-mi, Andriuşa, glonțul care era cât pe ce să mă omoare. Dacă dă dumnezeu şi rămân viu — l-oi păstra la icoanele bătrânei mele drept veşnică amintire.” „Nu, i-am spus eu, nu pot să-ți arăt glonțul, căci e tot plin de sânge şi mă tem să nu leşini iar dacă ai să-l vezi. Glonțul ăsta faimos o să-l trimitem la Rostov, ca să fie păstrat în muzeu.” Atunci bătrânul se înviorează încă şi mai mult, se întoarce repejor pe o rână şi mă întreabă: „Da, ia spune-mi, Andriuşa, pentru rănirea mea vitejească, eu, care am suferit asemenea atac al duşmanilor, nu capăt vreo medalie de la înalta conducere?" Ei, atunci îmi ies din pepeni: îi vâr aşchia în mâini şi-i spun: „Uite, ăsta e glonțul cu care ai fost rănit. Nu face doua parale la muzeu. Pune-l la icoane şi păstrează-l. Deocamdată dă fuga la fântână şi spală-ți vitejia! Curăță-te, că, duhneşti ca o groapă plină de mortăciuni.” Şciukar iese fuguța în bătătură şi dus a fost. În curând vine şi Makar, gâfâind ca un cal aprins. Se aşază la masă fără să scoată o vorbă. Când se mai linişteşte puțin, îmi spune: „Nu l-am nimerit pe nemernicul acela! De două ori am tras într-însul. Afară e întuneric beznă. Nu se vede cătarea — am ochit pe țeavă şi am dat pe alături. El s-a oprit o clipă şi a tras încă o dată asupra mea. Am simțit ca şi cum cineva mi-ar fi smucit bluza!” Makar îşi întinde pulpana şi, într-adevăr, bluza lui era străpunsă de un glonț în partea dreaptă, ceva mai sus de cingătoare. ÎI întreb dacă nu bănuieşte cine a fost. A zâmbit, luându-mă la vale: „N-am ochi de bufniță. Ştiu numai că trebuie să fi fost un tânăr, căci era tare iute de picior. Un om trecut nu fuge aşa de repede. Am alergat după dânsul — da ce crezi — prinde orbul, scoate-i ochii... Nu l-ai fi ajuns nici

călare.” „Cum se poate să fii atât de nesocotit? Îi spun. Ai alergat după dânsul fără să ştii câţi duşmani sunt? Dar dacă după gardul de nuiele te-ar fi aşteptat încă vreo doi haidăi de-alde ăştia, ce te făceai? Chiar unul singur te putea lăsa să te apropii şi te-ar fi doborât.” Da parcă te poţi înţelege cu Makar? „După părerea ta, ce trebuia să fac? Mă întrebă el. Să sting lampa şi să mă bag sub pat? Uite, aşa s-au întâmplat toate. Makar s-a ales de pe urma împuşcăturilor numai cu un guturai.

— De unde şi până unde?

— Cine ştie, aşa spune el. Mă mir şi eu. Dar de ce râzi, rogu-te? Să ştii că are într-adevăr un guturai straşnic după împuşcătura asta. Îi curge nasul cumplit şi strănută în rafale ca o mitralieră.

— Asta-i numai din neştiinţă, spuse posac socotitorul, un cazac în vârstă, fost furier de regiment, săltându-şi pe frunte ochelarii cu ramă de argint, care îşi pierduse cu vremea lustrul. Repetă sec. Asta-i numai din neştiinţa tovarăşului Naguinov.

— În vremea de azi tot neştiutorii sunt nevoiţi să plătească oalele sparte, zâmbi batjocoritor Razmiotnov. Uite, tu eşti tare învăţat, pocneşti bilele abacului de nu s-aude decât trosc! Pleosc! Şi zugrăveşti fiecare literă cu tot felul de marafeturi şi de înflorituri, dar n-au tras în tine, ca să vezi, ci în Naguinov... Apoi, întorcându-se spre Davîdov, urmă: Dis-de-dimineaţă trec pe la dânsul să văd cum se simte. Acolo dau de o gâlceavă între ei şi felcer. Nici dracu nu putea înţelege nimic. Felcerul spunea că Makar căpătase guturaiul fiindcă răcise stând noaptea în curent la fereastra deschisă, iar Makar ţinea morţiş că guturaiul îl are din pricină că glonţul i-a atins nervul nasului. Felcerul îl întreabă: „Cum putea glonţul să atingă nervul nasului, dacă a trecut mai sus de ureche şi ţi-a ars tâmpla?” Iar Makar îi răspunde: „Nu-i treaba ta cum l-a atins — fapt este că I-a atins... Iar tu ai îndatorirea să vindeci guturaiul nervos şi nicidecum să sporovăieşti despre ceea ce nu ştii.”

Makar e încăpățânat ca un catâr, iar bătrânelul felcer şi mai şi. „Nu-mi împuia capul cu prostiile tale, zice el. Din pricina nervilor, unui om i se bate o pleoapă, nu amândouă; îi zvâcneşte un obraz, nu amândoi. Atunci de ce nu-ți izvorăşte guturaiul dintr-o nară, ci țâșnește din amândouă? E limpede ca lumina zilei că-i din pricina; răcelii!

Makar tace o clipă, apoi îl întreabă: „I'a ascultă, vraciule cazon, ți-a tras cineva vreodată o scatoalcă peste o ureche?”

Eu mă dau pentru orice împrejurare mai aproape de Makar, ca să-l pot apuca la timp de mână, iar felcerul dimpotrivă se îndepărtează cât mai mult de dânsul, arunca o privire spre uşă şi rosteşte şovăitor: „Nu-u-u, m-a ferit dumnezeu, nu m-a lovit nimeni. Dar de ce mă întrebi?”

Makar stăruie iarăşi: „Dacă ți-oi trage un pumn în urechea stângă, crezi că o să-ți țiuie numai ea? Fii pe pace, au să-ți țiuie amândouă urechile şi încă cum, parcă ar bate toate clopotele la înviere!”

Felcerul se scoală de pe scaun şi, şoldiu se strecoară cu fereală spre uşă. Dar Makar îi spune: „Nu te aprinde, şezi pe scaun, n-am de gând să te pocnesc, ci numai să te lămuresc şi să-ți dau o pildă. Priceput-ai?”

Parcă de aprins îi ardea felcerului? El se apropie de uşă cu teamă, dar după ce aude vorbele lui Makar se aşază pe marginea scaunului, aruncându-şi totuşi din când în când ochii spre uşă... Makar îşi încleştează şi-şi cercetează pumnul din toate părțile, parcă îl vedea pentru întâia dată în viață. Apoi îl întreabă din nou pe felcer: „Dar dacă te-oi blagoslovi a doua oară cu un astfel de dar, ce-o să fie atunci?” Felcerul se scoală şi se dă către uşă. Apucă clanța şi spune: „Vorbeşti prostii! Pumnii tăi n-au nici o legătură cu medicina şi cu nervii!” „Ba au, şi încă cum!” răspunde Makar şi îl roagă iarăşi să stea jos, aşezându-l foarte cuviincios pe scaun. În clipa aceea aşa, din senin, felcerul începe să năduşească cumplit şi spune că n-are timp de loc, trebuind să plece neîntârziat ca să vadă nişte bolnavi. Makar însă îi spune

hotărât că bolnavii pot să mai aştepte câteva minute, că mai are de vorbit de-ale medicinei; şi că el, Makar, nădăjduieşte să-l întreacă cu mult în această ştiință.

Davîdov zâmbea obosit, socotitorul chicotea încetişor, bătrâneşte, acoperindu-şi gura cu palma; dar Razmiotnov, păstrând un aer cât se poate de serios, urmă:

„Aşa că, zice Makar, dacă te-oi altoi a doua oară în acelaşi loc, să nu

crezi c-o să-ți lăcrămeze numai ochiul stâng. O să-ți țâșnească lacrămi din amândoi ochii ca zeama dintr-o roşie coaptă. Pentru asta mă pun eu chezaş! Aşa şi cu guturaiul nervos: dacă curge din nara stângă, musai să curgă şi din cea dreaptă. Înțelesu-m-ai?" Între timp felcerul mai prinde inimă şi zice: „Nu mai despica firul în patru, dacă nu pricepi o iotă în medicină. Te rog să iei picăturile pe care ți le prescriu.” Ehei, da numai ce sare odată Makar! Cât pe ce să dea cu capul de tavan. Şi când începe să răcnească, nici nu-i mai cunoşteai glasul: „Eu să nu mă pricep o iotă în medicină?! Clistir hodorogit ce eşti! În războiul cu nemții am fost rănit de patru ori, contuzionat de două ori şi gazat o dată, iar în războiul civil, rănit de trei ori. Am zăcut în treizeci de lazarete, spitale şi bolnițe şi n-am habar de medicină?! Păi ştii tu, purgativ bătrân, ce doctori şi ce profesori m-au căutat? Ghiuj nătărău, nici prin vis n-ai văzut oameni aşa de învățați!” Dar şi felcerului îi sare deodată țandăra; nu ştiu cum se încumetă, că începe să strige la Makar: „Deşi, zice, ai fost căutat de oameni învățați — totuşi, drăguțule, eşti ciubotă în chestie de medicină!” Makar îi răspunde: „Iar tu nu eşti decât un marțafoi medical! Atâta ştii şi tu: să tai buricul noilor-născuți şi să tragi la loc vătămătura moşnegilor, dar cât priveşte nervii — te uiți la ei ca mâța în călindar. Nu ți-ai însuşit nici cât negru sub unghie ştiința despre nervi!”

Ei, şi din vorbă în vorbă, ajung să se certe la cuțite. Felcerul iese valvârtej din cămăruța lui Makar, iar acesta, după ce se mai potoleşte, îmi spune: „Tu du-te la sediu; eu o să mă doftoricesc cu leacurile obişnuite: îmi frec nasul cu seu

şi viu şi eu acuşi.” Dacă l-ai fi văzut, Davîdov, în ce hal a venit peste o oră! Nasul i se făcuse cât toate zilele, era vânăt ca o pătlăgică şi îi atârna într-o parte. Negreşit că şi-l scrântise tot frecându-l. Makar, adică nasul lui, duhnea a seu de oaie în toată clădirea conducerii colhozului. Uite ce frecție a născocit pentru nasul lui... Când mă uit la dânsul — crede-mă, era să mă înăbuş de râs. Ce să-ți mai spun, se pocise rău de tot flăcăul! Vroiam să-l întreb ce făcuse de-a ajuns în aşa hal, dar nici nu puteam să mai răsuflu de râs. Iar el se mânie cumplit şi mă întreabă: „Ce râzi, bleotul dracului, ce ți s-a năzărit? Ce-i bucuria asta pe tine, odrasla lui Trofim? Ai tot atâta minte cât țapul nostru, Trofim, şi încă mai râzi de oamenii cumsecade!”

Îl văd că porneşte spre grajd. Mă țin după dânsul. Acolo Makar ia şaua, o pune pe bidiviul cel roib, şi-l scoate din grajd fără să rostească un cuvânt. Înseamnă că e supărat pe mine, fiindcă am râs. Îl întreb: „Unde ai de gând s-o porneşti?” Îmi răspunde ursuz: „Unde şi-a înțărcat dracul copiii. Mă duc să tai niscai vergi ca să-ți trag o chelfăneală cu ele!” „Şi de ce, mă rog?” Îl cercetez. Tace. Îl însoțesc în tăcere până la locuința lui. Lângă portiță îmi aruncă dârlogii şi intră în casă. După o vreme văd că se iveşte în uşă cu pistolul în toc, petrecut cu cureaua peste umăr, după rânduială, iar în mâini cu un ştergar...

— Un ştergar? Se miră Davîdov. De ce ştergar?

— Nu ți-am spus că avea guturaiul cela afurisit? O batistă nu-i ajungea; cât priveşte să se slujească de degete ca să-şi sufle nasul ca noi, oamenii de rând, trântind spurcăciunea de pământ, el nu face aşa ceva nici chiar în stepă. Razmiotnov zâmbi cu înțeles: Nu se cade să-l iei chiar aşa; oricum, învață limba engleză — nu se cuvine să-şi dea în vileag lipsa de cultură... Ei, pentru o împrejurare ca asta şi-a luat omul un ştergar drept batistă. Îi spun: „Ai face bine, Makar, să-ți oblojeşti capul, să-ți legi rana.” Iar el, turbat de mânie nu alta, începe să răcnească la mine: „Ce?! Rană e asta, lua-te-ar naiba! Ai chiorit, nu vezi că-i o zgârietură şi

nicidecum o rană?! Râzgâielile muiereşti nu-s de mine! În drum spre brigadă are s-o zbicească vântul, va acoperi-o praful şi-o să se vindece, ca rana unui dulău bătrân. Iar tu nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala şi lipseşte din ochii mei cu sfaturile tale prosteşti!”

După ciorovăiala cu felcerul şi din pricină că râsesem de dânsul, am văzut că nu era de loc în apele lui, aşa că l-am sfătuit cu multă băgare de seamă să nu-şi ţie pistolul în văzul tuturor. Ţi-ai găsit! M-a înjurat de mamă şi mi-a spus: „În mine poate să tragă orice lepădătură, iar eu să umblu cu o praştie de băieţoi, asta ai vrea tu? Am purtat pistolul în buzunar vreme de opt ani, am rupt cu el destule buzunare, dar de acum destul! De azi înainte îl voi purta în văzul lumii. Nu l-am furat, ci l-am câştigat cu sângele meu. Crezi că mi-a fost înmânat degeaba din partea scumpului tovarăş Frunze (*Frunze, Mihail Vasilievici (1885—1925) — activist de seamă al Partidului Comunist şi al statului sovietic, conducător de oşti şi organizator al forţelor armate sovietice, unul din fondatorii artei militare sovietice - n. r.*), şi încă cu o mică placă de argint pe mâner, pe care e scris numele meu? La dracu, n-am să te ascult, frăţioare! Iarăşi te bagi unde nu-ţi fierbe oala!” Zicând acestea, a încălecat şi a pornit-o la drum. Până a ieşit din cătun se auzea mereu cum îşi sufla nasul în ştergar de parcă ar fi vuit un trombon. Semion, să-i vorbeşti tu în privinţa pistolului. Oricum, nu e bine să te fuduleşti cu el în faţa oamenilor. De tine are să ţină seamă.

Davîdov nu mai asculta vorbele lui Razmiotnov. Rezemat cu coatele de masă, proptindu-şi obrajii în palme, privea scândurile mesei, scobite şi pătate de cerneală. Îşi amintea ceea ce îi spusese Arjanov şi se gândea: „Ei bine, să zicem că Iakov Lukici e chiabur, dar de ce tocmai pe dânsul trebuie să-l bănuiesc? Nu pune el mâna pe armă — e prea bătrân — şi-apoi, nu-i prost să facă aşa ceva. Pe lângă asta, Makar zice că cel care fugea de dânsul era un tânăr iute de picior. Dar dacă fiul lui Lukici s-o fi înhăitat cu taică-su? Oricum, nu-l putem scoate pe Iakov Lukici din postul de administrator fără dovezi

temeinice. Aşa numai l-am alarma, dacă a intrat în vreo cârdăşie. Pe deasupra, îi pui în gardă şi pe ceilalţi. Iar Lukici nu se apucă singur de o treabă ca asta. E deştept foc, diavolul, nu se încumetă el să facă asemenea ispravă: deci trebuie să ne purtăm cu dânsul ca şi până acum, să nu arătăm prin nimic că-1 bănuim, altfel dam de râpă toată cauza. Mai ales că acţiunea începe de astă data serios, cu vârfurile... Trebuie să mă duc cât mai repede la raion pentru a sta de vorbă cu secretarul comitetului raional de partid şi cu şeful organizaţiei G.P.U. Cei de acolo habar n-au de nimic, iar aici încep să se audă noaptea împuşcături. Azi trage în Makar, iar mâine — în mine sau în Razmiotnov. Nu, asta nu-i de îngăduit. Dacă stăm cu mâinile în sân, apoi orice stârpitură poate să ne facă de petrecanie cât ai clipi... Totuşi, e greu de crezut ca Lukici să se amestece în jocul contrarevoluţionarilor. E prea chibzuit. Hotărât! Şi apoi, ce rost ar avea? Lucrează la noi ca administrator, este membru al conducerii colhozului, duce un trai uşor, îndestulat. Nu, nu-mi închipui că l-a apucat dorul de ceea ce a fost odinioară. Nu se mai întorc vremurile vechi — trebuie să înţeleagă lucrul acesta. Ar fi cu totul altfel dacă ar izbucni un război cu vreunul dintre vecinii noştri — atunci ar putea să se mişte, dar aşa nu cred să treacă la acţiune.”

Razmiotnov întrerupse cugetările lui Davîdov. Privi îndelung, în tăcere, faţa suptă a prietenului său şi îl întrebă cu un aer preocupat:

— Ai luat ceva în gură azi dimineaţă?

— Dacă am luat ceva în gură? Dar de ce mă întrebi? Îi răspunse cu gândul aiurea Davîdov.

— Eşti grozav de slab! Numai umerii obrajilor ţi se văd, şi aceia arşi de soare.

— Iar începi cu ale tale?

— Vorbesc serios, crede-mă!

— N-am mâncat. N-am avut timp. Şi nici nu mi-e foame. Nu vezi ce zăduf se lasă chiar de dimineaţă?

— Ba pe mine nu ştiu ce mă gâdilă la lingurică. Hai, Sioma, să luăm ceva în gură, îl îndemnă Razmiotnov.

Davîdov încuviinţă fără chef.

Ieşiră împreună în curte şi simţiră suflarea fierbinte a vântului uscat, dogoritor, care aducea din stepă miroznă amară de pelin.

Davîdov se opri lângă portiţă şi întrebă:

-— Andrei, tu pe cine bănuieşti?

Razmiotnov ridică din umeri şi-şi dădu încet mâinile în lături a nedumerire.

— Dracu ştie! M-am tot gândit şi eu cam cine ar putea fi, dar — la naiba — nu văd pe nimeni. I-am luat la rând pe toţi cazacii din cătun — şi nu m-am oprit la nici unul. Ne-a pus diavolul o ghicitoare şi acum poftim de-ţi frământă mintea s-o dezlegi. Ieri a venit un tovarăş de la G.P.U.-ul raional, s-a învârtit pe lângă căscioara lui Makar, l-a descusut pe acesta, pe moş Şciukar, pe gazdă şi pe mine, s-a uitat la tubul cartuşului găsit de noi, parcă ar fi fost însemnat… Şi şi-a văzut de drum. „Să ştiţi, zice, s-a aciuit un vrăjmaş pe la voi.” Makar, de colo, l-a întrebat: „Ascultă, deşteptule, în mătăluţă au tras vreodată prietenii? Ia mai du-te la mama dracului! Ne-om descurca noi şi singuri.” Firoscosul cela a tăcut din gură, doar s-a smârcit, a încălecat şi p-aci ţi-e drumul.

— Ce zici, Ostrovnov ar fi în stare de una ca asta? Îl întrebă cu fereală Davîdov.

Razmiotnov, care apucase zăvorul portiţei, îşi lăsă mâna în jos de mirare şi izbucni în râs.

— Ai căpiat? Iakov Lukici? Dar pentru ce scofală să se apuce de aşa ceva? Lui i-i frică şi de umbra lui, iar ţie îţi trece prin cap o prostie gogonată ca asta! Poţi să-mi tai capul, dacă ar fi în stare să facă aşa ceva. Oricine ar putea s-o facă, numai el nu.

— Da fiu-său?

— Şi aici greşeşti. Dacă te-ai pus să arăţi cu degetul aşa la întâmplare, apoi poţi să mă nimereşti şi pe mine. Ehei,

ghicitoarea asta e mai încurcată… Aici e un lacăt cu secret.

Razmiotnov scoase din buzunar punga cu tutun, îşi răsuci o ţigară, dar îşi aduse îndată aminte că iscălise chiar el, zilele trecute, o hotărâre obligatorie, prin care gospodinele erau oprite să facă ziua focul în sobe, iar bărbaţii să fumeze pe uliţă — aşa că o mototoli cu ciudă. Răspunse cu gândul aiurea la privirea nedumerită a lui Davîdov, ca şi cum n-ar fi fost vorba despre dânsul, ci despre altcineva:

— Scot fel de fel de hotărâri neghioabe! Auzi, nu e voie să fumezi afară. Hai înăuntru, om fuma în casă.

Bătrâna mamă a lui Razmiotnov le dădu la prânzişor aceeaşi caşă apoasă de care Davîdov se săturase până-n gât, dreasă însă acum, sărăcăcios, numai cu câteva felioare de slănină. Dar când le aduse din grădina de zarzavat şi o strachină plină cu castraveţi verzi, Davîdov se învioră. Mâncă cu plăcere doi castraveţi care aveau o mireasmă gustoasă de ţarină şi de soare, bău o cană de chiseliţă din fructe uscate şi se sculă de la masă.

— Mulţumesc, măicuţă, ne-ai ospătat pe săturate. Iar cât priveşte castraveciorii — îţi aduc mulţumiri în chip deosebit. Gust pentru întâiaşi dată în anul acesta castraveţi verzi. Sunt foarte buni, nimic de zis. Hotărât!

Blajina şi sfătoasa bătrânică îşi sprijini obrazul în palmă cu amărăciune:

Păi, sărmănelule, de unde poţi să mănânci castraveţi? Doar n-ai

nevastă!

— Deocamdată nu umblu după aşa ceva, n-am când, zâmbi Davîdov.

— Ei, dacă n-ai când să-ţi iei nevastă, apoi nici castraveţi timpurii n-ai de unde aştepta. Că doar n-o să-ţi baţi capul singur cu sămănatul şi cu răsadurile? Uite, şi Andriuşka al meu a rămas fără muiere. Dacă n-ar avea mamă, ar da ortul popii de foame. Dar aşa, îi dă maica de mâncare câteodată. Când mă uit la voi, mi se strânge inima. Şi Andriuşka al meu e burlac, şi Makarka, iacă şi dumneata.

Cum de nu vă este ruşine la tustrei? Aşa buhai zdraveni, cutreieraţi cătunul şi n-aveţi noroc la femei! Se poate ca nici unul dintre voi să nu se însoare? Asta-i cea mai mare ruşine, s-o ştiţi de la mine!

Razmiotnov chicoti şi-i răspunse în glumă:

— Nu ne ia nimeni, mămuţă.

— Fireşte că n-o să vă ia nici una, dacă mai umblaţi de-acu vreo cinci ani ca holtei. La ce naiba îi trebuie muierii nişte flăcăi tomnatici ca voi — de fete nici nu mai vorbesc, s-a dus vremea voastră să peţiţi fete!

— Fetele n-au să meargă după noi, spui doar şi mata, că am îmbătrânit; iar de vădane n-avem noi nevoie. Să hrănim plozi străini? Dă-o la dracu de treabă! Căuta să scape cu gluma Razmiotnov.

Asemenea convorbire nu era, pesemne, ceva nou pentru dânsul. Davîdov însă tăcea şi parcă nu-i erau boii acasă.

Luându-şi rămas-bun şi mulţumind gazdelor pentru ospătare, Davîdov plecă spre fierărie. Voia să cerceteze el însuşi, înaintea sosirii comisiei de recepţie — şi încă în chip temeinic — cositoarele simple şi greblele cu tracţiune animală, drese pentru cosit, cu atât mai mult cu cât în lucrările de reparaţie intrase şi o părticică din munca lui.

Capitolul X

Vechea fierărie care se afla chiar la marginea cătunului îl întâmpină pe Davîdov cu mirosurile şi cu sunetele atât de bine cunoscute de dânsul. Ca întotdeauna barosul zăngănea şi parcă juca în mâinile lui Ippolit Sidorovici, supunându-se fiecărei mişcări a meşterului: de departe se auzea răsuflarea astmatică a foalelor, care îşi trăiseră traiul. Şi, ca întotdeauna, prin uşa dată de perete se împrăştiau izul amărui al cărbunilor arşi şi boarea aparte, cuibărită adânc în amintirea lui, adiind de la zgura care încă nu se răcise.

În jurul fierăriei singuratice nu se zărea țipenie de om... Dinspre drumul bătătorit din apropiere venea miros de lobodă şi de praf încins. Pe acoperişul burduşit, de nuiele, peste care apăsau greu brazdele de iarbă, puse una lângă alta, creşteau cânepioare şi buruiene. Acolo se vânzoleau sumedenie de vrăbii. Ele sălăşluiau sub streşinile vechii fierării tot timpul, chiar iarna, şi ciripitul lor necontenit parcă ținea isonul sfatului însuflețit, răsunător, dintre baros şi nicovală.

Şalîi îl întâmpină pe Davîdov ca pe un vechi prieten. I se ura stând zile întregi numai cu băiețandrul de dârvală — aşa că se bucură din suflet când îl văzu pe Davîdov. Începu să vorbească cu glas vesel de bas, întinzându-i mâna aspră şi tare ca fierul:

— Cam de multişor n-ai mai dat pe aici, tovarăşe preşedinte! Uiți proletariatul, nici nu-mi deschizi uşa să vezi ce mai fac. Pesemne te-ai fudulit frățioare. Vrei să spui că ai venit să mă vezi? Ei, aş! Ai binevoit a veni ca să te uiți la cositoare, te cunosc eu, flăcăule! Hai să mergem, să le vezi! Le-am rânduit ca pentru paradă; parcă-s nişte cazaci înainte de inspecție. Haidem, ce mai stai? Numai să nu le cauți nod în papură. Ai lucrat chiar dumneata la mine ca ajutor, aşa că nu prea ai pe cine să faci răspunzător.

Davîdov cercetă fiecare cositoare îndelung, cu de-amănuntul. Deşi verifică totul foarte meticulos, nu găsi cusururi, afară doar de două-trei amănunte nepuse încă la punct. Asta îl jigni adânc pe bătrânul fierar, care mergea în urma lui de la o cositoare la alta, îşi ştergea cu şorțul de piele năduşeala de pe fața stacojie şi spunea oțărât:

— Eşti un gospodar prea migălos! Ce tot le pureci aşa... Ce adulmeci? Ia uite-l ce le mai întoarce pe toate părțile! Crezi că-s un cârpaci? Am bătut cu ciocanul de câteva ori, am lucrat de mântuială, apoi m-am urcat în căruța cu coviltir, am dat bici cailor şi p-aici ți-i drumul, nu mai dai ochii cu mine? Nu, măi băiete, am muncit temeinic, ca pentru mine însumi, şi n-ai de ce să iscodeşti, strâmbând din nas, şi să tot cauți cusururi.

— Nici prin gând nu-mi trece să-ți caut cusururi, Sidorovici — ce-ai mai născocit?

— Dacă n-ai umbla cu cârcota, de mult ai fi isprăvit. Tu însă te tot învârți în jurul fiecărei cositoare, tot cercetezi şi pipăi...

— Asta-i datoria mea! Vorba ceea: dă crezare ochilor, pune însă şi mâna de pipăie, căută Davîdov să scape cu o glumă.

Când însă începu să cerceteze cu deosebită luare aminte o cositoare străveche şi scorojită, care până la socializare fusese a lui Antip Graci, Şalîi se înveseli fără veste, iar nemulțumirea lui se risipi, parcă luată cu mâna. Îşi prinse barba în pumn, făcu cu ochiul şi, surâzând şiret, spuse în bătaie de joc:

— Culcă-te, culcă-te jos, Davîdov! Ce te tot roteşti ca un cocoş? Culcă-te pe pântece şi încearcă cu dinții biela cositoarei. Ce tot o pipăi ca pe-o fată? Încearc-o cu dinții, cu dinții îți spun! Vai de capul tău, potcovarule! Ce, nu-ți recunoşti lucrul? Doar cositoarea asta ai reparat-o, toată, cu mâna dumitale! Ți-o spun eu, cum mă vezi şi te văd, măi băiete. Ai lucrat la ea de la început până la sfârşit, da acu n-o mai cunoşti. Aşa, flăcăule, se poate întâmpla să te însori de cu seară, iar dimineața să nu-ți mai recunoşti nevasta tinerică.

Încântat de gluma făcută, Şalîi izbucni într-un râs asurzitor, tuşind şi dând din mâini. Fără să se supere, Davîdov îi răspunse:

— Degeaba râzi, Sidorovici. Am recunoscut de îndată cositoarea asta paradită a unui mijlocaş, ca şi munca mea. O controlez cu toată asprimea ca nu cumva să mă ruşinez pe vremea coasei. Dacă s-ar întâmpla cumva să se strice în timpul lucrului, tu, cel dintâi, ai spune, chiar de fată cu oamenii: „Uite, i-am încredințat lui Davîdov ciocanul şi cleştele, iar el a făcut lucru de cârpaci”. Nu-i aşa?

— Sigur că-i aşa. Altfel nu poate fi. Cine a făcut treaba, acela răspunde.

— Atunci de ce spui: „N-ai recunoscut-o?” Ba am recunoscut-o, drăguța de ea, dar de la mine cer încă şi mai mult.

— Care va să zică, n-ai încredere nici în tine însuți? — Se întâmplă uneori...

— Păi să ştii, băiete, că aşa-i bine, încuviință fierarul, luând deodată un aer serios. Meşteşugul nostru cu fierul, ca să zic aşa, e de mare răspundere. Nu-l prea poți învăța cât ai bate din palme. Da, da. Nu-l înveți uşor... Nu degeaba avem noi, fierarii, o zicală: „Ai încredere în nicovală, în mână şi în ciocan, dar în mintea ta tânără — ba”. Într-o mare uzină sau într-o fierărie totuna-i — e muncă de răspundere, s-o ştii.

Să vezi una bună: anul trecut mi-au dat în gazdă pe un colector de materii prime animale de la raion. A fost numit ca împuternicit la noi în cătun. Eu şi cu bătrâna mea ne purtam cu dânsul ca şi cu copilul nostru. El însă nu vorbea nici cu ea, nici cu mine. Socotea că aşa ceva e înjositor pentru persoana lui. Se aşeza la masă, tăcea, se scula de la masă, tăcea. Venea de la sovietul sătesc, tăcea; pleca de-acasă, tăcea. Orice l-aş fi întrebat din partea politicii sau a gospodăriei, drept răspuns numai mormăia: „Nu-i treaba ta, moşule” - Aşa ne încheiam convorbirile. A stat trei zile la noi, liniştit, cuminte — nici gura nu i se auzea. A patra zi a început să vorbească... Dimineața mi-a pus în vedere foarte îngâmfat: „Spune bătrânei să nu-mi aducă cartofii în tigaie, ci în farfurie, şi să-mi pună pe masă nu un prosop, ci un şervet. Eu, zice, sunt un om cultivat şi pe deasupra am o muncă de răspundere la raion: nu-mi place să fiu tratat ca un om de rând.”

Atunci m-am mâniat pe dânsul de-a binelea şi i-am spus: „Eşti o lindină puturoasă şi nicidecum un om cultivat! Dacă eşti om cultivat, înfulecă din ce ți se dă şi şterge-te cu ce ai la îndemână, căci şervete n-am văzut în casă de când mama m-a făcut, iar farfuriile Ie-a spart pe toate baba mea. Nu-ți iau nici un ban pentru găzduire, bătrânica mea nu ştie cum să-ți intre în voie, unde să te aşeze, cum să-ți aştearnă patul

noaptea ca să-ți fie mai moale, iar dumitale nu-ți ajunge nimeni cu prăjina la nas. Cică: «Eu am muncă de răspundere!» Mă rog — ce aşa grozavă răspundere ai? Scuturi pieile de iepuri şi de țiştari, asta-i toată răspunderea pe care o ai. Eu am muncă de răspundere, nu mătăluță. După preşedinte şi secretarul celulei de partid, eu am întâietate în cătun, pentru că nici aratul, nici secerişul nu se pot face fără mine. Eu mânuiesc, zic, fierul, pe când dumneata — pieile. Atunci care dintre noi e în frunte? Dumneata socoți că ai muncă de răspundere, şi eu aşijderea. Atunci cum ne putem împăca amândoi în aceeaşi odaie? N-o să ne împăcăm! Ia-ți taşca, drăguțule, zic, şi du-te învârtindu-te ca ciocârlia, căci eu n-am nevoie de oameni cu țâfnă în casa mea."

Davîdov îşi miji ochii atât de mult încât abia îi mai licăreau prin crăpăturile înguste ale pleoapelor. Cu glasul întretăiat de râs, întrebă încetişor:

— L-ai dat afară?

— Mai încape vorbă! Pe loc! A plecat şi nici mulțumesc n-a spus pentru ospătare, mama lui de conțopist!

— Bravo, Sidorovici! Bine i-ai făcut!

— Ei, nu-i cine ştie ce. N-am putut să-l rabd şi buna pace — mă râcâia la inimă.

Fumară câte o țigară şi Davîdov se apucă din nou să cerceteze inventarul. Isprăvi abia după-amiază. Luându-şi rămas-bun de la Şalîi, îi mulțumi din toată inima pentru lucrul conştiincios pe care îl făcuse şi-l întrebă:

— Câte zile-muncă ți se cuvin pentru reparații?

Bătrânul fierar se încruntă şi întoarse capul.

— Dacă ți le socoteşte Iakov Lukici, nu iese nici o procopseală...

— Dar ce amestec are aici Iakov Luldci?

— Păi el impune socotitorului rânduielile lui. Socotitorul scrie cât îi spune dânsul.

— Totuşi, cât pune?

— O nimica toată, băiete, nici n-ai ce număra.

Adică cum vine asta? De ce?

Fierarul care îndeobşte era un om blajin, aruncă o căutătură atât de înveninată, de parcă nu-l avea în fața lui pe Davîdov, ci pe Iakov Lukici în carne şi oase.

— Fiindcă nu vor să-mi socotească munca în nici un fel. Mi-am petrecut ziua în fierărie — îmi scriu o zi-muncă. Dar dacă am lucrat ori am fumat tot timpul — asta-i totuna pentru dânşii! Poate că eu într-o zi, lucrând la reparații, am dat randament pentru cinci zile-muncă; ei însă tot una îmi scriu. Poți să munceşti până cazi în bot lângă nicovală, tot nu câştigi mai mult ca o zi-muncă. Aşa că, măi flăcăule, nu prea pot să mă îngraş din plata pe care mi-o dai, o duc de azi pe mâine. Dacă ar fi vorba să mă însor, ar trebui să-mi pun pofta în cui...

— Plata n-o fixez eu! Spuse mânios Davîdov. Într-adevăr, asta nu-i plată vrednică de colhoz. De ce nu mi-ai atras mai de mult luarea-aminte asupra acestei batjocuri?

Şalîi se codi un răstimp, apoi răspunse posomorit:

— Cum să-ți spun, băiete? M-am sfiit. Mi-a fost ruşine. Mă gândeam să mă plâng; da zic, o să spui: „Uite cât îi de nesățios, tot nu-i ajunge...” De aceea am tăcut din gură. Iar acum îți spun încă ceva: ei binevoiesc să țină seamă de munca care sare în ochi, de pildă reparația plugurilor şi a prăşitoarelor, într-un cuvânt a inventarului pe care îl vezi, dar cât priveşte treburile mărunte, cum ar fi potcovitul cailor sau lucrul pentru făcut potcoavele, lanțurile, belciugele de la hambare, feluritele balamale şi alte măruntişuri — nu vor să le treacă la socoteală şi nici să audă de aşa ceva. Iar eu socot că nu-i drept, fiindcă se iroseşte mult timp cu astfel de lucrări mărunte.

— Tot dai zor cu „ei", dar cine sunt aceşti „ei"? Numai socotitorul ține contabilitatea şi răspunde în fața conducerii colhozului, spuse cu ciudă Davîdov.

— Socotitorul ține contabilitatea, dar Lukici le potriveşte. Dumneata îmi arăți cum ar trebui să fie iar eu îți spun care-i situația de fapt.

— Foarte rău dacă aşa-i situația.

— Păi aici nu mai este vina mea, ci a mătăluță.

— Ştiu şi fără să mi-o spui dumneata că vina este a mea. Trebuie să îndrept lucrurile şi încă repede de tot. Chiar mâine am să convoc şedința conducerii colhozului ca să-l luăm la refec pe Iakov Lukici... Vom sta noi de vorbă cu dânsul aşa cum trebuie! Spuse hotărât Davîdov.

Şalîi zâmbi pe sub mustață:

— Nu cu dânsul trebuie să vorbeşti...

— Dar cu cine crezi? Cu socotitorul?

— Chiar cu mătăluță.

— Cu mine? Hm... Ei, hai, dă-i drumul.

Şalîi îl privi din cap până în picioare cu ochi iscoditori, ca şi cum i-ar cântări puterile, apoi începu rar:

— Ține-te, flăcăule! Am să-ți spun câteva cuvinte care au sa te doară. N-aş fi vrut s-o fac, dar trebuie. Mă tem că alții nu vor îndrăzni să ți le spună.

— Hai, vorbeşte, îl încurajă Davîdov, presimțind în sinea lui că convorbirea nu va fi prea plăcută pentru dânsul şi temându-se mai mult ca de orice că Şalîi va începe să-i vorbească despre legăturile lui cu Luşka.

Dar, în pofida aşteptărilor sale, acesta aduse vorba la început despre altceva.

— Dacă ar fi să judecăm după înfățişare, arăți ca un adevărat preşedinte. Dacă însă zgândăreşti lucrurile ceva mai adânc — vezi că nu eşti cu adevărat preşedintele colhozului ci ceva, cum s-ar spune: seamănă, dar nu răsare...

— Asta-i bună! Izbucni Davîdov cu o veselie cam forțată.

— Nu-i prea bună, urmă aspru Şalîi. Nu-i nimic bun aici: ți-o spun eu, definitiv, ca să ştii. Uite, te vâri sub cositoare, controlezi totul, aşa cum se cade să facă un bun gospodar; te duci şi la câmp, te apuci să ari singur, dar despre ceea ce se petrece la conducerea colhozului, habar n-ai, nu vezi nimic. Ar fi mai bine dacă te-ai vântura mai puțin pe ogoare şi ai sta mai mult aici, în cătun. Atunci treburile ar merge mai bine. Dar aşa, eşti şi plugar, şi fierar — într-un

cuvânt, cum glăsuieşte cântecul: „Şi la seceră de preț, şi din fluier cântăreț.” În vremea aiasta, întreaga gospodărie o învârte Ostrovnov. Ai scăpat din mână hățurile şi le-a luat Iakov Lukici.

— Dă-i drumul mai departe, spuse sec Davîdov. Hai, nu te sfii!

— Îi dau, cum nu, încuviință cu dragă inimă Şalîi. Se aşeză temeinic pe aripa cositoarei, îl pofti cu un gest şi pe Davîdov să ia loc alături de dânsul şi, băgând de seamă că ucenicul trăgea cu urechea din uşa fierăriei ca să audă ce vorbeau, bătu din picior şi strigă: Şterge-o de aici, împelițatule! Altă treabă n-ai? Mereu tragi cu urechea, porc de câine ce eşti! Acuşi îmi dezleg cureaua şi-ți trag o chelfăneală sa mă ții minte. Pe loc are să-ți treacă pofta de a mai spiona. Ia te uită ce ştrengar, numai de pozne se ține!

Flăcăuaşul mânjit de funingine, sclipindu-i ochişorii ghiduşi, o zbughi ca un şoarece în fundul fierăriei întunecoase, şi îndată se auzi de acolo răsuflarea hârâită a foalelor, iar din vatră începură să lumineze limbile purpurii ale văpăii. Şalîi însă, zâmbind iarăşi cu bunătate, îşi urmă vorba:

— Învăț un orfan meseria de fierar. Nici un diavol de flăcău dintre cei mai răsăriți nu vrea să vină la fierărie. I-a răsfățat de tot Puterea sovietică! Toți vor să iasă ba doctori, ba agronomi, ba ingineri de tot felul. Când vom muri noi, bătrânii, cine are să dreagă oamenilor cizmele, să le coasă pantalonii sau să le potcovească caii? Uite-aşa! Nu pot ademeni pe nimeni la fierărie, toți fug de fumul vetrei, ca dracu de tămâie. Am fost nevoit să-l iau pe Vaniatka ista. E un michiduță isteț, dar câte necazuri nu-mi face — puzderie… Ba sare gardul vara în vreo livadă străină iar eu trebuie să răspund pentru dânsul, ba lasă baltă fierăria şi o şterge cu undița la pescuit porcuşori, ba scorneşte câte drăcovenii toate. Nici mătuşa lui bună la care stă, nu poate s-o scoată la capăt cu dânsul aşa că n-am încotro: îi îndur şi-i rabd toate poznele. Numai îl probozesc din când în când. De bătut nu

bat eu un orfan, ferit-a sfântul! Aşa stau lucrurile, măi băiete. Grea treabă-i şi aiasta — să ai la învățătură copii străini şi încă orfani. În viața mea am făcut din vreo zece inşi adevărați făurari. Acum, la Tubeanskoi, la Voiskovoi şi în alte cătune, învățăceii mei mânuiesc ciocanul în fierării, iar unul dintr-înşii lucrează chiar într-o uzină din Rostov. Asta nu-i glumă, flăcăule, doar şi dumneata ai muncit la uzină, şi ştii că acolo nu-i primit la lucru fitecine. Cu asta mă şi mândresc, chiar dacă mor, vor rămânea în lumea mare zeci de urmaşi ai iscusinței mele meşteşugăreşti. Nu zic bine?

— Ia hai sa vorbim şi de daraverile noastre. Ce lipsuri găseşti în munca mea?

— Una singură: eşti preşedinte numai la adunări, iar în treburile de toate zilele îți ține locul Ostrovnov. De aici vine tot răul. Uite, eu aşa înțeleg lucrurile: primăvara, a trebuit să stai împreună cu plugarii, să le dai pildă cum se cuvine să lucreze la o gospodărie colectivă, să pui mâna pe coarnele plugului — asta nu strică unui preşedinte de colhoz. Dar de ce te speteşti şi acum pe câmp — iată ce nu-mi intră de loc în căpățână. Să fie oare cu putință ca la uzina unde ai lucrat, directorul să fi stat zile întregi la strung? N-aş crede!

Şalîi povesti îndelung despre neorânduielile din colhoz, care rămăseseră nebăgate în seamă de Davîdov, fiindu-i ascunse cu multă grijă prin străduințele lui Iakov Lukici, ale socotitorului şi magazinerului. Dar toate povestirile lui Şalîi duceau la o singură încheiere: că din clipa întemeierii colhozului şi până-n ziua de astăzi capul tuturor răutăților fusese, şi rămăsese, Iakov Lukici, omul acesta atât de spăşit în ochii lumii.

— Atunci de ce n-ai luat niciodată cuvântul la adunări? Nu-ți este scumpă cauza colhozului? Şi încă mai spui: „Eu sunt proletariatul!” La dracu, ce fel de proletariat eşti, dacă şuşoteşti numai la ureche, iar la adunări trebuie să te căutăm cu luminarea?

Şalîi lăsă capul în piept, tăcu mult timp, răsucind un fir de iarbă smuls, care părea atât de ciudat — gingaş şi uşurel —

între degetele lui butucănoase, negre, aproape țepene, încât Davîdov zâmbi fără voie. Iar Şalîi cerceta ceva cu privirea la picioarele sale cu atâta luare aminte, parcă acolo ar fi căutat răspunsul. După o tăcere îndelungată, îl întrebă:

— Ai spus, as-primăvară, la adunare, că Atamanciukov trebuie dat afară din colhoz?

— Am pus într-adevăr chestiunea. Ei şi?

A fost dat afară?

— Nu. Din păcate! Ar fi trebuit dat afară.

— Păcat, nimic de zis: dar buba nu-i aici...

— Dar unde-i'?

— Ia adu-ți aminte cine s-a ridicat împotriva acestui lucru. Nu mai ții minte? Atunci am să-ți amintesc eu: şi Ostrovnov, şi Afonka magazinerul, şi Liuşnea, şi încă vreo douăzeci de oameni. Ei s-au ridicat contra propunerii, au burzuluit obştea împotriva dumitale. Prin urmare Ostrovnov nu învârte singur toate cele. Pricepi acum?

— Zi-i mai departe!

— Pot să-i zic şi mai departe. Mă întrebi de ce nu iau cuvântul la adunări? Am să iau cuvântul odată, de două ori, iar a treia oară n-o să mai apuc — mi-or da una în cap chiar în fierărie, cu aceeaşi bucată de fier pe care am călit-o adineauri în foc şi am dădăcit-o cu mâinile mele, încât n-o să mai iau cuvântul niciodată. Nu, băiete, n-am îmbătrânit eu pentru aşa ceva. Luați voi cuvântul — eu vreau să mai simt cum miroase zgura în fierărie.

Tăicuțule, cam prea faci din țânțar armăsar. Hotărât! spuse şovăielnic

Davîdov, găsindu-se încă cu totul sub impresia celor povestite de fierar.

Acesta se uită însă atent la Davîdov cu ochii săi negri, bulbucați şi îşi subție ironic privirea strecurată printre gene: " *

— De, ca bătrân ce sunt, cu vederea scurtă, fac din țânțar armăsar, după cum spui, dar nici dumneata nu vezi de loc primejdiile din partea lor. Frământările tinereşti ți-au pus

fără doar şi poate o perdea pe ochi. Ți-o spun pe şleau, definitiv, ca s-o ştii de la mine.

Davîdov nu răspunse. Îi veni lui rândul să chibzuiască şi rămase îndelung pe gânduri. Acum, nu Şalîi, ci el însuşi învârtea ceva între degete — dar nu un firişor de iarbă, ci un şurubaş ruginit pe care îl ridicase de jos. Mulți simt în chip firesc această neînțeleasă nevoie de a învârti sau de a depăna între degete primul lucru de care dai cu ochii când te adânceşti în gânduri...

Soarele trecuse de mult de amiază. Umbrele se mutaseră, iar razele dogoritoare, care cădeau drept în jos, încingeau acoperişul fierăriei, învelit cu brazde, covățit şi năpădit de buruieni, precum şi cositoarele din apropiere, ca şi iarba colbăită de pe marginea drumului. Gremeacii-Log moțăia învăluit de liniştea adâncă a amiezii. Obloanele erau trase la ferestre. Pe ulițe — nici țipenie de om... Chiar vițeii, care zburdau de dimineață pe ulicioare, o tuliseră la râu şi se ascunseseră la umbra deasă a răchitişului şi a sălciilor. Iar Davîdov şi Şalîi tot mai şedeau în bătaia soarelui.

— Hai să intrăm în fierărie, la răcoare, căci nu sunt deprins cu arşița asta, spuse Şalîi, nemaiputând suferi dogoarea soarelui şi îşi şterse sudoarea de pe față şi de pe chelie. Bătrânul fierar seamănă leit cu o boieroaică bătrână: nu se prea are bine cu soarele. Toate zilişoarele şi le petrece fiecare în felul său — la răcoare...

Intrară în fierărie, la umbră, şi se aşezară pe pământul cald în partea dinspre miazănoapte. Aşezându-se aproape de tot de Davîdov, Şalîi începu să bâzâie ca un bondar încurcat în volbură:

— L-au omorât pe Hoprov şi pe femeia lui? I-au omorât. Şi de ce i-au omorât? Crezi că la beție? Nu, măi băiete, nu.... Acolo n-a fost lucru curat. N-au răpus ei suflet de om de florile mărului! Aşa judec eu cu mintea mea proastă de bătrân. Dacă el ar fi greşit împotriva Puterii sovietice — ar fi fost ridicat şi executat pe temeiul unei hotărâri, nu pe ascuns. Dacă însă l-au omorât în taină, hoțeşte, noaptea, şi

încă împreună cu nevasta, înseamnă că nu intrase în voia vrăjmaşilor Puterii sovietice. Alta nu poate fi! De ce au omorât-o şi pe femeia lui, te întreb? Ca să nu-i dea în vileag pe ucigaşi. Ea îi cunoştea! Iar morții nu mai grăiesc. Ştiindu-i morți, poți fi liniştit; asta-i, flăcăule... Alta nu poate fi, ți-o spun definitiv, ca s-o ştii de la mine.

— Să zicem că cunoaştem şi noi, de la sine, toate acestea. Avem unele bănuieli, dar cine a săvârşit omorul — iată ce, de fapt nu ştie nimeni... Davîdov tăcu un răstimp. Apoi, căutând să-l stârnească, întregi: Şi nimeni n-are s-o afle niciodată.

Şalîi parcă nici nu-i auzise cuvintele din urmă. Îşi strânse în pumn barba, căruntă şi un zâmbet larg îi lumină fața:

— Ce plăcut e să stai aici, la răcoare. Uite, măi băiete, ce mi s-a întâmplat pe vremuri. Odată, înainte de seceriş, am şinuit roțile a patru secerătoare pentru un sătean înstărit din Taurida. A venit să le ia, îmi aduc aminte de parcă ar fi fost ieri. Era într-o zi de lucru, de post, miercuri sau vineri. S-a socotit cu mine, mi-a lăudat munca şi a făcut cinste. A chemat şi pe lucrătorii săi care veniseră cu caii să ia cositoarele. Am băut cu toții. Apoi am dat şi eu un rând. L-am băut şi pe acela. Muşteriul meu era un ucrainean cu oarecare stare. Rar om cu suflet aşa de bun printre cei cu seu la rărunchi. Şi iată că i-a venit gust de chef. Eu însă aveam multă treabă, ca în toiul muncilor câmpului — curgeau lucrările de porunceală. Atunci i-am spus: ”Trofim Denisovici, cinsteşte cu lucrătorii, dă-i înainte, dar pe mine să mă ierți, neică, nu mai pot să beau, am multă treabă.” N-a zis nimic. S-a pus pe băutură mai departe, iar eu m-am dus la fierărie. Capul îmi vâjâia, dar mă țineam bine pe picioare şi nici mâinile nu-mi tremurau. Cu toate astea, măi băiete, eram beat criță. Ca un făcut, la fierărie trage o troică cu zurgălăi. Ies afară. Într-o cabrioletă uşoară, cu coşul împletit din nuiele, şade sub un cortel un moşier, Selivanov, vestit în tot ținutul, un om straşnic de îngâmfat, un porc-de-câine cum nu s-a mai văzut pe pământ... Vizitiul lui — alb ca varul, cu

mâinile tremurătoare — desfăcea ştreangul prăştiaşului din stânga. Vizitiul nu fusese cu băgare de seamă şi lăturaşul pierduse pe drum o potcoavă. Boierul îl tot probozeşte: „Aşa şi pe dincolo, am să te dau afară, am să te bag la închisoare, din pricina ta pot să scap trenul.” Şi câte şi mai câte. Dar la noi, în ținutul Donului, măi flăcăule, cazacii nu-şi prea încovoiau spinarea înaintea moşierilor, nici chiar pe vremea țarilor. Aşa că nici Selivanov aista nu mă prea băga în sperieți, cu toate că era cel mai bogat moşier de prin partea locului. Ies din fierărie, aşa cu chef cum eram, şi rămân lângă uşă. Ascult cum îl beşteleşte în fel şi chip pe vizitiu. Simțeam că nu mai pot, turbam de-a binelea de mânie. Selivanov mă vede şi strigă: „Hei, fierarule, ia vino încoace!” Vreau să-i spun: „Tu ai nevoie de mine, vino tu încoace”, dar îmi trăsneşte prin cap altceva: mă îndrept spre dânsul, îi zâmbesc ca unei cimotii şi, când ajung aproape de cabrioletă, îi întind mâna şi-i spun: „Să trăieşti, frățioare! Ce mai veste-poveste?” De mirare, boierului îi cad de pe nas ochelarii cui ramă de aur: dacă nu erau prinşi într-un şiret negru, negreşit că s-ar fi spart. Îşi pune din nou ochelarii pe nas, da eu tot țin întinsă mâna neagră ca funinginea, mai murdară ca glodul. El se face că nu-mi vede mâna, numai se strâmbă, ca şi cum ar fi pus ceva amar în gură. Îmi strecoară printre dinți: „Ce-i cu tine? Eşti beat?, Ştii cui îi întinzi laba, nespălatule?” „Cum să nu ştiu, zic, te cunosc foarte bine cine eşti! Eu şi cu tine, zic, suntem ca nişte frați buni: tu te fereşti de soare sub cortel, iar eu, în fierărie, sub acoperişul de pământ. Sunt băut într-o zi de lucru ca aiasta, nu te-ai înşelat, dar nici tu, pare-mi-se, nu tragi la măsea numai duminica, cum fac truditorii: năsucul tău bate în stacojiu… Pesemne că amândoi suntem de neam bun, nu ca alții. Dar dacă ți-e scârbă să-mi întinzi mâna, fiindcă a ta e albă, iar a mea neagră, aiasta atârnă de cugetul tău. Când om muri, avem să înălbim amândoi la fel.”

Selivanov tace, îşi morfoleşte buzele şi face fețe-fețe. „Nu cumva ai nevoie să-ți potcovesc căluțul? zic, E gata cât ai scăpăra din amnar. Dar pe vizitiu degeaba îl ocărăşti. E mut,

după cât se vede. Mai bine ocărăşte-mă pe mine. Hai să intrăm în fierărie, frățioare. închidem bine uşile şi încearcă să mă ocărăşti acolo. Tare îmi plac oamenii viteji.” Selivanov tace şi-şi schimonoseşte mutra în toate părțile. Ba se face alb, ba roşu — totuşi tace. Îi potcovesc prăştiaşul şi mă apropii de cabrioletă. El, ca şi cum nu mă vede, întinde vizitiului o rublă de argint şi-i spune: „Dă-o bădăranului istuia.” Iau rubla din mâna vizitiului şi o arunc în cabrioletă, la picioarele lui Selivanov; apoi, zâmbind parcă a mirare, îi spun: „Cum îți închipui, frățioare, că pot lua eu bani de la cimotii pentru o nimica toată? Ți-i dau de pomană pentru sărăcia ta. Treci pe la cârciumă şi bea-o în sănătatea mea!” Atunci să-l fi văzut pe moşierul meu cum se făcuse — nici alb, nici roşu, ci vânăt. Şi deodată începe să zbiere la mine cu un glăscior pițigăiat: „În sănătatea ta... Crăpare-ar fierea-n tine, nemernicule, bădăranule, sicilistule, mama ta, aşa şi pe dincolo! Am să mă plâng atamanului staniței! (*Ataman — căpetenie de cazaci n. r.*) Au să-ți putrezească oasele în temniță!”

Davîdov izbucni într-un râs cu hohote atât de zgomotoase, încât de pe acoperişul fierăriei îşi luară zborul un stol de vrăbii speriate. Râzând înfundat, în barbă, Şalîi se apucă să-şi răsucească o țigară.

— Care va să zică, nu te-ai înțeles cu „frățiorul"? Îl întrebă Davîdov, abia putând rosti cuvintele.

— Nu ne-am înțeles.

Dar banii? I-a aruncat din cabrioletă?

I-aş fi arătat eu lui dacă încerca s-o facă... A plecat în goana mare cu

rubla lui cu tot. Dar aici nu-i vorba de bani, băiete...

— Dar despre ce-i vorba?

Davîdov râdea atât de tinereşte şi de molipsitor, încât se înveseli şi fierarul. Chicotind, dădu din mână:

Mi-am dat şi eu nițeluş în petic...

Hai, spune Sidorovici, ce-o tot lungeşti atâta?

Davîdov îl privea țintă cu ochii uzi de lacrimi. Şalîi însă numai dădea din mână şi râdea răsunător, cu gura larg

deschisă, năpădită de barbă...

— Ei, hai, povesteşte-mi, nu mai mă perpeli atâta! Îl ruga stăruitor Davîdov, uitând în clipa aceea de convorbirea serioasă de mai înainte, lăsându-se cu totul pradă toanei de veselie ce-l făcea să se uite pe sine.

— Ce să mai spun... la ce bun! El, măi băiete, m-a făcut şi bădăran, şi nemernic, cum i-a venit la gură, şi până la urmă i s-a tăiat răsuflarea şi a început să bată cu picioarele în fundul cabrioletei şi să strige: „Sicilistule, aşa şi pe dincolo! Te bag la puşcărie!" Pe atunci nu ştiam ce-i aceea sicilist... Revoluția — ştiam ce înseamnă, dar sicilist, nu. Gândeam că aiasta trebuie să fie sudalma cea mai cumplită cu care îți descarci sufletul... Drept răspuns i-am trântit-o şi eu: „Ba tu eşti sicilist, porc-de-câine! Pleacă de aici până nu-ți moi oasele!”

De data asta hohotele de râs îl făcură pe Davîdov să se răstoarne pe spate. Şalîi îl lăsă să râdă în voie, apoi încheie:

— A treia zi m-au expediat cu mandat de aducere la atamanul staniței. Acesta m-a întrebat cum s-au petrecut lucrurile, a râs şi el ca şi dumneata şi m-a lăsat să plec, fără să mă pună la răcoare. Era şi el un ofițeraş dintr-o familie sărăcuță şi se bucurase că un fierar de rând putuse să-l facă de ruşine pe un moşier atât de bogat. Numai că înainte de a mă lăsa să plec, mi-a spus: „Ascultă, cazacule, fii mai aşezat la minte, ține-ți limba în gură, că aşa sunt vremurile: azi potcoveşti tu, iar mâine te-or potcovi alții ca să nu aluneci când te-or duce până-n Siberia între baionete. Ai priceput?” „Am priceput, zic, înălțimea voastră.” „Ei, şi acum şterge-o, să nu te mai prind pe aici. Iar lui Selivanov i-oi da de ştire că ți-am făcut spatele darabană.” Iaca, flăcăule, aşa a fost...

Davîdov se sculă în picioare ca să-şi ia rămas bun de la sfătosul fierar, dar acesta îl trase de mâneca cămăşii, îl aşeză iarăşi alături de dânsul şi îl întrebă pe neaşteptate:

— Spui că nu se va afla niciodată cine i-a omorât pe Hoprovi? Aici greşeşti, flăcăule. Are să se afle. Negreşit, are să se afle. Să treacă numai o bucată de vreme.

Pesemne ştia ceva bătrânul. Atunci Davîdov hotărî să nu mai umble pe ocolite.

— Da dumneata pe cine bănui, fără păcat, Sidorovici? Îl întrebă el pe şleau, privind pătrunzător în ochii negri, bulbucaţi şi uşor învăpăiaţi ai lui Şalîi.

Acesta îi aruncă o căutătură fugară şi-i răspunse în doi peri:

— În treaba asta, băiete, e tare uşor să greşeşti.

— Totuşi...?

Fără să mai stea la cumpăneală, Şalîi puse mâna pe genunchiul lui Davîdov şi-i spuse:

— Ascultă, ucenicule, făgăduiala dată e datorie curată: la o adică, nu care cumva să aduci vorba de mine. S-a făcut?

— S-a făcut.

— Află că şi aici şi-a băgat coada Lukici. Ţi-o spun eu, definitiv, ca să ştii.

— Ei, fra-a-te... făcu dezamăgit Davîdov, lungind cuvintele.

— Eu i-am fost lui Selivanov „frate", dumitale însă ţi-aş putea fi tată, rosti oţărât Şalîi. Doar nu zic că însuşi Iakov Lukici i-a măcelărit pe Hoprovi, ci numai că şi el amestecat în trebuşoara aiasta. Trebuie să pricepi lucrurile, flăcăule, dacă nu te-a obijduit cumva dumnezeu la împărţeala minţii.

— Şi ce dovezi ai?

— Da ce? Eşti judecător de instrucţie? Îl întrebă în şagă Şalîi.

— O dată ce ai început vorba, nu mai căuta, Sidorovici, să scapi cu o glumă, ci dă pe faţă tot ce ştii. Nu avem de ce să ne jucăm de-a baba-oarba.

— Prost judecător de instrucţie ar ieşi din dumneata, izbucni cu convingere Şalîi. Numai nu te pripi, bată-te norocul să te bată. Am să-ţi spun totul până la capăt, am să-ţi spun definitiv. Numai să iai bine aminte... Uite, te-ai încurcat hodoronc-tronc cu Luşka. Şoarecul când nu intră singur în bortă, îşi mai anină de coadă o ciubotă. O muiere mai acătării decât haimanaua aiasta n-ai putut găsi?

— Asta nu-i treaba dumitale, i-o reteză Davîdov.

— Ba e, flăcăule, şi nu numai a mea, ci şi a întregului colhoz.

— Adică de ce?

— Fiindcă te-ai înhăitat cu căţeaua aiasta uşărnică şi ai început să munceşti mai prost. Te-a pălit orbul găinilor... I-auzi vorbă: nu-i treaba mea. Aiasta, făcăule, nu-i numai necazul dumitale ci şi al nostru, al tuturor celor din colhoz. Îţi închipui, fără îndoială, că nimeni n-are habar de mendrele voastre acoperite; dar cătunul ştie totul de-a fir-a-păr. Iaca, şi noi, uncheşii, ne adunăm uneori şi dăm cu părerea între noi cum am face să te despărţim de Luşka, dar-ar boala-n ea! Ai să mă întrebi: de ce? Fiindcă nişte muieri ca de-alde Luşka nu-i îndeamnă pe bărbaţi la muncă, ci îi abat de la muncă. Iată de ce suntem îngrijoraţi în privinţa ta... Eşti băiat bun, potolit, n-ai darul beţiei, într-un cuvânt nu cine ştie ce îndrăzneţ; dar ea, târfa dracului, s-a folosit de aiasta, a pus şaua pe tine şi te mână. Ştii bine cum te mână, făcăule! Te mână şi încă se făleşte în faţa lumii: „Vedeţi ce oameni ţin eu în frâu? Oh, Davîdov, Davîdov, nu-i aiasta muierea pe care ar fi trebuit s-o găseşti... într-o duminică, noi, uncheşii, şedeam pe prispă la Beshlebnov. Ai trecut pe lângă noi. Moş Beshlebnov s-a uitat lung după tine şi a spus: „Trebuia să-l punem pe cântar, să vedem cât atârna înainte de a se încurca cu Luşka şi cât atârnă acum. Cred că i-a topit jumătate din greutate. Parcă l-ar fi cernut prin sită, ca făina. Nu-i bună rânduială, uncheşilor, ca ea să aibă parte de făina piclă, iar noi — de tărâţe...” Crede-mă, flăcăule, mi-a fost ruşine pentru mătăluţă, când am auzit asemenea vorbe! Cum crezi, dar să ştii că e ruşinos. Dacă ai fi fost un băiat de dârvală la fierăria mea, nici un sătean n-ar fi spus nici „pâs", dar eşti doar capul gospodăriei noastre întregi... Şi aiasta-i mare lucru, flăcăule! Nu degeaba pe vremuri, când îi băteau cu vergi pe cazaci la adunarea obştii pentru vreo vină, era obiceiul să se spună: „La dos trage-i cât încape, să se ducă mintea-n cap!” Când colo, la noi tocmai capul colhozului nu-i prea mintos: e mânjit

olecuță. Capul aista s-a atins de Luşka şi s-a umplut puțintel de catran. Dacă ai fi găsit o fată cumsecade sau, să zicem, o vădană, nimeni n-ar fi crâcnit... pe când aşa... Of, Davîdov, Davîdov,. ți s-a pus o perdea pe ochi! Şi eu cred că nu te-ai topit pe picioare din pricina dragostei pentru Luşka, ci te-au dat gata mustrările de cuget, mustrările aiestea te muncesc. Ți-o spun definitiv, odată pentru totdeauna.

Davîdov privea drumul ce trecea pe lângă fierărie, urmărind vrăbiile care se scăldau în praf. Fața îi era albă, ca varul, iar pe pomeții obrajilor săi, cu pielea cojită, ieşiseră pete vinete.

— Hai, isprăveşte odată cu vorbele de clacă! Bâigâi el şi se întoarse spre Şalîi. Sunt destul de scârbit şi aşa, uncheşule.

— Mahmurului când i se face greață, se uşurează, strecură o vorbă în treacăt Şalîi.

Revenindu-şi oarecum din stânjeneală şi din tulburare, Davîdov, începu cu răceală: .

— Da-mi dovezi că Ostrovnov a luat parte la omorârea Hoprovilor. Fără dovezi şi fapte, vorba aruncată aduce a clevetire. Te-a obidit Ostrovnov, iar dumneata ai prins pică pe dânsul şi-l ponegreşti. Hotărât! Ce dovezi ai? Spune!

— Trăncăneşti anapoda, flăcăule! Îi răspunse cu asprime Şalîi. Pentru ce obidă să-i port pică lui Lukici? Pentru zile-muncă? Socoți că mă las să-mi scape din mână ceea ce este al meu? Îmi capăt eu drepturile! Cât priveşte dovezile, n-am aşa ceva — doar n-am stat sub pat la Hoprov când o schingiuiau şi o ucideau pe nevastă-sa, care îmi era cumătră.

Bătrânul trase cu urechea la foşnetul care se auzea de cealaltă parte a peretelui şi, deodată, neaşteptat de uşor; îşi săltă de pe pământ trupul puternic, vânjos. Stătu câteva clipe, ciulindu-şi urechile; apoi îşi scoase peste cap, alene, şorțul murdar de piele şi spuse:

— Uite ce, flăcăule, hai la mine să bem câte o cană de lapte rece şi acolo, la răcoare, să isprăvim ceea ce avem de

vorbit. Am să-ți spun în taină... Se aplecă spre Davîdov. Şoapta lui răsunătoare se auzea pesemne în ogrăzile vecine din cătun: împelițatul aista de băiat trage cu urechea, nu alta... Unde-i vreo gaură acolo-i şi el, lipit de perete! Nu te lasă niciodată să vorbeşti cu un om — îndată-i numai ochi şi urechi. Doamne dumnezeule, cât sânge rău îmi face — nici nu mai țin socoteala. Nu-i ascultător, ci-i un leneş şi un răzgâiat care nu se mai află. Cât priveşte însă meseria de fierar, fără doar şi poate, e tare priceput! Pe orice pune mâna, toate le face bine, împelițatul! Iar pe deasupra e şi orfan. De aceea îi şi rabd toate samavolniciile. Vreau să fac om dintr-însul, ca să fie moştenitorul dibăciei mele meşteşugăreşti.

Şalîi intră în fierărie, aruncă şorțul pe bancul negru de funingine, îi spuse scurt lui Davîdov: „Haidem!" şi porni spre casă.

Davîdov ar fi vrut să rămână cât mai repede singur, ca să poată chibzui asupra celor auzite de la Şalîi; dar convorbirea în legătură cu omorârea Hoprovilor încă nu se încheiase — aşa că el se luă după fierarul care păşea legănat, ca un urs.

Socotind că nu se cade să tacă tot drumul, îl întrebă:

— Câți sunteți în casă, Sidorovici.?

— Eu şi bătrâna mea nevastă care-i surdă, aiasta mi-i toată familia.

— N-ați avut copii?

— În tinerețe am avut doi dar nu le-a fost dat să trăiască pe lumea aiasta: au murit. Pe al treilea, l-a născut mort, şi de atunci n-a mai rămas grea. Era tânără, sănătoasă, dar s-a betejit, n-a mai putut prinde plod, şi — gata! Ce n-am făcut, cât ne-am străduit, dar totul a fost în zadar. Femeia mea, în anii aceia, s-a dus pe jos la Kiev, la Lavră, ca să se roage de dumnezeu să-i dăruiască un copilaş. Degeaba, n-a folosit ia nimic, înainte de plecare, i-am spus: „De acolo să-mi aduci în poală măcar un pui de hohol”. Şalîi chicoti surd şi încheie: M-a făcut prost ca noaptea, s-a închinat la icoane şi a purces la drum. A umblat din primăvară şi până în toamnă, dar fără nici un folos. De atunci am început să cresc tot felul

de orfani şi să-i învăț meseria de fierar. Tare mai țin la copilaşi. Păcat că nu mi-a fost dat de la dumnezeu să mă bucur de ai mei. Aşa se întâmpla în viață, flăcăule...

În cămăruța lui curățică era o lumină scăzută, linişte şi răcoare. Prin crăpăturile obloanelor închise din pricina soarelui, se prefirau raze gălbui. Podelele, de curând spălate, miroseau a cimbrişor şi a puțin pelin. Şalîi aduse el însuşi din pivniță un ulcior aburit de lapte, puse pe masă două căni şi oftă:

— Gospodina mea trebăluieşte prin grădina de zarzavat. Nici arşița n-o opreşte pe zgripțora aiasta bătrână... Va să zică mă întrebi ce dovezi am? O să-ți vorbesc deschis: în dimineața când au fost ucişi Hoprovii, m-am dus să-i văd. Răposata nevastă a lui Hoprov îmi era, oricum, cumătră. Lumea nu era lăsată să intre în casă — un milițian făcea de pază lângă uşă, aşteptând să vină judecătorul de instrucție. Am stat şi eu o vreme lângă pridvor... Deodată văd pe podeală o urmă pe care o cunoşteam. Pe trepte erau multe urme, dar una se vede mai la o parte, lângă parmaclâc.

— După ce ți s-a părut cunoscută urma? Îl întrebă Davîdov, cuprins de o vie curiozitate.

— După potcovioara de la călcâi. Urma proaspătă, lăsată noaptea, parcă ar fi fost tipărită, şi potcovioara îmi era cunoscută... Un singur om poartă la ciubote în cătun asemenea potcoave. Şi oricum, nu puteam să mă înşel, fiindcă potcovioarele acelea erau ale mele.

Davîdov împinse cu nerăbdare la o parte cana în care mai rămăsese lapte.

— Nu înțeleg. Vorbeşte mai desluşit.

— Păi nici n-ai ce înțelege aici, măi băiete. Acum vreo doi ani, Iakov Lukici — pe când avea încă gospodărie individuală — a venit către sfârşitul iernii la fierăria mea şi m-a rugat să-i şinuiesc roatele căruței. „Adă-le acum, zic, până nu am prea mult de lucru.” A adus căruța şi a rămas la mine în fierărie vreo jumătate de ceas, sporovăind verzi şi uscate. Când s-a ridicat să plece, se opreşte puțin lângă vatră. Se uită

parcă după nişte fiare ruginite, scormoneşte în grămada de vechituri de tot felul care zăceau acolo. Găseşte două potcoave mici de la nişte ghete englezeşti, care acoperă tot călcâiul încălțămintei. Se tăvăleau la mine încă de pe vremea războiului civil. Îmi spune: „Sidorovici, îți iau potcoavele aiestea să le bat la cizme. Pesemne că am început să îmbătrânesc şi calc mai apăsat pe călcâi — nu mai dovedesc punând flecuri la tocurile încălțărilor.” „Ia-le, zic. Când e vorba de un om cumsecade, Lukici, nu-ți pare rău de o nimica toată. Îs de oțel, n-au moarte — numai să nu le pierzi cumva.” Le vâră în buzunar şi pleacă. El o fi uitat fără îndoială de trebuşoara aiasta; da eu țin minte. Ei, tocmai urma acelor potcovioare am zărit-o... Mi s-a strecurat în suflet o bănuială, nu ştiu cum. Stam şi mă gândeam: ce rost avea urma aceea tocmai acolo?

— Ei, mai departe? Îl grăbi Davîdov, văzând că se mocoşeşte.

— Mai departe iată ce m-am gândit: „Ia să dau ochi cu Lukici, să văd cum stă el cu încălțămintea". Îl caut anume, chipurile cu treburi — să-l întreb ce facem de fier pentru brăzdare. Mă uit la picioarele lui. Purta pâslari! Era atunci un ger straşnic; îl întreb aşa, într-o doară:,,I-ai văzut pe ucişi, Lukici?" „Nu, zice, nu pot să mă uit la morți, mai cu seamă la cei omorâți. Îs slab de înger, zice. Totuşi va trebui să mă duc şi eu pe acolo.” Îl mai întreb eu, aşa, printre altele: „L-ai văzut de mult pe răposatul?” „Nu prea de multişor, zice, de săptămână trecută. Uite, zice, ce răufăcători se află printre noi! Au răpus mândrețe de voinic, şi nu ştiu de ce. Avea o fire liniştită, n-a obijduit pe nimeni, niciodată. Usca-li-s-ar mâinile blestemaților care l-au răpus!” Parcă mi-a vârât un cuțit în inimă! Vorbea ca Iuda. Îmi tremurau genunchii. Îmi ziceam în sinea mea: „Tu ai fost acolo, porc-de-câine, noaptea. Şi dacă nu l-ai căsăpit tu pe Hoprov, ai adus pe careva mai dibaci.” Dar n-am lăsat să se înțeleagă nimic şi ne-am despărțit. Gândul însă de a-i cerceta urmele mi se înfipsese în cap, ca o caia în potcoavă. Pierduse oare darul meu, ori ba?

Am aşteptat vreo două săptămâni ca să lepede pâslarii şi să încalțe cizmele. Când a început dezghețul şi se topea zăpada, am lăsat baltă într-o bună zi lucrul la fierărie şi m-am dus dinadins la cancelaria colhozului. Lukici era acolo. Purta cizme. După un răstimp a ieşit în curte. Eu — scai după dânsul. A cotit din cărăruie şi a luat-o către hambar. M-am uitat la urmele lui —- potcoavele

mele rămâneau întipărite pe zăpadă. Nu-i căzuseră timp de doi ani!

— De ce n-ai spus-o atunci, bătrân afurisit? De ce n-ai adus totul la cunoştința celor în drept?

Lui Davîdov îi năvăli tot sângele în față. De ciudă şi mânie lovi cu pumnul în masă. Şalîi îl măsură însă cu o privire nu prea binevoitoare şi îl întrebă:

— Ascultă, măi băiete, cauți pe unul mai prost ca tine? M-am gândit şi eu la aiasta încă mai înainte... Ei, şi dacă declaram judecătorului de instrucție? După trei săptămâni de la săvârşirea omorului unde mai era urma din pridvor? Nu rămâneam eu cu buzele umflate?

— Trebuia să spui chiar atunci! Eşti un netrebnic şi un fricos. Nici mai mult nici mai puțin: ți-a fost frică de Ostrovnov. Hotărât!

— Nu zic că n-am avut şi păcatul ista pe suflet, încuviință fără şovăială Şalîi. Să te strici cu Ostrovnov, flăcăule, e primejdios... Acu vreo zece ani, când era mai tânăr, s-a certat la cosit cu Antip Graci. S-au încăierat, iar Antip l-a burduşit bine de tot. Peste o lună a luat foc, într-o noapte, bucătăria de vară a lui Antip. Bucătăria era clădită nu departe de casă. În noaptea aceea bătea un vânt prielnic dinspre bucătărie drept către casă. Ei, focul s-a întins, bineînțeles, şi asupra casei. Au ars cu vâlvătăi toate acareturile din ogradă. Nici şurile n-au putut scăpa de pojar. Antip avea pe atunci o gospodărie întemeiată, iar acum locuieşte într-o căscioară de chirpici. Aşa pățeşti dacă ai de-a face cu Lukici. El nu iartă nici jignirile de pe vremuri, darmite cele de azi... Dar nu despre aiasta e vorba, flăcăule. Nu m-am

putut hotărî să destăinuiesc chiar atunci milițianului bănuiala mea. Mă zăpăcisem cu totul. Pe urmă, nu aveam deplină siguranță că numai Iakov Lukici purta asemenea potcoave. Trebuia să cercetez — doar în timpul războiului civil la noi purta ghete englezeşti jumătate din cătun. Iar peste un ceas pridvorul casei Hoprovilor fusese atât de bătătorit, încât n-ai fi putut deosebi urma de cămilă de cea de cal. Aşa stăteau lucrurile, măi băiete! Nu era totul chiar atât de simplu, dacă îți frămânți mintea cu temei. Iar azi nu te-am chemat să te uiți la cositoare, ci ca să stăm de vorbă de la suflet la suflet.

— Târziu te-ai mai gândit, ți-i judecata cam leneşă... Îl mustră Davîdov.

— Deocamdată încă nu-i prea târziu; dar dacă nu deschizi ochii cât mai repede, atunci va fi din cale afară de târziu, ți-o spun de-a dreptul, definitiv, ca s-o ştii de la mine!

Davîdov zăbovi un răstimp; apoi îi răspunse, alegându-şi cu grijă cuvintele:

— În ce mă priveşte, Sidorovici, din partea muncii mele, ai spus multe lucruri adevărate, şi-ți mulțumesc. Trebuie să încep munca altfel. Hotărât! Dar numai dracu s-ar putea descurca dintr-o dată în treburile acestea atât de noi pentru mine!

— Asta aşa-i, încuviință Şalîi.

— Iar despre prețăluirea muncii dumitale, vom revedea toate socotelile şi le vom îndrepta. Cu Ostrovnov o să avem de furcă, dacă nu l-am prins cu mâța-n sac. Asta cere timp. Dar să nu sufli o vorbă față de nimeni despre cele ce-am vorbit. Ai auzit?

— Tac chitic! Îl încredință Şalîi.

— Dacă mai ai ceva să-mi spui, zi-i, căci trebuie să plec. Mă duc la şcoală. Am treabă cu directorul.

— Uite ce mai am de adăugat: leapăd-o odată pentru totdeauna pe Lukeria! Altfel, măi băiete, are să te ducă de râpă...

— Ei, naiba să te ia! Izbucni cu ciuda Davîdov. Am vorbit destul despre dânsa. Ajunge! Credeam că ai să-mi spui la despărțire ceva mai acătării, dar văd că o iei de la cap...

— Stai, nu te aprinde. Mai bine ai asculta cu luare-aminte sfatul unui om bătrân. Nu-ți spun vorbe în vânt. Se cade să ştii că, în vremea din urmă, nu se ținea numai cu tine... Şi, dacă nu vrei să te alegi cu un glonț în frunte, leapădă definitiv cățeaua aiasta.

— Şi de la cine, mă rog, m-aş putea alege cu un glonț?

Pe buzele pietroase ale lui Davîdov se furişă un zâmbet de neîncredere. Şalîi îl observă însă şi se mânie de-a binelea:

— Ce te rânjeşti? Zi bogdaproste că ai rămas încă teafăr, orbete ce eşti! Nu pricep de ce o fi tras acela în Makar şi nu în tine!

— Care „acela"?

— Timoşka Rvanâi, care altul? De ce dracu s-o fi agățat de Makar — nu înțeleg. Tocmai de aceea te-am şi chemat ca să te povățuiesc, iar mătăluță te hlizeşti curat ca Vaneatka al meu.

Davîdov îşi vârî fără voie mâna în buzunar şi se lăsă cu pieptul pe marginea mesei.

— Timoşka? De unde şi până unde?

— Din surghiun. Altminteri de unde?

— L-ai văzut cu ochii tăi? Îl întrebă Davîdov, încet, aproape în şoaptă.

-— Ce-i azi? Miercuri?

— Da. Miercuri.

— L-am văzut sâmbătă noaptea împreună cu Luşka ta. În seara aceea nu-mi venise vaca de la cireadă. M-am dus s-o caut, boala dracului! Era aproape de miezul nopții. Când o mânam spre casă, am dat peste dânşii lângă cătun.

— Nu cumva te-ai înşelat?

— Îți închipui că l-am luat pe Timoşka drept Davîdov? Îl zeflemisi Şalîi, zâmbind. Nu, măi făcăule, am ochi ageri, cu toate că-s bătrân. Chitiseră pesemne că afurisita ceea de vacă rătăcea singură prin întuneric — eu mergeam în urmă, şi nu

m-au văzut numaidecât. Luşka îi spunea: „Tii, blestemata, e o vacă, Timoşa, iar eu am crezut ca-i un om.” Atunci ajung şi eu în dreptul lor. Ea sare cea dintâi în picioare, apoi țâșnește şi Timoşka. Aud numai țăcănitul închizătorului. El însă tace mâlc. Ei, şi eu de colo le spun aşa, liniştit: „Şedeți, şedeți, oameni buni! Nu vreau să vă stingheresc, iacă mân văcuța acasă, s-a rătăcit de cireadă"...

— Ei, acum e limpede de tot, îşi spuse Davîdov mai degrabă sie însuşi decât lui Şalîi, şi se ridică greoi de pe lăvicioară.

Îl îmbrățişă pe fierar cu mina stângă, iar cu dreapta îl strânse tare de cot.

— Mulțumesc pentru toate, dragă Ippolit Sidorovici!

Chiar în aceeaşi seară Davîdov povesti lui Naguinov şi lui Razmiotnov convorbirea cu Şalîi şi propuse să înştiințeze numaidecât secția raională a GPU-ului despre apariția lui Timofei Rvanâi în cătun. Dar Naguinov, care primi vestea cât se poate de liniştit, se împotrivi:

— Nu trebuie să dăm de ştire nicăieri. Aceia numai ar încurca lucrurile. Timoşka nu-i un nătărău, nu se oploşeşte în cătun; iar dacă se iveşte măcar un agent de la GPU, îl aflã numaidecât şi-şi ia tălpăşița.

— Cum să afle, dacă cei de la GPU ar veni noaptea, pe ascuns? Îl întrebă Razmiotnov.

Naguinov cătă la dânsul batjocoritor, dar blajin.

Ai glagorie de copil, Andrei. Totdeauna lupul îl zăreşte cel dintâi pe

vânător şi numai după aceea vânătorul pe lup.

— Şi tu ce propui? Îl întrebă Davîdov.

Dați-mi un răgaz de cinci-şase zile şi vi-l aduc pe Timoşka viu ori mort. Totuşi, tu şi cu Andrei păziți-vă noaptea: nu ieşiți din casă seara târziu şi nici nu faceți lumină. Asta-i tot ce vă cer. încolo — treaba mea!

Naguinov nu vru în ruptul capului, să le spună ce planuri avea.

— Fie, pune-te pe lucru, încuviinţă Davîdov. Numai bagă de seamă: dacă îţi scapă Timofei, nu-l mai vezi. Îşi ia tălpăşiţa şi nu mai dăm de dânsul cât îi lumea şi pământul.

— Fii pe pace, n-are să-mi scape, îl încredinţă Nagulnov cu un zâmbet uşor şi-şi coborî pleoapele vineţii, tăinuindu-şi scânteierile, care fulgeraseră o clipă în ochii săi.

Capitolul XI

Luşka locuia, ca şi mai înainte, la mătuşa sa. Bojdeuca acesteia, acoperită cu papură, cu obloane galbene, strâmbe, şi cu pereţii într-o rână, cufundaţi în pământ de vechime, se afla cuibărită chiar la gura râpei pârâului. Ogrăjoara era năpădită de iarbă şi de bălării, întreaga gospodărie a Alexeevnei, mătuşa Luşkăi, se mărginea la o vacă şi la o grădiniţă de zarzavat. Gardul scund de nuiele, care împrejmuia ograda dinspre pârâu, avea un pârleaz. Bătrâna îl folosea când se ducea la pârâu după apă, cu care stropea varza, castraveţii şi pătlăgelele roşii din grădină.

Lângă pârleaz se înălţau semeţ măciuliile purpurii şi liliachii ale ciulinilor, creştea o hălăciugă de cânepioară sălbatica. De-a lungul gardului, printre pari, şerpuiau vrejii dovlecilor, împodobindu-i cu izvodul de clopoţei ai florilor galbene. Dimineaţa, pe îngrăditură luceau, ca nişte stropi albaştri, florile de rochiţa rândunicii, care se deschideau la soare, gardul părând de departe un covor cu arabescuri ciudate. Acolo era un cotlon dosnic — de aceea l-a şi ales Nagulnov, când a trecut a doua zi dimineaţă prin faţa curţii Alexeevnei, pe malul pârâului.

Două zile Makar n-a făcut nimic, aşteptând să-i treacă guturaiul; iar a treia zi, cum se lăsă seara, îşi îmbrăcă pufoaica, se furişă în uliţă şi coborî la pârâu. Toată noaptea, fără lună, pe un întuneric beznă, rămase culcat sub gard în cânepioară. Nu se ivi însă nimeni la pârleaz. în zori Makar se

întoarse acasă, dormi câteva ore, iar ziua se duse călare la brigada întâi, care începuse cositul ierbii. Îndată ce se întunecă, se puse iarăşi la pândă, culcat lângă pârleaz.

La miezul nopţii scârţâi încetişor uşa casei. Prin gardul de nuiele Makar zări ivindu-se în pridvor o mogâldeaţă întunecată, o femeie, înfofolită într-o broboadă de culoare închisă. Makar o recunoscu pe Luşka.

Ea coborî încet din pridvor, rămase un timp nemişcată, apoi ieşi pe poartă şi coti în ulicioară. Makar, păşind ca o pisică, se ţinea la zece paşi în urma ei. Nebănuind nimic, Luşka se îndreptă spre toloacă fără să se uite înapoi. Ieşiseră din cătun, când afurisitul de guturai îi jucă lui Makar un renghi: strănută zgomotos — şi pe loc se lungi cu faţa la pământ. Luşka întoarse iute capul. Rămase câteva clipe nemişcată, înlemnită, cu mâinile strânse la piept, gâfâind adânc. Simţea că o strânge pieptarul. Sângele îi bătea vijelios în tâmple. Biruindu-şi buimăceala, Luşka se îndreptă cu paşi mărunţi, şovăitori, spre Makar, care rămăsese culcat, sprijinit în coate de pământ şi o urmărea, privind-o pe sub sprâncene.

Luşka se opri la trei paşi de dânsul şi întrebă cu glas înăbuşit:

—- Care-i acolo?

Stând în patru labe, Makar îşi trase pe cap în tăcere pulpana pufoaicei. Nu ţinea de loc să-1 recunoască Luşka.

— Vai, doamne! şopti ea speriată şi o luă la fugă spre cătun...

Înainte de revărsatul zorilor, Makar îl trezi din somn pe Razmiotnov şi aşezându-se pe laviţă îi spuse morocănos:

— Am strănutat fără să vreau şi s-a dus la mama dracului toată treaba! Dă-mi o mână de ajutor, Andrei, că de nu, ne scapă Timoşka.

Peste o jumătate de ceas ajunseră amândoi la Alexeevna într-o căruţă cu doi cai. Razmiotnov legă caii de gard, urcă cel dintâi în pridvor şi bătu în uşa strâmbă.

— Care-i acolo? Întrebă stăpâna casei cu glas somnoros. Pe cine căutaţi?

— Scoală-te, Alexeevna, că dacă te fură somnul pleacă cireada fără vaca ta, răspunse vioi Razmiotnov.

— Cine eşti?

— Preşedintele sovietului sătesc, Razmiotnov.

— Ce naiba te-aduce cu noaptea-n cap? Făcu ursuză femeia.

— Am venit cu o trebuşoară. Deschide!

Zăvorul de la uşă zăngăni. Razmiotnov şi Nagulnov intrară în bucătărie. Gazda se îmbrăcă grabnic şi aprinse lampa în tăcere.

— Acasă-i chiriaşa? O întrebă Razmiotnov, arătând cu ochii uşa odăii.

— Acasă. Da ce treabă ai cu dânsa aşa dis-de-dimineață?

Fără să răspundă, Razmiotnov ciocăni în uşă şi strigă:

— Hei! Lukeria! Scoală-te şi îmbracă-te! Ai cinci minute ca să fii gata, milităreşte!

Luşka ieşi desculță din odaie, cu broboada aruncată pe umerii goi. Pulpele ei smolite făceau să sară şi mai tare în ochi horbota albă, curată, a fustei de dedesubt.

— Îmbracă-te, îi porunci Razmiotnov. Apoi clătină cu dojană din cap: Măcar să-ți fi tras o rochie pe tine... Ce muiere fără obraz mai eşti!

Luşka îi cercetă cu o privire atentă şi întrebătoare pe cei veniți, apoi dinții îi sclipită într-un surâs:

— Da ce, îmi sunteți străini? De cine să mă ruşinez?

Chiar sculată atunci din somn, afurisita de Luşka avea prospețimea şi frumusețea unei fetişcane! Razmiotnov zâmbea şi, neascunzându-şi încântarea, o admira în tăcere. Fără să clipească, Makar se uita cu o privire rece la gazdă, care rămăsese rezemată de sobă.

Cu ce gând ați binevoit a veni, dragi oaspeți? Printr-o mişcare cochetă

din umăr Luşka îşi îndreptă broboada, care îi luneca în jos. Nu cumva îl căutați pe Davîdov?

Zâmbea semeț, fără sfială; îşi mijea biruitoare ochii îndrăzneți, luminoşi, aşteptând să întâlnească privirea fostului său bărbat. Makar se întoarse cu fața spre dânsa, o privi aspru, liniştit şi răspunse tot atât de aspru şi de liniştit, strecurând cuvintele printre dinți:

— Nu, nu-l căutăm la tine pe Davîdov, ci pe Timofei Rvanii.

— Pe dânsul nu trebuie să-l căutați aici, răspunse cu vioiciune Luşka, dar îşi zgribuli ca de frig umerii. Căutați-l în ținuturile reci, unde e surghiunit de voi, şoimul meu drag...

— Hai, nu te mai preface, stărui Makar tot aşa de potolit, fără să-şi piardă cumpătul.

Pesemne tocmai liniştea lui rece, atât de neaşteptată, o înfurie pe Luşka. Ea trecu la atac:

— Nu cumva, bărbățelule, tu m-ai urmărit astă-noapte de era mai-mai să mă calci pe călcâie, când am vrut să ies din cătun?

— M-ai văzut tu pe mine?

Pe buzele lui Makar se furişă un zâmbet abia zărit.

— Nu, nu te-am văzut pe întuneric. Dar rău m-ai speriat, drăguțule: mai-mai să-mi dau suflarea cea de pe urmă! Numai în urmă, când am ajuns fuga în cătun, mi-am dat seama că erai tu.

— Cum se face că te-ai speriat, tu — târfă aşa de curajoasă? O întrebă cu grosolănie Razmiotnov, străduindu-se printr-o mojicie precugetată să spulbere vraja în care îl învăluise frumusețea provocătoare a Luşkăi.

Ea îşi puse mâinile în şold şi-l fulgeră cu o privire aprigă:

— Pe mine să nu mă faci târfă! Du-te de-i spune Marinkăi tale vorba asta — poate că Demid Molciun are să-ți stâlcească zdravăn râtul. Pe mine nu-i greu să mă jigneşti, n-am apărător în preajmă.

— Ba ai mai mulți decât trebuie, zâmbi ironic Razmiotnov.

Fără să se mai uite cât de cât la Andrei, Luşka îl întrebă pe Makar:

— Da de ce m-ai urmărit? Ce vroiai de la mine? Eu sunt o pasăre slobodă, zbor încotro mi-i voia. Dacă ar fi fost cu mine Davîdov, drăguțul meu, nu cred să-ți fi mulțumit, văzând că ne calci pe urme!

Sub pomeții lui Makar, albi ca varul, se încordară brusc muşchii obrajilor; dar, printr-o sforțare supraomeneasca, se stăpâni şi nu scoase un cuvânt. Se auzi însă desluşit cum îi trosniră degetele, atât de aprig îşi încleştase pumnii. Razmiotnov se grăbi să întrerupă convorbirea care amenința să capete o întorsătură primejdioasă:

— Am sporovăit destul, ajunge! Pregăteşte-te, Lukeria! Şi tu, Alexeevna! Sunteți arestate! Vă ducem numaidecât la raion.

Da pentru care vină, rogu-te? Îl întrebă Luşka.

— Ai să afli acolo.

— Şi dacă nu vreau să merg?

— Te legăm burduf ca pe o oaie şi te ducem pe sus. N-o să-ți dăm răgaz a te împotrivi. Hai, mişcă mai repede!

Luşka rămase câteva clipe nehotărâtă, apoi făcu câțiva paşi de-a-ndăratelea şi, cu o mişcare furişă, se strecură repede pe uşă, pe care o trânti în urma ei şi încercă să vâre cârligul în inelul din uşor. Makar însă, cu uşurință, smuci la timp uşa spre dânsul, intră în odaie şi o preveni, ridicând, vocea:

— Ascultă, n-am venit aici ca să şuguim! Îmbracă-te şi să nu-ți treacă prin minte că poți fugi! N-am să alerg după tine, proasto! Are să te ajungă din urmă glonțul meu! Priceput-ai?

Răsuflând greu, Luşka se lăsă pe aşternutul mototolit.

— Pleacă, vreau să mă îmbrac.

— Îmbracă-te. N-ai de ce să te sfieşti, te-am văzut în toate chipurile.

— Ei, să te ia naiba, spuse fără mânie, obosită, Luşka.

Îşi scoase fusta de dedesubt şi cămaşa de noapte. Goală şi minunată în frumusețea ei, ca o fetişcană sprintenă, trecu nestingherită spre sipet şi îl deschise. Makar nu se uita la dânsa: privirea lui nepăsătoare, încremenită parcă, căta țintă spre fereastră...

Peste cinci minute, Luşka, îmbrăcată cu o rochie modestă de stambă, îi spuse:

— Sunt gata, Makaruşka.

Şi-şi ridică spre Nagulnov ochii potoliți, uşor întristați.

Alexeevna, pregătită şi ea de plecare, întrebă în bucătărie:

— În seama cui las casa? Cine mulge vaca? Cine îngrijeşte grădina de zarzavat?

— Avem noi grijă, mătuşico. Când te-i întoarce acasă, totul va fi în deplină rânduială ca şi acum, o linişti Razmiotnov.

Tuspatru ieşiră în curte şi se suiră în căruță. Razmiotnov apucă hățurile, roti cu străşnicie biciul şi caii porniră în trap întins. Opri lângă sovietul sătesc şi sări jos.

— Hai, coborâți, suratelor! El intră cel dintâi în tindă, aprinse un chibrit şi deschise uşa cămării întunecoase. Poftiți şi luați loc..

Luşka întrebă:

— Şi când plecăm la raion?

— Cum s-o lumina bine de ziuă, plecăm.

— Atunci de ce ne-ai adus cu căruța şi nu pe jos? Stărui Luşka.

— Aşa, de fandoseală, zâmbi în întuneric Razmiotnov.

Drept vorbind, nu le putea spune că le aduseseră cu căruța ca nu cumva să le vadă cineva în drum spre sovietul sătesc.

— Până aici ajungeam noi şi pe jos, zise Alexeevna şi, făcându-şi cruce, trecu pragul cămării.

Luşka o urmă, oftând înăbuşit. Razmiotnov încuie cămara şi abia atunci strigă:

— Lukeria, ascultă aici: o să vă dăm de mâncare şi de băut. În colțul din stânga uşii se află un hârdău pentru toate

nevoile. Vă rog să stați liniştite, să nu faceți gălăgie şi să nu bateți în uşă că de nu, martor mi-e unul dumnezeu, vă legăm fedeleş şi vă punem căluş în gură. Aici nu-i de şagă. Rămâneți cu bine! Dimineață vin să va vad.

Puse încă un lacăt la uşa de la intrare a sovietului sătesc şi, cu glas rugător, îi spuse lui Nagulnov care îl aştepta în pridvor:

— Trei zile le țin aici, Makar. Mai mult nu pot. Fă ce ştii. Dacă află Davîdov de trebuşoara asta, intrăm la apă amândoi!

— N-are să afle. Du caii la grajd, apoi adu arestatelor ceva merinde de înfulecat. Ei, îți mulțumesc; am plecat acasă...

...Nu, omul care păşea acum pe hudițele pustii ale cătunului, prin întunericul siniliu înainte de revărsatul zorilor, nu mai era Makar Nagulnov, bărbatul cel zvelt şi curajos de altădată... Altul parcă mergea acum încet, abătut, puțin adus de spate, cu capul în piept, apăsându-şi puternic, din când în când, cu palma-i mare şi lată, partea stângă a pieptului...

Ca să nu dea ochii cu Davîdov, Nagulnov îşi petrecea zilele la cosit şi se întorcea la cătun tocmai când se înnopta. A doua zi, seara, înainte de a se duce la pândă, trecu pe la Razmiotnov şi îl întrebă:

— Nu m-a căutat Davîdov?

— Nu. Nici eu aproape că nu l-am zărit. De două zile meşterim podul peste pârâu, iar eu îmi văd de treburile mele: ba sunt la pod, ba dau o fugă ca să văd ce fac arestatele noastre.

— Ei, cum o duc?

— Ieri, pe Luşka au apucat-o toate năbădăile. A fost o adevărată comedie. Cum mă apropiam de uşă, începea să mă spurce cum îi venea la gură. Înjura, muierea afurisită, mai dihai ca un cazac beat! De unde o fi învățat atâtea măscări? Anevoie am potolit-o. Azi s-a mai astâmpărat. Plânge.

— Las-o să plângă. În curând are să bocească după mort. -

— N-o să se mai arate Timoşka, se îndoi Razmiotnov.

— Se arată el! Naguinov se lovi cu pumnul peste genunchi. Ochii săi umflați de nesomn scăpărară. Unde să plece de lângă Luşka? Îmi cade în labă!

...Şi într-adevăr, Timofei veni. Uitând de prudență, el se ivi a treia noapte, la pârleaz, cam pe la orele două. Gelozia l-o fi mânat spre cătun? Foamea? Poate şi una şi alta. Fapt este că nu se putu stăpâni şi veni.

Se furişă ca o fiară, fără zgomot, pe cărăruia care venea de la pârâu. Makar n-auzi nici lipăitul picioarelor lui pe pământul lutos, nici trosnetul unei steble dintr-o buruiană uscată; iar când mogâldeața unui om, aplecat puțin înainte, răsări fără veste la cinci paşi de dânsul — tresări luat prin surprindere.

Cu arma în mâna dreaptă, fără să se clintească, Timofei stătea, trăgând cu urechea. Makar şedea lungit în cânepioară. I se opri răsuflarea. Pentru o clipă parcă îi stătu şi inima în loc; dar ea începu iarăşi, numaidecât, să bată regulat. Makar îşi simțea gura amară, uscată.

Lângă pârâu se auzi hârâitul scârțâitor al unui cârstei. O vacă mugi în capătul celălalt al cătunului. De undeva, de pe micul izlaz, de dincolo de pârâu, răzbătea glasul întretăiat, răsunător, al unui pitpalac.

Lui Makar îi era la îndemână să tragă. Timofei stătea tocmai bine cu şoldul stâng întors către Makar, cu trupul uşor aplecat spre dreapta, ascultând cu încordare.

Makar rezemă încetişor țeava pistolului pe mâna stângă, îndoită din cot. Mâneca pufoaicei era umedă de rouă. Makar zăbovi câteva clipe. Nu, el, Nagulnov, nu era o scârbă de chiabur ca să tragă în vrăjmaş pe la spate! Şi, fără să-şi schimbe poziția, strigă cu glas puternic:

— Întoarce-te cu fața către moarte, năpârcă!

Timofei sări înainte şi într-o parte, zvârlit parcă de o trambulină; apoi duse arma la ochi. Dar Makar i-o luă

înainte. În liniştea nopţii jilave, împuşcătura răsună înăbuşit, nu prea tare.

Scăpând carabina din mâini, îndoindu-şi genunchii, Timofei căzu pe spate, încet, după cum i se păru lui Makar. Acesta auzi cum se lovi greu, surd, cu ceafa de pământul tare, bătătorit al cărăruii.

Makar şezu culcat încă vreun sfert de oră, fără să se clintească din loc. „Nu se duce omul cu gloata la o muiere, dar. poate că prietenii mortului s-au pitit lângă pârâu şi aşteaptă, gândea el, ascuţindu-şi cât putu auzul. De jur Împrejur stăruia o linişte adâncă, Cârsteiul care amuţise după împuşcătură, începu din nou să hârâie şovăitor, cu întreruperi. Revărsatul zorilor se apropia năvalnic. Brâul purpuriu din zare creştea, lăţindu-se la marginea dinspre răsărit a cerului albastru-închis. începură să se desluşească lămurit pâlcurile sălciilor de dincolo de pârâu. Makar se sculă şi se apropie de Timofei, care zăcea întins pe spate, cu mâna dreaptă depărtată de trup. Ochii săi stinşi, dar care îşi păstrau încă lucirea vieţii, erau larg deschişi. Ochii aceştia, morţi, parcă admirau cu încântare şi cu o tăcută uimire stelele palide ce se stingeau, ca şi nouraşul de opal tivit dedesubt cu un chenar argintiu, ce se topea la zenit, precum şi întreaga întindere neţărmurită a cerului, acoperit de vălul străveziu şi vaporos al ceţei.

Makar atinse mortul cu botul cizmei şi întrebă încet

— Ei, ai isprăvit-o cu petrecerile, vrăjmaşule? Şi mort era frumos acest răsfăţat al femeilor. Pe fruntea-i curată, albă, nearsă de soare, căzuse o şuviţă de păr negru. Obrajii săi plini nu-şi pierduseră încă trandafiriul şters. Buza de sus, puţin arcuită, încadrată de o mustaţă neagră, mătăsoasă, îi dezvelise dinţii umezi. Umbra uşoară a unui zâmbet mirat îi rămăsese tăinuită în colţurile buzelor înfloritoare, care abia deunăzi o sărutaseră atât de lacom pe Luşka. „Bine te-ai mai îndopat, făcăule!” gândi Makar.

Uitându-se liniştit la cel ucis, Makar nu mai simţea nici ura care stăruise până nu de mult în sufletul lui, nici

satisfacție. Nimic, afară doar de o covârşitoare oboseală. Ceea ce îl tulburase zile şi ani în şir, ceea ce îi aruncase năvalnic sângele clocotitor la inimă, strângându-i-o de obidă, gelozie şi de durere — totul se şterse o dată cu moartea lui Timofei, pierzându-se pentru totdeauna undeva departe.

Ridică arma de la pământ şi, strâmbându-se de dezgust; îl căută prin buzunare. În buzunarul din stânga al hainei

pipăi învelişul striat al unei grenade de mână „lămâia", iar în cel din dreapta nu găsi nimic, afară de patru încărcătoare cu cartuşe de carabină. Timofei n-avea asupra lui nici un act.

Înainte dă a pleca, Makar aruncă pentru ultima oară o căutătură înspre mort, şi abia atunci observă cămaşa brodată, proaspăt spălată, şi pantalonii kaki țărâiți cu grijă la genunchi, pesemne de o mână de femeie. „După cât se vede, te hrănea şi te îngrijea bine”, gândi cu amărăciune Makar, ridicându-şi cu greu, tare cu greu piciorul, ca să-l pună pe treapta pârleazului.

Cu toate că era dis-de-dimineață, Razmiotnov îl întâmpină pe Makar lângă portiță, îi luă din mâini arma, cartuşele, grenada şi spuse mulțumit:

— Va să zică i-ai venit de hac? Era un flăcău cutezător, fără frică... Ți-am auzit împuşcătura, m-am sculat şi m-am îmbrăcat. Vroiam să dau o fugă până acolo, dar te-am văzut venind. Mi s-a luat o piatră de pe inimă.

— Dă-mi cheile de la sovietul sătesc, îl rugă Makar.

Deşi Razmiotnov bănuia ce voia să facă, totuşi îl întrebă:

— Vrei să-i dai drumul Luşkăi?

— Da.

— N-ar trebui!

— Taci din gură! Spuse cu glas surd Makar. O iubesc încă pe şerpoaica asta...

Luă cheile, se întoarse, fără a adăuga un cuvânt, şi porni spre sovietul sătesc, târşâindu-şi picioarele.

În tinda întunecoasă, Makar nu nimeri dintr-o dată la lacăt gaura cheii. În sfârşit, dădu de perete uşa cămării şi chemă cu glas scăzut:

— Lukeria! Vino încoace pentru o clipă.

Într-un ungher se auzi foşnet de paie. Fără să rostească o vorbă, Luşka se opri în prag şi îşi potrivi cu o mişcare molatică a mâinii basmaua albă din cap.

— Hai în pridvor!

Makar se dădu la o parte, lăsând-o să treacă înainte.

În pridvor, Luşka îşi împreună mâinile la spate şi se rezemă de parmaclâc. Căuta oare un sprijin? Aştepta tăcută. Ca şi Andrei Razmiotnov, nici ea nu dormise toată noaptea şi auzise în zori împuşcătura înfundată. Pesemne bănuia ceea ce avea să-i spună Makar. Chipul îi era palid iar ochii, uscați în orbitele lor întunecoase, tăinuiau o expresie nouă, necunoscută lui Makar.

— L-am omorât pe Timofei, zise Naguinov, uitându-se țintă în ochii ei negri, chinuiți; apoi îşi îndreptă fără voie privirea spre micile zbârcituri, săpate de suferință — care într-un timp uimitor de scurt, numai în două zile, izbutiseră să se cuibărească adânc în colțurile gurii ei capricioase, senzuale. Du-te numaidecât acasă, strânge-ți în bocceluță toate catrafusele şi pleacă pentru totdeauna din cătun, altfel ai s-o pățeşti rău... Au să te judece.

Luşka stătea tăcută. Makar începu să se foiască încurcat, căutând ceva prin buzunare. Apoi îi întinse o batistă de dantelă mototolită, nespălată de multă vreme, cenuşie de murdară ce era.

— E a ta. A rămas când ai plecat de la mine... Ia-o, acum nu-mi mai trebuie...

Luşka vârî cu degete reci batista în mâneca rochiei mototolite. Makar răsuflă din greu şi-i spuse:

— Dacă vrei să-ți iei rămas bun de la el — zace în ograda voastră, după pârleaz.

Se despărțiră tăcuți ca să nu se mai vadă niciodată. Coborând treptele pridvorului, Makar dădu nepăsător din cap, luându-şi rămas bun de la ea. Luşka însă, petrecându-l cu ochii, se uită lung la dânsul şi îşi înclină capul mândru într-o plecăciune adâncă. Poate omul acesta, totdeauna aspru

şi închis în sine, îi apărea altfel acum, cu prilejul ultimei întâlniri din viața lor? Cine ştie.

Capitolul XII

Zilele călduroase, senine, grăbiseră darea în pârg a ierburilor din valea seacă. La cositul lor, în stepă, se alătură în sfârşit şi ultima brigadă, a treia, a colhozului din Gremeacii-Log. Cosaşii din această brigadă plecaseră în stepă de vineri dimineaţa. Sâmbătă seara, Nagulnov se duse acasă la Davîdov. Şezu mult timp fără să scoată o vorbă, adus de spate, nebărbierit, îmbătrânit parcă în zilele din urmă. Pe bărbia lui teşită, năpădită de un păr ţepos, castaniu-închis, Davîdov zări pentru întâia dată fire argintii de cărunţeală sclipind ici şi colo, ca promoroaca.

Vreme de vreo zece minute atât gazda cât şi oaspetele fumară în tăcere. Între timp nici unul nici altul nu voia să înceapă cel dintâi vorba. Abia înainte de a pleca, Nagulnov îl întrebă:

Mi se pare că din brigada lui Liubişkin au ieşit toţi la coasă. Ai

cercetat?

— Cei înscrişi au ieşit. Dar de ce întrebi?

— Ai face bine să dai o raită mâine de dimineaţă pe la brigada lui, să vezi cum merg treburile.

— Abia au plecat. Să mă şi duc să-i controlez? Nu-i prea devreme?

— Mâine e duminică.

— Şi ce-i cu asta?

Pe buzele uscate ale lui Nagulnov se furişă un zâmbet abia zărit.

În brigada lui, aproape toţi sunt evlavioşi, adepţi ai opiului bisericesc,

mai cu seamă purtătoarele de fuste. De ieşit, au ieşit ei la lucru, dar n-au să cosească în zi de sărbătoare cât îi lumea şi pământul! Bagă de seamă, o parte dintre femei au să se ducă întins la biserica din Tubeanskoi. Munca însă n-aşteaptă.

Unde mai pui că şi vremea ne-ar putea face pocinogul şi atunci o să adunăm fân bun doar pentru culcuş de câini.

— Bine, am să mă duc dis-de-dimineață să văd cum stau lucrurile. Se înțelege că nu las pe nimeni să plece! Îți mulțumesc că m-ai prevenit. Dar cum se face că numai Liubişkin are atât de mulți bisericoşi?

— Ei, poame din acestea sunt si în alte brigăzi, dar în a treia — puzderie.

— Bine! Dar tu ce ai de gând să faci mâine? Poate te repezi la brigada întâia?

Nagulnov răspunse în silă:

— Nu mă duc nicăieri. Rămân câteva zile acasă. Mă simt nu ştiu cum, fără vlagă… Parcă m-ar fi stâlcit în bătăi şi mi-ar fi muiat oasele o gloată de zăplani…

În celula de partid din Gremeacii-Log se statornicise o rânduială: în timpul muncilor, fiecare comunist era dator să iasă la câmp. îndeobşte, ieşeau cu mult înainte de a primi directive în această privință de la comitetul raional de partid. Şi acum, prezența lui Nagulnov în una dintre brigăzi era, fireşte, necesară. Dar Davîdov înțelegea foarte bine starea sufletească a prietenului său şi de aceea îi spuse:

— Dacă e aşa, rămâi acasă, Makar. S-ar putea chiar să fie mai bine; doar trebuie să rămână cineva de la conducere în cătun pentru orice împrejurare.

Davîdov rosti ultimele cuvinte numai ca să nu arate pe față lui Makar că-l compătimeşte. Iar Nagulnov — ca şi cum nu venise pentru altceva — plecă fără să mai scoată o vorbă…

Peste câteva clipe se întoarse însă şi zâmbi cu un aer vinovat:

— Mintea mea parcă ar fi un ciur: am uitat să-mi iau ziua-bună de la tine. Când te întorci de la Liubişkin — treci pe la mine ca să-mi povesteşti cum se poartă cei cu frica lui dumnezeu, încotro îşi îndreaptă privirile: la picioarele cailor sau spre crucea bisericii din Tubeanskoi. Să le spui zărghiților că Hristos a trimis din cer mană, într-un an de foamete, numai oamenilor din vremurile străvechi şi doar o

singură dată în viață. Cazacilor însă n-are să le strângă fân pentru iarnă — să nu tragă nădejde. Pe scurt, desfăşoară acolo din plin propagandă antireligioasă! Ştii şi tu ce trebuie spus în asemenea împrejurări. Păcat ca nu merg şi eu cu tine, căci aş fi putut să-ți fiu de mare folos în agitația împotriva religiei. Fără îndoială, nu sunt cine ştie ce vorbitor — în schimb, frate, pumnul meu ți-ar prinde bine la o adică în orice discuție! O singură dată să-l pun în acțiune şi potrivnicul meu n-ar mai zice nici cârc. Întâmpinări poți face numai cât stai în picioare, dar când eşti culcat nu mai ai ce zice. Cine să te mai asculte?

Nagulnov se învioră deodată, şi cu ochii lucind de veselie, propuse:

— Zău, Sioma, mai c-aş merge şi eu cu tine! Te pomeneşti, să nu zic într-un ceas rău, c-o să se ivească vreo neînțelegere între tine şi muieri din pricina vreunei nedumeriri bisericeşti şi atunci ți-aş putea da o mână de ajutor. Le cunoşti pe muierile noastre: dacă as-primăvară nu te-au dat gata, apoi la cel dintâi prilej au să-ți vină negreşit de hac. Cu mine însă nu te prăpădeşti! Eu ştiu cum să mă port cu seminția asta a diavolului!

Căutând din răsputeri să-şi stăpânească râsul, Davîdov dădu speriat din mâini:

— Vezi-ți de treabă! Ce ți s-a mai năzărit? N-am nevoie de nici un sprijin din partea ta. Mă descurc eu şi singur. Dar poate temerile tale sunt cu totul neîntemeiate. Oamenii sunt azi mult mai conştienți decât în cele dintâi luni de colectivizare. Hotărât! Iar tu, Makar, îi judeci după cum au fost pe vremuri. Şi asta-i hotărât!

— Vrei, merg; nu vrei, nu merg. M-am gândit că ți-aş fi putut fi de folos. Dacă însă eşti un viteaz atât de semeț, scoate-o la capăt şi singur.

— Nu te supăra, Makar, urmă împăciuitor Davîdov. Tu nu eşti bun luptător împotriva prejudecăților religioase. În schimb poți să ne pricinuieşti în privința asta neajunsuri serioase, ba chiar foarte serioase!

— Nu vreau să mă încontrez cu tine, îi spuse rece Nagulnov. Bagă de seamă numai să nu dai cu oiştea în gard. Te-ai obişnuit să le cauți în coarne foştilor proprietari individuali. În ce mă priveşte, fac agitație printre dânşii aşa cum mă îndeamnă conştiința mea de partizan. Ei, am plecat, rămâi sănătos!

Ca şi cum s-ar fi despărțit pentru multă vreme, îşi strânseră cu însuflețire, bărbăteşte, mâinile. Mâna lui Naguinov era tare şi rece ca piatra, iar în ochii săi, care-şi pierduseră strălucirea vie de mai înainte, se ivi din nou o durere tainică, nemărturisită. „Î-i greu..." gândi Davîdov, căutând anevoie să-şi biruie un simțământ de milă, nelalocul lui.

Ținându-se de scoaba uşii, Naguinov se întoarse spre Davîdov, dar nu se uită la dânsul, ci undeva într-o parte, şi spuse cu glas uşor răguşit:

— Fosta mea nevastă şi drăguța ta a plecat din cătun. Ai auzit?

Uluit, Davîdov, care încă nu ştia că Luşka îşi luase de câteva zile rămas-bun pentru totdeauna de la Gremeacii- Log şi de la meleagurile ei dragi, pline de amintiri, izbucni cu convingere:

— Nu se poate! Unde să se ducă fără acte? Stă la mătuşă-sa, fără îndoială; aşteaptă să se potolească vâlva stârnită de Timofei. Oricum nu-i vine la îndemână să se arate deocamdată în lume. Toată povestea ei cu Timofei a ieşit cam pe dos.

Makar zâmbi ironic. Ar fi vrut să spună: „Dar oare cu noi — cu tine şi cu mine — a ieşit mai acătării?" Rosti însă altceva:

— Are acte. A plecat din cătun miercuri, ți-o spun sigur. Am văzut-o cu ochii mei cum a ieşit la drumul mare în zori — avea o bocceluță în mână, pesemne cu niscai straie. A zăbovit puțin pe dâmb, s-a uitat spre cătun şi a pierit din ochii mei, diavolița dracului! Am întrebat-o pe mătuşă-sa unde a plecat Lukeria. Dar nici ea nu ştie. Cică i-ar fi spus că se duce unde-

o vedea cu ochii! Asta-i toată povestea. Ca să vezi ce s-a ales din viaţa acestei scârnăvii afurisite...

Davîdov nu scoase un cuvânt. Vechiul sentiment de ruşine şi de stinghereală faţă de Makar puse stăpânire pe dânsul cu o putere nouă. Căutând să pară nepăsător, ferindu-se şi el să-l privească în faţă, îi spuse încet:

— Ei, călătorie sprâncenată! N-are cui să-i pară rău după ea.

— Nici n-a avut nevoie vreodată în viaţă de părerile de rău ale cuiva. Cât priveşte tot felul de giugiuleli, Timoşka ne-a întrecut, frate, pe amândoi. Hotărât! Cum spui tu. Da de ce strâmbi din nas? Nu-ţi place? Nici mie, frate, nu-mi prea plac lucrurile acestea; dar unde poţi să te ascunzi de adevăr? Pentru noi doi era foarte uşor s-o pierdem pe Lukeria. Ai să mă întrebi: de ce? Fiindcă nu era ca toate muierile: putea să facă marţ pe toţi dracii! Crezi că tare a durut-o inima după revoluţia mondială? Ţi-ai găsit! N-are nevoie nici cât negru sub unghie de colhozuri, de sovhozuri, sau chiar de Puterea sovietică! Nu-i arde decât de hârjoană. Cât mai puţină muncă, şi fâţâială cât mai multă — iată tot programul ei de cetăţeancă fără de partid! Ca să ţii asemenea muiere pe lângă tine trebuie să-ţi mânjeşti mâinile cu catran, s-o apuci de fustă, să închizi ochii şi să uiţi de toate câte se petrec pe lume. Dar eu cred că dacă te fură cumva somnul, ea lunecă chiar din fusta de pe dânsa, ca şarpele din pielea lui şi, goală-goluţă, aşa cum a făcut-o mă-sa, o zbugheşte la hârjoană. Asta-i Lukeria cea blestemată de dumnezeu şi de toţi sfinţii! Iată de ce s-a şi lipit de Timoşka. Pe vremuri, se întâmpla ca Timoşka să hoinărească prin cătun câte o săptămână încheiată, cântând din armonică şi dând târcoale prin faţa casei mele, iar pe Luşka o scuturau frigurile, nu alta.... nu aştepta, biata, decât să plec de-acasă. Iar eu şi cu tine cam cu ce era să ţinem legată de noi asemenea fâşneaţă? Să lăsăm baltă de dragul ei şi revoluţia şi munca noastră sovietică de toate zilele? Să punem amândoi mână de la mână şi să ne cumpărăm o armonică cu trei rânduri de clape? Ar fi fost

pierzania noastră! Pierzanie şi curat întoarcere sadea la viaţa de burjui! Nu, n-are decât să se spânzure de trei ori de cel dintâi ciot întâlnit în cale; dar noi, Sioma, nu putem lepăda ideologia noastră partinică de dragul unei parşive ca ea!

Naguinov se învioră din nou şi îşi îndreptă statura. Umerii obrajilor i se rumeniră. Se rezemă de uşcior, îşi răsuci o ţigară, o aprinse şi, trăgând adânc în piept două-trei fumuri, urmă mai potolit, mai încet, trecând uneori chiar la şoaptă.

— Trebuie să-ţi mărturisesc, Semion, că îmi era frică ca fosta mea nevastă să nu se apuce cumva de bocit, văzându-l mort pe Timoşka... Dar nu! Mătuşă-sa mi-a povestit că Luşka s-a apropiat de dânsul fără lacrimi, fără ţipete. A îngenunchiat alături şi a rostit încetişor de tot: „Ai venit în zbor la mine, şoimul meu frumos, şi ţi-ai găsit moartea... Iartă-mă că nu te-am putut feri de pierzanie.” Apoi şi-a luat de pe cap basmaua, a scos din păr pieptenele l-a pieptănat pe Timoşka, i-a potrivit moţul, l-a sărutat pe gură şi a pornit la drum. A plecat de lângă dânsul şi n-a mai întors capul înapoi!

După o vreme, Makar vorbi mai tare şi în vocea lui uşor răguşită Davîdov desluşi cu surprindere note de mândrie rău ascunsă:

— Aşa şi-a luat ea rămas-bun de la dânsul. Ce zici; a fost straşnică, nu? Ce inimă călită şi-a dovedit afurisita asta de muiere! Ei, am plecat. Rămâi cu bine!

Aşadar, de aceea venise Makar... După ce îl petrecu până la portiţă, Davîdov se întoarse în cămăruţa lui, unde stăruia o lumină scăzută,, şi se trânti pe pat, fără să se dezbrace. Nu dorea nici să-şi aducă aminte, nici să se gândească la ceva. Vroia numai să se cufunde cât mai repede într-un somn adânc. Dar somnul întârzia.

De câte ori nu-şi blestemase în sine nesocotinţa şi nesăbuita lui legătură cu Luşka! În relaţiile dintre dânşii nu fusese doar nici umbră de dragoste. Iar când s-a ivit Timofei, Luşka fără să stea la gânduri, a rupt-o cu dânsul, cu Davîdov, şi a căzut din nou în braţele lui Timoşka, urmându-şi nebuneşte omul iubit. Pesemne-i adevărat că dragostea cea

dintâi nu se uită... A plecat din cătun, fără sa spună un cuvânt, fără să-şi ia rămas-bun. Dar, la drept vorbind, ce nevoie avea ea de dânsul? Îşi luase rămas bun de la acela care-i fusese drag şi murise. Ce rost avea aici Davîdov? Totul se desfăşurase după rânduiala cuvenită. Iar istoria nu prea curată cu Luşka nu era decât ca o scrisoare prostească, fără sfârşit, întreruptă la jumătatea cuvântului. Atâta tot!

Davîdov, culcat pe patul său îngust, se pârpălea când pe-o parte, când pe alta, gemând. Se sculă de două ori ca să fumeze. Adormi abia în zori. Se trezi când afară se luminase de-a binelea. Somnul de scurtă durată nu-l odihnise. Se deşteptă mahmur ca după o beţie zdravănă. Îi era sete, îl durea groaznic capul, gura îi era uscată ca iasca şi din când în când simţea greţuri. Lăsându-se anevoie în genunchi, îşi căută îndelung cizmele, bâjbâi cu mâinile pe sub pat, pe sub masă, uitându-se nedumerit în ungherele încăperii goale. Abia după ce se ridică în picioare, văzu că era încălţat cu ele. Gemu de ciudă şi şopti:

— Iată unde ai ajuns, matrozule! Felicitările mele! Mai mult nici că se putea. Hotărât! Afurisita de Luşka! De patru zile şi patru nopţi nu se mai află în cătun, totuşi o simt lângă mine...

Se dezbrăcă până la brâu la fântâna, îşi improşcă din belşug spatele fierbinte, năduşit, cu apa rece ca gheaţa, oftă, mugi, îşi turnă apă şi în cap şi, simţindu-se de îndată mai uşurat, se duse la grajdul colhozului.

Capitolul XIII

Peste un ceas, Davîdov se şi găsea lângă tabăra brigăzii a treia. Îşi dăduse seama încă de departe că acolo se petrecea ceva neobişnuit. O jumătate dintre cositoare nu lucrau; prin stepă umblau încoace şi încolo cai împiedicaţi; nimeni nu

grebla poloagele uscate de fân, şi până-n zare nu se vedea nici o căpiţă...

Lângă baraca pe roate a brigăzii jucau cărţi şase cazaci, şezând pe un ţol aşternut jos; al şaptelea îşi dregea gheata ruptă, iar al optulea dormea dus, întins în voie la umbră lângă roata din spate a barăcii, cu faţa ascunsă într-o manta de ploaie mototolită, murdară. Zărindu-l pe Davîdov, jucătorii se sculară alene în picioare, afară de unul care şedea tolănit, rezemat într-un cot — pesemne fără chef, fiindcă pierduse la joc. Acum făcea încet cărţile, dus pe gânduri.

Alb ca varul de mânie, Davîdov — călare — se repezi în goană drept la jucători şi, cu glas întretăiat, strigă la dânşii: -

— Aşa munciţi voi? De ce nu cosiţi? Unde-i Liubişkin?

— Păi azi e duminică, răspunse şovăind unul dintre jucători.

— Ce? Vremea are să vă aştepte?! Dar dacă se porneşte o ploaie?!

Davîdov întoarse scurt calul, care făcu câţiva paşi în lături, călcă pe ţol şi, speriindu-se de această ciudată piedică sub copitele lui, se ridică pe picioarele de dinapoi, apoi făcu o săritură mare într-o parte. Davîdov se clătină brusc, cât pe ce să-i fugă scara de sub talpă; totuşi se ţinu bine în şa. Se lăsă pe spate, întinse cât putu dârlogii şi, izbutind cu chiu cu vai să-şi stăpânească bidiviul, care juca sub dânsul în loc, răcni încă şi mai tare:

— Unde-i Liubişkin, vă întreb?

— Uite-l colo, coseşte. A doua cositoare din stânga, de pe dâmb, e a lui. Da de ce faci atâta gură? Bagă de seamă să nu răguşeşti... răspunse veninos Ustin Râkalin, un cazac în vârstă, scund, cu sprâncene spălăcite, îmbinate la rădăcina nasului şi cu faţa rotundă, plină de pistrui.

— De ce trândăviţi?! Vă întreb pe toţi... zbieră Davîdov cu răsuflarea tăiată atât de mânie, cât şi din pricina strigătului.

După o scurtă tăcere, Alexandr Neceaev, un om bolnăvicios şi aşezat, care locuia în cătun nu departe de Davîdov, îi

răspunse:

— N-are cine mâna caii, aiasta-i! Muierile şi câteva fete au plecat la biserică, aşa că prăznuim şi noi fără să vrem... Le-am rugat pe blestematele celea să se lepede de trebuşoara asta, da ți-ai găsit! N-au vrut să audă. Adicătelea, n-am putut să le oprim cu nici un chip. Le-am rugat în toate felurile, dar n-am izbutit să le înduplecăm, crede-mă pe cuvânt, tovarăşe Davîdov!

— Să zicem că te cred. Dar voi, bărbații, de ce nu lucrați? Îi întrebă Davîdov de data asta mai stăpânit, totuşi prea tare.

Calul nu vroia să se liniştească în ruptul capului — se lăsa pe picioarele de dinapoi şi-şi ciulea sperios urechile, încrâncenându-şi pielea într-un tremur mărunt. Davîdov îşi stăpânea calul, strunind strâns dârlogii, îi mângâia grumazul mătăsos, cald şi aştepta cu răbdare răspunsul, dar de astă dată tăcerea se prelungea...

— Ți-am spus doar că n-avem cu cine lucra. Lipsesc muierile, zise fără tragere de inimă Neceaev, întorcând capul spre ceilalți, de la care aştepta pesemne sprijin.

— Adică cum vine asta: n-aveți cu cine lucra? Nu sunteți aici opt pierde-vară? Puteați munci cu patru cositoare. Este? Iar voi vă desfătați jucând cărți. Nu mă aşteptam de la voi la asemenea purtare față de colhoz, nu mi-am închipuit aşa ceva. Hotărât!

— Dar ce ți-ai închipuit? Ai crezut că nu suntem oameni, ci vite de jug? Îl întrebă provocător Ustin.

— Ce vrei să spui?

— Muncitorii n-au zile libere?

Au, dar uzinele nu opresc lucrul nici duminica, iar muncitorii nu învârt

foițele prin ateliere, aşa cum faceți voi aici. Ai înțeles?

— Duminica, de bună seamă, lucrează acolo alte schimburi, pe când noi aici rămânem mereu aceiaşi, ca nişte procleți! Tragi la plug de luni şi până sâmbătă şi nici măcar duminica nu eşti slobod să-ți scoți grumazul din jug. Apoi,

socoteală-i asta? Aşa rânduieşte lucrurile Puterea sovietică? Ea spune că nu trebuie să fie deosebire între diferitele feluri de muncitori, iar voi schimonosiți legile, căutați să le răstălmăciți în folosul vostru.

— Ce tot înşiri gogoşi? Ce îndrugi verzi şi uscate? Izbucni înciudat Davîdov. Eu vreau să asigur cu fân pentru toată iarna vitele colhozului şi toate vacile voastre. Ai priceput? Fac asta în folosul meu? Am eu personal vreun câştig de aici? Îți umblă gura ca o meliță, palavragiule!

Ustin dădu din mâna a lehamite.

— Aveți un singur gând: să îndepliniți plănui la timp. Încolo, vină şi potopul! Ți se rupe inima după vitele noastre? Îți închipui c-o să te cred! La sfârşitul iernii, când s-a cărat sămânța la Voiskovoi de la gară, câți boi s-au prăpădit şi nu s-au mai sculat din drum? Nenumărați! Şi acu cauți să ne bolmojeşti!

— Boii colhozului Voiskovoi au pierit pe drum fiindcă indivizi ca de-alde tine au îngropat grânele în pământ. De intrat au intrat în colhoz, dar bucatele le-au, ascuns. Nu trebuia să semănăm? Aşa că am fost siliți să mânăm boii după sămânță pe drumuri desfundate. De aceea au şi pierit. Hotărât! Parcă n-ai şti şi tu istoria asta!

— Vă arde numai să îndepliniți planul: de aceea îți şi dai atâta osteneală pentru fân, bombăni încăpățânat Ustin.

— Da ce? Eu o să mănânc fânul? Mă strădui pentru folosul obştesc! Şi ce are de-a face aici planul? Răcni Davîdov, pierzându-şi răbdarea.

— Nu te rățoi la mine, preşedinte, că nu mă sperii cu strigăte şi cu zarvă, doar am făcut milităria la artilerie. Ei, hai să zicem că te străduieşti pentru folosul obştesc, dar de ce scoți sufletul din oameni, punându-i să muncească zi şi noapte? Iată că are de-a face aici planul! Cauți să intri în voia şefilor de la raion, aceia la rândul lor — în voia şefilor de la ținut, iar noi ducem greul. Crezi că oamenii nu văd nimic? Că-s orbi? Văd ei bine totul, dar n-au încotro de gura voastră, a celor aşa de sârguincioşi! Pe dumneata de pildă, şi pe alții

de aceeaşi teapă nu putem să vă scoatem din slujbă. Este? De aceea vă ţineţi numai de năzbâtii, după cum vă taie capul. Iar Moscova e departe, Moscova habar n-are ce vă trăsneşte vouă prin cap, pe aici...

În pofida temerilor lui Nagulnov, îi fu dat lui Davîdov să se ciocnească nu cu femeile, ci cu bărbaţii. Dar boclucul în care intrase nu era mai uşor. După tăcerea încordata a cazacilor, Davîdov înţelese că nu va izbuti să ajungă la ţel cu strigăte; dimpotrivă, mai curând va face rău. Trebuia să se stăpânească şi să lupte cu arma cea mai potrivită — metoda convingerii. Cercetând cu luare-aminte faţa lui Ustin, plină de vrăjmăşie, se gândi uşurat: „Bine că nu l-am luat cu mine pe Makar! Negreşit că s-ar fi ajuns la lovituri, la încăierare..."

Ca să câştige timp şi să-şi alcătuiască planul de acţiune cel mai potrivit pentru a ţine piept lui Ustin şi, poate, celorlalţi care s-ar gândi să-l sprijine, Davîdov îl întrebă:

— Când am fost ales preşedinte, ai votat pentru mine, Ustin Mihailovici?

— Nu, m-am abţinut! De ce era să votez pentru dumneata? Ni te-au adus aici hodoronc-tronc...

— Singur am venit.

— Totuna-i. Ai venit hodoronc-tronc. De ce era să votez pentru dumneata, de vreme ce nu ştiam ce sculă eşti.

— Dar acum eşti împotriva mea?

— Mai încape vorbă? Se înţelege că sunt împotrivă!

— Atunci cere la adunarea generală a colhozului să fiu înlocuit. Cum va hotărî adunarea, aşa va fi. Numai întemeiază-ţi cum trebuie propunerea, că altfel are să fie respinsă!

— Lasă, n-ai grijă, n-o să fie respinsă. Şi apoi avem destul timp pentru asta — nu-i nici o grabă. Deocamdată, cât mai eşti preşedinte, spune: ce-ai făcut cu zilele noastre libere?

Ca să răspundă la o astfel de întrebare era cât se poate de uşor, dar Ustin nu-l lăsa pe Davîdov nici măcar să deschidă gura:

— De ce la raion, adică la staniță, domnişoarele funcționare îşi sulemenesc duminica obrajii, se pudrează şi se plimbă câtă-i ziulica de mare pe străzi, iar seara trag la danțuri, se duc la cinematograf şi se zgâiesc la filme, iar muierile şi fetele noastre trebuie să se scalde în năduşeală şi duminica?

— În toiul muncilor, vara...

— La noi munca totdeauna-i în toi — şi iarna şi vara; tot anul robotim.

— Vreau să spun...

—- Nu-ți mai bate gura degeaba! Tot n-ai ce spune!

Davîdov ridică mâna cerând să fie ascultat:

— Stai, Ustin!

Dar Ustin îl întrerupse, vorbind repede-repede:

— Eu, de! Îți stau înainte în picioare ca un argat, iar dumneata te lăfăieşti în şa, curat ca un boier.

— Ascultă-mă ce-ți spun — fii om cu scaun la cap!

— N-am ce asculta! Asculți ori ba, totuna-i. Când îi vorba să aştepți de la dumneata un cuvânt drept — nici o nădejde!

— Mă laşi odată să spun şi eu o vorbă? Strigă Davîdov, făcându-se stacojiu la față.

— Să nu zbieri la mine! Eu nu ți-s Luşka Nagulnova! Ustin trase aer în piept prin nările larg umflate şi urmă tare şi repede cu glas dogit: Degeaba, nu mai îndruga verzi şi uscate! N-ai decât să trăncăneşti la întruniri cât ți-o plăcea, dar aici noi avem cuvântul. Să nu ne mai scoți ochii că jucăm cărți! La colhoz noi suntem stăpâni: vrem — lucrăm, nu vrem — ne odihnim. N-o să ne faci să muncim în zi de sărbătoare, nu te ține cureaua!

— Ai isprăvit? Îl întrebă Davîdov, abia stăpânindu-se.

— Nu, n-am isprăvit. Şi am să-ți mai spun una, ca încheiere: dacă nu-ți plac rânduielile noastre — du-te la mama dracului de unde ai venit! Nimeni nu te-a poftit la noi în cătun. O să ne descurcăm noi cu ajutorul lui dumnezeu şi fără tine. Nu ne uităm la tine ca la soare!

Aceasta era o provocare vădită. Davîdov înțelegea foarte bine unde țintea Ustin, dar nu se mai putea stăpâni. I se făcu negru înaintea ochilor şi, aproape fără să vadă ceva, privi câteva clipe sprâncenele lui Ustin, îmbinate la rădăcina nasului, ca şi fața iui rotundă, parcă lăbărțată. Simți nedesluşit cum îi năvălea sângele în mâna dreaptă, care strângea aprig coada biciului, îngreuindu-i-se, sub săgetări de durere în încheieturile degetelor.

Ustin stătea în fața lui, cu picioarele răschirate şi cu mâinile vârâte nepăsător în buzunarele pantalonilor... îşi recăpătă dintr-o dată cumpătul său obişnuit şi acum, sigur de superioritatea lui, simțind sprijinul tăcut al cazacilor, zâmbea liniştit şi oarecum provocător, îngustându-şi ochii albaştri, duşi adânc în fundul capului. Davîdov se îngălbenea tot mai mult şi buzele Iui livide molfăiau tăcut, nefiind în stare să scoată o vorbă. Lupta dârz cu sine însuşi, încordându-şi toată voința ca să-şi înfrâneze furia oarbă care, ca o stihie, era gata-gata să se dezlănțuie. Auzea parcă de undeva de departe glasul lui Ustin, prinzând şi tâlcul cuvintelor sale şi intonațiile zeflemitoare care vibrau în vocea lui...

— Ce tot căşti gura, preşedinte, şi taci ca peştele? Ți-ai înghițit limba ori n-ai ce zice? Parcă ai vrut să spui ceva şi când colo taci chitic... Ia te uită! Pesemne că n-ai cum să înfrunți adevărul! Aşa că, tovarăşe preşedinte, mai bine nu te lua la râcă cu noi şi nu te aprinde de nimica toată. Mai degrabă descăleca binişor şi hai să facem împreună o partidă de cărți, să jucăm de pildă popa-prostul. E un lucru care cere agerime de minte, nu ca atunci când conduci colhozul...

Careva dintre cazacii din spatele lui Ustin începu să chicotească pe înfundate; apoi amuți. O clipă se aşternu în preajma barăcii o linişte care nu prevestea nimic bun. Se auzeau numai răsuflarea aprigă a lui Davîdov, huruitul cadențat al unei cositoare, departe, şi cântecul! fără grijă, liniştitor al ciocârliilor nevăzute, împrăştiat în tăriile azurii ale

cerului. Puțin le păsa lor de ceea ce se întâmpla între oamenii care se frământau, bulucindu-se lingă baracă.

Davîdov ridică domol biciul deasupra capului şi atinse calul cu călcâiele. Ustin făcu repede câțiva paşi înainte, înhață cu mâna stângă căpăstrul calului şi se feri puțin la dreapta, lipindu-se de piciorul lui Davîdov.

— Nu cumva vrei să dai în mine? Hai, încearcă! Rosti el printre dinți, ca o amenințare.

Pe fața lui deodată se zugrăviră pronunțat umerii colțuroşi ai obrajilor, iar ochii îi scăpărară, vesel, sfidător, fierbând în aşteptare.

Davîdov îşi plesni puternic cu biciul carâmbul cizmei ponosite şi, uitându-se de sus la Ustin, îi spuse tare, încercând zadarnic să zâmbească:

— Nu, n-am să dau în tine, Ustin, nu! Nu trage nădejde, gardistule alb! Ei, dacă ai fi încăput pe mâna mea acum vreo zece ani, ar fi fost altceva... Atunci ai fi amuțit pe vecie, contrarevoluționarule!

Împingându-l la o parte cu o uşoara mişcare a piciorului, Davîdov descăleca.

— Şi-acum, Ustin Mihaiîovici, dacă ai luat calul de căpăstru — du-l şi-l leagă. Mă pofteşti să joc cărți cu voi? Cu plăcere! Faceți cărțile. Hotărât!

Lucrurile luară o întorsătură cu totul neaşteptată... Cazacii schimbară între ei priviri, zăboviră o clipă, apoi începură să se aşeze în tăcere lângă țol. Ustin legă calul de roata barăcii, se aşeză în fața lui Davîdov, cu picioarele încrucişate sub dânsul, aşa cum şed calmucii, aruncându-i din timp în timp priviri fugare cu coada ochiului. Nu, el nu socotea de loc că rămăsese învins în ciocnirea cu Davîdov! De aceea hotărî să urmeze convorbirea:

— Despre zilele libere n-ai zis nimic, tovarăşe preşedinte! Ai lăsat-o baltă...

— Mai avem noi doi de vorbit, îi făgădui cu subînțeles Davîdov.

— Cum s-o iau? Aş zice că mă ameninți!

— Nu, de ce! M-am aşezat să joc cărți, înseamnă că trebuie să lăsăm la o parte toate dezbaterile lăturalnice. Mai avem vreme să stăm de vorbă.

Acum însă, cu cât se făcea Davîdov mai stăpân pe sine, cu atât se tulbura mai mult Ustin. Fără să isprăvească partida, aruncă cu ciudă cărțile pe țol şi-şi cuprinse genunchii cu mâinile.

— La dracu, parcă poți juca! Hai mai bine să vorbim despre zilele libere. Ei, tovarăşe preşedinte, crezi că numai oamenii sunt neliniştiți din pricina zilelor de odihnă? Când m-am dus ieri dis-de-dimineață să înham caii, iapa cea murgă a oftat cu amărăciune şi mi-a spus cu grai omenesc: „Vai, Ustin, Ustin, ce trai o fi şi aista din colhoz! în zile de lucru mă mână la muncă. Stau înhămată zi şi noapte, chiar şi sărbătoarea. Odinioară nu era aşa! Pe vremuri, duminica nu mă puneau stăpânii la lucru, doar dacă mergeau în ospețe sau la nunți, să zicem. Altădată viața mea era mult mai frumoasă I"

Cazacii râseră surd, de-a valma. Parcă erau de partea lui Ustin. Dar ei se potoliră în aşteptare, când Davîdov le spuse încet, atingându-şi cu mâna mărul lui Adam:

— Dar a cui a fost înainte de colectivizare iepuşoara asta firoscoasă?

Ustin privi printre gene şi chiar îi făcu cu ochiul lui Davîdov:

— De bună seamă, crezi că a fost a mea? Fiindcă vorbea cu cuvintele mele? Nu, preşedinte, aici ai greşit olecuță! Aiasta-i iepuşoara lui Titok, o vită dintre cele deschiaburite. Când se afla la dânsul, pe vremea gospodăriilor individuale, nu era hrănită ca la colhoz: iarna, nici nu se uita la ogrinji — îşi tocise aproape toți dinții ronțăind numai ovăz. Se poate spune că nu trăia, ci huzurea!

— Prin urmare-i o iapă bătrână, dacă şi-a tocit dinții? Îl întrebă într-o doară Davîdov.

— Bătrână, cum nu, are o vârstă înaintată, încuviință cu dragă inimă Ustin, fără să se aştepte la festa potrivnicului,

— Atunci degeaba o asculți pe iapa asta sfătoasă, spuse cu încredințare Davîdov.

— Da de ce, rogu-te, degeaba?

— Fiindcă iapa chiaburului vorbeşte ca şi chiaburul.

— Dar acum e colhoznică...

— Şi tu pari colhoznic, dar de fapt eşti isonarul chiaburilor,

— Ei, aici, preşedinte, prea te-ai întrecut cu gluma...

— Nu m-am întrecut de loc, faptul rămâne fapt. Apoi, dacă iapa e bătrână, la ce s-o mai asculți? S-a smintit şi ea la bătrânețe! Dacă era mai tânără şi mai deşteaptă, altfel trebuia să-ți vorbească!

— Cum? Întrebă Ustin, de data asta cu ochii în patru.

— Trebuia să-ți fi spus aşa; „Eh, Ustin, Ustin, coadă de topor a chiaburilor ce eşti! Iarna tu, pui de lele, nici n-ai pus mâna pe lucru, primăvara așijderea, te-ai prefăcut bolnav, şi nici acum nu vrei să munceşti cum se cade. Cu ce ai să mă hrăneşti la iarnă pe mine, iapa cea murgă, şi ce ai să înfuleci tu însuți? O să crăpăm amândoi de foame dacă tândălim astfel!" Uite, aşa trebuia să-ți vorbească!

Hohotele de râs ale tuturora acoperiră cuvintele din urmă ale lui Davîdov. Neceaev chicotea ca o codană: din gâtlejul lui gâlgâiau chicote şi țiuituri. Gherasim Ziablov, care avea voce de bas, sărise în picioare şi râdea cu hohote, îndoindu-şi caraghios genunchii şi lovindu-se cu palmele peste carâmbii cizmelor, ca la joc. Iar Tihon Osetrov, un moşneguț gârbov, strângându-şi barba căruntă în pumn, țipa pițigăiat:

— Culcă-te cu fața în jos, Ustin, şi nu-ți mai ridica fruntea. Davîdov te-a făcut una cu pământul.

Spre mirarea lui Davîdov, râdea însă şi Ustin, care nu se simțea de fel stânjenit, iar râsul lui nu era nicidecum silit sau prefăcut.

Când se făcu încet-încet linişte, Ustin spuse cel dintâi:

— M-ai răpus, preşedinte, nimic de zis... N-am crezut că ai să-mi scapi din gheară cu atâta iscusință. Cât priveşte însă că-s coadă de topor a chiaburilor, aici păcătuieşti

degeaba, şi de asemenea când spui că n-am fost bolnav as-primăvară, ci m-am prefăcut — şi aici îmi aduci învinuiri nedrepte. În împrejurarea asta, preşedinte, te rog să mă ierți, dar spui minciuni!

— Dovedeşte-o.

— Cu ce aş putea dovedi?

— Cu fapte.

— Despre ce fel de fapte ar putea fi vorba în legătură cu vorbele noastre hazlii? întreba ceva mai serios Ustin, zâmbind şovăielnic.

— Nu mai face pe prostul! Spuse cu ciudă Davîdov. Vorbele noastre nu-s de loc hazlii, şi chestia scornită de tine nu-i de fel o glumă. Cât priveşte faptele — uite-le care sunt: la colhoz nu munceşti aproape de loc, încerci să tragi după tine pe oamenii lipsiți de conştiință, umbli cu vorbe care te pot costa scump. Azi, de pildă, ai izbutit să zădărniceşti munca. Datorită străduințelor tale, nu coseşte o jumătate de brigadă. La dracu, despre ce glume poate fi vorba aici?

Sprâncenele lui Ustin, înălțate ironic, se lăsară în jos şi se îmbinară din nou la rădăcina nasului, alcătuind o linie dreaptă, aspră:

— Aşadară am vorbit despre zilele libere şi am nimerit drept în tagma cozilor de topor ale chiaburilor şi în aceea a contrarevoluționarilor! Prin urmare numai dumneata ai dreptul să vorbeşti, iar noi — să tăcem şi să ne ştergem cu mâneca la gură!

— Nu-i vorba numai de asta! Îl înfruntă cu aprindere Davîdov. întreaga ta purtare nu-i cinstită. Hotărât! De ce lupți atât de dârz pentru zilele libere, când ai avut în timpul iernii câte douăzeci pe lună? Şi nu numai tu, dar toți cei ce se află de față. Ce-ați făcut iarna altăceva, decât că ați rânit sub vite şi ați ales semințele? Nimic! Ați şezut tolăniți la căldurică pe cuptor. Atunci cu ce drept pretindeți zile libere în toiul muncilor de vară, când fiecare ceas e neprețuit, când cositul fânului e în primejdie de a fi prăpădit? Ei, spuneți şi voi, după cugetul vostru.

Ustin îl privea țintă în tăcere pe Davîdov fără să clipească. În locul lui intră în vorbă Tihon Osetrov:

— Ascultați, cazaci de pe Don, acu n-avem de ce să ne ascundem după deget. Bine zice Davîdov. Noi am dat greş, noi trebuie să dregem lucrurile. Asta ni-i munca, nu totdeauna putem ține sărbătorile — ceea ce facem cu prisosință în timpul iernii. Parcă n-a fost tot aşa şi altădată, pe vremea gospodăriilor individuale? Care dintre noi isprăvea treburile înainte de pocroave? Nici nu pridideai să strângi bucatele de pe câmp — şi iată că trebuia să faci arătura de toamnă. Davîdov are dreptate. Am încurcat-o lăsând femeile să plece la biserică; iar cât priveşte că am venit în tabără să tăiem frunze la câini, fiindcă-i duminică, nici nu mai încape vorbă: am buclarisit-o... Într-un cuvânt, am feştelit iacaua! Singuri ne-am făcut vinovați în fața noastră înşine, asta-i! Şi toate din pricina ta, Ustin. Tu ne-ai zăpăcit, drace, încurcă-lume ce eşti!

Ustin se aprinse foc. Ochii lui albaştri se întunecară şi începură să scapere cu răutate:

— Dar tu, bărbărie netoată, n-ai mintea ta, sau ai uitat-o acasă?

— Asta-i, pesemne am uitat-o...

— Atunci trage o fugă până la cătun ca s-o aduci!

Neceaev îşi acoperi gura cu palma-i îngustă, ca să nu

i se vadă zâmbetul şi, cu glas pițigăiat, tremurător, îl întrebă pe Osetrov, care rămase oarecum stânjenit:

— Da tu, Tihon Gordeici, ți-ai pitit într-un loc sigur mintea? Ai?

— Dar ce te doare pe tine?

— Păi azi e duminică...

— Ei, şi ce-i cu asta?

— Noră-ta, fără îndoială, a dereticat de dimineață, a măturat podelele şi, dacă tu ți-ai ascuns mintea sub laviță sau în cotruța sobei, atunci negreşit o ia cu mătura şi o dă afară, în bătătură. Iar acolo găinile o scurmă cât ai clipi...

Vezi, Gordeici, să nu fii cumva nevoit a-ți împlini veleatul fără minte — de asta mă doare...

Toți, chiar şi Davîdov, zâmbiră. Râsul cazacilor nu era prea vesel... Totuşi, încordarea de mai înainte se risipise. Aşa cum se întâmplă de obicei în astfel de împrejurări, gluma preîntâmpină cearta, gata să izbucnească. Osetrov, jignit, se mai potoli şi-i răspunse lui Neceaev numai atât:

— Tu, Alexandr, după cât văd, n-ai nici ce uita acasă, nici ce duce cu tine. Te-ai dovedit cumva mai deştept ca mine? Muierea ta o întinde acuma la drum către Tubeanskoi, şi tu, poftim, te-ai şi apucat să joci cărți.

— Am păcătuit! E adevărat! căută Neceaev să scape cu o glumă.

Dar Davîdov nu era mulțumit numai cu întorsătura convorbirii. Vroia să-l strângă bine cu uşa pe Ustin.

-— Ascultați, hai să isprăvim odată pentru totdeauna cu chestia zilelor libere, spuse el, privindu-l țintă pe Ustin. Ai lucrat mult astă-iarnă, Ustin Mihaiîovici?

— Cât a trebuit, atâta am lucrat.

— Totuşi cât?

— N-am ținut socoteală.

— Câte zile-muncă ai în scripte?

— Nu-mi aduc aminte. Şi ce te legi de mine? Apucă-te şi socoteşte, dacă n-ai altceva mai bun de făcut şi ți se urăşte din lipsă de lucru.

— N-am nevoie să socotesc. Dacă tu ai uitat, apoi eu, ca preşedinte de colhoz, nu se cade să uit.

Cât de folositor se dovedi pentru Davîdov carnetul gros de buzunar, de care nu se despărțea aproape niciodată! Din pricina tulburării încercate mai înainte, degetele lui Davîdov tremurau încă uşor, răsfoind repede filele soioase ale carnetului.

— Ți-am găsit numele, truditorule! Iată şi ceea ce ai câştigat în lunile ianuarie, februarie, martie, aprilie şi mai. Acuşi îți spun — în total douăzeci şi nouă zile-muncă. Iți place? Te-ai spetit muncind?

— Nu prea te-ai omorât cu munca, Râkalin! rosti cu părere de rău şi dojană un cazac, uitându-se la Ustin.

Dar acesta nu vroia să se dea bătut:

— Mai am jumătate de an înaintea mea. Toamna se numără bobocii.

— Bobocii o să-i numărăm la toamnă, dar producția —- în fiecare zi, spuse tăios Davîdov. Ustin, bagă-ți mințile în cap n-o să-i răbdăm pe trândavi în colhoz! O să-i dăm afară, cât ai bate în palme, pe toți sabotorii! N-avem nevoie de trântori în colhoz. Gândeşte-te: pe ce drum ai apucat şi încotro o coteşti? Osetrov are aproape două sute zile-muncă, ceilalți din brigada voastră au toți peste o sută: chiar cei bolnavi, ca Neceaev, au aproape o sută, iar tu — douăzeci şi nouă! Asta-i curată ruşine!

— Nevasta mea-i bolnavă, suferă de beteşuguri femeieşti, zace țeapănă cu săptămânile. Iar pe deasupra, am şase guri de copil, răspunse posac Ustin.

— Dar tu?

— Ce-i cu mine?

— De ce nu lucrezi cât ți-s puterile?

Din nou pomeții lui Ustin se făcură vişinii iar în ochii săi albaştri, mijiți cu răutate, scăpărară scântei care nu prevesteau nimic bun.

—- Ce te tot holbezi la mine şi nu te uiți decât în ochii mei şi la mutra mea? Începu să strige el scos din sărite, scuturându-şi pumnul stâng. Pe gâtul lui plin, scurt, i se umflaseră vinele albastre. Ce-ți sunt eu — Luşka Nagulnova, ori Varka Harlamova, care se usucă de dorul tău?! Priveşte-mi mâinile şi numai după aceea cere-mi să muncesc!

Îşi repezi cu aprindere mâinile înainte, şi abia atunci văzu Davîdov că Ustin nu avea la mâna dreaptă, schilodită, decât arătătorul, iar în locul celorlalte degete ieşea numai un ciot vinețiu, cu pielea zbârcită.

Davîdov se scărpină buimăcit la rădăcina nasului:

— Care va să zică aşa stă treaba... Şi unde ți-ai pierdut degetele? ,

— În Crimeia, pe frontul cu Vranghel. M-ai făcut gardist alb, dar eu sunt trandafiriu, ca harbuzul copt: am fost şi la albi, m-am încuscrit şi cu „verzii" [1] vreo două săptămâni, am fost şi la roşii (*Verzii — denumire dată oamenilor sovietici care, în anii intervenției armate străine şi ai războiului civil, se ascundeau în păduri pentru a nu fi mobilizați în armata albgardistă, deveneau partizani şi luptau împotriva contrarevoluționarilor - n. r.*). Când am slujit la albi am luptat fără pic de chef, mai mult mă piteam în spatele frontului, dar când m-am bătut cu albii — poftim bucurie, mi-am pierdut degetele. Mâna care îți dă de băut, cu care ridici păhărelul e nevătămată. Ustin îşi mişcă degetele scurte, groase ale mâinii stingi. Iar aceea care te hrăneşte, vezi bine, a rămas boantă: n-are cum apuca..,

— Te-a rănit vreo schijă?

— Ba o grenadă.

— Dar cum de ți-a rămas întreg arătătorul?

— Era pe trăgaci: aşa, a scăpat nevătămat. In ziua aceea am ucis cu mâna mea doi soldați de-ai lui Vranghel. Nu se cuvenea să plătesc cu ceva? Domnul dumnezeu s-a supărat pe mine pentru vărsarea de sânge, aşa că am fost dator să-i aduc jertfă patru degete. Socot că am scăpat ieftin. Putea să ceară de la mine şi o jumătate de cap, dacă n-ar fi fost isteț...

De liniştea lui Davîdov se molipsi treptat şi Ustin. Stăteau acum de vorbă pe un ton paşnic, iar nesăbuitul Ustin se potoli încet-încet. Ba chiar i se ivi pe buze şi zâmbetul lui obişnuit, zeflemitor.

— Trebuia să jertfeşti şi degetul acesta — ce nevoie ai de el?

— Darnic mai eşti, preşedinte, cu bunul altuia! Aşa singur cum e, tare mi-i de trebuință la gospodărie.

— Şi la ce-ți foloseşte, mă rog? îl întrebă Davîdov, căutând să-şi stăpânească un zâmbet.

— Pentru câte şi mai câte îmi trebuie... Noaptea o ameninț pe muierea mea cu el, dacă nu-mi intră în voie, iar ziua mă scobesc cu el în dinți şi-mi bat joc de unul şi de altul. Cum sunt om sărac, am carne în ciorbă o dată pe an; dar în fiecare zi ies după prânz pe uliță, mă scobesc cu degetul aista în dinți şi scuip, iar oamenii pesemne îşi zic: „Uite afurisitul de Ustin cum huzureşte, înfulecă la carne în fiecare zi — n-o mai isprăveşte!" Şi mai întrebi: la ce bun un singur deget? Îşi face şi el slujba lui! Oamenii n-au decât să mă creadă bogat. Oricum, aiasta mă măguleşte!

— Nu ți-a tors maică-ta pe limbă, spuse Davîdov, zâmbind fără voie. Dar mâna pe coasă ai s-o pui azi?

— După vorbe atât de plăcute — negreşit!

Davîdov se întoarse spre Osetrov şi-i spuse ca celui mai în vârstă:

— Femeile voastre au plecat de mult la Tubeanskoi?

— Să fie vreun ceas de atunci, nu mai mult.

— Şi multe au plecat?

— Cam vreo douăsprezece. Muierile îs curat ca oile: unde apucă una, într-acolo năvălesc toate, cu cârdu. Uneori şi oaia râioasă atrage după sine turma... Nu ne-am lăsat şi noi ispitiți de Ustin, nu ne-am apucat să prăznuim duminica în toiul cositului? Lua-l-ar boala să-l ia!

Ustin zâmbi fără răutate:

— Iar eu îs vinovat? Tu, barbarie, nu-mi pune în cârcă păcatele altora. Muierile s-au dus să se roage lui dumnezeu; ce amestec am eu? Le-au abătut din calea cea dreaptă bunica lui Atamanciukov şi încă o bătrânică din cătun. Au venit o dată cu răsăritul soarelui în tabăra noastră şi s-au apucat să facă agitație printre femei: „Astăzi, ziceau, e ziua sfintei mucenițe Glikeria; iar voi, suratelor, aveți de gând să cosiți, nu vi-i frică de păcat?”... Ei, şi le-au înduplecat. Eu le-am întrebat pe babe: „Care, adică, Glikeria? Nu cumva o fi Nagulnova? Că ea-i aidoma chiar mucenită: toată viața o duce într-un canon cu cine se nimereşte”. Vai, să fi văzut numai cum s-au burzuluit băbuțele, cum au dat năvală asupra mea!

Bunica lui Atamanciukov a ridicat chiar cârja, a vrut să dea în mine, dar, slavă domnului, m-am ferit la timp... altfel mă alegeam cu un cucui în frunte, ca gânsacul olandez. După aceea s-au agăţat muieruştile de mine mai rău ca scaiul de coada cânelui. Numai cu chiu cu vai am scăpat de ele... De ce m-o urmări oare piaza rea? Nu-mi merge bine pe ziua de azi, şi pace! Ca să vedeţi, oameni buni, cum într-o singură dimineaţă am izbutit să mă ciorovăiesc şi cu babele, şi cu muierile, şi cu preşedintele, şi cu Gordeici — bărbăria cea căruntă! Pesemne trebuie să ai un dar şi pentru aiasta!

— La aşa ceva ştiu că te pricepi! Nu-i nevoie să te dăscălească vecinii. Tu, Ustin, de când erai de o şchioapă, te luai la harţă cu toţi, ca un cocoş bătăios. Dar cocoşul bătăios, ţine minte ce-ţi zic, are veşnic creasta plină de sânge, îi spuse povăţuitor Osetrov.

Dar Ustin parcă nici nu-l auzi. Cătând la Davîdov cu ochi poznaşi, neînfricaţi, urmă:

— În schimb avem noroc pe ziua de azi din partea agitatorilor: vin la noi şi pe jos, şi călare... Dacă era un drum de fier mai aproape — veneau valvârtej şi cu locomotiva. Numai că, tovarăşe preşedinte, ar trebui să înveţi de la băbuţele noastre cum se face agitaţie adevărată... Ele sunt mai bătrâne ca dumneata, mai şirete, mai încercate. Vorbesc încetişor, caută să înduplece cu duhul blândeţii, cuviincios — şi aşa îşi ajung scopul. Nu dau greş! Dar dumneata cum te porţi? N-ai ajuns bine în goana mare la tabără că ai şi început să răcneşti de vuia stepa: „De ce nu munciţi?!" Păi cine se mai poartă aşa cu poporul în vremea de azi? El, poporul adică, în timpul Puterii sovietice şi-a scos mândria din sipet şi nu rabdă să se năpustească unul şi altul cu strigăte asupra lui. Într-un cuvânt, nu-i place să-l gâdili în nici un fel, tovarăşe preşedinte! Cu privire la aiasta, trebuie să-ţi spun ca la cazaci şi mai înainte, pe vremea ţarilor, atamanii nu prea săreau cu gura — se temeau să-i jignească pe bătrâni. Uite, ar fi timpul ca şi dumneata şi Nagulnov să înţelegeţi că nu mai sunt vremurile de altă dată, şi că a sosit ziua să vă lăsaţi de

deprinderile vechi... Crezi că m-aş fi învoit să cosesc azi dacă nu te potoleai? Pe dracu! Te-ai înfrânat olecuță, te-ai mai îmbunat, ai primit să joci cărți cu noi, ne-ai vorbit aşezat, ca lumea, şi iată-mă — sunt gata din tot sufletul! Mă iei cu blândețe, mă învoiesc la toate: şi la joc, şi la stog...

Ascultându-l pe Ustin, Davîdov încerca un simțământ amar de nemulțumire față de sine însuşi, o ciudă aprigă. Când stai şi te gândeşti, vezi că avea dreptate, în unele privințe, acest cazac din cale afară de dezghețat. Avea dreptate barem asupra împrejurării că el, Davîdov, venind la brigadă, nu ar fi trebuit să înceapă lămurirea cu ocări şi cu strigăte. De aceea, după cum lăsase Ustin să se înțeleagă, a dat greş la început. Cum de nu s-a putut stăpâni? Şi Davîdov, fără să-şi calce pe conştiință, se văzu nevoit să recunoască în sinea lui că îşi însuşise pe nesimțite felul grosolan al lui Nagulnov de a se purta cu oamenii, că îşi dăduse frâu liber, cum ar fi spus Andrei Razmiotnov — şi iată rezultatul: era sfătuit în derâdere să ia pildă de la nişte babe, care lucrează cu băgare de seamă, intrând sub pielea oamenilor, şi-şi ajung scopul întotdeauna fără greş. Totul era limpede ca lumina zilei! Ar fi trebuit ca şi el să se fi apropiat liniştit de tabără, să fi vorbit domol cu oamenii şi să-i fi convins că prăznuirea era nelalocul ei; dar răcnise la toți şi, la un moment dat, era cât pe ce să nu-şi mai stăpânească biciul. Într-o singură clipă nenorocită putea să năruie toată strădania pusă de dânsul la înființarea colhozului; după aceea, mai ştii, ar fi trebuit poate, să-şi depună carnetul de membru de partid pe masa comitetului raional... Asta ar fi fost într-adevăr o catastrofa groaznică în viața lui!

Numai la gândul că i s-ar fi putut întâmpla aşa ceva, dacă nu s-ar fi stăpânit la timp, Davîdov îşi zgribuli umerii ca de frig, simțind pentru o clipă furnicături reci pe spinare...

Copleşit cu totul de aceste simțăminte neplăcute, Davîdov privea țintă cărțile împrăştiate pe țol şi, din senin, îşi aduse deodată aminte că în vremea războiului civil îl pasionase jocul „douăzeci şi unu". Se gândi: „Am tras peste douăzeci şi unu!

Am cerut carte la şaisprezece şi mi s-a dat zece. Hotărât!” Nu-i venea la îndemână să recunoască că-şi ieşea prea repede din fire. Totuşi avu destul curaj şi, nu fără o împotrivire lăuntrică, spuse:

— De fapt, degeaba mi-am dat drumul, aici ai dreptate, Ustin! Da să nu mă fi durut oare când am văzut că voi nu lucraţi, cum crezi? Şi nici tu n-ai vorbit cu mine în şoaptă. Puteam să cădem la înţelegere, de bună seamă, şi fără ocări. Şi cu asta — basta! Du-te de înhamă la haraba caii cei mai iuţi de picior; iar tu, Neceaev, pune altă pereche de cai buni la droşcă.

— Te duci să ajungi muierile din urmă? Îl întrebă Ustin, fără să-şi ascundă mirarea.

— Întocmai! Voi încerca să le înduplec şi pe femei ca să lucreze astăzi.

— Şi au să te asculte oare?

— Vom vedea. Voi căuta să le înduplec, nu să Ie poruncesc.

— Ei, să te ajute dumnezeu şi maica precista! Ascultă, preşedinte, ia-mă şi pe mine! Ce zici?

Davîdov încuviinţă fără şovăire.

— Hai! Dar mă vei ajuta să înduplec femeile?

Ustin îşi strâmbă, pasămite într-un zâmbet, buzele crăpate de arşiţă:

— Te va ajuta locţiitorul meu; o să-l iau negreşit cu mine!

— Ce locţiitor? întrebă Davîdov, uitându-se nedumerit la Ustin.

Acesta se apropie fără grabă, în tăcere, de baracă şi scoase de sub vraful de zeghi un bici lung, nou-nouţ, cu un ciucure frumos de cureluşe la capătul codiriştii.

— Iată locţiitorul meu. Îţi place? Dacă ai şti ce bine înduplecă — o minune! Cum începe să şuiere, pe loc te şi convinge, te face miel ascultător. Nu te uita că sunt stângaci!

Davîdov se încruntă:

— Nici să nu te gândeşti la aşa ceva. Nici cu un deget nu voi îngădui să te atingi de femei. Pe acest locțiitor l-aş încerca însă eu plăcere pe spatele tău.

Ustin îşi jimbă ironic ochii:

— Ba mai pune-ți pofta-n cui!... Eu, ca invalid din războiul civil, sunt scutit: muierilor însă le prieşte bătaia, se îngraşă şi se fac mai smerite. Judec aşa, după nevasta-mea. Şi pe cine să biciuieşti? Pe muieri! Mai încape vorbă!? De ce te sfieşti? Dacă am să şfichiuiesc numai vreo două-trei cum se cade, celelalte au să zboare într-o clipă în haraba, ca luate de vânt.

Socotind isprăvită convorbirea, scoase de sub baracă nişte frâie care se tăvăleau acolo şi apoi porni spre dâmb ca să prindă caii. Neceaev şi alți cazaci, afară de Osetrov, se luară în grabă după dânsul;

— Tihon Gordeici, de ce nu te duci la cosit? Îl întrebă Davîdov.

— Am vrut să pun o vorbă bună pentru Ustin. Se poate?

— Hăi zi-i!

— Nu te mânia pe dânsul că e un nătărău. O ia razna când i se năzare te miri ce, ca un cal nărăvaş căruia îi cade pofilul sub coadă, începu pe un ton rugător Osetrov.

Dar Davîdov îi curmă vorba:

— Nu-i de loc nătărău, ci duşman făţiş al vieții colhoznice! Am mai luptat eu cu de-alde ăştia şi vom lupta şi de acu înainte fără cruțare!

— Da ce fel de duşman e el? Izbucni cu uimire Osetrov. Îți spun doar că nici nu-şi mai da seama ce-i cu dânsul, când se înfurie, atâta tot. Îl ştiu de mic copil şi, de când îl țin minte, totdeauna era aşa, zbârlit. Înainte de revoluție, la adunările obştii cătunului bătrânii noştri l-au biciuit de nenumărate ori pe nemernicul aista pentru nesupunere. Îl biciuiau până nu mai putea nici să şadă, nici să se culce — dar învățătura nu se prindea de dânsul, ca apa de gâscă. O săptămână îşi ferea dosul să nu se atingă de ceva, apoi o lua

de la capăt — nu cruța pe nimeni, căuta clenci tuturor, şi încă cu ce înverşunare, ca un câine care se purică! De ce ar fi duşman al colhozului? Bogătanilor le stătea totdeauna ca un spin în ochi. Şi o duce greu — numai dacă ai vedea cum! Casa i s-a lăsat într-o rână, gaia-gata să se prăvălească; în gospodărie are numai o prăpădită de văcuță şi două oițe râioase, bani n-a avut de când mă-sa l-a făcut. Într-un buzunar are un purice priponit, în celălalt — un păduche pripăşit; asta-i toată bogăția lui! Unde mai pui că nevastă-sa e beteagă, copiii îi mănâncă zilele, iar nevoile îi scot sufletul... Poate din pricina asta se ia la harță cu toată lumea. Iar dumneata spui — duşman. Palavragiu, nu duşman.

— Nu cumva ți-e neam? De ce cauți să-l aperi?

— Asta-i, mi-e neam, îmi vine nepot de soră.

— De aceea stărui atâta?

— Dar cum poate fi altfel, tovarăşe Davîdov? Duce în cârcă şase copii, unul mai mic ca altul. Şi parcă ar avea mâncărime de limbă. De câte ori nu i-am spus: „Pune-ți strajă gurii, Ustin! Într-o zi ai să dai de dracu, dacă nu-ți ții fleanca! Ai să trânteşti o vorbă la mânie şi ai să te trezeşti drept în Siberia cât ai zice peşte. Atunci o să-ți muşti degetele, dar are să fie prea târziu!”. Iar el de colo: „Da ce, mă rog, în Siberia umblă oamenii în patru labe? Eu nici acolo nu mă prăpădesc, că-s călit!” Pe asemenea nătărău nu dai nici o ceapă degerată! Dar ce vină au copiii? E greu să-i creşti, dar să-i laşi fără tată, aiasta poți s-o faci cât ai bate din palme...

Davîdov închise ochii şi rămase îndelung pe gânduri. Îşi aduse oare aminte de copilăria lui fără nici o bucurie, întunecată, plină de amărăciune?

— Nu te mânia pe dânsul pentru nişte vorbe prosteşti, spuse încă odată Osetrov.

Davîdov îşi petrecu palma peste obraz şi parcă se trezi.

— Uite ce-i, Tihon Gordeici, începu el încet, răspicat. Deocamdată îl las în pace. N-are decât să muncească la colhoz după puterile lui, n-o să-l punem la muncă grea. Să facă ce poate. Dacă spre sfârşitul anului n-are să aibă destule

zile-muncă, o să-l ajutăm; îi vom da pentru copii pâine din fondul obştesc al colhozului. Ai înțeles? Dar spune-i între patru ochi din partea mea: dacă îi va mai trăsni vreodată prin cap să-mi tulbure rânduiala în brigadă, să ademenească oamenii la tot felul de ticăloşii, apoi are s-o pățească! Să-şi bage mințile în cap până nu-i prea târziu! N-am de gând să mai şuguiesc cu dânsul, aşa să-i spui. Nu mi-e de dânsul; mi-e milă numai de copilaşii lui.

— Iți mulțumesc pentru vorba cea bună, tovarăşe Davîdov! Mulțumesc şi pentru că n-ai pus nimic la inimă împotriva lui Ustin, spuse Osetrov făcând o plecăciune în fața lui Davîdov.

Dar acesta se mânie pe neaşteptate:

— Ce mi te închini? Doar nu-s icoană! Şi fără plecăciunile dumitale, o să fac aşa cum am spus!

— La noi, aşa e rânduiala din moşi-strămoşi: când mulțumeşti pentru ceva, faci şi o plecăciune, răspunse cu demnitate Osetrov.

— Lasă asta, uncheşule — spune-mi mai bine cum stau copiii lui Ustin din partea îmbrăcăminții? Câți dintr-înşii umblă la şcoală?

— Iarna şed cu toții de-a valma pe cuptor — n-au cu ce sa iasă nici până în bătătură, iar vara aleargă zdrențăroşi. Le-a picat şi lor câte ceva din lucrurile deschiaburiților, dar cu asta nu le acoperi goliciunea. Astă iarnă, Ustin l-a luat de la şcoală şi pe cel din urmă băiețaş: n-are nici cu ce să-l îmbrace, nici cu ce să-l încalțe. Băiețaşul e mărişor, are doisprezece ani, se sfieşte, vezi bine, să umble în zdrențe ca lăieții...

Davîdov se scărpină cu înverşunare la ceafă şi deodată se întoarse scurt cu spatele la Osetrov:

— Du-te şi apucă-te de cosit.

Glasul lui era surd şi suna neprietenos. Osetrov îi privi cu luare-aminte spatele încovoiat, de om abătut, făcu încă o plecăciune adâncă şi porni domol spre cosaşi.

Liniştindu-se puţin, Davîdov se uită îndelung în urma lui Osetrov care se îndepărta şi se gândi: „Ciudaţi oameni mai sunt şi cazacii aceştia! Încearcă de desluşeşte ce fel de poamă e Ustin! Duşman înrădăcinat ori numai un palavragiu şi un târâie-brâu la care ce-i în guşă şi-n căpuşă. Şi iată că zilnic mi se pun dinainte tot alte cuvinte încrucişate… Lămureşte-te în privinţa fiecăruia, naiba să-i ia! Ce să-i fac, voi căuta să mă dumiresc! Dacă va fi nevoie, voi mânca împreună cu dânşii nu numai un pud de sare, ci un sac întreg, dar tot am să mă descurc într-un fel sau într-altul. Hotărât!"

Cugetările lui fură întrerupte de Ustin. Veni în galop, aducând de căpăstru al doilea cal.

— La ce dracu să mai înhămăm caii la droşcă, preşedinte? Mai bine să-i înhămăm la a doua haraba. Las că nu s-or zdruncina muierile în haraba, dacă se vor învoi să vină înapoi!

— Nu, înhamă la droşcă, spuse Davîdov.

Avusese timpul să chibzuiască şi ştia la ce îi va folosi droşca în caz de izbândă.

După vreo patruzeci de minute de mers iute, văzură de departe mulţimea pestriţă a femeilor frumos gătite, care urcau încet drumul de ţară pe povârnişul dimpotrivă al viroagei.

Ustin îl ajunse din urmă pe Davîdov şi, venind în dreptul lui, îi spuse:

— Ei, preşedinte, ţin-te bine! Acuşi au să te scarmene muierile a doua oară

— Orbul zis-a: „Om vedea!” răspunse cu vioiciune Davîdov, îndemnând caii din hăţuri.

— Nu ţi-e frică?

— Da de ce să-mi fie frică? Nu sunt decât vreo douăsprezece.

— Dar dacă le voi veni şi eu într-ajutor? Îl întrebă Ustin, cu un zâmbet ascuns pe buze.

Davîdov îl privi cu luare-aminte, neputând desluşi dacă vorbeşte serios ori glumeşte.

— Atunci ce întorsătură vor lua lucrurile? Îl întreba din nou Ustin fără a mai zâmbi.

Davîdov îşi opri hotărât caii, coborî din haraba şi se apropie de droşcă. Vârând mâna în buzunarul drept al surtucului, scoase revolverul — darul lui Nesterenko — şi-1 puse pe genunchii lui Ustin.

— Ia jucăria asta şi ascunde-o, ca nu care cumva să cad într-un păcat. Dacă şi tu, la o adică, te-ai alătura femeilor, tare mă tem că nu m-aş putea împotrivi ispitei şi, ţie celui dintâi, ţi-aş găuri capul.

Luă uşurel din mâna asudată a lui Ustin codiriştea şi o aruncă departe de drum.

— Acum, haidem înainte! Mână mai vesel, Ustin Milhailovici, şi ţine bine minte locul unde a căzut biciul. La întoarcere îl vom lua. Hotărât! Iar pistolul mi-l dai înapoi când ajungem în tabără! Mână!

Ajungând din urmă femeile, Davîdov le ocoli din goană şi trase harabaua de-a curmezişul drumului. Ustin opri caii lângă haraba.

— Suratelor, frumoaselor, bună ziua! Davîdov dădu bineţe bisericoaselor, cu o prefăcută veselie.

— Bună să-ţi fie inima după cum ţi-i căutătura, răspunse pentru toate cea mai dezgheţată dintre femei.

Davîdov sări din haraba, îşi scoase şapca şi rămase cu capul plecat:

— Vă rog în numele conducerii colhozului să vă întoarceţi la muncă. Bărbaţii voştri m-au trimis după voi. Ei s-au şi apucat de cosit.

— Noi mergem la liturghie, nu la joc de cărţi! Strigă înflăcărat o femeie în vârstă cu faţa roşie şi lucioasă de năduşeală.

Davîdov îşi strânse la piept cu amândouă mâinile şapca boţită.

— După ce vom isprăvi cositul n-aveţi decât să vă rugaţi cât veţi pofti, dar acum nu-i vreme de aşa ceva. Uitaţi-vă, se adună, nori şi n-aţi strâns nici o căpiţă. Are să se strice

fânul! Va putrezi tot! Şi dacă se prăpădeşte fânul — se prăpădesc şi vitele la iarnă. Parcă voi nu ştiţi lucrul ăsta mai bine decât mine?

— Unde vezi nori? Îl întrebă pe un ton batjocoritor o fetişcană. Cerul e senin şi curat ca lacrima!

— Barometrul arată ploaie, iar norii n-au nici o legătură, căută Davîdov să iasă cu orice preţ din încurcătură. Va ploua în curând, negreşit! Hai să mergem, suratelor dragi. Vă veţi duce să vă rugaţi lui dumnezeu duminica viitoare. Parcă nu-i totuna? Urcaţi-vă în haraba, vă duc într-un suflet! Haideţi, dragele mele, treaba n-aşteaptă.

Davîdov căuta să-şi înduplece colhoznicele cu un şuvoi de vorbe bune. Femeile rămaseră în cumpănă şi începură să şuşotească între ele. Tocmai atunci, cu totul pe neaşteptate pentru Davîdov, îi veni în ajutor Ustin: apropiindu-se pe nesimţite pe la spate de nevasta iui Neceaev, o leliţă înaltă şi voinică, o ridică într-o clipă în braţe şi — fără să ia în seamă pumnii cu care îl copleşea, râzând, femeia — o duse fuga până la haraba şi o urcă cu grijă în ea. Celelalte femei se risipiră care încotro chicotind.

— Urcaţi-vă şi voi în haraba, că de nu, pun îndată mâna pe bici! Începu să răcnească Ustin cât îl ţinea gura, rotindu-şi sălbatic ochii. Apoi, izbucni numaidecât şi el în hohote de râs: Hai urcaţi-vă, că nu mă ating de voi, da mai iute, diavoliţelor cu coadă lungă!

În haraba, stând în picioare şi potrivindu-şi basmaua care-i lunecase de pe cap, nevasta lui Neceaev striga:

— Hai, suratelor, urcaţi-vă mai repede! Ce, vă lăsaţi aşteptate? Iacătă ce cinste ni s-a făcut: însuşi preşedintele a venit după noi!

Femeile se apropiară din trei părţi şi, împingându-se cu râsete una pe alta, aruncându-i lui Davîdov priviri repezi, începură să se urce fără sfială în haraba. Pe drum rămaseră numai două bătrâne.

— Şi acu, noi să ne ducem singure la Tubeanskoi, vrăjmaşule? Întrebă bunica lui Atamanciukov, sfredelindu-l

pe Davîdov cu o privire plină de ură.

Davîdov îşi chemă în ajutor întreaga lui curtenie de altă dată, când era matroz şi, făcând o plecăciune, ţăcăni tare din călcâie:

— Dar de ce să mergeţi pe jos, bunicuţelor? Poftim, droşca am adus-o anume pentru dumneavoastră. Urcaţi-vă şi mergeţi şi vă rugaţi după pofta inimii. Vă duce Ustin Mihailovici. O să aştepte până când se va isprăvi liturghia, apoi vă va aduce înapoi, în cătun.

Fiecare clipă era preţioasă. N-avea nici un rost să stea la tocmeală cu bătrânele! Davîdov le luă la braţ şi le petrecu până la droşcă. Bunica lui Atamanciukov se împotrivea în fel şi chip, dar Ustin o împingea uşurel şi cuviincios de la spate. Cu chiu cu vai, bătrânele fură instalate în droşcă, iar Ustin, desfăcând hăţurile, spuse încet, foarte încet:

Hâtru mai eşti, Davîdov, diavol curat!

Era întâia oară când îi spunea preşedintelui pe nume.

Davîdov băgă de seamă acest lucru, dar zâmbi trudit: noaptea petrecută fără somn, precum şi zbuciumul sufletesc prin care trecuse se făceau resimţite — îi venea să doarmă din picioare.

Capitolul XIV

— Ce iarbă deasă şi înaltă a crescut anul aista! Dacă nu ne vor aduce stricăciuni ploile, dacă vom prididi cu cositul cât nu plouă — vom avea fân berechet! Spuse Agafon Dubţov, păşind pragul modestului birou al lui Davîdov şi se aşeză pe laviţă, gemând bătrâneşte.

După ce se cuibări mai bine, îşi puse alături şapca decolorată, îşi şterse cu mâneca cămăşii sudoarea de pe faţa ciupită de vărsat, arsă de soare, apoi se adresă cu un zâmbet pe buze lui Davîdov, socotitorului şi lui Iakov Lukici, care şedeau şi ei la masa preşedintelui:

— Să trăieşti, tovarăşe preşedinte, ziua-bună şi vouă, guzganilor de cănţălărie!

— A sosit plugarul Dubţov! Pufni în râs socotitorul. Uitaţi-vă cu luare-aminte, tovarăşe Davîdov, la acest unchiaş! Plugar eşti tu, Agafon?

— Dar ce-s altăceva, după părerea ta?

Dubţov îşi aţinti provocător privirea asupra socotitorului.

— Orice numai plugar nu.

Totuşi?

— Mi-e oarecum să spun ce eşti...

Dubţov se încruntă, se posomori şi de aceea faţa-i neagră se întunecă parcă şi mai mult. Cu o vădită nerăbdare zise:

— Ia ascultă, nu-mi umbla cu marafeturi, spune mai repede ce sunt eu după părerea ta. Iar dacă ţi-au rămas cumva cuvintele în gât, lasă-mă să-ţi dau una uşurel peste cocoaşă, să vezi cum începi acuşi să le dai drumul!

— Eşti lăieţ get-beget! rosti cu convingere socotitorul.

— Adică cum vine asta, lăieţ? De ce, lăieţ?

— Uite aşa.

— Nici puricele nu te pişcă aşa din senin, ci cu un gând al lui. Aşa că te poftesc să-mi desluşeşti gândul tău jignitor pentru mine.

Socotitorul îşi scoase ochelarii şi se scărpină după ureche cu creionul.

— Să nu te superi, Agafon, caută să pătrunzi bine tâlcul cuvintelor mele. Plugarii lucrează la câmp, nu-i aşa? Iar lăieţii umblă prin cătune, cerşesc, ciupesc şi ei de ici de colo, ce le cade la mână... Aşa faci şi tu: de ce ai venit în cătun? Nu ca să ciupeşti câte ceva? Să ceri ceva? Nu?

— Ei, chiar să cer... răspunse şovăielnic Dubţov. Da ce, nu pot veni să vă văd ce faceţi? Nu-i chip să vin, să zicem, cu vreo treabă oarecare? Ai să mă opreşti tu, guzgan cu ochelari?

— Dar, la urma urmei, de ce ai venit? Îl întrebă Davîdov zâmbind.

Dubţov se prefăcu însă că n-auzise întrebarea. Îşi roti privirea scrutătoare prin încăperea slab luminată şi oftă plin

de invidie:

— Uite cum trăiesc, bată-i norocul să-i bată! Au tras obloanele, pe podea au turnat apă rece; linişte, umbră, răcoare; nu bâzâie nici o muscă, nu ţiuie nici un ţânţar... Iar în stepa, te arde soarele de dimineaţă până seara, ziua te înţeapă tăunii până la sânge, ca pe-o vită, şi câte o muscă scârboasă se ţine lipcă de tine ca o nevastă cicălitoare, iar noaptea nu-ţi dau pace ţânţarii. Şi ce ţânţari, nu dintre cei obişnuiţi, ci ca nişte soldaţi de gardă! N-o să mă credeţi, fraţilor, îs aproape cât vrabia, iar după ce sug sânge până nu mai pot, se fac şi mai mari ca vrabia, zău aşa! După feleşagul lor, ţânţarii iştia îs galbeni, înspăimântători la chip şi au un cioc de-o şchioapă. Când te împung dracii iştia împeliţaţi prin zeghe, suliţa lor te pătrunde în carne vie, zău aşa! Cât chin îndurăm noi de la tot felul de gângănii zburătoare, cât sânge vărsăm, drept să vă spun, tot atâta ca şi în războiul civil!

— Straşnic mai taie la piroane, Agafon i spuse chicotind Iakov Lukici. Să ştii că o să-l în treci curând în snoave pe moş Şciukar.

— Da de ce tai piroane? Tu stai aici tacticos la răcoare, dar ia vino în stepă — să vezi şi tu cum e acolo, se oţărî Dubţov.

În ochii săi mijiţi, cu o umbră de şiretenie, nu pieri încă multă vreme zâmbetul.

Poate că nu s-ar fi dat în lături să-şi urmeze povestirea cu o prefăcuta tristeţe despre nevoile şi necazurile brigăzii, dar Davîdov îi curmă vorba:

— Destul! Nu mai umbla cu şiretlicuri, nu te mai plânge, nu ne mai ţine de vorbă. Spune fără ocolişuri: de ce ai venit? Vrei să ceri vreun ajutor?

— N-ar strica...

— Ce-ţi lipseşte, orfănelule: tată sau mamă?

— Eşti bun de glume, Davîdov. Dar nici noi n-am fost zămisliţi în lăcrămi, ci în râsete.

— Te întreb fără glumă: ce-ţi lipseşte? Mai ai nevoie de oameni?

— Şi de oameni. Pe povârnişurile viroagei Ternovaia — ai văzut doar cu ochii dumitale — iarba-i o mândreță, dar nu poți da drumul cositoarei pe coastele acelea repezi şi prin râpe, iar oamenii în brigadă care să tragă la coasă — ia-i de unde nu-s. Îți vine să plângi, când te gândeşti că asemenea iarbă se va prăpădi degeaba!

— Poate să-ți dăm încă vreo două-trei cositoare de la brigada întâia? Îl întrebă Davîdov în doi peri.

Dubțov începu să ofteze jalnic şi se uită la Davîdov trist, iscoditor, îndelung. Zăbovi cu răspunsul, oftă pentru ultima oară şi spuse:

— Păi ce, o să zic „nu”? Fata bătrână nu respinge un mire, chiar dacă-i chior... Eu socot că munca noastră la colhoz e muncă de artel, pentru folos obştesc, aşa că nu găsesc nimic ruşinos să primesc ajutor de la altă brigadă. Nu-i aşa?

— Vezi bine lucrurile. Dar ca să coseşti timp de două zile cu cai străini nu-i lucru de ruşine?

— Cu care cai străini?

În glasul lui Dubțov răsună o uimire atât de firească, încât Davîdov îşi stăpâni cu greu un zâmbet.

— Faci pe niznaiul? Nu ştii cine a pus mâna pe două perechi de cai de pe izlaz din brigada lui Liubişkin? S-ar putea ca socotitorul nostru să aibă dreptate: Ai tu ceva de lăieț în fire: îți place să te milogeşti, dar nu te dai înlături nici de la cai străini...

Dubțov întoarse capul şi scuipă cu dispreț:

— Păi aceia-s cai? Nişte mârțoage pripăşite la brigada noastră. Nimeni n-a pus mâna pe ele. Şi apoi de ce străine, când îs tot ale colhozului nostru?

— Atunci de ce nu le-ai trimis din capul locului la brigada a treia şi ai aşteptat să le deshame stăpânii lor de la cositoarele tale?

Dubțov izbucni în râs:

— Halal stăpâni, nimic de zis! N-au izbutit să-şi găsească mârțoagele pe meleagurile lor vreme de două zile şi

două nopți! Aiştia-s gospodari? Nişte căscați, nu gospodari! Dar ce să mai vorbim de ce-a fost? Ne-am şi împăcat cu Liubişkin, aşa că n-are rost să ne mai scoți ochii. Eu am venit încoace nu după un ajutor, ci cu o treabă foarte însemnată. Dacă n-ar fi fost aşa, cum aş fi putut să mă rup de la cosit? La o adică, facem față tuturor nevoilor şi fără ajutorul altora, o să ne mărginim numai la puterile noastre. Iar Mikeici, socotitorul, guzganul ista bătrân, m-a făcut aşa, pe nepusă masă, lăieț. Cred că nu e cu dreptate! Noi cerem ajutor numai când ne crapă buza, şi numai printre dinți; mândria nu ne lasă să stăruim... Dar bietul Mikeici, de unde să se priceapă el la munca câmpului? S-a născut pe bilele abacului şi pe ele o să-şi dea duhul. Ascultă, Davîdov, dă-mi-l pentru vreo săptămână în brigadă. L-oi aşeza pe cositoare să arunce fânul. Eu o să mân caii. Îl învăț cum trebuie să muncească. Măcar o dată în viață să i se scalde ochelarii în sudoare!

Convorbirea presărată cu glume amenința să se prefacă în gâlceavă, dar Davîdov o preîntâmpină întrebând în grabă:

— Şi ce treabă însemnată ai cu noi, Agafon?

— Deh, poți s-o iei şi-aşa, şi-aşa... Pentru noi, nici vorbă că este însemnată, dar cu ce ochi aveți s-o priviți voi, nu se ştie ca pământul... Într-un cuvânt, am adus trei cereri, scrise fireşte cu cerneală. Am căpătat de la socotitorul nostru, după destule rugăminți, un căpețel de creion chimic, i-am topit miezul în apă clocotită şi am ticluit la fel aceste cereri ale noastre.

Davîdov, care era gata să-i tragă o săpuneală straşnică lui Dubțov pentru înclinarea lui de a aştepta mereu ajutor de la alții, îl întrebă curios:

— Despre ce fel de cereri e vorba?

Fără să-i ia în seamă întrebarea, Dubțov urmă:

— După cum chitesc, ar fi trebuit pentru asta să vorbesc cu Nagulnov, dar nu l-am găsit acasă. E plecat la brigada întâia. Atunci am hotărât să-ți înmânez dumitale hârtiile. Că doară nu le-oi duce înapoi!

— Ce stă scris în ele? Îl întrebă încă o dată, nerăbdător, Davîdov.

Nu rămase nici urmă din veselia de adineauri pe chipul lui Dubțov, care se făcu dintr-odată foarte serios. Scoase fără grabă din buzunarul de la piept un pieptene rupt de os, îşi pieptănă în sus părul, care i se lipise din pricina sudorii, luă o înfățişare gravă şi numai după aceea începu să vorbească, stăpânindu-şi tulburarea şi căutându-şi cu grijă cuvintele:

— Vrem cu toții, adică ne-am găsit trei doritori pentru treaba asta: vrem să intrăm în partid. Aşa că rugăm celula de partid din Gremeacii-Log să ne primească în partidul nostru bolşevic. Multă vreme am chibzuit cum şi ce, în timpul nopților, am stat de vorbă in fel şi chip între noi şi am hotărât tustrei să intrăm! Înainte de a merge ta culcare, ne duceam în stepă şi începeam să ne răfuim unul pe altul; totuşi am recunoscut că fiecare dintre noi este vrednic să intre în partid. Încolo, va fi aşa cum veți hotărî voi între voi. Unul dintre noi găsea o piedecă în împrejurarea că slujise la albi, dar eu i-am spus: „Ai slujit la albi ca ostaş de rând timp de cinci luni, cu de-a sila, dar ai fugit de la ei, ai intrat de bună voie în Armata Roşie, unde ai slujit ca şef de secție vreme de doi ani — care va să zică slujba ta din urmă precumpăneşte asupra celei dintâi şi eşti bun pentru partid.” Altul spunea că dumneata, tovarăşe Davîdov, l-ai fi poftit mai de mult să intre în partid, dar el n-a vrut, fiindcă se simțea prea legat de boii lui. Acum însă tot el mărturiseşte: „Parcă poate fi vorba în ziua de azi despre acest simțământ, dacă feciorașii de chiaburi pun mâna pe arme, vrând să întoarcă lucrurile aşa cum au fost mai înainte vreme? Mă lepăd din tot sufletul de orice părere de rău după boii mei şi după tot felul de orătănii, care au fost proprietatea mea, şi mă înscriu în partid ca să apăr Puterea sovietică cot la cot cu toți comuniştii, ca şi acum zece ani.” Şi eu sunt de aceeaşi părere, aşa că am ticluit aceste cereri. La drept vorbind, n-am scris fiecare prea citeț, dar, aici Dubțov îl privi chiorâş pe Mikeici şi încheie: Noi n-am

învățat atâta carte ca să ne facem socotitori sau conțopişti, în schimb tot ce-am mâzgălit aici este adevărul adevărat.

Dubțov tăcu; îşi mai şterse o dată cu palma fruntea scăldată de năduşeală şi, aplecându-se uşor spre stânga, scoase cu grijă din buzunarul drept al pantalonilor cererile, învelite în hârtie de ziar.

Totul era atât de neaşteptat, încât o clipă domni în birou o tăcere adâncă. Nimeni dintre cei de față nu scoase un cuvânt, fiecare însuşindu-şi în felul său cele spuse de Dubțov: socotitorul lăsă baltă situația la care lucra, îşi săltă mirat ochelarii pe frunte şi, fără să clipească, cătă buimac la Dubțov cu ochii săi miopi. Iakov Lukici, neputând să-şi ascundă zâmbetul posac şi disprețuitor, îşi întoarse capul în altă parte, iar Davîdov, cu fața luminată de un zâmbet bucuros, se lăsă cu putere pe speteaza scaunului, care se cutremură sub dânsul scârțâind jalnic.

— Primeşte cererile noastre, tovarăşe Davîdov.

Dubțov despături ziarul şi îi întinse lui Davîdov câteva

foi dintr-un caiet de şcoală, umplut cu litere mari, strâmbe.

— Cine a făcut cererile? Întrebă cu glas răsunător Davîdov.

— Beshlebnov mezinul, eu şi Kondrat Maidannikov.

Luând în mână hârtiile, Davîdov rosti cu o tulburare stăpânită:

— E un fapt foarte mişcător şi un eveniment mare, atât pentru dumneata, tovarăşe Dubțov, pentru tovarăşii Maidannikov şi Beshlebnov, cât şi pentru noi — membrii celulei de partid din Gremeacii-Log. Am să-i dau chiar azi lui Nagulnov cererile voastre. Acum, întoarce-te la brigadă şi comunică tovarăşilor că vom lua în discuție cererile lor duminică seara, la adunarea deschisă de partid. Şedința va începe la orele opt seara, în localul şcolii. Nici un fel de întârzieri nu se îngăduie. Să fiți de față la timp. De altfel, să ai grijă personal de asta. Înhămați caii cei mai buni, încă de la

prânz, şi porniţi spre cătun. Da, ca să nu uit. Afară de harabale, mai aveţi în tabără vreun alt mijloc de transport?

— Avem o brişcă.

— Atunci, poftiţi cu ea în cătun. Chipul lui Davîdov se mai lumină o dată de un surâs parcă copilăresc, şi el îi făcu cu ochiul lui Dubţov: Să-mi veniţi la şedinţă gătiţi ca nişte miri! Aşa ceva, frate, nu se întâmplă decât o singură dată în viaţă. E un eveniment atât de mare... Asta, dragul meu, e ca şi tinereţea: o singură dată în viaţă...

Pesemne nu-i veneau cuvintele şi el tăcu, vădit mişcat; apoi întrebă deodată cu îngrijorare:

— Dar brişcă e acătării?

— Acătării, pe patru roţi. Dar cu ea poţi căra numai bălegar; oamenii nu-i chip să umble cu ea ziua, de ruşine, ci numai noaptea, pe întuneric. Toată-i hrenţuită şi scrijelată. Socot că-i de o vârstă cu mine. Kondrat zice că-i de pe vremea lui Napoleon, c-au cucerit-o cazacii din cătunul nostru în preajma Moscovei...

— Nu merge! Declară hotărât Davîdov. Am să-l trimit pe moş Şciukar după voi cu o droşcă pe arcuri. Doar am spus că asemenea eveniment se întâmplă o singură dată în viaţă.

Ţinea să sărbătorească cât se poate de solemn intrarea în partid a oamenilor care îi erau dragi, în care avea încredere, şi începu să se gândească cam ce-ar mai putea întreprinde ca să înfrumuseţeze o zi aşa de însemnată.

— Şcoala trebuie să fie până duminică tencuită şi văruită, să arate ca nouă, rosti el în cele din urma, uitându-se distrat la Ostrovnov. Să se măture în jurul ei şi să se presare nisip la intrare şi în curtea şcolii. Auzi, Lukici? Şi înăuntru să se facă lună podelele şi băncile, să se spele tavanele, să se aerisească încăperile, într-un cuvânt — să se spele totul în rânduială!

— Dar dacă se va strânge atâta lume, n-o să încapă în şcoală, atunci ce facem? întrebă Iakov Lukici.

— Ar trebui să clădim un club — asta-i! Spuse încet şi visător Davîdov, dus pe gânduri, în loc de răspuns. Dar reveni

numaidecât la realitate: Copiii şi băieţandrii să nu fie lăsaţi să intre la adunare. Aşa va încăpea toată lumea. Şcoala însă trebuie oricum să arate altfel... hm, cum să zic, să aibă o înfăţişare sărbătorească!

— Dar chezaşi, cum să găsim? Cine o să-şi pună obrazul pentru noi? întrebă Dubţov, înainte de a pleca.

Davîdov îi strânse mâna cu căldură zâmbind:

—- Vrei să spui: cine vă va recomanda? Are să se găsească cine! Vom scrie chiar astă-seară recomandaţiile. Hotărât! Ei, drum bun! Dă salutări din partea noastră tuturor cosaşilor şi roagă-i să nu lase iarba să zacă prea mult în polog, iar fânul să nu se usuce prea tare înainte de a fi strâns în căpiţe. Putem să ne punem nădejdea în brigada a doua?

— Pe noi să te bizui totdeauna, Davîdov, răspunse Dubţov cu o seriozitate neobişnuită pentru el şi salută, ieşind pe uşă.

*

A doua zi dis-de-dimineaţă Davîdov fu trezit de gazdă.

— Scoală-te, chiriaşule, a sosit în fuga mare o ştafetă de pe câmpul de luptă... Ustin ciuntul, din brigada a treia, a venit în goană, călărind pe deşelate, cam stâlcit şi nu prea îmbrăcat cum se cuvine.

Gazda rânjea cu toată gura. Davîdov, buimac de somn, nu înţelese numaidecât despre ce era vorba. Ridicându-şi capul de pe perna boţită, întrebă nelămurit, cu nepăsare:

— Ce vrei de la mine?

— Spun că Ustin a venit călare în goana mare, bătut măr, negreşit ca să ceară ajutor...

În sfârşit, Davîdov înţelese ce spunea gazda şi începu să se îmbrace repede. În tindă îşi spălă în grabă faţa cu apa dezgustător de caldă, care nu se răcise în timpul nopţii, apoi ieşi în pridvor.

Lângă treapta de jos se afla Ustin Râkalin. Ţinea dârlogii într-o mână iar cu cealaltă, ridicând-o în sus, căuta să potolească iepuşoara care, înfierbântată de galop, nu avea astâmpăr.

Cămaşa lui albastră de cit, ieşită de soare, sfâşiată în câteva locuri până la poale, abia i se mai ținea pe umeri. Obrazul stâng îi era vânăt de la pomet până la bărbie, iar ochiul i se găvozdise sub o umflătură stacojie. În schimb ochiul drept îi strălucea, aprins de mânie.

— Cine te-a sluțit în halul ăsta? Îl întrebă repede Davîdov, coborând din pridvor şi uitând chiar să-i răspundă la bineţe.

— Jaf, tovarăşe Davîdov! Jaf, tâlhărie la drumul mare, nu altceva! Strigă răguşit Ustin. Nu-s oare nişte pui de lele cei ce au făcut asemenea ispravă, te întreb?! Da mai astâmpără-te, boală afurisită!

Şi Ustin ridică din nou mânios mâna asupra iepei, care era cât pe ce să-1 calce pe picior.

— Vorbeşte limpede, ce s-a întâmplat? strigă Davîdov.

— Mai limpede nici că se poate! Vecini sunt, arde-i-ar focul să-i ardă, scutura-i-ar frigurile să-i scuture pe trântorii iştia! Ei, cum îţi place? Cei de la Tubeanskoi, vecinii noştri, dar-ar boala-n ei să dea, ne-au călcat hoţeşte as-noapte şi au cărat de la Kalinov Ugol pe puţin treizeci de clăi din finul nostru. Când se crăpa de ziuă, ce-mi văd ochii? Încărcau în două harabale întârziate finul nostru sadea, fir cu fir; iar de jur împrejur — pustiu, nu se mai zărea nici o căpiţă! Sar pe cal şi dau o goană până la ei: „Ce faceţi aici, aşa şi pe dincolo?! Cu ce drept încărcaţi fânul nostru?!” Iar unul dintr-înşii, care se afla în harabaua cea mai apropiată, râde, ticălosul: „A fost al vostru — acum e al nostru. Nu trebuia să cosiţi pe pământul altuia!” „Cum adică — al altuia? Ce? Ai chiorât, nu vezi unde se află stâlpul de hotar?” Iar el de colo: „Beleşte-ţi tu ochii şi uită-te, stâlpul e la spatele tău. Pământul ista, de când lumea e al nostru, al celor din Tubeanskoi. Să vă miluiască cel-de-sus că nu v-a fost lene să ne cosiţi fânul!” „Aha, care va să zică aşa e? Faceţi potlogării cu stâlpii?” Ei, şi l-am tras de picior din haraba şi i-am dat una între ochi cu ciotul mânii, ca să vadă mai bine şi să nu încurce pământul altuia eu al lui... I-am tras o scatoalcă

zdravănă, iar el, buf! — s-a prăvălit la pământ: nu se ținuse prea bine pe picioare. Atunci au dat fuga ceilalți trei. L-am silit încă pe unul să bată mătănii: Pe urmă n-am mai avut când să dau, fiindcă tuspatru mă păleau neîncetat. Parcă poate unul să țină piept la patru inşi? Până au ajuns ai noştri acolo, ei au avut timp să mă încondeieze ca pe un ou de paşte, şi mi-au făcut cămaşa ferfeniță. Spune şi dumneata, nu sunt nişte nemernici? Cum am să mă arăt acu în fața muierii mele? Să mă fi bătut, mai treacă-meargă, dar de ce să mă înşface de piepți, să-mi smulgă cămaşa de pe mine? Acum ce să mai fac cu ea? S-o pui pe o momâie într-o grădină de zarzavat — da şi aceea se ruşinează să stea aşa de rufoasă. S-o rup în fâşii ca să-şi facă fetele cordeluțe — n-au să le poarte: nu-i cine ştie ce stambă... Măiculiță, nu mi-o cădea în mână vreunul din Tubeanskoi, n-o da ochii singur cu mine în stepă! Are să se întoarcă numai vânătăi la nevastă-sa, ca mine!

Cuprinzându-1 în brațe pe Ustin, Davîdov izbucni în hohote de râs:

— Nu te mai amărî, tu ți-ai făcut cămaşa, nu ea pe tine, iar vânătăile, până la nuntă ți-or trece.

— Până la nunta mătăluță? Îl întrebă înțepător Ustin.

— Până la cea dintâi nuntă din cătun. Deocamdată eu n-am trimis pețitori la nimeni. Ții minte ce ți-a spus unchiul tău duminică? „Cocoşul bătăios are totdeauna creasta plină de sânge."

Davîdov zâmbea, dar în sinea lui se gândea: „E minunat lucru că tu, dragul meu Ustin, te-ai bătut pentru finul colhozului, nu pentru al tău, propriu. Iată un fapt foarte mişcător!”

Ustin se desprinse însă din brațele lui, jignit:

—- Dumitale îți dă mâna să te hlizeşti, dar mie îmi pârâie toate coastele. Nu căuta să scapi cu chicoteli, ci încalecă, du-te la Tubeanskoi şi ia-le înapoi fânul. Pe cele două harabale de la urmă am pus eu mâna, dar cât fân au cărat noaptea? Pentru că s-au apucat de jafuri, să ne aducă fânul în cătun,

aşa va fi drept. Şi, arcuindu-şi anevoie într-un zâmbet buzele umflate, pline de sânge, spuse: O să vezi că fânul au să-l aducă numai muierile — cazacilor o să le fie frică să vină ca oaspeți la noi... La jaf însă, s-au dus numai ei... şi tot flăcăi zdraveni, unul şi unul... Când s-au apucat tuspatru să mă buşească cu pumnii, era jale de mine. Nu m-ar fi lăsat pentru nimic în lume să mă aşez pe pământ, ba nici măcar să cad — chiar de i-aş fi rugat cu lacrimi cât pumnul! Mă treceau în morişcă de la unul 1a altul, până au venit în fugă ai noştri. De altfel nici eu nu mi-am cruțat mâna ciuntă, dar, vorba ceea, unde-i unul nu-i putere...

Ustin încercă să zâmbească, dar nu făcu decât să se strâmbe şi dădu din mână a lehamite.

— Dacă l-ai fi văzut, tovarăşe Davîdov, pe Liubişkin al nostru, te-ai fi prăpădit de râs: alerga de colo-colo, se lăsa pe vine ca un dulău gata să sară gardul, şi răcnea ca un nebun: „Altoiți-i, băieți, să le meargă petecile! Dați în ei fără milă că duc la tăvăleală, îi ştiu eu!” Dar el nu se amesteca, se stăpânea. Osetrov, unchiul meu, s-a aprins şi a strigat la dânsul: „Ajută-ne şi tu, juganul dracului! Ori ai buboaie în spate?” Iar Liubişkin, aproape să-l podidească plânsul, răcnea drept răspuns: „Nu pot! Sunt doar membru de partid, şi unde mai pui că-s şi brigadier! Scărmănați-i să le meargă fulgii, iar eu rabd cum oi putea!” Şi tot alerga în jurul nostru, se lăsa pe vine şi scrâşnea din dinți, stăpânindu-se... Ei, să lăsăm vorbele de clacă. Du-te repede de ia ceva în gură, iar eu în vremea aiasta îți fac rost de un căluț, pun şaua pe el şi haidem împreună la brigadă. Bătrânii noştri mi-au spus ca nu cumva să dau ochii cu dânşii fără dumneata. N-avem de gând să dăruim trântorilor fânul nostru, cosit cu sudoarea frunții.

Socotind că Davîdov musai avea să plece la Tubeanskoi, Ustin priponi iapa de parmaclâcul pridvorului şi se duse la sediul conducerii colhozului. „Trebuie să stau de vorbă cu Poleanița, se gândi Davîdov. Dacă fânul a fost luat cu ştirea

iui, atunci n-o să iasă fără ceartă. E îndărătnic ca un catâr. Oricum, însă, de dus trebuie să mă duc la dânsul.”

Dădu de duşcă o cană de lapte, proaspăt muls, cu spumă. În timp ce isprăvea de mestecat o bucată de pâine uscată, Ustin, îmbrăcat cu o cămaşă nouă, se opri din goană, neobişnuit de sprinten, la portiță, pe căluțul şarg al lui Nagulnov.

Capitolul XV

Deşi se întâlniseră numai de câteva ori la comitetul raional de partid şi se cunoşteau mai mult din auzite, preşedintele colhozului „Krasnâi Luci" (*În româneşte: „Lumina roşie" - n. r.*) din Tubeanskoi, Nikifor Poleaniţa — unul dintre cei douăzeci şi cinci de mii de muncitori, fost strungar la o uzină metalurgică din Dnepropetrovsk — îl primi pe Davîdov la sediul conducerii colhozului, ca pe un vechi prieten:

— A-a-a, dragul nostru tovarăş Davîdov! Marinăraşul din Flota Baltică! Ce vânt te aduce pe la colhozul nostru, codaş după toate datele? Poftim, ia loc, eşti un oaspete scump pentru noi!

Faţa lată, stropită cu pistrui a lui Poleaniţa, era luminată de un zâmbet prefăcut, cam viclean. Ochii mici, negri, străluceau cu o bunăvoinţă meşteşugită. Primirea prea prietenoasă îl făcu pe Davîdov să fie cu ochii în patru. De aceea, după ce salută rece, se aşeză lângă masă şi-şi roti fără grabă privirea de jur împrejur.

Biroul preşedintelui de colhoz avea o înfăţişare ciudată din punctul de vedere al lui Davîdov: camera spaţioasă era plină de flori prăfuite care se înălţau din ghivece de lut şi din ciubere, date cu vopsea gălbuie. Printre ele se aciuiseră, stinghere, ca nişte orfani, câteva fotolii vieneze cam vechi, alături de nişte scăunele murdare. Aproape de intrare se găsea o canapea jerpelită, ciudată ca formă, cu telurile ruginite, ieşite în afară. Pereţii erau împestriţaţi cu poze din Niva (*Niva — revistă ilustrată săptămânală, editată la Petersburg între 1870—1918 - n. r.*) şi cu litografii ieftine, care înfăţişau ba creştinarea Rusiei la Kiev (*Adoptarea creştinismului ca religie oficială de stat a avut loc aproximativ în 988 - n. r.*), ba asediul Sevastopolului sau lupta de la Şipka, ba atacul infanteriei japoneze în preajma localităţii Liaoian în războiul din 1904.

Deasupra mesei preşedintelui atârna portretul îngălbenit al lui Stalin, iar pe peretele din față se lăfăia o reclamă veche, zugrăvită în culori vii, pătată de muşte, a fabricii de ață „Morozov". Tabloul înfățişa un toreador semeț, cu un ilic zmeuriu, care prinsese coarnele unui taur turbat într-un laț de ață, şi strunea cu o mână animalul ridicat pe picioarele de dinapoi, iar cu alta se sprijinea nepăsător în spadă. La picioarele toreadorului zăcea un mosor uriaş de ață albă, pe jumătate desfăşurat, iar pe etichetă se vedea clar: „Nr. 40”.

Mobilierul biroului era întregit cu un sipet cât toate zilele, garnisit cu fâşii de tablă albă. De bună seamă, acesta înlocuia în cabinetul lui Poleanița casa de bani: dovada că în sipet se păstrau documentele de cea mai mare însemnătate era un lacăt uriaş, de magazie, curățat lună, care ca proporții se potrivea de minune cu sipetul.

Cercetând din fugă cu privirea biroul lui Poleanița, Davîdov nu se putu stăpâni să nu surâdă. Acesta prețui însă în felul său zâmbetul oaspetelui.

— După cum vezi, m-am instalat eu tot dichisul, spuse el cu un aer satisfăcut. Am păstrat totul de la fostul stăpân chiabur, aşa cum arăta încăperea pe atunci. Am poruncit numai să fie mutat în cămăruța îngrijitoarei patul cu chilotă şi perne, dar îndeobşte n-am ştirbit întru nimic atmosfera de intimitate. Observi asta, nu? Nimic cazon! Nimic cu caracter oficial! Ca să fiu sincer, îmi place şi mie atmosfera gospodărească, şi țin ca oamenii care vin la mine să se simtă nestingheriți, ca la ei acasă. Bine zic?

Davîdov ridică din umeri, ferindu-se să dea vreun răspuns şi trecu numaidecât la ceea ce îl adusese acolo:

—- Am venit la dumneata, vecine, cu treburi neplăcute.

Ochii mici, şireți ai lui Poleanița se ascunseră aproape de tot în zbârciturile cărnoase ale pielii, scânteind răutăcios de-acolo ca nişte aşchioare de antracit, iar sprâncenele sale stufoase, negre, se ridicară în sus.

— Ce treburi neplăcute pot avea doi vecini buni? Mă sperii, Davîdov. Totdeauna ne-am împăcat ca peştele cu apa,

şi deodată, poftim — treburi neplăcute. Nici nu pot crede aşa ceva! Cum vrei, dar eu nu cred!

Davîdov se uita țintă în ochii lui Poleanița, dar nu-i putea surprinde căutătura. Chipul lui Poleanița era dulceag şi închis, ca şi până atunci, iar pe buze îi încremenise un zâmbet binevoitor, mieros. Pesemne preşedintele colhozului „Krasnâi Luci" era un artist înnăscut, căci ştia să se prefacă şi să-şi joace rolul ca un maestru.

— Fânul, fânul nostru, a fost cărat azi noapte de pe câmp după dispoziția dumitale?! Îl întrebă fără ocol Davîdov.

Sprâncenele lui Poleanița se ridicară încă şi mai sus;

— Ce fân, prietene?

— Fân ca tot fânul, fân de stepă.

— Asta o aud pentru întâia oară! A fost cărat fânul vostru, zici? De către ai noştri din Tubeanskoi? Nu se poate! Nu cred! Împuşcă-mă, omoară-mă, dar n-am să cred aşa ceva! Află, Semion, prietene drag, că colhoznicii din „Krasnâi Luci" sunt nişte muncitori agricoli ai gospodăriei noastre socialiste cât se poate de cinstiți, şi bănuielile dumitale îi jignesc nu numai pe dânşii ci şi pe mine, ca preşedinte al colhozului! Te rog, prietene, să ai în vedere cât se poate de serios lucrul acesta.

Stăpânindu-şi mânia, Davîdov rosti liniştit:

— Uite ce, aşa-zise prieten, eu nu-s Litvinov (*Litvinov M. M. (1876—1951) — unul dintre cei mai vechi membri ai P.C.U.S., remarcabil diplomat sovietic - n. r.*), şi dumneata nu eşti Chamberlain (*Chamberlain Nevill (1869—1940) — om de stat englez, conservator - n.r.*), deci n-avem de ce să ne jucăm de-a diplomația. Dumneata ai dat dispoziție să se care fânul nostru?

— Încă odată te întreb, despre care fân e vorba?

— Parcă-i basmul cu cocoşul roşu! Izbucni mânios Davîdov.

— Află, prietene, că te întreb serios: despre care fân vorbeşti?

— Despre fânul din Kalinov Ugol. Acolo fânețele noastre se învecinează, iar voi, ce mai tura-vura, ați furat fânul nostru. Hotărât!

Ca şi cum s-ar fi bucurat că neînțelegerea s-a lămurit în chip atât de fericit, Poleanița îşi plesni răsunător pulpele uscățive şi izbucni într-un râs zgomotos.

— Păi aşa trebuia să spui de la bun început, prietene! Da dumneata tot dădeai zor — fân şi iar fân, dar care fân — nu spuneai de loc. La Kalinov Ugol voi ați cosit din greşeală sau cu gânduri ascunse iarba de pe pământul nostru. Noi am ridicat fânul acesta cu drepturi legale depline. Te-ai lămurit, prietene?

— Nu, aşa-zise prieten, nu m-am lămurit. Dacă fânul acesta era al vostru, de ce l-ați cărat noaptea, hoțeşte?

Asta e treaba brigadierului. E mai bine pentru vite şi pentru oameni să

lucreze noaptea, fiindcă-i mai răcoare, pesemne de aceea l-au cărat noaptea. La voi nu se munceşte noaptea? Păcat! Noaptea, mai cu seamă când e lumină, se lucrează mult mai uşor decât în timpul zilei, pe arşiță.

Davîdov zâmbi în bătaie de joc:

— Păi tocmai acum sunt nopți întunecoase. Hotărât!

— Ei, ştii că eşti bine!? Da ce, pe întuneric duci lingura la ureche?

— Mai cu seamă, când în lingură e fiertura altuia...

Ia mai las-o baltă, prietene! Află că vorbele dumitale în doi peri jignesc

adânc şi pe colhoznicii cinstiți, pe deplin conştienți, din „Krasnâi Luci”, şi pe mine ca preşedinte al acestui colhoz. Orice ai zice, dar noi suntem muncitori şi nicidecum nişte potlogari. Să ai asta în vedere!

Ochii lui Davîdov scăpărară. Stăpânindu-se totuşi, el spuse:

— Lasă vorbele late, aşa-zise prieten, şi hai să vorbim pe şleau. Ştii că trei stâlpi de hotar au fost mutați as-

primăvară în Kalinov Ugol pe amândouă părțile viroagei? Cinstiții dumitale colhoznici i-au schimbat din nou şi au împins hotarul, răşluindu-ne nu mai puțin de patru-cinci hectare. Ştii acest lucru?

— De unde ai mai scos-o şi pe asta, prietene? Bănuiala dumitale, te rog să ai în vedere, jigneşte adânc pe nişte oameni nevinovați...

— Destul cu trăncăneala şi cu prefăcătoria! Îl întrerupse Davîdov, înfuriindu-se fără voie. Ce, mă socoți un găgăuță? Eu vorbesc serios, iar dumneata parcă ai fi la teatru, îi tot dai zor cu noblețea jignită. Venind încoace, m-am abătut eu însumi pe la Kalinov Ugol şi am verificat ceea ce mi-au adus la cunoştință colhoznicii: fânul a fost ridicat, iar stâlpii mutați. Hotărât! N-ai cum să te dai în lături.

— Păi nici prin cap nu-mi trece să mă dau în lături! Poftim, stau în fața dumitale. Înhață-mă cu mâinile goale, dar... înainte de a mă apuca, unge-ți-le cu catran! Cătrăneşte-le bine, frate, căci altfel, află c-o să-ți alunec printre degete ca un mihalț...

— Ceea ce au făcut cei din Tubeanskoi e o samavolnicie şi pentru asta vei răspunde dumneata, Poleanița!

— Mutarea semnelor de hotar, prietene, trebuie dovedită. Asta, prietene, este o plângere neîntemeiată — nimic mai mult. Iar fânul vostru doar nu-i însemnat cu pecete.

— Lupul înşfacă şi o oaie cu danga.

Poleanița abia zâmbea, dând din cap cu dojană.

— Vai, v-a-i! Acu ne asemuieşti şi cu lupii! Poți să spui ce vrei, dar eu nu cred că stâlpii au putut fi dezgropați şi mutați.

— Du-te şi vezi singur. Că urmele unde au fost stâlpii, nu-i aşa, au rămas! Au rămas! În locurile acelea pământu-i mai afânat, iarba mai mică, şi urmele săpăturilor rotunde se văd ca în palmă. Hotărât! Ei, ce ai de spus Ia asta? Dacă vrei — haidem împreună acolo. Mergi? Ehei, tovarăşe Poleanița, de mine nu scapi cu una cu două! Hai, spune, mergem ori ce facem?

Davîdov fuma în tăcere, aşteptând răspunsul. Tăcea şi Poleaniţa, surâzând tot aşa de senin ca şi mai înainte. În camera ticsită de flori era un aer înăbuşitor. De geamurile împâclite se loveau muşte, bâzâind plicticos. Printre frunzele grele, verzi şi lucii ale unui ficus, Davîdov zări ivindu-se în pridvor o femeie tânără, grasă din cale afară şi prea de timpuriu, totuşi încă frumoasă. Avea o fustă ponosită peste cămaşa de noapte cu mâneci scurte. Punându-şi palma streaşină la ochi din pricina soarelui, se uita undeva departe, de-a lungul uliţei. Aprinzându-se deodată, începu să ţipe cu voce piţigăiată, neplăcută:

— Fenka, afurisito, mână viţelul! Nu vezi că a venit vaca de la cireadă?

Poleaniţa privi şi el pe fereastră braţul durduliu, gol până la umăr, alb ca laptele, al femeii, ca şi părul ei bălai, bogat, care-i ieşise de sub basma, fluturând în bătaia vuitului. Uitându-se la dânsa, el molfăi din buze şi oftă.

— Stă aici, e îngrijitoare la noi — vede de curăţenie. Femeie de treabă, nimic de zis, dar prea face gură. Nu pot s-o dezbăr cu nici un chip de obiceiul ăsta... Cât priveşte mersul la câmp, n-am de ce să merg, Davîdov. Ai fost dumneata acolo, te-ai uitat, ajunge. Iar fânul nu ţi-l dau înapoi, nu ţi-l dau; să nu mai vorbim de asta! Aici e vorba de un litigiu: reglementarea regimului proprietăţii funciare s-a făcut aici acum cinci ani, şi nu noi doi avem căderea să descurcăm iţele încurcăturii dintre cei din Tubeanskoi şi Gremeacii-Log.

— Atunci cine trebuie s-o facă?

— Organizaţiile raionale.

Bine, sunt de aceeaşi părere. Neînţelegerea cu privire la pământ e una,

iar fânul alta. Fânul trebuie să ni-l dai înapoi. Noi l-am cosit, e al nostru.

Poleaniţa hotărâse pesemne să pună capăt ciorovăielii, zadarnice din punctul lui de vedere. Nu mai zâmbea. Mâna lui dreaptă, care zăcea moale pe masă, se mişcă uşor şi degetul mare se ivi printre arătător şi mijlociu. Arătându-i-le din ochi,

Poleanița rosti vioi, cine ştie de ce, în ucraineană, limba lui maternă:

— Ciuciu! Ăsta-i răspunsul meu! Şi acum, cu bine — am de lucru. Umblă sănătos!

Davîdov zâmbi:

— Nostim certăreț mai eşti, zău aşa… Nu-ți ajunge că vorbeşti aşa cum vorbeşti, mai faci şi figuri d-astea de chivuță. Zi, d-ăştia mi-eşti, frățioare! Vrei ca pentru nenorocitul acela de fân să mă plâng procurorului?

— N-ai decât să te plângi cui vrei — şi procurorului, şi comitetului raional de partid. Află însă că fânul nu ți-l dau înapoi, şi nici pământul — răspunse Poleanița, din nou în ruseşte.

Nemaiavând ce spune, Davîdov se ridică în picioare şi îl privi îngândurat.

— Mă uit la dumneata, tovarăşe Poleanița, şi mă prinde mirarea: muncitor, bolşevic — şi să te împotmoleşti atât de repede până la urechi în nămolul vederilor individualiste? Te lăudai la început cu mobilierul chiaburului şi spuneai că nu te-ai atins de înfățişarea acestei încăperi. După părerea mea, n-ai păstrat însă numai aspectul casei chiabureşti, ci şi izul ei. Hotărât! Şi izul ei a pătruns chiar în dumneata în jumătatea asta de an! Acum douăzeci de ani, ar fi ieşit de bună seamă din dumneata un chiabur get-beget — ți-o spun ca s-o ştii!

Poleanița ridică din umeri şi ochii i se afundară din nou în zbârciturile pielii de unde scăpărau când şi când nişte priviri tăioase.

— Nu ştiu dacă din mine ar fi ieşit un chiabur ori ba, dar din dumneata, Davîdov, află că ar fi ieşit fără doar şi poate dacă nu un popă, atunci negreşit un epitrop de biserică.

— Şi de ce mă rog? se miră foarte sincer Davîdov.

— Fiindcă dumneata, fost marinărel, te-ai înfundat până în gât în prejudecăți religioase. Află că dacă eu aş fi

secretarul comitetului raional de partid — pentru asemenea bazaconii — mi-ai fi depus de mult carnetul de membru.

— Ce bazaconii? Ce vrei să spui? întrebă Davîdov, ridicându-şi de mirare până şi umerii.

— Lasă, nu te mai preface! Înțelegi foarte bine ce vreau să spun. Noi cei de aici, întreaga celulă de partid, luptăm împotriva religiei: de două ori am ridicat la adunarea generală a colhozului şi la întrunirea cătunului chestiunea închiderii bisericii. Dar dumneata ce faci? Să ai în vedere că ne pui bețe în roate, asta faci!

— Dă-i înainte, aş vrea să ştiu şi eu ce bețe în roate îți pun.

— Vrei să ştii? Urmă Poleanița, înfierbântându-se de-a binelea. Duci cu caii colhozului duminica bătrânele la biserică, să se roage — iată ce faci! Şi află că femeile noastre îmi scot ochii cu asta: „Dumneata, aşa şi pe dincolo, zic ele, vrei să închizi biserica şi să faci club din ea, iar preşedintele din Gremeacii-Log arată toată cuviința femeilor cucernice şi chiar le duce cu brişcă la biserică în zilele de sărbătoare".

Davîdov izbucni fără voia lui în hohote de râs:

— Aha, despre asta-i vorba! Uite de ce prejudecăți religioase m-am făcut vinovat! Ei, nu-i un lucru chiar atât de înspăimântător!

— Pentru dumneata poate nu-i prea înspăimântător, dar pentru noi, să ai în vedere, că nici nu poate fi ceva mai rău! Urmă înverşunat Poleanița. Vrei să te pui bine cu colhoznicii, să fii socotit de toată lumea ca un om cumsecade, dar nouă ne surpi munca în legătură cu propaganda antireligioasă. Bun comunist mai eşti, nimic de zis! La alții descoperi tendințe de individualism, iar dumneata te ții dracu ştie de ce. Unde ți-e conştiința politică? Unde ți-e ideologia de bolşevic şi neînduplecarea față de religie?

— Ho, flecar ideologic! Măsoară-ți cuvintele!... Ce înseamnă „vrei să te pui bine?” Ştii de ce am trimis bătrânele cu brişcă la biserică? Ştii ce motive am avut când am făcut treaba asta?

— Prea puțin îmi pasă de motivele dumitale! N-ai decât să faci cum te taie capul, numai să nu ne încurci socotelile noastre în lupta împotriva obscurantismului. Te priveşte. Să ai însă în vedere că am să ridic chestiunea în legătură cu purtarea dumitale la biroul comitetului raional de partid.

— Îți mărturisesc, Poleanița, că te-am crezut mai deştept, spuse cu părere de rău Davîdov şi plecă fără să-şi ia rămas-bun.

Capitolul XVI

În drum spre Gremeacii-Log, Davîdov hotărî să nu reclame procuraturii raionale pricina cu răşluirea pământului şi cu căratul samavolnic al fânului de către cei din Tubeanskoi. Nu avea de gând să facă vreo întâmpinare în acelaşi sens nici comitetului raional de partid. Mai întâi trebuiau pe deplin lămurite lucrurile: cine stăpânise de fapt, înainte vreme, pământul cu bocluc de la Kalinov Ugol, şi numai după aceea să ia măsuri, în funcție de soluționarea acestei chestiuni.

Aducându-şi aminte, nu fără amărăciune, de convorbirea avută cu Poleanița, Davîdov se gândea: „Ce poamă e şi acest îndrăgostit de flori şi de confort casnic! Nu poți spune pentru nimic în lume că ar avea un car de minte, dar e viclean... un om simplu, dar viclean, cum se întâmplă cu cei mai mulți proşti... E un nătărău, dar cu limbă ascuțită.

Fânul, de bună seamă, fusese cărat cu ştirea lui; totuşi, nu acesta era lucrul de căpetenie, ci stâlpii. Nu se poate să fi fost mutați din porunca lui. Nu s-ar fi încumetat să facă una ca asta. Dar dacă ştie că stâlpii fuseseră mutați şi face pe niznaiul? Mare neruşinare! Colhozul e înființat abia de jumătate de an şi să începi cu răşluirea pământului vecinilor şi cu prădăciuni — înseamnă a-i strica pe colhoznici, a-i îndemna să se întoarcă la vechile obiceiuri ale gospodarilor individuali: să nu te dai în lături de la nimic, de la nici un

mijloc — numai să pui laba pe cât mai mult. Nu, aşa n-au să meargă lucrurile! Cum voi lămuri chestiunea că pământul este într-adevăr al nostru, plec numaidecât la comitetul raional de partid; cei de-acolo n-au decât să ne frece: pe mine — pentru istoria cu babele, iar pe Poleanița — pentru educarea în spirit de vrajbă a colhoznicilor."

Davîdov începu să moțăie în trapul măsurat al calului. Deodată, prin ceața tulbure a pirotelii, îşi aminti de femeia cea mătăhăloasă din cerdacul sediului colhozului de la Tubeanskoi, şi îşi strâmbă cu scârbă buzele, gândind somnoros: „Câtă osânză şi câte cărnuri de prisos... Pe arşița asta, când merge, e toată numai spumă. Hotărât!” Şi închipuirea lui, nespus de înclinată spre asemănări, îi zugravi numaidecât limpede trupul zvelt, feciorelnic şi bine făcut al Luşkăi, umbletul ei avântat şi gesturile nespus de fermecătoare ale brațelor sale gingaşe, când îşi potrivea părul, aruncând pe sub sprâncene căutături galeşe, ironice, atotştiutoare... Davîdov tresări de parcă ar fi fost săgetat fără veste, se îndreptă în şa şi, crispându-se ca de o durere puternică, şfichiui cu ciudă calul, pornindu-l la galop...

Închipuirea năstruşnică îi juca zilele acelea astfel de renghiuri păcătoase, cu totul nelalocul lor — ba în cursul unei convorbiri serioase, ba când cădea pe gânduri, sau în timpul somnului, înviindu-i în minte făptura Luşkăi, pe care vroia s-o uite, dar deocamdată nu putea...

Ajunse în Gremeacii-Log la amiază. Ostrovnov şi socotitorul vorbeau ceva cu însuflețire. Îndată ce Davîdov deschise uşa — în odaie se făcu linişte, ca la o comandă.

Obosit de arşiță şi de drum, Davîdov se aşeză la masă şi întrebă:

— De ce vă ciorovăiați? Nagulnov n-a trecut pe aici?

— Nu, n-a fost, răspunse după o clipă de tăcere Ostrovnov şi aruncă socotitorului o privire fugară. Nu ne ciorovăiam, tovarăşe Davîdov. Ți s-a părut. Stăteam la sfat aşa, de una, de alta, mai cu seamă din partea gospodăriei. Ei, cum a rămas? Ne dau înapoi fânul cei din Tubeanskoi?

— Ba ne roagă să mai cosim şi alt fân pentru ei... Lukici, ce crezi, al cui este pământul acela?

Ostrovnov ridică din umeri:

— Cine poate şti, tovarăşe Davîdov? E un lucru încâlcit. Pe vremuri, înainte de revoluție, pământul cu pricina ținea de cătunul Tubeanskoi. În anii Puterii sovietice partea din sus de Kalinov Ugol a trecut la noi. Când cu ultima împărțire a pământului, în nouă sute douăzeci şi şase, s-a mai luat din pământul celor din Tubeanskoi. Unde fusese hotarul, nu ştiu, căci pământul meu se afla în altă parte. Acum vreo doi ani cosea pe acolo Titok. Nu pot spune dacă o fi cosit samavolnic sau o fi cumpărat pe ascuns peticul acela de pământ de la vreun nevoiaş — asta n-o ştiu. Dar ce poate fi mai uşor decât să-l poftim aici pe tovarăşul Şportnoi, inginerul hotarnic de la raion? El o să lămurească îndată, după vechile hărți, pe unde trecea hotarul. Că doar în nouă sute douăzeci şi şase el a făcut măsurătorile la noi, aşa că cine poate şti lucrul acesta mai bine ca el?

Davîdov îşi frecă bucuros palmele şi se înveseli.

— Minunat! Negreşit că Şportnoi ştie al cui e pământul. Şi eu care credeam că măsurătorile au fost făcute de vreo comisie de ingineri hotarnici, venită cine ştie de unde... Caută-l numaidecât pe Şciukar, spune-i să înhame pe loc armăsarii la brec şi să plece la staniță după Şportnoi. Am să-i scriu un bilețel.

Ostrovnov ieşi în curte. După vreo cinci minute însă se întoarse zâmbind pe sub mustață şi-i făcu semn cu degetul lui Davîdov:

— Haidem la fânărie, să vezi o comedie...

În curtea conducerii colhozului, ca pretutindeni în cătun, stăruia acea linişte netulburată a amiezii, ca în cele mai dogoritoare zile de vară. Mirosea a iarbă veştejită la soare. De la grajd venea iz de bălegar uscat. Când Davîdov se apropie de fânărie, îl izbi în nări o mireasmă înțepătoare, puternică de iarbă în floare, proaspăt cosită, numai uşor zvântată. O clipă i

se păru că se găseşte în stepă, lângă o căpiță de fân aromat, atunci clădită.

Deschizând cu băgare de seamă numai un canat al uşii, Iakov Lukici se dădu la o parte, lăsându-1 pe Davîdov să treacă înainte şi-i spuse în şoaptă:

— Ia priveşte hulubaşii. Nici nu-ți vine să crezi că acum un ceas se războiau pe viață şi pe moarte. Pesemne se împacă şi ei cât dorm...

Câteva clipe, până nu i se obişnuiră ochii cu întunericul, Davîdov nu văzu nimic, afară de o rază dreaptă de soare care se furişa prin bagea, strecurându-se în vârful grămezii de fân, aruncat la nimereală în mijlocul fânarului. Pe urmă îl desluşi pe moş Şciukar dormind în fân, iar alături de el — pe Trofim, încolăcit.

— Toată dimineața moşul n-a făcut altceva decât să fugărească cu biciuşca țapul prin curte, iar acum, după cum vezi, dorm împreună, spuse de data aceasta cu glas tare Iakov Lukici.

Moş Şciukar se trezi. Nu apucă însă să se ridice într-un cot, că Trofim şi zvâcni ca un arc din fân pe tuspatru picioarele şi, sărind pe pardoseală, îşi lăsă capul în jos şi îşi scutură țăcălia, amenințător şi războinic.

— Văzut-ați, oameni buni, ce mai drac încornorat? Rosti Şciukar cu glas moale, fără vlagă, arătând înspre Trofim, care se pregătea de luptă. Cât-i noaptea de lungă s-a foit de colo până colo prin fân, l-a răscolit cu copitele, a strănutat, a scrâşnit din dinți. Nu m-a lăsat afurisitul să închid ochii nici un sicund! Dimineața m-am tot războit cu el, iar acum, poftim, s-a aciuat lângă mine ca să doarmă. Necuratul mi l-a adus alături. Îndată ce s-a trezit, iacătă, se şi găteşte, blestematul, de luptă. Păi cum pot trăi aşa, hărțuit tot timpul. Nu-i a bună: miroase a moarte. Ori îi ridic eu viața într-o bună zi, ori mă păleşte el cu coarnele sub beregăți — atunci cântă-i aleluia lui moş Şciukar! Pe scurt, n-or să se sfârşească bine lucrurile cu încornoratul ista. Să ştiți că până la urmă, în bătătura noastră, iese cu omor...

În mâinile lui Şciukar se ivi fără veste biciuşca. Nu apucă însă s-o ridice, că Trofim şi ajunse din două sărituri într-un ungher întunecos al şurii, de unde — tropăind provocator cu copitele — îl sfredelea pe moş Şciukar cu nişte ochi de jăratic. Bătrânul puse de o parte biciuşca şi clătină amar din cap.

— Văzut-aţi ce insectă sprintenă? Scăp de el numai cu biciuşca, dar nu izbutesc totdeauna, că mă pândeşte unde nici nu chiteşti să se ivească, afurisitul! Aşa că trebuie să stau cu biciuşca în mână zi şi noapte. Nu-i chip să răsuflu din pricina ţapului istuia. Îţi iese în cale când cu gândul nu gândeşti! Să luăm de pildă ziua de ieri: a trebuit să mă duc în colţul cel mai depărtat al curţii, după şură, cu o nevoie grabnică pe care n-o poţi amâna. Mă uit de jur împrejur, ţapul nicăierea. „Ei, zic, slavă ţie doamne, diavolul de Trofim se odihneşte undeva la răcoare sau paşte dincolo de bătătură — ia, ciuguleşte şi el o ierbuşoară." Mă îndrept eu inima uşoară după şură şi numai ce mă las pe vine, cum îi socoteala, când, iacă, blestematul răsare ea din pământ, se apropie de mine tiptil, îşi pleacă într-o parte capul, pregătindu-se să se năpustească asupra mea şi să-mi dea o lovitură în coastă. Aşa că, ce mai tura-vura, a trebuit să mă ridic... îl lovesc cu biciul şi de-abia mă aşez din nou, când el se iveşte iar de după colţ... Dacă aţi şti de câte ori a tot încercat să mă lovească! Aşa că mi-a tăiat pofta. Ei, dar viaţă-i aiasta? Am rematismă la picioare, şi nici flăcăiandru nu mai sunt, ca să mă tot las pe vine şi să mă ridic, ca la şmotru, la cătănie. Din aiasta m-a apucat un tremurici în picioare şi mi s-au pus junghiuri în şale. Iacătă, din pricina lui Trofim mi s-a zdruncinat cu totul sănătatea câtă mi-a mai rămas, şi se putea, nici mai mult nici mai puţin, decât să dau ortul popii la umblătoare! Altădată puteam să stau cinchit ca vulturul chiar şi o jumătate de zi, iar acu, zău, ar trebui să rog pe careva să mă ţină de subsuori... Uite la ce ruşine m-a adus blestematul ista de Trofim! Ptiu!

Şciukar scuipă cu înverşunare şi, tot bâjbâind cu mâinile prin fân, bodogăni şi drăcui încă multă vreme.

— Moşule, trebuie să trăieşti civilizat, să te foloseşti de privată şi nicidecum să colinzi pe după şuri, îl sfătui râzând Davîdov.

Şciukar îi aruncă o căutătură jalnică şi dădu din mână a lehamite.

—- Nu pot. Nu mă lasă inima. Eu nu-s orăşan. Toată viața am fost deprins să-mi fac nevoile în voie, la aer curat, ca să mă sufle, adică, vântul din toate părțile! Nici iarna, pe gerul cel mai năprasnic, n-ai să mă faci să mă duc sub un şopron; iar când intru în umblătoarea voastră, mă trăsneşte o duhoare, că mai-mai îmi vine să cad din picioare.

— Ei, atunci n-am cum să te ajut. Fă cum ştii. Până una alta însă înhamă armăsarii la brec şi repede-te la staniță după inginerul hotarnic. Avem mare nevoie de dânsul: ne crapă buza. Lukici, ştii unde locuieşte Şportnoi?

Neprimind nici un răspuns, Davîdov întoarse capul. Ostrovnov plecase de mult: ştiind din experiență cât de mult se moşmondeşte Şciukar, se dusese el însuşi la grajd ca să înhame armăsarii.

— Să trag o fugă până la staniță, asta pot s-o fac într-un sicund: e un fleac pentru mine, îl încredință moş Şciukar. Dar uite, dumireşte-mă asupra unui lucru, tovarăşe Davîdov: de ce jivinele care au fost cândva ale chiaburilor, toate până la una, seamănă la fire cu stăpânii lor de pe vremuri, adicătelea, sunt rele şi viclene, care nu se mai află? Să-l luăm, de-o pildă, pe acest vrăjmaş de Trofim: de ce nu l-a pălit niciodată la noadă, hai să zicem, pe Iakov Lukici, ci mă hărțuieşte mai mult pe mine? Fiindcă a adulmecat că e înrudit cu chiaburii, aşa că nu se atinge de dânsul, ci îşi varsă tot focul asupra mea. Sau să luăm oricare vacă de chiabur: niciodată n-o să dea mulgătoarei de la colhoz atâta lapte cât îi dădea dragii sale stăpâne deschiaburite. Acu — ce să zicem! — dreptu-i că stăpână-sa o hrănea şi cu sfeclă, şi cu zoi, şi cu fel de fel de bunătăți, iar mulgătoarea îi zvârle dinainte un şomoiog de fân uscat, din anul trecut, se aşează sub uger şi, picurând de somn, aşteaptă să curgă laptele. Pe urmă să ne

uităm la orice dulău chiaburesc: de ce se năpusteşte numai asupra săracului care umblă în zdrenţe? Să zicem, de-o pildă, de ce se dă la mine? Întrebare cu schepsis, nu-i aşa? L-am întrebat şi pe Makar, iar el mi-a răspuns: „Aiasta-i luptă de clasă.” Dar ce-i aceea luptă de clasă — nu m-a lămurit, a izbucnit în râs şi şi-a văzut de treburile lui. Nici de ceapa ciorii nu-i bună lupta aiasta de clasă, dacă umbli prin cătun, întorcând capul cu frică după fiece javră. Doar nu i-i scris în frunte că-i dulău cinstit ori se trage din tagma deschiaburiţilor! Iar daca e câine de chiabur, vrăjmaşul meu de clasă, după cum mă lămureşte Makar, atunci ce-mi rămâne de făcut? Să-l deschiaburesc! Dar cum poţi să-l deschiabureşti? Adică să-l jupoi de viu? Ferit-a sfântul să faci una ca aiasta! Mai degrabă te beleşte el, de-ţi merg peticile. Care va să zică, lucru-i limpede: mai întâi trebuie să spânzuri vrăjmaşul ista de clasă şi numai după aceea să-i iei pielea. Deunăzi i-am făcut lui Makar asemenea propunere, dar el mi-a spus: „Bre, ghiuj bătrân şi fără minte ce eşti, aşa ai să spânzuri jumătate din câinii cătunului.” Numai atâta: că nu se ştie care dintre noi doi n-are minte — aiasta rămâne de văzut. După capul meu, Makar e olecuţă prosticel şi nicidecum eu... Colectorii de materii prime animale oare nu primesc piei de câine pentru argăsire? Primesc!

Dar câţi câini deschiaburiţi hoinăresc uşărnic prin toată ţara, fără stăpân şi fără să aibă cineva grija lor? Sumedenie! Dacă s-ar lua pieile de la toţi şi s-ar tăbăci, şi dacă din păr s-ar împleti colţuni, ce-ar fi? Jumătate din Rusia ar avea cizme de box, iar cine va purta colţuni din păr de câine se va vindeca pe veci de rematismă! Am auzit de leacul aista încă de la bunică-mea. Nu se află pe lume ceva mai bun, dacă vrei să ştii. Ce să mai lungim vorba, pătimesc şi eu de rematismă, şi numai colţunii din păr de câne mă scot din belea. Fără ei m-aş fi târât de mult în patru labe.

Moşule! ai de gând să te duci azi la staniţă ori ba? Îl întrebă Davîdov.

— Am de gând, cum nu, numai nu mă întrerupe şi ascultă mai departe. Uite, cum mi-a venit gândul aista măreț despre argăsirea pieilor de câine — n-am închis ochii de fel două zile şi două nopți. Am tot chibzuit! Ce folos bănesc o să aibă statul de pe urma gândului meu şi, mai cu seamă, cât am să câştig eu? Dacă nu mi-ar tremura mâinile, aş scrie chiar eu la centru. Cine ştie? Poate s-ar prinde, şi mi-ar pica şi mie ceva pentru osârdia minții mele. După aceea m-am hotărât să-i spun lui Makar totul. Eu nu sunt hulpav. M-am dus la dânsul şi m-am destăinuit: cum şi ce... I-am spus: „Makaruşka! Eu îs om bătrân, nu-mi sunt de trebuință cine ştie ce bănet şi răsplăți. Vreau să te fericesc pe tine pentru toată viața: scrie la centru despre ce-am chibzuit eu şi ai să capeți o dicorație ca aceea pe care ai primit-o la război. Dar dacă ți-or da şi niscai părăluțe pentru aiasta — atunci le-om împărți pe din două, precum se şi cuvine. Tu dacă vrei, cere pentru tine o dicorație, iar mie — de mi-ar pica ceva bănuți numai pentru o văcuță de un an sau chiar pentru o vițică — şi cu aiasta m-aş mulțumi.” Altul în locul lui mi s-ar fi închinat la picioare şi mi-ar fi spus bogdaproste. Ei, de altminterea mi-a adus el mulțumiri, Makaruşka, de nu le-am putut duce... Ptiu, numai ce-a sărit o dată de pe scaun şi a prins a răcni şi a mă sudui de mamă! „Tu, mi-a strigat el, cu cât îmbătrâneşti, cu atât îți pierzi mai rău mințile. În loc de cap ai pe umeri un bostan sec!” Şi după fiecare vorbă mă împroşca cu sudalme — aşa şi pe dincolo, facu-ți-aş şi dregu-ți-aş — să intru în pământ nu altăceva. Arunca vina pe seama minții mele! Râde dracu de porumbe negre! Deşteptul de el! Vorba ceea: nici el nu înfulecă, dar nici pe altul nu-1 lasă. Stau eu şi aştept să i se usuce gâtlejul, iar în sinea mea gândesc: „N-are decât să se zbuciume, tot o să se aşeze pe scaun cu partea trupului cu care a şezut şi mai înainte.” Până la urmă pesemne c-a ostenit Makaruşka al meu de atâtea sudalme că s-a aşezat jos şi m-a întrebat: „Iți ajunge?” Ei, atunci m-am mâniat eu pe dânsul, cu toate că suntem prieteni la cataramă. „Dacă ai ostenit, zic, răsuflă şi începe de

la capăt. Am să aştept, nu mă grăbesc. Numai nu pricep: de ce te apuci să înjuri aşa, din prostie, Makaruşka? Că doar eu îți vreau binele. Pentru asemenea idee au să-ți ducă gazetele buhul în toată Rusia!” Dar n-am apucat să sfârşesc vorba, că el a şi zbughit-o afară deodată, trântind uşa de s-a cutremurat toată casa — parcă l-ar fi opărit cineva cu uncrop. Seara m-am dus la învățătorul Şpîn, să mă sfătuiesc cu dânsul. Oricum, e om cu carte. I-am povestit totul de-a fir-a-păr şi m-am jeluit de Makar. Toți cărturarii aiştia sunt însă după mine nişte oameni loviți cu leuca, ba chiar zărghiți de-a binelea. Ştii ce mi-a spus? A zâmbit pe sub mustață şi a zis: „Toți oamenii mari au fost prigoniți pentru ideile lor, aşa că rabdă şi dumneata, moşule.” Se cheamă că mi-a alinat durerea! E o hahaleră, nu învățător! Ce folos am dacă rabd? Era cât pe ce să pun mâna pe vacă, dar iacătă — acum nu mi-e dat să-i văd nici coada... Şi toate aiestea din pricina îndărătniciei lui Makar! Şi se mai cheamă că mi-e prieten, lua-l-ar naiba să-l ia! Şi acu, colac peste pupăză, am şi acasă numai necazuri din pricina lui. M-am lăudat față de baba mea, că poate ne-o trimite domnul dumnezeul nostru o văcuță pentru osârdia minții mele. Ți-ai găsit! Pune-ți pofta-n cui! Baba mea însă, ca o gaiță îmi tot împuie urechile: „Ei, unde ți-e vaca? Iar ai turnat la minciuni?” Aşa că sunt nevoit să sufăr şi din partea ei tot felul de prigoniri. Ce să-i fac, dacă atâția oameni mari au pătimit, apoi — de ce aş fi scutit eu? Facă-se voia ta, doamne!... Şi aşa s-a prăpădit ideea mea cea bună pentru o nimica toată... Parcă poți face ceva mai mult? Numai cât te ține cureaua...

Davîdov, rezemat de uscior, râdea pe înfundate iar Şciukar, care-şi vărsase. focul, începu să se încalțe pe îndelete. Fără a-l lua în seamă pe Davîdov, sporovăia mereu:

— Cât priveşte colțunii din păr de câne — aista-i cel mai sigur leac pentru rematismă! Chiar eu i-am purtat o iarnă întreagă, fără să-i scot o singură dată măcar. Cu toate că picioarele mi se băşicaseră cumplit spre primăvară, iar baba mă gonea mereu din casă din pricină că puțeam a câne —

totuşi m-am tămăduit de rematismă şi am umblat o lună încheiată ţanţoş ca un cocoş tinerel pe lângă găini. Da ce s-a ales din aiasta? Nimic! Fiindcă primăvara m-am udat iar la picioare, cap sec ce sunt, şi gata, am păţit-o! Dar numai pentru o vreme. Nu mă sperie pe mine boala aiasta. Cum prind un dulău blând şi lăţos, îl tund şi iar scăp de rematismă — îmi ia boala cu mâna! Vezi cu câtă fereală păşesc acum? Parcă-s un jugan care s-a îndopat cu orz. Cum port însă o vreme colţunii iştia de leac — pot să şi joc ca un tinerel. Păcat numai că baba mea nu vrea să toarcă păr de câne şi să-mi împletească din el colţuni. Ameţeşte din pricina duhoarei de câne şi începe să facă bale la gură. Mai întâi sughiţă, sughiţă, pe urmă se îneacă, se îneacă, iar la sfârşit o apucă o greaţă, că i se întorc maţele pe dos. De aceea o las în plata domnului, n-o silesc să facă asemenea treabă. Am spălat singur părul, l-am uscat la soare, l-am tors cu mâna mea şi mi-am împletit colţunii. Nevoia, frate, te duce unde nu ţi-i voia... Dar aiasta n-ar fi cine ştie ce belea, nenorocirea-i că baba mea e o adevărată năpârcă, o zgripţuroaică! Anţărţ, pe vară, mă dăduse gata durerea de picioare. Ce să mai ştiu eu face? Mi-am adus aminte de colţunii din păr de câne. Într-o dimineaţă am ademenit în tindă căţeluşa vecinului, am momit-o cu nişte pesmeţi, şi am tuns-o ca-n palmă, parc-aş fi fost bărbier în toată legea, l-am lăsat numai câte un moţ de păr la urechi — ca podoabă, şi la capătul cozii — ca să aibă cu ce goni muştele. N-ai să mă crezi, dar am luat cam o jumătate de pud de pâr de pe ea.

Davîdov îşi acoperi faţa cu palmele şi icni, înăbuşindu-se de râs:

— Nu-i cam mult?

Întrebări şi mai viclene nu-l puneau în încurcătură niciodată pe moş Şciukar. Ridică cu nepăsare din umeri şi se lăsă înduplecat cu multă bunăvoinţă:

— Ei, poate să fi fost olecuţă mai puţin, hai să zicem vreo zece-doisprezece funţi, că doar l-am pus părul la cântar. Numai că era aşa de lăţoasă căţeaua ceea, curat ca o oaie

merinos! Chiteam să-mi fac colțunăraie din părul ei ca să-mi ajungă până la moarte, da n-am prididit să-mi împletesc decât o singură pereche. Peste celălalt păr a dat baba mea şi l-a ars tot în ogradă, până la un fir. Baba aiasta nu-i om, ci tigru fioros! Cât priveşte răutatea, nu-i mai prejos de procletul de Trofim. Vorba ceea — cum e sacul şi peticul. Să mă bată dumnezeu dacă spun minciuni! Într-un cuvânt mi-a ars tot părul pe care-l pusesem deoparte, m-a ruinat, lăsându-mă sărac lipit pământului. Unde mai pui că, atunci, ca să stea smirna cățeluşa, când o tundeam, am irosit cu ea o traistă de pesmeți cât toate zilele. Iac-aşa stă treaba... Numai că nici cățeluşei nu i-a mers bine: când a zbughit-o din mâinile mele după ce-am tuns-o, la început parcă era mulțumită că o uşurasem de blana de prisos şi, de plăcere, chiar dădea din coada cu canaf la vârf. După aceea a rupt-o la fugă, cât o țineau picioarele, drept la gârlă, şi când s-a văzut cum arăta oglindită în apă, a prins să urle de ruşine... Mai târziu mi-au spus oamenii că au văzut-o hoinărind pe lângă pârâu: pesemne vroia să se înece de ruşine. Dar vezi că pârâul nostru îi vine broaştei până la genunchi, iar potaiei nu i-a dat prin gând să se arunce în fântână — n-avea atâta glagorie. Ce poți cere însă de la una ca ea? Oricum, e un dobitoc sau, cum să spun, o insectă, numai cu o țâră de minte, nu ca omul... Trei zile şi trei nopți în şir a tot urlat sub hambarul vecinului — mi-a scos sufletul cu chelălăiturile, dar n-a ieşit de sub hambar — pesemne că se frământa, se sfia să se arate în lume în aşa hal. Apoi a pierit din cătun şi nu s-a ivit în ochii nimănui până-n toamnă, când i-a crescut din nou părul şi a venit la stăpânu-su. Ce ruşinoasă cățeluşă, mai ruşinoasă decât unele muieri, să mă trăsnească dumnezeu dacă nu-i aşa! De atunci am hotărât, dacă mi-o fi dat să mai tund vreo potaie, să nu mă mai ating de cățeluşe, să nu le despoi de podoaba straielor lor ci să aleg un dulău: tagma aiasta nu prea ştie de ruşine, pe oricare poți să-l razi şi cu briciul, nici nu-i pasă.

— Ai de gând să isprăveşti o dată cu basmele tale? Îi curmă vorba Davîdov. Doar trebuie să pleci. Dă-i zor!

— Într-o clipă. Numai să mă încalț şi-s gata. Rogu-te, pentru dumnezeu, nu mă mai întrerupe, că gândul meu o ia razna şi-mi uit vorba. Uite ce spun eu: Makaruşka mă socoate un fel de prostănac, dar tare-i greşit! E prea cu caş la gură față de mine, e prea năvalnic; la dânsul ce-i în guşă şi-n căpuşă, dar eu mi-s vulpoi bătrân, pe mine nu mă prinzi cu una cu două... nu, nu mă duci cu zăhărelul aşa de uşor! Lui Makar nu i-ar strica să împrumute câteva dramuri de minte de la mine. Asta-i povestea!

Lui moş Şciukar îi veni iarăşi toana de limbuție. „Şi-a dat drumul”, vorba lui Razmiotnov, şi era greu de oprit, dar chiar peste putință. Davîdov, care se purta totdeauna prevenitor şi cu blândețe față de acest bătrân atât de ghinionist în viață, nutrind pentru dânsul un sentiment aproape de milă, hotărî de data aceasta să-i întrerupă istorisirea:

— Hai, moşule, isprăveşte o dată! Trebuie să pleci numaidecât la staniță, ca să-l aduci pe inginerul hotarnic Şportnoi. Îl cunoşti?

— Păi eu cunosc în staniță nu numai pe Şportnoi al dumitale, dar ştiu pe degete toate javrele.

— Din partea câinilor văd că eşti mare specialist. Hotărât! Dar eu am nevoie de Şportnoi! Ai priceput?

— Îl aduc, dacă ți-am spus; îl aduc ca pe o mireasă la cununie, şi basta! Numai nu mă întrerupe. De ce-i fi având prostul obicei de-a întrerupe omul când vorbeşte? Ai ajuns, tovarăşe Davîdov, mai rău decât Makaruşka, zău aşa! Nagulnov, cel puțin l-a împuşcat pe Timoşka, îi un cazac viteaz, el n-are decât să mă întrerupă, îi dau acum toată cinstirea cuvenită. Da dumneata ce ispravă vitejească ai săvârşit? De ce să-ți dau cinstire? La drept vorbind, n-am de ce, chiar de loc. Ei, dacă cel puțin l-ai împuşca cu levorvelul pe diavolul ista de țap, care-mi amărăşte zilele, m-aş ruga lui dumnezeu şi pentru matale până la moarte, şi te-aş firitisi cum se cade ca şi pe Makaruşka. Dar Makar este un viteaz şi

jumătate, nu-i aşa? El a dat gata toate ştiinţele, iar acum învaţă ca apa inglizeşte. Se descurcă oricând, nu mai rău decât mine. Şi-i straşnic de priceput chiar din partea cântatului cocoşilor. A gonit-o şi pe Luşka de lângă dânsul, da dumneata ai oploşit-o ca un nătâng; iar pe Timoşka, vrăjmaşul, l-a miruit cu un singur glonţ, unul şi bun...

— Da încalţă-te o dată, măi omule! Ce tot te mocoşeşti atât? strigă nerăbdător Davîdov.

Icnind şi foindu-se pe maldărul de fân, moş Şciukar bodogăni:

— Îmi leg nojiţele la încălţări, ce, nu vezi? O să mi le lege dracul pe întuneric?

— Păi ieşi la lumină!

— Las că le leg şi aici cum o da dumnezeu. Da-a-a, iac-aşa-i cu Makaruşka al meu. Nu numai că învaţă singur, dar încearcă să mă dăscălească şi pe mine...

— Şi ce te dăscăleşte? Îl întrebă zâmbind Davîdov.

— Îmi vorbeşte despre felurite ştiinţe, răspunse în doi peri moş Şciukar. Era limpede că nu dorea să intre în amănunte, şi repetă fără chef: Aiasta-i, mă învaţă felurite ştiinţe. Priceput-ai? Am prins patimă pentru cuvintele străine. Aiasta-i puţin lucru, ce zici?

— Nu înţeleg nimic. Despre ce fel de cuvinte străine e vorba?

— Dacă eşti aşa greu de cap, mai bine n-ai întreba, rosti de data asta cu ciudă moş Şciukar şi începu să fâsâie jignit, arătându-şi nemulţumirea faţă de nişte întrebări atât de sâcâitoare.

— Ai nevoie de cuvinte străine, moşule, ca mortul de oblojeli. Pregăteşte-te mai degrabă de drum, îl rugă Davîdov, zâmbind ca şi mai înainte.

Şciukar pufni ca un motan întărâtat.

— Mai degrabă! Ai vorbit de te-ai prăpădit! Graba e bună când prinzi purici sau când o iei la sănătoasa de lângă nevasta altuia, iar bărbatul ei fuge sa te ajungă din urmă... Nu pot găsi biciul şi pace... naiba să-l ia! Mai adineauri îl

aveam în mână. Ptiu! Parcă a pus dracul coada pe dânsul! Fără el nu pot face un pas de frica țapului... Slavă ție, doamne, l-am găsit! Dar şapca, oare unde o fi? Tovarăşe Davîdov, nu mi-ai văzut cumva şapca? Era doar la căpătâiul meu... Măi, măi, ce-i şi cu mintea aiasta a mea — a ajuns ca un ciur stricat. Ei, a dat dumnezeu de am găsit şi şapca. Acum să-mi caut numai zeghea şi sunt, gata de drum. Uf, duhul aista necurat de Trofim! Să ştii că mi-a înfundat-o cu copitele în fân. Acum, caut-o până la noapte... Nu, mi-am adus aminte, am lăsat-o acasă... La ce mi-ar fi trebuit, de vreme ce afară e o arşiță de te trec toate sudorile? De ce aş fi luat-o?

Davîdov se uită pe uşă. Afară, Ostrovnov aşeza hățurile pe armăsarii înhămați la brec, îi mângâia cu duioşie şi le tot spunea ceva încetişor.

— Iakov Lukici a şi înhămat caii, iar dumneata tot te foieşti pe loc! Când ai să isprăveşti o dată cu mocoşitul, încurcă-lume ce eşti? Strigă mânios Davîdov.

Moş Şciukar începu deodată să suduie de mama focului cu glas tare:

— Că neagră zi am mai avut azi, fir-ar blestemată să fie! La o adică nici n-ar trebui să plec la staniță. Semnele aiestea nu-s de loc bune! Ian te uită, slavă domnului, am găsit şapca; dar acum nu ştiu unde a intrat punga cu tutun. E a bine? Fără îndoială că nu. Să ştii că mă paşte o belea pe drum, fără doar şi poate... Iaca, drăcia dracului, nu găsesc punga, şi pace! Că doară n-o fi înghițit-o Trofim? Ei, mulțumesc ție, doamne, am dat de ea, acum pot pleca... Sau poate s-o lăsăm pe mâine? Tare-s rele semnele... Iar în sfânta scriptură — am uitat în ce loc, de la Matfei citire — dracu să-l ia unde o fi locul cela, nu degeaba stă scris: „Dacă tu, călătorule, gătitu-te-ai de drum şi arătatu-ți-s-au semne rele, apoi şezi mai bine acasă şi nu te clinti pentru nimic în lume.” Ei şi acum hotărăşte, luându-ți toată răspunderea, tovarăşe Davîdov! Să merg azi ori ba?

— Pleacă numaidecât, moşule! Îi porunci cu asprime Davîdov.

Oftând, dar fără să cârtească, Şciukar alunecă pe spate de pe fân şi, târşindu-şi bătrâneşte picioarele, se îndreptă spre ieşire. Târa în urma lui biciul şi tot întorcea cu teamă capul înspre țapul care se pitise într-un ungher întunecos.

Capitolul XVII

Urnindu-l din loc cu chiu cu vai pe moş Şciukar, care porni la drum, Davîdov hotărî să se ducă la şcoală şi să vadă la fața locului ce s-ar mai putea face pentru ca localul să aibă duminică o înfățişare sărbătorească. Apoi mai voia să stea de vorbă cu directorul şi să facă socoteală cu dânsul cam ce fel de materiale de construcție ar fi necesare pentru reparația şcolii, şi cam câte, chibzuind când să înceapă lucrările, pentru a fi îndeplinite fără prea mare grabă şi cât mai bine, astfel ca localul să fie gata către începutul anului şcolar.

Abia în timpul din urmă îşi dăduse seama Davîdov că se apropia toiul celei mai încordate munci de când se găsea el la Gremeacii-Log: încă n-o scoseseră la capăt cu cositul ierbii şi bătea la uşă secerişul; secara de toamnă dădea în pârg văzând cu ochii; cam în aceeaşi vreme se cocea şi orzul. Buruienile creşteau năvalnic, iar tarlalele, uriaşe față de loturile gospodăriilor individuale de odinioară, semănate cu floarea soarelui şi cu porumb, parcă cereau fără glas să fie prăşite; nu mai era mult nici până la seceratul grâului.

Rămăseseră multe de făcut până la strângerea recoltei: să se care în cătun cât mai mult fân, să se pregătească ariile pentru treierat, să se sfârşească de durat într-un singur loc hambarele foştilor chiaburi, să se pună în stare de funcționare singura batoză cu abur a colhozului. Pe deasupra, încă multe griji mari şi mici apăsau pe umerii lui Davîdov. Orice lucru cerea o supraveghere stăruitoare, fără preget.

Urcând treptele vechi ale scării care scârțâia, Davîdov dădu în cerdacul larg al şcolii, lângă uşă, o fetiță îndesată, desculță, cam de vreo zece ani, se feri la o parte, lăsându-l să treacă.

— Eşti elevă, drăguță? O întrebă blând Davîdov.

— Da, răspunse încetişor fetița şi-l măsură fără sfială din cap până-n picioare.

— Unde locuieşte directorul vostru?

— Nu-i acasă. Dumnealui cu soția se află pe malul celălalt al pârâului: stropesc varza în grădina de zarzavat.

— Ian te uită... Dar în şcoală mai este cineva?

— Da, învățătoarea noastră, Liudmila Sergheevna.

— Şi ce face aici, drăguțo?

Fetița zâmbi:

— E cu şcolarii codaşi. În fiecare după-amiază îi învață.

— Prin urmare, îi dă la brazdă?

Fetița dădu tăcută din cap.

Bravo! Rosti drept încuviințare Davîdov şi intră în sălița întunecoasă.

De undeva, din fundul lungului coridor, veneau glasuri de copii. Trecând fără grabă prin clasele pustii şi cercetându-le cu ochi de gospodar, Davîdov zări prin uşa întredeschisă a ultimei încăperi cam vreo zece elevi, aşezați în voie în rândul din față al băncilor, care erau apropiate una de alta, iar lângă ei pe tânăra învățătoare. Măruntică, firavă, cu umerii înguşti şi parul bălai, cârlionțat, tuns scurt, ea părea mai curând o codană decât învățătoare.

Cam de multişor nu trecuse Davîdov pragul unei şcoli; de aceea încerca acum un simțământ ciudat, stând lângă uşa clasei, în mâna stângă cu şapca ieşită de soare. În sufletul lui se trezi atunci ceva din respectul de odinioară față de şcoală, o dulce emoție, stârnită de fugara amintire din îndepărtații ani ai copilăriei...

Deschise uşa cu fereală şi, tuşind încetişor de parcă l-ar fi zgâriat ceva în gât, se adresă învățătoarei cu glas scăzut:

— Îmi dați voie.

— Poftiți, răsună drept răspuns o voce subțirică de fată.

Învățătoarea se întoarse spre Davîdov şi, mirată, ridică sprâncenele; recunoscându-l, îi spuse sfios:

— Poftiți, vă rog, înăuntru.

Davîdov o salută stângaci.

— Bună ziua. Iertați-mă că v-am tulburat de la lucru. Stau numai câteva clipe. Vreau să cercetez clasa din fund… Am venit în vederea reparației. Pot aştepta.

Copiii se sculară în picioare, răspunzând învălmăşit la salutul lui Davîdov. Aruncând o privire fetei, Davîdov se gândi: „Parcă aş fi un epitrop de pe vremuri, unul dat dracului, cu punga doldora de bani… Uite cum s-a fâstâcit învățătoarea, ce roşie e! Cine naiba m-a pus să vin tocmai acum?”

Fata se apropie de dânsul.

— Poftiți, tovarăşe Davîdov! Isprăvesc lecția în câteva minute. Luați loc, vă rog. Poate doriți să-l chem pe Ivan Nikolaievici?

— Pe cine?

— Pe directorul şcolii noastre — Ivan Nikolaievici Şpîn. Nu-l cunoaşteți?

— Ba îl cunosc. Nu vreau să vă tulbur, am să aştept. Pot să rămân aici în timpul lecției?

— Desigur! Luați loc.

Fata îl privea, vorbea cu dânsul, dar încă nu-şi recăpătase cumpătul — se îmbujorase la față şi chiar claviculele ei erau rumene, iar urechile i se făcuseră purpurii.

Iată ce nu putea îndura Davîdov. Nu putea îndura mai ales pentru că, ori de câte ori se uita la o femeie care se înroşea, începea şi el, cine ştie de ce, să se înroşească şi se simțea încă şi mai stânjenit, nefiind de loc în apele lui.

Se aşeză pe scaunul de lângă o măsuță, pe care i-l arătă învățătoarea. Apropiindu-se de fereastră, fata începu să dicteze răspicat:

Ma-ma ne gă-teş-te... Ați scris, copii? Ne gă-teş-te prânzul. După

cuvântul „prânzul", puneți punct. Repet...

Scriind a doua oară propoziția, copiii se uitară iscoditor spre Davîdov, care, cu o gravitate prefăcută, îşi trecu degetele peste buza de sus, ca şi cum şi-ar fi netezit mustața şi făcu copiilor cu ochiul — ca unor prieteni. Aceştia zâmbiră şi parcă acum erau mai prietenoşi şi între dânşii. Învățătoarea începu să dicteze altă frază, despărțind din obişnuință cuvintele în silabe, şi elevii se aplecară din nou asupra caietelor.

În clasă mirosea a soare şi a praf, stăruia un iz de aer stătut, ca-n încăperile rar aerisite. Tufele de liliac şi de salcâm, îngrămădite chiar lângă ferestre, nu aduceau răcoare. Vântul mişca frunzele şi razele soarelui jucau pe podelele putrede pe ici-colo.

Încruntându-şi preocupat sprâncenele, Davîdov făcea socoteala: „Trebuie pe puțin doi metri cubi de scânduri de brad — ca să înlocuim pe alocuri duşumeaua. Cercevelele de la ferestre sunt bune, dar trebuie să văd dacă există şi al doilea rând de geamuri şi în ce stare se află. Trebuie să cumpărăm o ladă de geamuri. Cu siguranță că nu are şcoala geamuri de rezervă nici pentru un ochi; iar ca să nu le spargă copiii — asta-i cu neputință. Hotărât! Bine ar fi să putem găsi nişte vopsea albă; dar câtă vopsea va trebui pentru tavane, pervaze şi uşi? Au să ne-o spună tâmplarii. În cerdac trebuie pusă duşumea nouă. Se pot folosi scânduri de-ale noastre: tăiem două sălcii — şi gata! O să cam coste reparația... Şopronul de lemne trebuie din nou acoperit cu paie. Aici e treabă, nu glumă. Hotărât! Cum isprăvim cu hambarele — trimit numaidecât încoace întreaga brigadă de tâmplari. N-ar strica să vopsim şi acoperişul şcolii... Dar de unde bani? Am să mă fac luntre şi punte, căci pentru şcoală trebuie să găsesc! Hotărât! Da nici nu e nevoie să fac pe dracu în patru: vindem o pereche de boi, din cei mai bătrâni, şi scoatem banii. Va trebui să mă războiesc pentru boi cu comitetul executiv al raionului, altfel nu fac nimic... Ar ieşi cine ştie ce

dacă i-aş vinde pe ascuns… Fie ce-o fi, dar am s-o fac. Poate c-o să mă sprijine Nesterenko.”

Davîdov îşi scoase din buzunar carneţelul şi trecu în el: „Şcoala, scânduri, cuie, geamuri — o lada. Vopsea verde pentru acoperiş. Vopsea albă. Ulei de in fiert…”

Încruntându-se, scria ultimul cuvânt, când un mic ghemotoc umed de hârtie mestecată în gură, slobozit dintr-un puşcoci, îl nimeri drept în frunte unde i se lipi. Surprins, tresări. Un şcolar pufni de râs, cu mâna la gură. Pe deasupra băncilor trecu ca o undă foşnitoare râsul înăbuşit al copiilor.

— Ce s-a întâmplat? Întrebă aspru învăţătoarea.

Tăcere încordată… Dezlipind ghemotocul de pe frunte, Davîdov, cu zâmbetul pe buze, aruncă o căutătură fugară către copii: căpşoare bălaie, castanii, negre, stăteau aplecate asupra băncilor; dar nici o mânuţa negricioasă nu încondeia litere…

Aţi isprăvit copii? Scrieţi acum următoarea propoziţie…

Davîdov aştepta cu răbdare, surâzând, fără să-şi ia ochii de la căpşoarele aplecate. Unul dintre băieţi ridică însă capul, încet, pe furiş, hoţeşte, şi Davîdov văzu în faţa lui o veche cunoştinţă: era Fedotka Uşakov în carne şi oase, pe care astă-primăvară îl întâlnise într-o zi pe câmp. Băiatul îl privea printre gene, iar gura-i rumenă se deschidea şi faţa i se lumina într-un zâmbet larg, nestăvilit. Davîdov se uită la mutrişoara lui poznaşă, cât pe ce să izbucnească în hohote de râs; dar, stăpânindu-se, rupse la repezeală din carneţel o foaie curată, o vârî în gură şi începu s-o mestece, aruncând priviri repezi către învăţătoare şi făcând ştrengăreşte cu ochiul lui Fedotka, care se uita ţintă la dânsul, urmărindu-l cu privirea şi acoperindu-şi gura cu pălmuţa ca să-şi ascundă zâmbetul.

Desfătându-se pe seama nerăbdării lui Fedotka, Davîdov răsuci cu grijă şi fără grabă bucata de hârtie, apoi puse ghemotocul pe unghia degetului mare de la mâna stângă şi închise pe jumătate ochiul stâng, ca şi cum ar ţinti. Fedotka îşi umflă obrajii şi-şi vârî capul între umeri în semn de pază,

oricum, ghemotocul nu era chiar aşa de mic şi părea destul de greu... Davîdov alese un moment potrivit şi, cu un bobârnac uşor, trimise ghemotocul spre Fedotka. Acesta îşi aplecă atât de repede capul, încât se pocni zgomotos cu fruntea de bancă. Îndreptându-se de şale, el îşi pironi ochişorii săi speriaţi, larg deschişi, asupra învăţătoarei şi începu să-şi frece încet cu mâna fruntea roşie, iar Davîdov, cutremurat de un râs înăbuşit, întoarse capul în altă parte şi îşi ascunse din obişnuinţă faţa în palme.

Isprava lui era desigur o copilărie de neiertat, căci ar fi trebuit să ţină seama de locul unde se afla Abia stăpânindu-se, Davîdov, zâmbind vinovat, se uită cu coada ochiului spre învăţătoare, dar văzu că şi ea, întoarsă cu faţa spre fereastră, căută să-şi ascundă râsul. Umerii ei înguşti tresăltau, iar mâna, în care mototolea o batistă, i se ridica spre ochi, ca să-şi şteargă lacrimile ce o podidiseră de râs.

„Halal epitrop sever! îşi zise Davîdov. Am dat peste cap toată lecţia. Trebuie să-mi iau tălpăşiţa de-aici.”

Potrivindu-şi o înfăţişare serioasă, se uită la Fedotka. Băieţaşul, vioi ca argintul viu, se foia nerăbdător în bancă, arătând cu degetul spre gură, apoi o deschise: în locul în care mai înainte fusese o ştirbitură — răsăriseră doi dinţi laţi, alb-albăstrii, care nu crescuseră încă de tot, zimţaţi şi atât de impresionanţi, încât Davîdov zâmbi fără voie.

Simţea o odihnă sufletească, când se uita la chipurile copilăreşti şi la căpşoarele de toate culorile, care se aplecau asupra băncilor. Fără voie, se gândi că, odată, tare de mult, şi el, ca şi vecinul de bancă al lui Fedotka, avea obiceiul, când scria sau desena, să-şi aplece mult capul şi să scoată vârful limbii, ajutându-se parcă cu fiecare mişcare în munca lui, de loc uşoară. Şi din nou, ca şi primăvara, când îl cunoscuse pe Fedotka, îşi zise oftând; „Voi veţi trăi mai lesne în viitor, puişorilor, şi chiar acum vă e mai uşor... altfel, de ce aş mai fi luptat? Doar nu ca să înghiţiţi amarul cu căuşul, cum mi-a fost dat mie în copilărie!”

Din visarea lui îl trezi tot Fedotka, care-i atrase luarea-aminte. Răsucindu-se ca un titirez în bancă, băieţaşul îl ruga stăruitor prin semne să-i arate cum sta cu dintele lipsă. Davîdov, găsind o clipă potrivită, când învăţătoarea se uita în altă parte, îşi arătă dinţii şi îşi desfăcu larg braţele în semn de amărăciune. Văzând că Davîdov rămăsese tot ştirb, Fedotka pufni de râs, ascunzându-şi faţa în palme; apoi zâmbi încântat la culme, întreaga lui înfăţişare triumfătoare spunea parcă mai răspicat decât orice cuvinte: „Ţi-am jucat festa, nene! Mie mi-au crescut dinţii, dar ţie — nu!”

Peste o clipă se petrecu însă un fapt, despre care Davîdov nu-şi putea aduce aminte fără să se cutremure de groază, multă vreme după aceea. Întrecându-se în zburdălnicii şi vrând să atragă din nou atenţia lui Davîdov, Fedotka ciocăni uşor în bancă, iar când acesta se uită, cu gândul aiurea, spre dânsul — băieţaşul, fălindu-se, se lăsă pe spate, vârî mâna dreaptă în buzunarul pantalonaşilor, scoase la iveală şi ascunse numaidecât la loc o grenadă de mână — „lămâia". Totul se petrecu atât de fulgerător, încât Davîdov la început numai clipi uluit şi de-abia după aceea se făcu galben ca ceara...

„De unde o are?! Dacă e amorsată?! O loveşte de fundul băncii şi... Ptiu, la naiba, ce-i de făcut?!" Se gândea el înspăimântat. Închise ochii, fără să simtă broboanele de sudoare rece care îi năpădiseră fruntea, bărbia, gâtul...

Trebuia să facă ceva, fără întârziere. Dar ce? Să se ridice şi să i-o ia cu sila? Dar dacă băieţaşul se va speria, se va smuci din mâinile sale, va scăpa grenada sau, mai ştii, o va arunca fără să-şi dea seama? Urmarea va fi moartea lui şi a celor din jur... Nu, nu-i bine aşa. Davîdov părăsi cu hotărâre gândul acesta. Fără să deschidă ochii, căuta cu înfrigurare o scăpare, îşi încorda mintea, iar închipuirea îi zugrăvea, fără voia lui, stâlpul de flăcări galbene ale exploziei, un ţipăt scurt, sălbatic şi trupurile sfârtecate ale copiilor...

Abia atunci simţi cum se scurg încet de pe frunte broboanele de sudoare, alunecând în jos de la rădăcina

nasului. ÎI usturau ochii. Vru să scoată batista şi dădu în buzunar de briceag — un dar de demult de la un vechi prieten. Îi scăpără în minte o idee: cu mâna dreaptă scoase briceagul, iar cu mâneca celei stângi îşi şterse fruntea scăldată de sudoare. Apoi începu să cerceteze cu atâta luare-aminte briceagul şi să-l tot învârtească în toate părţile, de parcă atunci îl vedea pentru întâia dată în viaţă. În acelaşi timp trăgea cu coada ochiului la Fedotka.

Briceagul era cam vechi, cu tăişul tocit, in schimb prăselele lui de sidef luceau mat în soare. Pe lângă două limbi, şurubelniţă şi tirbuşon, mai avea şi nişte forfecuţe minunate. Davîdov dădea pe rând la iveală toate însuşirile briceagului, aruncând din când în când spre Fedotka câte o căutătură pe furiş. Băiatul nu-şi mai lua ochii vrăjiţi de la briceag. Nu era un cuţitaş ca toate celelalte, ci o adevărată comoară! Nu văzuse niciodată altul atât de frumos. Când Davîdov rupse din carnet o foaie curată şi tăie, mânuind repede forfecuţa, un cap de cal — Fedotka se înveseli nespus.

Lecţia se isprăvi curând. Davîdov se apropie de Fedotka şi-l întrebă în şoaptă:

— Ai văzut briceagul?

Fedotka înghiţi în sec şi dădu tăcut din cap.

Aplecându-se spre dânsul, Davîdov îi şopti:

— Facem schimb?

— Da pe ce? Pe ce să fac schimb? Îi răspunse Fedotka încă şi mai încet.

— Pe bucata de fier din buzunarul tău.

Fedotka dădu din cap a încuviinţare atât de hotărât, încât Davîdov se văzu silit să-l apuce de bărbie. Îi dădu briceagul şi, cu multă băgare de seamă, luă din mâna lui Fedotka grenada care din fericire nu era amorsată. Davîdov se îndreptă de şale răsuflând repede de emoţie.

— Văd că aveţi taine, zâmbi învăţătoarea trecând pe lângă dânşii.

— Suntem vechi cunoştinţe, dar nu ne-am văzut de mult. Vă rog să ne iertaţi, Liudmila Sergheevna, spuse

respectuos Davîdov.

— Îmi pare bine că ați luat parte la lecția mea, zise fata roşind.

Fără să-i bage în seamă sfiala, Davîdov o rugă:

— Fiți bună şi comunicați tovarăşului Şpîn că-l rog să treacă pe la mine deseară. Voi fi la sediul conducerii colhozului. Mai înainte, ar fi bine să vadă cam ce reparații ar trebui să facem la şcoală şi să se gândească la un deviz. Ne-am înțeles?

— Bine, am să-i comunic. Când mai treceți pe la noi?

— Negreşit voi veni într-o zi, când am să găsesc câteva clipe de răgaz. Hotărât! O încredință Davîdov şi o întrebă brusc, fără legătură cu vorba de dinainte: Unde locuiți?

La bunicuța, Agafia Gavrilovna. O cunoaşteți?

— O cunosc. Aveți familie?

— Am. Mamă şi doi frățiori. Locuiesc la Novocerkask. Dar de ce mă întrebați?

— Vreau să cunosc şi eu măcar câte ceva despre dumneavoastră. Doar n-o să mă amestec în secrete tinereşti, căută Davîdov să scape cu o glumă.

Lângă cerdac, copiii se strânseseră roată în jurul lui Fedotka şi-i cercetau briceagul. Davîdov îl chemă la o parte pe fericitul stăpân şi-l întrebă:

— Unde ai găsit jucăria ceea pe care mi-ai dat-o, Fedot Demidovici? În ce loc?

— Vrei să-ți arăt, nene?

— Mai încape vorbă!

— Hai. Să mergem chiar acum, că mai târziu n-o să mai am vreme, propuse Fedotka cu un aer preocupat.

Apucă cu mânuța şi strânse degetul arătător al lui Davîdov. Se fudulea că îl conduce nu pe un nene oarecare, ci pe însuşi preşedintele colhozului; abia întorcea capul spre tovarăşii săi de joacă, păşind legănat pe uliță.

Amândoi mergeau fără grabă, schimbând între dânşii, din când în când, câte o vorbă.

— N-ai sa te răzgândeşti? N-o să-mi ceri briceagul înapoi? Îl întrebă Fedotka pe Davîdov, luându-i-o puțin înainte şi privindu-l neliniştit drept în ochi.

— Cum se poate una ca asta? Cum ne-am înțeles, aşa rămâne, îl linişti Davîdov.

Merseră o vreme tăcând, gravi, aşa cum se şi cade unor bărbați. Pe urmă Fedotka nu se mai putu stăpâni şi, fără să lase din mână degetul lui Davîdov, o luă iarăşi înaintea lui şi, uitându-se la dânsul de jos în sus, îl întrebă cu compătimire:

— Nu-ți pare rău de briceag? Nu eşti necăjit că ai făcut schimb cu mine?

— De loc! Îi răspunse fără şovăire Davîdov.

Şi din nou merseră o vreme în tăcere. Se vede însă că inimioara lui Fedotka era roasă de un vierme. Socotea pesemne că schimbul fusese vădit păgubos pentru Davîdov; de aceea, după o îndelungată tăcere, îi spuse:

— Dacă vrei îți mai dau pe deasupra şi praştia. Vrei?

Cu o mărinimie de neînțeles pentru Fedotka, Davîdov îi refuză nepăsător propunerea:

— Nu, de ce să mi-o dai? Ține-ți praştia. Doar ne-am înțeles o dată! Tantoi pe tantoi! Hotărât!

— Adică cum: tantoi pe tantoi?

Ei, cum ar fi, de pildă, să schimbi un miel pe un ied. Ai înțeles?

Nu, nu era de loc pe înțelesul lui Fedotka. Nechibzuința aşa de mare de care dăduse dovadă acest nene vârstnic, îl mira nespus şi îl punea oarecum pe gânduri... Un briceag minunat, care strălucea la soare, pe o bucată rotundă de fier, fără de nici un folos — nu, aici era ceva pidosnic! După puțin timp, Fedotka, care avea simț practic, făcu altă propunere:

— Ei, dacă nu vrei praştia, să-ți dau arşicele? Ce zici? Ştii cum sunt? Aproape nou-nouțe, uite!

— N-am nevoie nici de arşicele tale, îi respinse Davîdov propunerea, oftând, cu un zâmbet pe buze. Ehei, dacă aş avea vreo douăzeci de ani mai puțin — atunci, frățioare, n-aş zice nu. Ți-aş lua arşicele fără doar şi poate, dar acum n-ai

nici o grijă. Fedot Demidovici! De ce stai ca pe ghimpi? Briceagul rămâne al tău în vecii vecilor. Hotărât!

Şi iarăşi se aşternu tăcere între dânşii. După un răstimp răsună o nouă întrebare:

— Nene, da fierul acela rotund pe care ți l-am dat, de unde este? De la o vânturătoare?

— Dar tu unde l-ai găsit?

— În şură, unde mergem acum, sub vânturătoare. Acolo se află o vânturătoare veche şi răsveche, zace într-o rână, hârbuită toată, iar fierul cu pricina era sub ea. Ne-am jucat de-a v-ați-ascunselea, şi eu m-am vârât acolo ca să mă pitesc, iar fierul acela se afla acolo. Atunci l-am luat.

— Trebuie să fie ceva de la vânturătoare. Dar n-ai văzut cumva alături şi o vărguță nu prea mare, de fier?

— Nu, nu mai era nimic.

„Ei, slavă domnului că nu era, căci altfel ai fi făcut o ispravă că nici pe lumea cealaltă nu-i dădeai de rost se gândi Davîdov.

— Dar ai mare trebuință de fierul acela de la vânturătoare? Îl întrebă curios Fedotka.

— Foarte mare.

— Iți trebuie la gospodărie? Pentru altă vânturătoare?

Nici vorbă. Hotărât!

După o scurtă tăcere, Fedotka rosti cu glas gros:

— Dacă ai nevoie de el în gospodărie, atunci nu trebuie să fii necăjit: ai făcut un schimb bun; iar cât despre briceag, îți cumperi altul la loc.

Aşa încheie târgul Fedotka, care era mai cu scaun la cap decât îl arăta vârsta, după care zâmbi împăcat. Pesemne îi venise inima la loc.

Pe scurt, la atâta se mărginise convorbirea lor din timpul drumului, dar ea putea fi socotită ca o încheiere a învoielii cu privire la schimbul celor două obiecte de valoare...

Acum Davîdov ştia cu siguranță unde îl duce Fedotka. Când începură să se zărească din capătul ulicioarei

acareturile din stânga, care fuseseră odinioară ale tatălui lui Timofei Rvanâi, el întrebă arătând spre şura acoperită cu stuf:

— Acolo ai găsit-o?

— Da bine ştii să mai ghiceşti, nene! Izbucni încântat Fedotka şi lăsă din mână degetul lui Davîdov. Acum ajungi acolo şi fără mine. Iar eu o iau la picior că n-am când...

Luându-şi rămas, bun de la dânsul, Davîdov îi strânse mânuța ca unui bărbat şi-i spuse:

— Îți mulțumesc, Fedot Demidovici, pentru că m-ai adus unde trebuia. Vino pe la mine să vezi ce fac. O să-mi fie dor de tine, că doar stau singur...

— Bine, am să trec eu într-o zi, îi făgădui îngăduitor Fedotka.

Răsucindu-se într-un picior, băiețaşul îşi duse la gură două degete şi şuieră voiniceşte: pesemne îşi chema prietenii. O zbughi ca din puşcă, aşa că nu i se zăreau decât tălpile negre scăpărând în norul de praf stârnit de dânsul.

Fără să mai intre în ograda Damaskovilor, Davîdov se îndreptă spre sediul conducerii colhozului. Iakov Lukici juca dame cu magazinerul în camera întunecoasă unde se țineau de obicei şedințele conducerii. Davîdov se aşeză la masă şi scrise pe o foaie din carnețel: „Administratorului Ostrovnov I. L. Eliberați în contul zilelor-muncă ce mi se cuvin, pentru învățătoarea L. S. Egorova, făină de grâu, prima calitate — 32 kg, mei — 8 kg, slănină — 5 kg.” După ce semnă, Davîdov îşi sprijini în pumn bărbia teşită, tăcu un timp, dus pe gânduri, apoi îl întrebă pe Ostrovnov:

— Cum o duce fetişcana asta, învățătoarea noastră, Egorova Liudmila?

— Trage mâța de coadă, răspunse scurt Ostrovnov, mutând un jeton.

— Am fost adineauri la şcoală, am cercetat ce reparații ar trebui făcute. M-am uitat şi la învățătoare... E slabă, străvezie, nu ştiu cum, plăpândă ca o frunză de toamnă: înseamnă că nu mănâncă pe săturate! Chiar astăzi să trimiți

gazdei sale tot ce am scris aici. Hotărât! Mâine am să controlez. M-ai auzit?

Lăsând pe masă dispoziția scrisă, Davîdov plecă de-a dreptul la Şalîi.

*

Cum ieşi Davîdov, Iakov Lukici amestecă jetoanele de pe tablă şi arătă cu degetul peste umăr spre uşă.

Îți place buhaiul? La început — Luşka Nagulnova, pe urmă a sucit

capul Varkăi Harlamova, iar acum şi-a pus ochii pe învățătoare. Şi toate cățeluşele şi le hrăneşte pe socoteala colhozului... O să ne irosească gospodăria: totul are să se ducă de râpă pe muieri!

— N-a dispus să se dea nimic Harlamovei, iar pentru învățătoare — eliberăm totul în contul lui, îl contrazise magazinerul.

Dar Iakov Lukici zâmbi cu îngăduință:

— Pe Varka o răsplăteşte desigur cu bani, iar ceea ce va primi învățătoarea va cădea în sarcina colhozului. Dar câte merinde n-am dus eu Luşkăi din ordinul lui fără să ştie nimeni? Ehei!

Până la moartea lui Timofei Rvanâi, Iakov Lukici îi îndestulase cu alimente atât pe acesta cât şi pe Luşka, din magazia colhozului, iar magazinerului îi spunea:

— Davîdov mi-a ordonat cu toată străşnicia să dau Luşkăi crăpelniță cât îi va pofti sufletelul. M-a şi amenințat: „Dacă tu sau magazinerul suflați o singură vorbă față de cineva, să ştiți că Siberia vă mănâncă!” Aşa că, drăguțule, taci mâlc şi da slănină, miere, făină, fără să mai cântăreşti. Nu-i treaba noastră să judecăm conducerea.

Magazinerul elibera tot ce cerea Ostrovnov, apoi urmându-i sfatul, dădea lipsă la cântar brigadierilor, ca să acopere diferența.

De ce n-ar fi folosit acum Iakov Lukici acest prilej potrivit ca să-l ponegrească o dată mai mult pe Davîdov?

Trândăvind, Ostrovnov şi magazinerul îi bârfiră încă multă vreme pe Davîdov, Nagulnov şi Razmiotnov.

Între timp Davîdov şi Şalîi lucrau, nu şagă: pentru ca în şura lui Frol Rvanâi să fie mai multă lumină, Davîdov se urcă pe acoperiş, ridică cu furca paiele dintre doi căpriori şi întrebă:

— Ei, unchiaşule, acum se vede mai bine?

— Destul, nu mai prăpădi acoperişul! Aici se vede acum tot aşa de bine ca şi în ogradă, răspunse din şură Şalîi,

Davîdov făcu câțiva paşi pe o grindă şi sări uşor pe pământul moale, acoperit de mraniță.

— De unde începem, Sidorovici?

— Bunii dansatori încep jocul de la sobă; noi. să pornim cercetările de la perete, rosti cu glas gros bătrânul fierar.

Înarmându-se cu un fel de burghiuri meşterite la repezeală în fierărie — nişte vergi groase de fier, cu vârf ascuțit, porniră alături de-a lungul peretelui. Împlântau cu toată puterea burghiurile în pământ, înaintând încet către vânturătoarea care zăcea lângă zidul dimpotrivă.

La câțiva paşi de vânturătoare burghiul lui Davîdov intră uşor în pământ aproape până la mâner şi zăngăni surd, atingând un obiect de metal,

— Aşadară am găsit comoara, zâmbi Şalîi, apucând hârlețul.

Dar Davîdov i-l luă din mână. Lasă-mă pe mine, Sidorovici, că-s ceva mai tânăr.

Cam la un metru adâncime, dădu de un pachet voluminos şi săpă de jur împrejurul lui. Într-o foaie de cort îmbibată de unsoare, era învelită cu grijă o mitralieră „Maxim". O scoaseră amândoi din groapă, despăturiră în tăcere pânza şi, tăcând mai departe, schimbară o privire plină de înțeles; pe urmă îşi aprinseră câte-o țigară.

După ce trase în piept vreo două fumuri, Şalîi rosti:

Tatăl şi fiul Rvanii au avut de gând cu tot dinadinsul să zgândăre cu

asta Puterea sovietică…

— Ian te uită ce gospodăreşte au păstrat mitraliera, nici o urmă de rugină, nici o pată cât de mică. Poți să bagi banda în ea chiar acum! Hai să caut în groapă, poate mai dăm de ceva…

Peste vreo jumătate de ceas, Davîdov rândui cu băgare de seamă pe marginea gropii patru cutii cu benzi de mitralieră, o carabină, o ladă începută cu cartuşe de armă şi opt grenade de mână, cu capsele învelite într-o bucată de muşama, aproape putrezită. În groapa care se prelungea pe sub zidul de piatră se tăvălea un toc gol, lucrat de mână. Judecând după lungimea lui, într-însul se păstrase cândva o carabină.

Până la asfințitul soarelui, Davîdov şi Şalîi demontară în fierărie mitraliera, o curățară cu grijă, o dădură cu unsoare. Iar în amurg, în liniştea mângâioasă a înserării, mitraliera țăcăni războinic, amenințător, în dosul cătunului Gremeacii-Log. O rafală lungă, două scurte, încă una lungă, apoi din nou linişte asupra cătunului şi peste stepa care se odihnea după arşița din timpul zilei, împrăştiind o mirozně tare de cernoziom încălzit la soare şi de iarbă care se ofilea.

Davîdov se ridică de jos, şi spuse încet:

— Bună maşinuță! Halal de ea!

Drept răspuns, Şalîi spuse mânios cu vocea lui de bas:

— Haidem chiar acum la Ostrovnov, să luăm cu noi burghiurile şi să-i cercetăm ocolul, bătătura, tot! Şi în casă să-i facem perchiziție generală. Destul i-ai căutat în coarne!

— Ai înnebunit, unchiaşule, îi răspunse rece Davîdov. Ce drept avem noi, mă rog, să facem de capul nostru percheziții, alarmând întreg cătunul? Zău că ai căpiat. Hotărât!

— Dacă am găsit la Rvanâi o mitralieră, apoi să ştii că Ostrovnov a îngropat un tun de trei țoii undeva în arie! Şi nu eu am căpiat, ci mătăluță eşti un nătâng care face pe deşteptul, ți-o spun pe față! Lasă, va veni ea vremea când Lukici îşi va dezgropa tunul şi-ți va trimite un plocon drept în casă — atunci ai să vezi pe dracul. „Hotărât!”

Davîdov izbucni în hohote de râs şi încercă să-l îmbrăţişeze pe bătrân; dar acesta se întoarse brusc, scuipă cu înverşunare şi, fără să-şi ia rămas bun, porni spre cătun, boscorodind sudalme.

Capitolul XVIII

În vremea din urmă, de altfel ca totdeauna, lui moş Şciukar toate îi ieşeau pe dos. În ziua aceea însă avu parte mai mult ca oricând de necazuri mari şi mici, ba chiar şi de nenorociri. Aşa că spre sfârşitul celor douăzecişipatru de ore, Şciukar, istovit de numeroasele încercări prin care trecuse, ajunse încă şi mai superstiţios decât fusese mai înainte... Nici vorbă că nu trebuise să-l asculte orbeşte pe Davîdov, încumetându-se să pornească la drum spre staniţă, de vreme ce încă de dimineaţă i se arătaseră nişte semne aşa de rău prevestitoare...

Ieşind din curtea sediului conducerii colhozului, moş Şciukar făcu la pas o bucată de drum, apoi opri armăsarii în mijlocul uliţei şi, fără să coboare din brec, încovoindu-se abătut, încremeni dus pe gânduri... Într-adevăr, avea la ce să se gândească: „Înainte de a se crăpa de ziuă am visat că mă fugărea un lup bălţat. De ce numaidecât bălţat? Şi de ce musai să mă fugărească pe mine? Parcă numai eu îs pe lumea aiasta mare? N-avea decât să gonească pe altcineva mai tânăr şi mai iute de picior, iar eu să fi stat deoparte şi să fi privit. Dar aşa, poftim bucurie — până şi în somn trebuie să trag păcatele altora! N-am nevoie de asemenea hârjoană. Când m-am trezit, inima îmi bătea să-mi spargă coşul pieptului, nu alta — iată mulţumirea de pe urma unui vis aşa de plăcut, ducă-se pe pustii! Apoi mă-ntorc şi zic: adică de ce lupul acela trebuia să fie numaidecât bălţat şi nu sur ca toţi lupii? O fi spre bine? Păi tocmai aiasta-i, că nu-i a bine! Dacă semnul e rău, apoi şi drumul o să-mi iasă pe nas — negreşit

am să dau de-un necaz. Dar când să plec, câte nu mi s-au arătat aievea! Ba nu-mi puteam găsi şapca, ba punga cu tutun, ba zeghea... Nici semnele aistea nu erau cine ştie ce bune... Nu trebuia să-l ascult pe Davîdov. Nu se cădea să mă fi clintit din loc, chiar de m-ar fi picat cu luminarea!” Cugeta abătut moş Şciukar, pe când se uita cu gândurile aiurea la ulița pustie, la vițeii în fel şi fel de culori, tolăniți la răcoare pe sub gardurile de nuiele, la vrăbiile care se scăldau în colbul drumului.

Aproape hotărâse să se întoarcă înapoi, dar îşi aminti de ciocnirea pe care o avusese de curând cu Davîdov şi îşi schimbă gândul. Atunci, ca şi acum, abătut din pricina unor semne rele, se încăpățânase cu înverşunare să nu plece la brigada întâia, zicând că visase ceva urât, când deodată ochii, de obicei buni, chiar blânzi ai lui Davîdov, se întunecaseră, se făcuseră ințepători şi reci ca gheața. Şciukar se speriase şi, clipind repede-repede, îi spuse: „Siomuşka, drăguliță! Leapădă-ți ghimpii din ochi, căci s-au făcut răi şi ascuțiți ca la un dulău de lanț. Şi doară ştii cât îmi sunt de nesuferite insectele aiestea, priponite în lănțug, care mârâie şi latră la oameni cumsecade. De ce să stricăm prietenia noastră? Hai să mergem, naiba să te ia dacă eşti aşa de încăpățânat şi de dârz. Numai să ştii: dacă ni se va întâmpla vreo ocazie pe drum — eu nu răspund de loc.”

După ce ascultase pe bătrân, Davîdov începuse să râdă, iar ochii săi se făcuseră numaidecât ca şi mai înainte: blajini, cu licăriri vesele. Îl bătuse uşor cu palma-i grea peste spatele lui uscățiv, care suna a boştură, şi adăugase: „Uite, aşa mai înțeleg şi eu, acum ai spus o vorbă cu şart. Hotărât! Hai să pornim, moşule. Răspund eu față de bătrâna dumitale — am să te predau la întoarcere în bună stare, iar mie să nu-mi porți grijă.”

Aducându-şi aminte de toate acestea, moş Şciukar zâmbi şi îndemnă cu hățurile armăsarii, fără să mai şovăiască. „Hai să mă duc la staniță! Cât despre semnele aiestea, naiba să le ia! De s-o întâmpla ceva — n-are decât să răspundă Davîdov,

căci eu n-am chef să trag ponosul pentru orice năpastă care m-ar putea pocni pe drum. Unde mai pui că Davîdov e băiat bun, se poartă frumos cu mine, aşa că n-am de ce să-l scot din pepeni.”

După gătirea prânzișorului, deasupra cătunului atârna ca un văl uşor, un fum amărui de tizic. Câte o boare de vânt răspândea pe drum mireasma sălcie a lobodei în floare, iar de la ocoalele pe lângă care trecea moş Şciukar venea până la dânsul izul de băligar şi mirosul de lapte proaspăt muls, cu spumă, mirosuri atât de bine cunoscute lui încă din copilărie. Mijindu-şi ochii cu vederea slabă, netezindu-şi cu mâna ca de obicei bărbuța încâlcită, moşneguțul privea în juru-i priveliştile vieții de toate zilele din cătun, atât de dragi inimii lui. O dată, biruindu-şi lenea, ridică chiar biciul ca să alunge de sub roțile brecului nişte vrăbii care se încăieraseră cu înverşunare. Când trecu pe lângă bătătura lui Antip Graci, simți mirozna pâinii proaspăt coapte şi mirosul îmbietor al foilor de varză, arse, pe care femeile din Gremeacii-Log aşază îndeobşte pâinile, când le dau la cuptor. Abia atunci îşi aduse aminte că nu luase nimic în gură din ajun, de la prânz, şi simți o foame atât de cumplită, că gura lui văduvită de dinți îi lăsă dintr-o dată apă, iar la lingurică îl încercă o sfârşeală sâcâitoare, care-l chinuia...

Întorcând scurt armăsarii într-o ulicioară, moş Şciukar îi mână spre curtea lui, cu gândul să îmbuce ceva înainte de a porni spre staniță. Văzu încă de departe că din hornul căscioarei sale nu se prefira nici un fuior de fum şi îşi zise mulțumit: „A isprăvit de gătit baba mea, acum se odihneşte.. Trăieşte la mine taman ca o mare cneaghină. Nu ştie nici de necazuri, nici de jelanii şi aşa mai departe.”

Lui Şciukar puțin îi trebuia ca să treacă dintr-o dată de la nemulțumire şi cugetări triste la buna dispoziție de om blajin. Avea o fire năvalnică ca de copil. Mişcând lenevos hățurile, chibzuia: „Şi datorită cui, mă rog, trăieşte aşa, ca o pasăre a lui dumnezeu? E limpede ca lumina zilei — datorită mie! N-am tăiat doar degeaba vițica, astă-iarnă, martor mi-e unul

dumnezeu — nu degeaba! Uite, de când nu-i vițica, ți-e mai mare dragul cum se răsfață baba mea! A sfârşit cu gătitul şi acum trage la aghioase pe-o coastă. Altfel, când vițica ar fi ajuns vacă — scoală-te cu noaptea în cap, mulge-o pe afurisita ceea, du-o la cireadă. Şi-apoi dă să azvârle, o rupe la goană ca să scape de tăuni, şi în sfârşit se înființează acasă, drăguța de ea! Du-o iar la păscut, pregăteşte-i nutreț pe iarnă, râneşte staulul sub ea, aşterne-i pe jos stuf sau paie... Mare bătaie de cap! Şi de oi m-am descotorosit — am făcut foarte bine! Du-le la păşune şi poartă-le de grijă, afurisitelor, ca nu cumva să se rătăcească de turmă sau să le strice lupul. Numai pacostea aiasta îmi mai lipsea — să mă zbucium. În lunga-mi viață am fost atât de hărțuit că-mi ajunge, mi-e inima zdrențuită, a ajuns numai găuri, ca o obială veche. Nici purcel n-am la gospodărie — şi aiasta-i bine! Stau şi te întreb, la ce naiba îmi trebuie mie purcel? Mai întâi şi mai întâi, dacă mă îndop şi mă ghiftui cu slănină, capăt arsuri la inimă; în al doilea rând — cu ce l-aş fi îngrăşat acum, când n-am în cămară decât vreo doi pumni de făină? S-ar fi prăpădit de foame, iar mie mi-ar fi scos sufletul guițând într-una... Unde mai pui că porcul e o lighioană gingaşă: ba îl prăpădeşte ciuma, ba dau peste el cine ştie ce alte boleşnițe. Procopseşte-te cu o pacoste ca aiasta şi apoi frământă-te mereu: dar dacă crapă? Şi când te gândeşti că-ți umple ograda de putoare — nici nu mai poți să răsufli; fără porc, la mine e curat pretutindeni, miroase a ierbuliță, a legume şi a cânepioară. Of, păcătosul de mine, tare îmi place aerul curat! Dă-l la naiba de proclet. La ce folos că mă canonesc ca un mucenic cu el! Prin ograda mea umblă două găinuşe curățele şi un cocoşel dichisit — atâtea orătănii ne sunt de ajuns pentru toată viața, mie şi babei mele. N-au decât să se înstărească tinerii. Nouă nu ne mai face nici cald nici rece toată înstăreala. Şi Makaruşka e de partea mea: îmi spune: «Tu, moşule, ai ajuns proletariat în toată legea. Bine ai făcut că te-ai lepădat de mica proprietate de sine stătătoare.” Ei, atunci şi eu i-am răspuns oftând din băierile inimii: „Poate că-i

plăcut să te socoteşti proletariat, numai nu mă împac cu gândul să mănânc toată viața doar borş-flăcău şi să beau cvas. Ducă-se pe pustii cu proletariat cu tot! Păi dacă nu ne-or da pentru zile-muncă niscai cărniță sau, să zicem, slănină, ca să ne dregem ciorba, apoi pot tare bine să dau ortul popii în preajma iernii. Şi atunci, ce procopseală mai am din titlul de proletariat? Oi vedea eu către toamnă, cam la cât s-o urca ziua-muncă a mea — altminteri trec numaidecât în tagma micilor proprietari de sine stătători.”

Moş Şciukar îşi miji ochii, copleşit de gânduri, apoi spuse cu glas tare:

— Of, păcatele mele cele grele, ce mai e şi cu viața aiasta neorânduită! Totul se desfăşoară în chip nou, de neînțeles, cu înflorituri, cum ar face un dansator bun...

Şciukar îşi legă armăsarii de gard, deschise portița veche şi păşi spre pridvor agale, vajnic, ca un adevărat stăpân ce era, pe cărăruia năpădită de pătlagină.

În bucătărie — nici o licărire de foc... Uşa odăii — închisă. Moş Şciukar îşi puse pe laiță şapca teşită, ca o clătită, soioasă, şi biciul de care nu se dezlipea nici o clipă din pricina lui Trofim, îşi roti privirea prin bucătărie pentru orice împrejurare şi pe urmă strigă:

— Babo! Mai trăieşti?

Din odaie răzbi un glas slab:

— Abia mai răsuflu... Zac de aseară. Nici nu pot să-mi ridic capul de pe pernă. Toate mădularele mă dor, îs sfârşită de puteri, şi mi-i aşa de frig că nu mă pot încălzi nici sub şubă... Să ştii că mă scutură frigurile... Da tu de ce ai venit, moşnege?

Şciukar deschise larg uşa care dădea în odaie şi se opri în prag.

— Plec acum la staniță şi am trecut pe acasă ca să îmbuc ceva înainte de drum.

— Şi cu ce treabă te duci?

Dându-şi ifose, Şciukar îşi netezi bărbuța şi răspunse grav:

— Am o misie sirioasă: mă duc după inginerul hotarnic. Tovarăşul Davîdov mi-a spus: „Dacă nu mi-l aduci dumneata, moşule, apoi n-are cine altul să mi-l aducă!” Inginerul hotarnic e unul singur pe tot raionul, iar eu îl cunosc pe acest Şportnoi; va veni negreşit din respect pentru mine, o lămuri Şciukar. Şi adăugă numaidecât ca un om foarte ocupat: Dă-mi să mănânc ceva. N-am când aştepta.

— Vai de capul meu cel amărât! Ce să-ți dau? Că doar n-am gătit astăzi, nici n-am ațâțat focul în sobă. Du-te de rupe nişte castraveciori de pe răzor, iar în zemnic găseşti lapte acru; mi l-a adus vecina ieri.

Moş Şciukar îşi ascultă jumătatea cu un vădit dispreț, iar la sfârşit pufni indignat:

— Castraveciori verzi şi peste ei lapte acru? Te-ai smintit de-a binelea, astroleabie bătrână ce eşti! (*Astrolab — instrument folosit pentru măsurarea poziției aştrilor şi a înălțimii lor deasupra orizontului - n. r.*) Ce, vrei să-mi pierd tot îghemoniconul? Nu ştii că-s belaliu la mâncare? Asemenea mâncare m-ar fleşcăi cu totul la drum. Va să zică ce-ar trebui să fac la staniță? Să-mi țin nădragii cu mâna? Dar nu mă pot îndepărta de armăsari nici un pas. Atunci ce-mi rămâne? Să-mi prăpădesc autoritatea drept în stradă? Îți foarte mulțumesc! N-ai decât să te ospătezi tu cu castraveciori storcoşiți în lapte acru. Eu nu mă încumet să fac aşa ceva! Slujba mea nu-i şagă: eu îl duc cu trăsura chiar pe tovarăşul Davîdov, şi nu-mi dă mâna să mă primejduiesc mâncând castraveciorii tai. Ai înțeles aprobație bătrână?

Patul şubred de lemn începu să scârțâie suspect sub trupul soației, iar moş Şciukar îşi ciuli numaidecât urechile. Nu-şi sfârşi bine mustrarea, când cu bătrâna se petrecu într-o clipită o schimbare uimitoare: sări sprintenă din pat, îşi puse mâinile în şold, plină de mânie şi totodată de hotărâre. Glasul ei, slab mai înainte, căpătă un sunet aproape metalic, când îşi trase voiniceşte într-o parte basmaua mototolită şi începu:

— Da tu, hodorog bătrân, ăi fi vrut să te hrănesc cu ciorbă de cărniță? Sau poate ți-a venit pofta să mănânci clătite cu smântână? De unde vrei să iau de aiestea de vreme ce n-ai în cămară nimic, afară de şoareci care şi ei crapă de foame! Şi până când ai să mă ocărăşti cu dracul ştie ce vorbe scârnave? Ce fel de astroleabie şi aprobație îți sunt eu? Te-a învățat Makarka Nagulnov să citeşti tot felul de cărți scârboase şi tu, prostul naibei, te bucuri! Eu sunt o femeie cumsecade şi am trăit cinstit cu tine toată viața, iar tu, târâtură ce eşti, nici nu mai ştii la bătrâneță cum să mă porecleşti!

Lucrurile luaseră o întorsătură neaşteptată şi rău prevestitoare pentru Şciukar. De aceea el hotărî să se retragă în fundul bucătăriei şi, păşind repejor de-a-ndărătelea, spuse împăciuitor:

— Hai, ajungă-ți, isprăveşte o dată, babo! Vorbele aistea nu-s de loc de ocară, în gura cărturarilor, ele au chiar ceva duios. Astroleabia ar fi cam totuna cu „sufletelul meu"… în norod se spune: „drăguța mea", dar după carte vine cu totul altfel: aprobația. Mi-e martor unul dumnezeu că nu mint: aşa stă scris în cartea cea groasă pe care mi-a dat-o Makaruşka s-o cetesc; eu am cetit-o cu ochii mei, dar tu dracu ştie la ce te-ai gândit. Uite ce înseamnă la tine deplina lichidare a neştiinței de carte! Trebuie să înveți, aşa cum fac şi eu; atunci ai să poți lepăda şi tu din gură orice cuvânt, ca şi mine. Hotărât!

În glasul lui Şciukar era o putere atât de mare de convingere, încât bătrâna se potoli. Totuşi îl privea mai departe scrutător pe bărbatu-său şi oftă.

— E cam târzior să mă mai apuc acu de învățătură, şi nici n-am la ce. N-ai face rău ca şi tu, dihor bătrân, să grăieşti pe limba ta, fiindcă şi aşa râde lumea de tine ca de un prostănac.

— Şi oameni cu vază sunt luați în râs de alții, rosti cu înfumurare moş Şciukar, dar nu mai lungi vorba.

Fărâmiță îndelung, cu grijă, o bucată de pâine veche într-o strachină nu prea mare de lapte acru şi începu să mănânce încet, cu sârguință. în acelaşi timp privea pe fereastră şi se gândea: „La ce dracu să mă grăbesc la staniță? Când trage omul să moară şi trebuie să-l împărtăşească şi să-l ungă cu sfântul mir —- atunci da: e bună graba. Dar Şportnoi e inginer hotarnic, nu-i popă; iar Davîdov nu se găteşte de moarte. Atunci la ce naiba să-i dau zor? Avem răgaz să ne călătorim cu toții pe ceea lume; deocamdată nimeni n-a făcut coadă la uşa morții... Aşa că, cum ies din cătun, cotesc într-o viroagă, ca să nu mă vadă nici dracul şi dorm cât mi-i pofta inimii; în vremea aiasta armăsarii pasc ierbuşoară. Pe sub seară ajung la brigada lui Dubțov, iar Kuprianovna mă ospătează bine; în sfârşit sosesc noaptea pe răcoare la staniță. Dacă, ferească dumnezeu, o afla despre treaba aiasta Davîdov — i-oi spune verde, pe față: «Faceți-i de petrecanie blestematului de țap, Trofim — şi atunci nici eu n-o să mai dorm la drum. Câtă-i noaptea de lungă țopăie în fân împrejurul meu; cum poate dormi omul?. Aista nu-i somn, ci numai zbucium!»"

Înveselit de plăcuta perspectivă de a fi oaspetele lui Dubțov, Şciukar zâmbi, dar baba izbuti să-i strice şi de data asta buna dispoziție:

— Ce molfăieşti aşa, de parcă ai fi damblagiu? Dacă te-au trimis cu o treabă, apoi nu mai muşlui ca gândacul în băligar, ci ia-o din loc mai repede. Şi să-ți scoți din cap vorbele acelea proaste, cărturăreşti, iar mie să nu mi le mai spui niciodată că de nu, acuşi îți fac spatele darabană: aiasta s-o ştii de la mine, nătărău bătrân ce eşti!

— Bățul are două capete, bâigui nedesluşit moş Şciukar;

Zărind însă pe fața stăpânei sale nişte cute de mânie, horpăi la repezeală laptele ce mai rămăsese şi-şi luă rămas-bun:

— Şezi culcată, draga mea. N-ai de ce să te scoli degeaba. Boleşte, să-ți fie de bine, că eu am şi plecat.

— Du-te cu dumnezeu! Îi ură nu prea binevoitor bătrâna şi-i întoarse spatele.

*

Cale de vreo şase kilometri după ce ieşi din cătun şi până la furcătura viroagei Cervlionaia, moş Şciukar merse la pas. Cuprins de o dulce piroteală, moţăia pe capră. Moleşit de zăduful amiezii, era cât pe ce să cadă din brec. „Aşa pot să-mi julesc nasul", se gândi cu teamă Şciukar, cotind în spre viroagă.

În viroaga Cervlionaia se înălţa până la brâu iarba necosită, răspândind o mireasmă ameţitoare. De undeva, de la capătul de sus al viroagei, şerpuia pe făgaşul lutos un pârâiaş care izvora din pământ. Apa era limpede şi atât de rece, că şi armăsarii o sorbiră cu înghiţituri mici şi rare, prefirând-o cu băgare de seamă printre dinţi. Lângă pârâu era umbră şi răcoare; iar razele soarelui, care se ridicase hăt sus, nu erau în stare să încălzească viroaga până în fund. „Ce minunăţie!" Şopti Şciukar, deshămând armăsarii. Îi împiedică şi-i lăsă să pască, iar el îşi aşternu la umbra unui tufiş de porumbar zeghea-i veche, se culcă cu faţa în sus şi, uitându-se la azuriul boltei decolorate de arşiţă, cu ochii săi de bătrân, spălăciţi ca şi cerul, se pomeni furat de visurile lui obişnuite:

„Nu mă scoate nimeni până deseară din raiul aista, chiar dacă m-ar împunge cu sula. Oi dormi cât mi-a fi voia, mi-oi încălzi la soare oasele bătrâne, iar pe urmă: hop şi eu, oaspete la Dubţov, ca să mă înfrupt din caşă de hrişcă! Am să spun că n-am avut răgaz să îmbuc, acasă. Nici vorbă, or să-mi dea ceva udătură fără doar şi poate. Dar de ce, la o adică, să se mănânce la brigadă numai caşă seacă sau cine ştie ce leoarcă, s-o fugăreşti cu lingura pe fundul ceaunului? Dubţov al nostru nu-i unul care să postească pe vremea cositului. Pişicheru aista, ciupit de vărsat, nu se poate lipsi de cărniţă nici măcar o zi. E în stare să şterpelească o oaie dintr-o turmă străină, numai să-şi hrănească cosaşii... N-ar strica de loc să înfulec la prânz o halcă de berbec cam de vreo patru funturi! Mai cu seamă — friptă, grasă sau, la nevoie, nişte jumări cu

costiță — numai să mă satur... Şi colțunaşii cu smântână sunt o hrană dumnezeiască, mai bună decât împărtăşania, îndeosebi când sunt puşi, drăguții de ei, mai multişori în farfurie, ş-apoi — dacă îți mai adaugă gazda — parcă-i văd, ca o moviliță; pe urmă scuturi uşurel farfuria ca să răzbată smântână până la fund, aşa ca fiecare colțunaş să se scalde în ea din cap până-n picioare. Şi mai plăcut ar fi dacă nu ți-ar clădi colțunaşii într-o farfurie, ci într-o strachină adâncă, ca să ai lărgime la mânuit lingura.”

Moş Şciukar nu trecea de fapt drept un mare mâncău, ci era un om veşnic flămând. În tot timpul vieții sale lungi, fără bucurii, rareori mâncase pe săturate şi, numai în somn se îmbuiba cu fel de fel de mâncăruri gustoase după pofta inimii lui. Ba visa că mănâncă măruntaie de berbec fierte, ba că făcea sul o clătită, cât toate zilele şi, tăvălind-o în smântână, îi făcea vânt pe gât; ba că, frigându-şi limba din grabă, horpăia supă grasă cu mulți tăiței, făcută din potroace de gâscă... Parcă puține lucruri visase în nopțile care, ca fiecărui om flămând, i se păreau nesfârşite? În schimb, după visurile acestea se trezea totdeauna trist, uneori chiar înrăit şi spunea în sinea lui: „Ce dracu oi visa aşa, hodoronc-tronc, numai mâncăruri de frupt! E curată bătaie de joc şi nu viață: în vis, poftim, bucură-te, înfuleci la tăiței până nu mai poți, iar aievea — baba îți bagă sub nas păsat, fir-ar de trei ori afurisit, păsatul aista!”

După astfel de visuri moş Şciukar îşi lingea pe ascuns până la prânzişor buzele-i uscate, iar când înghițea, o gustare sărăcăcioasă, ofta cu amărăciune şi mânuia alene lingura ştirbă, căutând cu gândurile aiurea bucățelele de cartofi din strachină.

Şezând culcat sub tufă, Şciukar se gândi încă multă vreme: oare cu ce va fi ospătat la prânz în brigadă? Apoi, tam-nesam, îşi aduse aminte cum mâncase pe săturate la parastasul mamei lui Iakov Lukici şi, zădărât cumplit de amintirea bucatelor înfulecate, simți deodată o foame atât de năprasnică, încât parcă cineva îi luă somnul cu mâna.

Şciukar scuipă mânios, îşi şterse bărbuţa, îşi pipăi pântecele supt, apoi adăugă cu voce tare:

— O bucăţică de pâine şi o cană de lapte acru — apoi aiasta se cheamă mâncare pentru un adevărat bărbat riproductor? Aiasta-i un fel de văzduh, nu mâncare! Cu un ceas mai înainte pântecele meu era tare ca o daira ţigănească, iar acu? Acuşica — mi s-a lipit de şira spinării. Doamne dumnezeule! Nu te gândeşti toată viaţa decât la bucăţica de pâine, cea de toate zilele, la ceea ce trebuie să-ţi umple pântecele; iar viaţa se scurge, ca apa printre degete, şi nici nu bagi de seamă cum ajungi la sfârşit... Am trecut doar nu demult prin viroaga aiasta, Cervlionaia! Atunci porumbarii înfloriseră pretutindeni. Toată viroaga era numai o spumă albă! Cum adia vântul, floarea albă, mirositoare, zbura prin viroagă, se învârtejea ca fulgii de ninsoare pe un viscol aprig. Tot drumul era acoperit de un văl alb şi se împrăştia o mireasmă mai plăcută decât orice pomadă muierească; dar floarea primă văratică s-a înnegrit, s-a prăpădit, s-a mistuit pentru totdeauna şi fără întoarcere. Tot aşa şi viaţa mea netrebnică s-a înnegurat la bătrâneţe; curând şi bietul Şciukar îşi va întinde copitele scâlciate şi se va căra pe ceea lume — şi nu-i nimic de făcut.

Cu asta luară sfârşit cugetările filozofico-lirice ale lui moş Şciukar. ÎI cuprinse mila de sine însuşi. Vărsă câteva lacrimi, se smârcâi, îşi şterse cu mâneca cămăşii ochii învăpăiaţi şi începu să moţăie. Gândurile triste îl trăgeau totdeauna la somn.

Adormind, Şciukar rămase şi în starea aceasta credincios firii sale: începu să zâmbească dulce, mijindu-şi blajin ochii. Se gândea prin piroteală: „Brigada lui Dubţov avea negreşit la prânz carne proaspătă de berbec, aşa îmi spune inima! Ei, n-oi dovedi eu, de bună seamă, chiar patru funturi la o masă; m-am cam pripit, am greşit oleacă. Dar trei funturi sau trei şi jumătate, să zicem, pot înfuleca pe nerăsuflate! Numai de s-ar ivi carne pe masă că moş Şciukar

vezi bine, n-ar da greş. N-ar duce mâncarea la ureche, puteţi fi siguri!”

Către orele trei arşiţa era în toi. Un vânt uscat, fierbinte, stârnit din răsărit, aducea în viroaga Cervlionaia valuri de aer încins. În curând nu mai era nici pomeneală de răcoare, ca mai înainte. Unde mai pui că şi soarele, scăpătând spre asfinţit, parcă se pusese să-l prigonească pe Şciukar: el dormea culcat pe pântece, cu faţa vârâtă în biata lui zeghe făcută sul. Când îl ajungeau razele soarelui, săgetându-i spatele costeliv prin găurile cămăşii, moşneguţul, între vis şi viaţă, se muta încetişor către umbră; dar peste câteva minute soarele sâcâitor se apuca iarăşi să-i ardă fără cruţare spinarea bătrânească. Atunci Şciukar se vedea din nou silit să se târască pe pântece în lături. Timp de trei ore, fără să se trezească, ocoli pe jumătate un tufiş scund, târându-se pe brânci. În cele din urmă se trezi, vlăguit de arşiţă, buhăit de somn, leoarcă de sudoare. Se ridică în capul oaselor, se uită la soare cu palma streaşină la ochi şi se gândi, clocotind de indignare: „Aista zic şi eu că-i ochiul lui dumnezeu, doamne iartă-mă, că nici sub tufiş nu te poţi piti de el! M-a pus să mă rotesc, ca un iepure, în jurul tufişului vreme de o jumătate de zi. Păi somn a fost aista? Nu somn, ci curată caznă! Ar fi trebuit să mă culc sub brec. Dar cred că şi acolo m-ar fi dibuit ochiul lui dumnezeu. Nici dracu nu se poate ascunde de el

Icnind şi oftând, îşi scoase pe îndelete cipicii ponosiţi, îşi suflecă pantalonii şi începu să-şi cerceteze îndelung picioarele uscăţive, zâmbind cu un aer critic şi, în acelaşi timp, clătinând cu amărăciune din cap. Apoi pomi spre pârâu ca să se spele şi să-şi răcorească cu apă faţa îmbujorată.

Din momentul acesta începu să se desfăşoare lanţul nenorocirilor din viaţa lui.

Abia porni prin rogozul mărunt spre luminişul din sforul pârâului şi făcu doi paşi, călcând de sus — când simţi deodată că pusese talpa piciorului stâng pe ceva lunecos, rece, care se mişca. În aceeaşi clipă îl săgetă o uşoară

înțepătură deasupra gleznei. Moş Şciukar îşi smulse din apă piciorul stâng cu mare sprinteneală şi rămase numai în piciorul drept, ca un cocor în mijlocul mlaştinei. Dar când văzu în stânga lui mişcându-se cu un foşnet rogozul, prin care se strecura repede o urmă şerpuitoare, chipul lui se făcu verde ca rogozul, iar ochii parcă-i ieşiră încet din cap...

De unde se trezise într-însul atâta sprinteneală!? Parcă i se întorsese tinerețea de mult trecută. Din două salturi ajunse pe mal şi, după ce se aşeză pe o movilița de lut, se apucă să cerceteze cu luare-aminte pe picior două punctişoare roşii şi să-şi arunce din când în când ochii sperioşi înspre pârâul aducător de nenorocire.

Încet-încet, după ce-i trecu prima spaimă, îi reveni puterea de gândire. Şopti încetişor:

— Ei, uite, doamne iartă-mă, începe... Iată ce înseamnă afurisitele de semne! N-am spus eu căpățânosului de Davîdov că nu trebuia să ne primejduim, pornind la staniță? Dar pas de te înțelege cu dânsul! Parcă îi pusese ulceaua — nu şi nu, musai să pleci. Şi uite — m-am procopsit! Davîdov spune deseori: „Eu sunt clasa muncitoare.” Şi oare de ce o fi clasa aiasta muncitoare aşa de aprigă? Dacă îşi pune ceva în cap — s-a isprăvit: mort-copt, nu se lasă până nu-şi ajunge țelul! Na, că şi l-a ajuns, puiul de lele, dar eu ce mă fac?

Deodată lui moş Şciukar îi scăpară o idee: „Trebuie numaidecât să sug sângele din rană! M-a muşcat, fără îndoială, o năpârcă vătămătoare: doar s-a furişat ca vântul prin rogoz! Un şarpe cumsecade ori, să zicem, unul de casă, se târăşte agale, cuviincios. Dar scârnăvia aiasta a țâşnit ca fulgerul, dând avan din coadă. S-a speriat de mine, nu glumă! Dar vorba-i: care pe care l-a speriat mai grozav — eu pe dânsa ori ea pe mine?”

Nu era timp de dezlegat această problemă complicată şi moşneguțul, fără a zăbovi o clipă, se îndoi, se cocoşă; dar oricât încerca să ajungă cu gura la rană, nu izbutea. Atunci, apucând cu amândouă mâinile călcâiul şi talpa piciorului, îl smuci cu atâta deznădejde înspre gură, încât îi trosni ceva la

gleznă şi din pricina durerii de istov se prăvăli moşul pe spate. Zăcu cam vreo cinci minute fără să se clintească. Venindu-şi în fire, îşi mişcă încetişor degetele piciorului stâng şi începu să cugete plin de nedumerire: „Cu muşcătura s-a făcut ruptoarea, iar acum nenorocirile se țin lanț... Pentru întâia dată în viață văd un om care de bună voie şi-a putut scrânti singur piciorul. Oricui ai povesti asemenea drăcovenie — nimeni nu te-ar crede. Toți ar spune: «Iar taie piroane Şciukar!» Şi să nu crezi în semne! Uite unde te duc ele... Dare-ar dracu în Davîdov! I-am spus doar cu binişorul, ca unui om cu scaun la cap. Şi acum ce am să mă fac? Cum o să mai înham armăsarii?”

Totuşi, nu mai putea zăbovi. Se sculă încetişor şi încercă, cu băgare de seamă, să calce cu piciorul stâng. Spre marea lui bucurie, durerea nu era chiar aşa de mare. Greu, dar putea să se mişte. Fărâmiță în palmă un bulgăraş de lut, îl amestecă cu scuipat şi unse grijuliu rana. Când se îndrepta spre armăsari, şchiopătând şi punând cu fereală în pământ piciorul vătămat, văzu deodată ceva pe malul celălalt al pârâului, cam la vreo patru metri depărtare de dânsul. Ochii îi scăpărară, iar buzele începură să-i tremure din pricina unei furii nestăpânite: de partea cealaltă, un şarpe de casă, nu prea mare, făcut colac, se sorea moțăind de plăcere. Nu încăpea nici o îndoială că era un şarpe de casă: pe cap doar îi sticleau paşnic „ochelarii" galben-portocalii...

Atunci moş Şciukar turbă de mânie. Niciodată graiul lui nu zugrăvise atât de patetic emoția şi indignarea. Scoțând înainte piciorul vătămat şi întinzând solemn mina el izbucni cu un cutremur în voce:

— Târâtoare afurisită! Scârnăvie cu sânge rece! Ciumă cu ochelari galbeni! Tu, insectă veninoasă, ai putut să bagi în sperieți un bărbat riproductor?! Iar prostul de mine te luam drept o năpârcă sadea! Şi ce eşti tu, rogu-te, dacă stai să te gândeşti? Ia, o pacoste târâtoare. Ptiu! Nimic mai mult! Nu-mi rămâne decât să te mai calc odată în picioare şi să te strivesc. Praf şi pulbere să se aleagă din tine. Dacă nu mi-aş fi scrântit

piciorul din pricina ta, năpârcă scârboasă, ți-aş fi arătat eu ție. S-o ştii de la mine.

Şciukar înghițea în sec, de-abia răsuflând. Şarpele de casă îşi înălță căpşorul cizelat parcă din marmură neagră şi părea că ascultă cu atenție vorbele omeneşti pe care le auzea pentru întâia oară. După ce se odihni câteva clipe, Şciukar urmă:

— Ți-ai boldit ochii neruşinați şi nici nu clipeşti, împielițatule?! Crezi că ai scăpat aşa de uşor? Nu, dragul meu, acuşi ai să primeşti de la mine ceea ce ți se cuvine pentru ziua-muncă a ta de astăzi! Uite ce adapter (*Cuvânt inventat de moş Şciukar - n. r.*) s-a mai găsit! Las' că ne-om răfui noi, aşa că numai anfilada (*Anfiladă — şir de clădiri, de portice sau de colonade care se succed în linie dreaptă - n. r.*) să rămână din tine. Hotărât!

Moş Şciukar îşi lăsă în pământ privirea plină de o vădită indignare şi — în prundişul mărunt adus de viitura de primăvară din capătul de sus al viroagei Cervlionaia — zări o piatră mai mare, rotundă, lustruită. Uitând de piciorul beteag, păşi curajos înainte. O durere ascuțită îi săgetă în gleznă şi moşul se răsturnă pe o coastă, ocărind de mama focului cum îi venea la gură, dar fără să dea drumul pietrei din mână.

Până se ridică moşul în picioare — gemând şi oftând — şarpele de casă se făcuse nevăzut. Parcă nici nu fusese. Intrase în pământ! Şciukar scăpă piatra şi-şi desfăcu larg brațele a nedumerire.

— Ian te uită ce mai belea! Oare unde s-a strecurat antihristul? Să ştii că a intrat iar în apă, cât ai clipi. Ori îți merge bine, ori nu-ți merge! Mă bate gândul că lucrurile n-au să rămână aici... Nu trebuia să intru în vorbă cu dânsul, ca un nătărău bătrân. Se cădea să tac chitic, să pun mâna pe piatră şi să-i dau una la cap de la început, numaidecât la cap — altfel nu omori târâtoarea. Dacă ar fi trebuit să lovesc şi a doua oară, cine ştie, aş fi putut da greş. Hotărât! Acu în cine să mai dau, dacă duhul spurcat a pierit? Şi cu asta — basta!

Moş Şciukar mai rămase o vreme lângă pârâiaş, scărpinându-se la ceafă, apoi nemaiavând nici o nădejde, dădu din mână a lehamite şi porni şontâcăind să înhame armăsarii. Cât timp rămase în preajma pârâului, îşi tot întorcea capul într-acolo, adevărat că numai de câteva ori, şi aşa, pentru orice împrejurare...

...Stepa largă răsufla adânc, viguros şi ritmic, în bătaia vântului, răspândind mireasma îmbătătoare a ierbii cosite, ceea ce stârneşte totdeauna o uşoară tristețe. Dinspre crângurile de stejar, pe lângă care şerpuia drumul, adia o boare răcoroasă, un iz sălciu, dar totodată înviorător, de frunziş putrezit la poalele copacilor, pe când frunzele de frasin din anul trecut miroseau, nu ştiu cum, a tinerețe, a primăvară şi puțin parcă a viorele. Din pricina acestui amestec de arome felurite, un om ca toți oamenii se întristează totdeauna, nu se simte în apele lui, mai cu seamă când e singur... Dar moş Şciukar nu era dintre aceştia. Aşezându-şi bine piciorul bolnav pe zeghea învălătucită, iar pe cel drept lăsându-l să atârne în voie afară din brec, el zâmbea cu toată gura lui fără dinți, îşi mijea mulțumit ochii mici, spălăciți de ani, iar pişcătura lui de nas cât un bumb, jupuit şi roşu, îşi umfla necontenit nările, căutând cu nesaț să prindă miresmele dragi ale stepei natale.

Şi adică de ce nu s-ar fi bucurat de viață? Durerea de la picior începuse să i se ogoiască, un nor adus de vânt de undeva de departe dinspre răsărit oblonea de-a binelea soarele, şi peste şes, dâmburi, gorgane şi viroage se aşternuse o umbră deasă, liliachie. Acum putea să răsufle mai în voie şi în curând, oricum, îl aştepta o cină îmbelşugată... Nu, orice s-ar spune, dar deocamdată moş Şciukar n-o ducea chiar aşa de rău!

Pe creasta dâmbului, cum începură să se zărească baraca şi tabăra brigăzii a doua, Şciukar opri armăsarii care mergeau într-un trap ca vai de el şi coborî din brec. Durerea surdă, sâcâitoare, de la gleznă, stăruia încă. Totuşi unchiaşul putea să se țină cum da dumnezeu pe amândouă picioarele.

Bătrânul hotărî în sine: „Am să le arăt că nu vine un sacagiu oarecare, ci, oricum, însuşi vizitiul conducerii colhozului. De vreme ce-i duc pe tovarăşul Davîdov, pe Makaruşka şi alte căpetenii de vază, apoi trebuie să merg aşa fel ca să mă pizmuiască oamenii când m-or vedea de departe!”

Drăcuind, gemând jalnic şi tot strunind armăsarii care simțiseră că se apropie popasul, unchiaşul se urcă în brec, se propti bine cu picioarele răşchirate, strânse tare hățurile şi chiui voiniceşte. Armăsarii o luară din loc într-un trap întins. Coborând panta lină, se înviorară şi mai mult. În curând, cămaşa rusească a lui Şciukar se umflă la spate ca un balon în bătaia vântului, în vreme ce el îşi tot îndemna la fugă armăsarii. Strâmbându-se din pricina durerii de la picior, totuşi învârtea vesel biciul pe deasupra capului şi striga cu glasul lui pițigăiat: „Hei, murgilor, nu vă lăsați, drăguților!”

Cel dintâi îl zări Agafon Dubțov care se afla în preajma taberei.

— Ce împielițat mână caii ca în Taurida, stând în picioare? Preanişnikov, ia uită-te mai bine, cine vine?

Preanişnikov strigă vesel de pe un stog neisprăvit de fân:

— Vine brigada de agitație: moş Şciukar!

— Pică la țanc, spuse bucuros Dubțov, cu un zâmbet pe buze. Ne-am acrit aici de atâta plictiseală. Bătrânul o să cineze cu noi. Să ne înțelegem, fraților: nu-l lăsăm să plece nicăieri în noaptea asta.

Agafon îşi luă traista de sub baracă, cotrobăi în ea foarte grijuliu şi vârî în buzunar o litruță de rachiu, începută.

Capitolul XIX

Golind a doua strachină cu caşă de mei, cam moale, dreasă numai cu oleacă de untură, moş Şciukar, pe deplin mulţumit, fu cuprins de o uşoară piroteală. Privind cu recunoştinţă la darnica bucătăreasă, spuse:

— Vă foarte mulţumesc la toţi pentru ospătare şi votcă, iar înaintea dumitale, Kuprianovna, fac o adâncă plecăciune. Dacă vrei să ştii, nu eşti de loc o muiere, ci un sipet cu aur. Hotărât! Aşa cum ştii să fierbi caşa, nici n-ar trebui să găteşti pentru nişte mocofani, ci pentru însuşi Mihail Ivanici Kalinin. Să-mi tai capul dacă n-o atârna peste un an pe pieptul dumitale o medalie pentru deosebita-ţi osârdie. Te-or pomăzui cu vreun semn de mare cinste ca să-l porţi la mânecă, zău aşa. Hotărât! Dacă n-oi şti eu cu de-amănuntul care-i lucrul de căpetenie în viaţă...

— Şi care-i, rogu-te? Îl întrebă cu vioiciune Dubţov, care şedea alături de dânsul. După părerea dumitale, care-i lucrul cel mai însemnat, moşule?

— Crăpelniţa! Adevărul e că haleala e cea dintâi şi nimic altceva.

— Ai greşeală, moşule, rosti Dubţov cu tristeţe în glas, uitându-se pieziş cu ochii săi de ţigan la ceilalţi ascultători şi păstrând înfăţişarea cea mai serioasă de pe lume. Te înşeli amarnic, şi toate numai din pricină că la bătrâneţe creierul ţi s-a terciuit, cum îi şi caşa asta pe care o înfuleci. Ţi-a slăbit mintea. Iată de ce calci în străchini...

Moş Şciukar zâmbi îngăduitor:

— Deocamdată nu se ştie cine are creierul mai vârtos: eu ori tu. Dar după tine ce este mai de seamă în viaţă?

— Dragostea, oftă mai degrabă decât rosti Dubţov, şi-şi dădu peste cap ochii atât de visător încât, uitându-se la chipul lui smolit, ciupit de vărsat, Kuprianovna izbucni cea dintâi în râs.

Pufnind tare, ca un cal care simte apropierea ploii, ea se cutremură toată de râs şi îşi acoperi faţa stacojie cu mâneca bluzei.

— Mofturi! Dragostea! Şciukar zâmbi dispreţuitor. Cât crezi că face dragostea aiasta a ta, fără haleală bună? Ptiu, şi nimic mai mult! Ia să te pui la post negru vreme de o săptămână, că nu numai Kuprianovna, dar chiar nevastă-ta cu cununie — şi ea ţi-ar da răvaş de drum.

— Deh, rămâne de văzut, se încăpăţână Dubţov.

— Nici n-ai ce vedea aici. Ştiu eu totul de-a fir-a-păr mai dinainte, îi tăie vorba moş Şciukar şi-şi ridică în semn de povaţă degetul arătător. Uite, am să vă povestesc acuşica o întâmplare şi totul are să se lămurească: n-o să mai fie nevoie de nici un fel de sfadă.

Rareori îi fusese dat lui moş Şciukar să aibă nişte ascultători aşa de atenţi. Ca la vreo treizeci de oameni şedeau în jurul focului şi toţi se străduiau să nu scape vreun cuvânt rostit de dânsul. Aşa, cel puţin, i se părea lui. Ce puteai cere mai mult de la unchiaş? La adunări nu i se dădea cuvântul. Davîdov tăcea tot timpul când pleca la drum cu el: pesemne chibzuia neîncetat cine ştie ce lucruri. Iar bătrâna nevastă a lui Şciukar nu fusese nici în tinereţe prea sfătoasă. Faţă de cine putea să-şi descarce sufletul bietul bătrân? De aceea, găsind acum nişte ascultători plini de bunăvoinţă şi simţindu-se după cină într-o stare sufletească foarte bună, flecărea în voie. Se aşeză cât mai tihnit cu picioarele supuse sub dânsul, îşi netezi cu palma bărbuţa şi tocmai deschisese gura ca să-şi înceapă pe îndelete istorisirea, când Dubţov i-o luă înainte — şi-i spuse cu o asprime prefăcută:

— Povesteşte, moşule; numai să nu ne torni la gogoşi! În brigada noastră s-a statornicit un obicei: pe mincinoşi îi snopim în bătaie cu hăţurile.

Moş Şciukar oftă din băierile inimii şi-şi trecu palma peste picioru-i stâng.

— Să nu cauţi să mă sperii, Agafoşa. Astăzi am tras şi aşa o spaimă de moarte... Ei, iată ce s-a întâmplat. As-

primăvară mă cheamă Davîdov şi-mi spune: „Moşule, ia de la magaziner doi saci de ovăz, spune-i să-ţi dea merindele cuvenite şi du-te în goana mare cu armăsarii drept în capătul viroagei Suhoi, unde pasc iepşoarele noastre. Să te înfăţişezi frumos acolo, împreună cu mirii tăi. Herghelegiu este Vasili Babkin, surdul. Împărţiţi herghelia în două — de una să vadă Vasili, de cealaltă — dumneata. Numai că de riproductori să ai mătăluţă grijă. Hrăneşte-i cu ovăz.” Eu, drept să spun nu ştiam ce-i aceea riproductor, n-auzisem până atunci asemenea vorbă. Uite, aiasta era treaba ce-mi sta în faţă. Armăsar — ştiu ce-i; iapă — ştiu; se înţelege de la sine că ştiu şi ce-i aceea jugan. Atunci îl întreb: „Ia spune-mi, ce înseamnă riproductor?” Iar el îmi răspunde: „Cine, adică produce alte fiinţe de acelaşi soi este riproductor.” Îl întreb mai departe: „Da pe taur îl poţi numi tot riproductor?” El strâmbă din nas şi-mi spune: „Nici vorbă.” Îl mai întreb: „Da eu şi cu dumneata suntem şi noi riproductori?” El începe să râdă şi-mi spune: „În treaba asta, moşule, fiecare dintre noi răspunde pentru sine.” Într-un cuvânt, uite cum stau lucrurile: de-i fi vrabie sau altă lighioană, ori om, dar dacă eşti de parte bărbătească — atunci se cheamă că eşti fără doar şi poate cu adevărat riproductor. „Foarte bine", îmi zic. Mai este însă o daraveră. Îl întreb: „Dar cel ce produce bucate este tot riproductor ori ce?”. Iar el oftează şi-mi spune: „Înapoiat mai eşti, moşule.” Atunci îi răspund aşa: „Mai degrabă dumneata eşti înapoiat, Siomuşka, fiindcă eu m-am născut cu patruzeci de ani mai înainte şi de aceea matale ai rămas în urmă.” Cu aiasta am pus capac la toate.

Kuprianovna îl întrebă într-o şoaptă şuierătoare:

— Prin urmare şi dumneata, moşulică, eşti reproducător?

— Dar altcum ce, după părerea ta? Îi răspunse cu mândrie Şciukar.

— Of, doamne! Gemu Kuprianovna şi nu mai putu rosti nici un cuvânt, deoarece îşi ascunsese faţa în pestelcă şi nu

se auzeau în liniştea nopţii decât hohotele sale de râs înăbuşit.

— N-o lua în seamă, moşule, dă-i înainte cu povestea, îi spuse cu blândeţe Kondrat Maidannikov şi-şi întoarse faţa de la foc.

— Păi eu toată viaţa n-am luat în seamă muierile; dacă le luam — n-ajungeam câtă-i lumea la adânci bătrâneţe, răspunse hotărât Şciukar. Şi urmă: Ei bine, ajung în herghelie şi mă uit de jur împrejur: totul îmi bucură ochii, nu mă pot sătura să privesc! În jur e atâta agiotaj să nu mai pleci niciodată de-acolo. În stepă cresc floricele albăstrii, ierbuşoară tânără, iepşoarele pasc, soarele încălzeşte — într-un cuvânt, deplin agiotaj.

— Ascultă, ce fel de vorbă ai spus? întrebă Beshlebnov.

— Agiotaj? Aiasta-i când în jurul tău e numai frumuseţe. înseamnă: trăieşte, bucură-te de lumea largă — nu te încearcă nici o întristare, nici un suspin. E un cuvânt cărturăresc, răspunse Şciukar cu o siguranţă de neclintit.

— Dar de unde ai învăţat astfel de vorbe? Urmă să-l descoasă Beshlebnov, dornic de a şti toate cele.

— De la Makaruşka Nagulnov. Că doară noi suntem prieteni la cataramă; el învaţă în timpul nopţii limba inglizească, iar eu stau pe lângă dânsul. Mi-a dat o carte groasă, cât Kuprianovna, îi zice — vocabular. Să nu credeţi că-i abecedar, pe care învaţă copilaşii, nu, e un vocabular făcut pentru vârstnici. Mi l-a dat şi mi-a spus: „Învaţă, moşule, o să-ţi priască la bătrâneţe.” Aşa că învăţ şi eu încetul cu încetul. Numai te rog să nu mă întrerupi, Akimuşka, căci îmi pierd şirul gândurilor într-o clipită. Am să vă povestesc mai târziu despre vocabularul ista. Va să zică aşa — am sosit la locul cuvenit cu riproductorii mei, numai că nu s-a ales nimic nici din riproductori şi nici din agiotaj... Iată ce-am să vă spun, oameni buni; cine nu-l cunoaşte bine pe Vaska surdul, acela are să trăiască zece ani mai mult peste ce-i este ursit. E un buştean, nu alta, încât Demid Molciun, dacă am sta să-i asemuim, ar trebui socotit drept cel mai

sfătos om de la noi, din Gremeacii-Log. Ce-am îndurat eu în stepă din pricina muțeniei lui — numai eu ştiu. Că doară nu era să vorbesc cu iepele. Iar Vaska tăcea chitic zile şi nopți de-a rândul. Înfuleca numai de-i trosneau fălcile, iar în cealaltă parte din timp sau dormea în tăcere, sau şedea culcat sub o pătură de dimie ca un buştean putregăios, mut, nu alta. Clipea din ochi, rar de tot, şi iar tăcea. Uite ce nod aveam de dezlegat. Dezleagă-l, dacă poți! Într-un cuvânt, am stat eu acolo trei zile, ca într-un țintirim, ca oaspete al răposaților, şi am început chiar să vorbesc singur. Ehei, m-am gândit, aşa nu mai merge! Aşa nu-i de loc greu să se smintească un om de lume, ca mine. Uite, cât mă râcâie la inimă când începe Makaruşka Nagulnov al meu de sărbătorile din fiece an, adică de 1 Mai şi 7 Noiembrie, să țină cuvântări lungi despre revoluția mondială, lepădând din gură tot soiul de vorbe neînțelese, dar în zilele acelea aş fi fost gata să-l ascult zi şi noapte fără întrerupere, ca pe o privighetoare din livadă sau ca pe cocoşii care cântă la miezul nopții. Dar voi, cetățeni, ce ziceți despre cântatul ista al cocoşilor? Măi, fraților, zău că nu e mai rău ca la biserică, când se cântă „cu drepții se odihneşte” sau altă parascovenie duioasă...

— Spune-ne ceva despre dragoste pe nemâncate şi nu cum cântă cocoşii, îl întrerupse cu nerăbdare pe povestitor socotitorul brigăzii.

— Ei, cetățeni, să n-aveți nici o grijă, am să ajung şi la dragostele de toate felurile: aiasta nu-i cine ştie ce daraveră. Acum ascultați despre Vaska surdul. Nu era mare nenorocire dacă se mărginea să tacă, dar pe deasupra s-a dat pe față şi ca un mâncau care nu se mai află. Făceam caşă sau găluşte din aluat nedospit şi ştiți ce se întâmpla? Eu luam o dată cu lingura din ceaunaş, iar el — de cinci ori. Mânuieşte linguroiul ca huludețul de la maşina trenului: încoace şi încolo, încoace şi încolo, din ceaunaş la gură, de la gură la ceaunaş; când mă uitam, nu mai era caşă decât pe fundul ceaunului. Mă sculam flămând de la masă, iar el se umfla ca băşica taurului, se culca cu pântecele în sus şi începea să

sughiță de răsuna stepa. Icnea vreo două ceasuri, ghiavolul, apoi începea să tragă la aghioase. Şi sforăia, blestematul, aşa de tare că şi iepele din jurul bordeiului se speriau, o luau la fugă, care încotro — unde şi-a înțărcat dracu copiii. Dormea până-n noapte, mai dihai ca un hârciog iarna. Uite ce viață amara am dus eu acolo. Şi flămânzeam ca un câine de pripas, şi mueream de urât că n-aveam cu cine schimba o vorbă... După o zi m-am aşezat lângă Vaska, mi-am făcut mâinile pâlnie şi i-am răcnit la ureche din fundul bojocilor: „Ai surzit la război sau ai avut gâlci în copilărie?” Iar el a zbierat încă şi mai tare ca mine: „La război! Ostaşii roşii au tras cu un tun de patru țoii, dintr-un tren blindat şi a căzut ghiuleaua taman în preajma mea. Calul de sub mine a fost ucis, iar pe mine m-a cutremurat şi de atunci am rămas surd de tot.” L-am întrebat mai departe: „Da tu de ce înfuleci atâta, măi Vasili, de parcă ai fi spart? Şi aiasta ți se trage tot de la ghiulea?” Iar el mi-a răspuns: „Vine un nouraş — tare-i bine. Ne crapă măseaua după ploaie!” Poftim de vorbeşte cu o cioată ca dânsul...

— Da când ai de gând să ne povesteşti despre dragoste? Îl întrebă nerăbdător Dubțov.

Şciukar strâmbă din nas şi urmă cu ciudă:

— Nu pricep ce-i tot dați zor cu dragostea, fir-ar ea de trei ori afurisită! Toată viața mea am căutat să mă feresc de dragostea aiasta; dacă nu m-ar fi silit răposatul taică-meu, apoi nu mă însuram eu câtă-i lumea şi pământul; iar acum, poftim bucură-te, vorbeşte despre dragoste. Altă sământă de vorbă n-ați găsit?... Dar dacă vreți totuşi să ştiți, uite ce-a fost şi cu dragostea pe nemâncate... Am ajuns la locul cuvenit, am împărțit herghelia în două, iar mirii mei nici nu voiau să se uite la iepşoare, îşi vedeau de treabă, păşteau — parcă ar fi tuns cu dinții iarba... Nu luau în seamă miresele nici cât negru sub unghie! Hm, gândesc eu, bună trebuşoară! O să-mi crape obrazul de ruşine, îmi zic, cu riproductorii mei. Le dau ovăz pe săturate? iar ei, ioc, habar n-au de iepşoare. O zi nu se uită la ele, a doua — la fel. Mă şi sfiam să trec pe lângă

bietele iepşoare. Le ocoleam şi, de ruşine, întorceam capul în altă parte; nu puteam să le privesc în ochi, şi basta! De când mă ştiu n-am roşit; dar acolo am învăţat s-o fac şi pe aiasta: cum mă apropiam de herghelie, că să duc la adăpat caii la eleşteu, îndată şi începeam, poftim, să roşesc ca o fată mare... Doamne dumnezeule, câtă ruşine am îndurat eu cu riproductorii mei vreme de trei zile, nici nu pot spune! Treaba aiasta se dovedise ca un nod care nu putea fi dezlegat! A treia zi ştiţi ce mi-a fost dat să-mi vadă ochii? O iepşoară tinerică a început să se hârjonească cu un riproductor de-al meu — eu îi zic Floricel — unul murg, breaz şi pintenog: are piciorul stâng de dinapoi alb. Şi să vedeţi cum îi dădea târcoale, ca o sfârlează: se întorcea în toate chipurile, şi-l apuca uşurel cu dinţii, şi-i făcea în fel şi chip de dragoste; iar el îi punea capul pe grumaz, îşi mijea ochii şi prindea să ofteze jalnic... Poftim, Floricel, nici că se poate ceva mai rău! Mă apucau toţi dracii, fierbeam de ciudă, îmi ziceam: ce-or fi gândind iepşoarele noastre de mine? Îşi spuneau, fără îndoială: „Hodorogul ista bătrân ne-a adus nişte jugani”, sau poate îşi zic ceva încă şi mai rău... A pierdut biata iepşoară răbdarea şi numai ce mi s-a întors cu spatele la Floricel al meu şi când mi l-a izbit năprasnic cu amândouă picioarele de dinapoi într-o coastă, parcă i-a ghiorăit ceva înăuntru... Atunci m-am repezit şi eu la dânsul — plângeam cu lacrimi amare, dar îl plesneam cu biciuşca peste spate şi răcneam: „Dacă se cheamă că eşti riproductor, nu se cade să-ţi feşteleşti iacaua, ba încă să mă faci de ruşine şi pe mine la adânci bătrâneţe!” Iar el, sărmănelul, a fugit de mine cam vreo zece stânjeni, s-a oprit pe loc şi a început a necheza aşa de jalnic, că mi se rupea inima. Atunci m-au podidit lacrimile şi am plâns de mila lui. M-am apropiat de dânsul fără bici, l-am mângâiat pe grumaz, iar el şi-a pus capul pe umărul meu, şi a oftat din rărunchi... L-am apucat de coamă şi l-am dus la bordei, spunându-i: „Hai Floricel, acasă, n-avem de ce să stăm aici de frunza frăsinelului şi să ne facem încă mai mult de râs şi de batjocură...” I-am înhămat şi am pornit spre cătun. Iar Vaska

surdul îmi striga din urmă — parcă necheza: „Vino, moşule, la anul; om sta împreună în stepă şi om mai leorpăi păsat. Până atunci, dacă n-or crăpa, şi armăsarii tăi or fi mai acătării.” Am ajuns în cătun şi i-am dat seamă lui Davîdov cum şi ce. El s-a apucat cu mâinile de cap şi a început să strige la mine cât îl ținea gura: „I-ai îngrijit rău!” Da eu nu m-am lăsat şi i-am răspuns: „Nu eu i-am îngrijit rău, ci voi ați umblat cu ei prea bine. Şi dumneata în persoană, şi Makaruşka, şi Andrei Razmiotnov. Armăsarii au stat numai cu hamurile pe dânşii; iar cât despre ovăz, nu căpătai nimic de la Iakov Lukici al dumitale nici dacă îl rugai în genunchi. Şi cine, rogu-te, mai pune la ham armăsarii? Dacă sunt riproductori, apoi trebuie numai să înfulece şi să nu lucreze, altfel n-ajungem cu ei la nici un capăt.” Noroc că stanița ne-a trimis doi riproductori adevărați, vă aduceți aminte, şi istoria cu iepşoarele s-a isprăvit cu bine. Iată ce înseamnă dragoste pe nemâncate. Ați înțeles acum, deştepților? Şi n-aveți de ce râde, că nu-i de şagă.

Rotindu-şi privirea triumfătoare asupra ascultătorilor, moş Şciukar urmă:

— Ce înțelegeți voi din viață, de vreme ce scurmați tot timpul pământul, ca gândacii băligarul? Eu, în fiecare săptămână, cel puțin o dată sau de mai multe ori, mă duc la staniță. Ia spune-mi, Kuprianovna, ai auzit măcar p dată în viață cum vorbeşte la radio?

Păi de unde să fi auzit, dacă n-am mai fost la staniță de zece ani?

— Vezi! Aiasta-i! Pe când eu îl ascult de fiecare dată, cât îmi pofteşte inima. Ehei, trebuie să vă spun că mai mare drăcovenie ca aiasta nici că se află! Şciukar clătină din cap şi se porni să chicotească încetişor. Drept în fața comitetului raional de partid atârnă de stâlp o pâlnie neagră — şi, doamne dumnezeule, cum mai răcneşte! Ți se face părul măciucă şi te trec fiorii pe spinare, oricât de zăduf ar fi afară! Desham eu armăsarii — floriceii mei — lângă pâlnia aiasta şi ia încep să ascult cu plăcere despre colhozuri, despre clasa

muncitoare şi despre multe altele de felul acesta. Deodată însă, îți vine să intri în pământ, nu alta. Careva de la Moscova prinde a urla cu glas gros de cârlan: „Mai toarnă puțintel, hai, zău, să mai bem". Atunci, n-o să mă credeți, oameni buni, da o data îmi vine să trag şi eu la măsea, că nu mai ştiu ce să mă fac. Ce să zic, păcătosul de mine, când mi se spune să plec la staniță, şterpelesc de la baba mea, aşa ca să nu mă simtă, vreo zece ouşoare sau câte îmi cad în mână şi, cum sosesc în staniță — de-a dreptul la piață. Le vând şi mă înființez la ospătărie. Sorb oleacă de votculiță, ascultând fel de fel de cântece ce ies din pâlnie, şi pot atunci să-l aştept pe tovarăşul meu Davîdov o zi şi o noapte întreagă. Dar când nu pot să ciordesc de acasă nişte ouşoare, căci baba mea m-a zăpsit şi s-a deprins să mă pândească înainte de plecare — atunci intru la comitetul raional de partid şi-l rog la ureche pe tovarăşul meu Davîdov: „Siomuşka, drăguțule, fă-ți pomană cu mine şi dă-mi de-o litruță, că tare mi-e urât să te aştept cu mâinile în sân.” Iar el, inimă bună, niciodată nu spune nu. Aşa că mă înfățişez Ia ospătărie şi din nou sorb câte un păhărel; după aceea sau dorm la soare, de-a mai mare dragul, sau rog pe careva să aibă grijă de riproductorii mei şi pornesc pe jos prin staniță ca să-mi văd de daraverile mele, atât de încurcate.

— Şi cam ce daraveri poți să ai, rogu-te, în staniță? Îl întrebă Akim Beshlebnov.

Moş Şciukar oftă:

— Parcă puține daraveri poate avea un gospodar ca mine? Ba cumperi o sticlă de gaz, ba vreo două-trei cutii de chibrituri. Sau, să zicem, uite, voi m-ați întrebat de vorbele mele subțiri, despre vocabular. În el se află un cuvânt cărturăresc, scris cu slove mari, cât toate zilele. Pe acela îl dovedesc eu şi fără ochelari. Alături se află lămurirea: adică ce înseamnă vorba aiasta. Lămurirea-i tipărită cu slove mărunte de tot. Ei, multe cuvinte le înțeleg eu şi fără lămuriri. De pildă, ce înseamnă: „monopol"? E limpede ca lumina zilei — crâşmă. „Adopter" — se zice unui om de nimic, îndeobşte

unui ticălos, şi altceva nimic. „Acvarelă" — aiasta-i o fată bună, aşa-mi dau eu cu gândul, iar „bordură" — taman dimpotrivă, nu-i altceva decât o paciavură, o muiere destrăbălată. Să faci „antresol" — înseamnă să te dai în dragoste — dragostea care te-a cam smintit pe tine, măi Agafon, şi aşa mai departe. Oricum, am simțit nevoia de ochelari. Sosesc eu o dată la staniță împreună cu Davîdov şi pun la cale să-mi cumpăr ochelari. Pentru treaba aiasta aşa de însemnată mi-a slobozit baba bani. Intru eu într-un şpital, dar acolo s-a întâmplat să nu fie şpital, ci casă de naştere; într-o odaie gem nişte femei şi se vaită pe toate glasurile, în alta — miaună țâncii mititei, ca nişte pisoiaşi. Aici, îmi zic, nu capăt eu ochelari, n-am nimerit unde trebuie. Intru la alt şpital. Acolo, în cerdac, doi inşi joacă dame. Le dau binețe şi-i întreb: „Unde pot să-mi cumpăr nişte ochelari?" Măi, când au început amândoi a chicoti, parcă nechezau. Apoi mi-a spus unul: „Aici, moşule, ți-or potrivi nişte ochelari de ți-or ieşi ochii din cap. Aici e şpital de boli verenice, aşa că ia-o mai iute din loc, ca nu cumva să te înhațe la lecuit cu de-a sila." Eu, mai încape vorbă, m-am speriat de moarte şi am zbughit-o de-acolo, de-mi sfârâiau călcâiele. Iar ei, nărozii dracului, au ieşit în urma mea pe portiță; unul şuiera cât putea, iar altul zbiera de răsuna toată ulița: „Întinde-o la fugă mai repede, bătrânule ştrengar, că acuşi te-or ajunge din urmă!" Ei, am luat-o la picior, curat ca un trăpaş de soi! Mai ştii ce le dă dracu prin gând — nărozii mă pot prinde şi după aceea dezvinovățeşte-te în fața doftorilor. Până am ajuns la o şpițerie credeam că-mi iese sufletul. Da nici la şpițerie n-am găsit ochelari. Unul de acolo mi-a spus: „Du-te, moşule, la Millerovo sau la Rostov. Ochelari îți poate scrie numai un doftor de ochi." Ei, mi-am zis eu, la dracu, să mă mai duc eu până acolo!?... Aşa că cetesc şi azi vocabularul, pe ghicite. Daravela cu ochelarii s-a dovedit şi ea o treabă de nedezlegat. Şi prin câte alte pocinoage de tot felul n-am trecut la staniță — sumedenie!

— Moşule, povesteşte întâmplările la rând. Parcă ai fi un vrăbioi care ţupăie de pe o creangă pe alta, încât nu te poţi dumiri unde-i începutul şi unde sfârşitul, îl rugă frumos Dubţov.

— Păi le şi povestesc la rând, da lucrul de căpetenie e să nu mă întrerupi. Dacă mă mai întrerupi o dată mi-oi pierde cu totul şirul gândurilor şi oi începe a bate câmpii, încât toţi câţi sunteţi aci n-o să pricepeţi o boabă din ceea ce-oi povesti. Şi, iacă aşa, mergeam eu într-o bună zi prin staniţă şi deodată am văzut venind cătră mine o fată tânără şi frumoasă, ca o căprioară. Era îmbrăcată orăşăneşte, cu geantă în mână. în picioare purta încălţări cu călcâie înalte şi ciocănea cu ele: „toc-toc, toc-toc", ca o căprioară cu copitele. Să ştiţi că eu la bătrâneţe am ajuns să-mi placă, nevoie mare, tot ce-i nou! Ehei, fraţilor, am încercat să umblu şi pe velocipet. Văd o dată un flăcăiaş cu asemenea maşină. Îi zic: „Dragă nepoţele, lasă-mă să mă plimb şi eu o ţâră cu maşinuţa ta.” El a primit cu dragă inimă, m-a ajutat să mă cuibăresc în căruciorul lui, m-a sprijinit, iar eu dădeam din picioare cât puteam de tare, mă străduiam din răsputeri. Apoi l-am rugat: „Nu mai mă ţine, pentru dumnezeu, vreau să merg singur.” Cum mi-a dat drumul, mi s-au şi sucit coarnele în mâini şi, buf, m-am dus de-a berbeleacu, drept într-o tufa de salcâm. Câţi ghimpi mi s-au înfipt în mine, unde trebuie şi unde nu trebuie — sumedenie! I-am tot scos apoi vreme de o săptămână. Da unde mai pui că mi-am rupt şi nădragii într-o buturugă.

— Ascultă, moşule, vorbeşte-ne mai bine despre fată, nu despre nădragii dumitale, îl întrerupse cu asprime Dubţov. Gândeşte-te, ce ne pasă nouă de pătăraniile nădragilor tăi?

— Iaca, iar îmi iei vorba din gură, îi spuse cu mâhnire moş Şciukar. Totuşi se hotărî să urmeze: Care va să zică merge căprioara aiasta drăgălaşă, dă din mânuţă, ca un ostăşel; iar eu, păcătosul de mine, mă gândesc: cum aş face să umblu măcar olecuţă cu ea la braţetă? În viaţa mea n-am mers cu nimeni la braţetă; am văzut adesea la staniţă că

umblă tinerii aşa: ba el o ține de braț, ba ea pe el. Ia spuneți-mi şi mie, cetățenilor, unde aş fi putut avea asemenea plăcere? La noi în cătun nu se cade să umbli aşa, te-ar lua în râs toată lumea. Atunci unde? Şi iată că mi se iveşte prilejul: da cum să mă plimb la brățetă cu frumoasa aiasta? Atunci mi-a venit în minte o viclenie: m-am covrigat, m-am făcut ghem, şi am prins a mă văita de mă auzea toată ulița. Ea dă fuga la mine şi mă întreabă: „Ce-ai pățit, moşule?” Eu de colo: „M-am bolnăvit, drăguțo, nu pot să ajung până la şpital, mă săgetează junghiurile în şale...” Atunci ea de colo: „Am să te ajut eu, sprijină-te de mine”. Iar eu o iau cu curaj de braț, şi aşa ne vedem de drum. Că tare-i plăcut! Când am ajuns la o prăvălie de-i zice magazin universal raional, am început să mă îndrept din şale încetul cu încetul şi, până să-şi dea ea seama, țoc-țoc, am şi pupat-o din mers pe obraz; apoi am năvălit în prăvălie, cu toate că n-aveam nici un ac de cumpărat de-acolo. Ei îi scapără ochişorii şi-mi strigă din urmă: „Eşti un huligan, moşule, şi un prefăcut!” Eu m-am oprit în prag şi i-am spus: „Drăguța mea, când te strânge nevoia cu uşa, poți face ceva şi mai ditai I Te rog să ai în vedere că eu, de când mama m-a făcut, n-am umblat la brățetă cu o mândreață ca tine şi acuşi îmi vine rândul să dau ortul popii.” Când să intru în magazin, mă gândesc: da dacă strigă pe vreun milițian? Dar ea a zâmbit a râde şi şi-a văzut de drum; se auzea numai cum îi făceau călcâiele: toc-toc... Eu în vremea aiasta am dat buzna în prăvălie. Nici nu-mi puteam trage răsuflarea. Vânzătorul mă întrebă: „Vii de la vreun foc, moşule?” Cu toate că nici nu puteam răsufla, totuşi îi spun: „Ba de la ceva încă şi mai rău. Ia dă-mi mai bine o cutie de chibrituri.”

Moş Şciukar şi-ar mai fi urmat povestirea lui fără sfârşit, dar ascultătorii, obosiți după o zi de muncă, începură să se împrăştie. În zadar îi rugă stăruitor unchiaşul să mai asculte măcar câteva istorisiri. Lângă focul stins nu mai rămase în curând nici un om.

Amărât şi jignit până în fundul inimii, Şciukar se îndreptă spre iesle, se culcă acolo şi se acoperi cu zeghea, zgribulindu-se de frig. La miezul nopţii căzu rouă. Şciukar se trezi, tremurând de-a binelea. „Ia să mă duc la cazaci, în baracă, că aici o să tot dârdâi ca un căţel lepădat în ger", hotărî el.

Lanţul belelelor urmă să se desfăşoare încet, ca o stihie de neînlăturat... Ţinând minte încă din timpul aratului din primăvară că bărbaţii dormeau în baracă, iar femeile afară — fără să se gândească, somnoros cum era, că în două luni puteau să se fi schimbat unele lucruri, Şciukar se târî încetişor pe brânci în baracă, îşi scoase încălţările şi se întinse la o margine. Adormi numaidecât cuprins de căldura sălaşului; dar peste câtva timp se trezi, simţind că se înăbuşă. Pipăind pe pieptul său un picior gol, îşi zise cu mare ciudă: „Ca să vezi ce urât doarme scârbavnicul aista! Şi-şi aburcă piciorul ca şi când ar fi încălecat un cal."

Dar cât de îngrozit se pomeni unchiaşul când, vrând să scape de acea povară vie, descoperi deodată că nu era vorba de un picior bărbătesc, ci de braţul gol al Kuprianovnei. Pe obraz simţi răsuflarea ei năprasnică. În baracă nu dormeau decât femei...

Zguduit până în măduva oaselor, Şciukar rămase nemişcat câteva clipe. Îl treceau sudorile de tulburare. În sfârşit, îşi înhăţă cipicii şi se strecură binişor afară din baracă, ca un cotoi care a făcut o poznă. Şchiopătând, dădu fuga la brec. Niciodată în viaţă nu şi-a înhămat armăsarii cu atâta agerime ca atunci! Îndemnând fără cruţare caii cu biciul, îi porni din loc în trap întins, întorcând tot timpul capul spre baraca care se zărea întunecată ca o ameninţare, pe fondul cerului rumenit de zori.

„Noroc că m-am trezit la timp. Dacă întârziam şi mă vedeau muierile că dorm lângă Kuprianovna?! Şi ea, blestemata, mă cuprinsese cu braţul său cât toate zilele!... Păzeşte-mă şi miluieşte-mă, maică precistă! N-aş fi scăpat de batjocura lumii până la moarte, şi nici după aceea!"

Se lumina de ziuă văzând cu ochii, ca vara. Baraca se ştersese în zare. După ce lăsă în urmă dâmbul, moşneguţul trecu printr-o nouă încercare zguduitoare. Aruncându-şi din întâmplare ochii în jos, descoperi pe picioru-i drept o botină femeiască aproape nouă, frumos cusută şi pe deasupra cu un flonc cochet de piele. Judecind după mărime, nu putea fi decât a Kuprianovnei.

Îngheţând de groază, Şciukar ceru îndurare celui de sus: „Doamne dumnezeule, oare pentru ce păcate mă pedepseşti aşa?! Care va să zică, am încurcat încălţările pe întuneric. Cum să mai dau ochii cu baba mea? Într-un picior am cipicul meu, iar în celălalt — o botină muierească. Ptiu, în ce bocluc fără scăpare am intrat!”

Boclucul se dovedi însă că putea fi înlăturat: Şciukar întoarse scurt armăsarii din drum şi făcu cale întoarsă spre cătun, hotărând, pe bună dreptate, că nu se putea înfăţişa la staniţă nici desculţ şi nici cu încălţămintea desperecheată. „Dracu să-l ia de inginer hotarnic, s-or descurca ei şi fără dânsul. Peste tot locul stăpâneşte Puterea sovietică, pretutindeni sunt colhozuri — ce mare nenorocire, rogu-te, dacă un colhoz şterpeleşte de la altul un petic de islaz?!” chibzuia el abătut, gonind spre Gremeacii-Log.

Cam la vreo doi kilometri de cătun, acolo unde drumul trece pe lângă o râpă prăpăstioasă, luă încă o hotărâre nu mai puţin însemnată — îşi scoase încălţările din picioare, se uită pe furiş de jur împrejur şi le aruncă în râpă, şoptind:

— Da ce, să mă prăpădesc din pricina voastră, fir-aţi ale dracului să fiţi!

Înveselit, mulţumit că scăpase aşa de uşor de încercările care-l puteau da de gol, Şciukar chiar zâmbi, închipuindu-şi cât de mirată va fi Kuprianovna, când va vedea dimineaţa că-i lipseşte miraculos botina.

Dar prea devreme se înveseli, căci acasă îl aşteptau încă două lovituri dintre cele mai groaznice şi mai nimicitoare...

Apropiindu-se de casă, unchiaşul zări un pâlc de femei care se îngrămădeau la uşă, parcă neliniştite din cine ştie ce

pricină. „Nu cumva o fi răposat baba mea?" Se gândi îngrijorat Şciukar. Când îşi croi însă drum în tăcere printre femeile care zâmbeau cine ştie de ce, şi intră în bucătărie, îşi roti repede ochii de jur împrejur şi simţi că i se taie picioarele. Făcându-şi semnul crucii, şopti anevoie: „Ce-i aici?"

Baba lui, cu ochii plânşi, legăna un copilaş învelit în zdrenţe, care plângea de mama focului...

— Ce o mai fi şi aiasta? Şopti mai tărişor Şciukar, zguduit până în măruntaie.

Bătrâna, cu ochii umflaţi, îi strigă, scăpărând de mânie:

— Au lepădat copilul tău la uşa noastră, aiasta-i! Cărturarule blestemat! Citeşte, uite hârtiuţa, colo pe masă!

Lui Şciukar i se făcea tot mai negru înaintea ochilor, totuşi izbuti cu chiu cu vai să descurce mâzgăliturile de pe hârtia de împachetat: „Moşulică, fiindcă eşti tatăl copilaşului acestuia, hrăneşte-l şi creşte-l”.

Pe sub seară, când Şciukar, cu totul răguşit de tulburare şi de strigăte, aproape izbutise s-o încredinţeze pe bătrână că n-avea nici în clin nici în mânecă cu naşterea copilului, tocmai în clipa aceea se ivi în pragul bucătăriei un copilandru de vreo opt ani, fiul lui Liubişkin. Smârcâindu-se într-una, acesta spuse:

— Bunicuţule, astăzi, când păşteam oile, am văzut cum ai scăpat în râpă cipicii. I-am găsit şi ţi i-am adus. Poftim! Şi —i întinse lui Şciukar încălţările cu ghinion...

Ce-a fost pe urmă „e învăluit în negura necunoscutului", cum spunea cândva cizmarul Lokateev, un bun prieten de-al lui Şciukar. Se ştie numai un lucru, că moş Şciukar a umblat o săptămână cu falca legată şi cu ochiul umflat. Iar când era întrebat, nu fără un zâmbet cu tâlc, ce-i cu legătura de la falcă, întorcea capul şi spunea că-l doare măseaua, singura care-i mai rămăsese în gură şi care-l chinuia aşa de cumplit că nici nu putea vorbi...

Capitolul XX

Andrei Razmiotnov venise dis-de-dimineață la sovietul sătesc ca să iscălească şi să trimeată cu o ştafetă, la comitetul executiv al raionului, o situație: cum merge cositul fânului şi cum se pregăteşte campania de strângere a recoltei. Nici nu apucase să-şi arunce ochii asupra rapoartelor pe brigăzi, când auzi nişte ciocănituri puternice în uşă.

— Intră! strigă Razmiotnov, fără să-şi ridice ochii de pe hârtii.

În cameră intrară doi bărbați necunoscuți, care parcă o umplură deodată. Unul dintr-înşii, îmbrăcat cu o manta nouă-nouță, cauciucată, un om îndesat, voinic, cu fața rotundă, proaspăt bărbierită, care nu atrăgea prin nimic atenția, se apropie zâmbind de masă şi-i întinse lui Razmiotnov o mâna tare ca piatra:

— Boiko, Polikarp Petrovici, achizitor al secției de aprovizionare a muncitorilor de la Șahtî; iar dumnealui e ajutorul meu, Hijneak.

Şi arătă nepăsător cu degetul mare peste umăr spre însoțitorul său care stătea lângă uşă.

Ca înfățişare, acesta din urmă semăna mai mult cu un cioban sau cu un geambaş: mantaua de prelată cu gluga, jerpelită, pătată, cizmele de iuft cu carâmbii largi, şapca sură, turtită şi biciul împodobit cu două şfichiuri de cureluşe la vârf, pe care-l ținea în mână — totul adeverea fără cuvinte meseria lui. Ciudat însă era faptul că figura lui Hijneak nu corespundea de loc înfățişării sale: ochii inteligenți, scrutători, o cută ironică în colțurile buzelor subțiri, felul de a-şi ridica sprinceana stângă, ca şi cum ar trage cu urechea, pecetea de intelectual întipărită pe fața lui — toate erau o dovadă neîndoielnică pentru un ochi de observator că omul acesta nu avea nici în clin, nici în mânecă cu achiziționarea vitelor şi nici cu nevoile agriculturii. Tocmai asta observă în treacăt Razmiotnov.

De altfel Razmiotnov aruncă numai o căutătură fugară la chipul lui Hijneak, ațintind-o numaidecât asupra umerilor săi peste măsură de lați. Gândi, zâmbind fără voie: „Halal achizitori: parcă ar fi nişte tâlhărei aleşi pe sprinceană... Aceştia n-ar trebui să se îndeletnicească cu cumpărături, ci să stea noaptea la pândă pe sub poduri şi să-i vămuiască pe achizitorii sovietici...” Îi întrebă, păstrându-şi cu greu o înfățişare serioasă:

— Cu ce vă pot fi de folos?

— Cumpărăm de la colhoznici vite care se găsesc în folosința lor proprie. Luăm vite cornute mari şi mici, precum şi porci. Păsările nu ne interesează deocamdată. La iarnă poate — atunci e altceva. Acum însă nu cumpărăm orătănii. Plătim prețuri ca la cooperative, cu spor pentru vitele îngrăşate. înțelegeți şi dumneavoastră, tovarăşe preşedinte, că munca la mină e grea şi trebuie să-i hrănim pe minerii noştri cum se cuvine.

— Actele dumneavoastră spuse Razmiotnov bătând uşurel cu palma în masă.

Amândoi achizitorii îşi puseră pe masă delegațiile. Totul era în deplină rânduială: anteturile, semnăturile, ştampilele. Totuşi, Razmiotnov cercetă îndelung şi cârcotaş actele prezentate. De aceea nu văzu cum întoarse Boiko capul spre ajutorul său, făcându-i cu ochiul, şi cum zâmbiră amândoi în acelaşi timp; zâmbetul se şterse numaidecât de pe chipurile lor.

— Crezi că-s false? Îl întrebă Boiko, zâmbind deschis de data asta şi, fără să aştepte a fi poftit, luă loc pe scaunul de lângă fereastră.

— Nu, nu cred că hârtiile sunt false... Dar de ce ați venit tocmai la colhozul nostru?

Razmiotnov nu vru să alunece într-o discuție glumeață — vorbea cât se poate de serios.

— De ce am venit tocmai aici? Avem de gând să trecem şi pe la alte colhozuri, nu numai pe aici. Am şi fost pe la vreo şase colhozuri din vecinătate, am cumpărat până acum vreo

cincizeci de capete de vite, între care trei perechi de boi bătrâni, netrebnici, viței, vaci sterpe şi vreo treizeci de porci...

— Treizeci şi şapte, îl îndreptă pe şeful său achizitorul cel spătos care stătea lângă uşă.

— Întocmai: am cumpărat treizeci şi şapte de porci, şi la preț potrivit. De aici pornim spre alte cătune.

— Plătiți bani gheață, pe loc? Întrebă Razmiotnov.

— Pe loc! Adevărat că nu umblăm cu bani mulți la noi: ştii, tovarăşe Razmiotnov, vremurile nu sunt liniştite, nu-i greu să dai de belea... Aşa că noi ne-am asigurat pentru orice împrejurare cu acreditive.

Răsturnându-se pe speteaza scaunului, Razmiotnov izbucni în hohote de râs:

— Nu cumva vă temeți c-o sa vă şterpelească careva bănuții? Păi dumneavoastră puteți să goliți buzunarele oricui, iar pe deasupra să-l şi dezbrăcați!

Boiko zâmbi stăpânit. Obrajii săi trandafirii făceau gropițe, ca femeile. Hijneak părea pe deplin nepăsător şi se uita pe fereastră cu gândul în altă parte. Abia când îşi întoarse fața către fereastră, Razmiotnov zări pe obrazul lui stâng o cicatrice lungă şi adâncă — de la bărbie până la sfârcul urechii.

— Semnul de pe obraz îl ai din război? Îl întrebă Razmiotnov.

Hijneak îşi întoarse repede fața spre dânsul, zâmbind uşor:

— Da de unde: l-am căpătat mai târziu...

— Aha, se vede că nu seamănă a lovitură de sabie. Nu cumva te-a zgâriat nevasta?

— Nu, nevastă-mea e femeie liniştită. Un prieten mi-a dat o lovitură de cuțit la o petrecere...

— Eşti băiat chipeş şi m-am gândit că nevasta dumitale te-a scrijelit olecuță, dar dacă nu-i ea... atunci ți se trage tot din partea muierilor... pentru vreo drăguță, ai? Urmă Razmiotnov să-i pună întrebări cu un aer de naivitate, râzând şi netezindu-şi mustățile.

— Isteț mai eşti, preşedinte... Zâmbi ironic Hijneak.

— Slujba pe care o am mă face să fiu isteț. Cât priveşte crestătura dumitale, nu-i de cuțit, ci de sabie — mă pricep eu la d-alde astea; iar dumneata, cum mă vezi şi te văd, dacă eşti achizitor — apoi eu sunt vlădică... Nici fața nu te arată... n-ai față obişnuită, şi nici mâini... De când eşti n-ai apucat cu ele vreun bou de coarne... ai mânuțe nobile... Deşi cam mari, dar îs albe... Trebuia măcar să ți le pârleşti la soare şi să ți le mânjeşti cu băligar, atunci poate aş fi crezut că eşti achizitor. Că te plimbi cu biciul în mână — asta-i un fleac, nu mă legi pe mine la gard cu biciul!

— Isteț mai eşti, preşedinte, repetă Hijneak, de data asta însă fără să zâmbească. Numai că vezi lucrurile doar dintr-o parte: cicatricea o am, ce-i drept, de la o lovitură de sabie. Dar n-aveam poftă să vorbesc despre ea. Am slujit pe timpuri la albi — de atunci mi-a rămas. Cui îi face plăcere să-şi amintească de aşa ceva? Cât priveşte mâinile, trebuie să ai în vedere că eu nu-s văcar, ci achizitor. Meseria mea este să număr bani, nu să răsucesc coada vițeilor. Te pune pe gânduri înfățişarea mea, tovarăşe Razmiotnov? Să ştii că lucrez ca achizitor de puțină vreme. Mai înainte am avut un post de agronom, dar am fost scos din muncă din pricina beției, şi de aceea am fost nevoit să-mi schimb specialitatea... Acum te-ai lămurit, tovarăşe preşedinte? M-ai silit să fiu sincer şi iată că m-am văzut dator să mă spovedesc în fața dumitale...

— Am nevoie de spovedania dumitale ca dulăul de al cincilea picior. N-are decât GPU-ul să te spovedească şi să te împărtăşească; pe mine nu mă priveşte treaba asta, spuse Razmiotnov. Fără să se mişte din loc, strigă: Maria! Vino încoace!

Din camera de alături se ivi sfioasă o fată care era de serviciu la sovietul sătesc.

— Dă fuga după Nagulnov. Zi-i să vină la soviet cât ai scăpăra din amnar spune-i că e vorba de ceva foarte grabnic,

porunci Razmiotnov, apoi se uită pătrunzător mai întâi la Hijneak şi pe urmă la Boiko.

Hijneak, mirat şi jignit, îşi săltă umerii săi peste măsură de largi, se aşeză pe bancă şi întoarse capul, iar Boiko se cutremură ca o piftie din pricina unui râs stăpânit. În cele din urmă izbucni cu o voce subțire de tenor:

— Asta zic şi eu că-i vigilență! Ştii că-mi place! Te-ai ars, tovarăşe Hijneak! Ai intrat la apă.

Se plesnea cu palmele peste genunchii graşi, se îndoia din şale şi râdea atât de năvalnic din toată inima, încât Razmiotnov se uită la dânsul fără să-şi ascundă uimirea.

— Ascultă, grăsunule, ce te tot hlizeşti? Vedeți să nu vă apuce plânsul pe amândoi la staniță! Vreți nu vreți, vă supărați ori ba, dar eu am să vă trimit la raion ca să vi se stabilească acolo identitatea. Nu ştiu de ce, dar îmi păreți suspecți, tovarăşi achizitori.

Ştergându-şi ochii de lacrimi, cu buzele cărnoase încă strâmbate de râs, Boiko îl întrebă:

— Dar actele? Le-ai controlat doar şi le-ai recunoscut drept bune.

— Actele ca actele, firma-i firmă, răspunse posac Razmiotnov, apucându-se pe-ndelete să-şi răsucească o țigară.

Curând sosi şi Makar Nagulnov. Fără să dea binețe, îl întrebă pe Razmiotnov, arătând din cap spre achizitorii

— Ce-i cu dumnealor?

— Întreabă-i şi tu.

Nagulnov vorbi cu achizitorii, le cercetă delegațiile şi se adresă lui Razmiotnov:

— Despre ce-i vorba? De ce m-ai chemat? Au venit oamenii să achiziționeze vite — n-au decât s-o facă.

Atunci Razmiotnov, deşi clocotea, rosti cu destulă stăpânire de sine:

— Nu. N-au să achiziționeze nimic până nu le verifici identitatea. Mie mi se par suspecți, iată cum stă chestia! Am

să-i trimit pe loc la staniță, ca să fie verificați, şi după aceea n-au decât să facă achiziții.

Atunci Boiko spuse cu glas scăzut:

— Tovarăşe Razmiotnov, spune-i curierei dumitale sa iasă puțin. Avem ceva de vorbit.

— Cam ce secrete, mă rog, am putea avea amândoi?

— Fă aşa cum îți spun, rosti Boiko tot atât de încet, dar de data aceasta pe un ton poruncitor.

Razmiotnov se supuse. Când rămaseră singuri în toată casa, Boiko scoase la iveală din buzunarul de la piept al vestonului un carnețel roşu şi, întinzându-l lui Razmiotnov, zâmbi:

— Citeşte, diavole vigilent! Dacă nu ne-a izbutit travestirea — trebuie să dăm cărțile pe față. Uite despre ce-i vorba, tovarăşi: amândoi suntem Colaboratori ai G.P.U.-ului districtual şi am venit aici ca să urmărim un individ — un primejdios inamic politic, complotist şi contrarevoluționar înverşunat. Ca să nu batem la ochi, facem pe achizitorii. Aşa lucrăm mai lesne, umblăm prin curți, stăm de vorbă cu lumea şi nădăjduim că, mai curând sau mai târziu, o să dăm peste acest contrarevoluționar.

— Da de ce nu mi-ai spus de la început cine sunteți, tovarăşe Gluhov? N-ar fi fost nici o neînțelegere, exclamă Razmiotnov.

— Lucrurile astea se fac conspirativ, dragă Razmiotnov! Dacă ne-am apuca să-ți spunem dumitale, şi lui Davîdov, şi lui Nagulnov, apoi peste o săptămână întreg Gremeacii-Log ar şti cine suntem. La naiba, nu trebuie să vă simțiți jigniți, nu-i vorbă că n-avem încredere în dumneavoastră, dar câte se pot întâmpla? N-avem dreptul să primejduim o operație care are o însemnătate atât de mare pentru noi, îi lămuri binevoitor Boiko-Gluhov, ascunzând în buzunar carnețelul roşu, după ce îl cercetase şi Nagulnov.

Putem să ştim şi noi pe cine căutați? Îl întrebă Naguinov.

Boiko-Gluhov cotrobăi tăcut în portofelul lui voluminos şi puse atent în palma-i grăsună o fotografie de mărimea celor

folosite îndeobşte pentru buletinul de identitate.

Razmiotnov şi Nagulnov se aplecară asupra ei. De pe micul pătrat de carton căta la ei un bărbat în vârstă, cu un zâmbet blajin, cu umeri drepți şi grumaz ca de taur. Zâmbetul lui dulceag, prefăcut, se potrivea atât de puțin cu fruntea-i ca de lup, cu ochii posaci, duşi adânc în fundul capului şi cu bărbia pătrată, butucănoasă, încât Nagulnov zâmbi ironic, dar Razmiotnov, clătinând din cap, rosti:

— Da-a-a, nenea n-are cine ştie ce plăcută înfățişare...

— Uite, tocmai pe nenea acesta îl căutăm noi, spuse pe gânduri Boiko-Gluhov, învelind cu aceeaşi grijă fotografia într-o foaie de hârtie albă, roasă pe margini, şi vârând-o în portofel. Se numeşte Polovțev, Alexandr Anisimovici. A fost esaul în armata albă şi participant al unei expediții de represiune; a luat parte la execuția celor din detaşamentul lui Podtiolkov şi Kirvoşlâkov. În ultima vreme a fost învățător, ascunzându-se sub un nume fals. După aceea a locuit în stanița lui de baştină. Acum e pus sub urmărire. E unul dintre participanții activi la pregătirea unei răscoale împotriva Puterii sovietice. Din informațiile agenților noştri, reiese că se ascunde undeva în raionul dumneavoastră. Asta ar fi cam tot ce se poate spune despre acest individ. Puteți să-i comunicați lui Davîdov convorbirea noastră, dar altcuiva — nici un cuvânt! Mă bizui pe dumneavoastră, tovarăşi. Şi acum — la revedere. Fireşte, dacă nu e nevoie, nu trebuie să ne mai întâlnim. Dacă veți vrea să-mi comunicați ceva important — chemați-mă la sovietul sătesc ziua, numai ziua, ca să înlăturăm orice bănuieli din partea locuitorilor cătunului. Şi încă ceva: fiți cu băgare de seamă! Ar fi mai bine să nu umblați noaptea prin cătun. Nu cred să îndrăznească Polovțev a săvârşi vreun act terorist, nu face el prostia să se dea pe față, dar vorba ceea — paza bună trece primejdia rea. Îndeobşte e mai bine să nu ieşiți noaptea; dacă totuşi va trebui s-o faceți uneori, să nu umblați câte unul. Pistoalele să le aveți totdeauna asupra dumneavoastră — de altfel, după cât mi se pare, nu vă despărțiți niciodată de ele. Am auzit,

tovarăşe Razmiotnov, când vorbeai cu Hijneak, cum ai întors de vreo două ori în buzunarul de la pantaloni butoiaşul pistolului. Nu-i aşa?

Razmiotnov îşi miji ochii şi întoarse capul, de parcă n-ar fi auzit întrebarea. Nagulnov sări în ajutorul lui:

— După ce au tras asupra mea, am luat măsuri de apărare.

Zâmbind uşor, Boîko-Gluhov spuse:

— Şi nu numai de apărare, ci — pe cât se pare — şi de atac... Fiindcă a venit vorba, tovarăşe Nagulnov, omul pe care l-ai împuşcat — Timofei Damaskov, zis şi Rvanâi — a fost o bucată de vreme în legătură cu organizația lui Polovțev, iar anumiți membri ai acestei organizații se află şi în cătunul dumneavoastră, pomeni parcă în treacăt atotştiutorul „achizitor”. Pe urmă a părăsit organizația din motive necunoscute. Nu s-a tras în dumneata din ordinul lui Polovțev; făptaşul a lucrat mai degrabă fiind călăuzit de motive personale...

Nagulnov dădu din cap a încuviințare, iar Boiko-Gluhov, ca şi cum ar fi ținut un curs, vorbi mai departe liniştit, măsurat:

— Ca un indiciu că Timofei Damaskov a rupt-o din pricini necunoscute cu grupul lui Polovțev şi a lucrat de unul singur, ca un bandit izolat, e şi faptul că el n-a predat complicilor acestuia mitraliera, ascunsă încă din timpul războiului civil în şura Damaskovilor, pe care a descoperit-o de curând Davîdov. Dar nu acesta-i lucrul de căpetenie. Vreau să spun câteva cuvinte despre sarcina noastră: noi trebuie să-l prindem pe Polovțev, şi să-l prindem neapărat viu. Avem nevoie de el numai viu. Pe membrii de rând ai grupării sale îi vom pune cu botul pe labe mai târziu. Trebuie să adaug că Polovțev nu-i decât o verigă dintr-un lanț lung, dar o verigă de mare însemnătate. De aceea misiunea găsirii şi arestării lui ni s-a încredințat nouă, şi nu colaboratorilor de pe lângă secția raională a G.P.U.-ului. Ca să nu-mi purtați pică, tovarăşi, am să vă spun următoarele: numai şeful secției

raionale din G.P.U.-ul districtual ştie că noi ne aflăm pe teritoriul raionului dumneavoastră. Nici Nesterenko nu ştie nimic. Ca secretar al comitetului raional de partid, la urma urmei, ce-l privesc pe dânsul nişte neînsemnați achizitori de vite? El n-are decât să conducă munca de partid în raionul său, iar noi să ne vedem de treburile noastre... Trebuie să vă spunem că în colhozurile prin care am trecut înainte de a veni aici, am avut noroc să fim luați drept cine ne dăm, şi numai dumneata, Razmiotnov, ai bănuit că Hijneak şi cu mine nu suntem adevărați achizitori. Trebuie să recunosc că acest lucru face cinste spiritului dumitale de observație. Peste vreo două-trei zile, tot aş fi fost nevoit să vă mărturisesc cine sunt, şi iată de ce: flerul meu profesional îmi spune că Polovțev se găseşte undeva pe aici în cătunul dumneavoastră... Ne vom strădui să identificăm camarazi de arme de ai lui din războiul cu Germania şi din războiul civil. Ştim în ce unități a fost domnul Polovțev — pesemne s-a oploşit la vreun vechi camarad de arme. Cam asta ar fi pe scurt totul. Ne vom mai vedea înainte de plecarea noastră. Deocamdată — la revedere.

Înainte de a ieşi, Boiko-Gluhov îi aruncă o privire lui Nagulnov:

— Nu te interesează soarta nevestei dumitale?

Pe umerii obrajilor lui Makar se iviră pete stacojii şi ochii i se întunecară. Tuşind uşor, întrebă încet:

— Ştii unde se află?

— Ştiu.

— Ei?

— La Șahtî.

— Ce face acolo? Ca doar n-are pe nimeni — nici rude, nici cunoscuți.

— A intrat la lucru.

— Şi ce lucrează? întrebă cu un zâmbet trist Makar.

— E vagonetar într-o mină. Colaboratorii organelor noastre au ajutat-o să-şi găsească de lucru. Ea, bineînțeles, nici nu bănuieşte cine a sprijinit-o ca să intre în câmpul muncii... Şi trebuie să adaug că lucrează foarte bine, aş

spune chiar minunat! Se poartă foarte modest, nu caută să facă nici un fel de legături noi şi nimeni dintre cunoscuții ei vechi deocamdată nu vine s-o vadă.

— Dar cine ar putea să vină la dânsa? Întrebă încet Nagulnov.

După înfățişare, el părea foarte liniştit; numai pleoapa stângă i se zbătea des.

— Ei, cine ştie... Să zicem că unele dintre cunoştințele lui Timofei. Crezi că aşa ceva e cu neputință? Totuşi, mie mi se pare că femeia şi-a revizuit viața, s-a îndreptat, şi dumneata, tovarăşe Nagulnov, să nu fii îngrijorat în privința ei.

— Da de unde ai mai scos-o că sunt îngrijorat în privința ei? Îl întrebă încă şi mai încet Nagulnov, ridicându-se de la masă. Sprijinindu-se cu palmele lui lungi de marginea mesei se aplecă puțin înainte.

Fața lui era albă ca varul, muşchii obrajilor i se zbăteau crunt. Alegându-şi parcă cuvintele, urmă mai rar decât în mod obişnuit:

— Ascultă, tovarăşe palavragiu, ai venit aici să faci treabă? Atunci dă-i drumul — iar pe mine n-ai de ce să mă mângâi, n-am nevoie de mângâierea dumitale! Nu ne duce grijă cum umblăm, ziua sau noaptea — asta ne priveşte pe noi. Om trăi cum om putea, fără povețe prosteşti şi fără dădace! Ai priceput? Hai, ia-o din loc! Prea bați apa în piuă şi vorbeşti vrute şi nevrute! Halal cekist, nimic de zis! Eu, drept să-ți spun, nu mai ştiu, zău, dacă eşti într-adevăr un colaborator de răspundere al G.P.U.-ului districtual, ori chiar achizitor de vite, geambaş sau — cum se spune la noi — „şibai”...

Hijneak cel tăcut îşi privea malițios şeful care se cam fâstâcise, Nagulnov se îndepărtă de masă, îşi potrivi cureaua pe bluza-i militară, şi se îndreptă spre ieşire — păşind drept, dichisit ca totdeauna, chiar făcând paradă oarecum de ținuta lui ostăşească.

După ce ieşi, în încăpere domni câteva clipe o tăcere care-i stânjenea pe toți.

— Poate că n-ar fi trebuit să-i pomenesc de nevastă-sa, spuse Boiko-Gluhov, scărpinându-se cu unghia degetului mic la rădăcina nasului. După cât se vede, suferă încă din pricina ei...

— Da, n-ar fi trebuit, încuviință Razmiotnoy. Makar al nostru se cam zbârleşte repede, nu-i prea place să intri cu cizme murdare în sufletul lui curat.

— Ei, nu-i nimic, trece şi asta, rosti împăciuitor Hijneak, punând mâna pe clanța uşii.

Pentru a destinde oarecum situația încordată, Razmiotnov îl întrebă:

— Tovarăşe Gluhov, lămureşte-mă, te rog: cum stau de fapt lucrurile cu achiziționarea vitelor? Cumpărați cu adevărat sau numai umblați prin curți şi vă interesați de preț?

La auzul acestor întrebări naive, Boiko-Gluhov se înveseli şi iarăşi i se făcură gropițe în obrajii pietroşi:

— Se vede dintr-o dată că eşti bun gospodar! Cumpărăm vite cu adevărat şi plătim bani peşin. N-ai nici o grijă: vitele sunt duse la Şahtî şi minerii mănâncă cu mare plăcere carnea. Mănâncă şi nici „mulțumesc" nu ne spun, fiindcă nu ştiu ce instituție înaltă le-a achiziționat vitele grase. Aşa stau lucrurile, frățioare!

După ce îşi petrecu musafirii, Razmiotnov rămase îndelung la masa de lucru, cu coatele larg date în lături şi cu umerii obrajilor sprijiniți în pumni. Îl sâcâia un gând: „Care dintre consăteni s-o fi înhăitat cu blestematul acela de ofițer?” Îi luă la rând pe toți cazacii vârstnici din Gremeacii-Log, pe cât şi-i putea aminti, dar nu bănui temeinic pe nici unul...

Se ridică de la masă şi, ca să-şi desmorțească picioarele, păşi de vreo trei ori de la uşă la fereastră. Deodată se opri în mijlocul odăii, parcă s-ar fi izbit de o piedică nevăzută. Îi trecu prin minte ca un fior: „Grăsunul i-a răscolit sufletul lui Makar, la ce dracu o fi pomenit de Luşka! Dar dacă lui Makar

i se face dor de dânsa şi se repede la Șahtî ca s-o vadă? În ultima vreme umblă abătut, deşi nu vrea să arate; ba chiar se pare că noaptea trage la măsea pe ascuns, de unul singur...”

Câteva zile, Razmiotnov umblă apăsat de o grijă: ce-o să facă Makar? Sâmbătă seara, Nagulnov spuse față de Davîdov că are de gând să se ducă, cu ştirea comitetului raional de partid, la stanița Martânovskaia, ca să vadă cum lucrează stațiunea S.M.T.-ului, una din cele dintâi unități înființate în regiunea Donului. Razmiotnov simți un junghi în inimă: „S-a sfârşit cu Makar! Vrea să se ducă la Luşka! Unde-i mândria lui de bărbat?...”

Capitolul XXI

Încă de cu primăvară, când cea din urmă zăpadă începuse să se subțieze chiar şi pe partea de miazănoapte a gardurilor de nuiele, prefăcându-se într-o pojghiță străvezie — o pereche de porumbei sălbatici, vineții, prinseseră drag de ograda lui Razmiotnov. Mai întâi se rotiră îndelung pe deasupra casei, coborând tot mai jos, apoi se lăsară lângă zemnic aproape până la pământ şi deodată, uşori ca pana, se săltară lin în sus şi poposiră pe acoperiş. Rămaseră acolo multă vreme, parcă la pândă. întorceau căpşoarele în toate părțile, cercetau împrejurimile, căutând să se deprindă cu locul cel nou. Mai târziu hulubul, călcând de sus cu picioarele sale trandafirii, trecu cu un dispreț țanțoş peste varul murdar, turnat în jurul hornului. Îşi strânse capul între aripi, îl dădu uşurel pe spate şi, lucindu-şi penajul sidefiu al guşei smălțuite în toate culorile curcubeului, începu să gângurească oarecum nehotărât. Iar porumbița alunecă în aer jos de tot, bătu răsunător de două ori din aripi şi, descriind un semicerc, se lăsă pe prichiciul, ieşit puțin în afară din perete, al ferestrei de la odaia lui Razmiotnov. Ce altceva putea însemna bătaia ei de două ori din aripi dacă nu poftirea bărbătuşului de a o urma?

La amiază Razmiotnov veni acasă să prânzească şi zări de la portiţă porumbeii lângă pragul casei. Porumbiţa îşi mişca iute picioruşele împodobite, alergând pe marginea unei băltoace, înfiripată din apa zăpezii ce se topise, şi ciugulea câte ceva din fugă. Hulubul se ţinea după ea cu ţopăiri scurte, apoi se oprea tot atât de brusc, se rotea, se înclina, aproape atingând pământul cu ciocuşorul şi, cu guşa lăsată mult în jos, gângurea cu înfocare şi iarăşi se lua după ea. Răsfirându-şi coada în evantai, se întindea şi se lipea de pământul umed, prea puţin atrăgător, rece ca în timpul iernii. Căuta stăruitor să rămână în partea stingă, străduindu-se să îndepărteze porumbiţa de băltoacă.

Razmiotnov păşi cu grijă, trecând la doi paşi de ei. Porumbeii nici nu se gândiră să zboare, doar se dădură puţin mai la o parte. Oprindu-se în pragul uşii, Razmiotnov hotărî cu mare bucurie ca un băieţandru: „Aceştia nu-s musafiri; au venit în zbor ca stăpâni!" Şi cu un zâmbet amar se gândi, ba chiar îşi şopti: „Au să-şi facă cuib aici, întru fericirea mea târzie, fără doar şi poate..."

Luă din cameră un pumn de grâu şi-1 împrăştie în faţa ferestrei.

De dimineaţă era posac, supărat: nu prea mergeau bine pregătirea însămânţărilor şi selecţionarea seminţelor. În ziua aceea Davîdov fusese chemat la staniţă. Nagulnov plecase călare la câmp, ca să aleagă el însuşi loturile pentru însămânţări; iar Razmiotnov izbuti să se certe la cuţite până către prânz cu doi brigadieri şi cu magazinerul. Acum, când se aşeză la masă, uită de ciorba care se răcea în strachină şi începu să urmărească cu privirea porumbeii: faţa lui arsă de vânturile primăverii i se mai lumină, dar inima i se strânse încă şi mai tare.

Cu ochii împăienjeniţi, Razmiotnov privea, zâmbind mâhnit, cu cât nesaţ ciugulea griul frumoasa şi mărunta porumbiţă, în vreme ce chipeşul hulub se tot rotea pe lângă ea cu o stăruinţă neostoită, fără să culeagă măcar un singur bob.

Cu vreo douăzeci de ani mai înainte, tot aşa şi Andrei, pe atunci un flăcău chipeş, ca hulubul, îi dădea târcoale drăguței lui. Pe urmă nunta, milităria, războiul... Cu câtă înfiorătoare grabă s-a scurs viața, lăsând numai păreri de rău! Aducându-şi aminte de nevastă şi de feciorașul lui, Razmiotnov se gândi cu tristețe: „Rar am avut prilejul să vă văd în viață, dragii mei; rar mă duc şi acum pe la voi..."

Hulubului nu-i ardea de mâncare în ziua aceea de aprilie, când soarele strălucea atât de viu. Nici Andrei Razmiotnov n-avea poftă. Privea pe fereastră cu ochii nu atât împăienjeniți cât tulburi de lacrimi, încât nu vedea nimic, nici porumbeii, nici seninul mângâios al cerului de primăvară, dincolo de crucea ferestrei. Ii răsări în minte chipul îndurerat al aceleia pe care o iubise cu adevărat, mai mult chiar decât pe sine însuşi, cum i se părea — singura lui dragoste — şi pe care nu-i fusese dat s-o iubească până la sfârşit. Îi despărțise o moarte năprasnică cu doisprezece ani mai înainte, într-o zi strălucitoare de primăvară, ca asta...

Razmiotnov mesteca pâinea cu capul aplecat deasupra strachinii. Nu voia ca maică-sa să-i vadă lacrimile, care i se rostogoleau încet pe obraji, sărându-i ciorba şi aşa prea sărată. Apucă de două ori lingura şi de două ori o scăpă pe masă. Mâna lui îşi pierduse dintr-o dată vlagă tremurând din ce în ce mai tare.

Se întâmplă uneori în viața omului ca nu numai fericirea semenilor săi, dar şi fericirea de scurtă durată a păsărilor să trezească, în câte un suflet rănit, nu pizma sau zâmbete îngăduitoare, ci amintiri triste, care răscolesc adânci amărăciuni şi chinuri... Razmiotnov se sculă hotărât de la masă şi, cu spatele la maică-sa, îşi îmbrăcă pufoaica, boțindu-şi căciula în mâini.

— Doamne iartă-mă, mămucă, dar azi parcă n-am chef de mâncare.

— Dacă nu vrei ciorbă, să-ți dau caşă cu lapte acru.

— Nu, nu vreau, nu mi-e foame.

— Ai vreun necaz? Îl întrebă ea cu băgare de seamă.

— Ce necaz să am — n-am nimic. Am avut unul, dar l-am dat uitării.

— Încă din copilărie ai fost o fire închisă, nu ştiu cum, Andriuşka... Niciodată nu-mi spui nimic, nu mi te plângi... Parcă ți-e zăvorită inima...

— Matale mi-ai însuflat viață, mămucă, n-ai pe cine învinovăți. Cum mi-ai dat drumul în lume, aşa am rămas; acum n-ai ce face.

— Ei, să fii sănătos, spuse bătrâna, strângându-şi cu obidă buzele ofilite.

Ieşind pe portiță, Razmiotnov nu coti pe drumul din dreapta către sovietul sătesc, ci o lua la stânga spre stepă. Păşea larg, dar fără grabă. Nețină̂nd seama de drum, porni de-a dreptul spre celălalt Gremeacii-Log, unde din vremuri vechi îşi aveau lăcaşul morții. Cimitirul nu era împrejmuit. în anii aceia grei răposații nu se bucurau de privigherea celor vii... Crucile vechi, înnegrite de vreme, căzuseră într-o rână; unele zăceau pe pământ, ba cu fața în jos, ba pe spate. Nici un mormânt nu era îngrijit, iar vântul legăna trist pe movilițele de lut buruienile de anul trecut, le mişca încetişor, atingând parcă cu degete subțiri de femeie steblele de pelin, uscate, veştede... Deasupra mormintelor stăruiau laolaltă izuri de putregai, de iarbă dospită şi de cernoziom dezghețat.

În orice țintirim, în toate anotimpurile, omul viu se întristează; dar o tristețe aparte, ascuțită, care-i străpunge inima, o simte stăruitor numai la începutul primăverii şi toamna târziu.

Razmiotnov păşea pe cărarea bătătorită de viței, îndreptându-se spre miazănoapte, în dosul cimitirului, unde se înmormântau odinioară cei ce-şi ridicau singuri zilele. Se opri lângă groapa cunoscută, cu marginile surpate, şi-şi scoase căciula din capul încărunțit, adânc aplecat în piept. Numai ciocârliile tulburau linişteea, plină parcă de visare, care domnea deasupra peticului acestuia de pământ, uitat de oameni.

De ce venise Andrei aici în ziua aceasta de primăvară, când soarele strălucea atât de viu, când totul se trezea la viaţă? Pentru ca, împreunându-şi degetele, scurte, puternice, şi încleştându-şi dinţii, să privească cu ochi mijiţi dincolo de geana ceţoasă a zării, vrând parcă să vadă prin pâcla fumurie tinereţea lui neuitată, fericirea-i de scurtă durată? Poate şi de aceea. Căci trecutul mort, drag inimii sale, nu-l poţi revedea bine decât în cimitir sau în întunericul mut al unei nopţi fără somn...

Din ziua aceea Razmiotnov luă sub ocrotirea sa perechea de porumbei care se aciuase la dânsul. De două ori pe zi le arunca sub fereastră câte un pumn de grâu şi stătea de pază, gonind găinile obraznice, până se săturau porumbeii. Dis-de-dimineaţă, Razmiotnov şedea îndelung pe podeţul hambarului, fuma şi privea tăcut cum noii chiriaşi cărau şi puneau deasupra ferestrei fire de paie, rămurele subţiri, smocuri de păr de pe vitele năpârlite, rămas agăţat pe gardurile de nuiele. În curând cuibul, clădit cam grosolan, era gata, şi Razmiotnov oftă uşurat: „S-au deprins aici! De-acum n-au să mai plece în alta parte. Peste vreo două săptămâni porumbiţa nu mai coborî în zbor la mâncare. „Cloceşte. Are să mi se înmulţească familia", zâmbi Razmiotnov.

De când se aciuaseră porumbeii la dânsul, şi grijile lui sporiseră simţitor: trebuia să le dea la timp boabe de grâu, să le schimbe apa din străchini, căci băltoaca de lângă prag secase repede şi, pe deasupra, o datorie de viaţă şi de moarte îl silea să facă de gardă în preajma cuibului, veghind asupra bieţilor porumbei lipsiţi de apărare.

Într-o zi, întorcându-se de la câmp, Razmiotnov văzu, când se apropia de casă, cum pisica cea bătrână — odorul mamei sale — lipindu-se cu tot trupul de paiele acoperişului, se târa pe casă spre cuib. De pe acoperiş, pisica sări uşurel pe oblonul întredeschis. Dând de zor din coadă, se pregătea să facă o săritură. Porumbiţa şedea neclintită pe cuib, cu spatele la pisică, fără să simtă pesemne primejdia. Se găsea numai la vreo două palme de pieire.

Razmiotnov alergă spre casă în vârful degetelor, zmulse pistolul din buzunar şi, oprindu-şi răsuflarea, rămase cu ochii aţintiţi la pisică. Când aceasta se dădu puţin îndărăt, mişcându-şi spasmodic lăbuţele de dinainte, pocni răsunător împuşcătura şi oblonul se clătină uşor. Porumbiţa zbură din cuib, iar pisica, străpunsă de glonţ, se prăvăli greoi, cu capul în jos, pe prispă.

Auzind împuşcătura, mama lui Andrei ieşi valvârtej din casă.

— Mămuco, unde-i hârleţul? O întrebă cu un aer preocupat Razmiotnov, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ţinea de coadă pisica ucisă şi strâmba din nas de scârbă.

Bătrâna îşi plesni palmele şi începu să se tânguie şi să bocească, strigând:

— Ucigaş blestemat! N-ai milă de nici o vietate! Şi tu şi Makarka omorâţi şi pisică şi om — ca pe nimic! Aţi căpătat deprinderi rele, soldăţoi afurisiţi! Fără omoruri, ca şi fără tutun, vă e lehamite să trăiţi!

Ia lasă vorbele, rogu-te — fără gălăgie! O întrerupse aspru feciorul ei.

De-acum să-ţi iei pentru vecii-vecilor rămas-bun de la mâţe! Iar dacă e vorba de mine şi de Makar, fii bună şi lasă-ne în pace. Să ştii că amândoi am ajuns foarte simţitori la tot felul de vorbe. Tocmai fiindcă suntem miloşi, lovim fără greş în orice pacoste — fie cu două, fie cu patru picioare, care nu lasă pe alţii să trăiască. Ai înţeles, mămucă? Şi acum, intră înăuntru. N-ai decât să te frământi în casă. Dar în bătătură, eu, ca preşedinte al sovietului sătesc, nu-ţi dau voie nicidecum să te zbuciumi şi să mă ocărăşti faţă de lume pentru o nimica toată.

O săptămână încheiată, bătrâna nu vorbi cu feciorul său, căruia îi pria tăcerea ei, căci între timp împuşcă toţi motanii şi toate pisicile vecinilor, punându-şi la adăpost pentru multă vreme porumbeii. Într-o bună zi Davîdov, trecând pe la sovietul sătesc, îl întrebă:

— Ce-i cu împuşcăturile din preajma casei tale? În fiecare zi aud cum tragi cu pistolul. Mă întreb: de ce tulburi oamenii? Dacă vrei să-ți controlezi arma — du-te în stepă şi bufneşte acolo cât ți-o plăcea, dar aşa nu se cade, Andrei. Hotărât!

— Stârpesc încetul cu încetul toate mâțele, răspunse ursuz Razmiotnov. Nu poți să răsufli de răul lor, afurisitele dracului. Pricepi?!

Davîdov îşi ridică uluit sprâncenele, ieşite de soare;

— Care mâțe?

— Oricare. Şi bălțate, şi negre, şi vărgate. Care îmi iese înainte, o răpun.

Lui Davîdov începu să-i tremure buza de sus — cel dintâi semn că se silea din răsputeri să-şi biruiască hohotele năvalnice de râs, gata să izbucnească. Ştiind cum stau lucrurile, Razmiotnov se încruntă şi, speriat, îşi întinse mâna pentru a preveni explozia.

Aşteaptă, nu te porni pe râs, marinărelule! Mai întâi caută să afli cum

stă chestia.

— Şi cam despre ce poate fi vorba? întrebă Davîdov crispat, abia putându-şi stăpâni râsul cu lacrimi. E vorba, fără îndoială, de neîndeplinirea planului pentru „Zagotjivsârio” (*Zagotjivsirio — întreprinderea pentru colectarea materiilor prime animale - n. r.*). Predarea blănițelor se face prea încet şi tu... şi tu te-ai încadrat în plan! Of, Andrei! Of, nu mai pot... mărturiseşte mai repede, că de nu, mor de râs chiar aici, la masa ta...

Davîdov îşi lăsă capul în mâini şi omoplații îi începură să se cutremure. Atunci Razmiotnov sări, înțepat parcă de o viespe, şi strigă:

— Nărodule! Nătăfleață de orăşan! Am nişte hulubaşi şi în curând au să scoată pui, iar tu îi tot dai cu „Zagotjivsirio", cu încadrarea în plan... La ce dracu aş avea nevoie de negustoria asta — de lână şi copite? Îmi trebuie mie aşa ceva?

S-au aciuat la mine nişte hulubaşi, şi eu îi apăr cum se cuvine. Ei, acuşica n-ai decât să râzi cât îţi pofteşte sufleţelul.

Razmiotnov credea că va fi luat în râs şi acum — nu se aştepta ca vorbele lui să facă o impresie atât de adâncă asupra lui Davîdov, care îşi şterse în grabă ochii umeziţi de lacrimi şi-l întrebă cu vioiciune:

— Ce hulubaşi? De unde au venit la tine?

— Ce hulubaşi, ce mâţe, de unde au venit... La naiba, Sioma, de ce pui azi asemenea întrebări prosteşti? Se mânie Razmiotnov. Cum să fie, ia, nişte hulubi, ca toţi hulubii, cu două picioare, cu două aripi şi cu câte un cap, iar de partea cealaltă cu câte o coadă; amândoi sunt îmbrăcaţi în pene, numai că n-au încălţări — sărmani cum sunt, umblă şi iarna desculţi. Îţi ajunge?

—- Păi nu te întreb de asta, vreau să ştiu dacă-s de rasă ori ba. În copilărie am avut si eu hulubi. Hotărât! De aceea mă şi interesez de ce rasă sunt ai tăi: învârtitori sau guleraţi, ori poate popeşti, sau pescăruşi? Şi de unde-i ai?

Acum, zâmbea Razmiotnov, netezindu-şi mustăţile:

— Au venit în zbor de pe un arman străin, care va să zică li se poate spune că-s de rasă: armani; dar fiindcă au picat fără să fi fost poftiţi, pot fi botezaţi, să le zicem: „rătăciţi" sau „pripăşiţi", că doar trăiesc pe socoteala mea, nu-şi agonisesc singuri hrana... Într-un cuvânt, poţi să-i treci la orice rase, precum doreşti.

— Şi ce culoare au? Îl întrebă de astă dată în serios Davîdov.

— Culoarea lor obişnuită e porumbacă.

— Adică?

— Ca o prună coaptă, neatinsă de mână omenească — vineţie, cu brumă.

— Aha-a-a, porumbei sălbatici, spuse tărăgănat şi dezamăgit Davîdov. Dar numaidecât îşi frecă cu însufleţire palmele. Uneori şi cei sălbatici sunt foarte buni! Trebuie să-i văd. E foarte interesant! Hotărât!

— Poftim să-i vezi — eşti oaspetele nostru!

La câteva zile după convorbirea aceasta, pe Razmiotnov îl opri pe uliță o droaie de băiețandri. Cel mai îndrăzneț dintre dânşii, ținându-se la o depărtare precaută, îl întrebă cu un glăscior subțiratic:

— Nene Andrei, matale colectezi mâțe?

— Cu-u-um?! Strigă Razmiotnov, îndreptându-se cu un aer amenințător spre copii.

Aceştia se împrăştiară în toate părțile, ca nişte vrăbii, dar peste câteva clipe se îngrămădiră din nou, cioatcă.

— Şi cine, rogu-vă, v-a spus despre mâțe? Îi întrebă stăruitor Razmiotnov, abia stăpânindu-şi mânia.

Băiețaşii tăceau. Cu capul în piept, uitându-se când şi când unul la altul, făceau cu picioarele goale fel de fel de împistrituri în praful rece, înfiripat în drum pentru întâia dată în anul acela.

În sfârşit îşi luă inima în dinți tot băiețaşul care pusese întrebarea. Vârându-şi capul între umerii firavi, spuse cu glas pițigăiat:

Mămuca a spus că ucizi mâțele cu livorveru.

— Da, le ucid, dar nu le colectez! Asta, frățioare, e cu totul altceva,

— Ea a spus: „Le împuşcă preşedintele nostru parcă pentru colectare. N-ar strica să-l ucidă şi pe motanul nostru, care ne prăpădeşte hulubii."

— Ehei, băiete, asta-ii altă gâscă! Izbucni Razmiotnov, mai înviorat. Care va să zică, motanul vostru vă prăpădeşte hulubii. Da al cui eşti tu mă țâcă? Cum te cheamă?

— Tătucu meu se numeşte Cebakov Erofei Vasilici, iar mie îmi zice Timoşka.

— Ai, atunci du-mă, Timofeicik, la tine acasă. îi facem de petrecanie motanului tău cât ai clipi, cu atât mai mult că şi mămuca ta ține la asta.

Nobila acțiune întreprinsă pentru salvarea porumbeilor din gospodăria Cebakov nu-i aduse lui Razmiotnov nici izbândă şi pe deasupra nici un adaos de slavă. Mai degrabă dimpotrivă... însoțit de droaia băiețandrilor care ciripeau pe toate glasurile,

Razmiotnov păşea agale spre curtea lui Erofei Cebakov, fără să-i dea prin gând că acolo îl aştepta o mare neplăcere. Târşindu-şi cu băgare se seamă tălpile cizmelor, ca să nu calce cumva piciorușul gol al vreunuia dintre copiii care se tot învârteau în juru-i ieşi de după colțul ulicioarei şi văzu în cerdacul casei spre care se îndrepta o bătrână, mama lui Erofei.

Înaltă, mătăhăloasă, impunătoare, bătrâna şedea în cerdac,încruntându-se cu asprime şi strângând la piept un motan roşcat mare şi gras, care mânca pesemne după pofta inimii lui.

— Să trăieşti, bunicuțo! Se ploconi prietenos Razmiotnov din respect pentru vârstă bătrânei gospodine şi-şi atinse uşor cu degetele căciula-i sură.

— Mulțumim dumitale! Dar ce vânt îl aduce pe la noi pe atamanul cătunului? Întrebă bătrâna cu glas gros.

— Păi am venit pentru motan. Băieții zic că vă prăpădeşte hulubii. Fă-l încoace ca să-l înfățişez pe loc înaintea tribunalului. Judecata va da în pricina criminalului o „sentință definitivă fără drept de apel!”

— Da cu ce drept faci asta, rogu-te? A ieşit vreo lege a Puterii sovietice ca să fie ucişi motanii?

Razmiotnov zâmbi:

— Da la ce naiba îți trebuie lege? Dacă motanul se ține de nelegiuiri, dacă-i un tâlhar care prăpădeşte păsărelele — să fie condamnat la pedeapsa capitală fără multă vorbă! Față de bandiți avem o singură lege: „să ne călăuzim de spiritul de dreptate revoluționară", şi basta! Ce mai tura-vura. Dă-mi bunicuțo, motanul, ca să mă răfuiesc cu el...

— Dar şoarecii cine are să ni-i prindă în hambar? Poate te tocmeşti dumneata în slujba asta la noi?

-— Eu am slujba mea; dar dumneata, cum tot n-ai altăceva de făcut, poţi să te îndeletniceşti cu şoriceii, în loc să te rogi de-a surda lui dumnezeu şi să-ți încovoi spinarea în fața icoanelor.

— Eşti prea tânăr ca să mă înveți pe mine ce am de făcut! Tună glasul bătrânei. Nu pricep cum de au putut cazacii noştri să aleagă pe un parşiv ca tine ditai preşedinte! Păi ştii că înainte vreme nici un ataman al cătunului nu cuteza să se pună în poară cu mine şi nu putea să-mi vină de hac?! Iar pe tine când te-oi lua de turul nădragilor şi te-oi zvârli din ograda mea, ai să-ți vii în fire tocmai în hudiță!

Auzind vocea răsunătoare a bătrânei, sări de sub hambar un cățel bălțat, care începu să hămăiască asurzitor. Stând lângă cerdac, Razmiotnov îşi răsucea liniştit o țigară. Judecind după mărimea ei, n-avea de gând să părăsească curând poziția ocupată. Țigara lungă şi groasa cât

degetul arătător era destinată unei convorbiri îndelungate. Dar lucrurile se brodiră altfel...

Razmiotnov urmă potolit, cu socoteală:

— Ai dreptate, bunicuțo! Din prostie m-au ales cazacii preşedinte. Nu degeaba se pomeneşte de „mintea cazacului cea de pe urmă". Las' că şi eu m-am învoit să primesc slujba asta chinuită, tocmai fiindcă nu-s prea mintos... Dar nu te mai amărî: în curând am să mă lepăd de preşedinție.

— De mult ar fi trebuit.

— Şi eu sunt de aceeaşi părere; dar deocamdată, bunicuțo, ia-ți rămas bun de la motan şi dă-l pe mâinile mele preşedințiale.

— Şi-aşa ai împuşcat toate mâțele din cătun; peste puțin timp au să se înmulțească într-atâta şoarecii, încât ție, celui dintâi, au să-ți roadă, noaptea, unghiile.

— Pentru nimic în lume! O înfruntă cu hotărâre Razmiotnov. Am unghii aşa de vârtoase, că chiar cotarla dumitale şi-ar rupe colții în ele. Pe motan însă dă-mi-l totuşi. De altfel nici nu prea am când sta la tocmeală. Pune-i cruce şi înmânează-mi-l cu binişorul.

Bătrâna îi dădu cu tifla, întrebuințând degetele noduroase, cafenii, ale mâinii sale drepte, iar cu stânga strânse la piept motanul atât de avan, încât acesta scoase un miorlăit jalnic, apoi începu să zgârie şi să pufnească mânios. Băiețandrii,

buluciți în spatele lui Razmiotnov, izbucniră în chicote cu o bucurie răutăcioasă. Erau, în chip vădit, de partea lui Razmiotnov. Copiii se potoliră însă numaidecât, ca la o comandă, când bătrâna, liniştindu-şi motanul, izbucni în răcnete:

—- Lipseşte din ochii mei, duh necurat, căpcăun afurisit! Pleacă cu binişorul, că de nu, îți găseşti beleaua cu mine!

Razmiotnov îşi lipea țigara, îşi trecea vârful limbii încet şi cu grijă peste marginea hârtiei groase de ziar şi în acelaşi timp căta viclean pe sub sprâncene la bătrâna arțăgoasa, ba chiar o înfrunta cu un zâmbet semeț. Vorba e că îi făcea mare plăcere să se ciorovăiască cu toate bătrânele din cătun, afară de maică-sa. Cu toată vârstă lui, fierbea încă într-însul zburdălnicia cazacului, veselia cam necioplită care i se păstrase ca prin minune în suflet. Rămase credincios şi de data aceasta prea puțin lăudabilei deprinderi: îşi aprinse țigara şi, trăgând în piept două fumuri, unul după altul, rosti cu bunăvoință şi chiar cu bucurie:

— Drăgălaş glăscior ai, băbuță Ignatievna! L-aş asculta o veşnicie, şi tot nu m-aş sătura! N-aş mânca, n-aş bea, te-aş pune numai să tot strigi de dimineață până-n seară... Nimic de zis, halal de aşa voce! Bas adânc, bubuitor, curat ca al diaconului celui bătrân de la staniță, sau ca al armăsarului colhoznic, celui de-i zice Floricel. De azi înainte aşa am să te poreclesc: n-o să te mai numeşti „băbuța Ignatievna", ci „băbuța Floricica". Hai să facem o înțelegere: când va fi nevoie să chemăm lumea la adunare, dumneata să răcneşti în piață cât te-o ține gura, iar noi îți vom socoti pentru trebuşoara asta din partea colhozului câte două zile muncă...

Razmiotnov nu apucă să-şi isprăvească bine vorba când bătrâna, înfuriată, înşfăcă degrabă motanul şi-l zvârli într-însul bărbăteşte. Razmiotnov sări ars într-o parte. Motanul, întinzându-şi tuspatru labele şi rotindu-şi ochii verzi, zbură pe lângă el cu un mieunat de ventrilog. Căzu la pământ ca pe arcuri, îşi înfoie coada stufoasă de vulpe şi o tuli cât îl țineau picioarele spre grădina de zarzavat. Cățelul se năpusti după

el, scheunând bezmetic, cu urechile în vânt, iar în urma lui se repeziră băieţandrii, scoţând ţipete sălbatice... Motanul sări gardul ca dus de vânt; căţelul, nefiind în stare să biruie o piedică atât de uriaşă, ocoli gardul în goană şi se îndreptă spre pârleazul de mult ştiut de dânsul. În schimb, băieţii, căţărându-se de-a valma pe gardul cel învechit, într-o clipită îl dădură grămadă la pământ.

Motanul scăpăra ca un fulger roşu printre straturile de castraveţi, peste cuiburile de roşii şi de varză, iar Razmiotnov, cuprins de o nespusă veselie, se lăsa pe călcâie, se plesnea cu palmele peste călcâie şi răcnea:

— Prindeţi-l! Scapă! Şo pe el!

Spre marea lui mirare, Razmiotnov — aruncându-şi întâmplător ochii spre cerdac — văzu că băbuţa Ignatievna îşi ţinea cu amândouă mâinile sânul bogat care-i tresălta năvalnic, şi se tăvălea de râs. Mult timp îşi frecă ochii cu colţurile basmalei şi, printre hohote de râs, spuse cu glas înecat:

— Andriuşka Razmiotnov! Pentru stricăciuni — tu cu sovietul tău sătesc, mi-e totuna, trebuie să mă despăgubiţi! Deseară am să socotesc ce mi-au părăduit tâlharii pe care i-ai adus cu tine; iar pe urmă, poftim de-ţi deznoadă baierele pungii.

Andrei se apropie de cerdac şi se uită de jos în sus la bătrâna care îl privea cu ochi rugători:

— Bunicuţo, ne-om socoti până la o para, fie din leafa mea de preşedinte, fie la toamnă în natură din grădina noastră de zarzavat. Dar pentru asta dă-mi hulubaşii, cărora motanul le-a mâncat părinţii. În curând voi avea doi pui; şi împreună cu perechea dăruită de dumneata, mi-aş putea înjgheba şi eu o gospodărie.

— Pentru numele lui dumnezeu, n-ai decât să-i iei pe toţi. N-am alt câştig de la dânşii, decât că-mi lasă găinile flămânde; le mănâncă partea lor de grăunţe.

Întorcând capul înspre grădina de zarzavat, Razmiotnov strigă:

— Băieți, retragerea!

Peste zece minute Razmiotnov se întorcea spre casă, dar nu pe ulicioare, ci pe sub mal, de-a lungul pârâului, ca să nu atragă asupră-i luarea-aminte a femeilor flecare din Gremeacii-Log... Dinspre miazănoapte se porni un vânt răcoros, ba chiar rece de tot. Razmiotnov puse în căciulă perechea de hulubaşi calzi, cu guşile grele, şi acoperi căciula cu pulpana pufoaicei, aruncând căutături furişe de jur împrejur şi zâmbind stânjenit. Iar vântul rece dinspre miazănoapte îi răsfira moțul încărunțit.

Capitolul XXII

Cu două zile înainte de şedința celulei de partid din Gremeacii-Log, se înfățişară la Nagulnov acasă şase colhoznice. Femeile se sfiiră să intre buluc în casa omului, în faptul dimineții. Se aşezară cuviincioase care pe treptele pridvorului, care pe prispă. Atunci nevasta lui Kondrat Maidannikov, potrivindu-şi cu grijă basmaua curată, bine sinilită, le întrebă:

— Ce ziceți, suratelor, intru eu la dânsul?

— Intră, dacă ți-ai ales singură trebuşoara asta — răspunse pentru toate soția lui Agafon Dubțov, care şedea pe treapta cea mai de jos.

Makar tocmai se bărbierea în odăița lui, şezând gheboşat, într-o rână, înaintea unui ciob de oglindă, pe care izbutise de bine de rău să-l proptească de o glastră. Briciul vechi, tocit, hârşcâia ca o descărcare electrică, ciorsăindu-i barba neagră, țepoasă, de pe obrajii smoliți. Makar se strâmba de durere, icnea, uneori mormăia surd, ştergându-şi din când în când lacrimile cu mâneca cămăşii ruseşti. Apucase să se taie în câteva locuri şi clăbucul subțire de pe obraji şi de pe gât nu mai era alb, ci ici-colo trandafiriu. Chipul lui Makar, răsfrânt în oglinjoara mată, avea întipărite pe rând felurite simțăminte: ba o umilă resemnare, ba nişte chinuri înăbuşite,

ba izbucniri de mânie sălbatică. Uneori o deznădăjduită hotărâre, oglindită pe chipul său, îl făcea să semene cu un sinucigaş, care şi-a pus în minte să-şi ridice zilele cu briciul, de desperare.

Intrând în odăiță, nevasta lui Maidannikov îi dădu încet bineţe. Makar îşi întoarse brusc spre dânsa fața-i posomorită, schimonosită de durere şi plină de sânge. Biata femeie, speriată, scoase un „vai!"' şi se trase îndărăt spre prag:

— Ptiu, ducă-se pe pustii! Cum de te-ai ciopârțit aşa? Du-te barem şi te spală! Dă din dumneata sângele ca dintr-un porc înjunghiat!

— Ho! nu te speria, toanta dracului, şezi, îi spuse Makar în loc de bună-dimineața, zâmbindu-i prietenos. Mi-i tocit de tot briciul, de aceea m-am şi tăiat. De mult trebuia să-l arunc la naiba, dar nu-mi vine; m-am deprins să mă canonesc cu hleabul ăsta. Am făcut împreună două războaie: cincisprezece ani m-a ferchezuit. Cum aş putea să mă despart de el? Dar ia loc, într-o clipă-s gata.

— Şi zi, nu taie? Îl întrebă Maidannikova, neştiind cum să înceapă vorba.

Se aşeză cu sfială pe laviță, căutând să nu se uite la Makar.

De fel. Băga-l-aş... Makar îşi luă seama la timp, tuşind ca şi cum s-ar

fi înecat cu cuvântul necuviincios care-i venise pe limbă, şi urmă într-o răsuflare: Poți să te legi la ochi şi să te razi cu el fără nici o frică! Dar ia spune-mi ce vânt te aduce la mine cu noaptea în cap? S-a întâmplat ceva pe la voi? Te pomeneşti că l-a lovit cumva damblaua pe Kondrat al tău?

— N-are nici pe dracu: e sănătos. Să vezi, nu-s singură: am venit aici şase lelițe la domnia voastră.

— Şi care vi-i păsul?

— Poimâine urmează să-i primeşti pe bărbații noştri în partid, aşa că am hotărât să facem până atunci curățenie la şcoală.

— V-ați gândit singure sau v-au învățat bărbații voştri?

— Da ce, mă rog, noi n-avem cap? Prea ne crezi proaste, tovarăşe Nagulnov! Ei, dacă v-ați gândit singure, e foarte bine.

— Vrem să lipim şi să văruim şcoala pe dinăuntru şi pe dinafară.

— Bună treabă, nimic de zis! Mă învoiesc din toată inima. Dar să aveți în vedere că pentru asta n-o să vă socotim zile muncă. Faceți muncă voluntară.

— Despre ce zile-muncă poate fi vorba, dacă ne apucăm de treaba asta de bunăvoie? Spune numai brigadierului să nu ne scoată la altă muncă. Suntem şase cu toatele, însemnează-ne pe o hârtiuță.

— Am să-i spun brigadierului; de scris însă nu-i nevoie: şi fără voi nu ducem lipsă de conțopistărie şi de tot felul de mâzgăleli pe hârțoage.

Maidannikova se sculă în picioare, tăcu un răstimp, se uită cu coada ochiului la Makar şi zâmbi a râde:

— Omul meu e tot aşa sucit ca şi dumneata, poate chiar mai dihai... Spun oamenii că la câmp nu e zi lăsată de dumnezeu să nu se radă; iar când vine acasă, se apucă să-şi încerce cămăşile... Are mari şi late trei cămăşi, şi-şi face mereu de lucru cu ele — când îşi pune una, când alta, nu ştie cu care o să-i şadă mai bine când are să intre duminică în partid. îmi vine să râd şi-i spun: „Parcă ai fi o fată înainte de nuntă". Iar el se supără foc! Se mânie, dar nu lasă să se înțeleagă. Uneori, numai când îl iau peste picior, deodată îşi mijeşte ochii şi ştiu că va da drumul numaidecât la vorbe scârnave. Atunci mă şi fac nevăzută: nu vreau să-l scot din sărite...

Makar zâmbi: privirea i se îmbună...

— Hei, drăguța mea, pentru bărbatul tău lucru acesta e mai însemnat decât măritişul pentru o fată. Cununia — nu-i cine ştie ce. Vorba ceea: ți-au pus pirostriile în cap şi apoi te lasă buimac, pe când partidul — acesta, măi fată, e ceva... cum să spun... ceva... adică... dar ce să stric orzul pe gâşte! Oricât ți-aş vorbi despre ideile şi socotelile partidului, tot ai să

te uiți ca mâța la calendar. N-ai să pricepi o iotă, aşa că ce să-mi mai stric gura de pomană cu tine. De ce să bat apa în piuă? Pe scurt: partidul e un lucru măreț, altceva n-am de spus. Te-ai lămurit?

— M-am lămurit, Makaruşka, vezi numai nu uita: spune să ne aducă vreo zece căruțe de lut.

— Am să spun.

— Şi var pentru spoirea pereților.

— Bine.

— Şi să ne trimeată vreo doi băiețaşi cu o pereche de cai ca să frământe lutul.

— N-ai vrea cumva să-ți aducem şi vreo zece tencuitori de la Rostov? O întrebă în zeflemea Makar, îndepărtând de obraz briciul şi întorcându-se înspre Maidannikova, ca un lup, cu tot trupul.

— Pereții îi lipim noi, dar cai trebuie să ne dai, altfel nu prididim până duminică.

Makar oftă:

— Că bine vă mai pricepeți voi, muierile, să vă suiți în capul oamenilor cumsecade... Ei bine, o să vă dăm şi cai, o să vă punem totul la picioare... numai fă-ți pomană şi pleacă o dată, pentru numele lui dumnezeu! Uite, din pricina ta m-am mai tăiat şi aici, şi aici. Dacă mai stau de vorbă cu tine, mă fac harcea-parcea. Înțelesu-m-ai?

În glasul bărbătesc al lui Makar răsuna acum atâta rugă tânguitoare, încât Maidannikova se întoarse şi porni grăbită spre uşă spunând: „Ei, să auzim de bine!” Şi ieşi. Dar după o clipă crăpă iarăşi uşa încetişor:

— Iartă-mă, te rog, Makar...

— Ce-ți mai trebuie?

În glasul lui Nagulnov răsuna de data asta o ciudă nestăpânită.

— Am uitat să-ți mulțumesc.

Şi trânti uşa. Makar tresări şi scăpă din nou briciul adânc în piele.

— Ție, adică vouă trebuie să vă mulțumesc, toanta dracului; eu n-am de ce să primesc mulțumiri! Strigă el în urma femeii, şi râse înăbuşit multă vreme.

Acest amănunt avu darul să-l înveselească aşa de mult pe veşnic posomoritul Makar, că zâmbetul îi stărui pe față până seara târziu, ori de câte ori îşi aducea aminte de vizita nevestei lui Maidannikov şi de „mulțumesc"-ul ei, spus atât de nelalocul lui.

Rar s-a pomenit să se țină lanț atâtea zile cu soare şi fără vânt. Sâmbătă spre seară, pereții şcolii străluceau, văruiți fără cusur, iar înăuntru podelele bine spălate şi frecate cu cărămidă pisată erau de o curățenie feciorelnică. Aşa că oricine intra în şcoală se simțea îndemnat să umble în vârful picioarelor.

Deşi se anunțase că şedința de partid lărgită fusese hotărâtă pentru orele şase după-masă, de la ceasurile patru se adunaseră la şcoală peste o sută cincizeci de oameni. Cu toate că uşile şi ferestrele tuturor claselor erau larg deschise, încăperile se umplură îndată de mirosul pişcător şi amărui al tutunului de casă, ca şi de izul năduşelii bărbăteşti, tare ca spirtul, şi de aroma pomadei şi a săpunului ieftin, răspândită de fetele şi nevestele ce stăteau grămadă, care de care mai frumos gătită.

Doar la Gremeacii-Log se ținea pentru întâia oară şedință lărgită pentru primirea în partid a unor membri noi şi, mai cu seamă, oameni din acelaşi cătun. Iată de ce aproape de ceasurile şase toată suflarea din Gremeacii-Log, afară de copii şi de bolnavii țintuiți la pat, se afla la şcoală sau prin preajma ei. În stepă, la taberele de câmp, nu rămăsese țipenie de om. Veniseră cu toții în cătun; chiar şi moş Aghei, văcarul satului, lăsase cireada în seama unui băiețaş, ajutorul lui, şi venise la şcoală în straie de zile mari, cu barba frumos pieptănată; în picioare avea nişte cizme din alte vremuri, cumplit de ponosite, cu turetci tari şi umflate ca două burlane. Încălțat, dichisit, fără harapnic şi fără traista de pânză ce i se bălăngănea de obicei la şold, avea o înfățişare atât de

neobişnuită, încât mulți cazaci mai în vârstă nici nu-l recunoşteau din capul locului şi-i dădeau bineţe ca unui om nou-venit în cătunul lor.

La orele şase punct, Makar Nagulnov se ridică de la masa acoperită cu satin roşu, îşi roti privirea peste rândurile dese ale colhoznicilor care şedeau înghesuiți pe bănci sau stăteau în picioare, unde îşi găsiseră loc. Zarva surdă a glasurilor şi chicoteala unei femei în rândul din urmă nu mai conteneau. Makar ridică mâna şi spuse:

— Cine are mâncărime de limbă şi mai cu seamă femeile să facă bine a se astâmpăra. Va rog să păstrați cât se poate mai multă linişte. Cu asta declar deschisă şedința lărgită a celulei P.C. (b) al U.R.S.S. din Gremeacii-Log. Are cuvântul tovarăşul Nagulnov, adică eu în persoană. Ordinea de zi cuprinde un singur punct: primirea în partid a unor noi membri. Avem câteva cereri — una din partea consăteanului nostru Kondrat Maidannikov, pe care-l cunoaşteți cu toții ca pe un cal breaz. Dar buna rânduială şi statutul partidului cer ca să-i punem în discuție. Rog pe toți tovarăşii şi pe cetățenii, atât membrii de partid, cât şi fără de partid, să-şi spună părerea asupra lui Kondrat ca atare, care cum crede — unii „pentru", iar alții, poate, „contra". Cine-i contra se cheamă că-l respinge. Ar veni cam aşa: „Eu, cutare, să zicem, îl resping pe tovarăşul Maidannikov”. Dar atunci fă bine şi arată faptele pe care te întemeiezi, când spui ca Maidannikov nu este vrednic să intre în partid. Să fie vorba de fapte urâte: numai de acestea vom ține socoteală. Da dacă e vorba să te întinzi la taclale, să ocoleşti miezul lucrurilor şi să ponegreşti omul de pomană, fără să te bizui pe fapte — mai bine lasă-te păgubaş! N-o să ne pierdem vremea cu asemenea flecăreli, întâi şi întâi am să vă citesc cererea scurtă a lui Kondrat Maidannikov, iar după aceea are să-şi facă el însuşi auto-biografia, adică ne va povesti toată viața lui din trecut, din prezent şi din viitor. Pe urmă o să vă dați drumul la gură, spunând fiecare, cum vă taie capul, ce părere aveți despre tovarăşul nostru

Maidannikov. Lucrurile sunt lămurite? Lămurite! Aşadar intru în acțiune, dau citire cererii.

Naguinov citi cererea, netezi foaia de hârtie pe masă şi-şi propti pe ea palma lungă, grea. Acea foaie, smulsă dintr-un caiet de şcoală, îl costase pe Kondrat multe nopți de cugetări chinuitoare, fără somn... Acuma, aruncând priviri sfioase, lucru atât de neobişnuit pentru dânsul, ba spre comuniştii care şedeau la masă, ba spre vecinii lui de bancă, se perpelea atât de tare încât pe frunte i se iviră broboane mari de sudoare, fața lui părând stropită cu picături de ploaie.

Kondrat îşi povesti în câteva cuvinte toată viața, dibuind anevoie vorbele şi amuțind uneori pentru mai mult timp. Se încrunta şi totodată zâmbea silit, jalnic. Liubişkin nu se mai putu stăpâni şi rosti cu voce tare:

— Da de ce să-ți fie ruşine de viața pe care ai dus-o? Ce te tot frământi ca un cal priponit? Ai trăit cum se cuvine să trăiască un om. Hai, Kondrat, zi-i mai cu curaj!

— Am spus tot ce aveam de spus, rosti cu glas stins Maidannikov, zgribulindu-se ca de frig.

Era stăpânit de o stare ciudată: parcă ar fi ieşit dezbrăcat afară în ger, dintr-o casă prea încălzită şi plină de aburi...

După o scurtă tăcere, se ridică Davîdov. Vorbi puțin, dar înfocat, despre Maidannikov care, prin munca sa, îi înflăcărează pe ceilalți colhoznici; îl dădu drept pildă tuturor şi, în încheiere, spuse cu convingere:

— Fără doar şi poate, e vrednic să fie primit în rândurile partidului nostru. Hotărât!

Mai luară câțiva cuvântul, vorbind numai de bine şi cu căldură despre Kondrat. Aceştia fură de multe ori întrerupți prin strigăte de încuviințare:

— Adevărat!

— E bun gospodar!

Apără interesele colhozului!

— Unul ca dânsul n-are să părăduiască banul obştei şi chiar dacă ar pierde vreodată o para — ar şti să pună la loc două.

— N-are cine scorni ceva rău pe socoteala lui. Şi chiar dacă s-ar găsi unul, nimeni nu i-ar da crezare!

Kondrat, palid de emoție, ascultă multe cuvinte despre dânsul. Părea că, în ceea ce-l priveşte, întreaga adunare era în acelaşi gând. Dar iată că se ridică fără veste, sau mai bine zis țâşni ca ars de la locul lui, moş Şciukar care se porni să turuie:

— Dragi cetățeni şi babe! Eu îl contrarifuz pe Kondrat cu toată străşnicia! Eu nu-s ca alții; după mine, frate-frate, da brânza-i pe bani. Aşa-s eu! Cei ce-au vorbit despre Kondrat l-au zugrăvit aşa de frumos, parcă nici n-ar fi om, ci sfânt! Dar ia să vă întreb, cetățeni: ce fel de sfânt poate să iasă dintr-însul, dacă e la fel de păcătos ca şi noi iştialalți.

— Iar o iei razna, moşule, ca de obicei! Că doară nu-l primim în rai, ci în partid, încercă Nagulnov să-l ia cu binişorul pe bătrân.

Dar moş Şciukar nu era dintre acei pe care poți să-i potoleşti sau să-i pui în încurcătură cu una cu două. Îşi întoarse capul spre Nagulnov scăpărând de mânie dintr-un singur ochi — celălalt fiind legat cu o basma roşie care, cine ştie de când, nu fusese spălată.

— Of, că bine te mai pricepi, Makaruşka, să faci turtă pe oamenii cumsecade, nimic de zis! Ai fi bun de teasc de ulei, ca să storci răsărită... Ce-mi bagi pumnul în gură şi nu mă laşi să spun şi eu o vorbuliță? Că doar nu vorbesc despre dumneata, nu pe dumneata te contrarifuz. Aşa ca te poftesc să taci din gură, căci partidul ne învață să folosim din răsputeri critica şi autocritica. Dar ia să vedem ce-i aceea autocritica? Pe ruseşte autocritica înseamnă a face critică cum te taie capul. Dar aiasta ce-o fi însemnând? Înseamnă că poți să-l pişti pe fieştecare de unde pofteşti, numai să-l usture. Să-l pişti aşa pe puiul de lele ca să-l treacă năduşelile din cap până în picioare! Iată ce înseamnă cuvântul autocritică: aşa înțeleg eu.

— Ia stai moşule, îi tăie vorba Nagulnov. Nu mai răstălmăci cuvintele după cum ți se năzare! Autocritica

înseamnă să te critici pe tine însuți, asta e. Când s-o nimeri să iei cuvântul Ia adunarea colhoznică, atunci n-ai decât să te ciupeşti singur cum ți-o trăsni prin cap şi de unde-i pofti. Deocamdată însă potoleşte-te şi stai liniştit.

— Ba dumneata să te potoleşti şi să nu pui căluş criticii mele îi țipă pițigăiat moş Şciukar, înfierbântându-se. Ia te uită, eşti deştept nevoie mare, Makaruşka. Văzut-ai vreodată om care să se beştelească singur? Să mă ponegresc aşa, de florile mărului? Ehei, pierit-au proştii de când cu Puterea sovietică! Adică vreau să zic că dintre cei vechi n-a mai rămas nici unul, iar din aiştia noi s-au plodit atâția că nici nu-i mai poți număra! Măcar că nici acum, de când avem Puterea sovietică, nu-i seamănă nimeni, dar uite că încolțesc amarnic peste tot locul ca samulastra de secară — de stai şi te întrebi când or să se oprească. Uite, bunăoară, să vorbim de mătăluță, Makaruşka.

— Nu te lega de persoana mea: aici doar nu-i vorba despre mine, i-o reteză aspru Nagulnov. Vino la chestiune: vorbeşte despre Kondrat Maidannikov; iar daca n-ai ce spune, ține-ți limba în gură şi stai liniştit ca tot omul cumsecade.

— Adică, vrei să zici, poate, că dumneata eşti cumsecade iar eu ba, ai? Îl întrebă cu mâhnire în glas moş Şciukar.

Deodată, tocmai din fundul încăperii, bubui un glas gros:

— N-ar strica să ne istoriseşti şi nouă, moşneag cumsecade ce eşti, cum i-ai trântit un prunc acum la bătrânețe şi de ce te boldeşti la lume cu un singur ochi, iar celălalt ți-i umflat şi învinețit? Căci când e vorba să beşteleşti pe careva, îți umblă gura ca melița, iar despre tine taci mâlc, hodorog viclean ce eşti!

Şcoala se cutremură de râsete zgomotoase. Dar cum se ridică Davîdov în picioare, hohotele se potoliră numaidecât. Fața lui Davîdov era încruntată, iar glasul îi suna plin de mânie, când începu să vorbească:

— Tovarăşi, aici nu-i panoramă, ci şedință de partid; Hotărât! Cui îi arde de petrecere, n-are decât să se ducă la

şezătoare. Dumneata, moşule, binevoieşte să vii la chestiune sau vrei să pălăvrăgeşti ca şi până acum?

Davîdov i se adresa pentru întâia oară lui Şciukar cu o politețe atât de zdrobitoare. Pesemne, din pricina aceasta, moşul se aprinse năprasnic. Țupăia pe loc, în dosul băncii, ca un cocoş tânăr înainte de a se năpusti la luptă. Chiar şi bărbuța i se zbătea într-o mânie oarbă:

— Adică cine pălăvrăgeşte? Eu sau neghiobul cela din spatele meu, care îmi pune tot felul de întrebări neroade? Şi ce fel de şedință lărgită e aiasta, dacă nu-l lăsați pe om să spună şi el câteva vorbe pe şleau? Adică cum vine aiasta? Da ce, rogu-te, sunt lipsit cumva de dreptul la cuvânt? Eu vorbesc tocmai în chestia lui Kondrat, că-l contrarifuz. N-avem nevoie de oameni de soiul lui în partid. Atâta am avut de spus!

De ce, moşule? Îl întrebă Razmiotnov, înecându-se de râs.

— Fiindcă nu e vrednic să fie în partid. Şi pe matale ce te-a pălit râsul, spelbule? Ai găsit cumva un țumburuş pe jos, şi nu mai poți de bucurie că, deh, o să-ți prindă bine la gospodărie? Iar dacă nu pricepi de ce nu e vrednic Kondrat să intre în partid, am să te lămuresc din plin ca să nu te mai hlizeşti ca murgul când vede ovăz... Sunteți mari meşteri să vedeți paiul din ochiul altora, dar nu zăriți bârna din ochiul vostru! Mătăluță, pasămite, care se cheamă că eşti cogeamite preşedinte al sovietului sătesc, va să: zică o căpetenie simandicoasă, aşa că ar trebui să fii pildă pentru toți de la mic la mare. Da cum te porți? La o şedință ca aiasta te hlizeşti prosteşte, te umfli de atâta râs, de te-ai făcut vânăt la față ca o creastă de curcan! Halal preşedinte! Cum de-ți vine să râzi, când poate soarta lui Kondrat stă în cumpănă? Aşa că judecă dacă ai cap: care dintre noi e mai sirios, mătăluță ori eu? Ehei, măi băiete, păcat că Makaruşka m-a oprit să-mi presar vorba cu nişte cuvințele străine, pe care le-am învățat pe de rost din vocabularul lui, că te-aş picni cu câteva din ele de-ai tot sta să te gândeşti şi tot n-ai da de rostul voroavelor mele! Iar cât despre Kondrat — ca să fie primit ori nu în

partid — sunt contra, fiindcă el a fost un mic proprietar, şi aşa a rămas. Mai mult n-o să scoateţi dintr-însul măcar de l-aţi stoarce la teasc! Turtă o să iasă din Kondrat, nu zic ba, dar comunist — câtu-i lumea şi pământul!

— Şi de ce crezi, moşule, că n-o să iasă din mine un comunist? Îl întrebă Kondrat cu vocea tremurătoare de obidă.

Moş Şciukar îşi miji ochii, plini de batjocură veninoasă:

— Parcă n-ai şti şi tu!

— Iacă nu ştiu. Fă bunătatea şi dumireşte-mă atât pe mine cât şi pe ceilalţi cetăţeni — de ce nu-s vrednic să intru în partid? Dar spune numai adevărul gol-goluţ, fără să-1 înfloreşti cu scorneli de-ale tale.

— Da ce, mă rog, umblat-am eu vreodată cu minciuni? Sau, de pildă, cu niscaiva născociri? Şciukar oftă din rărunchi, de se auzi în toată şcoala, şi clătină cu amărăciune din cap. Toată viaţa mea, de când mă ştiu, trântesc tuturor adevărul în obraz — iată de ce, Kondratuşka, par unora un aliment supărător. Taică-tău, dumnezeu să-l ierte, obişnuia să zică: „Păi, dacă şi Şciukar spune minciuni, atunci cine grăieşte adevărul?" Iată cât de mult mă preţuia răposatul! Păcat că a murit, altfel ar fi adeverit pe loc cuvintele spuse de dânsul, fie-i ţărâna uşoară!

Şciukar îşi făcu semnul crucii, mai-mai să lăcrămeze, dar se răzgândi, cine ştie de ce.

— Ei, vorbeşte despre mine, tata n-are nici în clin nici în mânecă cu toată istoria asta. Spune limpede, ce vină îmi găseşti? Stărui Maidannikov.

Zarva abia stăpânită, din care ţâşniră câteva strigăte de osândire a purtării lui Şciukar, nu-l făcu nicidecum pe moşneag să-şi piardă cumpătul. Ca un stupar priceput care îşi pleacă urechea cu luare-aminte la bâzâitul unui mare roi stârnit — tot aşa şi Şciukar dădu dovadă de stăpânire de sine, rămânând cu desăvârşire liniştit. Mişcându-şi lin braţele, spuse împăciuitor:

— Acuşica oi lămuri totul, de-a fir-a-păr. Iar voi cetăţeni şi dragele mele băbuţe nu mai bâzâiţi aşa, că tot n-o

să mă scoateți din făgaşul meu. Chiar acu am auzit în dos un glas ca şuieratul unui şarpe, cică: „când motanul n-are treabă, se apucă...” şi aşa mai departe. Mârşăvia aiasta a fost spusă în şoaptă la spatele mele. Dar las că ştiu eu a cui a fost asemenea şoaptă şerpească! Dragi cetățeni şi băbuțe, aista-i Agafon Dubțov care mă împroaşcă cu venin ca un balaur cumplit din străfundurile gheenei. El vrea să mă zăpăcească ca să-mi pierd şirul gândurilor şi să nu spun nimic pe socoteala lui. Dar cu mine şi-a găsit naşul. Agafon chiteşte să se strecoare şi el în partid ca şarpele în zemnic, ca să se înfrupte cu lapte, dar am să-l contra-rifuz încă mai dihai decât pe Kondrat. Ştiu şi despre el una bună, că o să rămâneți toți cu gura căscată, când veți afla-o, iar unii din voi poate chiar au să şi leşine.

Nagulnov ciocăni cu creionul într-un pahar gol şi îl luă în răspăr pe bătrân.

— Moşule, te-ai încurcat singur în gândurile dumitale încâlcite. Haide, isprăveşte o dată! Tot timpul la adunări îți umblă gura fără hodină. Ar trebui să ai şi puțin obraz!

— Iar îmi bagi pumnul în gură, Makaruşka! Se tângui moş Şciukar. Crezi că dacă eşti secletar al celulei înseamnă că poți să mă strângi în chingi? Pune-ți pofta în cui! În statutul partidului nu se găseşte nici un articol în care să se spună că bătrânii n-au voie să vorbească. Aiasta o ştiu prea bine! Şi cum de-ți veni pe limbă asemenea vorbe? Pe mine să mă faci neobrăzat? N-aveai decât să ți-o fi dojenit pe Luşka, înainte de a-şi fi luat tălpăşița şi a fi plecat unde a văzut cu ochii. Pe mine nici baba mea nu m-a făcut vreodată neobrăzat. M-ai jignit de moarte, Makaruşka!

Şciukar vărsă câteva lacrimi, aşa cum dorise; apoi îşi şterse ochii cu mâneca cămăşii, dar nu se lăsă, ci urmă cu înfocare, ca şi mai înainte:

— Află că nu sunt eu omul pe care să-l sperie careva, să-mi închidă gura — oricine ar fi acela... Găsesc eu ac şi de cojocul dumitale la întrunirea închisă de partid, n-ai grijă, Makaruşka. N-o să scapi din gheara mea cu una cu două, ai

dat de dracu! Când mă mânii eu, dau cu barda în dumnezeu. Ar fi trebuit să mă cunoşti... că de, doar suntem prieteni la toartă: ne-a mers doar buhul în tot cătunul. Unde mai pui că prieteşugul nostru e vechi, aşa că păzeşte-te ca de foc de mine, ca şi de critica şi de autocritica mea! Eu îi țin din scurt pe toți. Să aibă în vedere aiasta toți cei ce dau năvală în partid ca să-l murdărească!

Arcuindu-şi sprinceana stângă, Nagulnov se întoarse spre Davîdov şi-i spuse în şoaptă:

— Să-l scoatem afară, ce zici? Ăsta ne dă adunarea peste cap! Cum de nu ți-a venit în minte să-l trimiți undeva pentru ziua de azi? Acum că l-au apucat toate năbădăile, nici dracu nu-l mai opreşte...

Davîdov îşi ascundea fața după ziarul pe care îl ținea cu mâna stângă, iar cu dreapta îşi ştergea lacrimile. Râdea să se prăpădească şi nu putea scoate nici un cuvânt: clătină doar capul în semn de tăgadă. Nagulnov, crăpând de ciudă, ridică din umeri şi-l țintui din nou pe moş Şciukar cu o privire mânioasă. Acesta însă, fără să-i pese, începu să turuie aşa de repede că i se împleticea limba în gură:

O dată ce se cheamă că-i adunare deschisă, apoi se cuvine ca şi tu

Kondratuşka, să spui deschis: când ai intrat în colhoz şi ți-ai mânat perechea de boi ca să-i predai colhozului, nu i-ai jelit cu lacrimi amare, da ori ba?

— Aici ai nimerit-o ca nuca în perete! Strigă Diomka Uşakov.

— Vorbărie goală! Ce tot umbli după potcoave de cai morți? Îl susținu Ustin Râkalin.

— Ba să am iertare, nu-i vorbărie goală şi nici n-au ce căta aici potcoavele; întrebarea mea e cât se poate de la locul ei. Iar voi de colo, care sunteți aşa de milostivi, legați cățeaua! Răcni aprig moş Şciukar, străduindu-se să acopere vuietul glasurilor şi făcându-se stacojiu la față.

Aşteptă să se facă linişte, apoi urmă, dar de data asta cu glas scăzut, mieros:

— Se prea poate să fi uitat, Kondratuşka, da eu țin minte cum îți mânai boii în dimineața aceea spre centrul obştesc şi aveai ochii umflați cât pumnul şi roşii ca la iepurii de casă, sau ca la javrele bătrâne trezite din somn. Acu răspunde ca unui popă la spovedanie! Fost-a aşa au ba?

Maidannikov se sculă, îşi potrivi stingherit cămaşa, îl privi o clipă cu ochi împăienjeniți pe moş Şciukar. dar răspunse cu hotărâre, ca un om cumpănit ce era:

— Aşa a fost. De ce aş ascunde? Am cam smârcâit. Îmi părea rău să mă despart de ei. Boulenii aceia nu-i căpătasem moştenire de la bătrân, ci i-am agonisit din munculiță mea. Mult am mai trudit până m-am văzut cu ei! Dar asta e o poveste veche, moşule. Şi ce rău vezi acum pentru partid, dacă mi-au dat atunci lacrimile?

— Cum adică — ce rău? Se aprinse Şciukar. Ia să-mi spui tu mie, unde te duceai cu boii tăi? Te duceai, drăguțule, la socialism! Iacătă unde! Iar după socialism ce-o să ne vie? O să vie comunismul de-a binelea, uite ce o să vie, cum te văd şi mă vezi! Pot spune că eu am deschis ochii în casa lui Makaruşka Nagulnov. Toți care vă aflați aici ştiți că noi suntem prieteni nedespărțiți, şi că eu mă adăp din izvorul felurítelor sale cunoştințe, atât cât îmi încape în căpățână: noaptea ba bucheresc fel de fel de cărți groase, sirioase, din cele fără poze, ba mă uit prin vocabular, căutând să țin minte tot felul de vorbe cărturăreşti. Dar aici îmi joacă renghiul bătrânețea, lua-o-ar naiba s-o ia! Ținerea mea de minte e ca nădragii cu buzunarele rupte — orice pui în ele lunecă afară, şi pace! Dar când dau de o cărțulie, apoi n-o mai lepăd din mână până nu mi-o întipăresc în minte din scoarță în scoarță. Aşa se întâmplă când mă apucă cheful de cetit, şi aşa mai departe! Am cetit multe şi felurite cărțulii din aiestea şi ştiu întocmai, pot să strig sus şi tare cât vreți, chiar până la al treilea cântat al cocoşilor, că după socialism are să poftească la noi comunismul. V-o declar categoric. Ei, uite, Kondratuşka, tocmai aiasta mă cam pune pe gânduri... Când ai intrat în socialism ți-ai scăldat ochii în lacrimi. Dar ce are

să se întâmple când o fi să te înfiinţezi la comunism? Îmi pun capul că va trebui să treci printr-o băltoacă de lacrimi până la genunchi, care ţi-or şirui din ochi. Parcă te văd aievea: aşa are să fie! Dar ia să vă întreb, cetăţeni şi dragele mele băbuţe, ce nevoie are partidul de un plângăcios ca el?

Moşul chicoti vesel şi-şi acoperi cu palma gura ştirbă.

— Nu pot să-i sufăr, ba chiar îi urăsc pe oamenii sirioşi şi mai cu seamă nici nu vreau să-i văd în partid. Dumiriţi-mă şi pe mine la ce naiba e nevoie acolo de nişte posaci? Să li se urască oamenilor cumsecade, să mucegăiască şi să strice cu feleşagul lor statutul partidului? Dacă-i aşa, iacătă, vă întreb: de ce nu-l luaţi în partid pe Demid Molciun? Să vedeţi atunci urât de moarte în rândurile noastre! Nu mi-a fost dat să văd în viaţă un om. mai mohorât ca el! Eu zic că trebuie primiţi în partid numai oameni hăzoşi, care ştiu să însufleţească şi pe alţii, ca de alde mine, dar văd că îi aleg numai dintre cei ursuzi, nişte tălmaci, de parcă ar fi mare scofală de capul lor. Să-l luăm, de-o pildă, pe Makaruşka. În nouă sute optsprezece a înţepenit dintr-o dată, de parcă ar fi înghiţit un metru de fier, şi aşa umblă până-n ziua de azi, sirios, ţeapăn, ţanţoş, curat ca un cocor prin baltă. Nu tu şagă, nu tu râs. Parcă-i urâtul gol care şi-a tras pe dânsul o pereche de nădragi!

— Ia ascultă, moşule, nu te mai lega de mine, lasă persoana mea în pace, căci altfel am să iau măsuri, îi puse în vedere cu toată asprimea Nagulnov.

Dar moşneagul zâmbi dulceag şi, nefiind în stare să pună frâu râvnei sale oratorice, urmă cu însufleţire:

Dar nu mă leg de matale, na, nici atâtica! Iacătă, să vedeţi, Kondrat

aista... parcă-i mare scofală de capul lui? Când îl cată omul, el e călare pe plaivaz: toate ţi le scrie şi ţi le socoteşte, de parcă fără dânsul n-ar avea cine face treaba aiasta. La Moscova, vezi bine, sunt oameni deştepţi care de mult or fi scris şi parascris toate pe curat. De ce să se lege ei la cap dacă nu-i doare! Treaba lui este să vadă de vite, dar nărodul

de el caută să se vâre în rând cu oamenii învățați, nu glumă, de la Moscova... După mine, cetățeni şi dragele mele băbuțe, el face toate aiestea din pricină că mintea lui zace în întunericul neştiinții. Kondrat al nostru n-are încă nivel politic ridicat; iar dacă nu-l are, dacă nu s-a nălțat până acolo, apoi să stea copăcel acasă, să-şi ridice nivelul câte puțin, fără grabă şi să nu se vâre deocamdată în partid. N-are decât să crăpe de ciudă Kondrat, da eu îs cu totul împotriva lui şi-l contrarifuz cu hotărâre!

Davîdov auzi tocmai atunci în clasa de alături glăsciorul subțire, tremurător, al Variei Harlamova. De mult n-o mai văzuse, de multişor nu-i mai auzise vocea caldă, adâncă...

— Îmi dați voie să spun şi eu ceva?

Vino încoace, să te vadă toată lumea, o îndemnă Nagulnov.

Răzbătând fără sfială prin mulțimea îngrămădită, Varia-paria se apropie de masă şi-şi potrivi părul la ceafă, atingându-l uşor cu mâinile sale arămite de soare.

Davîdov o privea zâmbind cu o surprindere mută. Nu-i venea să-şi creadă ochilor. În câteva luni Varia se schimbase, ajunsese de nerecunoscut. Nu, nu mai era codana deşirată, ci o fată chipeşă, înălțându-și mândru capul pe umeri, cu părul răsucit într-un coc greu la ceafă şi strâns cu o basma albastră. Stătea întoarsă pe jumătate spre masa prezidiului, aştepta să se facă tăcere şi se uita undeva departe peste capetele oamenilor, înghesuiți în bănci, mijindu-şi ochii tineri, frumoşi, ca şi cum ar fi scrutat zările, în stepă. „Ce frumoasă s-a făcut de astă-primăvară!” gândi Davîdov.

Ochii fetei scăpărau de înfrigurare. Îi strălucea şi fața trandafirie, năduşită, pe care nu pusese vreodată nici pudră, nici sulimanuri. Sub atâtea priviri ațintite asupra-i, fata îşi pierdu însă cumpătul. Mâinile ei mari mototoleau nervos batistuța cu horbotă; obrajii i se îmbujoraseră, iar glăsciorul ei surd tremura tulburat, când prinse să vorbească, adresându-se lui Şciukar:

— Nu-i adevărat ceea ce spui, bunicule! Îl vorbeşti de rău pe tovarăşul Maidannikov Kondrat Hristoforâci, dar

nimeni n-o să te creadă că nu-i vrednic să intre în partid! De cu primăvară am lucrat cu dânsul la arat; nimeni n-a tras mai multe brazde şi mai bine decât dânsul. Munceşte din răsputeri pentru colhoz, iar dumneata te ridici împotriva lui. Eşti om bătrân, dar judeci ca un copil necopt la minte!

— Atinge-l cu urzica, Varka, să te pomenească! Nu vezi că-i bălăngăneşte limba ca talanca de la gâtul viţelului? Nu-i chip să auzi o vorbă acătării a altora din pricina lui, strigă cu glas gros de tot Pavel Liubişkin, fără să facă nici o sforţare ca să fie auzit.

— Bine zice Varka. Kondrat are mai multe zile-muncă decât toţi ceilalţi colhoznici. E un cazac harnic, nimic de zis! Puse o vorbă bună pentru dânsul şi bătrânul Beshlebnov.

Din tindă se auzi un glas subţire, cam gutunărit:

— Dacă nu-l primiţi în partid nici pe alde Kondrat, atunci înscrieţi-l pe moş Şciukar. Cu el o să înflorească îndată colhozul...

Lui moş Şciukar însă puţin îi păsa: chicotea îngăduitor în bărbuţa-i încâlcită, care nu văzuse cine ştie de când pieptenele. Stătea ca pironit în dosul băncii, fără să întoarcă măcar capul spre cei ce luau cuvântul. Iar când se făcu din nou tăcere, spuse liniştit:

— Varka nici n-are ce căta aici, deoarece încă-i pui cu caş la gură. Ar trebui să se joace cu păpuşile undeva pe sub şopron; iar ea, coţofana, s-a înfăţişat aici ca să-i înveţe minte pe nişte bătrâni înţelepţi ca de-alde mine. Să te strici de râs, nu alta! A început oul să înveţe găina... Dar nici ceilalţi nu sunt mai breji: unul trăncăneşte despre zile-muncă — vezi, doamne, Kondrat are atâtea, că nu încap nici într-o haraba... Da ia să vă întreb: ce au de-a face aci zilele-muncă? Aci nu-i altceva decât lăcomie — micii proprietari sunt totdeauna lacomi dacă vreţi să ştiţi. Despre aiasta m-a lămurit chiar Makaruşka, şi nu o dată. Şi s-a mai găsit unul deştept nevoie mare să spună — luaţi-l, zice, pe Şciukar în partid şi o să vedeţi cum are să înflorească îndată colhozul... Nu-i nimic de râs aici. Numai nişte zărghiţi pot râde, chicoti, şi aşa mai

departe. Carte ştiu? Ba bine că nu! Cetesc orice şi mă iscălesc cu uşurință. împărtăşesc statutul partidului? Mai încape vorbă? Programul îl încuviințez? Îl încuviințez, n-am nimic împotriva lui. Pot merge de la socialism la comunism nu numai la pas, dar chiar în goană mare, fireşte, după puterile mele de om bătrân — nu prea iute ca să nu mi se taie răsuflarea. Ehei, de mult aş fi fost eu în partid şi, poate, chiar că umblam acuşica cu o taşcă subsuoară; dar, dragi cetăţeni şi dragele mele băbuțe, am să vă mărturisesc ca în fața domnului dumnezeului nostru: nu sunt nici eu vrednic deocamdată să fiu în partid... Dar de ce, vă întreb? Fiindcă lerigia îmi mănâncă zilele, fir-ar de trei ori afurisită să fie! Cum aud că bubuie deasupra capului în tăriile cerului, mă şi pornesc mormăind: „Doamne, apără-mă pe mine păcătosul!” — şi numaidecât îmi fac semnul crucii, înalț rugi şi domnului nostru Isus Hristos, şi fecioarei Maria, maicii preciste, şi tuturor sfinților câți îi ştiu că sunt şi care îmi vin pe limbă — mă rog la toți pe rând şi mă las chiar pe vine din pricina tunetului aşa de înfricoşător...

Furat de propria-i limbuție, moş Şciukar era cât pe ce să-şi facă semnul crucii; îşi duse chiar mâna la frunte, dar îşi luă seama la vreme şi se făcu că se scarpină în cap; apoi chicoti fâstâcit:

— Deh, când stai să te gândeşti, frica îți aduce fel şi fel de gânduri: naiba ştie ce-i trăsneşte prin cap prorocului Ilie! Se apucă, aşa într-o doară, să te miruiască cu un fulger drept în scăfârlie şi atunci, moş Şciukar, întinde-te la pământ cu copitele în sus. Numai că eu n-am chef să mor! Vreau să ajung până la comunism, să mă înfrupt şi eu din viața aceea dulce. Iată de ce uneori, când îmi ajunge cuțitul la os, înalț rugi şi îi vâr popii câțiva bănuți în palmă — niciodată mai mult de douăzeci de copeici — ca sa nu-l mânii de pomană pe dumnezeu. Cred că aşa-i mai bine — dar dracu ştie, cum mi-o fi norocul; habar n-am dacă o cădea pajura sau rişca... Te amăgeşti cu gândul că popa se va ruga pentru tine, prostul, ca să-ți dea dumnezeu sănătate: dar dacă stai şi chiteşti, apoi

îți dai seama că popa are nevoie de tine ca mortul de o muiere desfrânată sau, cum zic cărturarii, de-o bordură. Aşa că-i tot un drac! Afurisitul de popă, trage la măsea pe banii tăi şi nicidecum nu se roagă lui dumnezeu... De aceea vă lămuresc şi eu: cum pot să intru în partid cu blestemata de lerigie după mine? Să-l schimonosesc şi pe el, drăguțul de partid, şi pe mine însumi, şi programul? Nu, vă rog să mă scutiți de asemenea păcat! N-am nevoie de aşa ceva. Hotărât!

— Ascultă, moşule, iar ai luat-o razna! Strigă Razmiotnov. Mână pe drum, nu da pe alături!

Drept răspuns, Şciukar ridică mâna prevenindu-l:

— Acuşica isprăvesc, Andriuşka. Dar rogu-te, nu-mi curma firul vorbei cu dojenile tale neroade, alminterlea chiar că nu mai ajung vreodată la capăt. Stai cuminte, ascultă liniştit nişte vorbe înțelepte şi bagă-ți-le bine în cap că au să-ți priască în viața. De când sunt, n-am luat-o niciodată pe de lături. Nu mi s-a întâmplat aşa ceva. Numai că dumneata şi Makaruşka răcniți pe rând la mine ca diaconul din strană, şi-i la mintea cocoşului că-mi pierd fără voie şirul gândurilor. Şi după cum spuneam: tot ajung eu la comunism, chiar dacă nu-s în partid, nu ca acest Kondrat smiorcăit, ci săltând în joc, cu veselie, căci sunt proletar get-beget şi nicidecum mic proprietar ca el. Aiasta v-o spun pe şleau! Iar proletariatul — după cum am cetit eu într-un loc — n-are ce pierde, decât lanțurile. Fireşte, eu n-am nici un fel de lanțuri decât un lănțug vechi cu care legam altădată dulăul, pe când mai duceam viață de huzur, dar, fraților, am în schimb o pramatie de babă, ehei, mai dihai decât sumedenia de lanțuri şi de fiare ale ocnaşilor... Totuşi nici nu mă gândesc s-o pierd pe bătrânica; n-are decât să trăiască pe lângă mine — treacă de la mine. Da dacă s-ar gândi vreodată să mă împiedice şi să mi se pună de-a curmezişul drumului meu care duce de-a dreptul la comunism, atunci am să zbor ca fulgerul de lângă ea şi n-are să apuce a zice „valeu"! În privința aiasta, să n-aveți nici o grijă! Când mă înverşunez, îi bag pe toți în sperieți. Să nu pună dracul pe nimeni să-mi stea în cale! Ori

îl calc în picioare, ori trec pe alături ca un fulger de n-apucă să spună nici cârc!

— Moşule, sfârşeşte o dată, îți retrag cuvântul! Îi puse în vedere hotărât Nagulnov, bătând toba cu palma în masă.

— Chiar acuşi isprăvesc, Makaruşka! Nu mai bate aşa de avan că-ți stâlceşti pălmuța. Şi iată ce zic eu: de vreme ce sunteți cu toții pentru Kondrat, nu mă împotrivesc nici eu, treacă de la mine, primiți-l în partidul nostru. E un om cuviincios şi harnic, am spus-o totdeauna. Dacă am sta să judecăm drept, să despicăm firu în patru, apoi Kondrat trebuie să fie negreşit în partidu nostru, aiasta v-o declar categoric. Într-un cuvânt, Kondratuşka este pe deplin vrednic să fie membru de partid. Iată ce aveam de spus.

— Cu alte cuvinte, ai început cu prohodul şi ai isprăvit cu „mulți ani trăiască"? Îl întrebă Razmiotnov.

Dar toată lumea râdea atât de tare, încât aproape nimeni nu-l mai auzi.

Moş Şciukar, bucuros din cale afară de logosul pe care-l ținuse, se lăsă jos ostenit, îşi şterse cu mâneca chelia năduşită şi-l întrebă pe Antip Grabi, vecinul lui de bancă:

— Straşnic... cum s-ar zice... l-am criticat, hai?

— Moşule, ai face bine să te tocmeşti comediant, îl sfătui în şoaptă, drept răspuns, Antip.

Şciukar se uită chiorâş, cu neîncredere, la vecinul său; şi deoarece nu băgă de seamă zâmbetul viclean, ascuns în barba acestuia, neagră ca smoala, îl iscodi:

— Şi ca ce, rogu-te, să fac aiasta?

— Ca să aduni bani cu lopata — şi nici măcar cu lopata, ci cu căruța. Acolo ai avea tot atâta treabă ca şi când ai pune mâna pe biciuşcă şi ai flutura-o pe deasupra capului! Ai desfăta oamenii cu snoave, ai turna fel şi fel de gogoşi cornorate, ai face cât mai mult pe zărghitul, asta ar fi toată treaba pe care ai avea-o de făcut. Nici un necaz, în schimb parale — berechet!...

Moş Şciukar se învioră văzând cu ochii; începu să se foiască pe bancă şi să prindă a zâmbi:

— Dragul meu Antipuşka! Să ştii de la mine că Şciukar nu se prăpădeşte în nici o împrejurare! Află că nu dă greş la vorbă, nimereşte taman la ţintă, nu-i dintre cei ce trag pe alături! Da ce crezi tu? La o adică, când a fi să mă doboare bătrâneţea, aş putea să mă fac chiar şi comediant! Ehei, pentru tot felul de asemenea comedii îs straşnic de dibaci, şi încă din tinereţe — darmite acu la bătrâneţe! Pentru mine aiestea-s floare la ureche.

Dus pe gânduri, moşneagul molfăi în gol cu gura-i văduvită de dinţi, tăcu un răstimp, chitind ceva în minte, apoi întrebă:

— N-ai auzit cumva, din întâmplare, cam cât se plăteşte comedianţilor? În acord sau cum? Adicătelea, cât se plăteşte simbrie de căciulă? Poţi să aduni cu lopata şi copeici; dar eu n-am nevoie de aşa ceva, cu toate că şi copeica e socotită ban bun pentru un zgârie-brânză.

— Atârnă de felul cum ai să ieşi pe scenă şi cum are să se isprăvească comedia — adică de chipul în care o să te porţi în faţa lumii, şopti Antip conspirativ. Cu cât ai să fii mai puţin stângaci, ci dimpotrivă mai zglobiu, cu

atât ai să primeşti o simbrie mai mare. Ehei, frăţioare, comedianţii atâta ştiu: să înfulece cât patru, să bea până nu mai pot, şi să umble hai-hui din târg în târg. Uşoară viaţă duc, s-ar putea zice: ca nişte păsărele.

— Hai afară, Antipuşka, să fumăm şi noi o ţigară, propuse Şciukar, care pierduse dintr-o dată orice interes pentru adunare.

Ieşiră din clasă, croindu-şi anevoie drum prin mulţimea înghesuită. Se aşezară sub gardul de nuiele pe pământul încălzit de soare şi îşi aprinseră câte-o ţigară.

— Da ia spune-mi, Antipuşka, ţi s-a întâmplat vreodată să vezi comedianţi de aiştia?

— Câtă frunză şi iarbă! Când am făcut slujba la oaste în Grodno, m-am săturat tot privindu-i.

— Ei, şi cum ţi s-au părut?

— Nimic deosebit.

— Arătau hrăniți?

— Cred şi eu, ca nişte porci îngrăşați!

Şciukar oftă din rărunchi:

— Prin urmare, au d-ale gurii şi vara, şi iarna?

— Cât poftesc!

— Şi unde, rogu-te, trebuie să mergi ca să te oploşeşti pe lângă dânşii?

— Negreşit că la Rostov, mai aproape nu-i găseşti nici de leac.

— Atunci nu-i chiar aşa departe... Da de ce nu mi-ai şoptit o vorbuliță mai înainte despre câştigul aista atât de lesnicios? Poate că demult m-aş fi procopsit acolo cu o slujbă. Doar ştii că-s straşnic de priceput la o muncă uşoară, fie ea şi de comediant, pe când la câmp nu mă pot trudi din pricina vătămăturii. M-ai făcut să pierd o bucățică bună cu care puteam să mă înfrupt şi eu! Eşti un buştean şi nu un om ca toți oamenii! Spuse cu mare necaz Şciukar.

— Păi nu ştiu cum n-a venit vorba despre asta, se dezvinovăți Antip.

— Trebuia să-mi fi dat mai de demult ideea aiasta; aş fi huzurit ca comediant cine ştie de când. Iar de câte ori veneam s-o văd pe baba mea, îți puneam şi ție — pe pe masă — o juma de votcă pentru sfatul cel bun! Eram şi eu sătul şi tu beat, aiasta zic şi eu c-ar fi fost o treabă bună... Păcat, măi Antip, flăcăule! Am lăsat să ne scape, ca nişte gură-cască, o daraveră din care am fi putut trage foloase! Chiar azi am să mă sfătuiesc cu baba mea, şi poate m-oi urni în pragul iernii ca să mă aleg şi eu cu ceva bănişori. Davîdov are să mă lase să plec, iar gologanii de prisos au să-mi prindă bine la gospodărie: am să-mi fac rost de o văcuță, o să-mi cumpăr vreo zece oițe, un purceluş, să vezi tu cum are să meargă treaba, ca pe roate... visa cu ochii deschişi moş Şciukar, care, fără să poată fi oprit, trăncănea mai departe în gura mare, încurajat de tăcerea lui Antip, pe care bătrânul o lua drept încuviințare. Cât priveşte armăsarii, trebuie să mărturisesc că m-am săturat de ei până-n gât. Unde mai pui că drumurile pe

vreme de iarnă nu-s de mine. M-am hodorogit rău de tot, nu mai sunt în stare să îndur gerul, într-un cuvânt mi s-a şubrezit sănătatea. Cum stau un ceas în sanie, îmi şi îngheață mațele de frig. Aşa pot să mă aleg şi cu o încurcală de mațe, dacă mi se lipesc toate măruntaiele de frig, sau cu vreo rematismă la şale, aşa cum a pățit-o răposatul Hariton. Nu-mi trebuie aşa ceva! Mai am înaintea mea încă multe treburi că, să ştii, voi face pe dracu în patru da tot o să ajung la comunism!

Antip se plictisi tot râzând pe socoteala bătrânului, încrezător ca un copil, şi se hotărî să pună capăt glumei:

— Ascultă, moşule, trebuie să chibzuieşti temeinic înainte de a te scrie la comedianți...

— Dar parcă ai ce chibzui? Se împotrivi, înfumurat, moş Şciukar. Dacă ies bani de pomană, apoi mă înfățişez şi eu acolo mai spre iarnă. Da ce, crezi că-i mare scofală să-i înveseleşti pe oameni, să îndrugi verzi şi uscate?!

— Uneori ți-e lehamite de bani, oricât de mulți ai câştiga...

— Şi de ce, rogu-te? Îşi ciuli urechile moş Şciukar.

— Îi snopesc în bătaie pe comedianții iştia...

— Îi ba-a-t? Cine-i bate?

— Lumea, cei ce-au plătit biletele.

— Da de ce îi bat?

— Ei, dacă nu le-a fost pe plac vreo vorbă rostită de comedianți sau dacă li s-a părut că n-are nici un chichirez povestea pe care au spus-o — atunci îi bat!

— Şi... adicătelea. îi stâlcesc în bătaie sau, doar aşa, în glumă, numai ca să-i sperie?

— Pe dracu, să-i sperie! Dau uneori într-înşii în lege, că după comedie îl trimit pe câte un biet comediant drept la bolniță, ba se întâmplă să-l ducă şi la țintirim. O dată, am văzut cu ochii mei cum oamenii au muşcat urechea unui comediant la circ şi i-au răsucit un picior de dinapoi cu călcâiul în față. Aşa a şi plecat acasă, sărmanul...

— Stai oleacă! Adică cum vine asta — un picior de dinapoi? Da ce, avea patru picioare?

— Acolo se găsesc tot felul de ciudățenii... îi țin ca să aibă de ce să se strice de râs lumea la panaramă. Dar în întâmplarea aiasta m-am încurcat: am vrut să spun că era vorba de piciorul stâng de dinainte. Într-un cuvânt, i-au răsucit cu totul piciorul şi a pornit omul de-a-ndărătelea, aşa că nu puteai să înțelegi în ce parte se îndreaptă! Ce-a mai răcnit sărmanul! Se auzea în tot târgul. Parcă vuia maşina de la un tren; mi se făcuse părul măciucă.

Şciukar privi îndelung şi cu luare-aminte chipul serios, ba chiar posomorit al lui Antip — pesemne din pricina amintirilor neplăcute — şi, în cele din urmă, se încredință că povestirea cuprindea adevărul adevărat. Atunci, plin de mânie, întrebă:

— Dar unde-mi erau polițaii, lua-i-ar naiba să-i ia! Stăteau cu mâinile în sân, când se întâmpla asemenea mişelie?

— Păi polițaii au luat şi ei parte la bătaie. Am văzut cu ochii mei cum unul ținea cu mâna stângă fluierul la gură şi şuiera de mama focului, iar cu dreapta îi căra comediantului la scatoalce după ceafă.

— Aşa ceva, dragă Antipuşka, putea să se întâmple pe vremea țarului. în anii Puterii sovietice nu se cade ca miliția să bată.

— Nici vorbă că miliția nu-i atinge pe cetățenii obişnuiți, cât priveşte însă pe comedianți, îi bate, e voie de aşa ceva. Asta-i de când lumea, n-ai ce-i face!

Moş Şciukar îşi miji ochii bănuitor:

— Torni la minciuni gogonate, măi Graci, al dracului mai eşti! Nu-mi vine de loc să mă încred în vorbele tale... Ia să-mi spui şi mie de unde poți şti tu că şi acum le tăbăcesc pielea comedianților? N-ai mai umblat prin târguri de vreo treizeci de ani, n-ai scos nasul mai departe de hotarul cătunului. De unde le poți şti pe toate?

— Dar n-am eu un nepot care şade la Novocerkask? El ne dă de veste prin scrisori despre viața de la târg, îl încredință Antip.

— Doar aşa, prin nepotu-tău... începu din nou să şovăie moş Şciukar şi oftă din greu. Precum se vede, e o treabă primejdioasă, nu glumă, să fii comediant... Şi dacă-i cum spui — că lumea de-acolo sare să te omoare, apoi eu n-am nevoie de aşa ceva. Ducă-se la mama dracului viața aiasta atât de veselă!

— Tocmai de aceea ți-am şi spus-o — ca să ştii. Sfătuieşte-te mai întâi cu baba ta, şi pe urmă hotărăşte.

— Baba mea n-are nici în clin nici în mânecă cu toate aiestea, răspunse sec moş Şciukar. La o adică, nu ei or să-i moaie oasele. Şi, atunci, ca ce să mă sfătuiesc cu dânsa?

— Dacă-i aşa, hotărăşte singur, încheie Antip, sculându-se de jos şi strivind țigara cu talpa.

— N-am nici o grabă şi apoi până-n iarnă mai este destulă vreme. Drept să-ți spun, mi-ar părea rău să las armăsarii — apoi şi babei o să-i fie urât fără mine... Nu, Antipuşka, comedianții iştia n-au decât să se lipsească de mine — se vede că aşa li-i dat lor. Fir-ar afurisite să fie câştigurile aistea uşoare! Dar dacă stai şi chibzuieşti bine, apoi nici nu sunt chiar aşa de uşoare. Dacă s-or porni zilnic să te buşească cu ce-or nimeri, iar miliția în loc să te apere, şi-o încerca şi ea pumnii pe spinarea ta, apoi — foarte mulțumesc! N-aveți decât să mâncați singuri papara aiasta! Pe mine m-au obijduit din fragedă copilărie toți — care a vrut şi care n-a vrut! Şi gânsacii, şi buhaii, şi dulăii —- numai pielea mea ştie ce-a pățit. Nu vezi până unde au ajuns lucrurile? Să-mi lepede in prag un prunc. Crezi că aiasta-i mare bucurie, ce zici? Să mă pomenesc la bătrânețe că mă omoară sau că-mi sucesc vreun mădular oarecare? Foarte mulțumesc! N-am chef de aşa ceva, şi basta! Hai, Antipuşka, să mergem mai bine la şedință; acolo îi treabă mai de nădejde, şi-i mai vesel; iar comedianții n-au decât să-şi poarte singuri de grijă. Pesemne că toți sunt nişte tineri, împielițații,

sănătoşi tun. Îi burduşesc unde se nimereşte, iar ei, vezi bine, numai se îngraşă din aiasta. Pe când eu, deh, o moşnegărie! Şi ce folos că acolo-i hrană din belşug? Dar ia speteşte-mă de vreo două ori, că-mi şi iese sufletul din mine. Atunci la ce naiba îmi mai trebuie crăpelnița de frupt? Nerozii aceia care-i bat pe bieții comedianți, le-o smulg din beregăți. Nu vreau să fiu comediant şi bună pace! Şi tu nu mă mai ademeni, diavol tuciuriu ce eşti. Nu mă mai amărî cu totul, pe vecie! Uite, îmi istoriseai printre altele că un nebun de legat a muşcat urechea unui comediant, că i-au răsucit piciorul din rădăcină şi l-au snopit în bătaie, iar pe mine acu mă şi dor urechile, mi se frâng picioarele şi mă chinuie oasele, ca şi cum eu aş fi fost bătut, muşcat de urechi şi trântit pe jos după pofta inimii lor… Află că mă apucă toate năbădăile, când aud de sălbăticiile aiestea, sunt tare slab de nevre, parcă m-ar fi calicit cineva. Aşa că, pentru dumnezeu, du-te deocamdată singur la adunare, iar eu o să mă odihnesc oleacă aici, ca să mă mai liniştesc, să-mi pun nevrele în rânduială şi după aceea mă duc să-l contra-rifuz pe Dubțov. Acum nu pot, Antipuşka, nici să vorbesc. Mă trec fiori pe şira spinării şi-mi tremură genunchii. M-au apucat toate bâțâielile, lua-le-ar naiba; nu mai pot nici măcar să stau pe picioare…

Şciukar se apucă să-şi răsucească altă țigară. Într-adevăr, îi tremurau mâinile. Tutunul de casă, tăiat grosolan, se vărsa pe peticul de hârtie de jurnal, răsucit ca un jgheab micuț, iar fața i se schimonosea plângăcios. Antip cătă la dânsul cu o milă prefăcută:

— Dacă aş fi ştiut vericule, că eşti aşa de simțitor la inimă, nu ți-aş fi povestit despre viața amară pe care o duc comedianții… Nu, nu eşti bun de comediant! Şezi mai bine pe cuptor şi nu umbla cu limba scoasă după câştiguri mari. Unde mai pui că nu se face să-ți laşi baba singurică pentru multă vreme. Trebuie să ai milă de bătrânețele ei…

— Să vezi ce-o să se mai bucure ea când va afla că din pricina ei n-am primit a pleca din cătun ca să mă fac comediant! N-are să ştie ce să-mi mai facă de recunoştință!

Moş Şciukar zâmbea înduioşat şi clătina din cap, desfătându-se dinainte de plăcerea ce o va avea şi pe care i-o va face bătrânei sale, când îi va da o veste atât de bună. Dar deasupra capului său se şi strângeau nori de furtună.

Nu ştia că Makar Nagulnov, credinciosul său prieten, trimisese de o jumătate de oră la baba lui pe un flăcău, cu straşnică poruncă să se înfăţişeze neîntârziat la şcoală şi, sub o pricină oarecare, să-şi ia bărbatul şi să-l ducă pe sus acasă.

— Vorbeşti de lup şi lupul la uşă! Zâmbi de data asta făţiş Antip Graci şi sughiţă vesel.

Moş Şciukar înălţă capul. Parcă i-ar fi şters cineva cu buretele ud zâmbetul fericit de pe faţă! Baba lui venea drept spre dânsul, încruntată, hotărâtă, cu o înfăţişare aspră de comandant.

— Ia uite piaza rea... Şopti buimăcit moş Şciukar. De unde o fi răsărit aici afurisita? Zăcea bolnavă, nu-şi putea sălta capul de pe pernă şi, poftim, acum a venit singură. Ce dracu o căuta aici cotoroanţa?

— Hai acasă, moşule, îi porunci bătrâna pe un ton care nu îngăduia nici o împotrivire.

Şezând pe pământ, moş Şciukar o privea ca vrăjit, de jos în sus, cum se uită iepurele de casă la şarpele boa.

— Adunarea încă nu s-a sfârşit, drăguţo, şi eu trebuie să mai iau cuvântul. Căpeteniile cătunului nostru m-au rugat stăruitor să vorbesc, spuse el în cele din urmă cu glas scăzut şi îndată sughiţă.

— Las' că s-or lipsi ei de tine. Hai! Te aşteaptă treburi acasă.

Bătrâna era aproape cu un cap mai înaltă decât dânsul şi de două ori mai voinică. Îl apucă autoritar de mână şi cu o singură mişcare îl puse uşor pe picioare. Moş Şciukar îşi veni în fire şi bătu mânios din picior:

— Uite că nu merg! N-ai nici un drept să mă împiedici să iau cuvântul la adunare. Da ce, crezi că te afli sub vechiul rigim?

Fără să mai spună o vorbă, bătrâna se întoarse şi porni cu pas mare înspre casă, iar moş Şciukar, pe care îl ducea de mână, mergea repede, mărunțel, alături de dânsa, încercând uneori să se împotrivească. Întreaga lui înfăţişare vădea supunere oarbă faţă de soartă.

Antip Graci se uita după el şi râdea încetişor. Când urcă treptele cerdacului îi trecu însă prin gând: „La drept vorbind, dacă moare cumva moşul, ferească dumnezeu, o să ne fie urât în cătun fără dânsul!”

Capitolul XXIII

Îndată ce plecă moş Şciukar, şedinţa căpătă cu totul alt caracter: cuvântările colhoznicilor, neîntrerupte acum de năvalnice hohote de râs, arătau seriozitatea cu care se discuta candidatura lui Dubţov. Iar după ce, spre mirarea tuturor, luă cuvântul fierarul Ippolit Şalîi, în adunare se făcu pentru prima oară, timp de câteva clipe, o linişte adâncă, ca înainte de furtună...

Se dezbătură cu de-amănuntul candidaturile celor trei colhoznici care înaintaseră cereri de intrare în partid; prin vot pe faţă fură primiţi în unanimitate tustrei în calitate de candidaţi, cu termen de încercare pe şase luni. Abia atunci ceru cuvântul bătrânul Şalîi. Ridicându-se din banca de lângă fereastră, se sprijini cu spatele lat de pervaz şi întrebă:

— Îmi daţi voie să pun şi eu o întrebare lui Iakov Lukici, administratorul nostru?

— Poţi să-i pui şi două, aprobă numaidecât voios Makar Nagulnov, ciulind urechile.

Iakov Lukici întoarse în silă capul către Şalîi. Pe faţă îi încremeni o expresie de aşteptare încordată.

— Uite, oamenii intră în partid, vor să-şi ducă viaţa nu numai pe lângă el, ci în sânul lui, să împărtăşească împreună cu dânsul necazurile şi bucuriile, începu să vorbească Şalîi cu o voce joasă, stăpânită, fără să-şi ia ochii negri, bulbucaţi, de la Iakov Lukici. Tu de ce nu faci cerere de înscriere în partid, Lukici? Te întreb cât se poate de stăruitor: de ce tot stai şi aştepţi, bătând laturile? Sau nu te priveşte de loc faptul că partidul se zbate, ca să ne scoată din nevoi şi să ne dea o viaţă mai buna? Iar tu — ce faci? Tu te laşi pe tânjeală, te piteşti, la umbră, la răcoare; aştepţi ca alţii să agonisească bucata de pâine, s-o mestece şi să ţi-o vâre de-a gata în gură, aşa-i ori ba? Adică cum vine asta? E foarte bătător la ochi şi cât se poate de limpede pentru lume... Află că tot cătunul s-a lămurit în privinţa ta.

— Îmi câştig singur bucata de pâine, n-am cerut-o încă de la tine, ripostă prompt Ostrovnov.

Şalîi făcu un gest autoritar, ca şi cum ar fi îndepărtat acest argument fără nici o valoare, şi spuse:

— Poți să-ți câştigi bucata de pâine în diferite feluri: iei traista în băț şi porneşti să ceri de pomană — nici aşa nu mori de foame. Eu nu vorbesc despre asta, iar tu, Lukici, nu căuta să scapi ca şarpele de sub furcă, las', că înțelegi tu despre ce vorbesc eu! Înainte vreme, când îți duceai viața în gospodăria ta de sine stătătoare, amarnic mai munceai, erai cu ochii în patru, ca lupul, te apucai de orice treabă ca nu cumva să pierzi prilejul de a câştiga încă o para; azi însă dai rasol — s-ar zice că tot ce lucrezi, faci numai de ochii lumii. Ei, dar acuma nu-i vorba de asta, n-a venit deocamdată sorocul să dai socoteală în fața obştei de munca ta, pe care o îndeplineşti de mântuială, şi de viața ta întortochiată. O veni însă vremea şi ai să dai socoteală! Dar acum spune: de ce nu ceri să intri în partid?

Nu sunt aşa de învățat ca să intru în rândurile partidului, răspunse cu

glas scăzut Ostrovnov.

Rosti aceste cuvinte atât de încet, încât îl auziră numai cei ce şedeau lângă dânsul.

Careva din spate strigă pe un ton ridicat:

— Grăieşte mai tare! Nu se aude ce mormăieşti acolo în barbă! Mai spune o dată ce-ai zis!

Iakov Lukici rămase tăcut multă vreme, de parcă n-ar fi auzit ce i se cerea. În liniştea adâncă ce se lăsase ca-ntr-o aşteptare, de pe malul pârâului întunecat, somnoros, se auzeau orăcăielile broaştelor pe fel şi fel de glasuri, toate de-a valma, şi vaietele unei cucuveici undeva departe, pesemne pe acoperişul vechii mori de vânt, dincolo de cătun, ca şi fluierăturile sturzilor în desişul verde de salcâm din fața ferestrelor.

Lui Ostrovnov îi era greu să tacă mai departe. Atunci spuse din nou, mult mai tare:

— Nu-s atât de învățat ca să pot intra în partid.

— Ca administrator ai destulă carte, dar pentru partid — ba? Îl întrebă iarăşi Şalîi.

— Acolo-i vorba de gospodărie, iar aici — de politică. Dacă tu nu pricepi care-i deosebirea, apoi eu îmi dau mai bine seama, răspunse acum răspicat şi tare Iakov Lukici, care îşi recăpătase între timp cumpătul, după primele clipe de zăpăceală.

Dar Şalîi nu se lăsă şi rosti cu un zâmbet batjocoritor:

— Comuniştii noştri se îndeletnicesc şi cu gospodăria şi cu politica, şi — ceea ce-i de mirare — izbutesc şi în una şi în alta! S-ar zice că cea dintâi n-ar fi o piedică pentru cea de-a doua. O cam scalzi, Lukici, nu spui ceea ce ar trebui... vrei să ocoleşti adevărul, de aceea o scalzi!

— N-am de ce şi nici pentru ce s-o scald, răspunse cu o voce surdă Ostrovnov.

— Ba o scalzi! Gânduri tăinuite te opresc să ceri primirea în partid... Dar, poate, greşesc; dacă-i aşa, îndreaptă-mi greşeala, îndreapt-o!

Dezbaterile adunării durau de peste patru ore. În şcoală era un zăduf de nesuferit, cu toată răcoreala nopții. Câteva lămpi de masă, puse în coridor şi în sălile de clasă, luminau slab, sporind parcă zăpuşeala. Cu toate acestea oamenii, leoarcă de sudoare, şedeau fără să se clintească din loc şi, tăcuți, urmăreau cu încordare schimbul de cuvinte, iscat fără veste, între bătrânul fierar şi Ostrovnov. Simțeau cu toții că aici se ascunde ceva încă nemărturisit, apăsător, tainic...

— Şi, mă rog, ce fel de gânduri tăinuite pot avea eu? Dacă ştii să citeşti gândurile tuturor, n-ai decât să le dai în vileag, îl înfruntă Ostrovnov, recăpătându-şi liniştea pierdută şi trecând de la apărare la atac.

— Hotărăşte-te, Lukici, şi vorbeşte singur despre tine. La ce bun aş vorbi eu în locul tău?

— N-am ce să-ți spun ție!

— Dar nu trebuie să-mi spui mie, ci obştei... norodului de aici!

— Nimeni, afară de tine, nu-mi cere socoteală pentru nimic.

— Lasă, ajunge c-o fac eu. Aşadar, nu vrei să vorbeşti? Nu-i nimic, om aştepta; dacă nu azi, mâine tot ai să deschizi gura.

— Ce te legi de mine, Ippolit? Dar tu de ce nu intri în partid? Vorbeşte în privința ta, ce mă tot spovedeşti pe mine, doar nu eşti popă!

— Dar cine ți-a spus că nu intru în partid? Îl întrebă Şalîi tărăgănat, lungind vădit cuvintele, fără să se clintească din loc.

— Dacă nu eşti până azi membru de partid, înseamnă că nu te-ai înscris.

Atunci Şalîi, icnind, îşi dezlipi cu o smucitură umărul de pervazul ferestrei şi porni printre consătenii care se dădeau în lături parcă după o înțelegere. Păşind legănat, se îndreptă fără grabă spre masa prezidiului, spunând din mers:

— Până acum nu m-am înscris — asta-i adevărat, dar acum mă înscriu. Dacă tu, Iakov Lukici, nu te înscrii, înseamnă că trebuie s-o fac eu. Dacă ai fi înaintat tu astăzi cererea, eu m-aş fi oprit. Pentru amândoi nu-i loc în acelaşi partid! Suntem oameni din partide deosebite...

Ostrovnov tăcu, zâmbind în doi peri, iar Şalîi, apropiindu-se de masă, întâmpină privirea luminoasă, recunoscătoare, a lui Davîdov. Întinzând cererea scrisă anevoie pe un pețecuț de hârtie veche, îngălbenită, bătrânul spuse:

— Cât priveşte chezaşi, n-am. Dar trebuie să ieşim la un capăt... Care dintre voi, flăcăi, se pune chezaş pentru mine? Ia să vă văd, scrieți aici!

Davîdov scrise cel dintâi, grăbit, cu litere mari, recomandarea. Apoi luă Nagulnov condeiul.

Ippolit Şalîi fu primit în unanimitate candidat de partid. După votare, comuniştii celulei de partid din Gremeacii- Log, sculându-se în picioare de la locurile lor, începură să aplaude. După ei se ridicară toți cei de față, bătând rar şi

răsunător, dar fără îndemânare, din palmele lor trudite, pline de bătături.

Şalîi clipea înduioşat. Cercetă parcă pentru întâia oară cu ochii umezi chipurile de mult cunoscute ale consătenilor săi. Dar când Razmiotnov îi şopti: „Ai face bine, unchiule Ippolit, să spui oamenilor câteva cuvinte ca să le meargă la inimă…”, bătrânul fierar clătină din cap:

— De ce să arunc vorbe în vânt! Eu nu pot să scot din mânecă asemenea cuvinte… Nu vezi cum bat oamenii din palme? Înseamnă că înțeleg totul şi aşa, fără vorbele mele de prisos.

În aceeaşi clipă se petrecu o schimbare uimitoare nu pe fața celor primiți în partid, ci pe chipul secretarului celulei de partid — Nagulnov. Davîdov nu-l văzuse niciodată într-o astfel de stare: Makar zâmbea din inimă, cu toată fața. Ridicându-se de la masă, cât era de lung, îşi potrivea cam agitat bluza militară, atingea absent cu degetele catarama centironului, îşi lăsa greutatea trupului ba pe un picior ba pe altul, dar mai cu seamă surâdea, dezvelindu-şi dinții deşi, mărunți. Buzele lui, încordate totdeauna, zvâcniră la colțuri şi se deschiseră puțin într-un zâmbet înduioşător, ca la copii. Era atât de neobişnuit zâmbetul acesta pe chipul aspru de ascet al lui Makar, încât Ustin Râkalin nu se putu stăpâni. El, cel dintâi, izbucni uimit:

— Ia uitați-vă, oameni buni, Makar al nostru parcă zâmbeşte a râde. Pentru întâia dată văd asemenea minune…

Iar Nagulnov, fără să-şi ascundă surâsul, răspunse:

— Hodoronc-tronc! M-ai şi prins! Da de ce să nu zâmbesc? Mă bucur din toată inima: de aceea zâmbesc. Aşa ceva nu se întâmplă în fiece zi. Şi cine poate să mă oprească? Dragi cetățeni ai cătunului, declar închisă şedința lărgită de partid. Ordinea de zi a fost terminată.

Într-o încordare parcă şi mai sporită, îndreptându-şi încă şi mai mult umerii drepți, părăsi masa şi spuse cu voce răsunătoare:

— Ca secretar al celulei, rog să vină la mine tovarăşii dragi, pe care i-am primit în măreţul nostru partid comunist. Vreau să vă felicit pentru marea cinste! Şi strângând din nou buzele, devenit iarăşi Makar cel de toate zilele, rosti cu glas scăzut, dar poruncitor, ca un comandant: La mine, băieţi!

Primul se apropie Kondrat Maidannikov. Şi din fund se vedea cămaşa lui, leoarcă de sudoare, care i se lipise de spate, de Ia omoplaţi şi până la şale. „Sărmănelul de el, ai zice că a cosit o deseatină!” compătimi o bătrânică, molfăind din buze, iar careva râse încetişor: „A fost pus pe jăratic Kondrat, nu glumă!”

Aplecându-şi capul, Nagulnov apucă mâna lui Kondrat, întinsă drept spre dânsul, cu palmele lui lungi, umede de tulburare, i-o strânse cât putu de tare şi spuse solemn cu glasul uşor tremurător:

— Tovarăşe! Frăţioare! Te felicit! Avem nădejdea cu toţii, noi, comuniştii… nădăjduim… că vei fi un bolşevic model. Când e vorba de tine, nici nu poate fi altfel!

Iar când Ippolit Şalîi se apropie cel din urmă de dansul, cu mers legănat de urs şi, stăpânindu-şi râsul, stingherit de ochii tuturor, aţintiţi asupră-i, îi întinse de departe o mână uriaşă, neagră, bătucită de muncă, Nagulnov paşi în întâmpinarea lui, cuprinse cu putere umerii laţi şi gârbovi ai bătrânului fierar, şi-i spuse:

— Iacătă, nene Ippolit, ce bine s-au brodit lucrurile! Te felicit din toată inima! Te felicită şi ceilalţi băieţi, comuniştii noştri. Să trăieşti, să fii sănătos şi să baţi cu barosul încă vreo sută de ani spre folosul Puterii sovietice şi al colhozului nostru! Îţi urez zile multe, unchiaşule, şi basta! Viaţa dumitale lungă nu poate aduce decât bucurie oamenilor. Adevăr grăiesc.

Înghesuindu-se stânjeniţi şi ciocnindu-se unul de altul, cei patru cetăţeni, primiţi în rândurile partidului, strângeau mâinile celorlalţi comunişti. Lumea se şi îngrămădea la ieşire, sporovăind cu însufleţire, când deodată Davîdov strigă:

Cetățeni, aşteptați o clipă! Îngăduiți-mi să spun câteva cuvinte.

— Dă-i drumul, preşedinte, dar cât se poate mai pe scurt, că altfel ne înăbuşim de-a binelea! E o căldură şi un zăduf aici, curat ca la feredeul de aburi, strigă careva din mulțime, râzând.

Colhoznicii prinseră din nou să se aşeze pe la locurile lor. Câteva clipe, în şcoală stărui un vuiet surd, apoi se făcu tăcere.

— Cetățeni colhoznici şi mai cu seamă colhoznice! Astăzi, ca niciodată, membrii colhozului nostru s-au adunat toți, până la unul... începu Davîdov, dar îl întrerupse Diomka Uşakov, care răcni din coridor:

— Hei, Davîdov, începi ca şi moş Şciukar. El spunea: „Dragi cetățeni şi băbuțe”. Parcă te-ai molipsit de la dânsul: tot aşa porneşti şi dumneata.

— Învață unul de la altul. Şciukar rosteşte când şi când vorbulița lui Davîdov: „Hotărât!”, iar Davîdov o să spună curând: „Dragi cetățeni şi băbuțe!" adăugă bătrânul Obnizov.

În şcoală izbucniră hohote de râs pline de voie bună, dar atât de puternice, încât lămpile începură să pâlpâie, ba una chiar se stinse. Râdea şi Davîdov, acoperindu-şi din obişnuință gura ştirbă cu palma-i lată. Numai Nagulnov răcni mânios:

— Da ce înseamnă asta? În adunarea noastră n-a rămas nici un pic de seriozitate? Unde ați pierdut-o? A ieşit din voi o dată cu nădușeala?!

Dar strigătul lui parcă turnă gaz pe foc. Hohotele de râs izbucniră încă şi mai năvalnic, trecând cu o putere nouă din clasă în clasă până pe coridor. Makar dădu din mână a lehamite şi se întoarse spre fereastră cu un aer plictisit.

Totuşi nu-i venea să-şi dea pe față prefăcuta-i nepăsare, judecând după felul cum i se zbăteau muşchii obrajilor şi cum îi tresărea sprinceana stângă.

Peste câteva clipe, când se făcu iarăşi linişte, Nagulnov sări de pe scaun ca înțepat de o viespe, auzind dinspre rândurile

din fund glăsciorul întretăiat, totuşi destul de tare, al lui moş Şciukar:

— Daţi-mi voie să vă lămuresc, dragi cetăţeni şi băbuţe, de ce vă zic eu aşa.

Bătrânul n-avu timp să-şi isprăvească vorba, când hohotele de râs detunară din nou, stingând încă două lămpi. Careva sparse pe întuneric un ţilindru de lampă şi înjură urât. O femeie îl dojeni:

-— Tacă-ţi botul! Te foloseşti de întuneric, că nu te vedem, şi te apuci să sudui fără ruşine, nătărăule!

Râsul se potoli încetul cu încetul şi în lumina scăzută răsună iarăşi vocea dârdâitoare şi mânioasă a lui moş Şciukar:

— Un nărod suduie pe întuneric de mama focului, iar alţii se prăpădesc de râs nu ştiu de ce... Curat bătaie de joc şi nu viaţă nouă! Mai bine nu veni la adunare! Iaca de ce vă spun eu aşa: „Dragi cetăţeni şi băbuţe!” De aceea, fiindcă numai babele sunt făpturi de nădejde; numai pe ele poţi pune temei. Orice babă, ca şi cum ar fi o bancă de stat, îşi duce traiul fără potlogării şi fără fel de fel de matrapazlâcuri. De la ele nu mă aştept la vreo mârşăvie, aşa cum mă vedeţi şi vă văd. În schimb, pe tinerele neveste şi pe fete nici nu vreau să le văd în ochi! Şi de ce, rogu-vă, pot să vă întreb? Fiindcă nu o bunicuţă vrednică de cinste mi-a lepădat un plod în prag — aiasta nu-i treabă de femeie bătrână: n-o ţine brăcinarul pe nici una, chiar dintre cele mai vioaie, si aducă un copil pe lume! Aici a fost mâna unei afurisite de tinere care a binevoit să arunce beleaua pe capul meu, punându-mă samavolnic în rândul taţilor. Iaca de ce nu le pot suferi şi le duşmănesc de moarte pe toate tinerele fluşturatice sau de-alde aiestea, cum le-o mai fi zicând. Nici nu vreau măcar să ridic ochii asupra vreuneia după asemenea pătăranie! Mă apucă greaţa, ca după beţie, când mă uit din întâmplare la vreo muieruşcă frumoasă. Iată unde m-au adus, blestematele!... Şi atunci cum să le vorbesc după păţania cu ţâncul — să le zic: „Dragele mele nevestici şi fete neprihănite", şi să le fac tot

felul de ploconeli şi de giugiuleli, să le aduc daruri pe tipsie? Nu fac eu una ca aiasta cât îi lumea şi pământul!

Nemaiputându-se stăpâni, Nagulnov îşi arcui sprâncenele şi-l întrebă mirat:

— Da de unde ai mai răsărit, moşule? Parcă te dusese baba acasă. Cum de te afli iar aici?

— Ei şi ce dacă m-a dus! Răspunse cu înfumurare Şciukar. Ce-ți pasă? Aiasta-i treaba noastră, a familiei, şi nicidecum a partidului. Eşti lămurit?

— Ba de loc. Dacă baba te-a dus acasă, înseamnă că avea treabă cu dumneata şi se cuvine să rămâi acolo.

— Am fost şi nu-s, Makaruşka! N-am nici o îndatorire nici față de dumneata, nici față de baba mea. Duceți-vă la naiba şi lăsați-mă în pace, pentru numele lui dumnezeu!

— Dar cum ai izbutit, moşule, s-o ştergi de-acasă? Îl întrebă Davîdov, silindu-se din răsputeri să-şi stăvilească râsul.

În vremea din urmă, Davîdov nu mai putea cu nici un chip să se stăpânească față de Şciukar. Nu era în stare nici măcar să se uite la dânsul fără să zâmbească. Acum aştepta răspunsul, mijindu-şi ochii şi acoperindu-şi dinainte gura cu palma. Nu degeaba îi spunea cu ciudă vădită Naguinov când rămâneau între patru ochi: „Ce se petrece cu tine, Semion? Din te miri ce şi mai nimic, te apucă râsul, ca pe o fată pe care o gâdili. Nu mai semeni de loc a bărbat în toată firea!”

Însuflețit de întrebarea lui Davîdov, Şciukar se năpusti înainte, căută cu înverşunare să-şi facă loc, dând din coate, îmbrâncind pe consătenii îngrămădiți între bănci şi străduindu-se din răsputeri să ajungă la masa prezidiului.

Naguinov îi strigă:

— Hei, moşule! Ce, vrei să treci peste capetele oamenilor? Vorbeşte de acolo. Îți dau cuvântul, numai cât se poate pe scurt!

Oprindu-se la jumătatea drumului, moş Şciukar strigă cu mânie drept răspuns:

— Învaț-o pe bunică-ta de unde să vorbească; eu, unul, îmi ştiu locul! Dumneata, Makaruşka, te urci totdeauna la tribună, sau vorbeşti din prezidiu, şi îndrugi de acolo vrute şi nevrute; da eu de ce trebuie să vorbesc cu oamenii numaidecât de undeva din dosul întunecat? Nu văd de acolo nici o fetişoară, numai cefe, spete şi celelalte cu care oamenii cumsecade se aşază pe bănci. După dumneata, cu cine trebuie să vorbesc eu? Cui să le spun ce am pe suflet? Cefelor, spetelor şi aşa mai departe? N-ai decât să treci dumneata aici, în dos, ca să-ți ții din locul ista cuvântările; eu însă vreau să privesc oamenii în ochi când vorbesc cu dânşii! E lămurit? Ei, fă bine şi taci din gură olecuță, nu-mi rupe şirul gândurilor. Ai prins un nărav: ții să mă zăpăceşti din capul locului. Nu apuc să deschid gura, că şi începi să mă împroşti, ca din praştie, cu tot felul de zbierete. Nu, frățioare, aiasta n-o să-ți meargă cu mine!

Ajungând în fața mesei şi privindu-l țintă pe Makar cu un ochi, moş Şciukar îl întrebă:

— Văzut-ai vreodată, Makaruşka, ca o muiere să-l rupă pe bărbat de la treburile lui pentru o nevoie grabnică? Răspunde aşa cum îți spune inima!

— Se mai întâmplă uneori: să zicem când izbucneşte un foc sau dă peste dânsa cine ştie ce altă belea. Te rog, moşule, nu mai ține pe loc adunarea. Lasă-l pe Davîdov să spună ce are de spus; apoi hai la mine să stăm de vorbă amândoi chiar până la răsăritul soarelui, dacă vrei.

Nagulnov, neînduplecatul Nagulnov, era dispus în mod vădit să bată în retragere numai ca să-l potolească pe moş Şciukar, să nu mai țină de pomană oamenii strânşi la adunare. Ajunse însă la un rezultat neaşteptat — moş Şciukar izbucni în plâns, îşi şterse cu mâneca ochiul înlăcrămat şi se puse pe tânguială:

— Din partea mea, mi-i totuna unde o să mân: la dumneata sau lângă armăsari. Numai acasă nu mă mai pot înfățişa în nici un chip, căci mă aşteaptă o bătălie ca pe

vremea turcilor, cu baba mea; s-ar putea să-mi las copitele în pragul casei mele, cum mă vezi şi te văd.

Moş Şciukar îşi întoarse spre Davîdov fețişoara zbârcită, ca un măr copt şi urmă cu o voce dintr-o dată plină:

— Uite, mătăluță, dragul meu Siomuşka, mă întrebai cum se face că am fost acasă şi acuma nu-s. Da ce crezi că aiasta-i o treabă de nimic? Se cuvine să lămuresc adunarea într-o clipită, ca să nu tărăgănez lucrurile, cine-mi este cotoroanța de babă, fiindcă se cade ca oamenilor să le fie milă de mine, căci dacă nu le simți mila lor, apoi nu-ți rămâne de făcut altceva, Şciukar, decât să te întinzi la pământ şi să-ți dai sufletul la mama dracului, cu dumnezeu în pace! Uite cum se brodeşte viața mea de apoi, ca un fleac... Şi precum vă spuneam, soseşte aici acu un ceas, drăguța mea; eu şedeam cu Antipuşka Graci în curte, fumam şi sporovăiam despre comedianți şi despre viața noastră cea de toate zilele. Deodată mă pomenesc că afurisita mă înhață de mână şi mă trage după dânsa ca un cal sătul care târăşte o grapă răsturnată cu dinții în sus. Mă trage fără greutate — nici tu să icnească, nici tu să scoată un of măcar, ca orice om care se opinteşte, cu toate că mă propteam din răsputeri în călcâie cu amândouă picioarele. Dacă vreți să ştiți, baba mea poate fi înjugată la plug sau înhămată să care poveri grele; pe mine este în stare să mă târască unde pofteşte — pentru ea aiasta-i un moft, atât îi de vânjoasă, blestemata! E voinică ceva de speriat, ca o iapă de povară, martor mi-e unul dumnezeu că nu spun minciuni! Oricine s-ar putea îndoi, da eu ştiu până-n amănunt câtă-i de voinică, am făcut doar proba pe spinarea mea... Şi aşa, mă trage şi mă târăşte după ea; ce pot eu să fac? Vorba ceea: prin putere dobori la pământ până şi roadele câmpului, secerându-le. O urmez grăbit şi o întreb: „Ce zor nevoie te face să mă smulgi de la adunare ca pe un nou-născut de la sânul mamei? Că doar am treabă, nu şagă!” Iar ea de colo: „Hai acasă, moşule, că ni s-a desprins un oblon din țâțâni. Trebuie să-l înțepeneşti zdravăn, altmintirea, dacă se stârneşte vântul la noapte, ferească dumnezeu, ne face

geamurile țăndări.” Cum vă place istoria aiasta? Na-ți-o bună că ți-am dres-o, mă gândesc! „Da ce, zic, mâne nu-i zi ca să înțepenesc oblonul? Să ştii că te-ai scrântit la minte, hoaşcă bătrână!" Iar ea: „Eu bolesc şi mor de urât singură acasă; nu te prăpădeşti dacă rămâi şi tu oleacă pe lângă mine". Aiasta-i a doua la mână! Atunci, îi răspund: „Cheamă vreo babă să şadă cu tine până m-oi întoarce de la adunare, unde trebuie să-l contrarifuz pe Agafoşa Dubțov". Da ea de colo: „Vreau să-mi petrec clipele de urât numai cu tine, n-am nevoie de nici o babă". Aiasta-i a treia la mână; adică m-a fericit cu trei pacoste drept răspuns! Spuneți şi voi, poți să înduri de bunăvoie aşa bătaie de joc sau trebuie să te ivacoezi de îndată, ca să scapi de asemenea gugumănie fără de margini? Aşa am făcut şi eu, adică m-am ivacoat cu de la mine putere. Am intrat amândoi în casă şi eu, fără să stau mult pe gânduri, țuşti — în tindă, iar de acolo — în pridvor; am petrecut repejor lanțul prin belciugele de la uşă, apoi — p-aci ți-i drumul: m-am întors într-o goană la şcoală! Ferestruicile casei noastre sunt mici, înguste; iar baba mea, doar o ştiți şi voi, e huidumă rău, nu-şi mai încape în piele. în nici un chip nu poate ieşi pe fereastră. A rămas închisă, ca o scroafă în cocină. Aşa ceva nu-i un lucru nou pentru dânsa; a mai rămas ea prinsă acolo în capcană, şi nu o singură dată. Iaca, şade în casă, drăguța de ea, cum şedea pe vremuri michiduță în ulcior, înainte de revoluție, şi nu poate ieşi! Cine are chef poate să se ducă s-o slobozească din prizonierat; eu însă nu pot în nici un chip să dau ochii cu dânsa. Vreo două zile m-oi aciui şi eu pe lângă careva ca chiriaş vremelnic, până s-o mai potoli oleacă zgripțuroaica, până i s-o stinge focul. Nu sunt eu nărod să-mi pun în primejdie pielea, şi n-am chef câtuşi de puțin să mă încaier cu ea. La o mânie poate să-mi puie capăt zilelor şi pe urmă, ce-o să fie? Pe urmă procurorul va scrie că „pe frontul de la Şipka — linişte" şi cu asta — basta! Nu, vă foarte mulțumesc, n-aveți decât să-i încercați voi papara. Cu înțeleptul te înțelegi din ochi făr' de cuvinte; iar nărodul, oricât l-ai lămuri — totuna-i, dă în gropi, până la mormânt.

— Ai isprăvit, moşule? Îl întrebă liniştit Razmiotnov.

— Cu de-alde voi, vrei nu vrei, trebuie să isprăveşti. Am întârziat să-l contra-rifuz pe Agafon, l-aţi primit şi aşa în partidul nostru. Ce să zic, poate că e mai bine, poate sunt chiar alături de voi. Despre baba mea v-am lămurit de-a fir-a-păr; şi văd după ochii voştri că toţi care vă aflaţi aici în faţa mea vă e milă de mine din tot sufletul. De altceva nici n-am trebuinţă. Am sporovăit cu voi după pofta inimii mele, că doară n-o să vorbesc numai cu armăsarii. Nu zic bine? Oricât de puţină glagorie aveţi voi, dar tot înţelegeţi ceva mai mult ca armăsarii mei.

— Şezi jos, moşule, iar ai început să vorbeşti anapoda, îi porunci Nagulnov.

Contrar aşteptărilor celor de faţă, Şciukar se îndreptă în tăcere spre locul lui fără să se ia la râcă, aşa cum făcea de obicei; în schimb zâmbea cu o mulţumire de sine aşa de neobişnuită, şi ochiul îi scăpăra atât de falnic, încât fiecare trebuia să fie încredinţat şi iar încredinţat că el se retrage nu ca învins, ci ca învingător. Toţi îi petreceau eu zâmbete prietenoase. Oricum, consătenii lui din Gremeacii-Log nutreau pentru dânsul simţăminte pline de căldură.

Numai Agafon Dubţov se grăbi să-i strice moşului buna dispoziţie. Când Şciukar trecu plin de îngâmfare pe lângă dânsul, Agafon îşi schimonosi faţa ciupită de vărsat şi îi strecură o şoaptă rău prevestitoare:

— Ei, ai dat de dracu, moşule… Acu se cuvine să ne luăm rămas bun pe veci!

Şciukar înlemni. O vreme molfăi în gol din buze, apoi îşi luă inima în dinţi şi-l întrebă cu glas tremurat:

— Păi… de ce adică trebuie să-mi iau rămas-bun pe veci de la tine?

— Fiindcă ţi-au mai rămas doar câteva zile de trăit pe lumea asta… Doar atât cât să-ţi roteşti de câteva ori privirea în jur şi să oftezi. N-o prididi o fată tunsă să-şi împletească cosiţa, că tu ăi şi intra în mormânt…

— Aud?… Adică cum vine aiasta, Agafoşa?

— Uite aşa, foarte firesc! Au de gând să te omoare.

— Cine? Abia putu rosti moş Şciukar.

— Se ştie: Kondrat Maidannikov cu nevastă-sa. A şi trimis-o acasă ca să aducă securea.

Picioarele lui Şciukar începură să tremure mărunt şi el se lăsă sleit de puteri alături de Dubţov, care îi făcu loc cu bunăvoinţă. În cele din urmă, unchiaşul îl întrebă uluit:

— Şi de ce, rogu-te, şi-au pus în gând să-mi ridice viaţa?

— Da dumneata nu bănuieşti de ce?

— Fiindcă l-am contra-rifuzat?

— De bună seamă! Pentru critică te omoară totdeauna, uneori cu securea, alteori cu carabina. Dar dumitale cum ţi-ar plăcea mai mult: să mori de glonţ sau să te doboare cu toporul?

— Auzi vorbă! Să-mi placă! Dar cui poate să-i placă asemenea pătăranie?! Se aprinse moş Şciukar. Spune-mi mai de grabă: ce-i de făcut acum? Cum pot să mă apăr de un astfel de nătărău fără minte?

— Trebuie să te plângi autorităţilor cât eşti încă viu; asta-i tot ce mai poţi face.

— Negreşit, alta nu-i de făcut, adeveri Şciukar după câteva clipe de chibzuială. Mă duc chiar acum să mă plâng lui Makaruşka. Tare aş vrea să ştiu cum nu i-i frică blestematului de Kondraşka să meargă la ocnă din pricina mea?

— El spunea, cică, n-o să-mi dea la judecată pentru Şciukar mai mult de un an, hai să zicem doi, în cazul cel mai rău. Un an sau doi stau eu uşor, trec repede. Pentru nişte boşorogi ca el, zice, nu se osândeşte tare mult. Pentru o căzătură de moşneag îţi dau o nimica toată.

— Ba o să rămâie cu buzele umflate, puiul de lele! Are să capete zece ani bătuţi pe muche, las' c-o ştiu eu aiasta cât se poate de bine! Răcni cu înverşunare moş Şciukar.

Şi se alese numaidecât cu o aspră mustrare din partea lui Nagulnov:

— Ascultă moşule, dacă te mai aud zbierând ca un țap înjunghiat, pun pe loc să te scoată afară din adunare!

— Stai liniştit, drăguțule, am să te petrec eu la plecare; n-e să te las pierzării! Îi făgădui în şoaptă Dubțov.

Şciukar nu scoase nici un cuvânt drept răspuns. Şedea cu coatele proptite de genunchi şi cu capul în piept. Se gândea la ceva cu încordare şi dârzenie; îşi încrunta fruntea ca un om suferind. Deodată sări în picioare şi, îmbrâncindu-i pe oameni din calea lui, o luă la fugă spre masa prezidiului. Dubțov, care îl urmărea cu privirea, îl văzu că se apleсă spre Nagulnov şi-i şopti ceva la ureche, arătând către Dubțov şi pe urmă către Kondrat Maidannikov.

Greu era să-l faci pe Nagulnov să râdă, ba aproape peste putință. În împrejurarea de față însă nu se putu nici el stăpâni. Colțurile buzelor îi zvâcniră, zâmbi şi, uitându-se la Dubțov, clătină din cap a dojană. Îl aşeză pe Şciukar lângă dânsul şi-i şopti: „Şezi aici şi nu te clinti, altfel chiar te pomeneşti că dai de dracu".

Curând după aceea, moş Şciukar, liniştit, cu un aer cutezător, întâlni privirea lui Maidannikov şi cu o bucurie veninoasă îi arătă ciucea pe sub cotul mâinii stângi. Kondrat ridică sprâncenele mirat; iar Şciukar, simțindu-se la adăpost lângă Makar, îi arătă deodată două ciuce.

— Ce-o fi cu moşul de-ți dă cu ciucea? Îl întrebă Antip Graci, care şedea alături de Maidannikov.

— Naiba ştie ce i s-o mai fi năzărit, răspunse cu ciudă Kondrat. Am băgat de seamă că s-a cam scrântit la minte. I-a venit şi timpul, are destui ani, iar de pătimit, a pătimit, săracul, mult în viață. Totdeauna ne-am împăcat bine amândoi. Acuma însă se vede că a prins pică pe mine. Trebuie să-l întreb cu ce l-am supărat.

Întâmplător, Kondrat îşi aruncă privirea spre locul unde şezuse mai înainte moş Şciukar şi începu să ridă încetişor, făcându-i semn cu cotul lui Antip:

— A şezut lângă Agafon. Acum m-am lămurit! Agafon e dat naibii — i-o fi împuiat urechile cu cine ştie ce drăcovenie

pe socoteala mea şi de aceea s-a aprins aşa moşul. Habar n-am cu ce nu i-am intrat în voie. Moşul a ajuns în mintea copiilor: crede orice i-ai spune.

Stând în picioare la masă, Davîdov aştepta răbdător ca oamenii, domoli ca totdeauna, să se aşeze pe la locurile lor şi să se potolească gălăgia.

— Hai, dă-i drumul, Davîdov, n-o mai tărăgăna! Strigă Diomka Uşakov, care nu prea avea răbdare.

După ce se sfătui în şoaptă cu Razmiotnov, Davîdov spuse grăbit:

— N-am să vă ţin mult. Hotărât! Mă adresez mai cu seamă colhoznicelor, fiindcă chestiunea pe care o voi pune le priveşte mai mult pe femei. Astăzi ia parte întreg colhozul la şedinţa noastră de partid. Noi, comuniştii, după ce ne-am sfătuit între noi, vrem să vă facem o propunere: la uzinele noastre s-au înfiinţat mai de mult grădiniţe de copii şi creşe, unde copiii sunt ţinuţi în fiecare zi, de dimineaţă până seară, găsind acolo hrană şi odihnă sub privegherea unor îngrijitoare şi educatoare încercate. Aşa-i, tovarăşi. Hotărât! În vremea asta mamele lucrează fără să ducă grija odraslelor lor. Nu-şi mai simt mâinile legate — au scăpat de grija copiilor. De ce n-am înfiinţa şi noi în colhozul nostru o astfel de grădiniţă? Avem la îndemână, goale, două case de chiaburi. La colhoz se găseşte lapte, pâine, carne, mei şi altele. Hotărât! Vom căuta ca micuţii cetăţeni să fie îngrijiţi şi hrăniţi din belşug. Ce naiba să mai aşteptăm? Gândiţi-vă şi voi, secerişul bate la uşă. Iar când e vorba să pună umărul la muncă şi femeile, treaba nu merge de loc cum se cade, ba — ca s-o spunem deschis — merge prost de tot — o ştiţi şi voi prea bine. Ei, ce ziceţi, dragi colhoznice, sunteţi pentru propunerea noastră? Hai s-o punem la vot. Dacă cei mai mulţi vor fi „pentru", atunci luăm pe loc hotărârea, ca să nu mai chemăm încă o dată oamenii la adunare pentru treaba asta. Cine sunteţi „pentru" — vă rog să ridicaţi mâinile.

— Da cine poate să fie împotriva unui lucru aşa de bun? Strigă Turilina, mamă cu o casă de copii. Rotindu-şi

privirea spre vecini, îşi ridică cea dintâi mâna îngustă la încheietură.

O adevărată palancă de mâini se înălță deasupra bărbaților şi femeilor care şedeau jos sau se îngrămădeau între bănci. Nu votă nimeni împotrivă. Davîdov îşi frecă palmele şi zâmbi mulțumit:

— Propunerea de a înființa o grădiniță de copii a fost primită în unanimitate. Dragi tovarăşi, mă bucur din inimă de această unanimitate. Hotărât! Mă bucur că am nimerit drept la țintă! Chiar de mâine pornim la treabă. Mamele să vină pentru a-şi înscrie copiii la sediul conducerii colhozului, cam de pe la orele şase dimineața, după ce isprăvesc cu gătitul. Tovarăşe femei, sfătuiți-vă între dumneavoastră şi alegeți ca bucătăreasă o femeie îngrijită şi care să ştie a găti bine; apoi mai alegeți două-trei colhoznice ordonate, dichisite, care se poartă blând cu copiii — ca să le facem îngrijitoare. Cât priveşte responsabila, vom cere raionului să ne trimeată pe cineva cu ştiință de carte şi care să poată face față gestiunii. Hotărât! Noi am chibzuit aici şi am hotărât să-i socotim fiecărei colhoznice, numită îngrijitoare, sau bucătăresei, pentru fiece zi de lucru, câte o zi muncă. Iar responsabilei va trebui să-i plătim salar după rânduielile statului. N-o să sărăcim noi din asta. Hotărât! Pentru aşa ceva nu trebuie să ne pară rău oricât ar costa. Cheltuielile se vor acoperi prin ieşirea la muncă a cât mai mulți oameni. Am să vă dovedesc asta mai târziu, negru pe alb! Vom primi copii de la doi până la şapte ani. Mai are cineva de pus vreo întrebare?

— Da oare nu-i cam prea umflat să pui zilnic, pentru fiecare femeie, o zi-muncă? Că nu-i chiar atât de greu să vezi de copii. Nu-i totuna ca şi cum ai mânui țăpoiul pe câmp, îşi arătă îndoiala cu glas tare Efim Krivoşeev, unul dintre gospodarii individuali care intrase printre cei din urma în colhoz.

Deodată se stârni în jurul lui o furtună năprasnică de glasuri mânioase femeieşti — aşa că Efim, asurzit, începu să se strâmbe şi să dea din mâini ca şi cum ar fi vrut să se apere

de albine, căutând să scape de femeile care se năpustiră asupra lui; apoi, simţind că-l paşte primejdia, sări pe o bancă şi strigă vesel, cu glas răsunător:

— Astâmpăraţi-vă, drăguţele mele. Potoliţi-vă, în numele celui de sus! Am spus asta din greşeală! M-a luat gura pe dinainte şi am scăpat o prostie! Lăsaţi-mă să ies viu de aici, vă rog pe toţi dumnezeii, nu săriţi cu pumnii spre mutra mea. Tovarăşe Davîdov, scapă-l de belea pe noul colhoznic! Nu mă lăsa să pier ca un viteaz! Doar cunoşti feleşagul muierilor noastre!

Femeile răcneau care mai de care:

— Ascultă, aşa şi pe dincolo, da tu ai văzut vreodată de copii?

— Să-l numim bucătăreasă pe porcul ista burduhos!

— Ba îngrijitoare!

— Nu te-ai mulţumi nici cu două zile-muncă dacă ai sta cu pruncii toată ziulica. Şi te mai caliceşti, frige-linte!

— Ia, daţi-i de cheltuială, suratelor, ca să-şi ştie măsura când toarnă la prostii gogonate!...

Poate că totul s-ar fi isprăvit cu bine, dacă Efim nu s-ar fi apucat să răcnească în glumă, dar aceasta a slujit drept semnal pentru descărcarea atmosferei încordate şi lucrurile luară o întorsătură cu totul neaşteptată pentru Efim: cu chiote şi cu hohote de râs femeile îl traseră jos de pe bancă, o mână negricioasă a cine ştie cui se înfipse în barba-i castanie, iar cămaşa lui nouă de satin începu să pârâie pe la cusături şi pe de lături. În zadar striga Nagulnov aproape să răguşească, căutând să potolească femeile. Încăierarea nu conteni, şi peste câteva clipe Efim, stacojiu la faţă de râs şi de tulburare, se văzu îmbrâncit cu sforţări unite pe coridor. Amândouă mânecile rupte ale cămăşii sale zăceau pe podeaua clasei; iar cămaşa însăşi, rămasă fără nici un nasture, era sfâşiată în mai multe locuri, de la guler până la poale.

Înecându-se de râs, în hohotele cazacilor, care făcuseră roată în jurul lui, Efim spunea:

— Ați văzut cum şi-au luat nasul la purtare afurisitele noastre de muieri? Adevărată pacoste, nu glumă. Pentru întâia oară în viață m-am încumetat să mă ridic împotriva lor şi uite ce înfrângere...

Îşi potrivea ruşinos în dreptul pântecului arămiu cămaşa sfâşiată şi se văicărea:

— Spuneți şi voi, cum mă pot înfățişa în ochii nevestei-mi gătit cu astfel de horbotele? Să ştiți că o să mă gonească de acasă pentru asemenea pagubă! Am să fiu silit a mă aciua împreună cu moş Şciukar pe lângă vreo vădană, ca doi chiriaşi vremelnici. Amândoi n-avem altă scăpare!

Capitolul XXIV

Oamenii se împrăştiară târziu după miezul nopții. Sătenii mergeau încet pe ulițe şi pe hudițe, sporovăind cu însuflețire: portițele scârțâiau, zăvoarele de la uşi zângăneau răsunător în tăcerea nopții; pe alocuri izbucneau râsete, iar câinii din Gremeacii-Log, treziți din somn şi neobişnuiți cu atâta lume şi cu asemenea zarvă pe vreme de noapte — hămăiau de mama focului.

Davîdov plecă de la şcoală printre cei din urmă. După zăduful înecăcios, înăbuşitor, din localul şcolii, aerul i se păru rece, îmbătător de proaspăt. Trăgându-l cu lăcomie în piept simți parcă un miros de bragă, adus de o boare lină.

Înaintea lui mergeau doi oameni. Auzindu-le vorbele, Davîdov zâmbi fără voie.

Moş Şciukar spunea cu aprindere:

— ...Şi eu care, în prostia mea, l-am crezut pe acest treanca-fleanca, cum că Kondrat chiar are de gând să mă ucidă pentru critica şi autocritica mea. Tare m-am speriat! Îmi ziceam în sinea mea: „Să pună Kondrat mâna pe secure! Da ce? Aiasta-i glumă? Părea un om potolit, dar mai ştii ce draci zac într-însul?... O singură dată să dea cu securea la o mânie şi-ți despică capul în două, ca un harbuz..." Cum de-

am putut să dau crezare diavolului de Agafoşka?! Se ține scai de capul meu! Toată viața a avut mâncărime de limbă. Cine altul dacă nu blestematul ista l-a învățat pe Trofim să se năpustească asupra mea şi să mă împungă cu coarnele unde s-o nimeri, fără să țină socoteală că sufăr de vătămătură? Le ştiu toate pe degete! Am văzut cu ochii mei cum îi insufla pornirea aiasta sălbatică, dar nu-mi trăsnea prin cap pe atunci că-l învață şi-l zădăreşte împotriva mea, ca să-mi scurteze viața.

— Să nu-i dai crezare! Să nu te încrezi nici atâtica în cele ce-ți spune. Totdeauna să te îndoieşti când e vorba de dânsul! Straşnic îi place să născocească fel şi fel de năzbâtii. Glumeşte pe socoteala tuturor, aşa i-i feleşagul, n-ai ce-i face, îi spunea Nagulnov cu glas gros, cam răguşit, căutând să-l liniştească.

Amândoi intrară pe portița curții lui Nagulnov, continuând convorbirea, începută pesemne în şcoală. Davîdov, care voise să-i urmeze, se răzgândi.

Cotind în cea mai apropiată ulicioară, îşi văzu de drum. După câțiva paşi, o zări pe Varia Harlamova, sprijinită de un gard de nuiele. Fata făcu un pas în întâmpinarea lui.

Luna, ştirbită spre asfințire, lumina slab, dar Davîdov desluşi limpede pe buzele fetei un surâs sfios, oarecum trist.

— Pe dumneata te aşteptam... Ştiu că mergi spre casă totdeauna pe ulicioara asta. Nu te-am văzut de mult, tovarăşe Davîdov...

— Da, nu ne-am întâlnit de multă vreme, Varia-paria, începu bucuros Davîdov. În vremea asta ai crescut mare şi frumoasă. Hotărât. Da pe unde mi-ai umblat, mă rog?

— Ba la plivit, ba la cosit; şi apoi am destule treburi şi pe lângă casă... Dar dumneata n-ai trecut niciodată să mă vezi; de bună seamă, nici nu ți-ai adus aminte de mine...

— Tare mai eşti supărăcioasă! Nu mă dojeni. N-am avut vreme — tot treburi şi iar treburi. Nu ne radem cu săptămânile, mâncăm o singură dată în zi... ne pregătim de seceriş. Ia spune-mi, de ce m-ai aşteptat? Ai vreo treabă cu

mine? Pari cam tristă. Sau poate mă înşel? Davîdov strânse uşurel brațul plin şi pietros al fetei, deasupra cotului, şi o privi cu simpatie drept în ochi: Nu cumva ai vreo supărare? Ia spune-mi!

— Mergi spre casă?

— Dar unde vrei să merg la o oră aşa de târzie?

— Parcă pot şti! În calea dumitale sunt deschise toate uşile... Dacă mergi acasă, atunci avem acelaşi drum. Mă petreci până la portiță?

— Mai încape vorbă! Ştii că ai haz? Zău aşa! Ai văzut vreodată marinari, chiar foşti marinari, care să nu însoțească bucuroşi o fată drăguță? Exclamă Davîdov pe un ton glumeț, oarecum forțat, luând fata de braț. Hai să pornim în tact! Un', doi! Un', doi! Ei, ia să aud ce foc ai la inimioară? Spune-mi tot, deschis. Preşedintele trebuie să ştie totul. Hotărât! Totul, de-a fir-a-păr!

Davîdov simți tremurând sub degetele lui brațul Variei, iar pasul ei era şovăitor, parcă se poticnea. Deodată, ea izbucni într-un plâns cu sughițuri.

— Văd că te-ai muiat de tot, Varia. Ce ai? o întrebă încet şi cu îngrijorare Davîdov părăsind tonul glumeț. Se opri în loc, căutând s-o privească drept în ochi.

Cu fața udă de lacrimi, Varia îşi lipi capul de pieptul lat al lui Davîdov care stătea nemişcat, ba încruntându-se, ba arcuindu-şi nedumerit sprâncenele, ieşite de soare. Printre hohotele ei înăbuşite de-abia se auzea:

— Vor să mă mărite... Mă cere Vanka Obnizov... Mămuca mă sâcâie zi şi noapte: „Ia-l şi ia-l!" Şi, deodată, amărăciunea, care de multă vreme umpluse inima fetei, se revărsă într-un strigăt îndurerat: Of, doamne, ce să mă ştiu eu face?

Mâna ei atinse o clipă umărul lui Davîdov şi numaidecât lunecă în jos fără vlagă.

Davîdov nu se aştepta la aşa ceva şi niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că o asemenea veste ar putea să-l tulbure atât de mult. Ştirea neaşteptată îl ului, îl făcu să amuțească.

Simțind un junghi în inimă, strânse în tăcere mâinile Variei şi, dându-se uşor înapoi, îi privi fața plânsă, lăsată în piept, fără să poată scoate un cuvânt. De-abia în clipa aceea îşi dădu seama că de mult o iubea în taină într-un fel cu totul nou pentru dânsul, care văzuse atâtea în viață, simțind pentru ea o dragoste neprihănită, de neînțeles. Îşi dădea seama că în acelaşi timp se apropiaseră de dânsul două prietene triste, obişnuitele tovarăşe de drum al oricărei iubiri adevărate — despărțirea şi pierderea...

Venindu-şi în fire, o întrebă cu glasul uşor răguşit:

— Şi tu, căprioara mea, ce zici?

— Nu vreau să mă mărit cu dânsul! Înțelegi, nu vreau!

Varia îşi ridică spre Davîdov ochii plini de lacrimi.

Buzele ei plinuțe îi tremurau înduioşător de jalnic. Ca un ecou, inima lui Davîdov se strânse violent. Îşi simțea gura uscată ca iasca. Înghiți în sec, simțind parcă o împunsătură, apoi spuse:

— Ei, n-ai decât să nu te măriți. Hotărât! Nimeni nu te poate mărita cu sila.

— Trebuie să înțelegi că suntem şase guri pe capul mamei. Toți ceilalți copii sunt mai mici decât mine. Mama e bolnăvicioasă; iar eu singură n-o să pot hrăni o casă de copii, chiar dacă m-aş speti muncind! Cum de nu pricepi asta, dragul meu?

— Dar dacă te-ai mărita, ce-ar fi? Te-ar ajuta soțul?

— Şi-ar da şi cămaşa de pe dânsul ca să-i ajute pe ai mei! Ar munci cât şapte... Dacă ai şti cât ține la mine! Mă iubeşte mult de tot! Numai că eu n-am nevoie nici de ajutorul şi nici de dragostea lui! Nu-mi place nici de frică! Mi-e silă de el! Când mă ia de braț cu mâna asudată, mă apucă greața. Mai degrabă... Ei, ce să mai vorbim! Dacă ar fi trăit taică-meu, n-aş fi avut nici o grijă. Poate aş fi isprăvit în vremea asta şcoala de gradul doi...

Davîdov privea mereu țintă chipul plâns al fetei, palid în lumina lunii. Cute amare i se săpaseră în colțul buzelor pline.

Ochii, cu cearcăne vinete, îi ținea plecați în pământ. Tăcea şi ea, mototolind batista în mâini.

— Ce ar fi să te ajut eu? O întrebă cu glas nesigur Davîdov, după o scurtă chibzuială.

Nu isprăvi însă bine vorba, că ochii Variei şi scânteiară, nu de lacrimi, ci de mânie. Lacrimile îi secară într-o clipită. Cu nările fremătând, ea strigă aspru, bărbăteşte, cu o voce joasă, întretăiată:

— La naiba cu ajutorul dumitale cu tot! Ai priceput?

Tăcerea se aşternu din nou pentru scurt timp. Apoi

Davîdov, luat prin surprindere, o întrebă cam buimăcit:

— Şi de ce, mă rog?

— Uite-aşa!

— Totuşi?

— N-am nevoie de ajutorul dumitale!

— Dar nu-i vorba de ajutorul meu personal, ci al colhozului. O va ajuta pe maică-ta, ca văduvă cu o casă de copii. Înțelegi? Am să vorbesc la şedința conducerii colhozului — o hotărâre trebuie să luăm noi. Înțelegi acum, Varia?

— N-am nevoie de ajutorul colhozului!

Davîdov ridică înciudat din umeri:

— Curioasă ființă mai eşti. Hotărât! Ba ai nevoie de ajutor şi de aceea vrei să iei de bărbat pe cel dintâi flăcău ieşit în cale, ba n-ai nevoie de ajutorul nimănui... E ceva neînțeles în purtarea ta! Unuia dintre noi îi lipseşte azi o doagă. Hotărât! La urma urmei, spune-mi, ce vrei?

Glasul lui liniştit, netulburat (sau poate numai ei i se părea aşa) o aduse la deznădejde. Varia izbucni în hohote de plâns, îşi îngropă fața în mâini, îi întoarse scurt spatele şi se îndepărtă încet, apoi o luă la fugă pe ulicioară, aplecându-se înainte, fără să-şi ia palmele ude de pe obraji.

Davîdov o ajunse din urmă tocmai la colț, unde dădeai în ulița mare; o apucă de umeri şi o întrebă mânios:

— Ascultă, Paria, vino-ți în fire! Te întreb cât se poate de limpede: ce vrei?

Atunci biata Varia, pradă sfâşietoarei sale dureri feciorelnice, îşi revărsă toată deznădejdea nezăgăzuită.

— Prost şi orb ce eşti! Orb afurisit! Nimic nu vezi! Te iubesc; te-am îndrăgit încă de astă primăvară, iar tu... tu umbli ca şi cum ai avea ochii legați! Toate prietenele râd de mine, poate că şi toți oamenii râd! Spune şi tu dacă nu eşti orb? Câte lacrimi n-am vărsat pentru tine, vrăjmaşule, câte nopți n-am dormit, iar tu nu bagi de seamă nimic! Cum aş putea primi ajutor de la tine sau de la colhoz, când te iubesc?! Şi tu, blestematule, cum ai putut spune aşa ceva! Mai bine să crăp de foame, dar nu iau de la voi nimic! Ei, uite, ți-am spus totul. Ți-ai atins scopul? Ți-ai văzut dorința împlinită? Acum pleacă de lângă mine, du-te la de-alde Luşka; n-am nevoie de tine. Nu vreau să ştiu nimic de un om rece, cu inima de piatră, care habar n-are de nimic, ci umblă veşnic cu ochii închişi!

Ea dădu să se smulgă din mâinile lui Davîdov, dar el o ținea strâns. O ținea zdravăn, lipită de dânsul; nu scotea însă nici o vorbă. Rămaseră astfel câteva clipe. Apoi Varia îşi şterse ochii cu capătul basmalei şi spuse firesc, cu glas potolit, fără vlagă:

— Lasă-mă, trebuie să mă duc.

— Vorbeşte mai încet, poate să ne audă careva, se rugă Davîdov.

— Vorbesc şi aşa încet.

— Tare eşti nesocotită...

— Destul! Vreme de jumătate de an am fost înțeleaptă — mai mult nu pot. Ei, dă-mi drumul. În curând are să se crape de ziuă. Trebuie să mulg vaca. N-auzi?

Davîdov tăcea, cu capul în piept. Cu mâna dreaptă ținea strâns mai departe, puternic, umerii fragezi ai fetei; îi simțea aproape căldura trupului său tânăr, îi respira mireasma amăruie a părului. În clipele acelea, sufletul lui era însă copleşit de un simțământ straniu: nu era zbuciumat, nu-i clocotea sângele, dorința nu pusese stăpânire pe dânsul, ci

numai o uşoară tristețe, ca un văl fumuriu, îi înfăşurare inima şi nu-l lăsa să răsufle în voie...

Scuturându-se din amorțirea care îl cuprinsese, atinse cu mâna stingă bărbia rotundă a fetei, îi săltă uşurel capul şi zâmbi:

— Iți mulțumesc, draga mea! Scumpa mea Varia-paria!

— Pentru ce? Şopti ea cu un glas de-abia auzit.

— Pentru fericirea pe care mi-o dăruieşti, pentru că m-ai ocărit, fiindcă m-ai făcut orb. Dar să nu crezi că am orbit de tot! Ştii ce mă gândeam uneori? Mă gândeam că fericirea mea, fericirea mea a rămas dincolo de bord, în trecut. Cu toate că nici atunci n-am avut parte de cine ştie ce...

— Iar eu — nici atâta! Rosti încetişor Varia. Apoi spuse mult mai desluşit: Sărută-mă, preşedintele meu, pentru prima şi ultima oară şi hai să ne despărțim, căci, se revarsă zorile. Ar fi urât să ne vadă lumea împreună — mai mare; ruşinea.

Ea îi întinse buzele, înălțându-se copilăreşte, în vârful degetelor şi-şi dădu capul pe spate. Davîdov însă o sărută uşor pe frunte, ca pe un copil, şi-i spuse cu hotărâre:

— Nu te mai necăji, Varia. Se va aranja totul! Mai departe nu te petrec, nu se cade. Hotărât! O să ne vedem în timpul zilei. Mi-ai dat să dezleg o ghicitoare. Îi vin eu azi de hac. Hotărât c-o dezleg! Spune mamei tale să nu plece deseară de acasă. Am să trec pe la voi pe înserat, să stăm de vorbă. Să fii şi tu acasă. La revedere, căprioara mea! Nu te supăra că plec aşa şi te las în mijlocul drumului... Trebuie să mă gândesc şi la soarta ta, şi la a mea! Nu vorbesc bine?

Nu aşteptă răspunsul. Se întoarse tăcut şi porni spre casă ca de obicei, fără graba, cu pas mărunt.

Aşa s-ar fi despărțit — nici prea apropiați, dar nici străini cu totul unul față de altul. Varia însă îl strigă abia auzit. Davîdov se opri încruntat şi o întrebă încet:

— Ce vrei?

Se uită nu fără îngrijorare la fata care se apropia de dânsul cu pas repede. Ce gânduri noi or fi putut să încolțească în

mintea ei în cele câteva clipe de când se despărţiseră? „Durerea o poate împinge la multe. Hotărât!"

Varia se apropie năvalnic de Davîdov, se lipi deodată de dânsul şi-i şopti cu înflăcărare, săgetându-l cu răsuflarea drept în faţă:

— Dragul meu, nu mai veni pe la noi, nu vorbi nimic cu mama! Dacă vrei, am să trăiesc cu tine, ei... ei, aşa ca Luşka! Om trăi aşa un an, apoi poţi să mă lepezi. Am să mă mărit cu Vanka. O să mă ia el şi aşa, o să mă ia şi după tine! Alaltăieri chiar mi-a spus: „Oricum ai fi, tot draga îmi eşti!" Vrei?

Fără să stea pe gânduri, Davîdov o îndepărtă brutal şi rosti cu dispreţ:

— Toantă ce eşti! Fetişcană mucoasă! Netrebnică! Iţi dai seama ce spui? Ai înnebunit? Hotărât! Vino-ţi în fire. Marş acasă, dormi şi dezmeticeşte-te. Ai auzit? Am să vin deseară. Să nu cumva să te ascunzi de mine! Te găsesc oriunde ai fi!

Dacă Varia ar fi plecat jignită, fără să scoată un cuvânt, s-ar fi despărţit aşa; dar ea, descumpănită, întrebă încet:

— Atunci ce să mă fac, Semion, dragul meu?

Lui Davîdov i se strânse inima a doua oară — de data asta nu de milă. O îmbrăţişă, îi mângâie capul aplecat şi o rugă:

— Iartă-mă, mi-am ieşit din fire... Dar las' că nici tu nu eşti mai brează! La ce jertfă te-ai gândit... Du-te de te culcă. Dormi puţin; iar deseară ne vedem. Bine?

— Bine, răspunse cu un ton resemnat Varia şi deodată se depărtă speriată de Davîdov: Doamne! Ia te uită, s-a luminat de-a binelea de ziuă! Sunt pierdută...

Zorile se revărsară fără veste. Davîdov, trezindu-se parcă, văzu desluşindu-se casele, şurile, acoperişurile şi coroanele vineţii, contopite, ale pomilor din livezile cufundate în tăcere; la răsărit se zărea dunga purpurie, tulbure, a zorilor abia mijiţi.

Nu degeaba spusese Davîdov, stând de vorbă cu Varia, că fericirea lui „rămăsese dincolo de bord". Dar oare existase fericire în viaţa-i zbuciumată? Mai degrabă — nu.

Davîdov stătu în dreptul ferestrei deschise până dimineața, fumând țigară după țigară. Prin mintea lui se perindau toate legăturile amoroase pe care le avusese şi până la urmă îşi dădu seama că în viața lui nu se petrecuse nimic de care să-şi fi putut aduce aminte cu recunoştință ori cu tristețe, sau chiar, din păcate, cu mustrări de conştiință... Avusese relații de scurtă durată cu femei care-i ieşiseră întâmplător în cale — ceea ce nu dădea naştere 1a nici un fel de îndatoriri reciproce. Şi atâta tot... Aceste legături se înfiripau uşor şi se desfăceau tot astfel, fără suferință, fără lacrimi. Peste o săptămână se întâlneau ca doi străini: îşi zâmbeau indiferenți şi, de ochii lumii, schimbau câteva vorbe. Totul era ca dragostea iepurilor de casă! Bietului Davîdov îi era şi ruşine să-şi aducă aminte; scrutându-şi trecutul sentimental, când întâlnea asemenea episoade, se strâmba dezgustat şi căuta să treacă mai repede peste ceea ce îi întina trecutul, părând ca o pată grasă de păcură pe uniforma lui curată de marinar. Ca să uite cât mai repede aceste amintiri neplăcute, îşi aprindea în grabă, tulburat, altă țigară şi se gândea: „De, dacă te apuci să faci bilanțuri... dai numai de prostii şi de murdărie. Hotărât! Pe scurt, bilanțul tău de marinar e egal cu zero. Demn te-ai mai dovedit în relațiile cu femeile, nimic de zis! Te-ai purtat ca un dulău, cu nimic mai prejos...

Către Orele opt dimineața hotărî: „Ei, gata, am, să mă însor cu Varia! A sosit timpul ca marinarul să-şi încheie viața de holtei! Poate că aşa va fi mai bine. Am s-o bag în şcoala tehnică de agricultură şi peste doi ani colhozul îşi va avea agronomul lui — aşa vom trage alături la jug. Ce-o fi mai încolo, vom vedea!"

După ce lua o hotărâre, nu obişnuia sa tărăgăneze lucrurile, aşa că se spălă şi porni spre casa Harlamovilor.

În ogradă o întâlni pe mama Variei şi se plecă cuviincios în fața ei:

— Bună ziua, măicuță! Ce mai faci?

— Noroc, tovarăşe preşedinte! Trăim şi noi de azi pe mâine. Ce pofteşti? Ce păs te aduce pe la noi aşa de

dimineață?

— Varvara e acasă?

— Doarme. Că stați la întruniri până la răsăritul soarelui.

— Haidem în casă. Trezeşte-o şi pe ea. Avem ceva de vorbit.

— Bucuroşi de oaspeți. Poftim înăuntru.

Intrară amândoi în bucătărie. Uitându-se cu luare aminte la Davîdov, gazda îi spuse:

— Şezi. O trezesc numaidecât pe Varka.

Varia ieşi curând din odaie. Pesemne că nici ea nu dormise în dimineața aceea. Ochii îi erau umflați de plâns. Dar chipul ei tânăr, proaspăt, parcă ar fi fost luminat de o caldă duioşie lăuntrică. Cătând la Davîdov cam încruntată, scrutătoare, ca aşteptându-se la ceva, spuse:

— Bună ziua, tovarăşe Davîdov! Mă bucur că avem musafiri aşa de dimineață.

Davîdov se aşeză pe laviță, aruncă o privire în treacăt spre copiii care dormeau de-a valma pe patul sărăcăcios, apoi spuse:

N-am venit ca musafir, ci cu treburi. Uite ce-i, măicuțo... Şi tăcu o

clipă în căutarea cuvintelor, uitându-se cu ochi obosiți la femeia în vârstă.

Aceasta stătea în picioare lângă cuptor — frământându-şi neliniştită, pe pieptu-i supt, cutele rochiei sale ponosite.

— Uite ce-i, măicuță, repetă Davîdov, Varvara ține la mine şi mie mi-i dragă. Şi iată ce-am hotărât: vreau s-o dau la învățătură, ca să ajungă agronom. Este la district asemenea şcoală. Peste doi ani iese agronom. Va veni să lucreze aici la Gremeacii; iar la toamnă, după ce o scoatem la capăt cu treburile, facem nunta. Înaintea mea ați primit pețitori de la Obnizovi; dumneata nu sili fata, îşi găseşte ea singură ursita. Hotărât!

Femeia se întoarse către fiică-sa cu fața încruntată:

Varka?!

— Mămucă!

Şi se aruncă în braţele bătrânei, se strânse la pieptul ei şi izbucni în lacrimi de fericire, sărutându-i mâinile zbârcite, trudite de îndelungata muncă fără răgaz.

Stând cu faţa la fereastră, Davîdov auzea cum printre suspine Varia şoptea:

Mămucă dragă! Mă duc după dânsul până la capătul pământului! Ce-o

să spună, aceea am să fac. Să învăţ, să muncesc — fac orice! Numai nu mă sili să-l iau de bărbat pe Vanka Obnizov! Ar fi pierzania mea...

După o scurtă tăcere, Davîdov auzi glasul frânt al mamei:

— După cum se vede, v-aţi înţeles şi fără învoirea părintească! Ce să-i faci, dumnezeu să vă judece. Eu nu-i doresc rău Variei. Mata însă, marinarule, să nu-mi faci fata de ruşine! Toată nădejdea mi-am pus-o în ea! Vezi că ea-i cea mai mare în casă, ţine loc de gospodar; cât mă priveşte pe mine, apoi eu, din pricina amărăciunilor, a copiilor, a nevoilor grele... mă vezi cum am ajuns! Am îmbătrânit înainte de vreme! Iar pe voi, marinarii, vă ştiu eu, încă din timpul războiului, ce pramatii sunteţi... Atâta-ţi spun — să nu ne prăpădeşti.

Davîdov se răsuci scurt de la fereastră şi se uită ţintă în ochii ei.

— Dumneata, maică, să nu te atingi de marinari! Se va scrie odată şi odată cum am luptat şi i-am bătut pe cazacii voştri. Hotărât! Iar cât priveşte cinstea şi dragostea noastră, apoi am ştiut să fim cinstiţi şi credincioşi mai dihai decât vreun nemernic de „ţivil"! Să nu-i porţi grija Varkăi, n-am s-o obijduiesc întru nimic. Iar despre felul cum ne-om alcătui viaţa, uite ce vreau să te rog: dacă te învoieşti să ne luăm, atunci o duc pe Varia chiar mâine la Millerovo, o dau la şcoală; iar până la nuntă mă mut aici la dumneavoastră. Are să-mi fie mai uşor să stau la dumneata decât la străini. Şi pe urmă încă ceva: Nu trebuie să vă sprijin într-un chip, să vă ajut? Că doară dumneata, rămasă fără Varvara şi c-o casă de

copii, ai să-ți sleieşti toate puterile! Aşa că am să iau eu grija dumneavoastră pe umerii mei. Îs largi; să n-ai nici o teamă: au să țină la tăvăleală. Hotărât! Şi toate au să fie în bună rânduială. Ce zici, ne-am înțeles?

Davîdov făcu un pas mare spre ea şi îi cuprinse umerii uscățivi. Când simți pe obraz buzele umede de lacrimi ale viitoarei soacre, spuse cu ciudă:

— Vouă, femeilor, nu vă mai seacă lacrimile! Aşa puteți înduioşa pe bărbatul cel mai oțelit. Ei lasă, bătrânico! Crezi că n-o să ne descurcăm noi? Hotărât: o să ne descurcăm!

Davîdov scoase grăbit din buzunar un teanc de bumăşti boțite şi le vârî stingherit sub fața de masă sărăcăcioasă. Zâmbind sfios, bâigui:

— Astea-s economiile mele vechi de muncitor. N-am nevoie de bani decât pentru tutun... De băut, beau foarte rar. Dumneavoastră o să vă prindă bine bănişorii ăştia — trebuie să-şi ia şi Varvara câte ceva, că doar pleacă la drum. Cumpără şi niscai lucruşoare pentru copii... Ei, cam asta-i; eu am plecat. Azi trebuie să mă duc şi la raion. O să mă întorc spre seară cu cufăraşul. Tu, Varvara, pregăteşte-te de drum. Mâine plecăm cu noaptea în cap la district. Ei, rămâneți cu bine, dragele mele.

Davîdov o cuprinse cu o mână pe Varia, care se lipi de dânsul, iar cu cealaltă pe maică-sa, apoi făcu stânga împrejur şi porni spre uşă.

Mersul îi era ferm, sigur de sine, acelaşi de totdeauna, uşor legănat, aşa cum umblă marinarii. Dacă vreunul dintre cunoscuți l-ar fi privit însă cum calcă, ar fi băgat de seamă ceva nou în umbletul lui...

În aceeaşi zi Davîdov se duse călare, ca de obicei, la raion şi căpătă de la Nesterenko învoirea de a pleca la comitetul districtual de partid.

— Numai să nu zăboveşti mult acolo, îl preveni Nesterenko.

— N-am să stau nici un ceas de prisos, numai dă dumneata un telefon secretarului de la comitetul districtual

de partid ca să mă primească numaidecât şi să mă ajute a o înscrie la şcoală pe Harlamova.

Nesterenko îşi miji şiret ochii:

— Nu cumva cauți să mă îmbrobodeşti, matrozule? Bagă de seamă, să nu dai vina pe alții dacă ai de gând să-mi tragi clapa şi să nu te însori cu fata! A doua oară nu-ți mai trecem cu vederea „donjuanismul" tău! Cu Lukeria Nagulnova ți-a mers —- oricum era femeie divorțată; dar aici e cu totul altceva...

Davîdov aruncă o căutătură mânioasă lui Nesterenko şi, fără să-l asculte până la capăt, îi luă vorba din gură:

— Naiba ştie, tovarăşe secretar, de ce ai o părere atât de proastă despre mine. Hotărât! Doar am vorbit cu maică-sa şi am pețit-o după toate rânduielile. Ce mai vrei de la mine? De ce nu-mi dai crezare?

Nesterenko îl întrebă încetişor:.

— Am să-ți pun o ultimă întrebare, Semion: ai trăit cu fata? Dacă da, de ce nu vrei să te căsătoreşti oficial înainte de plecarea ei la învățătură? Nu aştepți de la Leningrad pe nimeni? Cum s-ar zice, vreo fostă nevastă? Trebuie să mă înțelegi, tontule, că sunt îngrijorat de tine ca de un frate. Aş fi grozav de amărât dacă m-ai dezamăgi în privința cinstei tale de bărbat... Nu mă bag în sufletul tău dintr-o curiozitate deşartă... Nu te supăra, mă auzi? Şi încă o ultimă întrebare: Nu cumva vrei s-o trimiți la învățătură pe Harlamova ca să-ți dezlegi mâinile? Ca să scapi de ea?... Bagă de seamă, frățioare, asta ar fi prea mult!

Davîdov îşi îndoi genunchii amorțiți de călărie şi, nespus de ostenit, se lăsă greoi pe un scaun vechi, aşezat în fața fotoliului pe care şedea Nesterenko. Privi cu gândul aiurea brațele roase, de lozie împletită, ale scaunului ieftin, apoi trase cu urechea la ciripitul neostoit al vrăbiilor care se zbenguiau în tufele de salcâm şi, cătând la chipul galben al lui Nesterenko, la vechea lui bluză militară, cu mânecile grijuliu tivite, spuse:

— Păcat că ți-am mărturisit simțămintele mele de prietenie, când am făcut cunoştință astă primăvară la arat... Păcat, fiindcă, după cât văd, nu eşti deprins să ai încredere în nimeni... Ei, atunci du-te la naiba, secretarule! Pesemne că doar ție îți dai crezare şi numai în zile de sărbătoare, iar pe toți ceilalți chiar pe acei cu care zici că eşti prieten, îi bănuieşti prosteşte... Dacă aşa ți-i soiul, nu înțeleg cum poți conduce organizația raională de partid! Mai întâi trebuie să dobândeşti deplină încredere în tine însuți şi numai după aceea să-i bănuieşti pe toți ceilalți!

Nesterenko zâmbi dureros:

— Te-ai supărat, cu toate că te rugasem să nu mi-o iei în nume de rău.

— Cum să nu mă supăr?

— Atunci înseamnă că nu faci nici cât o para chioară!

Simțindu-se încă şi mai istovit, Davîdov se sculă în picioare:

— Am plecat. Altfel o să ne certăm de-a binelea...

— N-aş vrea să se întâmple aşa ceva, răspunse Nesterenko.

— Nici eu.

— Atunci ai face bine să mai rămâi vreo cinci-zece minute, ca să ne lămurim, să ne înțelegem.

— Rămân. Davîdov se lăsă din nou pe scaun şi spuse: Nu i-am făcut nici un rău fetei. Hotărât! Trebuie să învețe. Are familie grea. Este cea mai mare dintre copii. Toată gospodăria e pe umerii săi... Acum eşti lămurit?

— Am înțeles, răspunse Nesterenko.

Totuşi se uita la Davîdov ca şi mai înainte, cu o privire aspră, înstrăinată.

— Am de gând să mă căsătoresc cu dânsa când se va apuca temeinic de învățătură şi după ce voi isprăvi muncile de toamnă la câmp. Într-un cuvânt, vom face o nuntă aidoma ca la țară — după strângerea recoltei, zâmbi mohorât Davîdov. Apoi, când văzu că fața lui Nesterenko parcă se mai îmblânzise şi că el începuse să-l asculte cu mai multă luare-

aminte şi cu mai mare tragere de inimă, înstrăinarea de mai înainte şi stânjeneala lăuntrică nemaisimțindu-se, urmă: N-am fost însurat nici la Leningrad şi nici în altă parte. Pentru întâia oară fac acest pas cu Varia. De altfel mi-a sosit şi timpul: nu mai am mult până la patruzeci de ani.

— Da ce, socoți fiecare an, începând de la treizeci, cât zece? zâmbi Nesterenko.

— De războiul civil nu ții seamă? Fiecare an, de atunci, l-aş socoti cât zece!

— Cam multişor...

— Uită-te la tine şi ai să vezi că socoteala mea e numai bună.

Nesterenko se ridică de la masă şi făcu câțiva paşi prin încăpere, frecându-şi înfrigurat palmele. Răspunse cu o şovăială în glas:

— Depinde cum o iei... De altfel, nu-i vorba de asta, Semion. Mă bucur că s-au lămurit lucrurile — şi anume: că n-ai să te poticneşti şi de data asta, ca şi cu Lukeria Nagulnova. Se pare că acum e ceva serios. Aşa că sprijin acest plan de bun augur şi-ți urez noroc!

— La toamnă, vii la nuntă? Întrebă Davîdov, simțind că i se încălzeşte inima.

— Voi fi cel dintâi oaspete! Făgădui Nesterenko şi zâmbetul plin de o neprefăcută veselie îi lumină iarăşi fața, iar ochii săi tulburi scânteiară poznaş ca şi mai înainte. Am spus c-am să fiu „cel dintâi" nu ca rang, ci fiindcă eu mă voi înfățişa cel dintâi, cum voi afla de nuntă!

— Ei, rămâi cu bine. Dă un telefon secretarului comitetului districtual de partid.

— Am să-i telefonez chiar azi. Pleacă şi nu zăbovi mult pe acolo.

— Mă întorc într-un suflet!

Îşi luară rămas-bun, strângându-şi voiniceşte mâinile.

Ieşind în strada plină de praf, încinsă de soare, Davîdov se gândi: „S-a schimbat mult — parcă-i altul. E greu bolnav! Obrajii îi sunt scofâlciți, galbeni, ca de mort, iar ochii —

împăienjeniți, tulburi. Poate că din pricina asta mi-a şi vorbit aşa!"

Davîdov se apropiase de cal, când Nesterenko, scoțând capul pe fereastră, îl strigă încet:

— Semion, vino înapoi pentru o clipă!

Davîdov urcă scările cerdacului fără chef.

Nesterenko, gârbovit şi mai tare, parcă moleşit de tot,

îl privi țintă şi-i spuse:

— Poate că ți-am vorbit cam grosolan. Iartă-mă, frățioare. Asupra capului meu s-a abătut o mare nenorocire: pe lângă malarie, m-am pricopsit, dracu ştie de unde, şi cu tuberculoză, care îmi macină acum năprasnic puterile. E o formă cât se poate de gravă. Am caverne la amândoi plămânii. Mâine plec la sanatoriu — mă trimite acolo comitetul districtual de partid. N-aş fi vrut să părăsesc raionul înainte de strângerea recoltei; dar n-am ce face, doar nu plec din răsfăț. Totuşi voi căuta să fiu înapoi pentru nunta voastră. Ei, m-am jeluit destul... Am simțit pur şi simplu nevoia de a împărtăşi unui prieten durerea care m-a lovit, şi încă atât de năprasnic...

Davîdov înconjură masa şi, fără nici o vorbă, îl îmbrățişă cu putere, îl sărută pe obrazul fierbinte şi umed. Abia după aceea putu spune:

— Pleacă, dragul meu, şi caută-ți de sănătate! De boala asta mor numai tinerii; nouă nu ne mai vine nimic de hac!

— Mulțumesc, şopti abia auzit Nesterenko.

Davîdov ieşi în stradă cu paşi mari, îşi dezlegă calul,

încălecă şi pentru întâia dată îl şfichiui cu biciul, luând-o din loc. Porni în galop pe strada staniței, bolborosind mânios printre dinții încleştați:

— Numai de dormit îți arde, diavole urechiat!...

Întorcându-se după amiază în cătun, Davîdov se îndreptă spre casa Harlamovilor, descălecă la poartă şi intră încet în ogradă. Pesemne că fusese văzut din casă, în vreme ce se apropia de pridvor, îndepărtând picioarele din mers şi

strâmbându-se de durere — din pricina rosăturilor. Făcuse, nedeprins, un drum prea lung călare.

În prag, îl întâmpină prietenos viitoarea lui soacră, care parcă se obişnuise cu dânsul într-o jumătate de zi.

— Vai, dragă ginere, te pomeneşti că te-ai julit! Cum de te-ai întors aşa de repede!? Că doar e cale lungă până la staniță şi înapoi! Spuse ea cu o prefăcută compătimire, uitându-se la Davîdov cum se apropia de prag crăcănat, şovăitor.

Desigur râdea în sinea ei, fără răutate, că viitorul ei ginere flutură voiniceşte biciul, dar abia-abia îşi mai mişcă picioarele... Oricine — treacă-meargă... dar ea, bătrână nevastă de cazac, ştia prea bine cum călăreau „ruşii"...

Ocărând-o în gând pentru această compătimire, Davîdov îi răspunse cam grosolan:

— Las-o încurcată, maică! Unde-i Varvara?

— S-a dus după croitoreasă. Trebuie să-şi prefacă ceva din vechituri. Ei, băiete, ți-ai ales şi dumneata o mireasă — ce să mai zic! N-are pe dânsa decât o fustişoară ponosită. N-ai găsi altceva la dânsa chiar de te-ai speti căutând. Unde ți-au fost ochii?

— Dar n-am venit azi dimineață să pețesc o fustă, ci pe fiica dumitale, spuse Davîdov, umezindu-şi buzele uscate de arşiță. Vrei să-mi dai puțină apă rece? Cât priveşte fustele, o să le facem noi. Avem vreme. Când vine Varvara?

— Dumnezeu ştie. Hai, intră în casă! Ei, te-ai înțeles cu şefii ca s-o trimită pe Varka la învățătură?

— Mai încape vorbă? Mâine plecăm la district. Pregăteşte-ți fata de drum lung. Ce s-a întâmplat? Ți-au şi dat lacrimile? Ei, acu e prea târziu!

Femeia izbucni într-un plâns amarnic, neogoit. În curând însă îşi birui slăbiciunea, îşi şterse ochii cu pestelca nu prea curată şi stărui cu ciudă printre suspine:

— Da intră odată în casă, bată-te să te bată! Vrei să stăm de vorbă în bătătură despre un lucru atât de însemnat?!

Davîdov intră în casă, se aşeză pe marginea laviţei şi aruncă sub ea biciul.

— Ei, maică, ce mai avem de vorbit? Totul e limpede şi hotărât. Hai să punem la cale altceva: de câteva zile nu prea m-am odihnit. Dă-mi puţină apă, apoi iasă-mă să dorm un ceas, uite aici, la dumneavoastră, iar când m-oi trezi, atunci mai vorbim noi. Fii bună şi trimite pe unul dintre copii cu calul la grajdul colhozului.

— N-ai grija calului, îl duc băieţii. Aşteaptă o clipă să-ţi aduc nişte lapte rece. Acuşi vin cu el din zemnic.

Oboseala şi nopţile nedormite îl doborâră pe Davîdov. Nu mai aşteptă laptele. Până să se întoarcă gospodina, ducând cu grijă, ca să nu se verse, ulciorul aburit cu lapte, Davîdov adormi tun chiar pe laviţa pe care se aşezase. Mâna dreaptă îi atârna în jos, iar gura îi era uşor întredeschisă. Gazda nu-l trezi — doar îi ridică uşurel capul răsturnat şi vârî sub el o pernă nu prea mare, cu o faţă albastră.

Moleşit de căldura din casă şi frânt de oboseală, Davîdov dormi dus vreo două ceasuri. Îl treziră şuşotelile copiilor şi atingerea duioasă a unor mâini calde de fată. Deschise ochii. Varia şedea pe laviţă lângă dânsul şi-i zâmbea cu blândeţe. În jurul lor se îngrămădeau şi cei cinci copii — micii Harlamovi.

Mezinul, pesemne cel mai curajos, luând fără teamă între pălmuţele sale mâna mare a lui Davîdov şi lipindu-se de dânsul, îl întrebă sfios:

— Nene Semion, e adevărat că de acuma ai să stai la noi?

Davîdov îşi coborî picioarele de pe laviţă, zâmbi somnoros copilului şi-i spuse:

— Da, băiatule! Altminteri cum? Varia pleacă la învăţătură. Cine să vă dea de mâncare, să vă îmbrace şi să vă încalţe? Asta va trebui s-o fac eu. Hotărât!

Şi puse părinteşte mâna pe capul cald şi ciufulit al copilului.

Capitolul XXV

A doua zi, cu mult înainte de a se lumina de ziuă, Davîdov se duse la fânărie, îl trezi pe moş Şciukar, îl ajută să înhame armăsarii, apoi trase la curtea Harlamovilor. Zări printre obloanele bine închise ca în bucătărie ardea lampa.

Mama Variei pregătea de mâncare. Copiii dormeau de-a curmezişul patului larg de lemn. Varia, gătită de drum, şedea pe laviță în casa părintească: parcă nu mai făcea parte din familie, ci era un oaspete, venit pentru scurtă vreme. Îl întâmpină pe Davîdov cu un surâs fericit, plin de recunoştință:

— De mult sunt gata de drum şi te aştept, preşedintele meu.

După ce-i dădu bineţe lui Davîdov, mama Variei adăugă:

— A început să se pregătească de drum de pe la cântători. Ei, tinerețe, tinerețe! Îi încă prostuță, nici vorbă! Iacă, acuşi vă dau prânzişorul. Aşază-te la masă, tovarăşe Davîdov.

Tustrei mâncară ciorbă cu varză din ajun, cartofi prăjiți şi lapte. Ridicându-se de la masă, Davîdov mulțumi gazdei şi spuse:

— E timpul să pornim la drum. Varvara, ia-ți rămas bun de la mama. Numai să nu dureze cine ştie cât. Nu e nevoie să sporiți umezeala de afară vărsând lacrimi; doar nu vă despărțiți pe vecie. Când mai am drum la district, te iau cu mine, maică, ca să-ți vezi fata. Eu mă duc să văd de cai. Din prag o întrebă pe Varia: Ți-ai luat o haină mai grosuță?

Varia răspunse destul de stânjenită:

— Aş lua pufoaica, dar tare-i ponosită...

— E bună şi asta; doar nu te duci la bal. Hotărât!

Peste o oră erau departe de cătun. Davîdov şedea alături de Şciukar, iar Varia — de partea cealaltă a droştei. Din când în când lua mâna lui Davîdov, o strângea o clipă, apoi se pierdea iarăşi în gândurile sale. Fata nu părăsise niciodată cătunul pentru vreme mai îndelungată în tot cursul vieții

sale, care nu număra prea mulți ani. Fusese la staniță numai de câteva ori, nu văzuse încă drumul de fier şi cea dintâi călătorie la oraş făcea ca inimioara ei să tresalte de o nespusă bucurie şi de tulburare. Totuşi se simțea amărâtă că se despărțea de ai săi şi de prietene. De aceea, din când în când i se umpleau ochii de lacrimi.

Când trecură Donul pe un pod umblător şi armăsarii începură să urce la pas povârnişul de pe celălalt mal, Davîdov sări din droşcă şi merse pe partea unde şedea Varia, scuturând cu cizmele roua îmbelşugată de pe pelinița scundă, care creştea pe marginea drumului. Înainte de răsăritul soarelui picăturile de rouă sunt incolore. Nu scânteiază ca mai târziu, când razele îşi răsfrâng în ele toate culorile curcubeului. Din când în când Davîdov se uita la Varia, îi zâmbea în semn de încurajare şi-i spunea încetişor:

— Ascultă, Varia, ce-ar fi să-ți mai usuci ochişorii?

Sau:

— Doar te-ai făcut mare şi oamenii în toată firea nu se cade să plângă. Nu mai plânge, draga mea!

Ascultându-l, Varia îşi ştergea cu capătul casâncii albăstrii obrajii uzi de lacrimi şi, drept răspuns, îi şoptea ceva nedesluşit, zâmbindu-i sfioasă, supusă. Deasupra înălțimilor gheboase, ca de cretă, care străjuiau Donul, se învălmăşeau negurile, iar creasta lor, ascunsă în pâclă, încă nu se zărea.

În acel ceas, dis-de-dimineață, nici pătlagina de stepă, nici steblele galbene şi plângătoare ale sulfinei, nici secara care înainta pe povârniş până aproape de drum nu-şi răspândeau miresmele lor obişnuite din timpul zilei. Chiar şi pelinița cea mai îmbălsămată îşi pierdea aroma. Absorbise toate miresmele roua, căzută din belşug pe grâne şi pe iarbă — de parcă ar fi trecut pe acolo nu de mult o răpăială de ploaie măruntă şi repede ca-n iulie. De aceea, la acea oră timpurie, liniştită, deasupra stepei stăruiau numai două mirozne, atotstăpânitoare — una de rouă, şi alta de pulbere de pe drum, uşor umezită.

Moş Şciukar, îmbrăcat cu o manta veche de ploaie din prelată, încins cu o cingătoare roşie încă şi mai veche, şedea zgribulit, posac, înfrigurat. Tăcu din gură multă vreme — lucru cu totul neobişnuit pentru dânsul. Învârtea numai biciul pe deasupra capului, țocăia şi şuiera îndemnând armăsarii, care alergau destul de repede şi aşa.

După ce răsări soarele, unchiaşul se mai învioră şi întrebă:

— Siomuşka, în cătun umblă vorbe că ai avea de gând să te însori cu Varka. O fi adevărat?

— Chiar aşa-i, moşule.

— Deh, şi aiasta-i o istorie! Oricât ai căuta s-o ocoleşti, mai devreme sau mai târziu tot nu scapi de ea —- vorbesc despre însurătoarea bărbaților, cuvântă bătrânul cu un aer de adânc cugetător. Apoi urmă: Pe mine m-au însurat răposații mei părinți, când împlinisem abia optsprezece anişori. Încă de pe vremea ceea eram hâtru, ceva de speriat; ştiam de pe atunci ce drăcovenie e însurătoarea... Doamne, ce m-am mai păzit eu, ca nimeni altul pe lume, să scăp de ea! Ştiam prea bine că a te însura nu înseamnă de loc a bea mied. Şi ce n-am făcut, Siomuşka, sărmănelul meu! M-am prefăcut şi nebun, şi bolnav, şi scuturat de ducă-se pe pustii. Pentru că am făcut pe nebunul, tatăl meu — trebuie să ştiți că răposatul era om straşnic, nu glumă — m-a bătut cu biciul două ceasuri încheiate şi nu m-a lăsat până n-a rupt codirıştea pe spinarea mea. Când m-am prefăcut ca apucat de boala copiilor, m-a snopit în bătaie cu hățurile de curea de la cai. Iar când m-am făcut beteag şi am început a zbiera ca un bezmetic, spunând că mi-au putrezit toate măruntaiele din mine, numa ce a ieşit în bătătură, fără să rostească un cuvânt, şi s-a întors în casă cu oiştea de la sanie. Ca să vezi, n-a pregetat diavolul bătrân să se vâre sub şopron şi s-o desfacă de la sanie. Uite aşa era răposatul, fie-i țărâna uşoară! A intrat în casă cu oiştea ceea şi mi-a spus cu mare blândețe: „Fii bun şi te scoală, feciorașule dragă, că vreau să te lecuiesc..." Ehei, mi-am zis: dacă n-a şovăit să smulgă oiştea de la sanie, apoi n-o să-i fie lene nici a scoate sufletul

din mine, cu leacul lui. Nu era de glumit de vreme ce ținea oiştea în mână. Mai cu seamă că părea cam lovit cu leuca. I-am băgat de seamă meteahna aiasta de când eram de-o şchioapă… Atunci am țâşnit din pat, ca şi cum m-ar fi opărit cineva cu uncrop. Şi m-am însurat. Ce puteam să fac? Cum să mă împotrivesc nătărăului? De atunci, în loc s-o ia pe făgaşul firesc, viața mea a început să se scurgă şi de-a curmezişul, şi pe de lături, şi cu zgaibele în sus! Dacă baba mea are astăzi opt puduri pe muche, apoi la vârstă de nouăsprezece ani avea… Bătrânul rămase pe gânduri, molfăi în gol, îşi ridică ochii spre cer şi încheie hotărât: Pe puțin cincisprezece puduri, martor mi-e unul dumnezeu că nu mint.

Înecându-se de râs, Davîdov îl întrebă încetişor:

— Oare n-o fi prea mult?

Atunci moş Şciukar îi răspunse cu şart:

— Da ce, nu ți-i totuna? Un pud mai mult sau mai puțin, ce mare scofală? Că doar nu dumneata a trebuit să pătimeşti de la dânsa chinuri şi bătălii, ci eu! Ei, şi am dus-o aşa de rău în căsnicia aiasta, că îmi venea uneori să mă spânzur. Dar şi-a găsit ea naşul cu mine! Eu dau cu barda în dumnezeu, dacă mă scoate cineva din sărite. Când mă cuprindea deznădejdea, mă gândeam: pune-ți tu mai întâi ştreangul în gât, iar eu — după tine…

Moş Şciukar îşi răsuci vesel capul şi chicoti, lăsându-se pesemne furat de felurite amintiri. Văzând că e ascultat cu mare luare-aminte, urmă cu chef:

— Ehei, dragi cetățeni şi… tu, Varka! Înverşunată dragoste a mai fost în tinerețe între mine şi baba mea! Dar vă întreb: de ce înverşunată? Fiindcă se plămădise din ură şi aşa a ținut toată viața noastră, iar înverşunarea şi ura — sunt acelaşi lucru: aiasta am citit din vocabularul cel gros al lui Makaruşka. Şi aşa se întâmpla să mă trezesc uneori în puterea nopții şi să văd că nevasta mea ori plânge cu două rânduri de lacrămi, ori râde; iar eu mă gândeam în sinea mea: „Plângi, drăguță — lacrimile de muiere îs ca roua lăsată de

dumnezeu; nici eu nu duc o viață mai dulce cu tine, dar nu plâng!" Şi să vedeți. După patru ani de viață ca aceea, iată ce întâmplare s-a petrecut în căsnicia noastră: a venit de la oaste Polikarp, megieşul nostru. Făcuse slujba ostăşească în reghimentul de gvardie Atamanski. Acolo învățase nărodul ista să dea târcoale muierilor şi acasă a început să se furlandisească pe lângă muierea mea. Într-o seară mă uit şi-i văd stând lângă gardul de nuiele — muierea mea, în bătătura ei, iar el, în bătătura lui. Intru în casă şi mă prefac că n-am văzut nimic. A doua zi seara — iar stau ei acolo. Aha, gândesc eu, nu-i de şagă. A treia zi plec într-adins de acasă. Mă întorc pe înserate — tot acolo îi găsesc! Şi iată ce-am născocit: învelesc într-un ştergar o greutate de trei funturi şi mă furişez în bătătura lui Polikarp — mergeam desculț, ca să nu mă audă. Pe când îşi răsucea el mustața, îl pălesc din răsputeri la ceafă. S-a întins de-a lungul gardului, ca un buştean. Peste câteva zile mă întâlnesc cu Polikarp. Avea capul legat. Îl aud deodată că-mi spune cam acru: „Nătărăule! Puteai să mă omori." Iar eu îi răspund: „Nu se prea ştie care din doi e nătărău — acel care a zăcut sub gard sau cel ce-a rămas în picioare". De-atunci — parcă le-aş fi făcut farmece. Nu i-am mai văzut stând lângă gard. În schimb, muierea mea s-a deprins să scrâşnească din dinți în timpul nopții. Mă trezeam din somn de răul scrâşnetului istuia şi o întrebam: „Nu cumva te dor dinții, drăguța mea?" Iar ea îmi răspundea: „Lasă-mă în pace, neghiobule!" Stau eu culcat şi mă gândesc: „Nu se prea ştie care din doi e mai neghiob — acel care scrâşneşte din dinți, sau cel ce doarme liniştit, molcom, ca un copilaş cuminte în leagăn".

Temându-se să nu-l jignească pe bătrân, ascultătorii stăteau smirna. Numai Varia tresălta în tăcere de râs. Davîdov îşi întorsese capul, îşi îngropase fața în palme şi parcă, smucit, tuşea cam des. Şciukar însă nu băga de seamă nimic şi vorbea mai departe cu înfocare.

— Uite cum se întâmplă uneori să fie dragostea înverşunată! Într-un cuvânt, rareori ai parte de bine în

căsniciile aiestea, aşa chitesc eu cu mintea mea de bătrân. Sau să luăm de pildă o păţanie: pe vremuri locuia la noi în cătun un tânăr învăţător. Era logodit cu o fată de negustor, tot din cătunul nostru. Învăţătorul umbla tare dichisit şi arăta chipeş — vorbesc de haine — curat ca un cocoşel. Şi să vezi, nu prea umbla pe jos ci mai mult cu velocipeta. Abia atunci se văzuse pe la noi aşa ceva şi, cum velocipeta lui se nimerise să fie cea dintâi în cătun, apoi închipuie-ţi ce se mai minunau oamenii, uitându-se la ea. Iar cât priveşte cânii, ce să mai vorbim! Cum se ivea învăţătorul pe uliţă şi începeau să sclipească roţile velocipetei, blestemaţii de câni turbau, nu altceva. Iar el îşi vedea de drum, zorea nevoie mare ca să scape de ei. Se făcea ghem pe maşinuţa lui şi ţesea aşa de repede din picioare, că nici nu i le mai vedeai. Câte cotarle de cele mici n-a călcat! Dar o dată a băgat-o pe mânecă cu cânii!

Într-o bună dimineaţă treceam prin piaţă ducându-mă în stepă după iapă. Ce să vezi — îmi iese înainte o nuntă de câni. În cap alerga o căţeluşă, iar după ea, cum se şi cade, o haită de dulăi, vreo treizeci la număr, dacă nu chiar mai mulţi. Pe vremurile acelea la bogătanii din cătunul nostru, fir-ar afurisiţi să fie, se plodeau atâţia câni, că nu era chip să-i numeri. în orice ogradă găseai câte doi-trei dulăi, şi încă ce dulăi! Fiecare era mai dihai ca o fiară sălbatică şi de statură aproape cât un viţel. Stăpânii îşi păzeau sipetele şi pivniţele. Şi cu ce s-au ales? Cu colbul de pe tobă. Războiul le-a înghiţit toate avuţiile... Şi iată că îmi iese în cale nunta aiasta. Eu n-am făcut prostia să rămân pe loc, am aruncat căpăstrul cât colo şi m-am căţărat într-un sicund ca un motan fugărit, pe stâlpul de telegraf: l-am cuprins între picioare şi am aşteptat. Ce să vezi, ca un făcut, se iveşte învăţătorul cu maşina lui. Roţile sclipesc, coarnele la fel. Ehei, şi unde mi l-au împresurat dulăii! A lăsat maşinuţa şi a început să dea din colţ în colţ. Eu îi strigam: „Prostule, caţără-te pe stâlp la mine; altfel îţi fac straiele harcea-parcea!" A dat să se caţere, bietul de el, dar a întârziat olecuţă. Abia cuprinsese în braţe stâlpul când dulăii, într-o clipită, i-au sfâşiat şi nădragii nou-

nouți, şi haina de uniformă cu bumbi aurii, şi tot ce avea pe dedesubt. Iar cei mai aprigi dintre dulăi au apucat să-şi înfigă colții pe ici pe colo. L-au morfolit cât au avut ei chef, apoi şi-au căutat de treaba lor cânească. Iar el stătea cocoțat pe stâlp şi atâta bucurie mai avea că îi rămăsese în cap şapca de uniformă cu cocardă, da şi aceea cu cozorocul rupt, când se cățărase pe stâlp. Am coborât din adăpostul nostru — mai întâi el, iar eu în urma lui: că doar eram mai sus, chiar sub ceştile cele albe pe care se trag sârmele. Şi aşa am pogorât pe rând — el, cum era, gol-goluț, iar eu îmbrăcat cu o cămaşă țărănească şi cu nădragi din pânză de casă. Atunci învățătorul a început să se roage de mine: „Nene, împrumută-mi pentru scurtă vreme nădragii; ți-i aduc înapoi într-o jumătate de ceas". Dar eu de colo: „Omule, cum vrei să ți-i dau dacă n-am izmene pe dedesubt? Dumneata pleci p-aci încolo cu maşina da eu ce mă fac? Să mă învârtesc împrejurul stâlpului cu duligele goale ziua-n amiaza mare? Cămaşa ți-oi împrumuta-o pentru o vreme, dar nădragii, te rog să mă ierți, nu pot." A îmbrăcat cămaşa mea, băgându-şi picioarele în mâneci şi sărmanul de el a pornit încetişor la drum. Ar fi trebuit s-o ia iute la trap — dar cum să alerge, dacă era silit să meargă la pas, ca un cal împiedicat? Şi s-a nimerit să-l vadă cu cămaşa mea fiica negustorului — logodnica lui... În aceeaşi zi s-a şi pus capăt dragostei lor. A fost silit învățătorul să se strămute în grabă la altă şcoală. Iar peste o săptămână după asemenea întâmplare: ruşinea pătimită, frica băgată în oase de câni, părăsit de logodnică şi cu dragostea dusă pe apa sâmbetei — flăcăul nostru a căpătat oftică năprasnică şi a murit. Dar eu nu prea cred să fi murit din aiasta. Cred că a dat ortul popii mai degrabă de frică şi de ruşine. Iată la ce duce afurisita aiasta de dragoste, fără să mai pomenim de fel şi fel de cununii şi nunți. Iar mătăluță, Siomuşka, sărmănelule, ar trebui să te gândeşti de o sută de ori înainte de a te însura cu Varka. Toate fomeile-s o apă şi-un pământ — nu degeaba eu şi cu Makaruşka nu le putem vedea în ochi şi le urâm de moarte.

— Bine, moşule, am să mă mai gândesc, îl linişti Davîdov, şi folosindu-se de prilejul că Şciukar îşi aprindea ţigara, o trase repede spre dânsul pe Varia şi o sărută pe tâmplă, tocmai în locul unde vântişorul care adia din faţă îi zbârlise un cârlionţ de păr mătăsos.

Trudit de povestirea sa sau, poate, de amintiri, moş Şciukar începu în curând să picure de somn. Atunci Davîdov luă hăţurile din mâinile lui vlăguite. Răpus de piroteală, moş Şciukar bolborosi:

— Iţi mulţumesc, drăguţule. Îmbie dumneata cu biciuşca armăsarii, iar eu o să pun capul jos oleacă. Of, bătrâneţea, lua-o-ar naiba! Cum te încropeşte cât de cât soarele, îndată te şi doboară somnul... Iar în timpul iernii, cu cât îi gerul mai năprasnic, cu atât te trage mai mult la picoteală, că poţi să îngheţi de-a binelea fără să te mai trezeşti.

Mic şi sfrijit, Şciukar se culcă între Varia şi Davîdov, întinzându-se în voie de-a lungul droşcăi, ca un chişcar, şi peste puţin se auzi un sforăit subţirel.

Iar stepa, încălzită de soare, răspândea miresmele tuturor buruienilor. Mirosul sălciu al prafului încins de pe drum se amesteca cu aroma ierbii proaspăt cosite. În pâcla dimineţii albăstrea nedesluşit dunga nelămurită a zărilor din depărtare. Varia nu se mai sătura privind peste Don stepa necunoscută, dar atât de dragă inimii sale.

Maseră lângă un stog de fân. Apucaseră să facă până în seară peste o sută de kilometri. La cină ospătară te miri ce din merindele pe sponci luate de acasă; pe urmă mai zăboviră o vreme lângă droşcă, uitându-se în tăcere la cerul spuzit de stele. Într-un târziu Davîdov spuse:

— Mâine trebuie să ne sculăm iar cu noaptea în cap. Hai să ne pregătim de culcare. Tu, Varia, culcă-te în droşcă, ia paltonul meu şi acoperă-te cu el. Eu şi moşul ne-om cuibări sub stog.

— Ţi-a ieşit un sfânt din gură, Siomuşka, încuviinţă bucuros Şciukar, foarte mulţumit că Davîdov vroia să

petreacă noaptea alături de dânsul.

Şi de ce am ascunde, bătrânului îi era cam frică să doarmă singur în stepa pustie, neştiută.

Davîdov şedea culcat pe spate cu mâinile împreunate sub cap şi privea cerul siniliu, leşiatic, care se boltea deasupra lui. Căută cu ochii şi găsi Carul-Mare; oftă, apoi se pomeni zâmbind fără noimă, cine ştie de ce.

Pământul încins de soare în timpul zilei, se răci abia către miezul nopții. Atunci se făcu într-adevăr răcoare. Undeva prin apropiere, într-o viroagă, se afla pesemne un heleşteu sau un ochi de apă. De acolo adia un iz de mâl şi de stuf. Se auzeau pe aproape bătaia prepeliții şi orăcăitul şovăitor al câtorva broaşte, iar o bufniță mică se îndemna somnoros: „dorm, dorm!"

Davîdov începuse să moțăie, când un şoarece foşni în fân. Moş Şciukar sări ca ars; zgâlțâindu-1 pe Davîdov, îi spuse:

— Sioma, ai auzit? Bun loc am mai ales şi noi, fir-ar afurisit să fie! Să ştii că în stogul aista foiesc şerpi de casă şi năpârci câte vrei. N-auzi cum foşnesc, blestematele? Iar bufnițele se vaită parcă am fi în țintirim... Hai să părăsim locşorul aista primejdios şi să ne mutăm în altă parte.

— Nu mai umbla cu fleacuri. Dormi, îi răspunse somnoros Davîdov.

Şciukar se culcă din nou, se foi multă vreme şi îşi vârî sub dânsul din toate părțile marginile mantalei de ploaie, bodogănind:

— Doar ți-am spus să luăm harabaua. Ți-ai găsit — nu şi nu — voiai numaidecât să te fandoseşti cu droşca! Ei, acu saltă şi te bucură! N-ar fi fost mai bine să fi umplut de acasă harabaua cu fân de pe meleagurile noastre? Mergeam fără grijă, dormeam tustrei în haraba; iar acum, poftim, fă-te covrig sub un stog străin, ca un câine de pripas. Varkăi nici nu-i pasă, doarme sus la adăpost, ca o cucoană; în schimb, aici îți foşneşte la cap, foşneşte pe de lături, foşneşte la picioare, şi dracu ştie ce foşneşte. Uite, ai să adormi şi o năpârcă are să se târască până la tine, o să te muşte undeva

anume şi s-a isprăvit cu însurătoarea! Dacă te muşcă o procletă de aiestea — te şi răstorni cu copitele în sus. Atunci Varka ta are să umple cu lacrimi o covată, dar ce folos?... Pe mine nici o năpârcă n-are de ce să mă muşte, eu sunt carne bătrână, teioasă; şi, pe urmă, eu put a ţap, fiindcă Trofim doarme adesea lângă mine în fânărie — iar năpârcile nu suferă duhoarea de ţap. Nici că se poate mai limpede: pe tine te-or muşca, şi nu pe mine... Hai să ne luăm tălpăşiţa de aici!

Davîdov îi răspunse cu necaz:

— Ascultă, moşule, ai să te potoleşti o dată ori ba? Unde vrei să ne ducem acum, în puterea nopţii?

Moş Şciukar spuse cu mâhnire:

— M-ai adus într-un loc de pierzanie; dacă ştiam, încaltea mi-aş fi luat rămas bun de la baba mea; aşa, am plecat de parcă n-aş fi fost cununat de când sunt... Aşadară n-ai de gând să te mişti din loc, drăguţule?

— Nu. Dormi, moşule.

Oftând din rărunchi şi închinându-se, moş Şciukar zise:

— Parcă eu n-aş fi bucuros să dorm, Siomuşka? Dar vezi că mi s-a cuibărit frica în sân. Ba de frică am şi bătaie de inimă — îmi sparge coşul pieptului, nu alta... ba zbiară bufniţa aiasta blestemată, pune-i-s-ar un nod în gât ca să se înece la mama dracului...

Ameţit de tânguirea bolborosită a lui Şciukar, Davîdov căzu într-un somn adânc.

Se trezi înainte de răsăritul soarelui. Alături de dânsul şedea Varia, sprijinită cu umărul de poalele stogului şi cu picioarele supuse sub ea. Ii descurca şuviţele de păr încâlcit pe frunte. Degetele sale de fată îl atingeau cu atâta gingăşie şi fereală, încât Davîdov, trezit din somn, abia le simţea. Iar în droşcă dormea dus în locul ei moş Şciukar, învelit cu paltonul lui Davîdov.

Rumenă, proaspătă ca aurora, Varia spuse încetişor:

— Eu am apucat să dau o fugă până la heleşteu şi m-am spălat. Trezeşte-l pe moş Şciukar şi hai să plecăm! Ea îşi lipi uşor buzele de obrazul ţepos al lui Davîdov şi sări în

picioare ca săltată de arcuri: Nu te duci să te speli, Sioma? Hai să-ți arăt drumul la heleşteu.

Davîdov răspunse cu glas răguşit de somn:

— Acuma nu mai am timp să mă spăl, Varia. Las' c-o să găsesc prilej undeva pe drum. Dar hârciogul ăsta bătrân te-a trezit de mult?

— Nu m-a trezit el. M-am deşteptat singură când se zărea de ziuă. Unchiaşul şedea lângă tine, cuprinzându-şi genunchii cu mâinile, şi fuma. Eu îl întreb: „De ce nu dormi, moşule?" Iar el îmi răspunde: „N-am închis ochii toată nopticica, drăguța mea; aici, locul e bucşit de şerpi. Du-te de te plimbă prin stepă, iar eu oi dormi liniştit măcar un ceas în locul tău." Atunci m-am sculat şi m-am dus la heleşteu să mă spăl.

Ajunseră la Millerovo în aceeaşi zi, înainte de amiază. Davîdov izbuti în răstimp de o jumătate de oră să pună la cale totul la comitetul districtual de partid. Ieşi vesel în stradă, zâmbind de mulțumire:

Secretarul a rezolvat, totul aşa cum se cuvine să se lucreze la

comitetul districtual, adică repede şi cu chibzuială: pe tine, Varia mea, te iau sub ocrotirea lor fetele de la comitetul districtual al comsomolului. Acum, hai la Şcoala tehnică de agricultură să te instalez în noua ta locuință. M-am şi înțeles cu locțiitorul directorului. Până la începerea examenelor de admitere, au să te prepare profesorii şi către toamnă ai să-mi fii tobă de carte. Hotărât! Fetele de la comitetul districtual vor veni să te vadă; m-am înțeles cu ele la telefon. Davîdov îşi frecă însuflețit palmele, după obiceiul lui, şi o întrebă: Varia, ştii cine este trimis în cătunul nostru ca secretar al organizației de comsomol? Cine crezi? Ivan Naidionov, flăcăiaşul acela care a fost la noi astă iarnă cu coloana de agitatori. E un băiat foarte isteț şi voi fi tare bucuros să-l revăd. Are să meargă treaba ca pe roate la comsomolul nostru. Hotărât!

Şi la Şcoala tehnică de agricultură se rândui totul în două ceasuri. Era timpul să se despartă. Davîdov spuse cu hotărâre:

— Rămâi cu bine, draga mea Varia-paria! Nu tânji şi învață bine, iar noi n-o să ne prăpădim în lipsa ta.

Pentru întâia dată o sărută pe buze, apoi porni pe coridor. Ajuns la ieşire, îşi întoarse capul şi deodată o jale adâncă îi săgetă atât de aprig inima, încât i se păru că duşumeaua scorojită i se clatină sub picioare, ca puntea unei nave. Varia stătea cu fruntea lipită de perete, cu fața îngropată în palme. Casânca albăstrie îi căzuse pe umeri şi întreaga ei făptură vădea atâta slăbiciune şi suferință, încât Davîdov nu mai gemu şi se grăbi să iasă în curte.

Înainte de a se împlini trei zile de la plecarea lor din cătun, Davîdov se întoarse la Gremeacii-Log.

Deşi era târziu, Naguinov şi Razmiotnov îl aşteptau la sediul conducerii colhozului. Naguinov îl salută încruntat şi spuse ursuz:

— Ascultă, Semion, aşadară n-ai fost acasă în zilele din urmă? Ai plecat la staniță, pe urmă la comitetul districtual de partid… Ce păs te-a dus tocmai la Millerovo?

— Am să raportez despre toate la vremea lor. Dar prin cătun ce se mai aude?

În loc de răspuns, Razmiotnov îl întrebă:

— În drum spre casă ai văzut cum arată bucatele? Ce zici, s-au copt?

— Orzul se poate secera pe-alocuri. Trebuie să alegem numai peticele coapte. Secara la fel. Cred că secara s-ar putea secera peste tot, dar văd că vecinii noştri zăbovesc.

Razmiotnov spuse ca pentru sine:

— Atunci să nu ne grăbim nici noi. Dacă-i vreme bună, o putem secera de verde. Se coace ea şi după ce este doborâtă la pământ. Dar dacă plouă? Atunci îi pui cruce.

Naguinov era de aceeaşi părere:

— Mai putem aştepta vreo trei zile. Pe urmă trebuie să ne apucăm de seceriş din toată inima, altfel te ia la rost

comitetul raional de partid, Semion; eu şi Andrei o să facem iarăşi ruptoarea... Stați să vă spun o noutate: am la sovhoz un prieten din timpul milităriei; am fost ieri să-l văd. Mă poftise mai de mult să trec pe la dânsul dar tot nu puteam să-mi găsesc timp. Ieri m-am hotărât — mi-am zis: ia să mă reped pentru o zi la el, să văd cum o mai duce, şi pe lângă asta să mă uit cum lucrează tractoarele. N-am văzut de când sunt aşa ceva şi tare eram curios! Acolo la dânsul se ară pământ de obleagă (*Obleagă — teren agricol lăsat un an să se odihnească – n.c.*). Am stat toată ziulica pe câmp. Măi, fraților, să vedeți ce minunăție-i şi tractorul ăsta Fordson! Ară câmpul ogorât (*Ogorât — arat, cultivat – n.c*), mergând la trap. Dar dacă dă de țelină, undeva la o cotitură, atunci nu-l mai ajută puterile. Se ridică bârzoi ca un cal nărăvaş înainte de obstacol, rămâne aşa un răstimp, apoi cade iar cu roțile la pământ şi se grăbeşte să ajungă mai repede la obleagă. Nu-i poate veni de hac țelinei... Totuşi, n-ar strica de loc să avem o pereche de asemenea căluți în colhozul nostru — iată la ce mă gândeam şi mă gândesc tot timpul. E un lucru de pizmuit la o gospodărie! Istoria asta m-a prins aşa de tare în mreje, că n-am avut când face chef cu prietenul meu. M-am întors de la câmp drept acasă.

— Parcă aveai de gând să te duci la S.M.T.-ul de la Martinovskaia? Îl întrebă Razmiotnov.

— Nu-i totuna — la S.M.T. sau la sovhoz? Şi acolo sunt tractoare ca şi aici. Pe urmă era prea departe până la S.M.T., iar secerişul bate la uşă.

Razmiotnov îşi miji ochii cu viclenie:

— Trebuie să mărturisesc, Makar, că am păcătuit cu cugetul față de tine. Credeam că în drum de la Martinovskaia ai să te abați pe la Şahtî, s-o vezi pe Lukeria...

— Nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva! Rosti hotărât Nagulnov. Să fi fost tu în locul meu, te-ai fi abătut de bună seamă! Las' că ştiu eu câte parale faci, bălanule!

Razmiotnov oftă:

— Dacă ar fi fost fosta mea nevastă, nu numai că m-aş fi abătut pe la ea, dar aş fi rămas la dânsa ca oaspete cel puțin o săptămână! Apoi adăugă glumeț: Nu-s papă-lapte, ca tine!

— Las' că te ştiu eu, repetă Nagulnov. Şi după o clipă de gândire spuse: Eşti al dracului de muieratic! Eu însă nu alerg după fuste ca tine!

Razmiotnov ridică din umeri:

— Sunt văduv de doisprezece ani. Ce mai vrei de la mine?

— De aceea şi eşti muieratic.

După o scurtă tăcere, Razmiotnov rosti încet, de data asta cu toată seriozitatea:

— Poate că în toți aceşti doisprezece ani n-am iubit decât una şi aceeaşi ființă. De unde poți şti că nu-i aşa?

— Tu? Da ce, sunt prost să te cred!?

— Da, una şi aceeaşi!

— Nu cumva pe Marina Poiarkova?

— Nu-i treaba ta să ştii: care-i; şi nu mi te vârî în suflet! S-ar fi putut întâmplă ca, odată şi odată, să-ți fi destăinuit la beție cine mi-a fost dragă şi-mi este până-n ziua de azi. Dar tu, Makar, eşti un om rece, cu tine niciodată nu poți sta de vorbă de la suflet la suflet. În ce lună eşti născut?

— În decembrie.

— Eram sigur. Să ştii că te-a născut maică-ta lângă o copcă de gheață — s-o fi dus să scoată apă şi te-a născut din nebăgare de seamă drept pe gheață; de aceea, totdeauna vine dinspre tine ca o adiere rece. Cum vrei să-ți mărturisească omul ce are pe inimă?

— Iar tu te-ai născut pesemne pe o plită fierbinte!

Razmiotnov adeveri cu dragă inimă:

— Se prea poate! De aceea răspândesc dogoare, ca şi vântul uscat. Dar cu tine — e cu totul altceva.

Nagulnov spuse cu ciudă:

— M-am săturat! Destul am vorbit numai despre noi şi despre muieri. Mai bine să hotărâm cine merge la strânsul

recoltei şi în ce brigadă.

— Hai, îl zădărî Razmiotnov, hai sa isprăvim vorba începută; cât priveşte cine să plece şi în ce brigadă — avem tot timpul să ne înțelegem. Rogu-te, Makar, judecă liniştit: tu m-ai făcut muieratic! Cum poți spune una ca asta, când am de gând să vă poftesc pe amândoi, în curând, la nuntă?

— La nunta cui? îl întrebă aspru Nagulnov.

— A mea. Maică-mea a îmbătrânit de tot, îi vine greu să vadă de gospodărie, mă sileşte să mă însor.

— Şi tu vrei să-i dai ascultare, nătărău bătrân ce eşti?

Nagulnov nu-şi putu ascunde indignarea fără margini.

Razmiotnov răspunse cu o smerenie prefăcută:

Şi ce vrei să fac, drăguțule, unde să mă duc?

— Ei, va să zică eşti un prost şi jumătate! Nagulnov se scarpină îngândurat la rădăcina nasului, apoi încheie: Vom fi nevoiți, Semion, să ne închiriem amândoi o locuință şi să stăm împreună, ca să nu ne fie prea urât. Iar pe poartă să scriem: „Aici stau numai burlaci".

Davîdov nu zăbovi cu răspunsul:

— N-o să iasă nimic, Makar, din născocirea ta: am şi eu logodnică. De aceea am fost la Millerovo.

Nagulnov îşi plimbă privirea sfredelitoare de la unul la altul, încercând să se dumirească dacă glumesc ori ba, apoi se sculă încet şi, palid la față de tulburare, îşi umflă nările şi fornăi:

— Ce-i cu voi, nu cumva ați căpiat? Vă mai întreb o dată: vorbiți serios, ori vă bateți joc de mine?

Fără a aştepta însă răspunsul scuipă cu amarnică înverşunare şi plecă nemailuându-şi rămas-bun.

Capitolul XXVI

Polovțev şi Liatievski, abrutizați de plictiseală, tot mai decăzuți moraliceşte, îşi petreceau, ca şi mai înainte, zilele şi

nopțile în cămăruța strâmtă a lui Iakov Lukici.

În timpul din urmă veneau la dânşii ştafete parcă mult mai rar decât înainte, iar făgăduielile încurajatoare, care le erau trimise de centrul răsculaților în scrisori obişnuite, dar închise cu grijă, pierduseră de mult orice preț în ochii lor...

S-ar putea spune că Polovțev îndura mai uşor îndelungata schimnicie; chiar în felul lui de a se purta părea mai echilibrat. Liatievski însă îşi pierdea uneori cumpătul şi de fiecare dată se purta în alt chip: ba tăcea zile şi nopți de-a rândul, uitându-se la peretele din față cu ochiul său stins, ba era neobişnuit de vorbăreț, fără nici un frâu. Atunci Polovțev, cu tot zăduful, îşi punea burca în cap, simțind câteodată o dorință aproape nestăvilită să se ridice de pe pat, să scoată sabia din teaca şi, făcându-i vânt, să taie capul pieptănat cu îngrijire al lui Liatievski. Într-o bună zi, cum se întunecă, Liatievski ieşi pe furiş din casă şi se întoarse înainte de revărsatul zorilor, aducând un braț de flori umede.

Polovțev, îngrijorat de dispariția colocatarului său, nu închisese ochii toată noaptea, se frământase cumplit, trăgând cu urechea la cel mai mic zgomot venit din afară. Liatievski, plin de prospețimea nopții, vesel, înviorat de plimbarea făcută, aduse din tindă găleata cu apă şi, grijuliu, puse florile în ea. în aerul stătut al cămăruței se răspândi dintr-o dată o mireasmă amețitoare de petunii, regina-nopții, micşunele şi de alte flori pe care Polovțev nu le cunoştea — şi atunci se petrecu ceva neaşteptat: Polovțev, acest esaul oțelit, sorbind adânc miresmele aproape uitate ale florilor, izbucni în plâns... Zăcea pe patul lui urât mirositor, în tulburea lumină înainte de revărsatul zorilor, cu obrajii îngropați în palmele-i asudate. Iar când hohotele de plâns aproape îl înăbuşeau, se întoarse scurt cu fața la perete şi muşcă aprig colțul pernei.

Liatievski, călcând uşurel cu picioarele goale, măsura cu paşi uşori duşumeaua caldă a cămăruței. Într-însul se trezise un fior de delicatețe şi prinse să fluiere încetişor arii din operete, prefăcându-se că nu aude şi nici nu bagă de seamă nimic...

Cam pe la orele unsprezece, trezindu-se din somnul de scurtă durată, dar adânc, Polovțev avu de gând să-l mustre aspru pe Liatievski, fiindcă plecase fără voie, dar spuse cu totul altceva:

— Ar trebui schimbată apa din găleată... au să se ofilească.

Liatievski răspunse vesel:

— Am înțeles!

Aduse un ulcior de apă rece de la fântână, iar apa caldă din găleată o vărsă pe duşumea.

— De unde ai luat florile? Îl întrebă Polovțev.

Se simțea stingherit că-şi arătase slăbiciunea, îi era ruşine că plânsese în timpul nopții şi de aceea nu-l privea în față pe Liatievski.

Acesta ridică din umeri:

— „A lua” — e prea delicat spus, domnule Polovțev. Cuvântul „a fura" e mai grosolan, dar mai aproape de adevăr. Plimbându-mă pe lângă şcoală, am simțit un parfum dumnezeiesc care mi-a încântat mirosul. Am sărit gardul în grădinița de flori a învățătorului Şpîn şi am jumulit două straturi de flori, ca să înfrumusețez cât de cât existența noastră mizerabilă. Vă făgăduiesc că şi pe viitor vă voi aproviziona cu flori proaspete.

— Nu, te rog, scuteşte-mă!

— Dar domnia-voastră încă n-ați pierdut cu totul unele simțăminte omeneşti, rosti încet, cu înțeles, Liatievski, uitându-se țintă în ochii lui Polovțev.

Acesta tăcu, prefăcându-se că nu aude...

Fiecare îşi omora timpul în felul său: Polovțev şedea ceasuri întregi la masă şi făcea pasiențe, atingând scârbit cu degetele-i groase cărțile de joc slinoase, iar Liatievski, fără să se scoale din pat, citea cel puțin pentru a douăzecea oară singura carte pe care o avea — Quo vadis de Sienkiewicz — desfătându-se cu fiecare cuvânt.

Uneori, Polovțev lăsa cărțile, se aşeza turceşte pe podea şi, întinzând în fața lui o prelată, demonta puşca-mitralieră, o

curăța (cu toate că şi aşa era cât se poate de curată), ştergea şi ungea fiecare piesă cu ulei de armă, cald în zăpuşeala din casă, apoi o monta din nou cu admirație, fără grabă, plecându-şi capul cu fruntea lată când într-o parte, când în alta. Pe urmă, oftând, o învelea în aceeaşi pânză, o vâra cu grijă sub pat, după aceea se apuca să ungă şi să încarce iarăşi discurile; în sfârşit se aşeza la masă şi-şi scotea de sub saltea sabia ofițerească, îi încerca tăişul pe unghia degetului mare şi, cu cutea uscată, mângâia încetişor, numai de câteva ori, oțelul care strălucea mat. „Taie ca briciul!" mormăia el, mulțumit.

În astfel de momente Liatievski, lăsând la o parte cartea, îşi mijea singurul ochi şi zâmbea sarcastic:

— Mă miră, mă uimeşte nespus de mult sentimentalismul dumitale idiot! De ce faci atâta caz de acest hleab de sabie în formă de scrumbie? Nu uita că suntem în anul nouă sute treizeci — vremea săbiilor, sulițelor, halebardelor şi a altor tinichele de acest fel a trecut de mult în războiul trecut artileria, stimabile, a hotărât totul şi nicidecum soldățeii cu sau fără cai. Tot ea va hotărî şi soarta viitoarelor lupte şi războaie. Afirm asta cu toata hotărârea, ca vechi artilerist!

Polovțev îl privea pe sub sprâncene, ca totdeauna, şl strecura printre dinți:

— Dumneata crezi c-o să te bizui de la începutul răscoalei pe focul bateriilor de obuziere, ori pe soldățeii cu săbii în mână? Dă-mi din capul locului numai o baterie cu tunuri de trei țoii şi-mi las eu plăcere sabia în grija nevestei lui Ostrovnov. Deocamdată însă tacă-ți gura, înălțimea-voastră treanca-fleanca! Mi-e greață de trăncănelile dumitale. N-ai decât să povesteşti domnişoarelor poloneze despre rolul artileriei în războiul trecut — nu mie. Îndeobşte cauți să-mi vorbeşti pe un ton disprețuitor — dar nu faci bine, reprezentant al marii Polonii. Atât tonul cât şi pălăvrăgeala dumitale miroase urât. De altfel, despre țara dumitale, se şi

spunea nu de mult, în al treilea deceniu al secolului XX, că: „Polonia încă n-a pierit, dar a şi început să duhnească”...

Liatievski exclamă cu un aer tragic:

— Doamne, ce mizerie spirituală! Numai cărţile de joc şi sabia, sabia şi cărţile de joc... Timp de o jumătate de an n-ai citit nici un cuvânt tipărit. Rău te-ai sălbătăcit! Şi când te gândeşti că ai fost cândva profesor de şcoală medie...

— Nevoia m-a făcut profesor, mult stimate pan! Amarnica nevoie!

— Mi se pare că Cehov al vostru are o istorioară despre cazaci: un moşier-cazac, ignorant şi greoi la minte, locuia la conacul lui, împreună cu doi feciori, nişte vlăjgani nătăfleţi care nu făceau decât atâta: unul arunca în aer cocoşei tineri, iar celălalt trăgea într-înşii cu puşca. Şi aşa îi se scurgea viaţa, zi de zi: fără cărţi, fără înclinaţii intelectuale, fără vreo umbră de preocupări spirituale... Uneori am impresia că dumneata eşti unul dintre aceşti feciorași. Poate mă înşel?

Fără să răspundă, Polovţev aburea cu răsuflarea lui oţelul săbiei, privind cum se lăţea şi apoi pierea încet-încet umbra albăstrie; pe urmă ştergea tăişul cu pulpana tolstovkăi cenuşii şi vâra sabia cu grijă şi cu duioşie în teaca ponosită, fără cel mai mic zgomot.

Dar nu totdeauna se isprăveau atât de paşnic discuţiile iscate brusc sau ciondănelile de scurtă durată. În cămăruţa rar aerisită stăruia o atmosferă înăbuşitoare. Arşiţa, care bântuia de la un timp, le făcea şi mai nesuferit traiul jalnic pe care îl duceau în casa lui Ostrovnov. Polovţev sărea tot mai des din patul umed, cu iz de sudoare, şi mârâia înăbuşit: „Curată temniţă! Am să mă prăpădesc în temniţa asta!" Chiar în timpul nopţii rostea adesea prin somn vorba aceasta amară, până când Liatievski, scos din răbdări, îi spuse într-o bună zi:

— Domnule Polovţev, se poate crede că în vocabularul dumitale, şi aşa sărăcăcios, n-a rămas decât un singur cuvânt: „temniţa"! Dacă tânjeşti aşa de mult după această instituţie de binefacere, iată sfatul meu: du-te chiar azi la

G.P.U.-ul raional şi roagă-te să-ți dea repartiție într-o temniță, cel puțin pentru vreo douăzeci de ani. Te asigur că nu-ți va fi refuzată rugămintea!

— Asta se cheamă în limba polonă a fi spiritual? Îl întrebă Polovțev, zâmbind strâmb.

Liatievski ridică din umeri:

— Găseşti că fac spirite fără sare?

— Ba eşti nici mai mult nici mai puțin decât o brută, îi răspunse cu nepăsare Polovțev.

Liatievski ridică iarăşi din umeri şi zâmbi sarcastic:

— Se prea poate. Doar trăiesc de atâta vreme alături de dumneata, încât nu e greu de loc să-mi fi pierdut înfățişarea omenească...

În urma acestei ciorovăieli, nu mai schimbară un cuvânt timp de trei zile. A patra zi fură însă nevoiți să stea de vorbă din nou.

Dis-de-dimineață, când Iakov Lukici încă nu plecase la slujbă, în curtea lui intrară doi necunoscuți. Unul purta un impermeabil cauciucat, iar celălalt o manta ponosită şi murdară cu glugă din pânză de prelată. Cel dintâi ținea strâns sub braț o geantă mare, umflată; celalalt avea petrecut peste umăr un bici cu canaf bogat în cureluşe. Potrivit înțelegerii, când îi zări pe fereastră pe cei doi străini, Iakov Lukici trecu repede în tindă, ciocăni de două ori cu o scurtă pauză între bătăi în uşa cămăruței unde locuiau Polovțev şi Liatievski, apoi ieşi cu un aer demn în cerdac, netezindu-şi mustățile:

— Pe mine mă căutați, oameni buni? Nu cumva aveți trebuință de ceva din magazia colhozului? Cine sunteți? Nu păreți a fi din partea locului.

Fața necunoscutului îndesat, vânjos, cu geanta subsuoară, se lumină de un zâmbet prietenos, făcând gropițe, ca femeile, în obrajii dolofani; îşi duse mâna la cozorocul şepcii ponosite şi spuse:

— Dumneata eşti stăpânul casei? Bună dimineața, Iakov Lukici! Vecinii dumitale ne-au îndreptat încoace.

Suntem achizitori de vite, lucrăm pentru mineri, îi aprovizionăm, va să zică, cu carne, pentru hrana cea de toate zilele. Plătim bani buni peste tariful fixat de stat pentru achiziții. Dăm preț mai mare, fiindcă datoria noastră este de a ne îngriji ca minerii să aibă tot timpul o hrană cât mai sățioasă. Dumneata, ca administrator al colhozului, îți dai seama de nevoile noastre... Nu ne trebuie nimic din magazia colhozului. Cumpărăm vitele care se găsesc în folosința personală a colhoznicilor şi a țăranilor cu gospodării individuale. Ni s-a spus că ai o vițică de un an. Poate ne-o vinzi? Nu ne uităm la preț, numai sa fie grăsună. '

Iakov Lukici tăcu un răstimp, îşi scărpină, pe gânduri, sprinceana, chitind în sine că ar putea lua un preț bun de la darnicii achizitori, fără să-şi mai piardă timpul pe la iarmaroace. Răspunse aşa cum fac cei mai mulți plugari, care se pricep să țină la preț.

— N-am vițică de vânzare.

— Totuşi n-am putea s-o vedem? N-ar fi chip să cădem la învoială? Suntem gata, ți-am mai spus, să dăm un ban mai mult.

După o clipă de tăcere, Iakov Lukici, netezindu-şi mustățile, răspunse tărăgănat, cu importanță:

— Ce e drept, am o vițică şi e bine hrănită, luceşte părul pe ea! Dar îmi trebuie şi mie: vaca mi-a cam îmbătrânit — am de gând s-o înlocuiesc. E de soi tare bun, cât priveşte laptele şi smântâna. Iese multă frişcă, cum se spune la dumneavoastră. Nu, tovarăşi, n-o vând!

Vânjosul cu geanta subsuoară oftă dezamăgit:

— Ce să-i faci! Stăpânul ştie mai bine ce are de făcut... Iartă-ne că ți-am răpit timpul, o să căutăm marfă în altă parte.

Ducând încă o dată mâna, stângaci, la cozorocul şepcii boțite, necunoscutul se îndreptă spre poartă.

În urma lui păşea agale cirezarul cel zdravăn, nespus de lat în spete, jucându-se cu biciul şi trăgând cu ochiul la casa de locuit, la ferestre şi la uşița de la pod bine închisă...

Atunci, Iakov Lukici nu se mai putu stăpâni. Când necunoscuții ajunseră la poartă, el îl strigă pe cel vânjos:

— Ia stai oleacă, tovarăşe achizitor! Cât plătiți chilul de vită vie?

— După învoială. Ți-am spus doar că nu ne uităm la preț, facem ce vrem cu banii noştri. Îi avem, ce-i drept, socotiți — dar nu măsurați, spuse vânjosul, oprindu-se în aşteptare lângă poartă şi lovind uşor, cu lăudăroşie, geanta umflată...

Iakov Lukici, coborând din cerdac, se îndreptă spre dânşii cu paşi hotărâți.

— Hai să vedeți vițica până nu-i dusă la cireadă; dar să ştiți că nu v-o dau ieftin — o vând numai pentru obrazul dumneavoastră, căci se vede că sunteți nişte băieți de omenie, nu va zgârciți la preț. Să nu prind picior de negustor prin bătătura mea!

Amândoi cumpărătorii cercetară şi pipăiră pe îndelete vițica, căutându-i parcă nod în papură. Apoi vânjosul începu să se tocmească şi să se răstocmească. În timpul acesta cel cu biciul umbla, fluierând plictisit, prin bătătură şi prin toate cotloanele ogrăzii, trăgând cu ochiul spre coteț, spre grajdul gol şi spre toate ungherele în care n-ar fi avut de ce să-şi bage nasul... Atunci pe Iakov Lukici îl săgetă un gând: „Nu sunt ei cumpărători, cum nu-s eu popă!"

Lăsând pe neaşteptate din preț şaptezeci şi cinci de ruble, spuse:

— Fie, o dau în pagubă numai de dragul tovarăşilor mineri. Şi acu, vă rog să mă iertați, trebuie să plec la conducerea colhozului, nu mai pot sta. Luați vițica chiar acum? Atunci scoateți banii!

În uşa şurii, vânjosul numără îndelung banii, umezindu-şi mereu degetele. Adăugă cincisprezece ruble peste prețul convenit, strânse mâna lui Iakov Lukici, care se cam posomorise şi-i făcu cu ochiul:

— Acu că am făcut târgul, tragem o duşcă, ce zici, Iakov Lukici? Meseria noastră ne îndatorează să purtăm

aldămaşul cu noi.

Şi dădu la iveală fără grabă din buzunar o sticlă de votcă, care luci palid în razele soarelui de dimineață.

Iakov Lukici răspunse cu o prefăcută veselie:

— Deseară, dragii mei, deseară! Poftiți atunci şi-o să beau bucuros aldămaşul cu dumneavoastră. Sămânță de veselie de asta din garafă s-o găsi şi la stăpânul casei; deocamdată n-am ajuns la sapă de lemn. Acuma însă iertați-mă: sănătatea nu-mi îngăduie să beau votcă pe inima goală. Şi-apoi nici slujba nu mă lasă — trebuie să plec după daraveri la colhoz. Veniți după asfințitul soarelui, atunci o să „udăm" vițica.

— Dar ce-ar fi să ne pofteşti în casă şi să ne ospătezi cu nişte lapte de la mama viţicăi? Strecură o vorbă vânjosul cu fața luminată de un zâmbet nespus de blând, care-i adâncea gropițele din obrajii dolofani, punând mâna rugător pe cotul lui Iakov Lukici,

Neînduplecatul Iakov Lukici îşi adună toată voința într-o încordare năstruşnică şi răspunse zâmbind cam de sus:

— La noi, la cazaci, domnii mei, este obiceiul să vii în ospeție nu când ți se năzare, ci numai când eşti chemat şi poftit de gazde. Poate la dumneavoastră îi altă rânduială! Ştiți ce? Hai să ne ținem de obiceiurile noastre de aici din cătun... Ne-am înțeles să ne vedem deseară? Atunci ce să mai pierdem vremea cu vorbe de clacă acum dimineața? S-auzim de bine!

Întorcând spatele cumpărătorilor, fără să arunce măcar o privire la vițica pe care cirezarul cel zdravăn o lega de coarne pe îndelete, Iakov Lukici se îndreptă agale spre cerdac, păşind legănat. Pe când urca treptele scării până la cea de sus, gemea şi ofta cu un aer prefăcut, ținându-se cu mâna stângă de şale. Abia când intră în tindă, duse mâna la inimă, fără umbră de prefăcătorie, şi rămase câteva clipe nemişcat, cu ochii închişi, apoi şopti cu buzele vinete: „Fire-ați blestemați să fiți cu toții! Junghiul care-i săgeta inima se potoli în curând. Îi trecu şi uşoara amețeală pe care o simțea. Aşteptă

încă puțin, apoi ciocăni respectuos, dar stăruitor, în uşa cămăruței în care locuia Polovțev.

Păşi pragul şi abia apucă să rostească: „Înălțimea voastră, mare nenorocire...!" într-o clipită, ca noaptea pe furtună, când scapără fulgerul, văzu țeava pistolului întinsă spre dânsul, şi falca butucănoasă, ieşită în afară, a lui Polovțev, şi privirea neclintită, încordată a acestuia, şi pe Liatievski, aşezat pe pat într-o poziție nepăsătoare, dar cu omoplații strâns lipiți de perete, ținând pe genunchii uşor ridicați puşca-mitralieră cu țeava îndreptată tot spre uşă, la înălțimea pieptului lui Iakov Liikici. Zări totul într-o nălucire orbitoare de-o clipă, chiar şi zâmbetul lui Liatievski, chiar şi strălucirea înfrigurată a singurului său ochi, şi auzi parcă de departe întrebarea:

— Pe cine ai adus în curte, scumpă gazdă?!

Zguduit, Iakov Lukici nu recunoscu vocea, ca şi cum un al treilea ins, nevăzut, îl întrebase cu o şoaptă şuierătoare, întretăiată, O putere mai tare decât dânsul îl sili însă să se transfigureze deodată: brațele, lipite de vipuşca pantalonilor, se îndoiră de la cot, iar el, Iakov Lukici, se moleşi, se încovoie. Totuşi începu să vorbească, fără şir, cu întreruperi, dar pe alt ton decât până atunci:

— N-am adus pe nimeni. Au venit singuri, nepoftiți. Aş vrea să ştiu, domnii mei, până când o să strigați la mine? Până când am să fiu repezit ca un băiețaş mucos? Sunt foarte jignit din pricina asta! Vă hrănesc, vă dau de băut şi vă slujesc fără nici o plată. Şi muierile noastre vă spală cămăşile şi vă gătesc mâncare tot pe degeaba... Puteți să mă ucideți pe loc, chiar acum, dar să ştiți că viața nu mai este decât o povară pentru mine de când sunteți aici. Am vândut şi vițica în pagubă. Doar trebuie să vă dau de mâncare, nu? Nu pot să pun pe masa înălțimilor voastre borş lung, ci neapărat ciorbă cu carne. Pe deasupra îmi cereți tot timpul şi votcă. Şi-apoi v-am dat de veste când am văzut că intră în bătătură musafirii ăştia nepoftiți; până la urmă m-am dumirit şi eu că nu-s cumpărători, cum nu sunt eu popă, şi am căutat să scap de dânşii, ba chiar le-am întors spatele: „Duceți-vă cu

dumnezeu, luați vițica chiar pe degeaba, dar plecați mai repede de aici!" Iar dumneavoastră cum mă întâmpinați... Ce să mai vorbesc de pomană?

Iakov Lukici dădu din mână deznădăjduit şi se lipi cu pieptul de uscior, îngropându-şi fața în palme.

Cu o ciudată nepăsare, care pusese de mult stăpânire pe dânsul, Polovțev rosti cu un glas uimitor de şters:

— Să ştii că bătrânul are dreptate, pan Liatievski. Nu-mi miroase a bine. Ar trebui să ne luăm tălpăşița cât nu e prea târziu. Ce părere ai?

— Trebuie s-o ştergem chiar azi, spuse cu hotărâre Liatievski, punând cu grijă pe patul răvăşit puşca-mitralieră.

— Dar cum păstrăm legătura cu ceilalți?

— Vorbim noi despre asta mai târziu, răspunse Liatievski, arătând cu o mişcare a capului spre Iakov Lukici, apoi adresându-se acestuia, îi spuse tăios: Nu te mai boci, Lukici, ca o muiere! Spune-ne mai bine ce ai vorbit cu cumpărătorii. Ți-au plătit toți banii? Nu mai vin pe aici?

Iakov Lukici se smârcâi ca un copil, îşi suflă nasul cu poala cămăşii neîncinse, îşi şterse cu palma ochii, mustățile şi barba, apoi povesti pe scurt, fără să ridice ochii, ceea ce vorbise cu achizitorii. Le spuse despre iscodelile care dădeau de bănuit ale cirezarului. Nu uită să pomenească şi faptul că, în aceeaşi seară, achizitorii urmau a veni la dânsul ca să bea adălmaşul.

Auzind vorbele acestea, Polovțev şi Liatievski se uitară în tăcere unul la altul.

— Foarte frumos, nimic de zis, rosti Liatievski chicotind nervos. Nu puteai născoci ceva mai isteț decât să-i pofteşti la tine acasă! Tâmpitul dracului de prostălău fără leac!

— Nu i-am poftit eu, ei au stăruit să intre numaidecât în casă. Abia i-am înduplecat să aştepte până deseară. Iar înălțimea voastră, sau cum v-o fi zicând, degeaba mă beşteliți şi mă faceți prostălău... Adică de ce dracu i-aş fi poftit în casă, doamne iartă-mă, de vreme ce dumneavoastră erați

pitiți aici? Ca să ne scurteze cu o palmă şi pe mine şi pe dumneavoastră?

Ochii umezi ai lui Iakov Lukici scăpărară de mânie şi el încheie cu o vrăjmăşie fățişă:

— Domnilor ofițeri, ați crezut până-n nouă sute şaptesprezece că numai dumneavoastră sunteți deştepți, iar soldații şi cazacii de rând îs nişte tâmpiți cu toții. Ostaşii roşii v-au învățat câte ceva, dar pesemne n-au izbutit să vă bage bine mințile în cap... Nu v-a folosit nici învățătura şi nici bătaia straşnică pe care v-au tras-o!

Polovțev îi făcu cu ochiul lui Liatievski, care îşi muşca buza şi întoarse în tăcere capul spre fereastra astupată. Polovțev se apropie de Ostrovnov, îi puse mâna pe umăr şi-i zâmbi împăciuitor:

— De ce te frământi pentru nimicuri, Lukici! Câte nu spune omul la o mânie! Nu lua şi tu în serios orice fleac! Uite unde ai tu dreptate: cumpărătorii vițicăi tale sunt achizitori, cum sunt eu vlădică. Amândoi sunt cekişti. Pe unul dintr-înşii l-a recunoscut Liatievski. Ai înțeles? Pe noi ne caută, dar deocamdată umblă pe dibuite, bâjbâie; de aceea fac pe achizitorii. Acum ascultă mai departe: până la prânz trebuie să plecăm de aici, dar nu amândoi deodată, ci unul câte unul. Du-te şi ține-i de vorbă pe cumpărătorii tăi cam două-trei ceasuri. Fă ce ştii şi cum ştii. Poți să-i duci la cineva dintre ai noştri, care se va nimeri să fie acasă. Bea votcă cu ei, dar să te ferească dumnezeu pe tine sau pe gazdă să vă îmbătați şi să vă dați frâu liber gurii! Dacă aflu — vă omor pe amândoi! Bagă-ți asta bine în cap! În timp ce tu o să-i ții pe loc cu votcă, noi ne strecurăm binişor prin râpa care începe din fundul curții tale, şi ieşim în stepă. După aceea prinde orbul, scoate-i ochii! Porunceşte feciorului tău să ascundă numaidecât în grămada de tizic sabia, puşca-mitralieră, discurile şi amândouă armele.

— Poți să ascunzi arma dumitale, pe a mea o iau cu mine, îi tăie vorba Liatievski.

Polovțev îl privi fără să-i spună nimic, apoi urmă:

— Să le învelească pe toate într-o pătură şi să le ducă în şură, dar cu băgare de seamă, încetişor, uitându-se mai întâi în toate părțile, ca să nu-l vadă careva. Pentru nimic în lume să nu ascunzi ceva în casă. Mai am o rugăminte la tine, mai bine zis — un ordin: să primeşti toate scrisorile care vor veni pe numele meu. Cum sosesc, să le pui sub piatra de moară care se găseşte lângă hambar. Din când în când o să trecem în timpul nopții pe aici. Ai înțeles ce ți-am spus?

Iakov Lukici şopti:

— Da, vă rog!

— Atunci pleacă şi nu-i pierde din ochi pe achizitorii dracului! Du-i cât mai departe. Peste două ore nu mai suntem aici. N-ai decât să-i pofteşti deseară la tine. Paturile să le strângeți şi să le duceți în pod, iar cămăruța trebuie aerisită. Ca să nu fie nici o bănuială — grămădeşte aici tot felul de ciurucuri — şi, dacă vor cere, poți să le arăți toată casa... Fără îndoială că vor încerca sub fel de fel de tertipuri să-ți vadă întreaga gospodărie... Vom lipsi o săptămână, apoi ne întoarcem. Nu ne mai scoate ochii cu tot ce-am mâncat la tine! Pentru bunătatea ta, pentru ceea ce ai cheltuit cu noi vei fi răsplătit cu prisosință, de îndată ce va triumfa cauza noastră. Trebuie să ne întoarcem, deoarece eu voi porni răscoala în sectorul meu din Gremeacii. Şi ceasul se apropie! Încheie solemn Polovțev şi-l îmbrățişă scurt pe Iakov Lukici. Du-te, bătrânule. Doamne ajută!

Cum se închise uşa în urma lui Ostrovnov, Polovțev se aşeză la masă şi întrebă:

— Unde l-ai întâlnit pe cekistul acesta? Eşti sigur că nu-l confunzi cu cineva?

Liatievski apropie scăunelul de masă, se aplecă înspre Polovțev şi începu să vorbească, poate pentru întâia dată de când se cunoşteau, fără ironie şi izmeneli:

— Jesus Maria! Cum puteam să-l confund? Pe omul ăsta îl voi ține minte cât voi trăi! Ai văzut cicatricea de pe obrazul lui? Eu i-am dat o lovitură de pumnal, când au pus mâna pe mine. Iar ochiul, ochiul meu stâng, el mi l-a scos —

m-a lovit în timpul interogatoriului. Ai văzut ce pumni are? Asta s-a întâmplat la Krasnodar acum patru ani. M-a trădat o femeie, care între timp a murit, slavă domnului! Mă găseam încă în închisoarea din localitatea în care fusesem arestat, când vina ei a fost dovedită. A încetat din viață a doua zi după evadarea mea. Şi când te gândeşti că era tânără şi frumoasă, târfa — o cazacă din Kuban, mai bine zis o cățea din Kuban. Iată ce-a fost... Ştii cum am evadat din închisoare? Liatievski zâmbi ironic, satisfăcut, şi-şi frecă mâinile-i mici, uscăţive. Tot trebuia să fiu împuşcat. N-aveam ce pierde şi am riscat nebuneşte; am făcut chiar şi o mică ticăloşie... Atâta timp cât căutam să-i duc cu vorba pe anchetatori, prefăcându-mă că nu sunt decât un pion, ei mă țineau izolat cu toată străşnicia. Atunci am luat hotărârea să fac ultimul pas pentru a mă salva: am trădat la interogatoriu pe o pacoste de cazac din stanița Korenovskaia. Acesta făcea parte din organizația noastră, dar era cea din urmă verigă din lanț: el nu putea să trădeze decât pe încă trei cazaci din aceeaşi staniță — mai departe nu ştia pe nimeni, pe nici unul dintre ai noştri. Şi m-am gândit: „N-au decât să-i împuşte ori să-i deporteze pe aceşti patru idioți — eu să scap. Viața mea e mult mai importantă pentru organizație, decât viața acestor dobitoci, a acestor patru vite încălțate. Trebuie să spun că am jucat un rol destul de important în organizația din Kuban. Poți să-ți dai seama despre roiul meu în organizație, dacă vei lua în considerație faptul că din nouă sute douăzeci şi doi am trecut frontiera de cinci ori şi tot de atâtea ori l-am văzut pe Kutepov la Paris. I-am trădat pe cei patru figuranți din organizația noastră, şi astfel l-am îmbunat pe anchetator, care a aprobat să fiu scos la plimbare în curtea interioară a închisorii împreună cu ceilalți deținuți. Nu mai puteam să aştept. Înțelegi? Ei, şi seara, plimbându-mă cot la cot cu o gloată de bădărani din Kuban, sortiți pieirii, am observat la prima tură o scară mobilă care ducea din curte la fânărie — pesemne că fusese pusă acolo de curând. Era pe vremea cositului şi cei de la G.P.U. cărau ziua fân pentru caii lor. Am făcut încă o tură

pe acolo cu mâinile la spate, aşa cum cerea regulamentul; când am ajuns a treia oară în locul acela, m-am apropiat liniştit de scară şi, fără să mă uit nici la dreapta nici la stânga, am început să urc încet treptele ca în arena unui circ. Mâinile le țineam tot la spate... Am calculat just, domnule Polovțev! Just din punct de vedere psihologic. Văzându-mi îndrăzneala absurdă, garda, care îşi pierduse capul, m-a lăsat să urc fără nici o dificultate vreo opt trepte. Şi numai atunci una din santinele a răcnit cu înverşunare: „Stai!" Atunci am început să urc scara în fugă, câte două trepte deodată, aplecându-mă, şi am sărit pe acoperiş ca o capră. În urma mea răsunau împuşcături răslețe, strigăte, înjurături... Din două salturi am şi fost la streaşină, iar de-acolo — încă un salt, şi m-am trezit în ulicioară! Asta-i tot! Dimineața am şi ajuns la Maikop şi m-am aciuat într-o locuință conspirativă, sigură... Numele acestui viteaz care m-a sluțit este Hijneak. L-ai văzut? Parcă-i o muiere scitică în pantaloni, cioplită în piatră! Vrei să-l las să-mi scape viu din mâini? Nu, am să-i închid amândoi ochii pentru unul pe care mi l-a scos! Pentru un ochi — doi!

— Ai înnebunit! Strigă mânios Polovțev. Vrei să duci de râpă întreaga noastră cauză, împins de setea unei răzbunări personale?

— N-ai nici o grijă. Îi omor pe Hijneak şi pe prietenul lui, dar nu aici. Am să-i pândesc undeva afară din cătun, cât mai departe de Gremeacii-Log. O să înscenez astfel lucrurile ca totul să pară jefuirea unor achizitori şi omorul va rămâne învăluit în taină. Am să le iau şi banii. Făcând negoț, au căzut în cursă — deci erau nişte negustori proşti... Arma dumitale poți s-o ascunzi, pe a mea însă o iau cu mine — o pitesc sub manta. Nici să nu-ți treacă prin minte că m-ai putea face să mă răzgândesc. Ai auzit? Hotărârea mea este irevocabilă! Eu am să plec chiar acum, iar dumneata — ceva mai târziu. Ne vedem sâmbătă după apusul soarelui în pădurea de lângă Tubeanskoi, în preajma izvorului, unde ne-am mai întâlnit data trecută. La revedere şi, pentru dumnezeu, nu fi supărat

pe mine, domnule Polovţev! Doar, aici, nervii noştri au fost încordaţi la limită şi trebuie să recunosc că nu m-am purtat totdeauna demn.

— Lasă asta... În situaţia noastră, putem să ne lipsim de atâta politeţe, bâigui stingherit Polovţev; totuşi îl îmbrăţişă pe Liatievski şi-şi lipi părinteşte buzele de fruntea-i palidă, teşită.

Liatievski se simţi mişcat de această manifestare a sentimentului de camaraderie; dar, căutând să nu-şi trădeze emoţia, se întoarse cu spatele la Polovţev şi, stând lângă uşă cu mâna pe clanţă, spuse:

— Am să-l iau cu mine pe Haritonov Maxim din Tubeanskoi. Are şi el armă. Pe lângă asta e un om pe care te poţi bizui în momente grele. N-ai nimic împotrivă?

După câteva clipe de tăcere, Polovţev răspunse:

— Haritonov a fost vagmistru în sotnia mea. L-ai ales bine. Ia-l. E un trăgător excelent — în orice caz: era pe vremuri. Te înţeleg. Fă ce ţi-ai propus, dar, oricum, nu aproape de Gremeacii-Log, şi nici în cătun, ci undeva în stepă.

Am înţeles. La revedere.

— Îţi doresc izbândă.

Liatievski ieşi în tindă, îşi aruncă pe umeri zeghea ponosită a lui Ostrovnov şi se uită scrutător prin crăpătura uşii la ulicioara pustie. Peste o clipă tăie încet ograda, ţinând carabina de cavalerist strâns lipită de şoldul stâng şi, fără grabă, se mistui pe după colţul şurii. îndată ce sări în râpă, îşi schimbă înfăţişarea: îmbrăcă zeghea pe mâneci, luă carabina în mână, dădu la o parte piedica, porni prin fundul râpei, urcă povârnişul cu paşi furişaţi ca de fiară, privind ager de jur împrejur şi trăgând cu urechea la fiecare foşnet. Din când în când îşi întorcea ochii spre cătunul din vale, învăluit în pâcla viorie a dimineţii.

*

Peste două zile, vineri dimineaţa, pe drumul ce leagă cătunele Tubeanskoi şi Voiskovoi — care trecea la şaizeci de

metri de înfurcătura viroagei „Klenovâi", au fost uciși cei doi achizitori și unul din caii de la droșca lor. Vizitiul, un cazac din cătunul Tubeanskoi, a tăiat ștreangurile, a încălecat pe cel de-al doilea cal și a ajuns în goană în cătunul Voiskovoi, unde a dat de veste la sovietul sătesc despre cele întâmplate.

Milițianul sectorului, președintele sovietului sătesc, vizitiul și martorii sosiți la fața locului au constatat următoarele: bandiții, ascunși în pădure, au tras cu carabinele vreo zece focuri. Prima împușcătură l-a doborât pe cirezarul cel zdravăn și spătos. A căzut din droșcă cu fața în jos. Glonțul l-a nimerit drept în inimă. Achizitorul cel vânjos a răcnit nebunește la vizitiu: „Mână!" și, smulgându-i biciul, l-a ridicat să lovească în calul din dreapta, dar n-a mai apucat — a doua împușcătură l-a culcat în trăsură. Glonțul l-a nimerit în cap, ceva mai sus de urechea stingă. Atunci caii au pornit în goană nebună. Mortul s-a răsturnat din droșcă cam la vreo douăzeci de metri de cirezar. Au mai urmat câteva împușcături din două arme deodată. Calul prăștiaș din stânga, lovit de un glonț în plin mers, a căzut, dându-se peste cap. Oiștea s-a rupt și trăsura s-a răsturnat peste el. Vizitiul a tăiat ștreangurile calului nevătămat și a luat-o la fugă în galop turbat. S-a mai tras de câteva ori în urma lui, mai degrabă ca să-l înfricoșeze, nu să-l omoare — deoarece, după spusele vizitiului, gloanțele șuierau mult deasupra capului său.

Buzunarele celor doi morți erau întoarse pe dos. În hainele lor nu s-a găsit nici un fel de acte. Geanta goală a vânjosului zăcea în iarba de lângă drum. Cirezarul, pe care bandiții l-au întors pe spate în timp ce-l căutau prin buzunare, avea ochiul sting scos cu o lovitură a tocului cizmei, judecând după urma rămasă pe piele.

Președintele sovietului sătesc, un cazac umblat, care a făcut două războaie, a spus milițianului:

— Ia te uită, Luka Nazarici, cum și-a bătut joc de mort, năpârca. I s-o fi pus cândva de-a curmezișul drumului. Sau

poate se duşmăneau din partea vreunei muieri. Tâlharii obişnuiți nu se poartă aşa, ca nişte fiare...

Preşedintele s-a ferit să se uite la orbita roşie, goală, a mortului şi la masa sângerie, gelatinoasă, revărsată peste obraz, care se închegase. I-a acoperit fața cu batista lui, s-a îndreptat de şale şi a oftat:

— Ce oameni nelegiuiți! Fără doar şi poate nişte răufăcători i-au pândit pe aceşti cumpărători şi i-au jefuit; pesemne că au pus mâna pe mulți bani... Ce afurisiți! Să ucidă asemenea voinici pentru bani...

În ziua când a ajuns la Gremeacii-Log vestea despre uciderea lui Hijneak şi a lui Boiko-Gluhov, Nagulnov, rămânând între patru ochi cu Davîdov la sediul conducerii colhozului, l-a întrebat:

— Pricepi, Semion, ce întorsătură iau lucrurile?

— Pricep tot aşa de bine ca şi tine. Aici e mâna lui Polovțev sau a complicilor lui. Hotărât!

— Se înțelege de la sine. Nu pricep însă un lucru: cum de au aflat cine erau achizitorii — asta-i întrebarea! Şi cine a putut face isprava asta?

— Noi amândoi nu putem rezolva problema. E o ecuație cu două necunoscute şi noi nu suntem prea tari nici în aritmetică, nici în algebră. Nu eşti de aceeaşi părere?

Nagulnov stătu mult timp pe gânduri fără să scoată un cuvânt, picior peste picior, cu privirea absentă, ațintită în vârful cizmei pline de praf, apoi rosti:

— O necunoscută îmi este cunoscută...

— Anume care?

— Lupul nu sfâşie oile în apropierea bârlogului său...

— Şi ce reiese de aici?

— Că le-au venit de hac careva din altă parte, nu din Tubeanskoi şi nici din Voiskovoi. Asta-i sigur!

— Atunci crezi că ucigaşii sunt din Şahtî sau din Rostov?

— Da de ce? Poate chiar din cătunul nostru. De ce nu?

— Se poate sa fie şi aşa, încuviință Davîdov, după ce chibzui un răstimp. Atunci ce propui, Makar?

— Comuniştii să deschidă bine ochii. Să doarmă noaptea mai puțin, să umble încetişor, în taină, prin cătun şi să adulmece. Poate avem norocul să dăm în cătun sau prin apropiere chiar de Polovțev sau de vreun individ suspect. Noaptea umblă lupii după pradă...

— Da ce, tu ne asemuieşti cu lupii? Întrebă Davîdov, abia schițând un zâmbet.

Naguinov nu zâmbi, ci îşi încruntă sprâncenele stufoase şi spuse:

— Ei sunt lupii, iar noi — vânătorii de lupi. Trebuie să pricepi atâta lucru!

— Nu te supăra. Sunt de aceeaşi părere cu tine. Hotărât! Hai să-i convocăm numaidecât pe toți comuniştii.

— Nu acum. Ceva mai târziu, când s-or culca oamenii.

— Şi asta-i just, adeveri Davîdov. Numai că nu trebuie să patrulăm prin cătun, căci vom da de bănuit cazacilor; mai bine să ne punem la pândă.

— Unde să ne punem la pândă, rogu-te? La nimereală? N-are rost! Pe Timoşka era uşor să-1 pândesc: în afară de Luşka pe cine putea să caute? Alt drum n-avea. Dar pe ăştia unde să-i aşteptăm? Lumea-i largă, curți în cătun sunt multe, n-ai cum sta lângă fiecare.

— Nici nu e nevoie să stai lângă fiecare curte.

— Dar cum să fac?

— Să aflăm de la cine au cumpărat achizitorii vite şi tocmai curțile acelea să le punem sub observație. Tovarăşii noştri ucişi se învârteau mai mult pe lângă cetățenii suspecți, de la ei cumpărau vite... La careva din aceştia au să vină banditii... E lămurit?

— Isteț mai eşti, rosti Naguinov cu convingere. Înțelepte idei îți trec uneori prin cap!

Capitolul XXVII

Polovțev şi Liatievski se instalară din nou în cămăruța lui Ostrovnov. Se aflau de trei zile acolo. Veniseră când se crăpa de ziuă, cu o jumătate de oră după ce Razmiotnov, care pândea casa lui Ostrovnov dintr-o grădină de alături, căscă ultima dată, se ridică şi porni încetişor spre casă, gândind în sinea lui: „Ce drăcovenii născoceşte şi Semion ăsta! De câte zile ne încovoiem spinarea şi ne pitim prin curțile din dos ale oamenilor, ascunzându-ne ca nişte hoți de cai sau borfaşi de rând! Nu dormim nopți de-a rândul, şi iacă, fără nici un folos! Unde sunt tâlharii aceia? Ne pândim umbra noastră... Trebuie să mă grăbesc, altfel se poate scula cu noaptea-n cap vreo muiere ca să-şi mulgă vaca, mă vede şi încep să umble vorbe prin cătun, ca valurile râului minate de vânt: «Razmiotnov a ieşit de undeva în zori! Cine o fi oare muierea focoasă care l-a ținut lipcă atâta vreme la căldurică, încât de-abia s-a dezmeticit când se revărsa de ziuă?» Au să înceapă pălăvrăgeala, subminându-mi autoritatea... S-o lăsăm baltă! N-are decât G.P.U.-ul să-i prindă pe tâlhari. De ce să facem noi pe cekiştii? Iacă, am stat culcat toată noaptea în grădină, m-am holbat mai-mai să-mi iasă ochii din cap — şi acu de ce am să mai fiu bun ziua, când cad de oboseală? Să dorm la masa din sovietul sătesc? Să mă uit la oameni cu ochii roşii de nesomn? Iar o să spună lumea: « A petrecut, diavolul, toată noaptea, iar acum cască de-i trosnesc fălcile, ca un dulău pe prispă!» Şi asta va fi o compromitere a autorității mele..."

Chinuit de îndoieli, obosit de veghe, aproape încredințat de zădărnicia urmăririi puse la cale, Razmiotnov se furişă în curtea lui. În pragul casei se întâlni față în față eu maică-sa, care tocmai ieşea din tindă.

— Eu sunt, măicuță, spuse stânjenit Andrei, încercând să se strecoare în tindă.

Bătrâna îi tăie calea şi-i spuse cu asprime:

Văd că eşti tu, doar nu-s chioară... N-ar fi timpul oare, Andriuşka, să

pui capăt zbânțuielilor şi să nu mai umbli haihui nopți de-a rândul? Nu mai eşti tinerel, a trecut de mult vremea când ți se aprindeau călcâiele. Ar fi timpul să te ruşinezi şi de maică-ta, şi de oameni! Însoară-te şi mai pune-ți frâu. Destul!

— Să mă însor chiar acum, sau să aştept până răsare soarele? O întrebă cu ciudă Andrei.

Las' să răsară şi să apună de trei ori soarele, dar a patra zi însoară-te

; eu nu te zoresc, spuse cu seriozitate maică-şa, fără să ia în seamă gluma lui ciudoasă. Fie-ți milă de bătrânețele mele! Îmi vine greu, cu beteşuguri de femeie bătrână, să mulg vaca, să gătesc mâncare, să-ți spăl cămăşile, să îngrijesc grădina de zarzavat şi să fac toate celelalte treburi ale casei... Cum de nu înțelegi atâta lucru, fiule? Tu doar nu pui mâna pe nimic în gospodărie! Ce fel de ajutor îmi eşti? Nici măcar apă nu-mi aduci. Mănânci şi te duci la slujbă, parcă ai sta în gazdă la mine, ca un om străin... Numai hulubilor le porți de grijă — îți faci de lucru cu ei ca un băiețoi. Asta e treabă de bărbat? Cum nu ți-i ruşine de oameni să-ți pierzi vremea cu jocuri de copii! Dacă nu m-ar ajuta Niurka, apoi de mult aş fi căzut la pat! Ai chiorât sau ce-i cu tine? Nu vezi că, drăguța de ea, vine fuga în fiecare zi lăsată de dumnezeu? Ba face una, ba alta, când mulge vaca, când pliveşte şi udă grădina, ori mă ajută la toate cele. E o fată aşa de blândă şi de vrednică cum nu găseşti alta în toată stanița! Îți cată în ochi, iar tu nu vezi nimica, te-au orbit ziafeturile! Pe unde, doamne, ăi umbla creanga? Ia te uită: eşti plin tot de scaieți ca un dulău de pripas! Apleacă-ți capul, amărâtule! Unde te-au tăvălit şi te-au chinuit aşa?...

Bătrâna puse mâna pe umărul feciorului său şi-l apăsă uşor, silindu-l să se aplece şi când Andrei îşi lăsă puțin capul în jos, ea desprinse anevoie din moțul lui încărunțit un ghem de scaieți uscați, înțepători.

Andrei se îndreptă de şale, zâmbi în zeflemea şi, privind-o drept în faţă pe maică-sa care se strâmba dezgustată, îi spuse:

— Nu trebuie să-ţi faci o părere rea de mine, mămucă! Nu plăcerea, ci nevoia m-a silit să mă tăvălesc prin scaieţi. Deocamdată e un lucru pe care nu-l poţi înţelege. Ai să-l pricepi mai târziu, când va veni vremea. Cât priveşte însurătoarea, apoi sorocul dumitale de trei zile e prea lung: chiar mâine ţi-oi aduce-o pe Niurka în casă. Numai să bagi bine de seamă: dumneata ţi-ai ales-o ca noră — dumneata să te înţelegi cu ea. Să nu aud că vă certaţi. Eu m-aş împăca şi cu trei muieri sub acelaşi acoperiş, că doar mă cunoşti, sunt îngăduitor dacă nu mă calcă cineva pe coadă... Acum însă lasă-mă să intru în casă, vreau să dorm măcar un ceas înainte de a pleca la lucru.

Bătrâna se dădu în lături, făcându-şi semnul crucii:

— Ei, slava domnului, că te-a povăţuit să-mi cruţi bătrâneţele. Du-te, dragul meu, du-te, feciorașul meu, culcă-te şi dormi. În vremea asta ţi-oi prăji nişte clătite. Ţi-am păstrat şi oleacă de caimac. Nici nu ştiu cum să-ţi mai intru în voie, şi cu ce, pentru bucuria ce-mi faci!

Andrei închise bine uşa în urma lui, dar bătrâna adăugă încet de tot, ca şi cum el s-ar fi găsit alături de dânsa:

— Doar n-am pe nimeni în lume afară de tine!

Şi începu să plângă.

În alte părţi ale cătunului, dar în acelaşi timp, se culcau în zori Andrei Razmiotnov, Davîdov, care stătuse toată noaptea sub şopronul lui Atamanciukov, Nagulnov — după ce pândise fără preget curtea lui Bannik — de asemenea Polovţev şi Liatievski, care se strecuraseră cu bine în casa lui Ostrovnov.

Pesemne că în acea dimineaţă de vară, învăluită într-o pâclă uşoară, toţi aceşti oameni, atât de deosebiţi cât priveşte convingerile şi firea lor, avură visuri felurite, dar toţi se culcaseră în acelaşi timp...

Cel dintâi se trezi Andrei Razmiotnov. Se bărbieri până îşi învineţi obrajii, se spălă pe cap, îşi puse o cămaşă curată şi

pantalonii de postav, pe care îi dobândise cu drepturi de moştenitor direct de la răposatul soţ al Marinei Poiarkova, scuipă îndelung pe cizme şi le lustrui grijuliu cu un petic tăiat din pulpana unei vechi mantale militare. Se pregătea pe îndelete, fără grabă de prisos.

Maică-sa pricepu de ce se găteşte; totuşi, nu-l întrebă nimic, fiindu-i teamă să nu tulbure cu un cuvânt nechibzuit starea sufletească atât de sărbătorească a feciorului său. Căta numai uneori la dânsul, şi se foia mai mult ca de obicei pe lângă cuptor. Mâncară în tăcere.

— Să nu mă aştepţi, mamă, înainte de asfinţitul soarelui, o vesti grav Razmiotnov.

— Să-ţi ajute dumnezeu! Îi ură maică-sa.

— O să-mi ajute, la naiba... răspunse sceptic Razmiotnov.

Peţitul lui nu se asemui cu acela al lui Davîdov, ci părea mai degrabă un târg, încheiat în zece minute. Totuşi, intrând în casa părinţilor Niurkăi, Razmiotnov ţinu seamă de bunacuviinţă: câteva clipe fumă în tăcere, apoi schimbă cu tatăl Niurkăi câteva vorbe despre vreme şi despre recoltă; după aceea declară brusc, ca ceva demult hotărât:

— Mâine o iau pe Niurka.

Tatăl miresei, un om şugubăţ de felul său, îl întrebă:

— Unde o iei? Să facă slujbă de vătăşiţă la sovietul sătesc?

— Mai rău. O iau de nevastă.

— Rămâne de văzut ce spune şi ea...

Razmiotnov se întoarse către mireasa care se înroşise până-n albul ochilor şi, fără o umbră de zâmbet pe buzele lui gata oricând să zâmbească, o întrebă:

— Vrei?

— De zece ani vreau, răspunse cu hotărâre fata, neluându-şi de la Andrei ochii rotunzi, cutezători, plini de dragoste.

— Asta-i tot, încheie mulţumit Razmiotnov.

Respectând datinile vechi, părinţii vrură să mai facă

nazuri, dar Andrei, aprinzându-şi încă o ţigară, puse capăt încercărilor lor:

— Eu nu caut la voi nici zestre, nici altceva, iar de la mine ce-aţi putea lua? Fum de ţigară? Pregătiţi fata. Chiar astăzi mergem la staniţă să ne înregistrăm căsătoria, ne întoarcem tot astăzi, iar mâine facem nunta. Asta-i!

— Da ce-i atâta grabă? Arde undeva? Îl întrebă cu ciudă mama miresei.

Razmiotnov îi aruncă o privire de gheaţă şi îi răspunse:

— La mine a ars acum doisprezece ani: totul a fost pârjolit şi acoperit cu cenuşă... Mă grăbesc, fiindcă secerişul bate la uşă; iar acasă, după cum ştiţi, bătrâna mea iese în poziţie de retragere. Aşadar, să ne înţelegem: votcă aduc eu din staniţă — nu mai mult de zece litri. Ţineţi seama de câtă votcă e: atâta mâncare să gătiţi şi atâţia musafiri să chemaţi. Din partea mea vor veni trei: mama, Davîdov şi Şalîi.

— Dar Nagulnov? îl întrebă stăpânul casei.

— Nagulnov s-a îmbolnăvit, recurse Andrei la un şiretlic, fiind încredinţat că Makar nu va veni la nuntă.

— Să tăiem un berbecuţ, Andrei Stepanâci?

— Asta-i treaba gospodarilor. Numai să aveţi în vedere că nu va fi chef la toartă — nu se cade să fac aşa ceva: pot fi dat afară din slujbă şi mustrat cu atâta înflăcărare pe linie de partid, încât un an n-ar fi de ajuns ca să-mi suflu în degetele care au ţinut paharul. Apoi se uită la mireasă, îi făcu voiniceşte cu ochiul, dar îi zâmbi cu zgârcenie:

— Viu să te iau peste o jumătate de ceas. Până atunci să te găteşti frumos, Niura. Te măriţi doar cu preşedintele sovietului sătesc, nu cu un terchea-berchea oarecare.

Tristă a fost nunta lor. N-au fost cântece, jocuri, snoave hazlii ca la nunţile căzăceşti, şi nici urări, uneori şugubeţe, alteori de-a dreptul fără perdea, făcute tinerilor miri... Tonul l-a dat Razmiotnov: a rămas tot timpul serios, rezervat, treaz — ceea ce nu se potrivea de Ioc cu asemenea împrejurare. Nu lua parte aproape de loc la convorbiri, mai mult tăcea, iar când musafirii uşor ameţiţi strigau uneori după datină

îndemnul: e „amar" Razmiotnov întorcea parcă silit capul spre mireasa îmbujorată şi o săruta cam fără chef (*Datină veche la nunți, când comesenii strigă „amar", mirii trebuie să se sărute - n. r.*). Buzele îi erau reci, ochii săi totdeauna atât de vioi nu se uitau nici la tânăra-i soție, nici la musafiri, ci erau ațintiți undeva în zare, în trecutul lui atât de îndepărtat şi de trist.

Capitolul XXVIII

În timpul acesta viața din Gremeacii-Log se scurgea pe vadul ei domol, măreț, de totdeauna. Tot aşa pluteau deasupra cătunului norii uneori albi, tiviți parcă cu chiciură. Alteori culoarea, nuanțele lor, se schimbau, trecând de la vânăt, ca pe vreme de furtună, până la străveziu. Câteodată păreau nişte vetre de jăratic, ba pe cale să se stingă, ba învăpăiate în pragul asfințitului, prevestind vânt pentru a doua zi. Atunci, pretutindeni prin curțile din Gremeacii-Log femeile şi copiii auzeau — de la gospodari sau de la cei ce se pregăteau să ajungă stăpâni la casa lor — crâmpeie de vorbă, netăgăduite prin puterea de convingere a veacurilor: „Parcă poți face căpițe sau să încarci care cu fân pe aşa vântoasă?" Cineva dintre cei de față — fie din bătrânii casei, fie din vecini, răspundea după o clipă de zăbavă: „Da nici nu te gândi! Se răzbună vremea!" Şi când pe sus sufla vântul aprig de răsărit, iar pe pământ oamenii erau nevoiți să stea cu mâinile în sân, în toate cele trei sute de curți din cătun începea să se depene una şi aceeaşi poveste despre un oarecare Ivan Ivanovici Degteariov, adormit întru domnul de multă vreme. Acesta, tare de mult, pe un vânt turbat de la răsărit, se apucase odată să care de pe câmp la arie nişte bucate, dar vântul smulgea din car grâul copt, snopi şi căpițe întregi. Atunci, deznădăjduit că nu poate lupta cu stihiile, ridică în furca cu trei dinți un braț uriaş de grâu şi, uitându-se spre răsărit răcni mânios către vânt: „Na, du-l şi pe aista,

dacă eşti aşa de avan! Du-l, fir-ai afurisit să fii!" şi, răsturnând harabaua cu corlată, încărcată cu grâu, porni cu ea goală acasă, fără să cruțe ocări şi sudalme.

Viața se scurgea în Gremeacii-Log, fără grabă, pe vadul ei domol de totdeauna. Dar ziua şi noaptea aduceau în fiecare dintre cele trei sute de case bucurii, necazuri, frământări mari şi mici, ca şi unele dureri sfâşietoare, care nu puteau fi uitate aşa de curând... Astfel într-o luni, în zori de ziuă, a murit pe izlaz moş Aghei, bătrânul văcar al cătunului. A dat fuga să întoarcă din drum şi să apropie de cireadă o vacă zvăpăiată. Bătrân cum era, n-a alergat mult. S-a oprit deodată şi şi-a dus biciul la inimă. A şovăit câteva clipe, călcând în loc cu picioarele care i se îndoiau de la genunchi, apoi, clătinându-se, ca un om beat, a scăpat biciul din mână şi s-a întors încet, cu pas nesigur. Nora lui Beshlebnbv, care mâna vaca, a alergat la dânsul, i-a apucat mâinile bătrâne, care începuseră să se răcească şi, printre gâfâituri, l-a întrebat, răsuflând fierbinte şi privindu-i ochii sticloşi:

— Bunicuțule dragă, ți-e rău? Apoi a strigat tare: Drăguțule! Cum să te ajut?!

Moş Aghei, abia mişcându-şi limba, a putut rosti numai atât:

— Hulubița mea, nu te speria... Ține-mă de braț, să nu cad...

Şi a căzut — întâi în genunchiul drept, apoi s-a prăvălit pe o coastă, şi a murit. Asta a fost tot. Iar în timpul prânzului, aproape la aceeaşi oră, au născut două tinere colhoznice. Una mai cu seamă a avut o naştere foarte grea. Davîdov a fost nevoit să trimeată în grabă cea dintâi căruță ieşită în cale, ca să aducă de la Voiskovoi pe felcerul sectorului. Abia se întorsese de la casa rămasă pustie pe urma lui moş Aghei, unde îşi luase rămas-bun de la răposatul, când deodată s-a ivit la sediul conducerii colhozului Mihei Kuznețov, un tânăr colhoznic. Palid, tulburat, el izbucni din prag:

— Dragă tovarăşe Davîdov, pentru numele lui dumnezeu, scoate-mă din necaz ! Nevastă-mea se trudeşte de

peste douăzeci şi patru de ceasuri şi nu poate naşte. Gândeşte-te, mai am doi copii şi afară de asta mi se rupe inima şi după ea. Dă-mi o pereche de cai să-l aduc pe felcer, căci moaşele noastre, nu ştiu de ce, n-o pot ajuta în nici un chip...

— Hai cu mine! Spuse Davîdov şi ieşi din curte.

Moş Şciukar plecase cu căruța în stepă după fân. Caii care rămăseseră erau duşi cu treburi.

— Hai spre casa ta. Am să reped la Voiskovoi cea dintâi căruță întâlnită pe drum. Tu du-te la nevastă-ta, iar eu opresc orice căruță şi o trimit.

Davîdov ştia foarte bine că nu se cade să se afle vreun bărbat în apropiere de locul unde naşte o femeie. Totuşi, umbla cu paşi mari pe lângă gardul scund de nuiele al căsuței lui Kuznețov, privind dintr-un capăt la altul ulița pustie. Auzea gemetele surde ale femeii şi țipetele ei prelungi, şi mormăia înfundat, zguduit de suferințele mamei, de care bărbații sunt scutiți, şi bombănea cele mai straşnice înjurături marinăreşti. Când îl zări pe Andrei Akimov, un flăcăiaş de şaisprezece ani, apropiindu-se agale cu sacaua unei brigăzi, se repezi în fugă ca un băiețandru în întâmpinarea lui, dădu jos nu fără greutate butoiul plin de apă şi, cu răsuflarea tăiată, îi spuse:

— Uite ce, flăcăule, aici se chinuieşte o femeie. Caii tăi sunt buni, goneşte cât poți până la Voiskovoi şi adu-mi-l pe felcer, viu sau mort! Dacă se betejesc caii de goană — răspund eu. Hotărât!

În liniştea mocnită a amiezii, răsună din nou şi se întrerupse brusc răcnetul înăbuşit al femeii, care se chinuia de moarte. Davîdov se uită țintа în ochii flăcăiaşului şi-l întrebă:

— Auzi? Hai, mână din răsputeri!

Urcându-se în căruța fără coş şi, rămânând în picioare, flăcăul aruncă o privire scurtă, de om vârstnic, lui Davîdov şi zise:

— Înţeleg prea bine, nene Semion. Să n-aveţi nici o grijă de cai!

Caii porniră din loc la galop. Stând în picioare, băiatul şuiera aprig şi învârtea biciul voiniceşte pe deasupra capului. După ce privi cum se învârtejea praful sub roţi, Davîdov dădu deznădăjduit din mână şi se îndreptă spre sediul conducerii colhozului. Îndepărtându-se, mai auzi o dată ţipătul sălbatic al femeii, se strâmbă ca de o durere ascuţită şi, abia după ce făcu o bună bucată de drum, bolborosi înciudat:

— Asta-i treabă? Se apucă să nască şi nici atâta lucru nu-l face cum trebuie! Hotărât!

N-avu răgaz să rezolve la sediu aşa numitele chestiuni curente, când intră un flăcău tânăr, sfios, feciorul bătrânului colhoznic Abramov. Lăsându-se ba pe un picior, ba pe altul, tânărul începu stânjenit:

— Tovarăşe Davîdov, azi e nunta 'mea: toţi ai casei vă poftesc să veniţi numaidecât şi dumneavoastră. Ne-ar părea rău dacă aţi lipsi de la masă.

Atunci lui Davîdov îi sări ţandăra. Săltă de pe scaun, strigând:

— Da ce? Aţi căpiat cu toţii în cătun?! În aceeaşi zi v-aţi apucat să muriţi, să vă naşteţi şi să vă însuraţi?! Nu v-aţi înţeles cumva între voi?!...

Apoi, râzând batjocoritor în sine de izbucnirea lui, spuse liniştit:

— Da de ce naiba te grăbeşti aşa? N-ar fi fost mai bine să te fi însurat la toamnă? Atunci e timpul cel mai potrivit pentru nunţi.

Frământându-se de parcă ar fi fost pus pe jăratic, flăcăul zise:

— Lucrurile stau aşa că nu se putea aştepta până la toamnă.

— Care lucruri?

— Ei, asta trebuie s-o înţelegeţi dumneavoastră, tovarăşe Davîdov.

— Aha... aşa va să zică... La lucrurile serioase trebuie să te gândeşti totdeauna din vreme, măi băiete, spuse pe un ton povăţuitor Davîdov. Şi numaidecât zâmbi, gândindu-se: „Nu-s eu chemat să-i spun asta şi nici el să mă asculte".

Rămase tăcut o bucată de vreme, apoi adăugă cu un aer grav:

— Ei, poţi să pleci, o să trecem deseară pe la voi. Venim cu toţii. Ai vorbit cu Nagulnov şi eu Razmiotnov?

— I-am şi poftit.

— Atunci venim tustrei pentru câtva timp. Nu se cade să bem mult, nu-i timpul acum pentru asta, aşa că nu trebuie să vă supăraţi. Acum, du-te, îţi urez noroc. O să vă mai urăm când venim 1a voi... Dar mireasa e rotunjoară rău?

— Nu prea, dar se vede...

— Ei, dacă se vede, totdeauna-i bine, adăugă Davîdov iarăşi cu un ton cam povăţuitor şi zâmbi din nou, simţind ceva nelalocul lui în convorbirea aceasta.

Peste o oră, în timp ce Davîdov semna situaţiile, se ivi şi Mihei Kuzneţov — fericitul tată — şi, îmbrăţişându-i pe Davîdov de cum intră, începu să spună repede-repede, adânc mişcat:

— Hristos sa te aibă în paza lui, tovarăşe preşedinte! Andriuşka a sosit cu felcerul tocmai la vreme: muierea mea era cât pe ce să moară; dar, ajutată de dânsul, mi-a adus adineaori pe lume un băiat, curat ca un viţeluş, nici nu-l poţi ţine în braţe. Felcerul zice că nu pornise aşa cum trebuie. După mine însă, aşa ori altfel mi-i totuna, avem acum în casă un flăcău! Ai să-mi fii cumătru, tovarăşe Davîdov!

Trecându-şi mâna pe frunte, Davîdov spuse:

— O să-ţi fiu. Mă bucură nespus că lucrurile s-au isprăvit cu bine. Vezi de ce ai nevoie în gospodărie şi du-te mâine la Ostrovnov — o să primească ordin. Hotărât! Iar cât priveşte că flăcăul n-a vrut să iasă cum trebuie — nu-i nici o nenorocire: gândeşte-te că, îndeobşte, rar umblă flăcăii aşa cum trebuie, vorbesc de adevăraţii flăcăi...

De data asta nici nu zâmbi măcar şi nici nu-şi simţi tonul povăţuitor pe care-l ironizase mai adineaori.

Pesemne ajunsese sentimental matrozul, dacă bucuria altuia şi sfârşitul fericit al chinurilor unei mame îl făcură să lăcrimeze. Simţindu-şi ochii înrouraţi şi-i acoperi cu palma sa lată şi încheie cam grosolan:

— Hai, du-te! Doar te aşteaptă nevasta. Dacă o să ai nevoie de ceva, vino; deocamdată du-te, n-am vreme... aici, cum vezi, sunt şi fără tine treburi până peste cap.

În aceeaşi zi, mai spre seară, avu loc un eveniment extraordinar, neobişnuit pentru Gremeacii-Log, cu toate că aproape nimeni n-a fost de faţă la el. Cam pe la şapte seara, în faţa casei lui Ostrovnov se opri o trăsură elegantă, cu doi cai frumoşi. La portiţă coborî din droşcă un om de statură mijlocie, îmbrăcat cu un veston de dril şi cu pantaloni la fel. Scuturându-şi de praf manşetele pantalonilor, cum fac îndeobşte bătrânii prea dichisiţi, el urcă tinereşte, vesel, treptele cerdacului casei lui Ostrovnov, intră fără şovăire în tindă, unde Iakov Lukici îi ieşise înainte, tulburat de această nouă vizită. Dezvelindu-şi o clipă dinţii aproape înnegriţi de tutun, strânse tare cu mâna-i mică, uscăţivă, cotul lui Iakov Lukici şi-l întrebă, zâmbindu-i binevoitor:

— Alexandr Anisimovici e în cameră la el? După înfăţişare recunosc în dumneata pe stăpânul casei, Iakov Lukici.

Cu simţul vechiului ostaş dintr-însul, Iakov Lukici îşi dădu seama, judecind după ţinută şi aerul impunător, că are de-a face cu un şef mare. îşi ţăcăni tocurile ghetelor sale scâlciate şi răspunse buimăcit:

— Înălţimea-voastră! Dumneavoastră sunteţi? Doamne, dumnezeule, de când vă aşteptăm!

— Du-mă la dânsul.

Cu o sprinteneală neobişnuită pentru el, Iakov Lukici deschise larg, îndatoritor, uşa cămăruţei unde locuiau Polovţev şi Liatievski.

— Alexandr Anisimovici, să am iertare că nu v-am dat de veste, dar avem oaspeţi scumpi!

Musafirul păşi prin uşa deschisă şi îşi desfăcu teatral braţele în lături:

— Bună ziua, dragii mei schimnici! Aici se poate vorbi tare?

Polovţev, care şedea la masă, şi Liatievski, tolănit pe pat, ca de obicei, săriră în picioare ca la comanda „drepţi".

Oaspetele îl îmbrăţişă pe Polovţev, iar pe Liatievski îl cuprinse numai cu braţul stâng şi spuse:

— Luaţi loc, vă rog, domnilor ofiţeri. Eu sunt colonelul Sedoi, acela care vă trimitea ordine. Azi, prin voinţa soartei, agronom la direcţia agricolă a ţinutului. După cum vedeţi, am sosit la dumneavoastră cu ocazia inspecţiilor pe care le fac. Dispun de prea puţin timp. Trebuie să vă informez asupra situaţiei.

Musafirul invită ofiţerii să ia loc şi, tot timpul eu zâmbetul pe buze, dezvelindu-şi dinţii înnegriţi, urmă cu un ton prefăcut prietenesc:

— Duceţi un trai cam sărăcăcios. După cum se vede, n-aveţi nici măcar cu ce să vă trataţi oaspetele... Dar nu-i vorba de trataţie, am să iau masa în altă parte. Vă rog numai să-i daţi să mănânce vizitiului meu şi să ni se asigure măcar paza, printr-o bună supraveghere.

Polovţev se repezi serviabil spre uşă, dar vizitiul domnului colonel — un bărbat prezentabil, chipeş — trecu pragul. Îi întinse mâna lui Polovţev.

— Am onoarea să vă salut, domnule esaul! După obiceiul rusesc, nu se cade să dai mâna cu cineva peste prag... Apoi, adresându-se colonelului, întrebă respectuos: îmi daţi voie să asist? Am asigurat paza.

Musafirul îi zâmbea lui Polovţev şi lui Liatievski cu ochii săi cenuşii, duşi adânc în fundul capului.

— Faceţi cunoştinţă, domnilor ofiţeri: rotmistrul Kazanţev. Cât priveşte gazdele, dumneata, domnule Kazanţev,

le cunoşti. Acum, domnii mei — la treabă! Hai să ne aşezăm la masa dumneavoastră de burlaci.

Polovţev întrebă timid:

— Domnule colonel, permiteţi să vă ospătăm cu ceva? Din ceea ce avem — cu dragă inimă!

Musafirul răspunse rece:

-— Mulţumesc, nu-i nevoie. Să trecem mai bine de îndată la subiect. N-am timp de pierdut. Rotmistre — harta, te rog!

Kazanţev scoase din buzunarul dinăuntru al hainei o hartă păturită în patru, la scara de zece mii de verste, a regiunii din preajma Mării de Azov şi a Mării Negre, o desfăcu pe masă şi tuspatru se aplecară deasupra ei.

Oaspetele îşi potrivi gulerul larg descheiat al vestonului de dril, scoase din buzunar un creion albastru şi ciocănind cu el uşor în masă, spuse:

— Numele meu, aşa cum desigur presupuneţi şi dumneavoastră, nu este Sedoi... ci Nikolski, colonel în marele stat-major al armatei imperiale. Harta asta este 1a scară mijlocie, dar n-aveţi nevoie de una mai amănunţită pentru operaţiile militare. Misiunea dumneavoastră este următoarea: dispuneţi de aproximativ două sute de baionete şi săbii gata de luptă. După ce îi nimiciţi pe comuniştii din localitate, fără să vă angajaţi cumva în lupte de mică însemnătate şi de lungă durată, porniţi în formaţie de marş, tăind în drum orice legături, spre sovhozul „Krasnaia Zaria". Acolo veţi face ceea ce trebuie, punând mâna pe circa patruzeci de arme cu muniţia corespunzătoare. Obiectivul principal: păstrând în întregime puştile-mitraliere şi mitralierele cu care sunteţi înarmaţi, după ce veţi lua de la sovhoz cam treizeci de camioane, porniţi în marş forţat spre Millerovo. Şi încă ceva esenţial... Vedeţi câte probleme esenţiale se pun... Este absolut necesar, şi acesta e un ordin, domnule esaul, să atacaţi prin surprindere regimentul dizlocat la Millerovo şi, fără a-i da răgaz să ia dispozitivul de luptă, să-l distrugeţi din mers, să-l dezarmaţi, să capturaţi mijloacele de foc de care dispune; apoi luând şi pe ostaşii roşii din regimentul acesta,

care vi se vor alătura, să vă îndreptați toți laolaltă cu maşinile spre Rostov. Nu vă trasez misiunea decât în linii generale, dar de asta depinde foarte mult. Dacă, contrar aşteptărilor, înaintarea dumneavoastră înspre Millerovo va întâmpina rezistență, porniți spre Kamensk, ocolind Millerovo pe următoarea direcție. Colonelul trase molatic cu creionul albastru o linie dreaptă pe hartă. La Kamensk vă întâmpin cu detaşamentul meu, domnule esaul.

După ce rămase tăcut un răstimp, completă:

— E cu putință să fiți susținuți dinspre nord de către locotenent-colonelul Sawateev. Dar să nu vă prea bizuiți pe asta şi să acționați pe cont propriu. Trebuie să înțelegeți că de reuşita operației dumneavoastră depinde foarte mult. Mă refer la dezarmarea regimentului de la Millerovo şi la folosirea mijloacelor lui de foc. Ei au o baterie; oricum, asta nu-i puțin — şi ne-ar putea folosi foarte mult. Pe urmă, de la Kamensk am putea angaja lupta pentru Rostov, contând că ne vor veni în ajutor forțele noastre din Kuban şi din regiunea Terekului, apoi — forțele aliaților; şi iată-ne stăpâni în sud. Trebuie să aveți în vedere, domnilor ofițeri, că operațiunea, elaborată după o matură reflecție de noi, este riscantă, dar n-avem altă ieşire! Dacă nu vom folosi oportunitățile pe care ni le oferă istoria în anul nouă sute treizeci, atunci puteți să vă luați rămas-bun de la imperiu şi să treceți la acte mărunte de terorism... Atâta am avut de spus. E rândul dumitale, esaul Polovțev, să-ți spui cuvântul, dar cât se poate mai pe scurt. Trebuie să ții seama de un lucru: mai am de trecut pe la sovietul sătesc ca să-mi vizez delegația, apoi să plec la raion. Sunt, cum s-ar zice, persoană oficială, agronom la secția agricolă a ținutului, de aceea te rog să-ți expui considerațiile cât mai succint.

Fără să se uite la colonel, Polovțev începu cu glas surd:

— Domnule colonel, dumneavoastră îmi trasați misiunea în linii generale, fără s-o concretizați cât de cât. Pe sovhoz voi pune eu mâna, dar credeam că pe urmă vom începe acțiunea pentru răscularea cazacilor. Dumneavoastră

ordonați să angajez lupta cu un regiment activ al Armatei Roşii. Nu vi se pare că această misiune este irealizabilă, dat fiind posibilitățile şi forțele de care dispun? Dacă îmi iese în față un singur batalion în cursul înaintării mele... sunt sortit unei pieiri sigure!

Colonelul Nikolski bătea toba cu degetele pe masă, zâmbind sarcastic:

— Socot că degeaba ai fost înaintat cândva la gradul de esaul. Dacă şovăi în momentele grele şi nu crezi în izbânda acțiunii întreprinse de noi, atunci nu faci cât o ceapă degerată ca ofițer al armatei ruse! Şi nu cumva să-ți treacă prin gând să faci pe deşteptul şi să elaborezi planuri din proprie inițiativă! Cum doreşti să interpretez vorbele dumitale? Eşti hotărât să acționezi, ori va trebui să te înlăturăm?

Polovțev se ridică în picioare şi, plecându-şi fruntea lată, răspunse cu glas scăzut:

— Am înțeles, voi executa ordinul, domnule colonel. Numai că... Numai că nu eu, ci dumneavoastră veți purta răspunderea în caz̦ că operațiunea nu va reuşi!

— Of, nu-mi duce dumneata grija, domnule esaul! Rosti colonelul Nikolski, zâmbind prea puțin vesel, şi se ridică.

Numaidecât sări în picioare şi rotmistrul Kazanțev.

Îmbrățișându-l pe Polovțev, Nikolski zise:

— Bărbăție şi încă o dată bărbăție! Iată ce lipseşte corpului ofițeresc al vechii şi destoinicei armate imperiale! Ați rămas prea mult timp în inactivitate, lâncezind în posturi de profesori la şcoli medii şi de agronomi. Unde-s tradițiile noastre? Ați uitat de glorioasele tradiții ale armatei ruse. Ei, nu face nimic. Începeți voi acțiunea din ordinul acelora care gândesc în locul vostru, iar mai departe... Ştiți doar că pofta, vine mâncând! Sper, domnule esaul, să te văd în gradul de general-maior la Novorosiisk sau, să zicem, la Moscova. Judecind după înfățişarea dumitale nesociabilă, eşti capabil de multe! Să ne vedem cu bine la Kamensk. Ei, şi acum,

ultima dispoziție: ordinul de începere a ofensivei simultane, pretutindeni unde se găsesc punctele noastre de rezistență, va fi dat în mod special, cred că înțelegi acest lucru. La revedere, să ne vedem cu bine la Kamensk!

După ce-i îmbrățişă cu răceală pe musafiri, Polovțev deschise larg uşa şi întâlni privirea lui Iakov Lukici care stătea înfrigurat în tindă. Apoi se întoarse şi se prăbuşi pe pat. După un răstimp îl întrebă pe Liatievski, care stătea sprijinit cu spatele de fereastră:

— Îți place viermele?

Iar Liatievski făcu un gest de dispreț:

— Jesus Maria, dar la ce te aşteptai de la oastea asta războinică a ruşilor? Întreabă-mă pe mine, domnule Polovțev, cine dracu m-a pus să intru în horă cu voi?!

În aceeaşi zi se petrecu încă o întâmplare tragică: se înecă în fântână Trofim — țapul. Nestatornic din fire, bătând drumurile toată noaptea prin cătun, dăduse pesemne peste o haită de câini nuntaşi, care s-au năpustit asupra lui. Fugărindu-l, aceştia l-au silit să sară peste fântâna de lângă sediul conducerii colhozului. Capacul de la gura fântânii nu era pus de cu seară, din pricina neglijenței bătrâneşti a lui moş Şciukar, aşa că bătrânul țap, înfricoşat de câini, hăituit de ei, a sărit peste fântână şi, alunecând pesemne cu copitele lui tocite, a căzut înăuntru şi s-a înecat.

Moş Şciukar s-a întors seara cu un car de fân şi a vrut să-şi adape armăsarii. Încercând să scoată apă, simți că găleata se izbise de ceva moale. Toate încercările lui de a scoate apă, oricât se strădui să mişte într-o parte şi alta funia găleții, rămaseră fără succes. Atunci bătrânul, căruia îi trecu prin minte o groaznică bănuială, îşi roti privirea tristă prin curte, în nădejdea că-l va vedea undeva, pe acoperişul şurii, pe vrăjmaşul său de totdeauna, dar nu-l zări: Trofim nu era nicăieri. Moş Şciukar se duse grăbit la fânărie, apoi o luă în trap măruntel şi ieşi pe poartă — nici urmă de Trofim... Atunci Şciukar, plâns, doborât de durere, intră în camera în care se afla Davîdov şi se lăsă pe bancă:

— Sioma, drăguțule, ne-a picat pe cap o nouă năpastă: să ştii că Trofim ai nostru s-a înecat în fântână. Hai să facem rost de-o cange. Trebuie să-l scoatem.

— Îl plângi acum? Întrebă Davîdov, zâmbind. Doar ne rugai tot timpul să-l tăiem.

— Ei şi, dacă vă rugam! Strigă moş Şciukar. Nu l-ați tăiat, şi slavă domnului că n-ați făcut-o! Acum ce să mă fac fără el? În fiecare zi lăsată de dumnezeu mă băga în sperieți. Nu mă despărțeam de bici din zori şi până-n noapte, eram necontenit în poziție de apărare. Acum ce viață am să mai duc eu? O să mor de urât! Îmi vine să mă arunc şi eu în fântână... Ce prietenie era între noi? Nici o prietenie! Dădeam cu ochii unul cu altul numai când porneam bătălia. Se întâmplă uneori să pun mâna pe afurisit, îl țineam de coarne şi-i spuneam: „Trofim, aşa şi pe dincolo, nu mai eşti tinerel, de unde atâta răutate la tine? De unde atâta vitejie de nu mă laşi de loc să răsuflu? Toată vremea nu faci altceva decât mă pândeşti, ca să mă buşeşti când în spate, când într-o coastă. Ar trebui să înțelegi că-s beteag, să ai milă de mine, cât de cât!" Iar el căta la mine cu lumina neclintită a ochiului său şi nu se zărea nimic omenesc în privirea lui. Nu-i vedeam nici un fel de milă în ochi. Îl păleam peste spinare cu biciul şi strigam în urma lui: „Fugi, fir-ai de trei ori blestemat să fii, ticălos bătrân! Orice ar face, nu se poate înțelege omul cu tine!” Iar el, vrăjmaşul, azvârlea cu picioarele de dinapoi, se depărta în fugă vreo zece paşi şi, neavând ceva mai bun de făcut, începea să pască iarbă, ca şi cum ar fi fost flămând, afurisitul! În acelaşi timp se uita chiorâş la mine cu ochii lui nemişcați şi, pesemne, căuta iar prilejul să se năpustească asupra mea. Să te strici de râs, nu alta! Doar nu era cu putință să mă înțeleg cu un astfel de idiot fără de minte sau nătărău — cum zic oamenii de rând. Dar acu, dacă s-a înecat, îmi pare rău după el, şi nu mi-a mai rămas nimic în viață...

Moş Şciukar se smiorcăi jalnic şi-şi şterse ochii înlăcrămați cu mâneca murdară a cămăşii de cit.

Găsind prin vecini o cange, Davîdov şi Şciukar îl scoaseră din fântână pe Trofim, care între timp se cam umflase. Căutând să nu-l privească pe Şciukar în față, Davîdov îl întrebă:

— Ei, acum ce facem?,

Moş Şciukar, smiorcăindu-se ca şi mai înainte şi ştergându-şi într-una ochii, îi răspunse:

— Du-te, Siomuşka, vezi-ți de treburile dumitale de stat; l-oi îngropa şi singur. Asta nu-i treabă de tânăr, ci de un bătrân ca mine. Am să-l îngrop pe răufăcătorul ista cum se cuvine, am să-i plâng pieirea… Mulțumesc lui Hristos că m-ai ajutat să-l scot; singur nu izbuteam s-o fac. Doar juganul ista cu coarne are pe puțin trei puduri. A tot înfulecat pe degeaba, de aceea s-a şi înecat, bleotul… Dacă era mai uşor, sărea peste fântână, fără doar şi poate! Să ştii că l-au încolțit rău cânii, dacă a zburat scos din minți peste fântână. Parcă puteai să ceri minte de la un prostănac bătrân ca el? Ascultă, Siomuşka, scumpeteo, sufletelul meu, dă-mi de o litruță de votcă — să-l pomenesc deseară la fânărie. N-am de ce să mă duc acasă la baba mea: parcă dacă mă duc, ce fac? Mă aleg numai cu zdruncinarea tuturor nevrelor mele. Iar bătălie? N-am nevoie de aiasta la vârstă mea. Da aşa, beau în tihnă, îl pomenesc pe răposatul, adăp armăsarii şi mă culc. Hotărât!

Davîdov, străduindu-se din răsputeri să-şi stăpânească râsul, îi dădu lui Şciukar zece ruble şi-i cuprinse umerii firavi:

— Ascultă, moşule, să nu-l jeleşti prea tare. La o adică, îți cumpărăm alt țap.

Clătinându-şi cu amărăciune capul, moş Şciukar îi răspunse:

— Nu mai găseşti țap ca el, oricâți bani ai da — n-au fost şi nici nu mai sunt asemenea țapi în toată lumea aiasta largă! Acu totuna-i, durerea n-o să-mi mai iasă din inimă. Şi se duse după hârleț — gârbovit, jalnic, mişcător de ridicol în amărăciunea lui sinceră.

Aşa se sfârşi ziua aceea plină de evenimente mari şi mici în Gremeacii-Log.

Capitolul XXIX

Îndată după cină Davîdov trecu în casa mare şi abia se aşeză la masă ca să răsfoiască ziarele proaspăt aduse de poştaş, când auzi o uşoară bătaie în crucea ferestrei. Davîdov o întredeschise. Punând un picior pe prispă, Nagulnov îi spuse cu o voce înăbuşită:

— Haidem la treabă! Ia dă-mi drumul să intru. Am să-ți spun ceva.

Fața lui smeadă era palidă, preocupată. Îşi petrecu uşor piciorul peste pervaz, se lăsă din mers pe un scăunel şi se lovi cu pumnul peste genunchi:

— Uite, Semion, aşa-i după cum te-am prevenit... a ieşit dreptatea noastră. Am dibuit pe unul. Am stat culcat la pândă două ceasuri bătute pe muche lângă casa lui Ostrovnov. Când mă uit — văd că vine un ins mărunțel care păşeşte cu fereală, trage cu urechea — de bună seamă unul dintre indivizii aceia suspecți. Ajunsesem cam târziu la pândă. Se făcuse întuneric beznă. Întârziasem, fiindcă dădusem o raită pe câmp. Poate înaintea lui s-o mai fi strecurat vreunul! Într-un cuvânt hai să mergem acolo! În drum îl luăm cu noi şi pe Razmiotnov. N-avem ce aştepta aici. O să-i umflăm ca din oală acasă la Lukici! Dacă nu toți — cel puțin unul are să ne cadă în palmă.

Davîdov vârî mâna sub perna de pe pat şi-şi luă pistolul.

— Cum procedăm? Hai să punem dinainte totul la cale.

Nagulnov abia zâmbi, aprinzându-şi țigara.

— Cunosc eu trebuşoara asta, din trecut. Uite ce, stai şi ascultă-mă: mărunțelul n-a bătut la uşă, ci la fereastră, cum am făcut şi eu aici la tine. Iakov Lukici are în casa lui o cămăruță cu fereastra care dă în curte. Tâlharul acela,

îmbrăcat în zeghe sau într-o manta de ploaie n-am văzut desluşit prin întuneric — a bătut în geam. Cineva, Lukici sau feciorul său, Semion, a crăpat uşa şi omul s-a strecurat înăuntru. Dar când urca treptele cerdacului, s-a uitat înapoi şi, furișându-se pe uşă, a mai întors o dată capul. Eu, culcat la pământ sub gardul de nuiele, am văzut totul. Îți dai seama, Semion, că oamenii de treabă nu umblă cu atâta fereală, ca nişte lupi! Uite ce plan am, ca să punem mâna pe dânşii; eu şi cu tine batem la uşă, iar Andrei se culcă în ograda sub fereastra cămăruței. Vedem noi cine ne deschide. Cunosc foarte bine uşa care dă în cămăruță — încăperea cea dintâi la dreapta, cum intri în tindă. Vezi bine, daca e închisă, trebuie s-o spargem la iuțeală. Noi amândoi intrăm înăuntru; iar dacă sare pe fereastră vreunul ca să scape — o să-i vină de hac Andrei. Punem noi gabja foarte uşor pe aceşti oaspeți de noapte. Vii îi prindem. Eu am să sparg uşa, iar tu să stai la un pas în urmă. Dacă se întâmplă ceva neprevăzut — trage, fără să stai pe gânduri, la cel mai mic zgomot din cămăruță!

Makar, cu ochii mijiți, îl privi țintă pe Davîdov şi un zâmbet ironic, aproape nelămurit, îi înfioră din nou buzele ferme:

— Ce tot gâdili jucăria asta? Cercetează mai degrabă încărcătorul şi vezi dacă are cartuş pe țeavă. Ieşim de aici tot pe fereastră şi închidem oblonul pe din afară.

Naguinov îşi potrivi cureaua pe bluză, aruncă mucul țigării pe duşumea şi, uitându-se la vârful colbăit al cizmelor sale şi la carâmbii mânjiți de țărână, zâmbi iar ironic:

— Din pricina acestor năpârci mârşave m-am tăvălit în praf ca un cățel. Aşteptând pe musafirii noştri scumpi, am şezut întins la pământ şi pe-o coastă şi cum s-a nimerit... Şi iată că unul s-a şi înfățişat. Dar ştii ce mă gândesc? Nu pot să fie acolo mai mult de doi-trei. Că doar n-o fi un pluton întreg?

Davîdov ridică piedica pistolului, vârî un cartuş pe țeava şi, punând arma în buzunarul hainei, zise:

— Ce-i cu tine, Makar, de eşti azi aşa de vesel? În cinci minute de când ai venit la mine, ai şi zâmbit de trei ori...

— Mergem la petrecere, Sioma; de aceea râd şi eu.

Ieşiră amândoi pe fereastră, o închiseră, traseră oblonul

şi rămaseră câteva clipe pe loc. Era o noapte caldă. Dinspre pârâu trăgea pe vale o boare răcoroasă. Cătunul dormea. Paşnica trudă de toate zilele se ogoise. Undeva mugi scurt un viţel. Hăt-departe, în capul cătunului, hămăiră nişte câini. Prin vecini, pierzând socoteala ceasurilor, câte un cocoş buimac de somn trâmbiţa înainte de vreme. Fără să schimbe vreo vorbă între dânşii, Makar şi Davîdov se apropiară de casa lui Razmiotnov. Makar ciocăni încet de tot, cu degetul arătător îndoit, în pervazul ferestrei şi puţin după aceea, văzând în lumina slabă faţa lui Andrei, îl chemă afară printr-un gest al mâinii şi îi arătă pistolul.

Davîdov îi auzi glasul stăpânit, grav, răspunzându-le din casă:

— Am înţeles. Vin acuşi.

Razmiotnov se ivi numaidecât în pridvorul casei. Trăgând uşa după dânsul, rosti cu ciudă:

— Toate vrei să le ştii, Niura! Ei, mă cheamă la sovietul sătesc, cu treburi. Doar nu mă tulbură pentru toate fleacurile! Hai, culcă-te şi dormi, nu mai ofta, mă întorc numaidecât.

Cei trei se strânseră cioatcă. Razmiotnov întrebă bucuros:

— Nu cumva i-aţi dibuit?

Nagulnov îi povesti într-o şoaptă înăbuşită, toate cele întâmplate.

...Tustrei intrară pe tăcute în curtea lui Iakov Lukici. Razmiotnov se întinse la pământ, lipindu-se cu spatele de temelia caldă a casei. Sprijini cu grijă pe genunchi ţeava pistolului. Nu voia ca mâna lui dreaptă să aibă vreo încordare de prisos.

Nagulnov urcă cel dintâi treptele cerdacului, se apropie de uşă şi clempăni clanţa.

În curtea şi în casa lui Ostrovnov stăruia o linişte adâncă. Dar această linişte sinistră nu dură mult. Din tindă răsună neaşteptat de tare glasul lui Iakov Lukici:

— Care dracu umblă noaptea pe la casele oamenilor?

Nagulnov răspunse:

— Iartă-mă, Lukici, că te trezesc în puterea nopții, dar am treabă cu tine. Trebuie să plecăm împreună la sovhoz chiar acum. Neapărat!

Urmară câteva clipe de tăcere şi de şovăire. Nagulnov, nerăbdător, stărui:

— Ce te mocoşeşti atâta? Deschide odată!

— Dragă tovarăşe Nagulnov, oaspete târzior... pe întuneric nu prea nimeresc aşa de repede zăvoarele. Dar poftim.

Dinăuntru se auzi țăcănitul zăvorului zdravăn de fier şi uşa grea se întredeschise.

Nagulnov, ca o furtună, se izbi cu umărul stâng în uşă, zvârli pe Iakov Lukici la perete, intră cu paşi mari în tindă şi, fără să se întoarcă, îi strecură peste umăr lui Davîdov:

— Dă-i la cap, dacă mişcă!

Pe Nagulnov îl trăsni în nări un miros cald de încăpere locuită şi de plămădeală proaspătă. Dar n-avu când să se dumirească în privința mirosurilor şi senzațiilor. Ținând în mâna dreaptă pistolul, dibui cu stânga canatul uşii de la cămăruță, pe care cu o lovitură de picior o dădu în lături, fiind abia închisă cu clempuşul.

— Care-i acolo, că trag!

Dar nu apucă să tragă. Somația lui fu urmată de trăsnetul asurzitor al unei grenade de mână care explodă în prag, şi de răpăiala înfricoşătoare în liniştea nopții a unei salve de puşcă-mitralieră. Apoi se auzi zăngănitul geamurilor unei ferestre, sfărâmată cu cercevea cu tot, o singură împuşcătură în curte şi un țipăt...

Răpus şi mutilat de schijele grenadei, Nagulnov muri pe loc, iar Davîdov, care se năpustise în cămăruță, apucând să tragă două focuri în întuneric, căzu sub salva mitralierei.

În momentul când îşi pierdu cunoştinţa, se prăvăli cu faţa în sus, cu capul răsturnat în chinuri pe spate, strângând în mâna stângă o aşchie ţepoasă, desprinsă din uşor de gloanţe.

Anevoie se prefira viaţa din pieptul larg al lui Davîdov, ciuruit de gloanţe în patru locuri. De când prietenii îl aduseseră acasă noaptea pe braţe, poticnindu-se tăcuţi prin întuneric, în strădania lor de a nu-l zdruncina, Davîdov nu-şi mai recăpătase cunoştinţa. De cincisprezece ore ducea o luptă crâncenă cu moartea.

În zori sosi, într-o trăsură cu caii numai spumă, un doctor-chirurg de la raion, un medic tânăr, uimitor de serios pentru vârsta lui. Stătu în casa mare unde zăcea Davîdov, nu mai mult de zece minute. Între timp comuniştii celulei de partid din Gremeacii-Log şi mulţi colhoznici fără partid, care ţineau la Davîdov, stând fără glas în bucătărie, plini de îngrijorare, nu auziră decât o singură dată geamătul surd, înăbuşit, scos parcă prin somn de rănit în încăperea de alături. Doctorul, palid, dar cu o înfăţişare liniştită, intră în bucătărie, ştergându-şi mâinile cu un prosop. Avea mânecile suflecate. La întrebarea întipărită în ochii prietenilor lui Davîdov, răspunse:

— Nici o nădejde! Eu nu-i pot fi de nici un folos. Dar ce uimitoare vitalitate! Să nu-l transportaţi în altă parte. Lăsaţi-l unde se află şi nu-l mişcaţi din loc. Dacă s-ar găsi în cătun gheaţă... dar, de altfel, e zadarnic. Să stea însă cineva tot timpul la căpătâiul rănitului.

După doctor, ieşiră din casa mare Razmiotnov şi Maidannikov. Buzele lui Andrei îi zvâcneau, ochii săi răvăşiţi rătăceau prin bucătărie, fără să-i vadă pe consătenii buluciţi acolo. Maidannikov păşea cu capul în piept. La tâmple i se vedeau vinele îngrozitor de umflate; iar două zbârcituri adânci deasupra rădăcinii nasului, îi spintecau de-a curmezişul fruntea, ca nişte cicatrici roşii. Toţi, afară de Maidannikov, ieşiră de-a valma în pridvor şi se împrăştiară prin ogradă, care încotro. Razmiotnov stătea cu pieptul prăbuşit peste portiţă, cu capul în pământ, şi numai scurte cutremure îi

zguduiau omoplații, ca nişte valuri. Bătrânul Şalîi se apropie de gardul de nuiele şi, cuprins de o oarbă şi nesăbuită turbare, începu să zgâlțâie un par de stejar, prăvălit într-o parte. Diomka Uşakov, lipindu-se de zidul magaziei, ca un şcolar vinovat, scobea cu unghia tencuiala spălată de ploi, fără să-şi mai şteargă lacrimile care îi şiroiau pe obraji. Fiecare dintr-înşii îndura în felul său pierderea prietenului, dar toți aceşti bărbați erau sfâşiați de marea durere căzută asupra tuturor.

Davîdov muri în timpul nopții. Înainte de a închide ochii îşi recăpătă cunoştința. Aruncând o privire fugară către moş Şciukar, care veghea la căpătâiul lui, îi spuse înăbuşindu-se:

— De ce plângi, moşule? În clipa aceea o spumă purpurie cu bulbuci îi țâşni din gură. Numai după ce înghiți spasmodic de câteva ori şi îşi prăbuşi pe pernă obrazul alb ca varul, putu sfârşi vorba: Nu trebuie...

Ba încercă chiar să zâmbească. Apoi se îndreptă anevoie, cu un geamăt prelung, şi se linişti.

...Şi aşa i-au prohodit privighetorile Donului pe Davîdov şi Nagulnov, atât de dragi inimii mele, le-au spus ceva în şoaptă lanurile de grâu în pârg şi le-a dat zvon, rostogolindu-se pe pietre, pârâul fără nume care vine de undeva din susul râpelor de la Gremeacii-Log... Asta-i tot!

Au trecut doua luni. Nori albi de toamnă, zdrențuiți, pluteau ca totdeauna pe deasupra cătunului Gremeacii- Log în tăriile cerului spălăcit după arşița verii. Frunzişul plopilor de pe malul pinului se îmbrăca în purpură şi aur, iar apa lui era mai limpede, mai rece. Pe mormintele lui Davîdov şi Nagulnov, îngropați în piața cătunului, nu departe de şcoală, încolțise o iarbă firavă de un verde şters, mângâiată de soarele zgârcit al toamnei. Ba chiar, o necunoscută floare de stepă, agățându-se de ostrețele gărduțului, căuta cu întârziere să-şi afirme dreptul la viața ei jalnică. În schimb trei tulpinițe de floarea-soarelui, răsărite aproape de morminte, după ploile din august, izbutiseră să crească până la jumătate din

înălțimea lor firească şi chiar să se legene uşor, când ajungea până-n piață vântul de pe vale.

În răstimp de două luni, multă apă a dus pârâul de la Gremeacii-Log. Multe lucruri s-au prefăcut în cătun. După ce şi-a înmormântat prietenii, moş Şciukar a îmbătrânit şi s-a schimbat aşa de mult că era de nerecunoscut: a ajuns singuratic, tăcut şi încă mai plângăreț decât odinioară... După înmormântare a zăcut acasă patru zile, fără să se dea jos din pat, iar când a pus iarăşi piciorul în pământ, baba lui a băgat de seamă cu spaima că gura i se strâmbase puțin şi jumătatea din stânga a feței parcă i se trăsese într-o parte.

— Da ce s-a întâmplat cu tine? Izbucni bătrâna, plesnindu-şi speriată palmele.

Cam gângav, dar liniştit, ştergându-şi cu palma saliva ce i se prelingea din colțul stâng al gurii, moş Şciukar răspunse:

— Nimic deosebit. Nu vezi ce oameni tineri s-au prăpădit? Eu de mult ar fi trebuit să mă odihnesc în locul lor. E limpede ca lumina zilei, nu-i aşa?

Dar când se îndreptă încet spre masă, unchiaşul se dumiri că îşi târa piciorul stâng. Iar când dădu să răsucească o țigară, îşi ridică cu greu mâna stângă.

— Nu-i alta, măi femeie, că m-a lovit damblaua, arde-o-ar focul s-o ardă! Văd că parcă nu mai sunt cel de mai înainte, zise Şciukar privindu-şi cu mirare mâna care nu mai voia să-l asculte.

Peste o săptămână moşneguțul se mai înzdrăveni. Călca cu mai multă siguranță, îşi putea folosi mâna stângă fără prea mare sforțare. Renunță însă pentru totdeauna la slujba de vizitiu. Ducându-se la sediul conducerii colhozului, el declară noului preşedinte — lui Kondrat Maidannikov:

— Am feştelit-o cu birjăria, dragă Kondratuşka; nu mai sunt în stare să mân armăsarii.

— Eu şi Razmiotnov ne-am şi gândit la tine, moşule, răspunse Maidannikov. Ce-ar fi să te punem paznic de noapte la cooperativă? Ți-am construi pentru iarnă o gheretă călduroasă, am pune în ea o sobiță de schijă şi un pat de

lemn, te-am încotoşmăna cu o scurtă de blană, cu un cojoc, cu pâslari. Spune, n-ai s-o duci bine? O să primeşti şi leafă; apoi slujba e uşoară; dar, mai cu seamă, ai o treabă. Ei, ce zici, te învoieşti?

— Hristos să te miluiască, slujba asta mi se potriveşte de minune. Vă mulțumesc că nu l-ați uitat pe un moşneag ca mine. Tot un drac — nu prea dau geană în geană aproape toată nopticica, iar în vremea din urmă nu dorm chiar de fel. Tânjesc după băieții noştri care ne-au părăsit, Kondratuşka; somnul nu se mai lipeşte de mine. Ei, mă duc să-mi iau rămas-bun de la armăsarii mei şi pe urmă — drept acasă! Dar pe cine îl puneți la cai în locul meu?

— Pe unchiaşul Beshlebnov. -

— E un bătrân încă verde. Pe mine însă nu mă mai țin balamalele. M-a doborât moartea lui Makaruşka şi a lui Davîdov. Aiasta mi-a scurtat viața... Dacă ar fi trăit ei, poate aş mai fi dus-o şi eu un an-doi. Fără dânşii însă, mi-i şi scârbă să mai fac umbră pământului, spuse amărât moş Şciukar, ştergându-şi ochii cu şapca sa cea veche.

Din seara aceea el îşi începu slujba ca paznic de noapte.

Mormintele lui Davîdov şi Nagulnov, împrejmuite cu un gărduț scund, se aflau aproape, peste drum de prăvălioara cooperativei săteşti de consum. Chiar a doua zi, înarmându-se cu un topor şi cu un ferăstrău, moş Şciukar înjghebă o lăvicioară lângă îngrăditura mormintelor. Acolo veghea el noaptea.

— Caut şi eu să stau cât mai aproape de cei dragi... Şi lor le-o fi mai vesel să zacă lângă mine, şi eu mi-oi petrece mai plăcut nopțile în preajma lor. N-am avut niciodată copii, Andriuşenka. Acum însă simt că am pierdut parcă deodată doi feciori, trup din trupul meu... Şi mă doare afurisita de inimă zi şi noapte, nu-mi dă nici o clipă de răgaz, îi spuse el într-o zi lui Razmiotnov.

Iar Razmiotnov — noul secretar al celulei de partid — îşi împărtăşi temerile lui Maidannikov:

Ai băgat de seamă, Kondrat, cât de grozav a îmbătrânit în vremea din

urmă moş Şciukar al nostru? Straşnic mai tânjeşte după băieți, şi parcă-i alt om! Pesemne nu mai are mult de trăit bătrânul... Zău că o să ne îndurereze moartea lui. Ne-am deprins cu dânsul, cu moşneguțul ăsta sucit. Fără el vom simți un gol în cătun.

Zilele se făceau tot mai scurte, iar văzduhul mai străveziu. Vântul nu mai aducea din stepă la morminte miroznă amăruie de pelin, ci iz de paie, treierate de curând pe ariile din dosul cătunului.

În toiul treierişului, moş Şciukar se simțise mai bine dispus: vânturătoarele huruiau pe arii până noaptea târziu, tăvălugurile de piatră bubuiau pe pământul bătătorit, se auzeau îndemnări de voci omeneşti şi sforăit de cai. Apoi totul s-o potolit. Nopțile s-au făcut mai lungi şi mai întunecoase. Alte glasuri răsunau în puterea nopții: țipătul tânguitor al cocorilor în tăriile cerului negru ca ardezia, tristele îmbieri ale gârlițelor, gâgâitul tainic al gâştelor, şuietul aripilor de rață.

— S-au pornit paserile spre ținuturile calde, ofta în singurătatea lui moş Şciukar, trăgând cu urechea la zvonul zburătoarelor, care venea din înălțimi ca o chemare.

Într-o seară, când se întunecase de-a binelea, o femeie, legată la cap cu o basma neagră, se apropie încet de Şciukar şi se opri în tăcere lângă dânsul.

— Cine eşti, făptură a lui dumnezeu? O întrebă bătrânul, străduindu-se zadarnic s-o recunoască.

— Eu sunt, bunicuțule, Varia...

Moş Şciukar se ridică de pe lăvicioara cât putu mai repede:

— Hulubița mea, va să zică, ai venit? Şi eu care credeam că ne-ai uitat cu totul... Of, Varia-paria, cum ne-a lăsat el pe amândoi singuri-singurei! Treci pe portiță, draga mea. Uite, aista e mormântul lui, cel de la margine... Te las cu dânsul, iar eu mă reped să văd de prăvălie, să cercetez lăcățele... Am fel şi fel de treburi, sunt doar paznic de noapte

şi am de lucru până peste cap pentru bătrâneţele mele... Până peste cap, sufleţelul meu!

Bătrânul porni în pripă, şontâc-şontâc, prin piaţă şi nu se întoarse decât peste un ceas. Varia şedea în genunchi la căpătâiul mormântului lui Davîdov. Când auzi tusea lui moş Şciukar, vestindu-şi astfel cu delicateţă reîntoarcerea, ea se sculă, ieşi pe portiţă şi, simţind că se clatină, se sprijini înspăimântată cu mâna de gărduţ. Un timp, rămase în picioare, mută... Tăcea şi unchiaşul. În sfârşit ea rosti încetişor:

— Îţi mulţumesc, bunicuţule, că m-ai lăsat să stau cu dânsul, singură...

— N-ai pentru ce. Ei,, ce-ai să faci acuşica, hulubiţa mea?

— M-am întors acasă, cu totul. Am sosit azi dimineaţă, dar am venit aici târziu, ca să nu mă vadă oamenii...

— Şi cum rămâne cu învăţătura?

A trebuit s-o las. Ai mei n-ar putea-o scoate la capăt fără mine.

— Sioma al nostru ar fi fost tare nemulţumit, aşa chitesc eu.

— Dar ce să fac, dragă bunicuţule?

Glasul Variei tremura.

— Eu nu-ţi pot da nici un sfat, drăguţo, judecă şi tu. Atâta doar îţi spun: caută să nu-l superi. El doar te-a iubit. Hotărât!

Varia se întoarse scurt şi tăie de-a curmezişul piaţa în goană, înecându-se în hohote de plâns. Nu fusese în stare nici măcar să-şi ia rămas-bun de la bătrân.

Şi în bezna de nepătruns a cerului răsunară până în zori glasurile tânguitoare ale cârdurilor de cocori, când ca un geamăt, când ca o chemare. Şi până în zori şezu pe lăvicioară moş Şciukar, gârbovit, fără să închidă ochii: ofta, îşi făcea cruce şi plângea...

Treptat, zi cu zi, ieşiră la iveală toate iţele complotului contrarevoluţionar şi ale răscoalei pregătite în Ţinutul

Donului.

A treia zi de la moartea lui Davîdov au venit de la Rostov la Gremeacii-Log colaboratorii G.P.U.-ului districtual şi au recunoscut numaidecât în omul omorât de Razmiotnov, care zăcea în curtea lui Ostrovnov — pe criminalul urmărit de multă vreme, Liatievski, fost sublocotenent în armata albă.

Iar peste trei săptămâni, un bărbat în haine civile, care nu atrăgea atenția asupră-i prin nimic deosebit, se prezentă la un sovhoz din preajma Taşkentului. Se apropie de un socotitor în vârstă, de curând angajat şi care purta numele de Kalaşnikov. Aplecându-se asupra mesei, omul în civil îi spuse cu glas scăzut:

— Bine te-ai mai aranjat, domnule Polovțev... Fără vorbă! Hai să ieşim de aici. Treci înainte!

În cerdac erau aşteptați de încă un bărbat îmbrăcat civil, cu tâmplele cărunte. Acesta din urmă nu era atât de politicos şi de stăpânit ca tovarăşul lui mai tânăr. Zărindu-l pe Polovțev, el înaintă câțiva paşi, clipind des şi, alb ca varul, îi spuse cu ură:

— Năpârcă! Departe te-ai mai târât... Îți închipuiai că aici, în vizuina asta, ai să scapi de noi? Aşteaptă, o să mai stăm de vorbă la Rostov! Ai să-mi mai joci tontoroiul înainte de moarte...

— Vai, ce grozăvie! Vai, cum m-ai speriat! Tremur ca varga, tremur de spaimă! Răspunse ironic Polovțev, oprindu-se în cerdac şi aprinzându-şi o țigară ieftină iar pe sub sprâncene îl privea pe cekist cu ochi batjocoritori, plini de ură.

Îi făcură percheziție pe loc, în cerdac. Întorcându-se supus în toate părțile, Polovțev le spuse:

— Ascultați-mă, nu vă mai pierdeți vremea degeaba! Nu am nici o armă asupra mea: de ce aş căra-o cu mine? Mauser-ul îl țin ascuns acasă. Haideți acolo!

În drum spre locuința lui, Polovțev vorbea calm, cumpănit, adresându-se cekistului cu tâmplele cărunte:

— Naiv mai eşti, omule! Cu ce crezi că mă poți înfricoşa? Cu torturi? Dar n-o să iasă nimic din asta. Sunt pregătit sufleteşte pentru orice, pot să îndur cât îmi intră în piele. Şi apoi n-are nici un rost să mă supuneți la cazne, căci am să vă spun, fără să ascund ceva şi fără şiretlicuri, absolut tot ce ştiu! Vă dau cuvântul meu de onoare, de ofițer. N-o să mă ucizi de două ori, iar pentru moarte sunt pregătit de mult. Noi am pierdut partida şi viața pentru mine nu mai are nici un rost. Nu spun asta din fanfaronadă oratorică: nu umblu după poză şi nici nu sunt un înfumurat. Acesta-i adevărul adevărat, destul de amar pentru noi toți. Înainte de orice stă datoria de onoare: ai pierdut — plăteşte! Şi eu sunt gata să plătesc cu viața mea. Zău că nu mi-e frică!

— Ia coboară de pe catalige şi mai tacă-ți gura. Cât priveze răsplata, ea nu va întârzia, îi făgădui cekistul, căruia îi adresase Polovțev discursul său bombastic.

La percheziția domiciliară, în afară de mauser nu se găsi la dânsul nimic compromițător. în cufăraşul lui de placaj nu se afla nici un căpețel de hârtie. în schimb, pe masă stăteau rânduite în ordine toate cele douăzeci şi cinci de volume ale operelor lui Lertin.

— Ale dumitale sunt? Îl întrebă pe Polovțev.

— Da.

— Ce nevoie aveai de cărțile acestea?

Polovțev zâmbi oarecum insolent:

— Ca să-l învingi pe duşman, trebuie să-i cunoşti armele.

El se ținu de cuvânt: divulgă, la interogatoriile de la Rostov, pe colonelul Sedoi-Nikolski, pe rotmistrul Kazanțev şi înşiră din memorie pe toți cei ce făcuseră parte din organizația lui de la Gremeacii-Log şi din cătunele vecine. Iar Nikolski îi denunță pe ceilalți.

În regiunea din preajma Mării de Azov şi a Mării Negre arestările se ținură lanț. Peste şase sute de cazaci — participanți de rând la complot, printre care Ostrovnov şi feciorul său — au fost condamnați de Tribunalul Special la

detențiune pe termen mai lung sau mai scurt. Dintre aceştia au fost executați numai acei care au avut o participare directă la săvârşirea actelor teroriste. Au fost condamnați la moarte prin împuşcare: Polovțev, Nikolski, Kazanțev, locotenent-colonelul Sawateev din regiunea Stalingrad şi doi complici ai lui, pe lângă alți nouă ofițeri albi şi generali care locuiau la Moscova sub nume false. Printre cei nouă arestați la Moscova şi în orăşelele din jurul Moscovei, se găsea şi un general-locotenent de cazaci, vestit în cercurile armatei lui Denikin. El se afla în fruntea complotului şi întreținea legătura permanentă cu organizațiile militare ale emigranților din străinătate. Numai patru persoane din grupa de conducere au izbutit să scape de arestare la Moscova şi să se strecoare pe diferite căi peste graniță.

Astfel s-a sfârşit acest act desperat, sortit de la început de istorie prăbuşirii, pus la cale de elementele contrarevoluționare, care au încercat să provoace o răscoală în sudul țării împotriva Puterii sovietice.

La câteva zile după ce sosi Varia Harlamova în cătun, se întoarse şi Andrei Razmiotnov din călătoria făcută la Şahtî. Se dusese acolo, după rugămintea lui Maidannikov, ca să cumpere o locomobilă pentru colhoz. Seara târziu, la sediul conducerii colhozului stăteau de vorbă Maidannikov, Razmiotnov şi Ivan Naidionov, secretarul celulei comsomoliste din Gremeacii-Log. Razmiotnov povesti amănunțit despre călătorie şi despre cumpărarea locomobilei, apoi întrebă:

— Am auzit că Varka Harlamova s-a întors în cătun, s-a lăsat de învățătură şi chiar a fost la Dubțov, rugându-l s-o primească în brigada lui. E adevărat?

Maidannikov oftă:

— Da, e adevărat. Mama ei şi copilaşii cu ce au să trăiască? De aceea a fost nevoită să părăsească şcoala tehnică. Păcat, că e o fată destoinică!

Razmiotnov, care chibzuise pesemne totul cu privire la Varia, încredințat că şi ceilalți vor fi de aceeaşi părere cu dânsul, spuse:

— Varia este logodnica răposatului Semion. Trebuie să învețe mai departe. Asta a fost dorința lui. Aşa se cuvine să facem şi noi. Propun s-o chemăm chiar mâine aici, să stăm de vorba cu dânsa şi s-o trimitem înapoi la şcoală, iar familia ei s-o luăm în grija noastră. Este cineva împotrivă?

Maidannikov dădu tăcut din cap a încuviințare, iar înflăcăratul Ivan Naidionov îi strânse mâna lui Razmiotnov şi exclamă:

— Bravo, nene Andrei I

Deodată, Razmiotnov îşi aduse aminte de ceva:

— Ascultați, măi băieți, am uitat să vă spun o noutate: ştiți voi pe cine am întâlnit la Șahtî pe stradă? Pe cine credeți? Pe Luşka Nagulnova! Văd eu mergând o muiere grasă, alături de un bărbat bondoc şi cam chel... Când mă uit bine la ea, rămân paf: o fi ea, n-o fi ea! Mutra lată, ochii înfundați în grăsime, iar mijlocul abia i l-ar fi putut cuprinde cu brațele trei oameni. Dar după umblet, văd că-i ea. Mă apropii, le dau ziua bună şi întreb: „Luşania, tu eşti?” Dar ea de colo; „Nu te cunosc, cetățene". Râd şi-i spun: „Da repede" ți-ai mai uitat consătenii! Cum? Nu eşti matale Luşka Nagulnova?" Ea îşi schimonoseşte buzele, fandosindu-se ca la oraş, şi zice: „Cândva am fost Nagulnova, când va am fost Luşka; acum însă sunt Lukeria Nikiticina Sviridova. Iar dumnealui e soțul meu, Sviridov, inginer de mine — faceți cunoştință!" Ei, am dat mâna cu inginerul. El se uita la mine chiorâş, pasămite de ce vorbesc cu nevastă-sa aşa, fără fasoane. Fac ei stânga împrejur şi se tot duc, amândoi graşi, mulțumiți de sine, iar eu stau şi mă gândesc: „Măi, da straşnice mai sunt muierile! Nu degeaba se ridica Makar totdeauna împotriva lor! N-a apucat bine să îngroape pe doi bărbați, pe Timoşka şi pe Makar, că a şi pus laba pe al treilea!" Şi nu-i vorba că s-a măritat, dar mă mir cum şi-a putut împăna trupul cu atâta slănină? Iată la ce mă gândeam stând în stradă. Şi nu ştiu cum, mi s-a strâns inima. îmi părea rău de Luşka cea de altădată, tânără, frumoasă, cu limba ascuțită. Eu, drept să vă spun, pe cea de odinioară am văzut-o o dată în vis, tare

demult — şi în cătun doar nu ne prea întâlneam... Razmiotnov oftă: Iacă, măi băieți, ce întortocheată-i viața noastră. Uneori te pune în fața unor lucruri la care nici cu gândul nu gândeşti! Ei, ce ziceți, mergem?

Tustrei ieşiră în cerdac. Dincolo de Don, hăt-departe, se îngrămădeau nori negri de furtună. Fulgere spintecau cerul de la un capăt la altul şi de-abia se auzea bolborosind un tunet.

— De mirare, o furtună atât de târzie în anul ăsta, spuse Maidannikov. Face să ne desfătăm ochii privind-o, ce ziceți?

— N-aveți decât să vă desfătați voi, eu însă plec.

Razmiotnov îşi luă rămas-bun de la tovarăşii săi şi coborî în fugă, voiniceşte, treptele cerdacului.

Ieşi din cătun, rămase un răstimp locului, apoi se îndreptă fără grabă spre cimitir. Ocoli pe departe crucile mormintelor, care se zăreau nedesluşite, şi zidul împrejmuitor de piatră, aproape dărâmat. Ajunse acolo unde voia. Îşi scoase şapca, îşi netezi cu mâna dreaptă moțul cărunt şi, privind mormântul părăginit, rosti cu glas scăzut:

— Nu-ți îngrijesc bine, aşa cum trebuie, lăcaşul tău de veci, Evdokia... Se aplecă, luă un bulgăre de țărână uscată, îl fărâmiță între palme şi adăugă cu o voce înăbuşită: Doar te iubesc până în ziua de azi şi nu te uit, că tu mi-ai fost singura dragoste în viață... Dar vezi, nu-mi găsesc vreme de loc. Ne vedem aşa de rar... Dacă poți — iartă-mă pentru tot răul ce ți-am pricinuit... pentru ceea ce te-a putut jigni după moarte...

Rămase în picioare îndelung, cu capul descoperit, parcă ascultând ceva şi aşteptând un răspuns. Stătea fără să se clintească, gârbov ca un bătrân. îi veni în față un vânt încropit. începură să picure stropi calzi... Dincolo de Don, în depărtare, licăreau fulgerări albe. Iar ochii aspri şi trişti ai lui Razmiotnov nu mai priveau în jos marginea surpată a mormântului scump, ci spre depărtări unde, după nevăzuta margine a zării, țâşnea din când în când câte o văpaie purpurie, care lumina jumătate din boltă şi, trezind năvalnic

la viață natura somnoroasă şi măreață, dezlănțuia cea de pe urmă furtună din anul acela, năprasnică, întocmai ca-n arşița din toiul verii.